KILÁTÓ

21 új szovjet novella

KILÁTÓ 66

21 új szovjet novella

KILÁTÓ

Magvető Budapest 1966

A KÖTET SZERZŐI

VASZILIJ AKSZJONOV
VLAGYIMIR BOGOMOLOV
VLAGYIMIR CIBIN
NYIKOLAJ CSUKOVSZKIJ
ANATOLIJ GLAGYILIN
I. GREKOVA
FRIDRIH HORENSTEJN
FAZIL ISZKANDER
PAVEL KATAJEV
VENJAMIN KAVERIN
JURIJ KAZAKOV
VIKTOR KONYECKIJ
ANATOLIJ KUZNYECOV
IRINA MAZURUK
JURIJ NAGIBIN
VIKTOR NYEKRASZOV
KONSZTANTYIN PAUSZTOVSZKIJ
EDUARD SIM
GEORGIJ SZEMJONOV
VLAGYIMIR TYENDRJAKOV
SZERGEJ ZALIGIN

Fordították

BÁRÁNY GYÖRGY
CSALLÓ JENŐ
DALOS LÁSZLÓ
ELBERT JÁNOS
GELLÉRT GYÖRGY
KARIG SÁRA
F. KEMÉNY MÁRTA
B. LÁNYI MÁRTA
LÉNÁRT ÉVA
MAKAI IMRE
NIKODÉMUSZ ELLI
S. NYÍRŐ JÓZSEF
PETŐ MIKLÓS
RAB ZSUZSA
SZABÓ MÁRIA
SZŐLLŐSY KLÁRA

KILÁTÓ 66

21 új szovjet novella

KILÁTÓ 66

21 ÚJ SZOVJET NOVELLA

KILÁTÓ 66

21 ÚJ SZOVJET NOVELLA

MAGVETŐ KIADÓ, BUDAPEST, 1966

Válogatta és szerkesztette
ELBERT JÁNOS és LÉNÁRT ÉVA

A fordításokat az eredetivel egybevetette
PÁLL ERNA és D. ZÖLDHELYI ZSUZSA

© *Magvető Könyvkiadó, 1966*

KONSZTANTYIN PAUSZTOVSZKIJ

AZ ELNÉMULT IGE

Van a Krímben, a Kara Dag-foknál egy kis partrész, Zsivány-öbölnek hívják. Valaha nyilván csempészek búvóhelye volt, itt rejtették el portékájukat a sziklahasadékokban.

Ezeken a sziklákon most mindenütt sárga szalmavirág reszket a szélben. Hatalmas kőtömbök lepik a partot, a Kara Dagról gördültek le ezer évvel ezelőtt. A földbe fúródtak, benőtte őket a szívós kökény; hősi halottak hevenyészett síremlékeihez váltak hasonlóvá.

Ott feküdtem egyszer az öböl partján, behunyt szemmel hallgattam a tenger zúgását. Szabályosan váltakozó hangokból állt ez össze. Először a hullámok hömpölygő dübörgése hallatszott, rövid csend követte: megpihent a hullámverés a kihordott kavics vonalánál; végül morajlón visszagördült a hullám.

Csak teljes szélcsendben szakadt meg a hullámverés kitartó lármája. Ám ritka az efajta szélcsend. Mindig úgy érzi az ember, hogy valamilyen tündöklő táj felől érkezik. Árad ilyenkor a parton a forró kavics szaga, s még az árbocokon sem rezdülnek meg a málló, öreg zászlók.

Szél elültével olyan mélységes lesz a csönd, hogy a hegyekből ide hallatszik a baltacsattogás. Minden ütéstől könnyű kis

rezzenés támad a víz színén. A vízfodor visszfénye olyan a fenék homokján, mintha kis halak úszkálnának ide-oda, riadtan.

Megül a szélcsend, hatalmába veszi az ókori Kimériának, a keleti Krímnek partjait. Azt mondják, az itteni rőt kovaföldben még a minap is találtak márvány istennőfejeket, ezek őrizték Aelos álmát s enyhe szelét.

Hevertem, hallgattam a hullámok mormolását, a kőből faragott istenasszonyokra gondoltam, s e déli világ boldog részecskéjének éreztem magam.

Nem messze tőlem egy tizenötéves-forma kislány ült a parton. Nem ismertem. Diáklány lehetett, Puskin-költeményt tanult fennhangon. Kisfiúsan nyurga volt, mint a tengerparti srácok. Lesült térdén fehér sebhelyek. Tenyerében homokot szitált szórakozottan.

Figyeltem, vékony ujjai közül hogy hullanak ki kagyló- és ráklábtörmelékek, zöld üvegszilánkok, marseille-i cserépdarabkák. Ezen a helyen – miért, miért nem – rengeteg törmeléket sodort partra a tenger ezekből a rézhez hasonló, csengő cserepekből.

A kislány sokszor elhallgatott, összehunyorította világosszürke szemét, és a tengert nézte. Biztosan vitorlát szeretett volna látni. De a tenger üres volt, s a lány sóhajtva ismét elkezdte hadarni Puskin verssorait:

„Hallom az elnémult hellén ige isteni hangját,
lelkemen átsuhan ím árnyad, örök-nagy öreg!"

Sokáig hallgattam a mormogást, majd megszólaltam:

– Nem jól mondja a verset.

A kislány térden állva közelebb kúszott hozzám, tenyerével a forró homokra támaszkodott, s megkérdezte:

– Miért nem?

Nagy, szürke szemével kérdőn nézett rám, és megismételte:

– Ugyan miért nem?

Hangjából ingerültséget hallottam ki. Nyakán szaporán lüktetett egy kis ér, mintha az ingerültségtől vert volna oly hevesen.

– Azért, mert ez hexameter – válaszoltam neki –, antik görög versforma, Homérosz teremtette. A hexameteres verset nem így kell olvasni.

– Hanem hogyan?

– Tüstént megmagyarázom – feleltem, s már tudtam: nem is lesz olyan egyszerű a hexametert megmagyarázni. – Engedje meg, hadd gondolkozzam egy kicsit.

– Kérem, ön gondolkozik, én addig megfürdöm. Rendben van?

– Csak óvatosan. Itt vetettem be a fenekeshorgot.

A kislány fölkiáltott:

– Ó, ez az a zsinór a horgokkal? Engedje meg, hadd rántsam ki én, ha pedzi a hal. Na, szépen kérem! Hátha kifogjuk a tenger ördögét.

– Minden megtörténhet – szóltam. És abban a pillanatban, mintha csak kiszámítottuk volna, erősen megrándult az úszó.

A kislány megragadta a zsinórt, és lebarnult kezével húzni kezdte ki a vízből. A zsinór megfeszült, és szorosan ide-oda járt. Majd a partszéli tönknél megvillant valami, s rángatózni kezdett: egy dühös lepényhalat fogott ki a kislány. A hal fölcsapott, tátogott, harapta a nedves kavicsot.

– Nem tudtam, hogy ilyen dühös a lepényhal – szólt a lány riadtan. – Ügyesen kifogtuk, ugye?

Levettem a halat a horogról, a kislány pedig elindult a tenger felé. Megállt, mihelyt bokájáig ért a víz: az utóbbi napokban hideg áramlat érkezett Szevasztopol felől.

A kislány fölemelte kezét, és föltűzte napszítta vöröses haját. Most a szemérem kis bronzistennőjéhez hasonlított.

Ismételgetni kezdtem Puskin hexameterét, amelyet a kislány az imént mondott. Ütemesen zúgtak a hullámok – holt hullámokat küldött a tenger –, és a vers első sora meglepően egybeolvadt a hullámzás ütemével.

Miközben ezt recitáltam: „Hallom az elnémult hellén ige isteni hangját" – a hullám partig ért, megtorpant, majd visszacsapódott. Puskin második sora: „lelkemen átsuhan ím árnyad, örök-nagy öreg" – ugyanolyan könnyen ráütött a következő hullám ritmusára.

A hexameter szabályai szerint a sor közepén rövid szünetet, „cezúrát" kell tartani, csak utána fejezhetjük be.

Megismételtem az első sort. Amíg ezt mondtam: „Hallom az elnémult" – partig ért a hullám. Ekkor megálltam, cezúrát tartottam: a kis kavicstaréjhoz csapódva megállapodott a hullám is. Amikor pedig elmondtam a sor másik felét is: „hellén ige isteni hangját" – szavam egybefolyt a visszaömlő hullám zajával, egy pillanatra meg nem előzte s el nem maradt mögötte.

Leültem a homokba, meglepetten attól, ami a hullámok zajában most föltárult előttem. Ellenőrizni kellett egy bonyolultabb hexameteren ezt az érzésem szerint különös véletlent.

Eszembe jutott Mej verse az aranyfürtű Főbuszról. Megvártam egy hullám indulását, és szavalni kezdtem:

„Főbusz lankad, a vízbe (szünet – cezúra)
arany paizsát lehajítja."

Elment a hullám, jött a másik:

„Alkonyi fény pirosával (szünet – cezúra)
elöntve fehér köveket..."

Ez a hexameter is egy ütemre szólt a hullámzással.

Még nem értettem semmit. Csak az volt világos, hogy egy hullám időtartama megegyezik egy hexameteres sor terjedelmével. Valami titokra bukkantam, bár el szerettem volna hitetni magammal, hogy nem több ez, mint a hullámzás és a vers ritmusának időbeli egybeesése.

Így jelentkezett a „hexameter titka". A Zsivány-öbölben tűnt föl, s ugyanott kezdett összesűrűsödni, attól a pillanattól kezdve, hogy a kislány kijött a vízből, s felvilágosítottam, hogyan kell hexametert olvasni.

– Nagyjából értem – szólt bizonytalanul. – Csak azt nem, miért kell megállni a verssor közepén, és azt a... na, hogy is mondta? Azt a... szünetet tartani?

– Cezúrát – segítettem ki.

– Hát azt a cezúrát. Mi szükség rá? Nélküle sokkal szebb. Kérem, próbálja meg, mondja magában így, s meglátja, igazam van.

Elmondtam magamban a hellén ige isteni hangjáról szóló hexametert. S mintha igaza lett volna a kislánynak. De nem akartam beadni a derekam.

– A hexameter – mondtam – hosszú verssor. Meg kell benne állnunk, hogy könnyebb legyen végigmondani. Csak maga ezt még aligha érti meg.

Elmosolyodott, de nem felelt. Egy árnyalatnyi fölényt fedeztem föl mosolyában. Olyan életkorú volt még, amikor mulatságos a felnőtteket zavarba ejteni, elvitatkozni velük minden apróságon.

A kislány tehát semmit sem válaszolt, de egyre inkább látszott rajta, hogy fölibém kerekedett, s ezt tudja is. Végül ki kellett ezt fejeznie valamiképpen.

Amikor visszaindultunk Koktyebelbe a partszegély ösvényein, egy merőben veszélytelen helyen így szólt hozzám:

– Kérem, nyújtsa a kezét! – Hangja nem tűrt ellentmondást. – Egymagam nem bírok mászni.

Egyszóval már kényeskedett. És amikor elbúcsúztunk, amúgy foghegyről ugyanilyen szigorú hangon ezt vetette oda:

– Jöjjön el holnap a Halott-öbölbe. Hozok magának egy karneolkövet, még életében olyat nem látott!

Rádöbbentem: olyan fából vagyok faragva, hogy még ez az ismeretlen csitri is dirigálhat, ahogyan neki tetszik. Épp ezért nem mentem el másnap a Halott-öbölbe.

Néhány nap múlva a Volosin költő sírjához vezető úton találkoztam a kislánnyal. Ősz hajú, fekete szemüveges asszonyt vezetett óvatosan, kézen fogva.

Fagyosan biccentett, és szótlanul ment el mellettem.

– Mi van veled, Lilja? – kérdezte a fekete szemüveges asszony. – Mintha hirtelen kővé váltál volna.

– Félek, hogy elbotlik, Olja néni. Itt nagyon rossz az út – válaszolt a kislány.

Álmatlanságba estem. Eleinte még tetszett is. Kedvemre szolgált, hogy fekszem a sötétségben, és figyelhetem az éjszaka minden neszét. Nyitva volt az ablak. Meghallottam a legkisebb hullámot is, a kert rügyeinek pattanását. Rendszerint a nappali forróságban bomlottak ki a duzzadó akácrügyek. De olykor éjszaka is.

Éjszaka nem dohányoztam. Minden, ami zavarta a sötétséget, még a cigaretta parazsa is, gátolt volna, hogy hallgassam az éjszaka hangjait. Úgy éreztem, csak egymagam nem alszom a végtelen világon, és ha visszatartom lélegzetem, meghallhatom a világűrben kerengő csillagok halkan zümmögő neszét. A régi görögök hittek benne, „szférák zenéjének" nevezték.

Kívül az ablakon örökkévalóan ragyogtak a csillagok, meg-

sokszorozták körülöttem az éjszaka szépségét. Amint feküdtem ott ébren, mintha a mások álmát vigyáztam volna, gyermekekét, fiatal asszonyokét, öregekét, akik néhány órára elfeledkeztek az ébrenlét terheiről.

Álmatlanságom idején néhányszor egy ismerős ötéves kisfiú keserves sírását hallottam a szomszéd ház felől. Valamitől megriadhatott a gyerek. Csupán édesanyja érthette meg s csitíthatta el, megcsókolva könnyes arcát, rendbe szedve elkuszált haját. Az édesanya titka volt, hogyan tette. Kívülálló senki nem láthatott a titok mélyébe.

A kisfiú megnyugodott, s az éjszaka – amely megállt egy pillanatra – folyt tovább, álomba ringatta a tölgyes bozótjait a hegyen, a kihűlő sziklákat, a tengert meg a birkanyájakat, a porlepte ürömfüvet meg a kisfiú szempilláit, amelyek még nedvesek voltak az imént kicsordult könnyektől.

Egyszer egy ilyen éjszaka eszembe jutott a fekete szemüveges, vak asszony, akit oly féltő gonddal vezetett karon fogva Lilja; meg az, hogy nem tudni, miért: megbánthattam a kislányt. Azért bántottam meg talán, mert egy pillanatra felnőtt, fiatal nő szerepében akart tetszelegni? De hisz ez nem bűn!

Majd sorra vettem az álmatlanságról szóló verseket. Föl-idéztem magamban Puskin szavait „az élet egér-nyüzsgéséről", és Mandelstam versét:

„Álmatlan éj! Homér! Vitorla nő, dagad.
Hajók hosszú sorát kezdtem számlálni lassan:
a darvak elnyúló füzérét a magasban.
Így szálltak hajdanán Hellász ege alatt..."

Álmatlanság... Homérosz... Mintha villám hasított volna a sötétségbe! A vak asszony... Homérosz vak volt! Számára az élet csupán hangok sokaságából állt.

Homérosz teremtette a hexametert.

És hirtelen megvilágosodott előttem, hogy a világtalan Homérosz, amint a tenger partján ült, a hullámzás szabályos ritmusára költötte verseit. Hogy ez csakugyan így lehetett, arra a sor közepén a cezúra a legnyomósabb bizonyíték. Tulajdonképpen nem is volt rá szükség. Homérosz mégis élt vele, pontosan követve a hullám megtorpanását gördülő útja felén.

Homérosznak a tenger adta a hexametert. A néki láthatatlan, végtelen tenger ünnepélyes dallamára énekelte meg Trója ostromát, Odüsszeusz hadjáratát.

A tenger hangja, harmonikus emelkedéseivel és lejtéseivel, bevonult a költészetbe; a tengeré, amely zúgva és csillogón küldte hullámait a világtalan dalnok lába elé.

Ráakadtam-e a hexameter titkának nyitjára? Nem tudom. Szerettem volna felfedezésemet elmondani valakinek, de senki sem volt körülöttem, akit ez érdekel. Kinek mi dolga Homérosszal!

Meg szerettem volna magyarázni valakinek, hogy a homéroszi hexameter létrejötte csupán szerencsés véletlen az emberi alkotókedv még föl nem ismert lehetőségeinek sorában; hogy az eleven gondolat gyakran olyan dolgok találkozásából születik, amelyeknek az első pillantásra nincs semmi közük egymáshoz. Mi a köze a kovakőnek a vashoz? Összecsapásukból mégis tűz csiholódik.

Mi köze a hullám zúgásának a vershez? De abból, hogy találkoztak, életre kelt a legfelségesebb versmérték.

Végül csak arra nyílt alkalom, hogy a rám neheztelő lánynak, Liljának meséljek Homéroszról. A Halott-öbölben találkoztam vele meg azzal a kisfiúval, aki éjszakánként sírni szokott.

Nehéz volt eljutni a Halott-öbölbe. Keresztül kellett mászni egy tenger fölé magasodó, meredek sziklafalon. Némelyik helyen bokrokba fogódzva felfelé kellett kapaszkodnom.

Ilyenkor néhány centiméternyire volt szememtől a talaj, jól látszottak a szürke murva csillámai meg a vörös hangyák: oly kicsinyek, hogy az ember saját testmagasságából észre sem venné őket.

Ha a Zsivány-öböl a csempészek menedékhelye volt, a Halott-öböl a hajótöröttéké.

A homokban palacknyakak, csónakroncsok – a világoskék festék lepattogzott róluk –, behorpadt német sisakok, vízibombák köpenyei, bordás gumiabroncsok; tarisznyarák vert bennük tanyát.

Lilja egyáltalán nem lepődött meg. Összeszűkült szemmel nézett rám:

– Á, maga az! – szólalt meg, és tüstént áradt belőle a szó: – Én meg otthon hagytam a karneolkövet, amelyet magának akartam adni. Igazán nem tudtam, hogy eljön ide. Miska, ne rugdald a vizet! Egészen összefröcsköltél! Lehetetlen fráter! Tudja, nemrég kiugrott a vízből egy szörnyű nagy hal. Aligha nem nagyfejű pérhal volt. Horgászni fog? Nincs errefelé senki, szinte félelmetes. Csak egyszer járt itt a határőrség. Miska megkérte őket, lőjenek a vízbe. Akkorát dördült, elhatolt a hang egészen Koktyebelig. Nézze, mit találtam: tengeri csikóhalat.

Lilja a homokba dobott, könnyű ruhájába nyúlt, s kivett a zsebéből egy szúrós páncélzatú, összeaszott tengeri csikóhalat.

– Mire jó ez? – kérdezte a kisfiú.

– Ez amolyan figura – felelte Lilja. – Érted? Ezekkel sakkoznak a rákok. Ülnek a szikla alatt, és játszanak. És amelyik csal, ollójukkal fejbe kólintják.

Lilja csak fecsegett, fecsegett, visszadugta zsebébe a tengeri csikót; majd hirtelen összeráncolta homlokát, bandzsítani kezdett, lassan kihúzta kezét a zsebéből, és óvatosan szétnyitotta. Tenyerében egy szürkén erezett karneolkő lapult.

– Úgy látszik, mégis itt van – mondta, és ártatlan képet vágott. – Pedig azt hittem, otthon maradt. Hogyhogy nem veszítettem el?! Kérem, fogadja el, a magáé. Nekem egyáltalán nem hiányzik majd. Találok még ilyet, amennyit csak akarok.

Elvettem a karneolkövet. Lilja figyelmesen nézett rám, majd hirtelen fölkiáltott:

– Hát csakugyan nem látja, hogy a hullám rajza rajta van a kövön? Tessék, mintha füstből volna. Mindjárt jobban látszik.

Megnyálazta a karneolt. Sötétebb lett a kő, és csakugyan föltűnt rajta a tenger hullámának rajza.

– Sós az íze, megkóstoltam – mondta a kisfiú.

Ekkor váratlanul, ünnepélyesen megszólalt Lilja:

– „Hallom az elnémult hellén ige isteni hangját..." – s a cezúrát mosolyogva kitartotta.

– Akarja, hogy meséljek a hexameter titkáról? – kérdeztem.

Beszéltem neki a világtalan Homéroszról meg arról, hogyan lelhetett rá a hexameterre. Lilja feküdt a homokban, kezére támasztott állal hallgatott. A kisfiú melléje heveredett, ő is kezére támasztotta állát.

Figyelt Liljára, s követte minden mozdulatát. A lány szemöldökét fölvonta, fölvonta a kisfiú is; a lány megrázta fejét, megrázta ő is; a lány olykor a levegőben kaszált sarkával, kaszált a kisfiú is.

Lilja rápaskolt a gyerek vállára:

– Hagyd abba, utánzó majom!

– No, hogy tetszik? Érdekes? – kérdeztem a lányt.

– Nagyon. Olja néni vak, akár Homérosz, talán ő is meghall olyasmit, amit mi látók nem hallunk. Mesélhetek erről az iskolánkban, Leningrádban, amikor majd Puskinról tanulunk?

– Hát persze, meséljen csak.

– Még ha kettest kapok is érte, okvetlenül elmondom! – szólt Lilja önfeledt tekintettel.

A meredek sziklákon át visszaindultunk Koktyebelbe. Lilja szorosan fogta a kisfiú kezét, s haragudott, ha a gyerek megbotlott; a veszélyesebb helyeken pedig szótlanul nyújtotta felém a kezét. Őt is, a kisfiút is húztam fölfelé.

Egy hét múlva hazautaztam, és úgyszólván elfelejtettem Koktyebelt, Homéroszt és Lilját. De a sors megint csak összehozott Homérosszal is, a kislánnyal is.

Az elmondottak után három évvel történt.

Hajónk bal oldalán már elmaradtak Gallipolisz betonerődítményei és égetettpapír-sárga házai, kifutottunk a Dardanellákból az Égei-tengerre.

A tengerről alkotott szokásos képzetünk szétfoszlott. Nem tengerre értünk, de lilaszín lángözönbe. A hajó ráadásul meglassította futását, mintha nem akarta volna háborgatni a földnek ezt a fényözönt árasztó táját. Óvatosan közeledett feléje, tatja mögött hosszan habzó barázdát szántott a vízen.

A balparton Kis-Ázsia kiégett partjai maradoztak el, a homéroszi, a mitológiai Trója terméketlen halmai. Ott, az öbölben, mint vöröses égetett agyagkupában, ringott és zúgott az élénk azúrkék víz, s tajtékosan fröccsent szét az alacsony szirteken.

Estefelé szélcsend terült szét a tengeren, és lassan föltünedeztek a látóhatáron az ókori szigetek, Imrosz, Tenedosz, Leszbosz, Milosz.

A szigetek úgy vonultak el, mintha a tenger óriási hullámai volnának. Mindegyik lankás kaptatóval, hegyorommal s enyhe lejtővel rajzolódott ki a halványuló égboltozaton. Látványuk olyan volt, mint valami titáni kő-hexameteré, amelynek sűrű strófái a tengerben hevernek, Hellásztól Kis-Ázsia partvidékéig.

Majd közeledtek a szigetek. A partmenti, kis öblökben már föl lehetett ismerni a szürkészöld olajfa ligeteket meg az emberi településeket. Fölöttük pára ült a sárgás meg lilaszín hegyek meredékein. A csúcsok fölött, mintha óriási templomi füstölőből tömjén szállana, felhők gomolyogtak a leáldozó nap fényében. Vöröses sugárzásba vonták a tengert, a hegyeket, az emberek arcát.

Kigyúlt az első világítótorony. A szél lehelete citromillatot hozott a szigetek felől, és még valami kesernyés, kellemes jószagot: mintha szárított kamillavirágé lett volna.

Éjszaka fölmentem a fedélzetre. A hajó az Aiginai-öbölben haladt. Két éles fénypont – zöld meg piros – tűnt föl az éjszakai alacsony látóhatáron: Peiraieusz jelzőlámpái.

Arrafelé pillantottam, ahol Athén terült el, és forróság járta át a szívem: messze az égen, az attikai éj sűrű sötétjében felragyogott az Akropolisz, reflektorok fény-nyalábjai világították meg. Az ezredéves márványoszlopok elmúlhatatlan és elmondhatatlan szépséggel tündököltek.

Hajónk lassan beúszott a peiraieuszi kikötőbe.

Utazásomat követő ősszel néhány napot Leningrádban töltöttem, s elmentem Mravinszkij hangversenyére, a Filharmóniába.

Karcsú lány ült a szomszédos széken, mellette fekete szemüveges, vak asszony.

– Hogy van, Lilja? – suttogtam oda a lánynak. – Kettest kapott-e Homéroszért? Vagy nem?

Élénken felém fordult, összehúzta szemét, s megszorította a kezem.

– Dehogy kettest! Ötöst kaptam! Ha tudná, mennyire örülök, hogy ismét látom!

Bemutatott a vak asszonynak, a félénk és hallgatag Olja néninek; majd azt mondta, hogy a homéroszi hexameterről szóló történetben van valami, amit nem tud kifejezni. Mint ahogy van vers, amelyre álmunkban sehogy sem emlékezünk vissza.

Elcsodálkoztam hasonlatán.

A hangverseny végeztével hazakísértem a vak asszonyt meg Lilját, a Tucskov rakparton laktak.

Útközben az Égei-tengerről s a szigeteiről meséltem. Lilja szótlanul hallgatta, de néha szavamba vágott: megkérdezte a vak asszonyt: „Hallod, Olja néni?" – „Hallom, légy nyugodt – felelte. – És mindent igen élénken el tudok képzelni."

A sötét, öreg ház előtt elbúcsúztunk.

– No tessék! – szólt Lilja –, egyebet sem teszünk, csak búcsúzkodunk. Szinte már nevetni kell rajta. Írja meg, mikor jön ismét Leningrádba, s majd megmutatok magának egy festményt az Ermitázsban. Senki sem vet rá ügyet, pedig nagyszerű kép.

Bementek a kapun. Én egy ideig még ott maradtam a rakparton. A parti lámpák zöldes fénye a fatönkhöz kikötött, éjszínű uszályokra hullt. A lámpák alatt hervadt falevelet sodort a szél.

Arra gondoltam, hogy végtére is milyen szomorú ez: új meg új emberekkel találkozunk, és nyomban elszakadunk tőlük, nem tudni, mennyi időre; talán örökre.

FORDÍTOTTA DALOS LÁSZLÓ

AZ ÜVEGDARAB

1

Petya Uglov, a bonyolult fiziológiai kérdésekkel foglalkozó, fiatal tudós – kívüle a világon csak két ember konyított a szakterületéhez: egy néger és egy ausztráliai – óvatosan, nehogy hosszú lábával meglökje szomszédait, felmászott a felső fekvőhelyre, és mihelyt a vonat elhagyta Permet, elaludt. Bár sohasem szokott álmodni, most tejfehér korsó ötlött fel előtte, s rajta keresztül igyekezett szemügyre venni a gondtalanul fütyörésző, szembejövő embereket. Az üvegen túl Leningrád volt. Petya vidáman sóhajtott, de nem ébredt fel.

Soha nem járt Leningrádban, de régóta ismerte és szerette. Mindent elolvasott róla, ami csak akadt – és nem csupán oroszul. A „Lenfilm" studió valamennyi filmjét megnézte, mert cselekményük gyakran leningrádi utcákon játszódott. Időnként (bár nem volt fölösleges pénze) régi metszeteket vásárolt, és sokáig nézegette a vékony vonalakkal rákarcolt, sötétfehér, füstszínű épületeket a Néva partjain.

Végül rámosolygott a szerencse: leningrádi kiküldetést ajánlottak. Örömmel elfogadta; úgy tervezte, ügyeit fél nap alatt elintézi, a többi két és fél napot pedig az Ermitázsra, a Szenátus térre meg a szigetekre fordítja.

Puskinba is átruccan, természetesen Valkával. Esténként pedig az Akimov-színházba és a „Spartacus" baletthez. Szintén Valkával. És talán Tamarával.

Valka harmadik osztályos kora óta a legjobb barátja volt, Tamara pedig Valka felesége.

Petya kissé elkeseredett amiatt, hogy üggyel-bajjal szerzett szállodai szobája udvarra nyílt, ahonnan csak piszkos fészerek tetői látszottak. De még az udvar keskeny aknáját körülzáró falakban is volt valami leningrádi – ő legalább így vélte. Kis ideig gyönyörködött bennük, majd telefonált az Üvegintézetbe, és megbeszélte, mikor fogadják.

2

Az ügy, amely miatt idejött, egyszerű volt: néhány évvel azelőtt Csaszovscsikov akadémikus feltalált egy olyan üvegfajtát, amely nélkül Petya nem tudta befejezni a készülékét. Senki sem érdeklődött ennek az üvegnek a tulajdonságai iránt, és Csaszovscsikov is felhagyott vele, miután harminc sort közölt róla egy szakfolyóiratban. Azután meghalt, s noha már kilencvenen túl járt, ez az eljárása mégis árulásnak látszott Petyával szemben. Mennyivel egyszerűbb lett volna minden, ha Csaszovscsikov legalább még fél esztendeig elhúzza!

Petya most az intézet tudományos vezetőjének szobájában ült, és figyelmesen hallgatta Kruazét; nyakát behúzta, fejét laposra kefélt, már meggyérült haj borította. Az eloroszosodott francia családból származó magas Kruaze izmos testalkata ellenére szemlátomást sokat betegeskedhetett: arcán szenvedés nyoma látszott. Kopasz volt, szép fejét keskeny, ősz hajkoszorú szegélyezte, csokornyakkendőt viselt. Kabátzsebéből színes

zsebkendő csüngött ki. Volt benne valami romantikus, színpadias. „De érti a dolgát" – gondolta Petya, miközben hallgatta Kruazét, aki azon nyomban felfogta a gondolatát, és ügyesen, más irányban továbbfűzte.

Nemcsak helyeselte Petya szándékait, hanem különböző változatokat is ajánlott, hol és hogyan érdemes még felhasználni Csaszovscsikov üvegét. Ezek a változatok Petya szempontjából kétesek voltak, mégis jólesett, hogy ez a tekintélyes külsejű és a szakmáját nyilván kiválóan ismerő férfi olyan szívesen részt vesz az őt érdeklő feladatban. Arcán néhányszor átsuhant valami, mintha ennek az üvegnek a szükségessége – amelyről már régen elfeledkezett mindenki – korábbi gondolatainak rendszerébe illenék, vagy újakat ébresztene, melyek nem vonatkoznak Petya jövetelére. Rátértek az ügy gyakorlati oldalára, s ekkor derült ki, hogy távolról sem olyan egyszerű minden, mint azt eleinte a már reményekre gyúlt Petya vélte.

Csaszovscsikov üvege ugyanis csak elméletileg létezett, nem számítva azt az egyetlen mintát, amely tanítványának és jó barátjának, Jevlahovnak dolgozószobájában volt. Ezt az üveget el kellett készíteni, és ő, Kruaze, természetesen utasítást adhat rá, de Jevlahov nélkül kellemetlen volna, sőt, több okból lehetetlen is. Bár Kruaze egyszerűen telefonálhat Jevlahovnak, de jobb, ha Petya elmegy hozzá, annál is inkább, mivel Jevlahov részt vett az üveg megalkotásában. És az üveg valóban rendkívüli tulajdonságainak újabb megbecsülése csakis örömet szerezhet neki.

– Egyáltalán, hallott Jevlahovról?

– Nem.

– Tehát arról sincs fogalma, hogy az orosz üveg története Lomonoszovtól Jevlahovig terjed?

Lehetséges, hogy ebben bújkált némi gúny, amely termész-

tesen nem Petyának, hanem Jevlahovnak szólt: nyilván ő képzelte így az üveg történetét.

– Megvallom, nincs.

– Hát ez aztán a szakbarbárság! – mondta Kruaze, és komikus kétségbeeséssel összecsapta a kezét.

Az asztalon heverő papíroszlopból kihúzott egy lapot, és hosszanti vonallal kettéosztotta: szemmértékre, de csodálatos pontosan. „Jevlahov" – írta szabályos betűkkel a bal oldal fölé, a jobb fölé pedig: „Uglov".

– A beszélgetés-vázlat hasznos dolog. Ő így kezdi: „Miben lehetek szolgálatára?" Ne ijedjen meg, ez ridegen hangzik. Maga elmeséli, amit az imént nekem mondott, de kétszer olyan röviden. Ő megkérdezi: „Nagyon szép, de mi közöm ehhez?" Maga azt válaszolja, hogy el sem tudja képzelni ezt a munkát az ő részvétele vagy legalább beleegyezése nélkül. Mire ő ezt dörmögi: „Badarság" vagy valami effélét. De maga ne adja be a derekát. Ismételje: „El sem tudom képzelni" – és mindjárt térjen rá az általános következtetésekre, de egyáltalán ne törekedjék olcsó népszerűségre.

Petya hosszú kezét térde közé préselve hallgatta. A világosságot szerette, ebben a tervben pedig, Kruaze teljes határozottsága ellenére, valami homály volt.

Az természetesen kellemes, hogy Kruaze olyan lelkesen érdeklődött Petya ügye iránt, de valahogy váratlan is: vajon miért? Hiszen ez a dolog Petyának fontos, az üvegintézetnek azonban semmiség. Ha Kruaze elrendelheti, hogy az üveget készítsék el, akkor ő minek menjen Jevlahovhoz, ha mégoly világokosa is? Nem, ebben van valami idegen elem, aminek semmi köze Petyához és a készülékéhez. Valami felötlött és tovatűnt – akár abban a pillanatban, amikor Kruaze hirtelen gondolkodóba esett: talán nem is érdemes megemlíteni, hogy Petya, mielőtt eljött Jevlahovhoz, nála járt? Nyomban úgy

döntött, mégis érdemes, de csak azért, hogy Petya pontosan (bár megint csak röviden) tolmácsolja kettőjük beszélgetését.

„És mit mondjak az üveg történetéről, amely Lomonoszovtól Jevlahovig terjed?" – gondolta gúnyosan Petya.

E rejtélyek ellenére, amelyek egyébként nem tartoztak rá, Petyának nagyon megtetszett Kruaze. Látszott, hogy eredeti, okos, sőt talán kiváló ember.

Petya is megtetszett Kruazénak. „Rámenős legény!" – gondolta kedélyesen, mikor Petya – a félszeg emberek szokása szerint – túlságosan határozottan búcsút vett tőle, és kiment a dolgozószobából.

3

Egész délelőtt, előbb a pályaudvarról, azután a szállodából, most pedig Kruazétól távozóban állandóan telefonált Valkának. De senki sem vette fel a kagylót. Végre egy ismeretlen, mérges női hang jelentkezett:

– Tessék? Koloszkovék? Nincsenek itthon, a férfi kiküldetésben van, az asszony hivatalban.

– Kiküldetésben? – ismételte Petya csüggedten. – És mikor jön vissza?

– Nem tudom.

Ördög vigye! Hát ezért nem jött ki elébe Valka a pályaudvarra. Petya lehangoltan, sőt az elkeseredéstől kissé sápadtan indult Jevlahovhoz.

„Hogy lehet ez? Hiszen levélben megállapodtunk. No igen, váratlanul el kellett utaznia, még értesíteni sem tudott. Milyen bosszantó!"

Jevlahov nem ért rá, Petya sokáig várt, nem figyelt az idő

múlására, és egyre csak Valkán tünődött: „Talán még visszajön, amíg Leningrádban vagyok. Este telefonálok Tamarának."

Jevlahov középtermetűnél magasabb férfi volt, arca kissé már duzzadt, kerek fejebúbján kisfiúsan ágaskodó haját időnként sietve lesimította, mintha csak az imént vette volna le a sapkáját. Ábrázata gunyoros volt, bár ez nem tűnt fel mindjárt. Rekedtes, kifejezéstelen hangon beszélt, és Petyát is kifejezéstelen arccal fogadta, mintha már eleve nem érdekelné látogatása célja.

Nem lehet azt mondani, hogy Kruaze felvázolt beszélgetéstervezete megvalósult volna – ha csak egy ponton nem. Jevlahov ugyanis valóban ezt kérdezte: „Miben lehetek szolgálatára?" A többi jóslat nem bizonyult igaznak. Petya különben azonnal el is felejtette ezt a vázlatot. Jelenleg a szokottnál is erélyesebben fejtette ki elgondolását. Bár Jevlahov egyáltalán nem viselkedett olyan szívélyesen, mint Kruaze, ez a beszélgetés valamiért érdekesebb volt. Eleinte ugyan hallgatott, s csak szürke szeme csillant fel olykor gúnyosan, de azután váratlan kérdésekkel zökkentette ki Petyát. „Akár a vizsgán" – gondolta bosszúsan Petya, és ő is feltett egy kérdést; Jevlahov pedig, rövid hallgatás után, bizonytalanul válaszolt.

– Íme, a Csaszovscsikov-féle üveg – mondta, s hanyag kézmozdulattal a két ablak között álló kis tárlóra mutatott.

– Meg lehet nézni?

– Tessék.

A Csaszovscsikov-féle üveg ugyanolyan volt, mint a többi.

– Hát igen. Nos, mint mondani szokás, nyugodjék békében – jegyezte meg Jevlahov, amikor Petya visszajött a tárlótól –, csak azt nem értem, tulajdonképpen miben lehetek segítségére.

Petya homályosan érezte, olyan emberrel van dolga, akinek nem szabad hazudni. A leghelyesebb az volna, ha nyíltan meg-

mondaná: maga sem tudja, miért kereste fel, nyilván Kruazénak fontos a dolog, és nem neki, Petya Uglovnak. Ehelyett azonban Petya mélyen elpirult, és a mástól sugalmazott, hamisan csengő mondattal felelt, amely nem is illett beszélgetésük hangneméhez:

– Nehéz elképzelni ezt a munkát az ön részvétele vagy legalább beleegyezése nélkül.

Jevlahov összeráncolta a homlokát.

– Mi ez, túlzott pontosság? – kérdezte, és e szóban a kelleténél több sziszegő hang hallatszott.

Petya hallgatott. Látszólagos határozottsága ellenére tapogatózva, szinte vaktában cselekedett. „Ne hozzam elő még Lomonoszovot is?" – tűnődött, s érezte, hogy Jevlahov, akárcsak Rajkin, a szeme láttára eltűnik, hogy néhány pillanat múlva egészen más alakban térjen vissza. Mint ez Kruazénál is történt, valami idegen elem kapcsolódott bele gondolatainak rendszerébe, s ez nem illett korábbi gondolataihoz, hanem – éppen ellenkezőleg – szempillantás alatt lerombolta ezt a rendszert.

– Igor Lavrentyevics azt mondta, az ön beleegyezése nélkül...

– Kruaze téved – ellenkezett ridegen egy egészen más Jevlahov. Korábbi énjéből csak a sietős mozdulat maradt, ahogyan fejebúbján lesimította az ágaskodó tincset. – Teljesen elegendő az *ő* beleegyezése. Az összetételt nyilvánosságra hozták. Miről van hát szó?

Most minden szóra figyelt, holott az imént teljesen fesztelenül beszélgetett Petyával. Ebben a hirtelen változásban Petya szinte gyermekes sutaságot látott. Úgy tetszett, Jevlahov akarata ellenére kényszerítette magát, hogy mássá legyen. „Ezek haragban vannak, az ördög vinné!" – gondolta Petya.

Valahogy kiutat kellett találnia ebből a helyzetből, Petya

viszont nem tűnt ki pszichológiai leleményességgel, pedig talán csak ez menthette meg a dolgot. Később, amikor cigarettáját szíva lefelé ballagott az intézet lépcsőjén, vagy otthon ágyában feküdt, különféle megoldásokat eszelt ki hasonló helyzetekre.

Jevlahov vállat vont.

– Igor Lavrentyevics úgy véli, nélkülem nem lehet elkészíteni az üveget? Hízelgő reám nézve, de nem felel meg a valóságnak. Így hát, bocsásson meg...

A beszélgetés nyilvánvalóan véget ért. Petya azonban nem állt fel. Szemöldökét összevonva, különösen ráérősen gondolkodott, mint hasonló esetekben szokott. Megoldást találni nem tudott, de még kevésbé tudta rávenni magát arra, hogy dolgavégezetlenül távozzék.

– Bocsásson meg – ismételte még egyszer, türelmetlenül a másik, mivel talán megérezte a vasakaratot ebben a fiatalemberben, aki makacsul rászegezte a szemét... – Volt szerencsém...

4

Jevlahov azokhoz a szerencsésekhez tartozott, akik egész életükben megőrizték a fiatalság érzését, energiájával, meggondolatlanságával, önteltségével, gyors döntéseivel, halálmegvetésével együtt. A környező világot és érzéseit nem választották el hosszú esztendők. Az idő múlásával érzései jóformán semmit sem veszítettek élességükből. Elméjének váratlan fordulataival sarokba szorította beszélgető társát, aki nem vette észre a gúnyt Jevlahov kissé dülledt, kópés, szürke szemében. Valóban kópé volt, aki szívesen felvillanyozta egy unalmas ülés hangulatát

holmi tréfával, anekdotával, amelyet mesteri szellemességgel, merev arccal mesélt el.

A napjainkban az üvegtechnikában végbemenő bámulatos átalakulásokat majdnem mind ő maga sugalmazta, természetesen Csaszovscsikovval együtt, akit egyébként már a negyvenes években túlszárnyalt.

Sokéves barátságuk alatt Jevlahov nem figyelt fel vagy nem gondolt Kruazénak azokra a jellemvonásaira, amelyek most kettőjük közé álltak. Egyformán abban a szerencsében részesülhettek, hogy Csaszovscsikovnál tanulhattak, majd dolgozhattak; mindketten becsülték iskoláját, tradícióit, csak az volt a különbség, hogy Jevlahov hallgatott róluk, Kruaze pedig beszélt – mégpedig sokat. Megszokták, hogy figyelembe vegyék egymás különbözőségét. Kruaze megbocsátotta Jevlahovnak hiúságát, nyers, néha elfogult viselkedését, makacsságát, kérkedését, amely különösen kellemetlen volt, amikor saját őszinteségével dicsekedett. Jevlahov viszont elnézte Kruaze dagályosságát, pózolási és szavalási hajlamát, kicsinyességét, túlzott óvatosságát, amely különben sohasem fajult gyávasággá.

Kapcsolatuk régi volt – kissé megkopott ugyan, de legalább ifjúságuk emlékei miatt becsülték; ezek az emlékek meleg fénnyel ragyogták be az egymás közelében eltöltött éveket.

Barátságuk azonban nemrég szertefoszlott, s mint az üvegintézetben Petyának elmesélték, ez nem pusztán összeveszés volt, hanem mélységes, fájdalmas szakítás, amely idegenekké tette őket egymás számára.

A történet állítólag azzal kezdődött, hogy a főigazgatóság vezetője, aki tudományos fokozatról ábrándozott, egy elavult gondolatokra épített, de zsenialitásra pályázó, meglehetősen jelentéktelen könyvet adott ki. A szakfolyóirat dicsérő cikket közölt róla. A tudományos minősítő bizottság elküldte a könyvet véleményezésre az üvegintézethez, úgyhogy figyelmen

kívül hagyni – mint Jevlahov és Kruaze képzelte – már nem lehetett. Mindkettőjüket felháborította ez az írásmű, főképp pedig az, hogy kézikönyvnek fogadták el. Ez már egyáltalán nem volt jelentéktelen dolog: síkra kellett szállni ellene, mert a kibontakozó vita akörül forgott, milyen irányban kell fejlődnie annak az ügynek, amely száz meg száz hatalmas, önálló ügyből áll – gyárakból, kutatóintézetekből, laboratóriumokból, amelyeknek az ország műszaki fejlődésével lépést kell tartaniuk.

Jevlahov negatív bírálatot írt, Kruaze pedig azt tanácsolta, enyhítse az éles kifejezéseket; amikor ez megtörtént, jóváhagyta, és csak azért nem írta alá, mert nem volt szükséges. Konferenciára készültek, mind a ketten fel akartak szólalni, és nem férhetett kétség hozzá, hogy tekintélyes véleményüket a Szovjetunió legkiválóbb üvegintézetének legkiválóbb szakemberei is támogatni fogják.

A konferencia megnyitása előtti estén mindkét tudós memorandumvázlatot írt a kormány számára – bizonyos jelek miatt ez szükségesnek látszott. Kruaze azonban másként vélekedett arról, hogy mi szükséges: másnap délelőtt Jevlahovval szemben lelkesen védelmére kelt a könyvnek. Sőt, mi több: hosszú, átgondolt beszédében, amelyet lehetetlen volt egy éjszaka alatt megfogalmazni és megírni, azt bizonygatta, hogy e jelentős mű ellenzői gyakorlatilag aláássák a távlati tervet, ennélfogva gátolják a hétéves terv kibontakozását. Persze, önkéntelenül, akaratlanul teszik ezt, de ez nem változtat a dolgon.

Az összetűzés semmi különös következménnyel nem járt: eltelt fél év, a könyvet rossznak minősítették és elfelejtették. Kettőjük barátsága azonban megszakadt, és szemlátomást hosszú időre.

Petya szerencséjének tarthatta, hogy nem kapott jegyet a „Spartacus" baletthez, mert amikor visszatért a szállodába, megtudta, hogy Permből keresik telefonon. Főnöke türelmetlen ember volt, aki szerette, hogy amit elhatároztak, haladéktalanul végre is hajtsák; Petya várta is ezt a hívást, bár nem ilyen hamar.

Permbe csak éjfél után lehetett telefonálni, ezért Petya úgy döntött, hogy ellátogat Tamarához. Mégis tisztázni kellett, hova utazott Valka, és mikor jön vissza. Jó órát cammogott vele a villamos a Viborgi-külváros unalmas utcáin, egyforma, öreg téglaépületek mellett, amelyek véleménye szerint egyáltalán nem voltak jellemzőek Leningrádra.

Tamara otthon volt. Igen, Valka Moszkvába utazott. Hosszú időre? Nem tudja. Miért? Ezt sem tudja, valamilyen ügyben az új rakéta miatt. Hiszen most ezzel foglalkozik. Petya talán nem hallott erről?

– Régóta?

– Nem túl régen.

Petya elragadtatással hallgatta. Mindaz, amit Valka gondolt, csinált és mondott, helyes, okos és roppantul érdekes volt. Nyilvánvalóan helyes az is, hogy feleségül vette ezt a kisfiúsan simára fésült, szalmasárga, rövid hajú, vézna, sápadt, jelentéktelen teremtést, aki csak végső szükség esetén beszélt, és akkor is hosszú szüneteket tartott.

Kilenc óra után visszament a szállóba – éppen jókor, mert nyugtalan főnöke megint telefonált. Petya beszámolt az ügy állásáról. A főnök ijesztésül kiabált egy sort, majd meghagyta, hogy még három oszcillográfot vásároljon, bár egyet is lehetetlen volt szerezni, mint ezt Petya már megtudta. A főnök azért haragudott mindig Petyára, mert már régóta egy másik

kérdéssel foglalkozott, és bizonytalanul mozgott Petya érdeklődési körében.

Azután váratlanul Kruaze kereste telefonon: Igor Lavrentyevics a Jevlahovval folytatott tárgyalás eredménye iránt érdeklődött. Ó, visszautasította? Kissé részletesebben, ha lehet. Nem tartja szükségesnek? Szünet. Néhány érthetetlen mondat, amelyet nyilván a tenyérrel letakart kagyló fölé suttogtak. Újabb szünet. Hallja? Igor Lavrentyevics kéri, holnap fél tizenkettőkor nézzen be hozzá. Viszontlátásra.

Ez a furcsa telefonhívás kissé meghökkentette Petyát: újabb rejtély, amelyből alighanem arra lehetett következtetni, hogy nemcsak Petyának van szüksége Kruazéra, hanem valamiért Kruazénak is szüksége van Petyára. Annál jobb!

6

Ez a beszélgetés arra szorítkozott, hogy Petya sürgette az üveg elkészítését, Kruaze azonban szinte észrevétlenül kitért a megoldás elől, és valami kényelmesebbet keresett; s emellett ezt a kényelmes megoldást változatlanul Jevlahov részvétele vagy legalább beleegyezése jelentette.

Petya elvesztette türelmét.

– De hát nem telefonálhatna neki? – szegezte neki nyíltan a kérdést.

– Igaz, csakugyan – felelte egyszerűen Kruaze.

Lehet, hogy csak káprázat volt, de Petyának úgy tetszett: Kruazénak a hallgatót tartó keze kissé reszket.

– Nem felel. Még nem jött be. Tudja, mi jutott eszembe? – mondta vidáman Kruaze. – Oganyezovhoz küldöm magát. Először mindenképp meg kell ismerkednie vele, mert az üveget

köztudomásúan kézzel készítik, ő pedig a mi kezünk. Másodszor: Oganyezov úgyszólván Ivan Pavlovics alteregója[1]. Neki pedig semmi esetre sem mond nemet. Talán nem tudja, mi az az alterego?

– Sapienti sat[2] – válaszolta Petya, aki mindig egész halom, teljesen szükségtelen badarságot jegyzett meg.

– Ó! Én meg azt gondoltam, hogy a mi fiatalságunknak nem fűlik a foga a latinhoz... Aram Iljics – szólt a kagylóba Kruaze, amikor összekapcsolták Oganyezovval – itt van nálam Uglov Permből. Fiziológus. Olyan ügyben jött hozzánk, amelyet el lehet és el kell intézni. Az a kérésünk önhöz, mutassa meg neki az intézetünket. – Kruaze kicsit várt. – Ma nem lehetne? Kérem. Igen, Permből. Köszönöm. Nagyszerű... Aram Iljicsnek ennél nagyobb örömet nem is szerezhettünk volna – jegyezte meg mosolyogva, miután letette a kagylót.

– Megmondhatom neki, hogy ön beleegyezett?

– Természetesen!

Kruaze papírlapot húzott ki az asztalfiókból. „Újabb vázlat?" – gondolta Petya.

Elégedetlen volt. Megnézni az intézetet – ez persze nem rossz, de a mai Kruazén, aki éppoly előzékeny, gyors és ékesszóló volt, mint a múltkor, mégis látszott, hogy kudarcot vallott Jevlahov és Petya találkozásával. Mintha elhidegült volna, miután átlépett valamilyen lehetőségen, ami már tegnappá vált – a szó betű szerinti és átvitt értelmében.

Kiderült, hogy Kruaze valóban vázlatot készített, de nem a beszélgetésről, hanem a nyolcadik emeletről, ahol nehéz, sőt szinte lehetetlen volt megtalálni Oganyezovot.

– Tehát még ma kiadja az utasítást?

[1] Hasonmás
[2] A bölcsnek ennyi is elég.

Kruaze változatlanul vidáman nevetett fel, de nevetésében némi ingerültség csengett.

– Meglesz.

Szakasztott úgy bocsátotta el Petyát, mint az előző nap: mosolyogva és jóindulatú kézszorítással. Mosolya azonban szinte már mindenkinek szólt, nemcsak Petyának, és a jóindulata is. Úgy bocsátotta el Petyát, hogy értésére adta: újabb találkozás nem szükséges, ő, Kruaze mindent megtett a fiatalember számára, emi erejéből telt, több időt és figyelmet pedig sajnos nem tud reá fordítani.

7

Mint a legtöbb fiatalember, Petya is rosszul ismerte önmagát, és sohasem gondolkozott el ezen. Önmagunk megismerése rendszerint lassú, néha évtizedekig elhúzódó folyamat, amely mások megismerésével függ össze, sőt bizonyos mértékben annak következménye – tehát az élettapasztalaté, amely nem jön meg egyhamar. Az, aminek magától kellett volna megtörténnie, s amire Petya előre csupán három-négy órát szánt, végtelenül bonyolultnak bizonyult, s ő nem tudta, miként viselkedjék ilyen körülmények között – először volt ilyen helyzetben. Mégis tudta, hogy az üveg nélkül semmiképp sem megy el Leningrádból – ebben a tekintetben elég jól ismerte saját természetét. Ezért, amíg Oganyezovot keresgélte, igyekezett meglelni a kialakult helyzet jó oldalát. Élt-halt a fiziológiáért, ez azonban nem akadályozta abban, hogy önmagáért, mint okos és a tudományban nélkülözhetetlen eszközt, ne szeresse a műszert. Az üvegintézetben pedig olyan műszerek voltak, ame-

lyek nemrég készültek, és még a világon senki sem ismerte őket.

Oganyezov nyilván azonnal megérezte Petyában ezt az érdeklődést, mert a komor fogadtatás után hamarosan felélénkült, és lelkesen mutogatta az intézet berendezését.

Túlságosan gyorsan beszélt – valósággal hadart! –, és Petya nem tudott azonnal kapcsolni, kérdéssel félbeszakítani ezt az ismeretlen embert pedig restellte.

Oganyezov horgas orrú, alacsony, sovány, szinte homorú emberke volt, szürkés-ősz haja égnek állt; az efféle színről rendszerint ezt szokták mondani: olyan, mint a só és a bors keveréke. Csakhogy só már sokkal több akadt benne, mint bors. Külseje ellenére – cowboy-ingének hanyagul feltűrt ujja alól hegyes könyök meredezett, amelyben szinte megszúrhatta volna magát valaki –, Oganyezov jólelkű és megértő volt. Nyomban érezni lehetett, hogy gyors eszű és félszóból is ért; tájékozott volt az irodalomban, de nemcsak a szakkönyvek terén, úgyhogy Petya, bár szintén sokat olvasott, néhányszor ugyancsak kutyaszorítóba került – amit Oganyezov kedélyes örömmel fogadott. Kissé különösnek látszott, hogy ez az apró, vézna ember egy sereg bonyolult készülék működését irányítja, s nyilvánvalóan a hatalmas intézet lelke. Kemény fogású, kicsiny keze pillanatig sem maradt nyugton, mihelyt magyarázni kezdett, és a kezéről, a fülesbagoly módjára homloka fölött ágaskodó szürkés-ősz bóbitáról meg a nagy, vakmerő orráról lerítt, hogy Oganyezov nemcsak kínosan pontos, hanem pokolian, emberfölöttien türelmes is – s éppen ezek a tiszteletre méltó tulajdonságok tetszettek Petyának. Oganyezovban azonban valamilyen nyugtalanság is érződött: mindegyik helyiségben legelőször is a telefont kereste. Arra lehetett gondolni, hogy égetően fontos valakit felhívnia, és hol rászánja magát, hol pedig újra habozni kezd. Szertelen természete

miatt nem tudta titkolni, hogy haragszik önmagára, sem azt, hogy ez az aggodalmaskodás zavarja.

Petya nem tudta, hogy Oganyezov, aki az üvegintézettel szorosan összefüggő pályája során ezernyi akadályt küzdött le és küzd le ma is, végképp megtorpant egy új akadály előtt, amely valóban leküzdhetetlennek látszott: tizennyolc éves lánya, aki éppencsak befejezte az iskolát, beleszeretett egy ötvenhárom éves színészbe, és határozottan eltökélte, hogy hozzámegy. A színész kétségtelenül tisztességes ember volt; de a puszta gondolatra, hogy leánya, ez a nagy, bársonyos szemű, hajlékony, fürge teremtés, aki olyan szép, mintha Gudiasvili festményéről lépett volna le egy piros pozsgás, leginkább kocsishoz hasonló, szabadszájú ember felesége lesz, aki már háromszor nősült – e puszta gondolatra is vérbe borult Oganyezov szeme.

Végül türelmét vesztve, telefonálni ment, és feldúltan jött vissza: leánya nem volt otthon.

Megmutatta Petyának a műszerét, és kissé megvigasztalódott, amikor az kijelentette:

– Szép.

A műszer valóban szép volt. Petya a saját intézete szerény lehetőségeire gondolt, és felsóhajtott. A műszer pontosságát azonban, amellyel Oganyezov eldicsekedett, talán fokozni is lehetne, ha megpróbálnák... És Petya beszámolt Oganyezovnak egy újításról, amelyet a svédek nemrég sikeresen alkalmaztak az orvosi műszeriparban.

Ez rosszkor jött, ha tekintetbe vesszük, hogy a hivatalos beszélgetés lényegében még el sem kezdődött. Oganyezov ráncba vonta homlokát, és úgy elkezdett hadarni, hogy már semmiképpen sem lehetett megérteni. Beszédéből jellegzetes örmény akcentus csendült ki, kis keze kétszeres sebességgel mozgott. Nem ismerte ezt az újítást, és badarságot mondott, úgyhogy Petya kénytelen volt helyreigazítani, bár érezte, ezt semmiképp

sem kellene tennie. A vita nyomban félresiklott, és Petya megbánta, hogy belekezdett: mert nem lehet azt mondani, hogy Oganyezov megharagudott, éppen csak kevésbé szíves lett, mint a beszélgetés elején.

Az viszont nagyon természetesen hangzott, amikor Oganyezov műszeréről Petya áttért a magáéra, s közölte, hogy neki nemcsak a tervezett pontosság, hanem általában semmi sem sikerült, és éppen emiatt jött Leningrádba. Oganyezov tudott Csaszovscsikov üvegéről, és szellemesnek tartotta Petya ötletét.

– Micsoda kérdés! Persze hogy megcsináljuk! – mondta gyorsan. – Találkozott Kruazéval?

Petya ez alkalommal elhatározta, hogy őszinte lesz, annál inkább, mert e név kimondásakor burkolt ellenszenv árnyéka suhant át Oganyezov arcán.

– Voltam nála éppen, sőt, azt hiszem, meg is egyeztünk. De tudja, a dolog úgy áll...

S nyíltan elmondta, hogy Kruaze tanácsára felkereste Jevlahovot, az pedig elutasította. Kruaze ugyan kijelentette, hogy Jevlahov beleegyezésének gyakorlatilag nincs semmi jelentősége...

– Nem értem – vágott közbe Oganyezov s kissé elpirult. – Hogyhogy nincs jelentősége...

– Úgy értem, gyakorlatilag.

– Mit jelent, hogy gyakorlatilag? – kérdezte Oganyezov olyan hangosan, hogy egy mellettük elsiető kartársnő ijedten hátrafordult. – Mindennek, amit Ivan Pavlovics Jevlahov csinál, jelentősége van!

– Bocsánat – felelte Petya, s érezte, hogy véletlenül ismét kényes pontra tapintott. – Én kívülálló vagyok, és természetesen nem ismerem az önök kapcsolatát. De úgy vélem, ennek nem szabad befolyásolnia az ügy lényegét. Ha ön, akárcsak

Kruaze elvtárs, azt gondolja, hogy Jevlahov beleegyezése nélkül nem boldogulunk, akkor talán szíveskedjék maga beszélni vele erről.

Lehetséges, hogy ha Petya, aki rászánta magát az őszinteségre, más hangot üt meg, akkor Oganyezov megérti, és segítségére siet; mert érezte, hogy ez a merőben idegen kapcsolatok közé cseppent, kívülálló ember zavarban van. De Oganyezov úgy látta, hogy Petya tiszteletlenül beszél Jevlahovról. S ez elegendő volt ahhoz, hogy Oganyezov felfortyanjon. Üstöke reszketni kezdett, és minden mondatát felháborodottan így kezdte: „Ki hallott olyat."

Petya némán hallgatta. Meglehetősen hidegvérű volt, néha azonban ő is fellobbant. Ügyelnie kellett, hogy ez ne történjék meg.

– Nem értett meg – mondta szintén mérgesen, de tartózkodón. – Azt hiszem, jobb, ha visszamegyek Igor Lavrentyevicshez, és megtudom, kiadta-e az utasítást. Köszönöm, hogy megmutatta az intézetet. A viszontlátásra.

Kruaze nem fogadta. Cseh küldöttséget várt. A művészi frizurájú, udvarias titkárnő most már nem volt nagyon udvarias. A csengetésre felugrott, és a kitáruló ajtó mögött Petya megpillantotta Kruazét: megnyerően mosolygott, feje körül csillogott a vékony hajkoszorú. Valóban „elemében" volt.

8

Petya elindult oszcillográfot keresni, de nem talált, és ez elkeserítette, bár előre tudta, hogy nem talál. Ebéd közben, amely egyúttal vacsorául is szolgált, a főnökével való beszélgetésen töprengett. Azt a zűrzavart, amellyel az üvegintézetben talál-

kozott, nem lehetett megmagyarázni – telefonon még kevésbé. Úgy döntött, általánosságban csak ennyit mond: „Minden rendben." Majdnem bizonyos volt benne, hogy végeredményben csakugyan rendbejön minden.

Szerzett jegyet, de nem a „Spartacus"-hoz és nem a Vígszínházba, hanem a Drámai Nagyszínházba, egy olyan darabhoz, amelyről jót hallott. Tamara azonban, akinek telefonált, azt mondta, hogy alighanem egy másik darabról hallott jót, mert ez nagyon rossz.

– Valkától van hír?

– Nincs.

– Legalább telefonálna, a marha!

– Igaz – válaszolta megadással Tamara.

Petya úgy határozott, pihen egy keveset, azután sétál egyet a Nyevszkij-proszpekten – de elaludt, és éjjel kettőkor riadt fel. Lehangoltan, sokáig üldögélt az ablak előtt, s elnézte az összevissza foltozott fészertetőket. Mint ez gyakran megesett vele, álmában gondolkodott – ez alkalommal Oganyezov műszeréről. S most, felébredve, tovább gondolkozott: természetesen nagyobb pontosságot is el lehet érni! Kis vázlatot készített, azután összegyűrte, a papírkosárba dobta, újra az ágyra dőlt, s most már reggelig fel sem kelt.

9

Reggel, még öltözetlenül, előszedte a rajzot, térdén kisimította, és letisztázta néhány javítással, amely nem tudni mikor jutott eszébe: álmában, vagy míg a szörnyen rút, hosszú strucclábait nézegette.

Az intézetbe mennie nem akarózott, mint ahogyan az em-

bernek nincs kedve belegázolni a hideg vízbe, hogy kiszabadítsa a hínárba gabalyodott horgot. De nem volt mit tennie. Villamosra szállt, és félóra múlva felfelé tartott a liften a nyolcadik emeletre, hogy megkeresse Oganyezovot.

– Jó napot, csak egy percre jöttem. Úgy áll a dolog, hogy önnek mégis...

Oganyezov nem értette meg mindjárt, hogy az ő műszeréről van szó. Sajnálta, hogy tegnap kiabált Petyával, zavarban volt, és eleinte csupán arra gondolt, miként kerülhet ki legkevésbé hátrányosan ebből a kényelmetlen helyzetből. Amikor azonban rájött, hogy ez az ismeretlen ember, akire ő ok nélkül ráförmedt, eltávozva tőle, nem a saját, hanem az ő ügyeivel foglalkozott – kitátotta a száját, mint egy kisgyerek, és örömmel felkacagott:

– Hát ez mulatságos! – mondta elragadtatással. – Nem fontos, hogy pontos vagy nem pontos... Maga ilyen ember, mi? Hogy hívják?

– Uglovnak. Hogyhogy nem fontos? Ön nem értett meg.

Oganyezov hosszú, ráncos füle cimpáját elhúzva hallgatta.

– Tüneményes! – mondta. Majd néhány perc múlva: – Nem sikerülhet.

Petya megint türelmes magyarázatba fogott.

Oganyezov hirtelen meglökte, és – váratlanul tegezve – ennyit mondott: „Hallgass", majd idegesen járkálni kezdett a laboratóriumban. „Végre rájött" – gondolta elégedetten Petya.

Estig beszélgettek volna, de Oganyezov feleszmélt: Petya ügye jutott eszébe.

– Volt Kruazénál? – kérdezte, s ugyanolyan könnyedén ejtette ki ezt a nevet, mint bármilyen mást, de egyúttal mintegy arra gondolva, hogy éppen így kell kiejteni.

– Ma? Még nem.

– Ne is menjen. A következőt csináljuk: fülön fogjuk Szkacskovot.

– Ki az?

– Tegnap nem mutattam be?

– Nem.

– Szkacskov az az ember, aki úgy érzi az üveget, mint a zenét! Érti? Gyerünk!

Szkacskov azonban, aki úgy érezte az üveget, mint a zenét, a Petyával való beszélgetésben nem árult el hasonló kifinomultságot.

– Ha elrendelik – megcsináljuk – mondta sóhajtva. – Különben, Igor Lavrentyevics telefonált.

– Telefonált? – kérdezte egyszerre Oganyezov és Petya.

– Igen. Mennyi kell?

Szkacskov négyszögletes, koros ember volt, köpenye meredezett a tisztaságtól. Ősz haját húsos, alacsony homlokára fésülte. Petyával unott hangon tárgyalt, de nem azért, mert nemigen érdekelte a Csaszovscsikov-féle üveg, hanem mert Kruaze bizonytalanul, s mindenesetre a legcsekélyebb lelkesedés nélkül beszélt vele erről az ügyről.

– Mennyi kell? – Petya gondolkozott. – Jó volna körülbelül egy kilogramm.

Szkacskov felnevetett.

– Tréfál – mondta. – Körülbelül egy kilogramm? De hogyan veszi meg?

– Miért?

– Ilyen mennyiséget a könyvelés nem utalványoz ki.

– Kevés?

– Persze hogy kevés. Aram Iljics, megmagyarázta az elvtársnak?

Amíg Petya azt fontolgatta, miként hárítsa el ezt az újabb nehézséget, Oganyezov rátámadt Szkacskovra:

– Miért ne utalványozná ki? Az összetétel ismeretes. Ma egy kilogramm, holnap húsz. Az utasítás, az utasítás!... Satöbbi...

– Utasítás tulajdonképp még nincs – mondta vakarózva Szkacskov. – De hát nekem mi közöm hozzá, kérem szépen. Ide hallgasson, elvtárs – mondta felélénkülve; nyilván őszintén segíteni kívánt Petyán. – Beszéljen Jevlahovval. Ő talán hajlandó lesz a laboratóriumában elkészíteni magának körülbelül egy kilogrammnyit.

10

Petya tudta, hogy rossz a modora, és életének bizonyos kudarcait éppen ennek köszönhette. Állandó, nyomasztó elfogódottságának is az volt az oka, hogy senki sem tanította természetesen és fesztelenül viselkedni. Udvarias volt, de ösztönösen, néha pedig udvariatlan is, mivel jellemző szerénysége és jólelkűsége nem tudta például megsúgni, vajon elsőnek kell-e kezet nyújtania egy jó harminc évvel idősebb embernek, aki harmincszor többet végzett, mint ő. Még hozzá is szokott, hogy hasznát vegye neveletlenségének, mivel észrevette, hogy ezt a fogyatékosságát olyankor egyeneslelkűségnek, ravaszságra való képtelenségnek tartják. Pedig éppen ilyenkor folyamodott ravaszsághoz. Néha, amikor gondolatai és érzései nem egyeztek, mintegy kívülről szemügyre vette magát, és nem tévedett: mert önmagával szemben valójában könyörtelen volt. Ez azonban ritkán fordult elő. Tizenhét éves ifjúként belevetette magát a tudományba, s olyan mélységet ért el, amely sokat ígért; valóban szép eredményekre jutott, bár még nagyon fiatal volt. Olyan kitűnő érzéke volt a tudományhoz, hogy azt

is megtanulta: az embereket főként a hozzá fűződő kapcsolatuk szerint kell értékelni. A tudomány művelőinek típusai, taktikájuk, stratégiájuk, hajlamaik és hibáik például mind ismerősek voltak előtte. A hivatással össze nem függő, mindennapi, eleven érzések világa azonban idegen maradt Petya Uglov számára, mint vele egyidős társai legtöbbje előtt, akik teljesen járatlanok voltak az emberi kapcsolatok művészetében, a szerelemnek, a szép becsülésének képességében, a lelkesedés művészetében.

Bár Petya rosszul ismerte önmagát, mégis sejtette, hogy az igazság – ha mégoly kellemetlen is – olykor varázskulcsnak bizonyul, amely feltárja az emberekben legjobb tulajdonságaikat. Így volt például Oganyezovval. Talán így lett volna Jevlahovval is, ha ő nem csűri-csavarja a dolgokat.

Fagyos hangulatban – amely mindig erőt vett rajta, amikor szándékai sehogy sem valósultak meg – kopogott be Jevlahovhoz. Semmi válasz. Kissé kinyitotta az ajtót. A dolgozószobában nem volt senki. Csak nem utazott el? A karosszéken hanyagul odavetett fehér köpeny hevert. Petya fellélegzett. „Megvárom" – határozta el. Egyébként más választása nem maradt. Odament a tárlóhoz, és szemügyre vette Csaszovscsikov üvegét. Az egyik fonál, amellyel a halvány korong a tárló bársonyához volt erősítve, elszakadt. Petya felemelte a fedelet, óvatosan kivette az üveget, és az ablakhoz ment. Az üveg olyan volt, mint a többi: fénytelen korong, amely fakó gyöngyházszínben játszott. „Hát ez a felület, amely látszólag semmiben sem különbözik bármely más üveg felületétől, valóban képes..."

Csikordult az ajtó. Belépett Jevlahov; Petya ijedten megfordult, és az üveget zsebre dugta. Mozdulata önkéntelen volt. Gyermekkorában ugyanígy rejtette zsebébe az égő cigarettavéget, amikor tetten érte szigorú apja, aki eltiltotta a dohány-

zástól. Jevlahov izgatottan jött be, s közben valamilyen levelet olvasott.

– Maga az? – kérdezte; leplezetlenül elfintorította arcát, és az asztalra dobta a levelet. – Jó napot. Miben lehetek szolgálatára? Üljön le.

Ha észrevette volna, hogy Petya zsebre dugta az üveget, az még nem lett volna nagy baj. De nem vette észre. Petya kimeredt szemmel mozdulatlanná dermedt; elmúlt a pillanat, amikor még mindent tisztázni lehetett. Zsebében érezte az üveg súlyát, ami persze fizikailag lehetetlen volt, mert az nem nyomott többet, mint egy zsebóra üvege, odament az asztalhoz, de nem ült le, hanem valamiért megállt, s két kezével erősen megkapaszkodott a karosszékben.

Jevlahov sem ült le; bizonyára arra számított, hogy Petya hamarább elmegy, ha állva beszélgetnek. Félszemmel még a levélbe sandított, amely felmérgesítette: megint csak azon a mértani képtelenségen alapult, amelynek következtében az üvegintézetnek (ha körvonal alakjában képzeljük el) két központja volt: egy lélektani és egy igazgatási. A levél írója nem tudta ezt, s Jevlahovhoz fordult egy roppant fontos kérdésben, amelyben csak Kruaze dönthetett – vagyis, ha érdemileg nem is dönt, de másokat utasíthat a döntésre.

– Ha nem tévedek, már megállapítottuk, hogy nekem semmi közöm... – kezdte Jevlahov, meg sem várva, amíg Petya megszólal. – Vagy más ügyben jött? Akkor, talán...

Petya fejét csóválta. Csak gyermekkorában fogta el néha ilyen dermedtség.

– Uramisten! – mondta bánatosan Jevlahov. – Miért jött? Ha dolga van – halljuk, ha nincs – menjen el. Fene látott ilyet! – folytatta. – Hát miért hallgat? Oganyezov beszélt magáról, és nekem nem tetszett, amit mondott, bár maga valamilyen szívességet tett neki. Szkacskov is beszélt. Csupa kerülő út,

oldalvágás. Szívesség! Allah nevére, miért kell nekem a mások ügyeivel foglalkoznom, a magamé helyett! Ha legalább valami rokonszenves volna magában, ami figyelemre, segíteni akarásra késztetne. De hát nincs! Csak egy van: torkon ragadni, fojtogatni, kiharcolni a saját célját. Az pedig: még egy disszertáció, amelyből már úgyis tengersok van.

Erősen megdörzsölte a homlokát. Fejebúbján mulatságosan ágaskodott a haja. Miután összehordott egy csomó kellemetlenséget, megenyhült, s ezért nyomban megharagudott önmagára.

– Tudja, mit csinálnék én a maga helyében? – fortyant fel újra rákvörösen és dühödt szemmel meredt Petyára. – Ahelyett hogy három napig egyfolytában ezért az üvegért kunyerálnék, zaklatnám az elfoglalt embereket, fognám magam és ellopnám, ha már itt tartunk – és fel is út, le is út!

Lehet, hogy ha Petya, bár akaratlanul, nem cselekedett volna éppen Jevlahov tanácsa szerint, akkor megfelelő választ talál e szenvedélyes szóáradatra. Felelet helyett azonban csak kivette zsebéből az üveget, és zavart arckifejezéssel meredt rá.

– Mi az a kezében? – kérdezte mérgesen Jevlahov.

Rosszul látott, és hirtelen előrelépett, hogy szemügyre vegye a Petya óriási tenyerén fekvő, halvány korongot. Petya valamiért megmozdult, s kis híján egymásba ütköztek.

– Hát... az üveg... – válaszolta Petya tétován.

Jevlahov ránézett az üvegre, Petyára, megint az üvegre, és füttyentett.

Petya ijedten behúzta a nyakát. Jevlahov azonban nem felháborodásában, hanem nyilván elragadtatásában füttyentett. Hirtelen eliramodott, a tárlóhoz szaladt, belenézett, két tenyerével térdére csapott, és hosszas, rekedt, fergeteges kacagásra fakadt, Petya is félénken felnevetett.

– Elcsented?!

– Becsületszavamra, akaratlanul.

– Hazudsz!

– Ön váratlanul belépett, én pedig éppen nézegettem... no és valahogy zsebre dugtam. Becsületszavamra, akaratlanul történt.

– Hiszi a piszi! Ismerjük az ilyet... – mondta Jevlahov.

Azelőtt is néha valami kisfiús csintalanság villant fel rajta, most pedig egészen könnyen el lehetett képzelni, milyen vakmerő csínyekre vetemedhetett gyermekkorában. Jevlahov szeme felragyogott, szemöldöke nevetősen magasra felszökött, haja kuszáltan, de valahogy hetykén a homlokába hullott. Ilyenkor belé lehetett szeretni.

– Nos, kérem, most beszélgessünk – mondta megnyugodva, mintha ez volna az egyetlen lehetőség: elemelni a tárlóból a Csaszovscsikov-féle üveget, hogy végre elkezdődjék kettőjük között a komoly tárgyalás. – Nos, halljuk még egyszer: miért kell magának ez az üveg?

Petya elmondta: most már lelkesen.

– Úgy. És mennyi kell?

– Körülbelül egy kilogrammot kértem.

– Minek?

A fiatalember óvatosan az asztalra tette az üveget. Valóban: minek? Az a gondolat, amely már régen, mindjárt a Szkacskovval folytatott beszélgetése után nem tudni hol bujkált benne, most félszegen előbukkant, mintha szándékosan boszszantani akarná.

– Nem ismerem a gyártásmódot... – mondta bizonytalanul. – De ha kiderülne, hogy a felület... Vagyis ha lehetséges volna... hiszen akkor még a legvékonyabb hártya is...

A gondolat cseppet nem volt furcsa az élő természetnél, amellyel Petya foglalkozott. De a halott anyagnál, vagyis az üvegnél, nemcsak furcsa, hanem majdnem fantasztikus ötlet

volt, s csak annak juthatott eszébe, aki ifjú kora óta az „élővilág" megfejthetetlen rejtélyeivel bajlódott. Jevlahov mulatságosan pislogva hallgatta.

– És a kristályképződés? – kérdezte, s még figyelmesebben kezdte hallgatni, mikor Petya hirtelen átlépett a kristályképződésen, amelyet legalább félévi laboratóriumi rostokolással és két-háromszáz, igen bonyolult kísérlet elvégzésével lehet legyőzni.

– Nos hát, kérem – mondta Jevlahov, nem annyira Petya messzire szárnyaló okfejtését, mint inkább a saját nehézkes észjárását összegezve, amely miatt ennyire félreismerte ezt a fiatalembert –, érdekes. Most pedig gyerünk.

– Hová?

– Hozzám!

– Minek?

– Ebédelni.

11

Petya abban az ellágyult, szelíd hangulatban tért vissza a szállodába, amely mindig elfogta, valahányszor harmonikus, szép családi körben volt. Mindenki tetszett neki: a férjével egykorú, de még csinos, fürge, alacsony háziasszony, a gyerekek – a harmincöt év körüli oceanológus fiú, aki nemrég tért vissza az Antarktiszról, és a lány, meg a férje: mindketten orvosok. Bár felnőtt emberek voltak, akik régen kikerültek a házból, és távol álltak apjuk érdeklődési körétől, nemcsak rokoni, hanem mélyebb kapcsolat érződött közöttük. Olyan otthon volt ez, ahol örülni tudtak minden jónak – kicsinek és nagynak egyaránt. Ez alkalommal pedig az volt a jó, hogy Jevlahov elhozta

ebédre Petyát, s kacagva mesélte el, hogyan „lopta el" Csaszovscsikov üvegét. Petya fantasztikus ötletéről semmit sem szólt, csak titokzatosan felvonta a szemöldökét. És Petya is hajszálra ugyanúgy tett.

„Mennyire látszik, hogy szeretik egymást – tűnődött tovább Petya. – És milyen komolyan magyarázta ez az ifjú Amundsenre emlékeztető antarktiszi legény, hogy anyja teljesen képtelen megérteni a mások igazságtalanságát, és az aljasságot értelmetlenségnek tartja, mert a gazember álláspontjára helyezkedni nem tud. (Ez a kijelentés akkor hangzott el, amikor a beszélgetés már-már a Kruaze-históriába torkollott, s ezt a témát valamennyien gondosan kerülték.) És Jevlahova milyen kedvesen kicsúfolta a férjét, aki ebéd után szundítani szokott, ma azonban restellte otthagyni vendégét a délutáni alvás miatt, amelynek az egészség szempontjából nagy jelentőséget tulajdonított."

Petyának olyan jólesett erre a családra gondolnia, olyan vidám és mégis szomorú érzés fogta el, hogy eredeti tervéről is elfeledkezett: csak benéz a szállodába, és nyomban a Szenátus térre indul. Legényember volt, de úgy gondolta, nyilván meg kell házasodnia. Véleménye szerint azonban a feleség megváltoztatja egész életberendezését. Bár semmiféle berendezése nem volt, csak egy szobája – igen jó szoba és új házban, de félig üres; viszont mindenütt különböző rendeltetésű és eredetű tárgyak hevertek garmadával: cigarettavég-kupacok, könyvhegyek a padlón, az ablakpárkányon, a díványon. Gyakorlatilag az volt a „berendezés", hogy a munkából hazaérve, Petya kényelmesen *berendezkedett* a díványon, cigarettázott és tűnődött. De éppen ez esetleg nem tetszhet egy feleségnek. Valahányszor a házasságra gondolt, sajnálni kezdte önmagát, ami általában igen ritkán történt meg vele.

... Kruaze titkárnőjének telefonhívása szólította vissza a

folyosóról. – Igor Lavrentyevics nagyon sajnálja, de nem fogadhatja Uglov elvtársat. („Világos. Már jelentették, hogy Jevlahovnál voltam.") – Hiába: a külföldi delegáció. Hogy állnak az ügyei? (A titkárnő nagyon kedves volt.) – Igor Lavrentyevics érdeklődik, segített-e Uglov elvtársnak Oganyezov. („Ó, érdeklődik? Alighanem amiatt aggódik a csibész, hogy nélküle is boldogulunk!") – Segített? Nagyszerű... Kissé részletesebben, ha lehet... Igor Lavrentyevics kéri, nézzen be hozzá. – Szünet. – Mondjuk, holnap tizenkettőkor.

– Sajnos, ma elutazom – felelte Petya. – Kérem, tolmácsolja köszönetemet Igor Lavrentyevicsnek. Főnököm, Nyikityin professzor, szívélyes üdvözletét küldi Igor Lavrentyevicsnek. Viszontlátásra. – Kiöltötte nyelvét – hosszúra, mint egy gyík – a láthatatlan Kruazéra és vidáman végigsétált a szobán.

– Győztünk, mi?

Kopogtak. Petya nem hallotta, és amikor Koloszkov belépett, ő a Kruaze fölött aratott diadalt ünnepelve, éppen a tükör előtt rúgta a magasba langaléta lábait.

– Táncolsz?

– Valka! Mégis megjöttél!

Összeölelkezni nem szoktak, csak mosolyogva, szótlanul, keményen kezet szorítottak. Petyával ellentétben, akit egyetlen tört vonallal ábrázolni lehetett, Koloszkov meglehetősen kövér volt, s olyan nagy fejű, hogy nehezen lehetett megfelelő sapkát találni rá. A testes embereknél az évek múlásával kialakul az óvatos mozgás – ő azonban még lendületes, heves volt, s minduntalan tört-zúzott. A székek összerogytak alatta, az edény repült a kezéből. Gömbölyű, nyugodt arca egyszerre durva és finom, homloka kopasz, ajka idegesen remegett. Gyermekhez hasonlított, de a Swift-féle óriások országából való gyermekhez, aki nem sejti, milyen kövér és magas.

Olyan ember volt, akit már gyermekkorában temérdek

szerencsétlenség ért: a blokád, apja halála, éhínség, súlyos betegség, amely majdnem öt évig ágyhoz kötötte. Korán megtanulta becsülni a nyugalmat, az egészséget, a tanulás és a munka lehetőségét. Petya nevetett barátja fukarságán: Váljának igen sokáig nem volt pénze. A sok viszontagság mértékletességre tanította, s ez olykor elriasztotta azokat, akik nem vették észre a mögötte rejlő, páratlanul megértő és gyengéd szívet.

Különböző területen dolgoztak – Válja fizikus volt – és különböző módon. Petya óvatosan, tempósan, viszont úgy, hogy amit egyszer elvégzett, az végleges legyen. Válja pedig olyan lendülettel, amely – véleménye szerint – illett a „tudományok tudományához", amellyel foglalkozott.

Mióta Koloszkov elköltözött Permből, ritkán találkoztak, de ha összejöttek, akkor hajnalig beszélgettek – ilyenkor Tamara szinte légneművé vált, valósággal eltűnt. Fizikai és lelki alkatánál fogva ez nem is volt túl nehéz számára.

Ez alkalommal, sajnos, csak néhány órájuk maradt. A permi vonat tíz negyvenkor indult.

– Milyen kár, hogy az ördög vinné! Úgy szerettem volna megnézni Leningrádot! De nem értem rá.

– Miért? Hiszen rengeteg időd volt.

– Volt ám!

S Petya elmesélte, milyen nehezen vergődött zöldágra, mivel Kruaze és Jevlahov bonyolult és homályos kapcsolatának hálójába pottyant.

– Azt hiszem, magam is hibás voltam egyben-másban.

– Még mit nem! Bármi történik, elsősorban persze te vagy a hibás. Ezek a vénemberek, pajtás, igazi tizenkilencedik század! – mondta oktatóan Koloszkov. – Méregkeverők meg miegymás. Gyerünk.

– Hová?

– Megnézni Leningrádot. Persze, hogy te vagy a hibás

– jegyezte meg, miközben lefelé tartottak a lépcsőn. – Hiszen nem lehet úgy viselkedni, mint aki nem tudja, hogy mit fog tenni a következő percben.

12

Gyalog indultak el, s az, amiről beszélgettek, kétségtelenül a huszadik századhoz tartozott, annak is utolsó, még el sem kezdődött harmadához. Bágyadt eső szemerkélt, de csak akkor vették észre, amikor megálltak a Petrográdi rakparton, ahol a Néva egybefolyt a Bolsaja Nyevkával. Szemközt, a folyó túlsó oldalán, örök időre ott állt a part mellett az „Auróra". Koloszkov meg akarta mutatni Petyának az innen nyíló páratlan kilátást. Bár a kilátás valóban páratlan volt, nem sikerült megmutatni, mert még az „Auróra" is alig-alig tűnt elő az eső grafitszürke vonalkái mögül, amely a Néva fölött szitáló ködbe alakult át.

Petya egyébként hamarosan elfelejtett a rossz időre boszszankodni. A majdnem láthatatlan Leningrád mégis közel, mellette volt. Mintha tudata legmélyén suhant volna, amely teljesen belemerült abba, amit barátjától hallott. Koloszkov csak keveset mesélhetett el arról a munkáról, amelyet a híres Winkler vezetésével végzett. De ez is elegendő volt ahhoz, hogy Petya megértse: az új milyen hatalmas feladatainak kidolgozásában sikerült barátjának résztvennie, s ő, Petya, milyen messze van ettől a szerencsétől.

Nemrég jelentek meg az újságokban a hold túlsó feléről készült fényképek, amelyek arról adtak hírt, amit az emberiség évezredek óta igyekezett megtudni vagy legalább kitalálni. És Petya csodálkozott, amikor Koloszkov a legnagyobb nyuga-

lommal nyilatkozott legalább félszáz tudományág e szinte fantasztikus erőfeszítéséről.

– Persze, derék dolog! – jelentette ki. – Lényegében azonban ezek számunkra közlekedési útvonalak. Ha vonaton utazunk, nem gondolunk arra a törvényre, amely szerint a gőz nyomása a dugattyút mozgatja. Néhány év múlva pontosan ugyanígy nem gondolunk majd azoknak a törvényeknek az alkalmazására, amelyek szerint űrállomásaink a Vénuszra és a Marsra repülnek. A világűrrepülés: végeredményben a régi törvények alkalmazása. Mi pedig újakat fedezünk fel, mégpedig hamarosan. Megismered? – kérdezte és a Téli Palotára mutatott, amely a ködben csupán jókora, közönséges háznak látszott, s csalódást keltett Petyában.

– Hogyne!

– A másik partról kell nézni, a Rostrum-oszlopoktól.

A Palota-hídon mentek.

– Egyszóval, jellemző história.

– Miféle história?

– Hát, amit te meséltél. Az öregekről. Te pontozott vonalnak láttad. Kösd össze a pontokat – és minden olyan világos lesz, mint a csillagos ég atlaszán.

– Nem értem.

– Azért nem érted, mert még buta vagy – mondta oktatóan Koloszkov. – Oda nézz, tökfilkó: a Tudományos Akadémia, az egyetem. A hajdani „Tizenkét Kollégium".

Minden szinte párás, vastag üveg mögött volt: elmosódott, megfakult.

– A fene vigye, nincs szerencsénk – jegyezte meg sóhajtva Petya. – Tehát mit mondasz? Hát igen! Az öregek!

– Azt mondom, hogy ez a história annak a harcnak a tükröződése, amely egyetlen napra sem szűnik meg a tudományban.

A formák természetesen különbözőek. Feltalálók és megtalálók például. A te eseted.

– Bonyolultabb.

– Lehet. Lényegében azonban nem mindegy, miért vált ki a tudományból Kruaze? Bennünket ez a forma csak egy tekintetben érdekel: megmutatja a cselszövés és az intrika magasiskoláját – az efféle hitvány munkáról pedig nekünk fogalmunk sincs. Viszont az öregek nagymesterek benne! Ismerek egy igen tehetséges tudóst, aki végképp felhagyott a szakmájával, azazhogy a tanársegédeire bízta, maga pedig kizárólag a saját intézetének és a többi intézetnek, A. akadémikusnak és B. akadémikusnak kapcsolataival foglalkozik. S nem lehet azt mondani, hogy önző célból! Egyszerűen nem tud enélkül élni, mint ahogyan egyesek szesz vagy dohány nélkül. Talán a te Kruazéd is ilyen? De itt vannak a szfinxek!

A csupasz, nedves szfinxek engedelmesen feküdtek a köd ezernyi csillogó szemcséje közepette.

– Cselszövés, fondorlat, intrika – mondta Petya. – Játék!

– Igen. Nem rosszabb a többinél – például a lóversenynél.

– Nagyon jó, hogy fogalmunk sincs róla.

– Hogyne! De a viselkedés tudományával függ össze, s ezt pedig nekünk nem ártana egy kicsit tanulgatni.

– Vagyis?

– Úgy bizony! Se te, se én nem értünk hozzá, hogyan kell embermódra belépni egy házba, kijönni onnan, köszönni, vagy pedig részt venni a társalgásban.

– Ostobaság.

– Nem, testvér, ez nem ostobaság – felelte komolyan Koloszkov. – Mindenre jut idő, csak az udvariasságra nem.

Most éppen Smidt hadnagy hídján jártak – ebben talán nem kellett kételkedniük. Viszont minden egyéb illanó, bizonytalan, ingatag volt, és látszólag csupán azért jelent meg, hogy nyom-

ban elenyésszen a ködben. Valahol a közelben – vagy távol? – ott volt a Bronzlovas, az Admiralitás, a Szenátus – vagy nem volt?

– Pedig mi valójában cseppet sem vagyunk műveletlenebbek, mint az öregek. Sokat olvasunk, szeretjük a művészetet, számunkra nem hétpecsétes titok az, ami a festészetben, az irodalomban történik.

– De történik valami?

– Micsoda?

– Hát a festészetben meg az irodalomban?

Koloszkov elnevette magát.

– Te is olyan vagy, mint ez a mérnök, aki levelet írt a *Komszomolszkaja Pravdá*-ba? Hogy mi haszna a költészetnek, a rakétához meg a számológéphez képest?

– Én ugyan nem. Viszont a főnököm például igen. Pedig két egyetemet végzett.

– Tudós doktor Mitugrász a te főnököd, ez a vita pedig nemsokára százesztendős lesz. Már Csehov azt írta, hogy a művészet is természetesen unalmassá válhat, mint a mindennapos ebédelés, de ebédelni mégis kell! Egyébként szembeszállt Tolsztojjal.

A rakpartra kanyarodtak, s végre előtűnt a Bronzlovas. A fényszóró óvatos kévéiben ragyogott, a tépett ködfoszlányok között. Gondterheltnek látszott, mint a rossz időben, halaszthatatlan ügyben siető ember.

– Idefelé építészekkel utaztam – közölte Petya. – Csupa fiatal, akárcsak mi ketten. És egy emberként hajtogatták valamennyien: az öregek kerékkötők. Boncok – hallottad ezt a szócskát?

– De még mennyire!

– Szóval ezeknek a boncoknak nyilvánvalóan hatalmas,

úgyszólván korlátlan befolyásuk van a maguk körében. És nálatok?

– Nálunk is akadnak jócskán – válaszolta Koloszkov. – De nálunk nehezebb a dolguk, mert megkövetelik tőlük, hogy színt valljanak, s akkor többnyire nincs már hova bújniuk.

Petya órájára pillantott.

– Indulnod kell?

– Igen.

Taxiba ültek.

– Szerintem pedig nem a boncokon múlik – mondta Petya. – És nem is az „apák és fiúk" hagyományos képletén. Ha már erről a képletről van szó, akkor más, nem vízszintes metszetben kell érteni – fent az apák, lent a fiúk – hanem függőlegesben.

– Vagyis?

– Időben. A tudományban egyesek a holnap érdekeiért élnek, mások pedig nem tudnak elszakadni a tegnapétól. Azt hiszed, a fiatalok között nincsenek olyanok, akik ne vették volna észre azt a hatalmas – egyúttal lélektani – változást, amely az elmúlt évek alatt a mi tudományunkban bekövetkezett?

– Akad elég. A disszertációkat is el kellene törölni. Azonnal világossá válna, ki mennyit ér.

– Igen.

– Könnyebben kiismerné magát az ember.

– Ez a Scsedrin könyvtár?

– Igen. Hej, pajtás! Jó volna, ha Leningrádba költöznél! Mi?

– Nem lehetséges.

– És télen nem tudnál kivenni legalább a szabadságod terhére hat-nyolc napot? Kiruccannánk Viborgba, síznénk egy kicsit...

– Aligha...

Arra terelték a szót, ami szüntelenül foglalkoztatta őket:

miként intézzék úgy, hogy gyakrabban találkozhassanak. Mindig így történt: elválás előtt megható részletességgel ecsetelték következő találkozásuk tervét. Egymás szemében – így gondolták – ők ilyenek voltak, az egész külvilág számára pedig mások. Ez a képzelt szakadék természetesen a valóságban nem létezett, a világ eléggé józanul vélekedett róluk. Ez az árnyalati különbség azonban szükséges volt még most is fiatalos barátságukhoz. Nemcsak véleményük kölcsönös összevetéséhez szoktak hozzá, hanem a gondolkozásban is segítettek egymásnak. Barátságuk emellett – bármilyen különös is – tartózkodó maradt. Azokat az ügyeket, amelyeket ki-ki magában szokott elintézni, csak találgatták, néha pedig mintegy közösen átgondolták, de sohasem tárgyalták meg.

Betértek a szállóba a poggyászért, és a Moszkvai-pályaudvarra hajtattak.

A Koloszkovval való találkozás után Petyának nem volt mindjárt kedve hosszadalmas beszélgetésbe elegyedni útitársaival; ezért, alighogy a vonat elindult, kényelmes, alsó fekhelyét elcserélte, s felmászott a felső polcra. Éjszaka felébredt és nem az álmára, hanem arra a különös érzésre emlékezett, amelyet az imént tapasztalt, hosszú, zavaros álma közben. Az üresség érzése volt. Valaminek okvetlenül történnie kellett, még mielőtt véget ér az álom, de megszakadt, s nem történt semmi. Ez az üresség azonban nem Leningráddal, hanem barátja távolodó alakjával függött össze, aki felemelt karral állt a lassan tovatűnő peronon.

Petya meggyújtotta az éjjeli lámpát, és vigyázva elővette bőröndjéből a Csaszovscsikov-féle üveget. Hideg volt, s belsejében gyöngyházszínű, fényes pont reszketett. Három nappal ezelőtt egyszerű üvegdarab volt, amely Petya készülékéhez

szükséges tulajdonságokkal rendelkezett. Most pedig tudatában temérdek élménnyel és gondolattal függött össze. S ezek számára új élmények és gondolatok voltak. Bár mégsem láthatta Leningrádot, magával vitte a tartózkodó szeretetben összeforrt Jevlahov-család városát, az egyenes lelkű, kis Oganyezov városát, aki keskeny kisfiú vállán hatalmas ügyet hordozott, Válja Koloszkov városát, aki a nyugodt magabiztosságnak azzal a kifejezésével nézett a jövőbe, amelyre Petya még harmadik osztályos korából emlékezett.

De mintha Petya önmagában is valami újat fedezett volna fel e tovasuhanó három nap alatt. Ki tudja, mi volt ez? Csak nem az a sejtés, hogy valóban rosszul ismeri önmagát? Pedig ahhoz, amit az életben kitervezett, valószínűleg nem ártana kissé jobban megismernie magát!

Minderről egyébként nem sokáig gondolkozott. Az az ötlet, amelyre Jevlahovval folytatott beszélgetése során bukkant rá, sok mindent megváltoztathatott a készülékében. Ez is újság volt. És Petya hétrét görnyedve, kemény, csontos lábát maga alá húzva, nekifogott, hogy ezt az újat egy cigarettásdoboz hátán hozzáillessze korábbi vázlatához, amely már annyira ismerős volt, hogy régóta egyetlenegy, csak neki érthető kacskaringóval jelölte.

FORDÍTOTTA GELLÉRT GYÖRGY

A HÍD

– El sem tudom képzelni, hogy fog odaérni! – jelentette ki a nagyanya, s megfordította késével a lángost a serpenyőben. – Hiszen mindentől fél!

– Oda fog érni! – felelte Nadja néni a konyha mélyéről. – Nincs mit tenni; el kell mennie. Ott mindenképpen jobb dolga lesz!

A nagyanya elhallgatott, de nagyot sóhajtott. Egyáltalában nem volt arról meggyőződve, hogy Kosztyának ott jobb dolga lesz.

Kosztya a ribizlibokrok között állt a nyitott ablak előtt, és mindent hallott. Gyorsan tépte és tömte a szájába a bogyókat, egyiket a másik után. Amióta eldőlt, hogy elutazik, órák hosszat ténfergett a ribizlibokrok között. A ribizli július végére már jó magasra megnőtt, a feje búbja sem látszott ki a bokrok közül; itt magára hagyták, senkivel sem kellett beszélnie. Az ágak benyúltak a párkány fölött a konyha nyitott ablakába. Hallotta a lángos sistergését, látta a félhomályban nagyanyjának a petróleumfőző fölött motozó csupasz, sárga kezét.

– Mindentől, de mindentől fél! – ismételte a nagyanya. – Fél bélyeget venni a postán. Hogy fog elutazni?

Kosztyának már régen elment a kedve a ribizlievéstől, nyomasztó érzés vett rajta erőt. Kijött a bokrok közül, felkecmergett a lépcsőn, és a sötét tornácon kitapogatta biciklijét, a vállára emelte, és benyitott a konyhába.

Nagyanyó húga, Nadja néni, az asztalnál állt, és krumplit hámozott. Ma vasárnap van, nem ment a gyárba, nagyanyának segített. A krumpli héja csigavonalban tekeredett vastag, erős ujjai között. Az apró, zömök termetű öregasszony megfordította a sistergő lángost, és Kosztyára pillantott. A petróleumfőző mellett álló tálon már ott tornyosodtak a kisütött lángosok. Kosztya tudta, hogy neki készül az útra, és ez is csak az utazás elkerülhetetlenségét mutatta.

– Megyek, és karikázok egyet – mondta komoran.

Nagyanyja nehézkesen topogott, és újra nagyot sóhajtott. Nadja néni, a krumplihámozást félbeszakítva, megszólalt:

– Csak biciklizz még egyet utoljára. Ott úgysem lesz rá módod!

Kosztya kitolta a kerékpárt a kiskapun, és átvetette rajta hosszú lábát. A régen, még anyja halála előtt vásárolt gép már kicsi volt számára. Az utolsó évben majdnem kétszer akkorára megnyúlt, de egy csöppet sem lett szélesebb – keskeny maradt a válla, vékony a nyaka, nagy ádámcsutkája és kissé elálló, áttetsző füle volt. Amikor feles biciklijén ült, hegyes térde majdnem az állát verte. De megszokta már, és észre sem vette a kényelmetlenséget. Oda sem figyelve, végighajtott a közön, a kerítések mellett, a poros bodzabokrok kihajoltak az út fölé, gépiesen tért rá az országútra, s balra fordult, hogy minél előbb kijusson a telepről a mezőre. Nem akart senkivel sem találkozni, nem akart elszakadni a gondolataitól. S egyre csak ugyanaz a valami járt az eszében.

Tavasszal fejezte be a tizedik osztályt, elég rossz eredménnyel – egy-egy tárgyból alig-alig kapta meg a hármast. Az egyetem-

re még gondolni sem lehetett ilyen osztályzatokkal. Azelőtt nem tanult másoknál rosszabbul, de amikor másfél éve az anyja meghalt, két hónapig nem járt iskolába, és elhanyagolta a tanulást. Ha felhívták, az egész osztály látta, hogy nem tud semmit. Ez elbátortalanította, bizonytalanná vált. Amikor kihívták a táblához, már a félénksége is zavarba hozta.

Suta volt, szégyenlős, idegenek előtt vagy hallgatott, vagy nem a megfelelő dolgokat mondta, és ez is kínozta. Került mindenkit, abbahagyta a futballt, egyedül járt a folyóhoz fürödni. Egyszer kevesebbet adtak vissza neki a péküzletben; észrevette, de nem szánta rá magát, hogy szóljon, bár tudta, hogy az elárusítónő egyszerűen tévedett, a nagyanyjának pedig azt magyarázta, hogy elveszítette a pénzt. Csak a nagyanyjától nem félt, mellette könnyednek, közvetlennek érezte magát, és most meg kell tőle válnia.

Nagyanyja három éve nem dolgozott már a gyárban, a nyugdíjából élt, és eddig Kosztya is a nagyanyja nyugdíjából élt. Nadja néninek négy kisgyermeke volt; a férje elutazott a Volga mellé, az építkezésekhez, és azt beszélték, hogy ott új asszonyra tett szert, és egy fillért sem küldött haza. Az egész falu, ahol Kosztya született, s életének mind a tizenhét esztendejét leélte, a gyárba járt dolgozni. Csak asszonyok dolgoztak a gyárban, férfiembernek ott nem akadt valamirevaló munka; a fiúk az iskola befejezésekor otthagyták a telepet. Kosztyának is okvetlenül el kellett utaznia, hogy ne élősködjön a nagyanyján meg Nadja nénin, és elkezdje a maga önálló életét. Volt is hová mennie – Vaszilij bácsi, a nagyanyja testvére meghívta magához Szibériába, s megígérte, hogy gondját viseli, elhelyezi, és mindenki úgy vélte, hogy ez nagyon jó, nagyon helyes, és hogy Kosztya előtt nagy lehetőségek nyílnak, csak Kosztya hitte a lelke mélyén, hogy mindez nem jó, de senkinek sem merte ezt megmondani.

Senkinek sem merte elmondani, mennyire szomorú és szörnyű számára, hogy el kell válnia nagyanyjától, akitől életében soha sem szakadt el, még egy napra sem; hogy milyen hidegnek, ridegnek, ellentmondást nem tűrő öregembernek képzeli el Vaszilij bácsit. Még nagyanya is, úgy látszik, félt a bátyjától, mert bizonyára nem ok nélkül figyelmeztette Kosztyát:

– Csak vigyázz, ne feleselj vele!

Vaszja bácsi sok évvel Kosztya születése előtt utazott el Szibériába; Kosztya édesanyja is utoljára kisleánykorában látta őt. Vontatógőzösöket vezetett a híres szibériai folyón, amely a Jeges tengerbe ömlik; most már nem is kormányos volt, hanem számtalan hajó főnöke. Kosztya megnézte ezt a folyót az osztályban lógó, nagy iskolai térképen. Kanyargó mellékfolyóival valami titokzatos növény föld alatti, furcsa, ijesztő gyökérzetéhez hasonlított... Vaszja bácsi meghívta Kosztyát, és ezt írta: „Beadom a folyami közlekedési technikumba az én Koljámmal együtt, ott majd ráncbaszedik őket, és három éven belül igazi hajóst faragnak belőlük."

Nagyanya, aki hangosan olvasta a levelet, a baljóslatú „ráncbaszedik" szónál ijedten Kosztyára pillantott... S ma éjjel kimennek az állomásra, ahol reggel ötkor megáll a moszkvai vonat, és Kosztya egyedül utazik el Moszkvába, ahol még soha sem járt, s abban az iszonyatos nagy, ismeretlen Moszkvában elgyalogol valami másik pályaudvarra, felszáll egy másik vonatra, amely Szibériába megy – egyedül, egymagában, elszakítva a nagyanyjától, akihez már csak az útikosarában lapuló lángosok fűzik...

Meleg, de borús idő volt, nem sütött a nap; reggel óta lógott az eső lába, de csak nem akart esni. Kosztya kiért a gyári településről, az országút a hullámzó mezőkön futott keresztül. Jobbra húzódott a folyó vagy háromkilométernyi távolságban, és a tágas árterület csak néha tűnt elő a dombok lágy vonala

mögött. A felhős ég alacsonynak tetszett, szénaszagú, meleg szél fújt Kosztya arcába. Vasárnap az egyébként forgalmas országút puszta volt, és senki sem zavarta meg a gondolatait.

Egy kis madár röppent előtte a távíróvezetékre, integetett hosszú farkincájával, megvárta, amíg Kosztya egy vonalba került vele, akkor felröpült, előreszállt, és jó messzire újra letelepedett a huzalra, és megint csak várt. Az aszfaltozott országút a régi köves út vonalán épült, és az út mentén itt-ott még álltak az öreg hársfák; a bodros, sűrű lombozatú fák úgy ágaskodtak a borús ég felé, mint megdermedt robbanások. De Kosztya nem vette észre sem a madarakat, sem a hársfákat, egyenletesen taposta a pedált, és csak előre meredt, ahová a messziségbe vezetett az országút enyhén emelkedő, lankásan lejtő vonala.

Újra meg újra látta az országutat a következő dombhátig. Úgy tetszett, hogy az út ott az égnek támaszkodik, és eltűnik nyomtalanul. De amikor oda felkapaszkodott a dombhátra, Kosztya minden egyes alkalommal új, zöldellő völgyet pillantott meg, amelyen átvágott az országút kezdetben lejtő, majd a következő dombhátig emelkedő, egyenes sávja.

Az egyik dombháton átlendülve hirtelen messze-messze az országúton apró, tarka pontocskát vett észre.

Mintha már korábban is látta volna, de nem törődött vele. Valami sötétkék és sárga folt. Ez a pontocska az országúton mintegy két kilométernyire ugyanabban az irányban kaptatott a dombhátra, s igyekezve megtartani az elért sebességet, felfelé száguldott. Nem is ért rá jól megnézni, máris átbillent a dombtetőn és eltűnt a szeme elől.

Kosztya gyorsan taposta a pedált. Sebesen repült lefelé, átsuhant a hidacskán a kis vízmosás fölött. Átlendült a domháton, és újra megpillantotta a sárga-kék foltocskát – a szemben levő dombtetőn. De már jelentősen csökkent közöttük a távolság,

és világosan látta, hogy valaki, hozzá hasonlóan kerékpáron halad előtte. Csak a kerékpáros tarkaságán csodálkozott – alul sötétkék, felül sárga ruhát viselt. Elhatározta, hogy alaposabban megnézi magának, ráhajolt a kormányra, s úgy száguldott, iparkodva, hogy a legnagyobb sebességet elérje, amelyre képes volt.

Amikor a következő dombháton átrepült, rögtön meglátta, hogy az előtte haladó kerékpáron egy kisleány ül. Sötétkék szoknyában, sárga blúzban. Ráérősen karikázott az országúton, világos haja a vállára hullott. Kosztya szinte lerepült a lejtőn, hogy utolérje, és az arcába nézzen. A leány messziről meghallotta, hogy valaki a nyomába szegődött és megfordult.

Egy pillanatra mutatta meg csak kerek kislány arcát. Kosztya nem bírta jól megnézni – közöttük még vagy kétszáz méternyi volt a távolság, de különben is a kisleány rögtön visszafordította fejét. Fehér zoknis, kövérkés lába nagy gyorsasággal működni kezdett. Nem akarta, hogy Kosztya utolérje.

Hirtelen megugrott, mindkét bicikli sebesen száguldott. Kiderült, hogy legalábbis annyira ért a biciklihez, mint Kosztya. A fiú ráhajolt a kormányra, teljes erővel taposta a pedált, de a messzeség nem csökkent közöttük. A legközelebbi dombháton mintha kissé közelebb került volna, de a lejtőn, ahol a kerékpárok maguktól gurultak, valamennyire megint lemaradt – a leánynak jobb gépe volt. Az üldözés szenvedélye elragadta, minden erejét megfeszítette, mélyen a kormány fölé hajolva. Az emelkedőn újra közelebb jutott hozzá, elég jelentős közelségbe. Most nem szabad lemaradnia a lejtőn, és bár hosszú az ereszkedő, a végéig repült, egy métert sem veszítve. A leány tizennégy, tizenöt éves lehetett. Időnkint kissé hátrafordította a fejét, és ránézett, erősen bandzsítva; Kosztya ilyenkor egy pillanatra látta pufók arcát. Kétségbeesetten eről-

ködött, hogy a fiú utol ne érje, de Kosztya kitartóan a sarkába szegődött.

Maga előtt látta a leányt: haja repül a szélben, tarkóját szabadon hagyva. Véget értek a mezők, az országút mindkét oldalán erdő terült el, rezgő nyárfák, fenyők, nyírfák folytak egybe, zárt fallá. A kerékpárok közötti távolság egyre csökkent, és Kosztyát eltöltötte a győzelem érzése. A leány most többször hátranézett és Kosztya gyakrabban látta az arcát; biciklije nem nagy cikcakkot írt le az aszfalton, és Kosztya két-három métert nyert. Már nem kételkedett abban, hogy utoléri; úgy számította, hogy a legközelebbi emelkedőn egy vonalba jut vele.

Az országúttól jobbra ágazott el az erdőn át, közvetlenül az emelkedő előtt, egy nemrégen épített aszfaltozott út. Kosztya ismerte és tudta, hogy a folyóhoz vezet, az épülő új hídhoz, amely majd összeköti ezt az oldalt a másik parton levő állami gazdaságokkal. Csak azt nem tudta, hogy az üldözött kerékpár hirtelen rátér erre az útra.

Olyan váratlanul kanyarodott el, hogy majdnem elszáguldott mellette. A leány nyilvánvalóan arra számított, hogy Kosztya felhagy az üldözéssel, és folytatja útját. De a fiút egyre jobban elfogta a hajtó szenvedély, s már csak arra gondolt, hogyan érhetné utol a leányt. Lekanyarodott ő is az útra, s a nyomába iramodott.

Az út eléggé lejtett, egyre lejjebb, lejjebb, lejjebb. A kerékpárok maguktól száguldottak az általuk elérhető legnagyobb sebességgel. A leány mintegy tíz méterrel előbb rohant, a távolság nem csökkent közöttük, de ez már nem aggasztotta Kosztyát, tudta, hogy az épülő hídon át nem lehet menni, az út csak a hídig vezet. A leánynak mindenképpen meg kell állnia a folyónál.

A fordulónál az út elérte a folyót, és jobbra, a fák ágai kö-

zött már csillogott a folyó vize – messze lent, a meredek vízpart alatt. Cementhordók, homokrosták, deszkaszínek, előregyártott betoncölöpök villantak fel, és kitárult előttük a féligkész híd.

Már átért a folyó másik partjáig, de nem volt rajta padozat, a faállványok formátlan burkolatával a híd hálóhoz hasonlított, amelynek durva szemein keresztül látni lehetett a szemközti part egy-egy darabját. Körvonalainak nagyszerű, acélos összhangját még csak homályosan lehetett sejteni a faállványok kusza összevisszaságában. Itt máskor a munka szüntelen dübörgése hallatszott, de ma csönd ült a hídon és a folyón egyaránt. Vasárnap volt.

Mindezt Kosztya nem látta, és nem is gondolta végig – a kerékpár túl gyorsan száguldott vele, és mindez hirtelen bukkant fel előtte. Hirtelen látta meg, hogy véget ér az aszfaltozott út, és kezdődik a hídhoz vezető homoktöltés. A laza töltés tetejére négy deszkából pallót fektettek, és megdöbbenve látta, hogy a leány, fékezés nélkül ráhajt a deszkákra.

Ideje sem volt a gondolkozáshoz, és már ő maga is ráhajtott a deszkákra. Erősen kellett tartania a kormányt, nehogy a homokba kerüljön, de nem ez aggasztotta. A deszkák a töltésről átvezettek a hídra, s a vasgerendákra támaszkodva, keskeny gyalogos utat képeztek a híd szélén, korlát nélkül, magasan-magasan a folyó fölött. Nyilván ezen a négy deszka szélességű kis úton jártak át a munkások az egyik partról a másikra. Kosztyát az izgatta, hogy a leány kerékpárja teljes sebességgel közeledik a homoktöltés végéhez.

– Fékezz! – sikerült még kiáltania, de elállt a lélegzete, és maga sem hallotta a saját hangját.

A leány félig hátrafordult, és a szeme sarkából ránézett. Ennél a mozdulatnál a gépe kis cikcakkot írt le, és majdnem ráfutott a homokra. De kiegyenesítette a kereket, és előreszá-

guldott, át a deszkákon, rá a hídra – nekiiramodott a két mélység között, magasan a víz fölött.

Kosztya megértette, hogy valami szörnyű történt, valami helyrehozhatatlan dolog. Még fékezhetett volna, de valami okból mégsem tette. Kerékpárja rásiklott a hídra, ugyanazokra a deszkákra, és mélyen maga alatt, jobbról és balról is, megpillantotta az örvénylő vizet.

Most már nem volt szabad sem leállni, sem megfordulni, sem nézgelődni. Csak előre lehetett száguldani, a sebességet nem csökkentve. Csak ne remegjen a keze! Tudta, hogy nem bírná ki, és elgyengülne a rémülettől, s reszketne a keze, ha nem látná maga előtt a leány kerékpárját!

Nem vette le róla a szemét. A leány biciklije egyenletesen, simán haladt. De Kosztya érezte ennek az egyenességnek a kétségbeesett feszültségét. Kibírja-e a leány ezt a feszültséget? Ugyanolyan váratlanul került rá ezekre a deszkákra, mint ő maga. Csak legalább hátra ne nézzen!... Milyen hosszú az út még a híd végéig! Csak meg ne remegjen a keze, csak hátra ne nézzen! Már túljutott a közepén! Még csak egy perc van hátra – és végére ér! Csak hátra ne nézzen!

De ekkor a leány hátranézett.

Éppencsak megfordította a fejét, hogy lássa, követi-e a fiú, s biciklijének első kereke enyhén megingott. Egy szempillantásig, egy szokatlanul hosszú pillanatig küszködött a kerékkel, igyekezett visszafordítani. De nem sikerült, és kerékpárja lesiklott a levegőbe, a semmibe.

Kosztya nem látta, hogyan zuhant le – a leány csak egyszerűen eltűnt a hídról a kerékpárral együtt. És akkor Kosztya egyszer csak azt tette, ami egy perccel azelőtt még lehetetlennek tetszett számára: fékezett, és leugrott a pallóra. Sikerült a pallón maradnia. Lenézett. A víz mélyen odalent ragyogott homályosan, megduzzadt, sötét, fémszerű áradata hatalmas erő-

vel zúdult a híd alá. Megpillantotta a leány biciklijét, kereknél fogva megakadt a híd állványzatából kiálló egyik deszka végén, ott függött a víz fölött, és még himbálózott. De a leányt sehol sem látta.

Ez annyira megrémítette, hogy kerékpárját a pallóra fektetve, leugrott.

Fejével áttörte a víz felszínét, a víz összezárult fölötte és erővel lefelé húzta. Az eséstől elbódult, de azért gyorsan kinyitotta szemét, hogy a leányt keresse. Hatalmas tömbök és oszlopok homályos körvonalait látta csak, és semmi mást. A zuhanás véget ért, a víz most feldobta, megfordult a víz alatt, és kidugta a fejét a vízből.

Az ár a hídnyílásba sodorta; egészen közelben betonpillért pillantott meg, amely még nem szabadult meg teljesen faburkolatától és mindenféle cölöpgerendáitól, ott meredeztek körülötte a vízben. A fém keresztgerendák és deszkák több emeletes hálózatán keresztül a fakó ég egy-egy darabja látszott. A víz magával ragadta Kosztyát, nem bírt az árral szemben állni. Vitte őt az ár, forgatva, pergetve, és kezdetben még csak meg sem kísérelte, hogy ellenálljon ennek a forgatásnak. És akkor hirtelen, egy fordulatnál, meglátta a leányt.

Az arca egy része villant csak fel szeme előtt, a hídköz legvégénél kiálló deszkagerenda mellett. Szájig a vízben elmerülve, mindkét kezével a gerendába kapaszkodott, amely előtt az ár habosan törte szét a hullámokat. A gerendától nem látta a leány arcát, csak a szemét és a homlokát, de a szeméből, tágra nyílt szeméből megértette, hogy éppen csak tartja, hogy el fogja engedni a gerendát. És akkor azonnal elsodorja az ár.

– Tartsd magad! – kiáltotta oda neki, s nyelte a vizet.

Most már csak egytől félt – nehogy az ár tovább sodorja őt. Nem bírt volna visszaúszni az ár ellen. Kétségbeesett erőfeszítést tett, hogy legalább valamennyire irányítsa az útját. Az át-

nedvesedett nadrág és vászoncipő nagyon akadályozta. Karját balra nyújtotta, s így mégis sikerült ugyanazt a gerendát elkapnia. Az ár hevesen megforgatta, és akár a leány, a gerendába kapaszkodott, válla a leány vállához szorult.

Egészen közel került arcához, nedves, sápadt, ijedt arcához. A világos, tágra nyílt szem a feszültségen kívül semmi mást nem fejezett ki – a leány utolsó erejével tartotta magát a gerendán. Kosztya érezte, hogy most, amikor mellette felbukkant, a leány újra reménykedik, bízik és számít rá.

Ugyanakkor azonban nem tudta egyáltalában, hogy mitévő legyen.

Felnézett. Fölöttük emelkedett a híd betonlába, odalentről óriásinak látszott. Nem volt rajta semmi, amibe belekapaszkodhatott volna. Lehetetlen felmászni rá.

Hátranézett. Háta mögött a folyó morajlott.

– Tudsz úszni? – kérdezte.

A leány megrázta a fejét.

De kapaszkodni sem bír már sokáig! Kosztya még egyszer körülnézett. A bal partig nincs is olyan messze. Egymagában könnyen elúszott volna odáig. A folyó jobbra kanyarodik, és jobbra van a sodrása, balról pedig a vízbe hosszú hegyfokként nyúlik be a nádas. Ha a víz a nádasig sodorná őket...

Újra a leányra nézett. Gyorsan kell valamit tennie, amíg a leánynak van még ereje.

– Engedd el a gerendát!

– Nem, nem!

– Fogadj szót nekem! – szólt rá határozottan.

Lerántotta a leány egyik kezét a gerendáról, és saját vállára rakta. Egy szempillantás alatt a leány másik keze is lecsúszott a gerendáról, s mindkét kezével a fiú nyakába csimpaszkodott. Súlya alatt Kosztya is elengedte a gerendát, mindketten azonnal elmerültek. A víz megforgatta, és magával sodorta őket a

víz alá. Hogy megszabaduljon, erőszakkal lefejtette a nyakáról a leány kezét és eltaszította magától.

A leány kapálózva merült fel a vízből. A fiú felbukkant, prüszkölve látta, hogyan marad gyorsan mögöttük a híd hatalmas tömege. A leány is ott kapálózott mellette; kerek arca egy szempillantásra a víz fölé emelkedett, görcsösen kapkodott levegő után, majd újra elmerült.

Kosztya elkapta a leány rövid, telt karját, és a saját nyaka köré fonta. A kapaszkodó másik kezét ellökte magától.

– Ne csimpaszkodj! – szólt rá fenyegetőleg. – Fogadj szót!

Rögtön engedelmeskedett, és nem kapaszkodott többé bele. Most nyugodtabban lebegtek a víz felszínén. Csak ne vinné őket az ár a nádason túlra! Kosztya makacsul küzdött a folyó sodrásával, félkézzel evezve maga körül. A leány lágy karja nehezen és bizakodva nyugodott tarkóján, lenyomta a vízbe; szája úgyszólván állandóan a víz alatt volt, de alkalmazkodott ehhez, és sikerült időről időre felemelnie a fejét, hogy lélegezzen. Csak az a fontos, hogy a leány arca a víz fölött maradjon!

A leány abbahagyta a vergődést, és nem nyelt több vizet, úgy látszott, hogy megnyugodott, mert teljesen megbízott Kosztyában, jobban, mint amennyire ő bízott saját magában.

– Szót fogadok – súgta a leány.

De Kosztya érezte már, hogy kezd kimerülni, és hogy mégis magával ragadja az ár, túl a nádason. Balra tartott, a part felé, de az ár jobbra ragadta, a nádast kikerülve, és túl erős, túl erős volt. A fáradtság miatt már kétszer is megpróbált a lábával talajt érni. A harmadszori próbálkozásnál talajt ért a lába.

A víz majdnem ellepte, de azért valahogyan mégis megállt. A partmenti zátony, amelyen a nádas nőtt, úgy látszik idáig nyúlt. Látva, hogy a fiú áll, a leány is megkísérelte, hogy meg-

álljon a vízfenéken, de alámerült, és nyelte a vizet. Kosztya megragadta, és vigyázatosan lépkedve, kivitte a partra.

Tizenöt perc múlva kint ültek a lejtőn az égerbokrok között, és a leveleken át nézték a vizet. A ruhájuk az ágakra akasztva száradt. Kosztyán csak alsónadrágja volt, a leányon – bugyi meg fehér mellényke. Kosztyát valamennyire zavarta a leány mezítelensége, iparkodott, hogy ne üljön hozzá túlságosan közel, és ne nézzen rá túl gyakran. A leány viszont nem volt zavarban. Kerek, világos, gyermeki szeme bizakodva és lelkesedve nézett rá az arcába hulló nedves hajfürtök közül.

A két kerékpár ott feküdt mellettük a fűben. Kosztya maga hozta le őket a hídról. Egészen elfogta őt a tevékenység utáni vágy, könnyűnek és rettenthetetlennek érezte magát. Egyébként nem is volt nehéz a saját biciklijét lehozni a hídról, bár amikor Kosztya megint rálépett a négy deszkából álló pallóra, csodálkozott, hogyan tudott ezen a keskeny, karfa nélküli úton áthajtani. Egy órával azelőtt még gyalog sem lett volna hajlandó végigmenni rajta; most viszont szemrebbenés nélkül járt a pallón, még csak nem is nézett a lába alá. A leány biciklijét elérni összehasonlíthatatlanul nehezebbnek bizonyult. Le kellett kúsznia az állványzaton, kezén függve, és a lábával elérni és leemelni a kereténél fogva függő gépet a deszka végéről. Mindezt tétovázás nélkül megcsinálta, élvezettel, mivel tudta, hogy a leány a parton áll, és figyeli őt; nem attól félt, hogy maga a vízbe esik – ez csupán az előző ugrás megismétlése lett volna –, hanem attól, hogy a vízbe ejti a kerékpárt. De nem ejtette el, és mindkét kerékpárt kivitte a partra, az égerbokrok közé, ahol ruháik függtek és száradtak.

– Maga mindent meg tud csinálni! – mondta a leány.

– Mindent – ismételte Kosztya meggyőződéssel. – Ha leejtettem volna a biciklidet a vízbe, odaadtam volna az enyémet neked.

Szeretett volna határtalanul nagylelkű lenni, és szinte sajnálta, hogy nem kell odaadnia a saját kerékpárját.

– Nem fogadtam volna el semmi áron...

– Pedig nekem nincs rá szükségem. Elutazom.

A leánynak megdermedt az arca.

– Elutazik?

– Ma éjjel.

– Hosszú időre?

– Végleg.

– És mikor jön vissza?

– Valószínűleg soha.

Szavai úgy hatottak a leányra, hogy szinte maga is izgalomba jött tőle.

– Soha – ismételte a leány lassan. – És messzire megy?

– Nagyon messzire. Az éjjeli moszkvai vonattal.

Megkérdezte, hogy a járás székhelyére utazik-e. Úgy vélte, hogy a városig nagyon messze az út.

– Ugyan! – felelte. – Holnapután reggel már Moszkvában leszek.

– Moszkvában? – kérdezte tisztelettel.

– Moszkvában csak egy napig. Hiszen az embernek meg kell néznie Moszkvát!

– És onnan tovább?

Bólintott.

– Szibériába.

A leány elhallgatott, de Kosztya érezte, milyen jelentősen hangzik ez a szó.

– Kivel utazik? – kérdezte végül a leány.

– Egyedül.

S ahogy beszélt, a ráváró sors mintha új, aranyos fénybe borult volna. Nagy felfedezést tett, megtudta önmagáról azt, amit eddig nem tudott. Kiderült, hogy sok mindent meg tud

csinálni. Bele tud ugrani a vízbe a hídról, meg tud menteni egy embert. És a jövő, amely eddig olyan szörnyen nyomasztotta, egyszerre nagyszerűnek és elérhetőnek látszott.

Hirtelen izgalmában felugrott.

– Hajókat fogok vezetni – mondta. – Diesel-villamoshajót.

– Hová?

– A Jeges-tengerig. A sarkkörön túl és vissza. Ott van a tajga, a tundra, sok a vadállat – emlékezett mindenre, amit csak tudott Szibériáról.

Azt várta, hogy a leány megkérdezi, vajon valóban tud-e Diesel-villamoshajót vezetni. De a leány nem kérdezte. Nem is kételkedett abban, hogy a fiú mindent tud. Kosztya maga kételkedett benne.

– Megtanulom – tette hozzá, Vaszja bácsira gondolva. – Amit az egyik ember meg tud csinálni, azt megcsinálja a másik is.

A keskeny vállú, hosszú lábú, nyurga fiú elhallgatott, és egyidőre el is felejtkezett a leányról; ott állt, és nézte, hogyan ragyog a víz a faleveleken, és megragadta őt mindaz, ami olyan hirtelen tárult fel előtte. A leány szelíden figyelte, kerek térdét átfogta kezével.

– Kikísérik az állomásra? – kérdezte csöndesen.

– Igen – felelte Kosztya.

– Kicsoda?

A fiú tudta, hogy a nagyanyja meg Nadja néni kísérik csak ki. De nem akarta ezt most valamiért bevallani. Elhallgatott.

– Én is kikísérem, ha megengedi – kérte a leány gyorsan suttogva, s hátravetette arcából nedves haját. – Az állomás mellett lakunk, kimászok az ablakon, és oda futok. Szabad? – Sietve beszélt, attól félve, hogy a fiú elutasítja kérését. – Nem

fogok zavarni, senki nem lát meg, majd megállok oldalt, és onnan nézek ... Szabad? Megengedi?

Kosztya nem válaszolt, örvendezve, meglepődve nézett a leányra, túláradó gyengédséggel a szívében, s ez is olyan volt számára, mint valami csodálatos felfedezés.

FORDÍTOTTA KARIG SÁRA

TITOKZATOS VILÁG

Nekem ugyan bizonygathatják, hogy a szekrény vagy például a szék, csak élettelen tárgy – én el nem hiszem. Megvan azoknak a maguk jelleme, szokása, bogara. Azok is csak eltöprengenek egyről-másról, tudják, amit tudnak, szeretnek, gyűlölnek. Ránk, emberekre, gyakran megharagszanak – bosszút is állnak rajtunk. Ha eltűnik valami tárgy: sapka, kesztyű, kedvenc ceruza, könyv – dehogyis jelenti az, hogy már el is veszett, egyszerűen csak bujkál előlünk. Megorrolt valamiért, és most ingerkedik. Igen, igen, az a bujkáló tárgy játszik velünk, hiába szólongatjuk az ördögöt: „Ördög, ördög, mulass véle, gyorsan adjad vissza végre."

Mondok én egy példát.

Kamcsatkai utazásom idejéből való ez a történet. Amikor a Mednoj szigethez közeledtünk, mi, fotósok mindjárt a gépünkhöz kaptunk, hogy megörökítsük a felhőbe burkolózó, zord sziklás partot. De váratlanul kiderült, hogy a gépemben nincs már üres kocka a tekercsen, új filmet kell betöltenem. Elővettem hát egyet a zsákomból, és már nekikészülődtem, hogy berakjam, amikor kopogtattak: Leonyid Tyimofejevicsnek elakadt a filmfelvevőgépe, ő hívott segítségül.

Amikor öt perc múlva visszatértem, megdöbbenve láttam, hogy a tekercs, amelyet – világosan emlékszem rá – odatettem az asztalra, a gépem mellé, nincs sehol. Keresni kezdtem. Feltúrtam minden elképzelhetőt, kiforgattam a zsebeimet, négykézláb végigkutattam az egész kabint, kiráztam a lepedőt és a takarót, a magam ágyáról is, a társaméról is – de csak nem került elő...

Bosszúsan, dühöngve rohantam Jurka Muravinhoz, kikunyeráltam tőle egy filmet, és még éppen maradt annyi időm, hogy gyorsan lencsevégre kapjam a szigetet. Elfényképeztem egy fél tekercset, aztán visszamentem a kabinba. Az én filmem békésen ott hevert az asztalon, pontosan azon a helyen, ahová tettem. Ott hevert és vigyorgott.

De még mennyire hogy van lelke, élete az élettelen tárgyaknak! Olykor végtelenül finom, rezzenésig érzékeny ez a lélek – nem szabad megsebezni. Meg aztán kapcsolat is van a tárgyak között: betyárbecsület, barátság, összefogás.

Úgy bizony, már tudom, miért járatta velem a bolondját a filmtekercs, mi miatt sértődött meg, mi miatt állt bosszút. Sőt, hogy ki miatt – azt is tudom.

1950-ben új lakásba költöztünk. Tüstént felvetődött nálunk is a szokásos probléma: új bútor kell. A régi társbérletben szedett-vedett holmi szolgált bennünket: roskatag szekrény, süppedt dívány, bicegő, roskadásig zsúfolt könyvespolcok. Ez a berendezés nem volt se nagyon szép, se nagyon kényelmes, de nagyjából megfelelt abban a „varjúfészekben", ahol hat külön mérőóra ketyegett az előszobában, hat külön villanykörte és kapcsoló éktelenkedett a WC-ben és a konyhában. Az új lakás – benne a saját fürdőszoba, saját konyha, a két erkély – valósággal megrendített bennünket. A tiszta falak, a gyalult, ragyogóra súrolt parkett környezetében nyomasztóan

hatottak ócska szekrényeink, könyvállványaink, furnérülőkés székeink. Új berendezésre volt szükség.

A széles, nagy heverővel kezdtük, amelyet két vidám kárpitos készített nekünk. Aztán holmi ruhásszekrény-vitrin kombináció következett, amelyet az üzletben „garzonszekrénynek" kereszteltek, majd egy kanapé meg két fotel. Hat szék beszerzése tette fel a koronát a nagy műre.

Ezt a hat széket a Podol környékén találtuk egy bútorüzletben. Aranyossárga színük, kényelmes ülésük, kellemesen hajlított támlájuk egyöntetű helyeslésünket váltotta ki. Ráadásul nem is kértek értük nagyon sokat. Hárman voltunk, ki-ki megragadott két széket, és szerencsésen hazaszállítottuk az egészet.

A székek megjelenése nyomán egyszeriben vidámabb lett az élet a lakásban. Közülük négy az ebédlőasztalt vette körül, kettő a falnál állt, de ha vendégek jöttek, ezek is helyet kaptak az asztalnál. A vendégeknek egyébként nagyon tetszettek a székek, mind azt kérdezgették, hol vásároltuk, és vajon van-e még belőlük abban a podoli üzletben.

Így éltünk le jó néhány évet ezekkel a székekkel. Összeszoktunk, összebarátkoztunk. Az egyik billegett egy cseppet – azt anyuka szerette meg. A másiknak egy emberi fenék rajzolódott ki az ülésén – egyik barátnőnk mindig azt választotta. A harmadik csodás zeneiséggel nyikorgott. Egyszóval, mindegyiknek kialakult a jelleme, és mi nagyon jó békességben megvoltunk velük.

Csak a családi ünnepek idején kezdődtek a bonyodalmak. Ilyenkor sokan sereglettek össze nálunk, rendszerint kevés volt a szék. Be kellett hozni a konyhából a hokkedliket, deszkát fektetni át rajtuk, oda kellett húzni az asztalt a díványhoz. Bonyodalmas megoldás, és nem is a legkényelmesebb.

És lám, az egyik barátom, amikor éppen tanakodtunk, hogyan helyezzük el a vendégeket, váratlanul azzal áll elő:

– Ide figyelj, mi nemrégen kifestettünk, új bútort vettünk. Négy székünk munka nélkül poshad. Vidd el őket. Vidd, ha mondom. Jó szalmafonatos székek... Nálam egymásra borítva állnak az előszobában, csak a helyet foglalják.

Nem sokáig kérettem magam – elfogadtam az ajándékot. Másnap átköltözött hozzánk a négy dalia.

Mert daliásan szép volt a négy szék. Ébenfekete, csillogó a fája, világos szalmafonat az ülése, támlája. Ahogy odaállítottuk négyfelől az asztalhoz, mindjárt ünnepélyes külsőt adtak a szobánknak. Ezeket is dicsérte mindenki. Meg a barátomat is, aki ilyen nagyszerű ajándékkal lepett meg. Pazar székek – kényelmesek, szépek, olyan finom új-szaguk van.

Másnap, amikor hazaérve beléptem a szobába, önkéntelenül összerezzentem. Először magam sem értettem, mi bánt. Aztán rádöbbentem: ez az önteltség. Az új székek önteltsége. Állnak az asztal körül – ápoltan, fényesen, nyugodtan, jóllakottan. Mintha egész életükben itt álltak volna. A mi kedves, aranyos öregjeink, a melodikus nyikorgású, bice-bóca lábú öregek félénken húzódtak a falhoz.

Azóta valahányszor belépek a szobánkba, mindig elönt a szégyen. Odatelepedett az asztalhoz ez a négy öntelt, pökhendi betolakodó, fütyül a világra – gazdának érzi magát... A derék öregek pedig csak nagynéha, esténként kapnak helyet az asztalnál, olyankor is csak néhány kurta órára, utána megint vissza, helyre – a falhoz... Ha pedig egy szeget kell beverni vagy egy függönykarikát megigazítani, a négy bitangot nem háborgatjuk, túlságosan is kényes az ülőkéjük, majd inkább a derék öregek – azoknak nem árt.

A békesség pedig odalett a szobánkban. És én ezellen nem tehetek semmit. Ceruzák, kanalak, brosstűk vesznek el, nincs meg az újság, amelyet olvasna az ember. Néha megkerülnek, néha nem. De én tudom, hogy mindez nem ok nélkül történik.

Az a hasadás se ok nélkül van a derék sárga öregen, amelyiket a telefon mellé száműztünk az előszobába. Tépi a nadrágomat, belekarmol a lábamba, ha alsónadrágban ülök rá. Bosszút állnak rajtunk hajdani jóbarátaink. Az a filmtekercs is bosszút állt – nem magáért, másokért. És a fényképezőgép is. Mert az a film, amelyre a Mednoj sziget partját fényképeztem, üresnek bizonyult az előhívás után: nem volt azon egyetlen kép sem.

FORDÍTOTTA ELBERT JÁNOS

A HELYETTES

Mi a csuda történt itt nálunk, Szibériában?! Valahányszor jön az ősz, jön vele a rossz idő is! De akármilyen rossz is az idő, a termés mindig jó!

Ha reggel felébred az ember, és kinéz az ablakon – a sötétkék égnek egy-egy darabját még láthatja annak az új, négyemeletes háznak a teteje fölött, amelybe alig egy hónappal ezelőtt költöztették be a lakókat. Tépett tarka, lila, sőt barna felhők sietnek nyugatról keletre. „No, ezek elfutnak a csudába – gondolod –, és ma végre nem lesz eső. Sőt talán még a holnapot is megússzuk."

Szó sincs róla! Még két-három óra – és az egész égbolt szürke, mozdulatlan, fakó, és a nap másik felében esik az eső.

Ma pedig még csak nem is ábrándozhattam derűs, felhőtlen napról, meleg és csendes estéről.

Még fel sem ébredtem – szólt a telefon.

– Csak nem alszol, Karpjonok?!

Ez Pável Iszidorovics Sebalin, a területi újság mezőgazdasági rovatának vezetője – a főnököm.

Meglepődtem. Először is: tegnap este telefonált, kifaggatott, hogyan állnak a dolgok a szujetkai kerületben. Sebalin tegnap

az egész napot a területi pártbizottság ülésén töltötte, úgyhogy nem találkoztunk a szerkesztőségben. Másodszor: miért „Karpjonok"? Már többször, a legkomolyabban figyelmeztettem a szerkesztőség valamennyi munkatársát, hogy hagyják abba ezt a tréfálkozást. Mi nem kapót játszunk, hanem területi újságot csinálunk! Ha kimegyek a kerületbe, ennek megfelelően viselkednek velem: mindenkinek Fjodor Szemjonovics Karpekin elvtárs tudósító vagyok, a lap hasábjain mindenki olvasta írásaimat. A szerkesztőségben pedig folyton csak azt hallom: „Leadtátok már Karpjonokot szedésre?", „Korrigáltátok már Karpjonokot?", „Karpjonok keretben jön." Harmadszor: én csak tegnap tértem vissza a szujetkai kerületből...

– Mi az, Karpjonok, hát csakugyan alszol?

– Alszom... Pontosan kilenckor ott leszek a szerkesztőségben. Percre pontosan!...

– No látod, Karpjonok, mit jelent az új lakás? Telefonos! Amikor albérletben laktál, nem volt semmi gondod, senki se háborgatott. Az egyetem után mennyi ideig laktál Pervomajkában? Egy évig?

Egy évig... Magamban azt gondoltam: „Mit akar ez a Sebalin? Ma nekem két jegyem van a »Dobosnőhöz«. Egy moszkvai társulat vendégszerepel nálunk. Két jegy. Kettő!"

– Arról van szó, Fjodor Szemjonovics, hogy a szujetkai kerület szovhozaiból Cseremiszinóba dobják át a kombájnokat... Bizonyára te is tudsz róla...

– Tudok. A szerelvénynek még ma éjjel ott kell lennie.

És megint az jár az eszemben: „Valaki Szujetka felől érdeklődik a főnöknél. Ennyi az egész. Mindjárt megnyugszik. Nyolcadik sor, tizenegyes és tizenkettes szék..."

– Így hát, Fjodor Szemjonovics...

Így hát másfél óra múlva Pervomajkának, a jól ismert külvárosi állomásnak a vágányain baktattam – csak nemrég köl-

töztem be a környékről a városba, egy új házba –, és keresgéltem azt a szerelvényt, amely a szujetkai kerületből átszállítja a gépeket. A nyolcadik vágányon megtaláltam. A két színházjegyem is a nyolcadik sorba szólt. Az elejétől kezdve megszámoltam tizenegy pőrekocsit, gondolkoztam egy darabig, aztán elhatároztam, hogy a tizenkettedikre mászok fel.

Ezen a pőrekocsin egy rosztovi kombájn meg egy altaji traktor állt. A traktor fülkéjében emberek ültek. Alighogy odamentem ehhez a pőrekocsihoz, kinyílt a traktorfülke ajtaja, és valaki teljesen nyugodtan – egy cseppet se kételkedve abban, hogy nekem a szerelvénnyel kell utaznom – így szólt:

– Ide gyere, Karpekin elvtárs! Nem hallottad, mikor indulunk már?

A kabinból egy eléggé nagy orr meredt elő – fölötte sötétkék sapka ellenzője, alatta meg egy száj és egy darab vörös borostás áll.

Azt feleltem, magam is nagyon szeretném tudni, mikor indul már a Szujetka–Cseremiszino expressz, amelynek immáron tizenkét órával ezelőtt a rendeltetési helyén kellett volna lennie.

A fülkében senki sem sértődött meg, de el se nevette magát senki, a kék ellenző egy kissé felemelkedett – a sapka gazdája bizonyára végigsimította a tarkóját –, majd ugyanaz a hang ezt válaszolta:

– A szemafort szabadra állították... Mintha fütyültek is volna. Nem hallotta?! Csak balfelől és hátulról másszon fel! Mert mindjárt indít a mozdonyvezető, és maga a kerekek alá kerül!

A traktor fülkéjében hárman voltak, de egyikük, bizonyára a vezető, kimászott, hogy átadja a helyét nekem. A lánctagoknak támaszkodva arra készült, hogy hallgassa, miről beszélgetnek majd a fülkében ezzel a fiatalemberrel.

– Így hát jön segíteni a szujetkaiaknak? – mondta nekem

ugyanaz a hang. – Nagyon helyes! Én mondom magának, sajtó – hatalom!

Én pedig szidni kezdtem az időjárást, és ezalatt gondolatban szidtam még a főnökömet is, és közben balra tekingettem; ki lehet ott a sarokban az az ember, aki valahonnan ismer engem?

De köztem és közte ült még valaki, egy testes ember, aki a vállára hajtotta a fejét. Traktoros volt, és én valahogy egyszeriben megállapítottam: annak a traktornak a vezetője, amelyben ülünk. Szunyókált, testével eltakarta a fülke jó részét, úgyhogy én megint csak a nagy orrot, a sötétkék ellenzőt és a borostás állat láttam. Csakhogy most a másik oldalról, jobbról.

Szemerkélt. Felhők borították be az egész eget, amely lassan-lassan arrafelé fordult, amerre a mi szerelvényünknek el kellett volna indulnia.

Nézni kezdtem, hogyan forog, és Sebalinra meg a „Dobosnőre" gondoltam, amikor a kövér traktoros felkapta a fejét:

– Hát ez meg micsoda? Mi?! Mi dolog ez? Minek nevezzem?

Nem tudom, minek akarta nevezni a traktorista, de azt mindjárt megértettem, miről van szó. A mi szerelvényünk helyett a tizedik vagy a tizenegyedik vágányról egy másik indult el. A pullmankocsik és a fűthető tehervagonok nedves tetői egyre gyorsabban siklottak el mellettünk a szemafor zöld fénye felé – jól láttuk őket felülről, a fülkéből.

– Gyerünk, Karpekin elvtárs! Gyerünk, gyerünk! Maga majd segít!

Még nem értettem, hová és miért kell mennem, miben kell segítenem, de máris ugráltam keresztül a síneken, másztam a vagonok alá, hogy ne maradjak el a viharkabátos, kék sapkás embertől.

Berontottam a vasútállomás ajtaján, amelyen ez a felirat volt olvasható: „Idegeneknek szigorúan tilos a bemenet." Ekkor

ő már bent volt: ott állt a kicsiny, homályos szoba közepén, és mind a két kezével egy szék támláját fogta. A széken egy vadonatúj egyenruhát viselő vasutas ült, és így szólt:

– Menjen innen, polgártárs, azt mondom! Értsen a szóból: menjen ki! Hogy magyarázzam meg világosabban: most minden szerelvény sürgős, meg még annál is sürgősebb – menjen innen! A maguké nincs benne a menetrendben, és senki sem fogja maguk miatt felborítani a menetrendet. Menjen innen!

Az én ismeretlen ismerősöm balra tekintett, aztán jobbra, én pedig azt gondoltam, hogy a vasutas – székestül – mindjárt a csenevész, nedves füvön a kiskertben szedi össze magát, vagy az ütött-kopott sötét folyosón.

De az ismerős csak az asztalhoz hajolt hirtelen, és azt kérdezte:

– Ez itt micsoda?

A vasutas érezte, hogy a széken marad, és meg se fordulva azt mondta:

– Mi köze hozzá?! Menjen innen! Ez szelektor! Menjen innen!

– Írja, Karpekin elvtárs, mint a területi újság tudósítója – mondta egyszeriben, valahogy váratlanul nyugodtan az én ismeretlenem. – „Pervomajka állomáson az ügyeletes, aki a szelektor mellett ül..." – Hogy hívják?

– Menjen innen, polgártárs, értsen a szóból – felelte az ügyeletes, de most már ő maga felállt a székről.

–„...aki a szelektor mellett ül, bürokrata módra válaszolt a szujetkai kerület képviselőjének..."

Elővettem töltőtollamat meg jegyzetfüzetemet, amelyen rajta volt a lap aranybetűs cégjelzése.

– Irodalmilag majd később dolgozzuk ki – mondtam én. – Egyelőre csak a tényt, mint olyat jegyezzük fel: „...aki a szelektor mellett ül..."

– Magától értetődik – helyeselt az én ismerősöm –, magától értetődik: az irodalmat meg azutánra hagyjuk. Maga milyen főiskolát végzett, Karpekin elvtárs?

– Újságíró szakot a leningrádi állami Zsdanov egyetemen... „Az ügye-le-tes... bürok-ra-ta mód-ra válaszolt..."

– Rendben van! És elküldené nekem ennek a cikknek a másolatát a területi pártbizottság közlekedési osztályára?

– Hogyne! Persze hogy elküldöm!... „...krata módon válaszolt a szujet-kai kerület képviselőjének." Mi a neve, ügyeletes elvtárs?

– És maga szibériai, Karpekin elvtárs?

– Tősgyökeres... Mi a neve, elvtárs?

...Húsz perc múlva megint a traktor fülkéjében ültünk. Alattunk rázkódott az ülés, a traktor zötyögött a pőrekocsin, a kocsi meg a sínillesztéseken.

– Legfeljebb estére érünk Cseremiszinóba, semmiképp se korábban! – sóhajtozott a szujetkai kerület képviselője.

Most már mellette ültem, és jól láttam érdes bőrű, barna arcát. Az orra már nem hatott olyan nagynak, mint amilyennek első pillantásra láttam, a szeme pedig egy kissé ferde vágású, szürke volt, és igen izgatott.

A traktoros, aki változatlanul velünk ült a fülkében, Nyikolaj Petrovicsnak szólította, de ez a név semmit se mondott nekem – sehogy se tudtam visszaemlékezni erre az emberre.

Eközben Nyikolaj Petrovics a fülemhez hajolt, és azt mondta:

– Látja, mit jelent a sajtó! Senkinek sincs kedve ahhoz, hogy a közvélemény ítélőszéke elé kerüljön. Emlékszik rá, hogy kiszerkesztett az építkezés miatt? Akkor én is sokat álltam ki! Sztrunkov azt mondta: „Hagyd! Két hét múlva a kutya sem

emlékszik rá!" – Hát lehet, hogy a kutya már nem, de én bizony még most is emlékszem rá!...

Azt nagyon jól tudom, írtam egy bíráló tudósítást arról, hogy a szujetkai kerületben nem kielégítő ütemben halad a kórházi intézmények építése. Úgy rémlik, ez az egészségügyi hónap kapcsán történt. Tudom, hogy akkor beszélgettem Sztrunkovval, a kerületi végrehajtó bizottság elnökével – tőle kaptam az anyagot. De ki szerepelt még abban a tudósításban? Milyen néven emlegettem benne ezt az orrot meg ezt a szempárt? Ha agyonütnek, akkor se tudom, nem emlékszem rá!

És most már semmiképpen sem kérdezhetem meg a gazdájuktól. Erre előbb kellett volna gondolni: akkor, amikor megszólított Pervomajkában.

– Amikor maga a tavasszal visszaérkezett Szujetkába – folytatta Nyikolaj Petrovics –, mi a Sztrunkov szobájában ültünk, emlékszik? Azt mondja nekem Sztrunkov: „Nosza, adj interjút az építkezés menetéről!" Én azt mondtam: „Ugyan, kérem... Nem elég, hogy központi fűtést adunk a kórháznak, most még ez az interjú is..." Hát akkor Sztrunkov maga festette le az egész helyzetet.

Megint emlékszem, hogyan „festette le" Sztrunkov a helyzetet. Azok a tények, amelyeket felsorolt, éppen kapóra jöttek, a szerkesztő még vezércikkben is felhasználta őket – mint pozitívumokat.

– Egyébként akkor, amikor kiszerkesztett engem, nem voltam otthon. Fakitermeléssel bajlódtam a terület északi részén. Maga is tudja, a mi kerületünkben három fa – már valóságos őserdő. Ráadásul nagy lemaradás keletkezett a fakitermeléseknél. Azt mondja Sztrunkov: „No, menj oda, és teremts rendet!" Két hónapig tartott a rendcsinálás. De oda se neki – csak ne lett volna olyan szörnyű hideg!

Nyikolaj Petrovics beszélt még kórházakról, iskolákról, kézikapcsolású távbeszélő-állomásokról, és még többször elemlegette, hogy kiszerkesztettem. A zakatolás miatt vagy én hallottam rosszul, vagy csakugyan helytelenül ejtette ezt a szót: úgy sikeredett, hogy „kiserkesztett".

Óriási gabonatáblák közeledtek felénk... A táblák közt itt-ott nyírfaligetek zöld foltjai terültek el, néhol kepébe volt rakva a gabona, másutt pedig megdőlve hevert. És mindenütt sűrű, immár túltartott volt, és tompán fénylett a nedvességtől.

Szerelvényünk estefelé érkezett Cseremiszinó állomásra. Olyan rövid és kényelmetlen rakodó rámpa mellett állították meg, hogy azon reggelig se rakodhattunk volna ki.

Nyikolaj Petroviccsal megint elmentünk az állomásfőnökhöz, telefonáltunk a kerületi pártbizottságra; ennek eredményeként két részre kapcsolták szét, és két különböző rámpához tolatták szerelvényünket.

De még így is nagyon nehezen és lassan haladt a dolog, kivált a nem magajáró kombájnokkal.

Nyikolaj Petrovics egyik kirakodóhelytől a másikhoz szaladgált, azt kiabálta: „No, fogjuk csak meg!" – és a traktorosokkal meg a kombájnosokkal együtt odaigazította a bakokat, amikor pedig az immár üres pőrekocsik odább mentek, mindegyiket okvetlenül szemügyre vette: nem felejtettünk-e rajta valamit.

A lerakott gépeket oszlopokba állította fel, hogy aztán az egyik a cseremiszinói kerületnek az egyik, a másik pedig a másik szovhozába induljon.

Én magam se vettem észre, hogyan történt, de nemsokára én is egyik rámpától a másikhoz szaladgáltam, és azt kiabáltam: „No, fogjuk csak meg!" – aztán holmi gerendákat cipeltem, és csak egyszer gondoltam: fél nyolcra jár az idő, a területi

színházban most gördül fel a függöny, a nyolcadik sorban pedig... De nem fűztem tovább a gondolataimat.

Már csak azért sem, mert ezalatt befutott egy személyvonat, egy kocsi lépcsőjéről leugrott egy bőrkabátos és filckalapos, magas férfi, és sietve felénk indult. Mindjárt megismertem: Sztrunkov elvtárs, a szujetkai végrehajtó bizottság elnöke.

Hogyisne ismertem volna meg, hisz csak tegnapelőtt találkoztunk Szujetkában, csak tegnapelőtt, bár nekem úgy rémlett, hogy azóta legalább két hét telt el, és én e két hét alatt a szerkesztőségben dolgoztam, színházba készültem, aztán Pervomajkából ide, Cseremiszinóba jöttem!

Sztrunkov is rögtön megismert.

– Mi szél hozta ide, tudósító elvtárs? Hozzánk szegődött? Ez már igen, ezt szeretem! Így kell segítséget nyújtani a lemaradóknak! Mi magunk már végeztünk a betakarítással, hát most segítsünk az északiaknak!

Azután Nyikolaj Petrovicsnak is kezet nyújtott.

– Számolj be! Hogy álltok? Miért késztetek egy napot? Ez baj, baj! Én pedig szentül azt hittem, hogy a gépeink ma már teljes gőzzel fognak dolgozni!

Sztrunkov elindult a gépek mellett, Nyikolaj Petrovics pedig mellette haladt és beszámolt.

Azután Sztrunkov adott néhány utasítást, ráparancsolt, hogy igyekezzék, majd így szólt:

– Nos hát, itt egyelőre te irányítsd a dolgokat, én meg elmegyek a kerületi pártbizottságba. El kell intéznem velük egyet-mást. Aztán majd telefonálj.

Nyikolaj Petrovics bólintott: „Telefonálok, okvetlenül telefonálok..." – aztán mindjárt engem szólított:

– Menjünk telefonálni... Most felelősségteljes dolog kezdődik.

Megszálltuk a dolgozószobát, helyesebben – az állomásfőnök

kis szobáját. Nyikolaj Petrovics letett maga elé egy gépelt ívet, amelyen fel volt tüntetve, mely szovhozokba hány kombájnt és traktort kell irányítani. A listán a „Harcos" nevű szovhoz volt az első. Nyikolaj Petrovics felhívta a „Harcost", de a telefonosnő azt felelte, hogy az irodában nincs senki.

– Keress valakit! – válaszolta haragosan Nyikolaj Petrovics. – Nekem nem is az iroda kell, nekem emberek kellenek: igazgató, főagronómus, főmérnök! Keresd meg valamelyiket! Ne felejtsd el, ha nem találod meg egyiket sem: összeköttetés hiánya miatt a szovhoz nem kap gépeket! Világos?

Tíz perc múlva már javában folyt a beszélgetés a „Harcos" igazgatójával.

– Hány autót adnak a kombájnjaink alá? – kérdezte Nyikolaj Petrovics. – És embereket? Hogy állunk az üzemanyaggal? És a göngyöleg? És az embereink kosztja?

– Tulajdonképpen miről van szó? – kérdezte felháborodva egy komoly basszus hang a vonal másik végén. – Ha egyszer van kiutalás ezekre a gépekre, akkor aszerint járjon el. Így is késtek már egy napot! Az állomáson ott van a képviselőnk, ővele tárgyaljon!

Nyikolaj Petrovics az egyik kezével eltakarta a kagylót, és azt mondta nekem:

– No látod, sajtó, mindjárt az első eset ilyen!

– Milyen?

– Mondhatnám: A lehető legrosszabb! A legveszélyesebb! No de mindjárt másképpen fog beszélni! – Azután már a kagylóba folytatta: – Én úgy értelmezem, hogy nem hajlandó átvenni az embereinket és a gépeinket. Bezzeg a ... – Nyikolaj Petrovics a listára sandított – a „Belojarszkij" szovhoz kétszer annyit kér, és vállalja, hogy minden szükségessel ellátja az embereket is, a gépeket is... Tehát... jegyzem: hány autót adnak a kombájnjaink alá? És hány embert küldenek?

Nyikolaj Petrovics a „Belojarszkij" szovhoz főagronómusának csak úgy mellékesen megemlítette, hogy milyen kötelezettségeket vállalt a „Harcos". Ez már színigaz volt.

Nyikolaj Petrovics minduntalan kiszaladgált a szobából, és útjára bocsátotta gépeinknek hol az egyik, hol a másik oszlopát... Már leszállt a sötét, nyirkos éjszaka; eső ugyan nem esett, de a csillagok alig-alig pislogtak ki a felhők közül.

Már jó néhány oszlopunk útban volt rendeltetési helye felé, de Nyikolaj Petrovics még mindig vissza-visszatért a telefonhoz, és közölte, hogy a szomszédos szovhoz kétszer annyi gépet kér, és vállalja, hogy mindenről gondoskodik. Néha azt mondta a kagylóba: „Itt áll mellettem a területi újság különtudósítója, máris jegyzi a maguk vállalásait!" Sőt néha megkért, hogy én is szóljak néhány szót, és én olyankor azt mondtam: „Jó estét! Remélem, hogy a napokban ellátogathatok magukhoz."

Nyikolaj Petrovics elégedetten bólogatott.

– Betakarítási kampány! Ilyenkor minden lehetőséget a végsőkig ki kell használni!

Az egyik szovhozból ezt felelte egy hang:

– Mit akar éntőlem? Én csak helyettes vagyok!

Nyikolaj Petrovics válaszul elnevette magát – egy kissé félszegen, kurtán, valahogy szinte gyakorlatiasan (bizonyára ritkán nevetett) –, aztán így szólt:

– Én is helyettes vagyok! Igen! A szujetkai kerületi végrehajtó bizottság elnökhelyettese! Éppen ezért tudom, hogy magának holnap mit kell csinálnia: jelenti a főnökének, hogy nem mert kötelezettséget vállalni, és emiatt gépek nélkül maradt a szovhozuk – mások kapkodták szét a gépeket! – És megint elnevette magát azzal a fakó nevetésével.

Most már tudtam, ki ez a Nyikolaj Petrovics – a Sztrunkov helyettese! Tudtam, de azért sehogy se jutott eszembe, hol és mikor találkoztunk. Bizonyára csak úgy futtában, valahol a

végrehajtó bizottság folyosóján vagy az elnök dolgozószobájában.

Immár késő éjjel megszorította a kezemet Nyikolaj Petrovics, és azt mondta:

– Nagy dolog a sajtó! A közvélemény! Senkinek sincs kedve ahhoz, hogy megbélyegezzék! No de én megyek a „Harcosba". Úgy sejtem, ott a legkomolyabb a helyzet!

– És mennyi ideig lesz Cseremiszinóban?

– Ki tudja azt?! Az utolsó kalászig. Vissza is kell kísérni a gépeket.

– Hát Sztrunkov?

– Mi van Sztrunkovval?

– Hisz ő is itt van! Hát persze! A területi végrehajtó bizottság őrá bízta ezt a feladatot – személyes felelősséggel tartozik a teljesítéséért! Mindjárt telefonálok is neki!

Én még folytatni akartam a beszélgetést, de Nyikolaj Petrovics közbevágott:

– Lám csak, milyen az idő! – Egész idő alatt először említette az időjárást. – Háljon meg a Parasztok Házában, aztán jöjjön maga is a „Harcosba", jó?

Megígértem, hogy okvetlenül elmegyek.

Amikor egyedül maradtam, igyekeztem elképzelni, milyen tudósítást lehetne írni mindarról, amit ma alkalmam volt látni. Oda lyukadtam ki, hogy semmilyet. Elindult a szerelvény, aztán megérkezett, kirakták a gépeket, aztán szétküldték őket a szovhozokba – ennyi az egész. Holnap okvetlenül leadok egy tudósítást az élenjárókról és a lemaradókról, de a mai eseményeknek legfeljebb csak egy sor jut: . . .„a mezőkre kivonultak a gépek, amelyek a szujetkai kerületből érkeztek a cseremiszinóiak megsegítésére."

Nyikolaj Petrovicsnak pedig még egy ilyen sor se jut. Ugyanakkor nem tudtam szabadulni attól az érzéstől, hogy ma

olyasvalamit tapasztaltam, amiről nem is szabad elsietve beszélni. „Sebaj – gondoltam –, egyszer majd csak tudok egy olyan napról is írni valamit, mint a mai volt. Ha majd több is összegyűlik az életemben."

FORDÍTOTTA MAKAI IMRE

OLEZSKA HÁZASSÁGA

Ez a fény az erdő éjjeli sötétségében született. Bolotov az ablakából látta, hogyan önti el világosság a fenyőfák törzsét a vadászház mögött, hogyan zöldell ki ragyogó pompával a tűlevelű lombsátor, hogyan szikráznak föl a fák között lebegő pókhálók – de nem kelt fel, meg se mozdult. Nem hitt a szemének, hogy ez a fényáradat gépkocsireflektortól eredhet. A vadászat, mint rendesen, szombatról vasárnapra virradóra kezdődik, így holnapután reggelnél előbb a vadászoknak nincs itt semmi keresnivalójuk. A hajtók, a gazdasszony és a takarítónők is csak holnap reggel jönnek be a telepre, és az agregátort, amely árammal látja el az épületeket meg a kikötőt, szintén csak holnap kapcsolják be. Most, a sötétségbe burkolózott telepen csak ő tartózkodik, a vezető – másra nincs is szükség.

Bolotov a kívülálló nyugalmával szemlélte tovább az erdőből előkúszó, ezüstösen zöld fényt, olyanformán, mint valami szelíd káprázatot vagy látomást, amely a kimerült ember előtt felrémlik, mielőtt még pihenni térne, holott valójában álmot – alvóknak kijáró álmot lát – ébren. Ez a fény a homályból fákat teremtett, bozótokat, meredeken felfelé kúszó rozsdabarna borókacserjéket varázsolt elő a kis öböl felett, sápadt

nádbugákat, és mindez egészen más volt, mint nappal: magasabb, nagyobb és jelentékenyebb. Hirtelen eltűnt a fény, de vele együtt szertefoszlott az éjszaka világának növényzete is – Bolotov sajnálta, hogy kihunyt ez a fény: mintha valami közelálló lényt vesztett volna el.

Ma iszonyúan elfáradt. Már kora reggel halat pucolt, hogy enni adhasson a gépkocsivezetőknek, akik építőanyagot fuvaroztak ide, a mellékállomás építéséhez, aztán délig a téglát segítette lerakni, estefelé pedig kiment a hajtókkal, hogy új kunyhókat és hordókat állítsanak fel a folyó mentén, majd kivetette a hálót a csukákra és a kárászokra, hogy meglegyen a holnapi nagy halászlé, no meg legyen mit eladni a vadászoknak. Már vaksötét volt, amikor hozzákezdett, hogy összeszögelje a csörgőrucák házikóit. Ugyanis Bolotov a szakemberek egyhangú véleménye ellenére szilárdan hitt abban, hogy a csörgőrucák hajlandók letelepedni itt, a tóparton. Mivel a rucaházikókhoz nem biztosítottak anyagi keretet, elhatározta, hogy őszszel és télen saját kezűleg fabrikál elegendő számú faházikót. Bolotov rucaházikói hatalmas seregélydúcokra emlékeztettek.

A fény azonban ismét kigyúlt, még vakítóbban, mint az imént. A vadászlak sarkából két vastag fénykéve hasított le a rakpartra, megvilágította a kikötőben veszteglő motorcsónakokat, végigszántott a csendes és szomorú vízen, meredek ívet írt le, és ráhasalt a homokösvényekre és a virágágyakra. Az ágyásokban széles sávokban ültetett kókadt őszirózsák és dáliák sorakoztak egészen annak a háznak faláig, amelyben Bolotov lakott. A sárgás, bágyadt sugár elviselhetetlenül éles fénycsóvába csapott át, a fény forrása egy nagyon alacsony építésű sportkocsi volt – reflektora kidülledt, mint a hal szeme.

Bolotov a végsőkig elcsigázott ember tompultságával nézte a kis autót, amely a fényt árasztotta, és halványan megvilágította a ház homlokzatát, a vakolatot, az ablaküvegek sötétjét.

Agyonerőltetett izmainak minden sejtje lázadozott a felkelés ellen, pedig tudta, hogy tüstént ki kell mennie a házból, fogadni kell az idő előtt betoppant vendégeket, el kell szállásolni, teával kell kínálni őket. Felsóhajtott, meztelen lábával kitapogatta az asztal alatt megbújó sárcipőjét, magára kapta a pufajkáját, és kilépett az útra.

A vezető lekapcsolta az erős fényt, és csak a ködlámpákkal világított. A gépkocsi eltűnt, csak kis, sárga csík derengett meleg fénnyel, egészen alacsonyan, szinte már a föld színén. Bolotov megbotlott a virágágy téglaszegélyében, beverte a lábaujját, és elvesztette a sárcipőjét. A hideg homokot tapogatva, keresgélte a sárcipőt, és közben mély szánalom fogta el saját maga iránt, hogy öregen, fáradtan, egyedül a néma éjszakában, ismeretlenek szeszélyeinek kiszolgáltatva kell eleget tennie olyan embereknek, akiknek csak úgy hipp-hopp eszükbe jutott idekocsikázni a megbeszélt időpont előtt.

Végre megtalálta a kalucsniját, és belecsúsztatta a lábát: már egészen kihűlt. Csodálkozott, hogy senki sem száll ki a kocsiból. A kicsi, alacsony kocsi keskeny nyílású ködlámpájával rejtélyesen és vaksin meredt Bolotovra. Amikor Bolotov közelebb ért, a kocsi belseje kivilágosodott, nevetés harsant fel, és a szélvédő üveg mögött felbukkant Olezska arca – a váratlan örömtől a szokottnál is kedvesebbnek látta. Még valaki volt a kocsiban, de Bolotov csak ezt a szeplős, pirospozsgás fiúarcot látta, a szeretetre méltó, vidám, nagy szempárt. És ekkor Bolotov kidüllesztette a hasát, beakasztotta hüvelykujját a nadrágtartójába, és vékony, női hangon, éneklő hangsúllyal rákezdte:

– Tied nekem bum-bum csinálni jötte?

Ismét nevetés hangzott fel, jókedvű, könnyed és gondtalan nevetés. Olezska nevetése. Bolotov éveken keresztül vadászott antilopra az asztrahányi sztyeppén – ott sajátította el

a sztyeppei társalgás finom árnyalatait. Olezska, aki egyébként is vihorászós volt, egyenest ekstázisba jött, ha Bolotov „sztyeppéül" kezdte törni a nyelvet.

Még egyre kacagva kászálódott ki a kocsiból. Összeölelkeztek, arcon csókolták egymást.

– Hogy van az apád? – kérdezte Bolotov.

– Személyi-nyugdíjas rokkant! – Olezska ismét elnevette magát, Bolotov ereiben elhűlt a vér.

– Igazat beszélsz?

– Mind a két lába oda, most már fel sem tud kelni az ágyból.

Bolotov hallott Olezska apjának súlyos betegségéről, de meg volt győződve róla, hogy Iván Saronov legyűri a betegséget, ahogy legyűrt minden bajt és nehézséget gazdag és nehéz élete során. Amikor tavaly tavasszal a vadászok hírül hozták, hogy Saronov gyógyíthatatlan beteg, Bolotov csak fölényesen nevetett. Nem hitte, hogy lenne a világon bármi is, ami erősebbnek bizonyulna Saronov akaraterejénél, hiszen barátja még Sztálin idejében is megengedte magának azt a fényűzést, hogy gerinces legyen.

– És hogy tűri? – kérdezte halkan Bolotov.

– Az öreg? Kitűnően!... Üdvözletét küldi.

Olezska útitársai is kiszálltak a kocsiból; egy magas lány, akinek boglyas, sötét haja különös fényben vibrált, meg egy szemüveges fiatalember. Olezska korabeli, de olyan komoly, magába mélyedt, tudós külsejű, hogy Bolotov némileg elbátortalanodott tőle.

– Ismerkedjetek össze – mondta Olezska. – Ez itt Nyikolaj Petrovics Bolotov, e szent helyek parancsnoka és a vadászat istene... Ez pedig Vágya Zelencov, a mi bölcs teoretikusunk... ez meg – Olezska a lányhoz fordult, és könnyed, boldog nevetéssel folytatta: – Nágyenka, a feleségem.

– Hát megnősültél?! – kiáltott fel Bolotov. – No, szép kis

meglepetést szereztél nekem! Gratulálok! – Mindkét kezével megragadta Olezska kezét, és mintegy önkéntelenül Nágya felé indult. Maga sem tudta, meg akarta-e csókolni Olezska feleségét, vagy inkább csak megsimogatni gyönyörű, csillogó haját, talán félszegségében el is halt volna ez az ösztönös mozdulat, a lány azonban ijedten hőkölt vissza a közeledés elől.

Olezska hahotában tört ki.

– Mi ütött beléd? Ne félj, nem harap.

– Csak a külsőm olyan ijesztő – mondta Bolotov. Nem sértődött volt – elkeseredett. Az élet szemmel látható nyomokat hagyott széles, napbarnította arcán. A polgárháborúban himlőt kapott, ragya csúfította arcát, orrát; hibásan összeforrt felső ajka mögül fémfogsor villant elő, a fogait puskaaggyal verték ki egy kézitusában, Jelna alatt. Arca bal felén, mintha le volna szakítva a szemöldöke, a halántékától le az állkapcsáig megfehéredett, ráncos forradás éktelenkedett – egy medve mancsának a nyoma. A háború és a vadászatok emlékeit nem törölhette le, markáns, férfias arcán mégsem volt semmi visszataszító. Legalábbis eddig így tartotta magáról, de most arra gondolt: „No lám, vénségemre madárijesztő lett belőlem." De még ez a keserű elmélkedés sem tudta elfelhősíteni jóságos ellágyulását.

– Apád alighanem ellenezte a házasságodat, ugye? – kérdezte Olezskát.

Olezska nevető szemmel pislogott a feleségére, majd barátjára.

– Miért, talán azt képzeli, hogy az öreg repes az örömtől, amiért ilyen szépen összekerültünk Nágyával?!

– Na, elég legyen! – szólt rá Nágya kissé bosszúsan.

Harmadik társuk megigazította a szemüvegét, és száraz, némileg gúnyos hangnemben kérdezte:

– Nem kezdhetnénk el talán a kirakodást, Oleg Ivanovics?

Bolotov szolgálatkész kapkodása miatt a kirakodással és az

elhelyezkedéssel a kelleténél is több idő telt el. Bolotov ugyanis előbb megragadta a vendégek csomagját, a főépület teraszára vitte, de aztán rájött, hogy a nagy helyiséget nem tudja átfűteni, mindent áthurcolt a melléképülethez, útközben pedig eszébe jutott, hogy az ifjú házasoknak mégiscsak őnála lesz a legkényelmesebb helyük, ismét irányt változtatott hát. Olezska azonban erélyesen tiltakozott ezellen, így átcipelték az összes holmit egy magányosan álló, kis házikóhoz.

Bolotov komikus zavara nagyfokú izgalmat takart. Az ő szemében az öreg Saronov reménytelen betegsége és Olezska házassága egyetlen gondolatba gubancolódott: valaminek a végét és valaminek a kezdetét jelentette; úgy érezte, hogy az élet így, csakis így igazságos, csakis így újul meg, végtelen láncolatban, Iván Saronov élő halott, de annyi ereje még volt, hogy felnőttet neveljen a fiából, és már nyugodt lehet, mert tudja, hogy nem egy zöldfülű tacskó követi a sorban, hanem férfi – nem hal ki a világból a jófajta Saronov-vér...

A házikóban dermesztő hideg volt, a kályha mellett felrakott nedves fahasábok kellemetlen szagot árasztottak, a kézmosótálban megfagyott a víz, a petróleumlámpa pedig, amelyet olyan sokáig keresett Bolotov a konyhában, hosszas erőlködés után is csak hosszú, fekete, kormos nyelvét öltögette a mennyezet felé.

Másképpen szerette volna fogadni Bolotov Olezskát és ifjú feleségét, de úgy kell nekik, ha bejelentés nélkül, ráadásul a kitűzött idő előtt érkeznek. Kiderült, hogy a kialakult rendtől eltérően már holnaptól szól a beutalójuk – nyilván Bolotov nem volt az irodájában, amikor Moszkvából telefonáltak, hogy bejelentsék a vendégek érkezését.

– Hogyan intézted el, hogy a beutalód már holnap reggeltől szól? – puhatolózott Bolotov.

Olezska válaszul csak nevetett, de szemüveges barátja erős nyomatékkal mondta:

– Mit képzel, egy Saronov!

Ha csak egyetlen ügyes ember is akad ebben a társaságban, egykettőre rendet lehetett volna teremteni. Végtére is nem olyan nagy munka a kályhát begyújtani, az áramfejlesztőt elindítani, a kútról vizet hozni, a vacsorát előkészíteni. De Olezskának hírhedten ügyetlen keze volt („akárcsak megboldogult anyjának" – mondogatta mindig gyengéden az öreg Saronov), a többiekre pedig még annyit sem lehetett számítani. Olezska tudós barátja békésen leheveredett a díványra, és kék füstkarikákat eregetett, Nágyenka pedig, kendőjébe burkolózva, reszketett a hidegtől, és tenyerét a kemence fagyos, meszelt odalához tapasztotta. Otthoni megszokott életkörülményeik között bizonyára mindannyian ügyes és tevékeny emberek voltak, de itt az erdőben, a vadászélet mostohább viszonyai közepette, aligha lehet hasznukat venni. Bolotov belátta, hogy mindent magának kell megcsinálnia, de ehhez, tudta, idő is kell, közben pedig Nágyenka egészen megdermed a hidegtől, Olezska kedve megsavanyodik, és a házasságuk történetében végképp elromlik ez az első vadászat.

Bolotovot elszánt lelkesedés fogta el, amit az elkeseredés és Olezska fölötti sajnálkozása táplált, no meg az a heves vágy, hogy otthonossá tegye ittlétüket. Kiment az udvarra, a tenyeréből tölcsért formált, és jó hangosan elkiáltotta magát:

– Anfiszka! Anfiszka!

Senki sem felelt, az éjszaka süketséget színlelt.

– Anfiszka-a-a! – kiabált Bolotov... – Ne add nekem a hétalvót! Kelj már föl, te boszorkák lánya! Vagy magam húzlak ki!... Anfiszka-a-a!

Ismét csend lett, hamis és kétértelmű csend, aztán valahol megcsikordult valami, Bolotov néhány másodpercig még

egyedül állt a homályban, az alig kirajzolódó, nedves fák között, aztán a homok megroppant a gyors léptek alatt, és ott termett Bolotov mellett egy arányos termetű, erőtől duzzadó fiatalasszony, aki csíkos kabátja fölé fehér gyapjúkendőt kanyarított. Nem láthatta a sötétben az asszony arckifejezését, de megcsapta testének melege, lihegése, és hirtelen megrettent, mint a varázsló, aki természetfölötti erőt hívott életre.

– Minek kiabál? – fortyogott Anfiszka.

Bolotov erre haragra gerjedt.

– Nem szégyelled magad, te asszony!... Katonafeleség vagy, családod van, hová tetted a lelkiismeretedet?

– Mit kiabál velem? – csattant fel Anfiszka. – Megkéstem, hát a nagy teremben feküdtem le aludni. Minek caplattam volna be a faluba, hiszen már hajnalban, napkelte előtt úgyis újra itt kellett volna lennem.

– Majd elmondok mindent az anyósodnak, ne félj – fenyegetőzött Bolotov. – Vadászok érkeztek, hallod-e. A kisházban helyeztem el őket. Vizet kell hozni, teát főzni, egyszóval... magad is jól tudod... És mondd meg a gavallérodnak, hogy indítsa meg az áramfejlesztőt...

– Miféle gavalléromnak? – kuncogott Anfiszka.

– Tudod te jól, hogy kinek...

– Semmit sem tudok! Persze, a katonafeleségen mindenki a nyelvét köszörülheti – vágott vissza siránkozó hangon, de makacs öntudattal Anfiszka.

Bolotov nem tágított homályos, szennyes gyanújától, ezért keményen az asszonyra förmedt:

– Ide figyelj, katonafeleség, mondd meg Plehasovnak, hogy sürgősen adjon fényt, különben kiteszem a szűrét.

A házban levert volt a hangulat. Olezska ügyetlenül tömködte a kemencébe a vastag, nedves fahasábokat. Nágyenka

pedig reménytelen arckifejezéssel tépdeste darabokra az újságot a begyújtáshoz, Vágya meg füstölt kegyetlenül.

– Menjetek arrébb! – szólalt meg vidáman Bolotov, és odább tolta a fiatalokat a kemencétől.

Megszabadította a tűzteret a megemészthetetlen tűzifától, aprófát hasított, és begyújtotta a kemencét. A szél, amely majdnem eloltotta a kölyöknyi lángot, Anfiszkát repítette be. Az asszony fehér kötényt kapott a kabátja fölé. Megragadta a vödröt, és gyorsan kisietett. Még vissza sem ért – Bolotov sem boldogult még a kemencével –, máris kigyulladt a villany.

Bolotov a szállására szaladt, és egy befőttesüvegben ecetben pácolt gombát hozott, egy másikban sózott uborkát, meg egy nagy lábost savanyúkáposztával és áztatott almával.

– Ez aztán a lakoma! – lelkesedett Olezska.

– A legszabályszerűbb előétel – tette hozzá komolyan Vágya.

– Hát még, ha krumpli is volna!

A krumpli sem váratott sokáig magára. Mikor a száraz és jótékony meleg már betöltötte a helyiséget, és a fehér abroszszal leterített asztalon felsorakozott a sokféle moszkvai harapnivaló, Anfiszka, már-már a kimértségig komoly, ünnepélyes arccal nagy, fekete fazekat és fából faragott sótartót helyezett az asztalra, szürkés színű, nagy darab sórögökkel.

– Főtt krumplihoz darabos só dukál – mondta Bolotov, mert elkapta Nágya pillantását.

Nágya egy szót sem szólt, csak hosszasan keresgélt a hátizsákjában, majd előhalászott egy kis, piros kupakos üvegsószórót. Egyáltalán, zárkózott és hallgatag volt Olezska felesége. Bolotov jobban szemügyre vette, és csak most figyelt fel arra, hogy felfésült, dús haját valami csillogó-villogó ragacs borítja, olyan csillám-forma, és nagyon szép, mint ahogy szép a halántékáig kihúzott fekete szemvonala, álmatag, kék szemhéja, és puha, ernyedt ajka is a sápadt, viaszrózsaszín

festék alatt. Bolotov lépést tartott a korral, és ha egyszerű ízlésével sokkal jobban egyezett is Anfiszka széles, kicserzett, szeplős arca, összenőtt szemöldöke és húsos ajka, amely a púdert és festéket hírből sem ismerte, azért elismerte Olezska feleségének festett szépségét. Ami pedig Olezskát illeti, úgy látszik, neki is sokoldalú az ízlése: amikor a pillantása végre elszakadt a konyakosüvegtől, amelynek dugójával nagy harcban állt, észrevette Anfiszkát, és mintha csak most látná meg, hangosan felkiáltott:

– Hű, micsoda káder! Hiába, tudja az öreg, mitől döglik a légy!

Bolotovot mellbe vágta ez a hang. Kényelmetlenül érezte magát Nágyenka előtt, meg egy cseppet sem volt az ínyére ez a bizalmaskodó szó sem: „öreg"! Még Iván Saronov, aki pedig néhány évvel idősebb volt nála – még ő sem engedte meg magának sohasem az efféle komázó hangot. De aztán elhessentette rosszérzését, arra gondolt, hogy Olezskánál az egész csak legényes nagyzolásból adódik, hogy magabiztosságát fitogtassa. Meg akarja mutatni a feleségének meg a barátjának, hogy ő már felnőtt, és milyen bizalmas viszonyban van az itteni vadásztelep vezetőjével. Nágyenka még a szemöldökét sem vonta fel Olezska tapintatlan megjegyzésére, így hát Bolotovnak is ugyanígy kellett viselkednie. Igaz, hogy Olezskát még suttyó korából ismeri, de ebből még nem következik, hogy Olezskának egész életén át fel kell néznie rá. Nincs annál ostobább dolog, mint az életkorral kérkedni – hát érdem az? Bolotov legyűrte a vénemberekre jellemző gőgöt, és ismét jókedvűnek, könnyűnek és izgatottnak érezte magát. Kivette Olezska kezéből a palackot, felbontotta, töltött a poharakba, és fontoskodva, de meleg hangon mondta:

– Igyunk az ifjú házasok egészségére!

Olezska felnevetett, Nágyenka pedig azt mondta:

– Töltsünk annak a fiatalasszonynak is!

– Anfiszka nem iszik – mondta bizonytalanul Bolotov, majd az igazság kedvéért hozzáfűzte: –... szolgálatban. Ámbár, ez kivételes alkalom... Anfiszka!

Anfiszka bejött, és megtörölte a kezét kötényében.

– Anfiszka, az elvtársak meghívnak, hogy igyál az egészségükre, mostanában házasodtak össze, családot alapítottak... – Hangjából intelem csengett ki, mintha ennek a fiatal párnak a példája rendkívüli élességgel hangsúlyozná Anfiszka életének rendezetlenségét... – Nos hát, jól van! Minden jót, Olezska, az egészségére, Nágyenka! Éljetek boldogan százhúsz esztendeig!

– Csaó! – mondta Vágya.

Olezska felhajtotta a poharat. Lesütötte a szemét, és megpróbálta feltűzni a csúszós rizike-gombát a villájára. Vágya lassan kortyolta az italt, és mindig egy karika citromot kapott be hozzá. Nágyenka olyan nagyot sóhajtott, hogy felborult a pohara, majd meredten és kissé bambán bámulta a lazacot, végül két kézzel megragadta a sózott-uborkás üveget, és hörpintett egyet a sósléből. Anfiszka derekasan kiitta a poharát, krákogott egyet, és elmosolyodott: „Ó, milyen finom, édes pálinka!" – megborzongott, aztán megköszönte, és magukra hagyta a vendégeket.

– Ugyan, hová siet? – kiáltott utána Olezska.

– Holnap korán kell munkába állnia – mondta szigorúan Bolotov.

– Nyughass már! – szólt rá Nágyenka.

Az egészből, ami ezután következett, Bolotovban csupán a beteljesületlen öröm zavaros érzése maradt meg. Nem tudta, de úgy sejtette, hogy ez a zavaros érzés az ő belső megindultságának és a vendégek közönyének összeütközéséből ered. Olezskának és az újdonsült ismerősöknek már nyilván megszo-

kott dolog volt mindaz, ami Bolotovnak friss újdonságot jelentett. Úgy érezte magát, mintha ő volna a vendég, valami rideg névnapon, ahol a házigazdáék az előző este sokáig szórakoztak, mulatoztak, és most már torkig vannak azzal, hogy érdeklődést és szívélyességet színleljenek.

De aztán, mintha elfújták volna az aggodalmát, egykettőre összemelegedtek! A fiatalok betyárul ittak, senki sem vonta ki magát. Olezska nem bírta az italt: minden pohár után keserves fintort vágott, közben csak úgy öntötte magába a vizet, és unottan piszkálgatta az ételt. Barátja kérkedve ivott: lassan a két ujja közt tartva a poharat, a szemüvege mulatságosan villogott, de csak keveset evett, inkább citromot szopogatott hozzá. Bolotov rövidesen megelégedéssel észlelte, hogy gyorsabban és alaposabban részegedik le, mint Olezska. Ezt a Saronov-vér egészséges erejének tulajdonította, amely ellenáll a méregnek, sőt úrrá is lesz felette. Vágya látszólag ugyanolyan szigorú és hideg maradt, kemény gallérja szorosan simult vékony nyakára, nyakkendője kifogástalanul állt, a választéka egyenesen húzódott, de a szája megmerevedett, és dadogni kezdett. Egy alkalommal, amikor a saját ügyetlenségét így mentegette: „ennek nincs karrrdinális jelentősége", Olezska hahotában tört ki; attól fogva, akár helyénvaló volt, akár nem, ugyanezt a sületlenséget hajtogatta.

Mindannyiuk közül Nágyenka bírta a legjobban, ő ivott a legtöbbet, sőt, túlságosan is sokat fiatalasszony létére; egy hajtással fenékig ürítette a poharát, szinte minden harapnivaló nélkül. És észre sem lehetett venni rajta, meg sem kottyant neki a sok szesz; magasra tornyozott haja ugyanúgy csillogott, éppoly szép volt szemének álmatagsága, ajkának halotti sápadtsága, és éppannyira néma, zárkózott maradt.

– De jól bírja maga – mondta Bolotov Nágyenkának, mikor a fiatalasszony gyakorlott mozdulattal emelte szájához ismét

a poharat, és hátravetett fejjel döntötte magába az aranyszínű folyadékot.

– Haláli menő! – csatlakozott Bolotov megállapításához Vágya.

– Mit mondott? – kérdezte vissza Bolotov.

– Úgy érti – avatkozott be a beszélgetésbe, szokott gondtalan nevetésével Olezska –, hogy Nágyenka az egyik legjobb laboránsnőnk.

Bolotov vonzódott az olyan emberekhez, akik értik a szakmájukat, és bizalom ébredt benne Nágyenka iránt is. Közelebb húzta hozzá a zsámolyát, és arról kezdett mesélni neki, hogyan ismerkedett meg Olezskával, amikor apja első ízben elhozta magával egy vadászatra. Iván Saronov már akkoriban sokat szenvedett a lábától, ezért mindig a legmarkosabb legényt fogadta fel segítségül a helybeli vadászok közül, de ha Olezskát magával hozta, akkor visszautasított minden segítséget, és maga végzett el mindenfajta munkát, amit a vadászat megkívánt, Nem akart a fiából afféle úrifiút nevelni. És jól is tette, Olezskát úgy kioktatta az apja, hogy ma már sok hivatásos vadász elbújhat mögötte. Maga nyúzza meg a vadat, ki is belezi, úgy, ahogy elő van írva. És jobban lő, mint akármelyik szenvedélyes sportvadász, akár álló, akár mozgó célpontot kell eltalálni. És nemcsak hátulról, hanem képzelje, két fejhosszal eléje céloz a szálló vadmadárnak, és úgy lövi le, mintha zsinóron rántaná.

– Látod, Nágyenka, nem csináltál mezallianszot! – rikkantott Olezska.

– De ennek nincs karrrdinális jelentősége – nyilatkoztatta ki Vágya.

– Unom a lemezedet – szólt hozzá most első ízben Nágya az est folyamán.

– Parancsára, királynő! – felelte hódolattal Vágya.

– Mi ketten Iván Szergejeviccsel – folytatta Bolotov, aki

mit sem értett Olezska megjegyzéséből – a polgárháború idején egy hadosztályban szolgáltunk, az én első feleségem kötözte be...

Eszébe jutott a szanitéc Násztya keskeny, bájos arca, és elkomorult. Első szerelme volt, idősebb fiának az anyja, akit a feleségének tekintett, bár törvényesen nem kötöttek házasságot. A háború, a tífusz, a rossz táplálkozás aláásta a különben is törékeny Násztya egészségét, magzatának csak a saját élete árán adhatott életet.

– De amikor itt, a vadásztelepen először találkoztunk Iván Szergejeviccsel – folytatta mondókáját rövid hallgatás után Bolotov –, eleinte még csak nem is sejtettük, hogy jóformán egy ezredből valók vagyunk. Beszélgettünk erről-arról, valahogy szóba kerültek a régmúlt napok, egyszercsak Iván Szergejevics megemlíti Ilovajszkijt, persze, hogy az ördögbe, nekem is eszembe jut Ilovajszkij, aztán azt mondja, hogy Perekopnál így meg úgy, és én is...

– Jaj, öreg, hagyd már a memoárjaidat!

Bolotov a nyers kifakadást arra magyarázta, hogy Olezskát fájdalmasan érinti beteg édesapjának gyakori emlegetése, és fogadkozott magában, hogy egy szót sem ejt többé Saronovról. De az önként vállalt szilencium hosszú és meddő prédikációkat váltott ki belőle, és ki tudja, miért, de arról kezdte oktatgatni a fiatalokat, milyen felelősség az, ha jön a gyerek...

– Ha elhatároztátok, hogy már jöhet, akkor ennek... – és az üvegre bökött – vége! Egy kortyot sem! De a legszigorúbban... Én már öreg ember vagyok, megmondhatom az igazat kertelés nélkül, és nem beszélek a levegőbe sem, szóval, az itallal egy héttel előbb fel kell hagyni. Életről van szó – árthat neki. Itt nincs helye tréfának...

– Jó, hogy figyelmeztetett! – hahotázott Olezska. – Ha el-

határozzuk, hogy továbbfolytatjuk a nemes Saronov nemzetséget, böjtöt tartunk!

– Elég volt a locsogásból – szólt rá szárazon Nágya.

– Hiába nevettek – sértődött meg Bolotov. – Minden orvos ugyanezt mondaná.

Olezska nem hagyta befejezni mondókáját.

– Ugyan már, öreg, csak nem szív mellre minden apróságot. Inkább igyunk!

Úgy is tettek, és egyszerre csak Olezska unszolni kezdte Bolotovot: meséljen már valamit a sztyeppei életről. De Bolotovnak, mintha csak a bosszantására történne, semmi sem jutott az eszébe. Vagy az emlékezete rozsdásodott be, vagy a hirtelen támadt rossz hangulata tette, de a mulatságos történetek közül egyetlenegy sem bukkant elő a régmúlt szövedéke alól. Csakhogy Olezskát nem könnyű lerázni, ha valamit a fejébe vesz.

– Meséljen a csemmákról! – kérte, már előre nevetve Olezska. – Haláli sztori!

– Hány csemmád van? – kérdezte Bolotov, és halványan felrémlett előtte valami régi-régi történet. – Nekem egy pár csemmám van... hogyhogy egy?... Három van... hiszen egy csemma nekednek, a másik csemma a rendőrnek... – Sztyeppei módra törte a szavakat, és mintegy révületben dörmögött maga elé, képtelen volt visszaemlékezni, hogy ez a zagyvaság mit is jelent, és kicsoda kitől is kéri számon ezeket a bizonyos csizmákat. – De nekem csak egy csemmám van...

Olezska annyira nevetett, hogy fölöslegesnek bizonyult az értelmetlenségekben értelmet keresni. A legkülönösebb az volt, hogy Nágyenka hirtelen felengedett, és még Bolotovnál is erősebb tájszólással folytatta:

– Néköm ögy csemmám van!

– Két csemma! – kapcsolódott be a komoly Vágya, és ki tudja, miért, levette a szemüvegét.

– Három csemma! – visította lelkesen Olezska. – Most az öreg következik!

Bolotov a könnyű sikertől fellelkesült, most már eszébe jutott egy kedves, régi történet, amely arról szólt, hogyan „vonszolta a hattyú, a rák és a csuka a kocsit és a taligát lassan, de fene lassan a piacra".

– Nahát, maga igazán fenomenális! – mondta Nágya, amikor Bolotov, általános derültség közepette, befejezte a történetet.

Olezskának biliárdozni támadt kedve. A főépület üvegezett verandáján ütött-kopott, ócska biliárdasztal búslakodott. Bolotov kiszaladt az előszobába, és egy bundát hozott be Nágyenkának. Nem engedte, hogy csak a vállára borítsa, hanem beleerőszakolta a fiatalasszonyt, és ő maga gombolta be végig a gombokat.

Amikor kiléptek a házból, a kései hold már magasan állt az égen, fénye átszűrődött a füstszerű, áttetszően vékony felhőkön, az éjszaka színezüstbe borult. Jobb kéz felől, túl a fenyőkön, ott ragyogott csillogó tükrével a tó, balra pedig, a vadásztelep mögött, a távoli erdő halvány, szép fényben játszott. A fehérlő homokutakat, a vaslemezekkel fedett háztetőket holdfényben fürdő, friss hó borította.

– Gyönyörű, ugye? – fordult Bolotov Nágyenkához, amint kiléptek a házból, olyan büszkén, mintha ez volna az ő nászajándéka: a hold, és ez a szétömlő, éjszakai fényesség.

– Aha – hagyta rá Nágyenka. – Már azt hittem, hogy lámpák égnek... Nos, fiúk, úgy látszik, kiszellőzött a fejem – mondta nyugodt, hűvös hangon.

– Nem bánod meg, hogy eljöttél! – mondta Olezska.

– Én igazán színjózan vagyok – közölte Vágya, és nyomban csuklott egyet. – Ámbár ennek nincs ka-karrrdinális jelentősége...

Bolotovnak zúgott a feje, de nem az italtól, azt bírta, mint a mocsári kánya a sörétet, hanem a felindultságtól és az örömtől amelybe bánat vegyült, ha eszébe jutott az öreg Saronov meg a Nágya iránti gyengéd érzelmétől, amely majdnem hódolatba csapott át, erre azonban nem kerülhetett sor, a fiatalasszony olyan érthetetlenül hidegen viselkedett.

Bolotov kinyitotta a teraszajtót. A katonaposztóval borított, szabálytalan méretű biliárdasztalon nehéz, hideg, markolatnélküli dákók hevertek, és csorba műanyaggolyók – azok is szörnyen hidegek. Bolotov gúlába állította őket, Olezska dákót választott, hegyét a mennyezethez dörzsölte – kréta nem volt –, és megkérdezte Vágyát:

– Ön döf elsőnek, szinyór?

Vágya megigazította szemüvegét, és azt mondta:

– Öné az elsőség, márki!

Amerikai biliárdot játszottak. Olezska a lyukba pöckölte a saját golyóit, s aztán még másik hármat egymás után. Nem tudott tüzet rakni, villanybiztosítékot cserélni, dugót húzni, konzervdobozt kézsérülés nélkül kinyitni, de kitűnően biliárdozott, hajszálpontosan lőtt célba, mesterien bánt az evezővel, a vitorlával és a motorral. Nagy sportember volt, és mindenütt, ahol a versenyszellem szenvedélye döntött, bebizonyította testi ügyességét, pontosságát és koncentráló képességét.

Olezska hatalmas fölénnyel verte meg Vágyát, de a barátja olyan nyugalommal viselte el a vereséget, mint aki tudja, hogy ez a sorsa, és Nágyenka, aki pedig először látta játszani a férjét, éppúgy nem fejezte ki csodálatát vagy elismerését. Nyilván Oleszka közvetlen környezetében a fiatalember magasabbrendűségét magától értetődő dolognak vették. Olezska a második partiban is legyőzte Vágyát, akiben a mámor is dolgozott, és feleslegesen erős lö késeivel mindigszétcsapta a golyóit. Az egyik golyó át is ugrott az asztal peremén, és nagy robajjal

gurult tovább a padlón. Bolotov felemelte, és lovagiasan átnyújtotta Nágyának.

– Ha óhajtja, helyezze a vitrinbe mint férje trófeáját.

Nágyenka el akarta venni a golyót, de elkapta a kezét.

– Juj, de hideg, a mindenségit! Menjünk, igyunk inkább! – javasolta Bolotovnak.

– Enyém neked önteni garat tütü mindig kész! – válaszolta a megbűvölt Bolotov, eredeti sztyeppei nyelvjárásban.

– Várjatok, jövünk mi is! – kiáltott utánuk Olezska.

– Féltékeny férje nekednek! – nevetett Bolotov.

Hallotta, hogyan pattognak Olezska találatai nyomán a biliárdgolyók, nyilván sietett, hogy minél hamarabb befejezze a partit. Még ki sem töltötték a konyakot a pohárba, amikor az ebédlőbe beesett Olezska, és nem sokkal utána Vágya is megjelent.

Ittak, Vágya egykettőre elbóbiskált. Olezska megragadta a vállánál fogva, és a hálószobába vezette. Az ajtóban Vágya Bolotov felé fordította váratlanul kijózanodott arcát – egy másodpercre világos értelem tükröződött róla, hogy aztán ismét elbambuljon –, és azt mondta:

– Mi fizikusok vagyunk, és nem lírikusok, kérem, vésse jól az emlékezetébe.

– Gyenge legény ez a Vágyka! – mondta Olezska, az ajtóból visszafordulva.

– Na, na, te lefőzöl mindenkit! – jegyezte meg Nágyenka.

– Csak téged nem, kislány! – nevetett rá Olezska.

Csendesen iszogattak, aztán kialudt a villany, hiszen éjfél is elmúlt már, addig működik az áramfejlesztő, de a helyiséget bevilágította a hold, és nem gyújtották meg a petróleumlámpát. Bolotov emlékezete kitisztult, csak úgy dőltek belőle a sztyeppei történetek, de aztán, mikor egyszer leejtette a villát, és lehajolt érte az asztal alá, Nágyenka selymes térdén Olezska

kezét pillantotta meg. És ez a vértelen, mohó kéz elárulta Bolotovnak, hogy leghőbb vágyuk, hogy már kettesben maradhassanak, és hogy ő már végképp terhére van ennek a két egymást kívánó, szerelmes, fiatal embernek. És milyen tapintatosak, hogy izgalmuk eddig fel sem tűnt neki!

– Na, én elteszem magam holnapra! – mondta önfeláldozóan, és szomorúan felállt az asztaltól.

– Még csak egyet, búcsúzóul! – ajánlotta férfiasan Olezska.

– Nem, nem, köszönöm! – Bolotov szégyellte hosszantartó fecsegését, figyelmetlenségét, és mihamarabb el akart tűnni. – Jó éjszakát!

Jó erősen behúzta maga mögött az ajtót, és lesietett a veranda lépcsőin. Az éjszaka fényei fogadták, a bánat, a magány ölelte, és lassan megindult a tó felé. A tó csillogó tükrén, mint niellódísz az ezüstön, szigetek, hínárcsomók és nádbozótok intarziái villogtak. A tudat, hogy közvetlen közelében ilyen kitárulkozva, szinte már nyers őszinteséggel boldogok az emberek, rádöbbentette saját létének céltalanságára, elhagyatottságára és örökös magányára.

Hát élet így az élet? Felesége, Katyerina Vasziljevna csak Borka nyári szünidejében látogatja meg. Megpróbáltak együtt élni, de nem sikerült: a legközelebbi tízévfolyamos iskola vagy tizenöt kilométerre van ide, és Katyerina egész nap nem találta a helyét, amikor Borka reggel sítalpon iskolába indult, képzelődött, hogy széttépik a farkasok, megkergeti a jávorszarvas, hóviharba kerül – vagy „agyonüti egy lezuhanó szputnyik", egészítette ki a felsorolást Bolotov, amikor az asszony már halálra izgatta magát a rémképekkel. Borkának tetszett ez a „veszélyes" élet, és Bolotov sokáig nem is vette komolyan Katyerina indokolatlan aggódását, amíg csak rá nem jött a feleségét gyötrő félelem igazi indítékára. Idősebb gyerekeit már szárnyukra bocsátotta: fia, féltestvérének parancsnoksága alatt,

a bálnavadász-flottilla egyik hajóján dolgozik, férjezett lánya pedig Bajram-Aliban egy régészeti kutatócsoportnál van. Bármilyen rövid is a távollét, mindennap el kell búcsúzni Borkától – ez az asszonyt arra az elodázhatatlan, végső búcsúra emlékezteti, amikor Borka, az idősebbek példáját követve, kiröppen a családi fészekből; ez a félelem tette tönkre az asszony szívét. Bolotov visszaengedte őket Asztrahanyba, ahol a lakása volt.

De miért nem tér vissza ő is Asztrahanyba? Jobb és kifizetődőbb munkát is találna, mint az itteni. Mi tartja mégis fogva? A csörgőrucák? Olyan nagy eset is az: vajon egyáltalán fészket raknak-e a csörgőrucák ezen az istenverte északi tájon? Érdemes emiatt Katyerina és Borka nélkül élni? És minek, minek kínlódik itt már annyi ideje? No jó, szaporodott a vadállomány, a madársereg, újra lehet már fajdkakasra és süketfajdra vadászni, pedig a hajdani orvvadászok szinte teljesen kipusztították. Hát aztán, nagy ügy az egész! Más talán nem tudta volna ugyanezt megcsinálni? Persze hogy meg tudta volna! Például más valaki harcolhatott volna helyette a polgárháborúban, más fekhetett volna fekete himlőben, más üldözhette volna helyette az ellenforradalmárokat. Ez a más valaki vadászhatott volna tigrisre az Usszuri-tajgában, ezt a másikat csapta volna főbe a medve mancsa, ez a másik tikkadhatott volna el az antilopvadászaton, harcolhatott volna önkéntesként a Nagy Honvédő Háborúban, ez a más vesztette volna el a fogait, a fél tüdejét, az a más...

Igaz, akkor az a másik ismerte volna meg, akármilyen röpke is volt, az igazi szerelmet a szanitéc Násztya ajkáról, az ő karja szorította volna magához azt a nagyszerű lurkót, aki ma már felnőtt és hajóskapitány – és ebbe nehéz, nagyon nehéz lenne beletörődni. És ami szinte elviselhetetlen lenne: ennek a más valakinek jutott volna a csendes, házias, takarékos Katye-

rina. Hiszen Katyerina őt választotta, a már nem fiatal, ragyás, sebhelyes embert, vállalta ezt a nyugtalan, bonyolult és szűkös életet, és mellette maradt a bajban is, amikor sebekkel borítva, ferde szájjal és foghíjasan vánszorgott ki a kórházból. Tehát Katyerinának ő, csakis ő kellett. Nem, az életéből semmit sem engedne át, senki emberfiának, még a csörgőrucákat sem. Ne hagyd magad, fel a fejjel!

Bolotovot boldoggá tette ez a felismerés, örömét meg akarta osztani Olezskával és feleségével, meg akarta nekik mondani, hogy ő is, igenis, boldog ember, és egyáltalán nem magányos vagy elhagyatott, elégedett a saját életével, és egy cseppet sem fogja irigyelni őket, ha jobb módba kerülnek, ha tartalmasabb és sikerekben gazdagabb lesz az életük.

Lehet, hogy még ébren találja őket. Bolotov visszafelé indult, és a vadászok zajtalan járásával besurrant a házba, elhaladt a kedélyesen pattogó kemence előtt, az asztal mellett, amelyen titokzatosan csillogtak az üres palackok és az edények, és a hálószoba ajtajához osont. Halk szuszogás – nyilván aludtak már.

– Olezska! – szólította suttogva.

A hálószoba ajtaja szomorúan nyikorogva kissé kinyílt, de az ajtó mögött nem állt senki. Bolotov elfelejtette becsukni a pitvarajtót, és a léghuzat mozdította meg a szoba ajtaját. Az ágyon, közvetlenül előtte, a holdsugár átható és csodálatos megvilágításában, a fehér párnán két fej nyugodott. Nágyenka a hátán feküdt, meztelen karját a feje alatt összefonta, mintha álmában is őrizné hajának csodálatos villogását. Arca álmában is komoly maradt, de ugyanakkor egyszerűbb, kedvesebb és odaadóbb volt, mint nappal. Olezska az asszony vállához bújva, gyermekien nyitott szájjal aludt. Valami olyan gyönyörű és örök volt ezeknek a fiataloknak az álmában, hogy Bolotov hosszú másodpercekre nem tudta levenni róluk a szemét, csak aztán tette be az ajtót.

A kinti világos éjszakába is elkísérte ez a látvány, és hirtelen vadul és gyötrő fájdalommal tört rá a gondolat, hogy a főépület vendégszobájában már bizonyára egyedül alszik Anfiszka. Két kezével megragadta keményszálú, ősz haját, és teljes erejével megcibálta. Saját magát is meglepte zaklatottsága, bár az önérzetének is hízelgett kissé, és eltökélte magát, hogy holnap tüstént ír Katyerinának: intézze úgy, ahogy akarja, tőle akár intézetbe is adhatja azt a tizenhét éves, mamlasz Borkát, de utazzon ide hozzá legalább tíz napra, különben – fel is út, le is út!

Még éjszaka volt, amikor Bolotov elemlámpával a kezében elindult ébreszteni a vendégeket. A hold lenyugodott, és a földre ismét sötétség borult, de a halványuló csillagok közti mérhetetlen űr mélysége már nem rémlett olyan elhagyatottnak és elkeserítőnek – közeledett a hajnal. Még csak egy sóhaj, egy villanás, és a látóhatár alján felbukó nap sárgára festi a keleti égboltot, és amott, ahol az erdő mélyét most sűrű homály fedi, lassan és ünnepélyesen diadalát zengi a titokzatos napfelkelte.

Szándékosan hangosan topogva, hogy jó előre figyelmeztesse őket jövetelére, Bolotov fellépett a tornácra, így ment a hálószobába, bekopogott, de mivel nem kapott választ, kinyitotta az ajtót.

– Ébresztő! Ébresztő!

Zseblámpájának fénye végigkúszott a szürke gyapjútakarón, szabályos fényköre megvilágította a párnát, amelyen mint valami medália kellős közepén, két fej rajzolódott ki: Nágyenka ugyanabban a pózban feküdt – meztelen karját a feje alatt összefonta, csillogó glóriáját óvta fáradhatatlanul; a vállához pedig, amelyről lecsúszott a vékony ing pántja, Vágya Zelencov homloka simult.

„Hova lett a szemüvege?" – villant át Bolotov agyán az

ostoba gondolat. De megvolt a szemüveg is, lencséi ott villogtak az ágy fejéhez húzott széken. Bolotov érezte, hogyan szorul ökölbe a jobb keze, és hogyan gyülemlik, tolul belé valami rettenetes erő. Már előlépett, hogy lesújtson Vágya törékeny homlokára, de az alkóvból mosolyogva és kissé még álomittasan Olezska botorkált elő, pizsamanadrágban és atlétatrikóban.

– Még csak az előbb aludtunk el – mormogta. – Hé, álomszuszékok, ébresztő!

Bolotovra pillantott, és elnevette magát:

– Mit akar, öreg, Oscar Wilde is megírta: a házasság–hármasszövetség!

Még egyre nézte Bolotovot, és valamivel komolyabban hozzáfűzte:

– Mit mereszti olyan vadul a szemét! Talán azt hiszi, hogy én megengedtem volna? Nekünk Vágykával azonosak a jogaink, ez a kislány csak munkatársunk...

Csak munkatársunk...

Nágyenka összerezzent, óvatosan kihúzta kezét a feje alól, összehunyorította még csukott szemét, majd kinyitotta, sűrűn pislogott az arcába tűző fénytől – Bolotov még ekkor sem vette le róla a zseblámpa sugarát –, és hirtelen tüsszentett egyet, mint amikor valaki a pince hidegéből napra lép. Vágyka elbődült, döbbent arccal felugrott, és Nágyenka felett a szemüvegéért nyúlt.

Bolotov nehezen értette meg az egészet. Először csak csalódást érzett: eszerint Olezska egyáltalán nem nős, és semmi sem igaz azokból a szép és vigasztaló reményekből, amelyek az öreg Saronovról, a nemzedékek egymásba fonódó láncolatáról támadtak benne. Aztán a lelke mélyéig elöntötte a szégyen a tegnapi pohárköszöntők, gratulációk, a tapasztalatlan fiatal házasoknak szánt tanácsai és a megindultsága miatt. Nagy ég, hiszen úgy viselkedett, mint egy idióta. Micsoda bolondot

űztek belőle ezek a taknyosok! Aztán eszébe jutott Anfiszka: hogyan förmedt rá erre a szánnivaló fiatalasszonyra, aki öreg és rosszindulatú anyósa mellett az egyedüllétnek és a szegénységnek már a harmadik évét taposta, és tovább már nem bírta elviselni, hogyan intette ezeknek az „ifjú házasoknak" a példájával! És ismét nyomasztóan és zavarosan ködlött fel előtte az öreg Saronov képe. Rendben van, valamikor majd rájön, hogyan történhetett, hogy Iván Saronov fia ilyenné lett, egyszer majd kiismeri magát ebben a szennyben-mocsokban, de most más a lényeg:

– A beutalójukat érvénytelenítem – mondta rekedten –, kérem, hagyják el a helyiséget.

– Ugyan már, Nyikolajics – szólalt meg kényszeredett mosollyal Olezska. – Tréfáltunk, és kész!... Maga talán sohasem volt fiatal?

Fiatal? Bolotov széles mellkasát hirtelen az üröm keserű illata töltötte be, mindenütt ürömszagot érzett, mindenhonnan áradt, a ruhájából, a géppuska fogantyújából, és a szanitéc Nasztya nyakából. Milyen könnyű is volt a tífusz után az a kopaszra nyírt kis feje, abban a sajnálatraméltó gézkötésben!

– Ide figyeljenek... – mondta, és végre lekattintotta zseblámpáját, néhány másodpercre teljesen sötét lett, amíg a homály oszladozni nem kezdett, mintha csak az ablakon át szivárgott volna el. – Itt, ebben a házban, maguknak... Takarodjanak, értik, takarodjanak, amíg szépen beszélek! – Ekkor pillantása ráesett Nágyenka hajának halvány csillogására, keskeny kezére, amint a frizuráját igazgatta. Valami segíteniakarás, gyengéd apai érzés ébredt fel benne. – Mondja, polgártársnő, hát nem szégyelli magát? Hiszen ezek kujonok... Maga fiatal nő... Talán kényszerítették?

– Mikor lesz már vége ennek a komédiának? – kérdezte

Nágyenka, Olezskához fordulva. – Ha ezt tudom, be se teszem ide a lábam.

– Nono, csak ne olyan nagy garral, öreg – mondta hidegen, szinte fenyegetően Olezska. – A maga szájában, úgy látszik, nemcsak acél van, hanem salak is! Az ilyesmit nem szeretem.

– Én pedig köpök terád, meg arra, hogy mit szeretsz! – Bolotov felkattintotta a zseblámpát, és Olezska arcába világított, a fiú önkéntelen az arca elé kapta a kezét. – Fogják ezt a... – meggondolta magát, és így folytatta: – dámát, és takarodjanak!

Bolotov kiment, becsapta maga után az ajtót. De alighogy átlépte a küszöböt, a falhoz kellett támaszkodnia: mintha abroncsok szorítanák a szívét...

– Ez az Olezska bedilizett – hallatszott Nágyenka hangja. – Minek kellett azt hazudnia, hogy házasok vagyunk?

– Hát az igaz, hogy balul ütött ki a dolog – támogatta Vágya. – És mit gondolsz, ez az erénycsősz nem fog bemószerolni bennünket?

– Á, dehogy! – vágta rá teljes meggyőződéssel Olezska. – Az öreg apám bajtársának és majdnem a barátjának tartja magát, ti is hallottátok... Kár, hogy a vadászat kútba esett... De nem úszsa meg szárazon, majd még eszébe juttatom ezt a mai napot!

– Panaszra mész az apádhoz? – kérdezte gúnyosan Vágya. – Hiszen akkor elevenen megnyúz.

– Mi szükségem rá? – válaszolta nagy hangon Olezska. – Saronov vagyok, elég az! – Váratlanul azzal a hanglejtéssel mondta ezt, ahogy apjától hallotta, de a fiú szájából, az ő hevével és dühével ez üresen kongott. – Én ezt a szemét alakot früstökre megeszem!

Bolotov egyetlen rúgással belökte az ajtót.

– Kit eszel te meg?! Vigyázz, mert a nyakamnál nagyon

kemény vagyok, a fenekemnél meg nagyon... Elfújlak, te... te... – tört ki belőle, és a vadállat mancsától, ellenség fegyverétől felszántott himlőhelyes arca iszonyúra torzult. – Takarodj innen, te csirkefogó!

– Jól van, na – mormogta Olezska, kelletlen fintort vágva –, hadd öltözzem fel, mindjárt megyünk.

FORDÍTOTTA B. LÁNYI MÁRTA

KÉRÉSZÉLET

1

Nem használt már se pörölés, se sírás – Keska Gubin, az alig egyhetes férj, összepakolta a bőröndjét, bebújt a kurtabundába, kajlán fejébe csapta a sapkát, és szemével az ajtó felé intett:

– No?... Nem jössz?... Akkor hát áldás, békesség! Maga kovácsolja láncát a rab. Én nem akarok beleveszni itten a disznóganéjba, még teveled se!

És cuppant az ajtó, fagyos pára csapódott Keska nemezcsizmás lábára – elment.

Hiába volt a pörölés, hiába a könyörgés, a könnyek... Állt az asszonyka a ház közepén, a rendetlenségben. A kemencepadkán kockás gyapjúsál hevert, Keska felejtette ott. A kemencéről egérszerű, halk motozással mászott le az öregasszony, kétrét görbedve megállt lánya előtt. Zöldes arcán vértelen, száraz ráncok, szemében a Násztyának gyerekkora óta ismerős, rákövült szomorúság.

– Hagyjál csak itt engemet, vén banyát! Hogy nem tudok már elpusztulni! A te életedet emésztem föl, édes gyerekem.

Nasztya két kézzel kapott a hajába, a padkára roskadt, és rázni kezdte a zokogás:

– De szerencsétlen vagyok én, ma-mocs-ka-a! Nyomorult az én é-le-te-em!

Anyja odaült mellé, gyöngéd kézzel simogatta a rázkódó vállát, és egyre hajtogatta:

– Hagyjál itt, igazán mondom!... Nekem már úgy sincs sok hátra...

Nasztya kisírta magát, aztán földuzzadt arccal, szétzilált hajjal fölállt a padkáról, és nyugodt hangon azt mondta:

– Gyerünk, most már feküdjünk le! Holnap megint hajnalok-hajnalán föl kell kelnem.

Indult a sarokba, a nikkelgombos ágy felé, amelyben tegnap még együtt aludtak Keskával. Megtoldotta az előbbit:

– Megvoltunk mi nélküle is.

2

Nasztya Szirojegina hatodik évében volt, mikor kitört a háború. Máig is emlékszik rá – anyja lélekszakadva rontott be a házba, cibálta-rángatta Nasztyenkára a köpenyét, kendőbe bugyolálta:

– Jönnek, már jönnek! Atyaisten! Lehet, hogy utoljára látjuk... Mozogj hát, a Krisztus áldjon meg, te girbic!

Futólépésben húzta-vonta magával ki a faluból, át a mezőkön, az országútig. Borús, őszi nap volt, ázott tarlók húzódtak a sáros út mindkét oldalán. Az úton szekerek haladtak degeszre tömött iszákokkal, a szekerek mögött girbe-gurba sorokban férfiak, volt aki viaszosvászon köpenyegben lépdelt, mások könnyeden csak pufajkásan, megint mások télikabátban. A kerületi székhelyről indultak gyalog, a katonai kiegészítő

parancsnokságtól, s vonultak a kis vasútállomásra s be a hadseregbe.

A hosszan elnyúló menetoszlopból egyszer csak kiugrott Nasztyenka apja, pozsgás arcú, széles vállú ember, s a kerékcsapásban megbotolva odaszaladt hozzájuk. Fölemelte Nasztyát, összecsókolta – vodkaszag áradt belőle. A mama a nyakába csimpaszkodott, ő azonban gyengéden eltolta magától, szétnézett a falubelieken, furcsán-bizonytalan merészséggel azt mondta:

– Kár itatnod az egereket! Ismerhetsz hiszen – vagy aranykereszt a zubbonyon, vagy a fogam is otthagyom...

Hetykén tekingetett szét. Azelőtt soha nem ivott, ő volt a falu legcsöndesebb muzsikja.

– Aranykereszt a zubbonyon, vagy a fogam is otthagyom... ismerhetsz...

A nedves, sötétszürkére korhadt tarlók között – sáros országút, szürke nemezsátor az égbolt, a szekerek mögött gyalogló férfiak, meg asszonyi szipogás, asszonyi sóhajok, aprón szemerkélő eső... Akkor látta Nasztya az apját utoljára – otthagyta a fogát.

Háború... Nemcsak a férfiak vonultak be, a lovakat is mind elvitték a frontra. Az asszonynép öt-öt-házanként összeszövetkezett, felszántották a major körüli földeket: négyen befogták magukat az eke elé, az ötödik meg a barázdában ment, nyomta teljes erőből az eke szarvát. Persze, kenyér így se igen jutott a falunak – kellett a frontra. Ami kis lisztjük volt, ősztől tavaszig tartogatták – tavasszal majd elsorolnak a nehéz munkák, ennivaló nélkül felfordul az ember. Nyáron át gyűjtötte Nasztyenka a füvet, megszárítgatták, apróra őrölték, kétszer átpárolták forró vízben, ráütöttek pár tojást, és lángost sütöttek belőle. Barnás-feketére sikerült, súlyos volt, és leginkább marhalepényre hasonlított. A lángos tetejére gyönge

tejeskrumplit pirítottak, és leöntötték borostyánsárga olajjal. A tehén sajátjuk volt, háztáji, olajféle is került elegendő. A lángostól fölpuffadt a hasuk, bármennyit eszik belőle az ember – éhen marad. Aztán ettek még gombócot is – szárított lengubóból készítették hozzá a „lisztet". A fakéregre azonban nem kellett mégse fanyalodniok. A háztájiban termesztettek ugyan árpát is, de mindig fölélték még zölden – fű-éhkoppon nem bírták kivárni, míg beérik.

Nasztyának a fű is hasznára vált – erős lánnyá serdült, az anyja viszont meggörnyedt, sorvadozott. Az utolsó falatot is megvonta magától: „Egyél, Nasztya!..." A kolhozbeli munka végeztével már ment is, szaladt a nyolc kilométernyire levő, elposványosodott Kuzkin-szurdékba, s térdig vízben gázolva, egyfolytában csaknem reggelig ott kaszálgatott a zsombékok között meg a meredek partoldalakon: takarmány kell a tehénnek. Ha megmarad a tehén – Nasztya is élni fog. A mama körül akkoriban kezdett sündörgőzni Iván Isztomin – a fronton nem a fogát hagyta ott, csak a féllábát, s így, ha falábbal sántikál is, két keze megmaradt épségben: varrja a nemezcsizmákat. „Nosza, kössük össze a sorsunkat, párban könnyebben bírjuk a terhet! A te Sztyepanodat most már úgyis kár várni..." A férjét nem is várta már az asszony, valahol ott porladt a fronttemetőben, hanem a kérőt mégis kereken elutasította. Vajon Iván hogy férne majd össze Nasztyával? Idegen vér, más természet. Nem, nem. A gyermeke neki drágább az életénél is.

Nasztya szépen kiformásodott – nem lett éppen nyúlánk termetű, de jókötésű és erős csontú lány. Gömbölyű válla, begyes a melle. Pirospozsgás orcája megrezdül minden lépésnél, a szemét ritka szálú, tüskés pillák alól villogtatja. Nasztya hát kitellett szépen, az anyja viszont megrokkant egészen, már vagy három esztendeje az udvarról ki sem tette a lábát, térdére

ejtett kézzel, fekete kendősen csak sütkérezik a napon, fakó arca csupa ránc. De azért még tesz-vesz a házban – befűt a kemencébe, megfőzi az ebédet, a favágítóról a tűzrevalót vagy kútról a vizet azonban nem tudja már behordani. Pedig még csak ötvenhat éves, egyidős Mitrjukovával, a tanítónővel, akit ugyan senkinek eszébe nem jutna öreganyónak tisztelni.

Nasztya van olyan lány, mint a többi, sőt különb is akárhánynál. Hanem az anyja mostanában mégis, ahogy ránéz, fölsóhajt: „Apádra rácsaholt az a vén cigányember..."

Nasztya apja egyszer, még kisfiú korában, a többi gyerekkel együtt utánaszegődött a falu alatt átvonuló cigánykaravánnak. Ott ugrándoztak körülöttük, és tombolva ordibálták:

Cigán, biligán,
Lovat nyúz a taligán!
Hol a bicska, hol a ló,
Rühes cigánynak való?

Kiabálta ott a csúfolót sok gyerek, de a feketeszakállas, karvalyorrú cigány mégis egyedül Sztyopka Szirojeginra mutatott a bütykös ujjával, és nyálafröcskölve elátkozta, akár ha meglett ember volna:

– Nem lesz szerencséd sohase az életbe! Száraz földön szerte csúszkálsz, sima földön csetlesz-botlasz! Az egész nemzetséged, a gyerekeid, boldog napot sose látnak! Ötödízig minden fattyad rühösségbe hempergőzik, sós könnyébe mosdik!

Ez az eset valahogy annyira megdöbbentett mindenkit, hogy sok-sok esztendő múltán is, ha Nasztya apját valami baj, kellemetlenség érte, rögtön fölemlegették: az ám, ládd-e, igazat csaholt a cigány. „Száraz földön szertecsúszkálsz, sima földön csetlesz-botlasz!..." Most meg itt van: a háborúban is – elbotlott szegény...

Nasztyának udvarolni kezdett egy jól kereső, fiatal traktoros, Venyka Prohorjonok. Csendes, józan fiú volt, a vodkáért el nem ment volna semeddig. Mikor behívták katonának – azt mondta: „Majd letelik az időm – a magunk háza előtt eljövök, egyenesen be tihozzátok, megtartjuk a lagzit." Hanem a hadseregtől csak nem jött vissza Venyka, úgy hírlett, jó szakmát szerzett, s most valahol Cseljabinszk környékén dolgozik mint ekszkavátor-kezelő.

Közben eljár az idő, s a faluban bizony nem sok a vőlegénynek való, a lányok pedig úgy nőnek sorra, akár a vadkender. Lesi-várja a párját Nasztya, s egyszer csak azon kapja magát, hogy őszül a haja. Anyja pedig mindegyre sóhajtozott: „A vén cigány rontása. Hogy az a...!"

Keska Gubin tele pénzzel tért haza Vorkutából – a sapkája szarvasborjú-prém, a foga arany. Elege volt már Északból, nincs sehol egy eleven zöld fa. Testvérbátyja volt Pavlának, aki a szomszédos Dori községből jött férjhez Szenyka Ponyusinhoz. Nasztya és Pavla szomszédok voltak, barátnők, reggelenkint átszaladtak egymáshoz kovászt kérni, estélenkint pedig tereferéltek, megszapultak mindenkit, akit épp a nyelvük hegyére vettek. Ugyancsak itt, Pavlánál találkoztak Keskával, és valahogy igen gyorsan össze is melegedtek. A legény túl volt már a harmincon, épp ideje, hogy családot alapítson. Összeszedte a cókmókját, átköltözött a kis mellékutca másik oldalára, most pedig, lám, kiderült: „Nem akarok beleveszni a disznóganéjba..." Történt vissza a városba. „Hagyjál itt mindent, elmegyünk, s kész..." És hallani se akar semmiről. De hát itthagynia a beteg anyját kéne Nasztyának, aki fölnevelte, aki magától vonta meg a falatot, érette. Egy ilyen beteg öregasszonnyal mégsem lehet beköltözni a munkásszállásra, az meg mikor lenne még, hogy ott idegenben berendezkedhetnek,

lakást kapnak. Különben is mihez fogna Nasztya a városban? Egy valamihez ért – a sertésgondozáshoz, hizlaláshoz.

„Száraz földön szertecsúszkálsz, sima földön csetlesz-botlasz!"

Keska Gubin elment, becsapta maga után az ajtót. Pedig igyekezett Nasztya visszatartani, sírt, könyörgött, a lelkére beszélt, ecsetelte, hogy milyen szép, csendes életük lehet – a kolhoz régóta nem szenved szükséget. Csupán a kockás sál maradt itt Keska után a kemencepadkán. És még valami vigasztalónak: „Megvoltunk hiszen nélküle is".

3

Az irtásokkal csipkézett, sötét erdők felett lassú szivárgással terült szét a vizes-híg, színtelen téli virradat. A kis falut, Utyicit, kékes hó borította vastagon. Ezen a nyugtalanító kékségen át keskeny tört út vezetett ki az országútra, ez vitt a Verhnyeje Koselovo község felé, ahol a kolhoz irodája van, aztán ezen át jártak a kerületi székhelyre, Zagarjébe, ez kötötte össze a falut az apró vasútállomással, Jezsegodkával és az egész messzi nagy világgal.

A falun túl, az útfélen – hosszú, földre lapuló épület, a sertésistálló, mintha roskadozna a tetőt borító, vastag hóréteg alatt. Itt gazdasszonykodik nap mint nap Nasztya Szirojegina.

Az utyiciek még alszanak, még egy ablakban sem gyúlt világ, egy kémény sem pipálja még a bágyadt füstcsíkokat, csak a kakasok szólnak fojtott-tompán a pajták gerendafalai mögül. Még alszik a falu, Nasztya mindenkinél korábban kel, kendőbe burkolózva, nyűtt pufajkában siet máris ki a kertek alá, a kékes hó csikorog az ormótlan nagy gumicsizmák alatt – nemez-

csizma itt, a sertésfarmon nem jó topicskolni, egykettőre átázik.

Csikorog a hó, szólnak a kakasok. Csikorog a hó, és a levegő is tele van már nyugtalanító kékséggel, és a reggeli nap gyér fénnyel kapaszkodik ki az ég peremén. A kajlán előrebukó tető alól szemben ravaszul hunyorgatva villognak elő a sertésistálló keskeny ablakai. Így volt ez tegnap, tegnapelőtt is, ahogy ma, és holnap ugyanígy következik. Nasztyának úgy rémlik most, hogy nem is huszonhét éve él itt ebben a világban, hanem hosszú, hosszú évszázadok óta – annyira nincs már semmi új az életében.

Most itt átvág a kitaposott csürhejáráson, az ajtóról leveszi a nehéz, nagy lakatot, az arcába csap majd a disznók szeszesen erjedt szaga. Meggyújtja a tüzet az üst alatt, s míg majd fölforr a víz, betölti a zsákra való gumót a krumplimosógép tartályába, kezdődik a munkanap.

Kilenc órakor kintről behallatszik a lovasszán talpainak nyikorgása és egy rekedt, öreges hang:

– No te éhenkórász, mozogj már!... Hé, remetemenyecske... Élsz-e még?

Nasztya kitárja az ajtót:

– Megvagyok, Iszaj!

Az öreg Iszaj Kalacsev behordja a zsákokat – krumpli van bennük, dohos pincebűzt árasztanak, érződik rajtuk a rostaalja, söpredék meg dara szaga... Éppenséggel nem mérték fukarul, de Nasztya mégse állhatja, hogy meg ne morogja:

– Hányszor megmondtam már: ha egyszer a krumplit megcsípte a fagy – adjanak rá pótlást. Darát meg legalább a sapkádban hoztál volna, ne csak tisztára rostaaljat. A híg löttytől ugyan meg nem híznak a disznók.

Iszaj apó később pödörint egy jó vastag cigarettát, fontoskodó képet vág hozzá, és elkezdi magyarázni:

– Mostanában a tudósok azon törik már a fejüket – nemcsak hogy a híg mosléktól, hanem egyenest a puszta levegőtől gyarapodjanak a disznók. Akkor aztán majd megelőzzük Amerikát, ezt csináld utánunk, koma!

Egy óra-másfél múltán idedübörög Zsenyka Krucsinyin a másfél tonnás kocsijával, hozza a tejüzemből kannákban a savót meg a sovány tejet.

– Hogy ízlenek a mézesnapok, he? Megmelegíthetnél egy kicsit, egész elgémberedtem a kocsin.

– Nem hogy melegszel, hanem menekszel is mindjárt! Segíts már, no!

Tyúkanyó úszkál tó vizében,
Páros szárnnyal verdes.
Hej, kislány, a köcsög-kebled
Kinek nevelgetted?

– De pimasz vagy, te Zsenyka, hallod-e! Hogy is bírja ki melletted Glaska?

– Egész jól bírja, úgy látszik, tetszem neki.

Glaska – Zsenykához szabták éppen – nyelves kis menyecske, el nem engedne egy legényt sem, hogy belé ne akaszkodjon. Két esztendeje már, hogy összeházasodtak, és van két gyerekük, és, úgy látszik, megférnek.

Nasztya boldogságra vágyott, a legegyszerűbbre, amilyen mindenkié: amilyen Glaskának vagy Pavlának jutott. Azt szerette volna, hogy férje legyen, akármilyen vigyori fickó akár, meg gyerekei legyenek, hogy családi melegség töltse be a házat, és anyjának öreg napjaira legyen igazi otthona. A legeslegegyszerűbb boldogságra, amilyen a többieké. Mindenki élete valahogy könnyebb, az övé megkeseredett... Pedig hát nem ragyás, nem púpos, nem sánta, s a kolhozban manapság

ritka, aki nála jobban keres. Eh, Keska, Keska! Két pár kézzel de szépen eligazították volna a család életét!

Artyemij Bogdanovics Pegih, a kolhoz elnöke a legutóbbi közgyűlésen mindenki előtt kijelentette: „Még hallani fogják a kerületnél Szirojegina nevét! Lesz még ő, Szirojegina, kolhozunk büszke zászlaja!..." Artyemij Bogdanovics kedvelte a nagy szavakat.

Na persze, az se csoda, ha valóban „zászló" lesz belőle. Artyemij Bogdanovics ugyanis valakit mindig előirányoz „zászlónak". Volt már ilyesmi Szeleznyev, aztán az egyik fejőnő, Katyka Lopuhova Sztyepakovszkából, így hát lehetett volna ő is, Nasztya Szirojegina, ha éppenséggel nem személyesen Artyemij Bogdanovics tart rá számot... „Büszke zászló..."

4

Nasztya levette a nehéz magtárlakatot, meglökte a kissé beragadt ajtót, és... az arcába nem az egészséges sertésistálló megszokott párája, a csaknem szeszesre erjedt, csípős szag csapódott, hanem valami más – fojtó büdösség, savanyú, émelyítő szag.

Elhaladt a beépített kondéros, hideg tűzhely mellett, tovább a krumplimosó mellett, és be a kutricák közé. Tenyerével kitapogatta a villanykapcsolót, szétáradt a fény, a sarokban nehézkesen, öregember módján horkant föl Pitypang, a kandisznó.

A rózsaszínű, lomha óriás, a Kofa elfordult, nehézkesen föllállt, két nagy füle a szemébe csüng, és az apró, fekete szemekben, a fülsátor alatt – alázatos, okos korholás: „Mi dolog ez, anyánk, hogy így cserbenhagytál bennünket?..." Bágyadtan vinnyogtak lába alatt a malacai, majdhogynem hónaposak már, mégsem nagyobbak, mint egy-egy kesztyű – örökké di-

deregnek, szürkék, hitványak, nem nőnek, merő siralom... Nasztya rögtön észrevette – kettő közülük nem mozdul, csak fekszenek teljesen kinyúlva. Hosszabbnak, vékonyabbnak látszanak a többieknél.

Na, beütött hát – várta... Három napja már, hogy elfogta őket a fosás.

Kivilágított, ismerős sertésistálló, nem új már, de jól megépített, akkoriban készült, mikor a Dalia kolhoz kezdett rendbe szedelőzködni. A kutricákat rács választja el egymástól, de nem ám akármilyen – hajlított fából valók, cifrák, mindenki megcsodálja őket, aki először tér be. A régi templomkerítésből sikerítették ide. Olyan ez a sertésistálló most is, amilyen lenni szokott, takaros, tiszta, mint mindig, a sarokban Pitypang szuszog öregesen, hortyogás, sivalkodás hallatszik, tompa mocorgás. És elszorul a lélegzet, olyan erős a büdösség. Kettő megdöglött, hány fog még?...

Hát tessék, Artyemij Bogdanovics az oka, viszont az ő számlájára írják a veszteséget – hogy nem ügyelt rájuk, nem tudott megbirkózni a feladattal.

Artyemij Bogdanovicsnak időnként óriási ötletei támadnak. Egyszer is ott ült az irodájában, számolgatott egy kis papírlapon, aztán hamarosan kész volt a következtetés: a kocák évente kétszer fialnak – tavasszal és nyáron, épp abban az időszakban, amikorra a magtárak már kiürülnek, viszont szanaszét mindenütt kezd nőni a fű – a legelnivaló takarmány. S ezt a kitűnő lehetőséget nem használják ki – a malacok ahhoz még kicsinyek, hogy a lábuk alól fölcsipdessék a füvet. Na és, mi lenne, ha télre beütemeznének még egy fialást, tavaszig fölcseperednek a malacok, ki lehet csapni őket a legelőre, meg jól hasznosítják majd a forrázott csalánt is. Nyáron át jó súlyt szednek magukra, őszre már nehezebbek lesznek jóval, mint a tavasziak – dupla nyereség, mennyi rengeteg hússal gyarapszik a kolhoz!

Artyemij Bogdanovics megígérte Nasztyának: „Kapsz majd csukamájolajat – jól tartod őket vitaminokkal!" Megígérte, de minthogy nagykereskedelmi áron nem tudott szerezni, kis fiolákban árulták patikában, de így is orvosi recept kellett hozzá – kész leégés, ilyen formán drága kis disznó lenne az a kolhoznak. Artyemij Bogdanovics ezúttal már azt ígérte, hogy a rendes adagokat mindenféle csírás gabonával toldja meg, úgy mondják, abban is van valami vitamin. Igaz, megígérte, hanem közben két öttonnás teherkocsit ajánlottak megvételre, és csakis a terven felül átadott kenyérgabonát számították be. Node, ugyebár, a kocsikat mégsem lehet elugrasztani, hát összekaparták hirtelen minden létező feleslegüket, a csírás gabona is mind elúszott, Nasztya sertéstelepére nem jutott belőle. Csak Artyemij Bogdanovics Nasztyába vetett hite maradt a régi: „Leszel te még büszke zászlaja a kolhozunknak!"

Valóban úgy igaz – a baj nem jár egyedül: tegnap, lám, este elment Keska, hajnalban pedig, itt van – újabb csapás. Nasztya sorbament egyik kocától a másikhoz, és hordta ki alóluk a döglött malacokat. Hetet. Egy éjszakán hét malac! Na, hát elkezdődött!

Kiment az udvarra a trágyahordó talicskáért, beledobálta mind, s kitolta...

A hó virradati kéksége áttetszőbb lett, megvilágosodott a levegő, s a párás erdők fölött rózsaszínre vált az égbolt, erősödött a fagy. A trágyástalicskában – akár fahasábok lennének – egymás hegyén-hátán a malacok. Orruk meredt, a félig hunyt szempillák alatt a holt szemek nedves, tört fénye, kiálló, sovány gerincükön felborzolódott, göndör sörte... Hát így van... A betegség olyan, mint a tűzvész, ha nekiveselkedik, útját nem állod, átterjed a hízókra, kezdődik a dögvész.

Nasztya ott állt a fagyban, a rózsaszín hajnali derengésben,

és úgy érezte – szétfoszlik darabokra körülötte az élet. Eleddig legalább egyben szerencséje volt – a munkában. Dicsérték, nem sajnálták tőle a jó szót, meg jól is fizették, a múlt esztendőn új télikabátot vett magának, báránybundagallérost, a betegeskedő anyja semmiben nem szűkölködött, s eltervelte már azt is – a nyáron vesz majd Keskának motorkerékpárt. Most aztán egyszerre szétomlik minden. Lesz hallani-, nyelnivalója, ócsárolni kezdik, az elhullási veszteséget lecsípik a keresetéből, van hozzá képük! A lányok mindig irigyelték, most majd vihorásznak, biztos: „Büszke zászló!"

A bánkódásra meg sírásra azonban nincs idő: a beteg malacokat el kell különíteni, áthajtani őket külön kutricába, a padozatot, a falakat meg a rekeszek válaszfalát mind fölmosni, átsikálni forró vízzel, aztán beszaladni a raktárba fertőtlenítő szerért...

A betegség, akár a tűzvész, olyan – fontos, hogy idejében érjed. A falon túlról hallatszik már az ordító-kórus: lázonganak az éhesek, a rossz nyavalya álljon beléjük! Rakj tüzet gyorsan, tekerjed a krumplimosót! Napról napra mindig ugyanaz, ugyanaz – hordjad nekik az ennivalót, aztán takarítsd kifelé a trágyát! „Nem akarok beleveszni a disznóganéjba!..." El kellett volna mennie Keskával, igen, itthagyni mindent – torkig volt már vele! Itt is hagyta volna, ha nem lett volna a mama.

Egészen megvirradt. A mennyezet alatt bágyadtan világoltak az égve felejtett villanylámpák. A szokott időben kintről felhangzott a lovasszán csikorgása:

– Mocorogj már, te éhenkórász!... Hej, remetemenyecske, fogadd a vendéget!

Iszaj apó ritkás szakálla deresen bodorodik, ráncba gyűrött arca cékla színű, megdörzsöli a kesztyűjével, vedlett sapkás fejével kifelé int:

– Elhullás volt nálad, úgy nézem. Az egész talicskát telidobáltad.

Ezzel újból megindult a könny Nasztya szeméből:

– Süllyedjen el az egész, ott ahol van! Addig-addig erőltette – szót fogadtam neki.

– Már csak így szokott lenni: engedelmes ló – kurta körmön jár.

– Te most befelé tartasz, Iszáj, a faluba? Vigyél be engem is!... Azzal a gyönyörűséggel együtt, ami a talicskában van...

– Az meg minek volna? Egyelőre hiszen se ember, se malac a túlvilágról vissza nem gyön. Nem adatott meg.

– Odarakom neki az asztalra, az orra alá, hadd gyönyörködjék bennük!

Iszaj elkummantotta magát:

– Nocsak, valakit majd még tényleg csodálkozásba ejt. Rossz gazda kezén a gonosz gebe görbe barázdát húz.

5

Disznószaggal átivódott, öreg pufajkában, trágyafoltos gumicsizmában, úgy, ahogy volt; a kendője lecsúszott egészen a nyakába, a szája keskeny csík, összehunyorított szemében dühös villogás – így ment át Nasztya a könyvelők asztala előtt. Mocskos zsákot vonszolt maga után. Ment egyenesen be Artyemij Bogdanovicshoz, a vékony ajtót berúgta a csizmája orrával.

Mögötte, gúnyos mosolygást bújtatva szakállában, settenkedett befelé Iszaj apó – furdalta a kíváncsiság: az elnök vajon mit szól a dögmalacos mókához, valóban, igen érdekes lehet...

Nasztya berúgta az ajtót...

Nem csupán a halvaszületett ötlet miatt, s nemcsak, mert az

az ötlet most már az ő szégyene lesz meg az ő kára, hanem Keska miatt is, aki itt hagyta. Aztán a beteg anyja miatt is, akit nem lehet itt hagyni, meg a saját egész szerencsétlen sorsa miatt – nesze neked! Bűnbaknak lennie kell legalább itt, az irodában, meg hogy könnyítsen a lelkén, azért is, különben ezek csak vannak magukban, nem törődnek senkivel. Hát akkor – nesztek!

Se „jó reggelt", se semmi, csak fölfordította a zsákot, s a dögmalacok – elmeredve, soványan, teliragadva mocsokkal – tompa puffanással ütődtek a padlónak.

Artyemij Bogdanovics társaságában ott ült még az irodában Kosztya Nyeszpanov is, a faluszovjet elnöke – csak épp cigarettázgattak kicsit, mielőtt nekifognak majd a hivatali hajcihőnek.

Kosztya Nyeszpanov – együgyű-forma legény, kemény szálú sörtehaja meredeken tüskézik a sima homloka felett, orra bütykös, az arca szeplővel pöttyözött, a szeme – mintha áttetsző zöld lé volna a helyén. És még két nagy lapátfül tartozott hozzá. Nyeszpanov fölugrott a székről, a száját kitátotta, úgy meredt kövülten a malacokra.

– Te meg... Mi ez?...

Artyemij Bogdanovics viszont – a jelek szerint – pillanat alatt megértett mindent, ahogy ott ült az asztal mögött gömbölyded-jovialisan, inge nyakára gyűrődő, kövér tokaráncaival, azonmód ülve maradt – a szemöldöke sem rándult, össze sem hunyorította a szemét, csupán a pillái alatt villant meg valami riadt kis szikra.

– Látod?... – zihálva lökte ki száján Nasztya. – És ez még csak a kezdet. Mi lesz még?

Artyemij Bogdanovics megbillegette összekulcsolt ujjait, rosszallón megcsóválta a fejét. Kosztya Nyeszpanov zavartan kapkodta tekintetét – a malacokról Nasztyára, Nasztyáról

Artyemij Bogdanovicsra. A nyitott ajtóban, pofacsontját az ajtófélfának nyomva, ott állott Iszaj apó – kíváncsian.

– Mit pislogsz? Hát nem érted? Döglenek ezek a te téli malacaid! Dög-le-nek!

– Ezt hogy csináltad? Ugye, nem vigyáztál? – pusmogta lágyan és szomorúan Artyemij Bogdanovics, és megint megbillegette ujjait, ismét megcsóválta a fejét.

– Én?! Még hogy én nem vigyáztam? Na – tudtam előre! Tudtam, hogy énrám tolod az egészet! Hát ki erőszakolta? Ki nógatott rá folyton engemet? Nem én akartalak lebeszélni? Nem te agitáltál? Ígérgettél? Csukamájolaj lesz, vitaminok! Minden!... Ó-ó!... – És elcsuklott a hangja.

Naivan nyílt, likacsos bőrű arc, hájas, nagy hurkákba gyűrődött toka, oldalt fésült, ritka haj, s a pillák résében óvatos, okos csillogás, aztán a lágyság meg a szomorú rosszallás – semmivel el nem háríthatod ezt a csendes szemrehányást. Ordíthatsz, ahogy a szádon kifér, tépheted a hajadat, ő akkor is ott ül és néz rád, billegeti ujjait az asztal lapján, csóválja a fejét, vár. Nasztya elfulladt lélegzettel egy székre rogyott, tenyerébe temette arcát.

– De hát mit is akarsz te itten? – kérdezte lágyan Artyemij Bogdanovics. – Hm, szépségem?

Nasztya megtörölte a szemét, elfordult:

– Azt akarod talán, hogy fölkeljek innét, menjek végighosszat az utcán és kiabáljam: „Hej, jóemberek! Szirojegina Nasztya nem oka semminek, a hibás én vagyok, én, aljas gazember!" Így gondolod, mi?

– Tudom, kimosod magad, engem meg nyakig beültetsz a sárba!

– Téged? Én?... Ej, ej, Nasztya, ne mondj már ilyent, galambocskám! Mintha úgy emlékeznék, eddig éppenséggel nem a sárba ültettelek, hanem felültettelek sokkalta magasabbra.

– És fölültettél, tényleg... „Büszke zászló!"

– Épp ez az, amit akartam – zászló legyél, te pedig szép kis meglepetést tartogatsz nekem, ráadásul meg ezt a jószágot, itt ni – Artyemij Bogdanovics a padlón heverő döglött malacokra intett a fejével – a nyakamba sóznád.

– Persze, énnekem most már csak egy van hátra – ha szembeköptek, töröld le, és tartsd a szádat!

– Kiabálj, tessék csak! Én ugyan be nem tömöm a szádat! Kiabálj csak, amennyi jólesik, hadd lássák a többiek is a butaságaidat!

– A te jóvoltodból lettem buta, nem a magam hibájából!

– Más esze után akarsz te élni? Ej-ej, Nasztya, veszedelmes dolog.

– De hiszen a vezetőnk vagy! Hogyne fogadjunk hát szót? Vagy pedig csak díszelegsz itten, ahogy templomtornyon a kereszt?

– A vezető – nem próféta, galambocskám. Ezzel az én kopasz fejemmel, hiába, ki nem pótolhatod, ami a tiédből hibádzik.

– Ó, most már elég!

– Na, tessék, máris „ó!" A rend egyformán rend nekem is meg neked is. Ha, mondjuk, énnekem itt a kolhozban nem sikerül a kukorica, talán – rohanok be a kerülethez, és nekifogok ordítani: „Ti erőltettétek, hogy vessek, most hát feleljetek érte!" Rögtön odavágják: „A magad piszkát csak ne akard másra kenni!..." És nekik van igazuk! Előbb kellett volna elővennem a jobbik eszemet. Késő bánat – ebgondolat. Ha nem fordult elég gyorsan az eszed-kereke, hát viseljed a következményt!

Artyemij Bogdanovics fölállt az asztaltól – alacsony, szélehossza egyforma ember, a gömbölyűsége ellenére erőt mutat, s szilárdan áll a kurta lábain –, az ilyen elől, ha kiáll az útra, teherrel is kitér a ló.

– Te abban vagy hibás – Artyemij Bogdanovics hangja keményre váltott –, hogy nem tartottál ki a véleményed mellett, mikor kellett volna, s nem győztél meg róla engemet. Eső után, kedveském, hasztalan a köpönyeg.

Nasztya elkomorodott:

– Nem tartottam ki, nem győztelek meg... Te vagy bent a hatalomban, nálad az erő, én meg mi vagyok, ki vagyok? Akármikor eltaposhatsz!

– Épp ez a bökkenő ebben az egész életben, hogy a nyomás, az erő ellenében kell haladni, márpedig az erőtlennel könnyen elbánnak. Jegyezd meg: többet ésszel, mint erővel! Okos ember falnak nem megy, bolond ember ront a hegynek! Ez ám az aranymondás!

Kosztya Nyeszpanov, aki eddig tisztelteljes figyelemmel hallgatta a kolhozelnököt, áhítatos komolysággal és rideg hangon szólalt meg:

– Cserbenhagysz te bennünket, Nasztya! Pedig nagy reményeket fűztünk hozzád. Épp küldeni akartam már egy kis cikket a kerületi lapnak. Íme, nézzétek csak, milyen élenjáróink vannak nekünk, nem halványabb csillagok e téren másoknál. Szóval még ilyesforma lírai gondolatok is kezdtek motoszkálni a fejemben... Ej, Nasztya, Nasztya!...

Nyeszpanov hangjában nemcsak komor keserűség, de őszinte sértődöttség érződött: becsaptál, Nasztya, oda a lírai hangvétel.

– Ehehe! – fohászkodott nagyot Iszaj apó az ajtóban.

– Te mit akarsz? – vetette neki oda Artyemij Bogdanovics.

– Semmit – válaszolt Iszaj. – Csak éppeg mondok: a gonosz gebe görbe barázdát szántott.

Artyemij Bogdanovics Nasztyára nézett, s fejével az iroda közepén kupacba borított, ganajos malacokra intett:

– Fogd a zsákodat, és takarítsd el innen ezt a dögöt!

„Okos ember falnak nem megy, bolond ember ront a hegynek" – ez volt Artyemij Bogdanovics kedvenc mondókája.

Akkoriban került ide, tették meg az összevont és elhanyagolt, elmaradt kolhoz elnökévé, amikor a sajtóban, a gyűléseken és az irányelvekkel ékes hivatalos papírokon égre-földre magasztalták a tőzeges tápkockát.

Artyemij Bogdanovics akkor már jól bent járt az időben, kitestesedett, valami középfokú kerületi hivatal vezetőjeként szerzett érdemeket – amolyan minden hájjal megkent fickó volt, de megjárta mégis, mivel hogy nagy naivan egész lelkéből hitt benne: csakis a tőzeges tápkockák hozhatják meg a kolhoznak a várva-várt felvirágzást. Azzal a buzgalommal, amelyről az „új seprű – jól seper" közmondás szól, neki is fogott Artyemij Bogdanovics, átdolgozta a vetésforgót, felülvizsgálta a terveket, összevonta a munkaköröket, a talonba tett brigádvezetőket meg helyetteseket, könyvelőket sorra beállította tápkockát gyúrni. Gyúrták-formálták a tápkockákat a kolhozbeli asszonyok, gyúrták az iskolás gyerekek a tanítókkal együtt, aztán szereztek valami speciális gépet is, préselték, nyomták – tápkocka, tápkocka, tápkocka! Teletömtek tápkockával minden raktárt, besorakoztatták őket a falu klubhelyiségébe, kora tavasszal aztán ezekben a tápkockákban ott zöldellt a káposztapalánta végig az ablakpárkányokon még Artyemij Bogdanovics irodájában is. Tápkocka, tápkocka, tápkocka – a jövő záloga, a felvirágzás kezdete!

A szomszéd kolhozokban egyáltalán nem becsülték a tápkockákat – nagy kupacokba szórva hevertek a fagyban, összefagytak, a napsütésben megolvadtak, s mire kitavaszodott, szétmállott mind, kihordták a mezőkre trágyaképpen: szem elől eltüntessék, a szívből is kivessék.

Artyemij Bogdanovics már akkor kimutatta igazi karakterét: korholt, könyörgött, ígért aranyhegyeket, s elérte – a rengeteg tápkockát a beléjük duggatott káposztapalántával együtt csaknem teljes számban kiültették a mezőkre. Nem is sejtette akkor még, hogy ez a siker a számára súlyos bajok kezdetét jelenti.

Tápkocka, tápkocka, tápkocka!... És bizony, nem hiába dicsőítették – a palánták igen jól eredtek, erőre kaptak, és Artyemij Bogdanovics nem győzött eleget gyönyörködni bennük: „Csak fagy ne érje őket... A múlt esztendőben kis híja, két rubelt adtak a káposzta kilójáért, de ha leszáll is, mondjuk, egy rubelig, hagyján. Tonnája akkor is kerek egy ezres, ha nem több. Csak most már a dér meg ne csípje!..."

A tavaszi fagyok ezúttal elmaradtak, s őszre tömött, nagy fejek gömbölyödtek a káposztatorzsokon.

Velük együtt érett a baj...

És csőstől szakadt a nyakukba!

Több-kevesebb tápkockás káposztapalántát mindenfelé ültettek abban az évben. Viszont a területi felvásárló szervek új zöldségtárolókat nem építettek. A költségvetésben nem volt rá előirányzat. A piacokon beszüntették a káposzta felvásárlását... Hej, tápkockák! Ezúttal most már a mennyezetig megrakták a klubot fehér fejeskáposztával, Artyemij Bogdanovics ellen pedig panaszosleveleket írtak: bezárta a klubot, s ott rothad benne a sok káposzta. A tagság munkájáért – gyúrogatták, préselték a tápkockákat, palántáztak, kiültették, a vállukon hordták a vizet kilométerekre, úgy öntözték – most már fizetnie kellene, de miből? Tessék, vigyétek a káposztát!... Káposztával mindenki torkig volt. Hej, tőzeges tápkockák!

A tagság átkozódik, a kerülettől, most már komolyra fordult a dolog, bírósággal fenyegetőznek – több száz tonnányi jó minőségű zöldség rothadt el.

A tagság minden szidalmai persze leperegnek az elnöki ko-

bakról, a bírósági eljárás alól sikerült kibújnia Artyemij Bogdanovicsnak, a fejmosásokat, letorkolásokat pedig elviselte. Fegyelmi büntetésként a káderlapjába jegyezték be a megrovást. Kicsit lesoványodott őkelme, idegesebb lett, viszont gyarapodott tapasztalatokban: a kezdő kolhozvezetőből egyszeriben olyan ember lett, akiről rendszerint úgy vélekednek: „belevaló ember". S úgylehet, épp ettől az időtől kezdte életének minden ügyes-bajos dolgában alkalmazni Artyemij Bogdanovics a közmondást: „Okos ember falnak nem megy, bolond ember ront a hegynek."

Sokáig nyomta a megrovás, de hát... „A megrovás nem kolera, elbírja az ember." Ellenben az új inváziót – a rettegett kukoricáét – már úgy fogadta Artyemij Bogdanovics, mint tapasztalt, bölcs hadvezér. Szerette Artyemij Bogdanovics a nagy szavakat, így aztán a kerületi értekezleteken valahányszor felszólalt, a többiekkel versengve dicsőítette a „mezők királynőjét". Először agyba-főbe dicsérte, aztán nagy hangon elkezdett mégis panaszkodni miatta: egyből kifagyott az egész, még csírájában, hogy pedig üresen ne maradjanak a földek, hát be kellett vetni zabbal, árpával. A kerületiek azonban nem nagyon hisznek az efféle siránkozásnak:

„Miért épp tenálad fagyott ki, s a többinél nem? Megnézzük ezt közelebbről! Mintát veszünk belőle, hitelesítjük." Valóban kiszálltak ellenőrzésre, és ... szinte meghőköltek – ott mindjárt az út mentén, hogy bárkinek rögtön a szemébe ötlik – szép, nagy tábla kukorica húzódik, egyáltalán nem érte fagy, szépen elbokrosodott, talán az egész kerületben nincs hasonló. „Te azt mondtad: kifagyott!?" Artyemij Bogdanovics nagyot fohászkodik erre, széttárja a karját: „Csak épp ennyit sikerült megmentenünk. Minden erőnket mozgósítottuk, hogy a maradékot megmentsük. Isten a tanúm – nagyon igyekeztünk. Megszerveztük a kukoricatermelők élcsapatát..." Artyemij

Bogdanovics csupán azt hallgatta el, hogy az élcsapat egyetlen emberből verbuválódott – Szaska Szeleznyevből, ha csak másodiknak oda nem számítjuk Hohlovot, a traktorost, aki a trágyát kihordta. „Minden erőt mozgósítottunk, igyekeztünk nagyon és csak öt hektárt tudtunk megmenteni..." Kicsit ismét megtoldotta az igazságot Artyemij Bogdanovics – nem volt az a kukorica öt hektár, még kettő is alig, ha jól megmérik. Ennek ellenére újabb megrovást kapott, hogy megelőzzék a további „kifagyásokat", de hát... „a megrovás nem kolera, elbírja az ember". Tény azonban, őszre lett gabonájuk bőven, kielégítették a tagságot. Artyemij Bogdanovics nem dicsekedett, sőt szerénykedett, panaszkodott folyton: most ez hiányzik, most amaz nem sikerül, rájuk jár nagyon a rúd. Nem hitték különösképpen, de sem az élenjárók közé be nem sorolták őket, sem gabonát nem követeltek tőlük terven felül, bár Artyemij Bogdanovicsot ismét figyelmeztették: „Megrovást kapsz!"... No és, „a megrovás nem kolera". Viszont: „Bolond ember ront a hegynek..."

Az egész ország visszhangozta a „rjazanyi csodát", példát vettek róla, teljesítették és túlteljesítették a vágóállat értékesítési tervet. Nemcsak hogy a borjakat adták vágóra s nemcsak a tejelő marhát, hanem a vemhes teheneket és a tenyészbikákat is. Artyemij Bogdanovics az értekezleteken megint csak felépett a szónoki emelvényre: „Elérjük és túlszárnyaljuk!" A marhákat azonban nem nagyon sietett vágóhídra küldeni: „Elérjük és túlszárnyaljuk sertéshús-beadással!"

Artyemij Bogdanovics kolhozának sertéstelepein azokban az években még hosszú orrú, hosszú lábú és a meredeken kiszögellő gerincükön kondor sűrű sörtét viselő, fura élőlények nyüzsögtek. Ezek az állatok a csillapíthatatlan falánkságukkal meg a fürgeségükkel jeleskedtek.

– Ugyan mire fordítjuk itt mi a rengeteg takarmányt? –

tette fel a kérdést Artyemij Bogdanovics. – Sertéshús-termelésre talán? Nem. Disznóenergia lesz belőle! Ezekkel a mi süldőinkkel akár nyúlra lehetne vadászni – nem is süldőmalacok ezek, hanem agarak.

Nos hát, ezeken az „agarakon" Artyemij Bogdanovics régóta szeretett volna már túladni, felcserélni őket nemesített fajtájúakkal: amelyek a mozgékonyság helyett inkább méltóságos lustasággal lettek volna megáldva, s amelyek nemcsak borzas-sűrű sörtét nevelnek, hanem húst és szalonnát is pudszámra.

„Elérjük és túlszárnyaljuk sertésbeadással!" Az „agarakat" egy szálig mind leadták vágóra – a kanokat, a kocákat, a szopósmalacokat, mind. A hús, mindenképpen hús, lényeg, hogy a mázsát nyomja.

Való igaz, nem volt éppenséggel egyszerű dolog előretörni ezekkel az „agarakkal", annál kevésbé, minthogy a szomszédos blinci kerület kiadta a jelszót: „Blinci – második Rjazany!" És a blinciekkel keltek ők versenyre! Így hát megint kijárt Artyemij Bogdanovicsnak a megrovás. „A megrovás nem kolera!" Sebaj!... „Okos ember falnak nem megy..."

Ezután hamarosan Nasztyát tették sertésgondozónak Pelageja Krinkina helyett. Viszont a sertésistálló üres volt, már a disznószagot is rég kivitte belőle a szél, a sarkokat bekötötték a pókok. Ám egyszer csak mégis odagördült az istálló elé egy teherautó, s maga Artyemij Bogdanovics szökkent ki a vezetőfülke ajtaján – szalmakalapja a tarkójára lökve, két válla kihúzva, kövér melle előredüllesztve.

– Tenyészállatok érkeztek, fogadd őket, pesztonka! – kiáltott oda Nasztyának.

A kocsiról két nagy vesszőkosarat emeltek le, mindegyikben öt-öt malac, de nagyon elkínozta őket a hosszú út. Kirakták a

malacokat a napsütéstől fölmelegedett fűre, egymás hegyénhátán egy kupacba szaladt mind, nyifogtak, visongattak – tehetetlen kis rózsaszín jószágok, turcsi orrúak.

Artyemij Bogdanovics megtapogatta őket, lelkesedett:

– Nézd meg! A fülét nézzed! A disznónak fülén van a minőség. Ha csüng a füle, azt jelenti, nemesi vér csörgedezik benne, előkelő família! – S hirtelen szigorúra váltotta a szót: – Na, kislány, neveljed föl őket! Rád tekint az egész kolhoz. Kivétel nélkül mindenki, hallod-e?!

És Nasztya felnevelte mind. Nem volt valami nehéz dolga, egykettőre megerősödtek.

Tíz kövér, nehézkes koca lett belőlük, mindegyiknek adtak nevet is: Rózsa, Piszmogó, Rücskös, Kofa... Ez a tíz anyakoca lett a sertéstelep alapja, évente kétszer nagyfülű malacokat ellettek.

Artyemij Bogdanovics nem győzött gyönyörködni bennük:

– A disznónak fülén a nemesi levele. Lógó fülű nemeseket nevelünk!

Dicsérte Nasztyát:

– Színarany fehérnép vagy te! Eljön az ideje – a tenyerünkön hordunk majd!

S most itt van: a legelső kudarcnál áthárít rá mindent!

7

A hóba vágott szűk úton bandukolt Nasztya hazafelé. A magasra dunnázott fehér mezőkben szinte elmerültek az ismerős kis falvak, a feketedett faházikókkal – Sztyepanovszkaja, Kocserizsino, Kulicski... Mindegyikben kuckóba húzódott

emberek. Nasztya vitte magában az ellenük föllobbant bizalmatlanságát.

Akikben ő eddig leginkább hitt, azok csapták be. Venyka Prohorjonok – a legelső ő volt, akihez számítás nélkül, őszintén vonzódott. Venyka – vékony nyakán kiálló ádámcsutka, keskeny vállak, karcsúra szabott, szűk zakó, munkától szétterült nehéz, nagy tenyerek. És hogy elbátortalanodott, ha Nasztyával volt: nem pimaszkodott, ahogy a többi legények, hát gondolhatta volna, hogy becsapja?

Keska Gubin egészen más volt, mint Venyka – sokat próbált életében, ismerte a fehérnépet, valakihez hát tartoznia kellett, és Nasztya – itt van a szomszédságban, mi kivetnivaló lenne rajta: nem is csúnya, az emberek becsülik. Egyszer jól megszorongatta a pitvarban, ahogy épp kijött Pavlától, a szuszogása dohányszagú volt, megvillantotta az aranyfogait, és azt mondta: „Átköltözök hozzád, befogadsz?" Megint hitt, s megint becsapták.

Artyemij Bogdanovicsnak ugyan mi érdeke lenne becsapni, nyilván se férjnek, se pedig szeretőnek nem akart bevágódni Nasztyánál. Hanem ügyesen kivágta magát: „Tudjál haladni a nyomás ellenében." Szóval az erő ellen boldoguljon...

Az egész világ Keskáéké, s egymagad vagy mindenki ellen. Aztán mire észreveszed – az életedet lopják el kis darabonként. Lophatnád te is a másokét, de nem bírod megtenni mégse...

Csak hó meg hó, mezők – apró falucskák fölkígyózó kemencefüstjével tűzdelt, végeláthatatlan, havas táj, dérlepett ligetes erdőkkel, megszaggatva a bokrok bozótjai közt kanyargó vízmosásokkal. Végtelen föld, körül tágas mezők, de ugyan hova rejtőzhetne, hol húzódhat meg bennük egyetlen ember?

Az út ott haladt el a sertésistálló mellett. Nasztya befordult. Megszokta, hogy lányélete kudarcaiból meg hogy a beteg

anyját ne kelljen folyton látnia – idemeneküljön, belefeledkezzék a munkába.

A takarmánykonyhából nyitott ajtó vezetett be az istállóhelyiségbe. Nasztya nem gyújtotta föl a villanyt, és az állatok még nem vették észre, hogy belépett. A sötétből szuszogás, hortyogás, mocorgás hallatszott, és sűrű szag áradt. A behavazott külső fehérségtől elzártan itt sajátságos élet zajlott – Nasztya most először hallgatott bele így, szinte kívülállóként. Az érkezése rendszerint megbontotta ezt a békés vegetációt: elkezdődött a tülekedés, visongás.

Most sötét van, árad az erjedt szag. Pitypang, a kan szuszog, nehézkesen, öregesen horkant. „Oho-hö!" Ezeknek az élete is élet ám: örülnek, ha elibük borítják az ennivalót, alszanak, vakaróznak, fialnak, és nem veszik észre, hogy telik felettük az idő nap-nap után, azt sem veszik észre, hogy élnek. És Nasztya elborzadt a hirtelen felismeréstől – úgy élnek ezek, mintha álmodnák az életüket, s ugyan minek is jönnek a világra, ha egyszer semmit sem látnak belőle?!

„Oho-hö!" – horkantott Pitypang.

Keska hívta magával Nasztyát. A városba hívta, az estenként kivilágított másik világba, ahol hullámzik a sok nép végig az utcákon, ragyognak a kirakatok, ahol az őhozzá, Nasztyához alig hasonló emberek autókon furikáznak, színházba járnak. Keska hívta, igen, és csak annyit kellett volna mondania: „Igen", és máris feledésbe merültek volna Pitypang öreges horkantásai, a hóval belepett Utyici, és ezek a mostani nagy bajok is milyen nevetséges, semmi dolgoknak látszanak már, meg hogy szidja-e őt vajon Artyemij Bogdanovics, vagy dicséri? – teljesen mindegy volna. Keska soha be sem kukkantott ide, a sertésistállóba, mégis hívta magával el innen: menjünk, ne süllyedjél el itt, a disznóganéjban! Csak annyit kellett volna mondania: igen... Keska hívta Nasztyát, tartson vele, és

hiába is tartóztatták, elment – nem csábította, hogy új házat építenek majd, sem az, hogy motorkerékpárt vesznek...

Az ajtó sötét nyílásán túl az erjedt szagú homályben eleven húsok és szalonnák élnek gondolattalanul, indulatok nélkül, engedelmesen. És Nasztya, hogy fölbolydítsa ezt az életet, sietve tapogatózni kezdett a gerendafalon, a kapcsolót kereste.

Szétáradt a fény, a disznók felébredtek – nyüzsögni, korrogni kezdtek. Ebben az álmos világban is vannak hát örömteli, sőt indulatokkal teli percek is. A kis malacok egymás hegyénhátán tolongtak a kerítéshez...

Az anyjuktól elkülönített, beteg szopósmalacok kupacba bújva feküdtek, csupán egy hevert külön elnyúlva, kis pofáját kutyamódra a padlónak támasztva. Bágyadtan nyitotta föl a kese pilláit, az előbukkanó apró, fekete szeme teli csaknem emberi, megadó szomorúsággal. Ez a szomorúság lélekbe nyilallt. Hogy még csak nem is a többivel, hanem árva-egymagában félrehúzódva pusztuljon el? Nasztya szíve megesett rajta. Kézbe vette, magához szorította:

– Szegény kicsi jószágom, te!...

A kupacból három döglött malacot vitt ki a szoknyája aljában, belehajította őket a trágyagödörbe. Még vagy tízen maradtak ott csomóra bújva, mind pusztulásra van ítélve, nem marad belőlük egy sem, de Nasztya mégiscsak veszkődött tovább velük, etetgette őket, széthordta őket az anyjukhoz szoptatni.

Azt a kis árvát a pufajka öblébe dugta, és elindult vele haza. A fáradtságtól már alig vonszolta a lábát.

A mennyezetről függő, csupasz villanykörte éles fénnyel világította be a házat, az asztalon fatálcán megszegett kenyér, vászonszalvétával letakarva, a mama ott ült az asztalnál, összegörnyedten, őt várta, mint mindig. Az arcán furcsa némaság, mint mindig. Most is befelé hallgatózik, a betegségét

hallgatja, azt, hogy bent, önmagában mi történik, s hogyan?

– A scsi ott van a kemencében, meg párolt káposztát csináltam, tojással, talán meg is poshadt már – szólt az öregasszony. – Szedjél, kedveském, magadnak!... – S miért, miért se, levette az asztalról a megfonnyadt, erektől dudoros kezét, röstelkedve rejtette a szoknyájába.

Nasztya elővette a pufajka öbléből a malacot, letette a küszöbnél:

– Mivel takarjam be?... Bár úgyis megdöglik, hiába...

Keska kockás sálja még mindig ott volt a padkán. Nasztya fogta, és gyengéden bebugyolálta vele a maszatos kismalacot.

– Már hogy csinálhatsz ilyet? – ütődött meg rajta az öregasszony. – Egészen új holmi...

Nasztya dühösen vágott a szavába:

– Hát azt hiszi, kuncsorgok majd utána? Ilyen ember után?

És elképzelte Keskát, nyakán a kockás sállal, divatos, városi télikabátban, kalappal, az aranyfogaival. Lehet, ott tolong valahol ő is a fényes lámpák alatt az emberforgatagban, nézegeti – melyik boltba nyisson be. A mama, csakúgy mint ez a küszöb mellé tett kismalac, elpusztul, meg nem gyógyul most már, hiába is minden. Meghal, de az idő közben elszalad, és ott a városban Keska kihez szegődik?

Száraz, szétágazó ráncok a mama halovány arcán, a tompa fényű szeme, a szem, amelynek nem is igen fontos már, hogy mit lát: a ház belsejét, Nasztyát, a kemencét vagy a malacot – belül a lényeg, befelé figyelget, önmagába, azzal fekszik, azzal kel.

– Szedjél csak magadnak, kedveském, én mai nap folyton valahogy... Jaj, Istenem! Már csak gyönne érettem a halál! Imádkozok, könyörgök, hogy már vége legyen, de hiába!

– Előbb imádkozott volna, most már minek – késő! – tört ki Nasztyából hirtelen.

Ilyen hát az ő szerencséje: akkor hal meg majd a mama is, mikor már nem kellene, amikor ő már elveszítette Keskát, amikor elszalasztotta a boldogságát! És annak is mi értelme így, hogy a mama valamikor pesztrálta, hogy csalánlevessel meg lengubó-gombóccal táplálgatta, mi értelme, hogy fölnevelte – disznók pesztrája lett. Először támadt fel benne a bántó indulat beteg anyja ellen, most először volt gonosz hozzá: ha nem is szándékosan, de útjában állt az ő asszonyi boldogságának.

– Késő! Ezt már ki nem imádkozza!

– Kislányom, Isten megáldjon már! Miket beszélsz?

– Mindegy, most már akár fölkötheti magát az ember, ha belegondol, micsoda élet vár rá!

– Isten irgalmazzon neked!

– Látszik, nem énvelem van az Istene, hanem valaki mással!

– De hát énmiattam?... Inkább hagytál volna itt!... Igazán, minek sajnálni?

– Hagytam volna! Hogyne! Aztán meg gebedjek meg, furkáljon a lelkiismeret! Az se élet! De szerencsétlen vagyok! Miért is vagyok én elátkozva, miféle bűnökért? Nézzen körül, melyik lánynak került olyan sanyarú sorsa, mint énnekem?

– Én örülnék...

– Csak hallgasson! Mit érek én a maga örömével, mi? Maga legalább belekóstolt valami boldogságba, egy kicsit együtt élt az urával, volt családja. De én?... Azon kellene tán örvendezzem, hogy most már nem üres scsit fogok zabálni, meg hogy a ládában ott az ünneplő kabátom? Nem kellek én már ebben az ünneplőben sem senkinek!...

Az öregasszony ült ott előreszegett fejjel, bütykös, eres keze reszketett a térdén. Nasztya pedig most már teljesen elvesztette önuralmát, és rikoltozva kiáltotta:

– Minek élek a világon? Minek? Csak hogy vehessek még egy kabátot? El is tehetem akár, hogy föl se veszem többet!

Görnyedek, nyüvöm magam reggeltől estig – s minek? Kinek, azt kérdem!? Magamért? Ne-e-em! A disznókért! Ez hát a jó sors! Örvendezzen hát anyám velem együtt! Miért nem örül, na!?

Az öregasszony csöndesen maga elé morzsolta a szavakat:

– Magam kezével mégsem vethetek véget az életemnek. Nem jön a halál érettem, hiába imádkozok!

És anyja tompa, bánkódó szavaitól Nasztya egyszerre megcsillapodott, a padra ereszkedett, érdes, durva tenyerével végigsimított arcán, a homlokától le az álláig, hogy lehántsa képéről a lidérces bódulatot.

– Régebben, hallod-e, voltak házak, ahova befogadták az öregeket... Megvannak most is ezek a menedékházak?

Nasztya dörzsölgette az arcát:

– Mi van velem?... Elvadulok már egészen...

– Tudom én, lányom, fölemésztem a te életedet.

– Ne, ne beszélj, hallgass! Tisztára őrült vagyok!...

– Ha csak rád nézek is, belesajdul a szívem.

– Ó, mamocska, bocsássál meg nekem, eszeveszett bolondnak! Hallgass! Ne mondjál semmit! Ápolni foglak, és gyógyíttatlak is! Mit csinálnék én nélküled? Ha nem leszel, úgyis megőrülök tisztára. Legalább még általad legyen értelme, hogy élek, mamocskám!

– Hiszen hát jó vagy te hozzám, Nasztyka.

– Most aztán kimutattam a fogam fehérét...

– Ennek pedig – az öregasszony arrafelé biccentette a fejét, ahol a széles pepita sál alól egy turcsi kis malacorr kandikált elő – teát kell főzni, jó sűrűt, és megitatni vele. Az használ.

– Hol feldühödök, hol pedig elfog a szánakozás. Ezt is, szegény állatot, úgy megsajnáltam...

– Jó szíved van teneked, persze... Hanem a sálért kár – új még egészen.

– Legalább pöffeszkedjék ez is, szerencsétlen kis jószág, valami újban! – Nasztya a küszöbhöz ment, letérdelt a malac mellé:

– Feküdj csak, Kesenyka, nyugodjál szegénykém!... Na lásd, nevet is egészen jót találtam neki, ha megmarad — legalább emlékeztet őrá! Mást úgyse hagyott itt, emlékbe se.

8

Másnap reggel még öt malacot dobott ki. Újabbak betegedtek meg. A betegség, akár a tűzvész, olyan...

Megjött Iszaj apó, hozta az abrakot. Újságolta, hogy Mihej, a raktáros darát csak épp hogy mutatóba adott, csaknem az egészet rostaaljjal pótolta.

Teljességgel érthető. Amíg azt tartották róla, hogy „kolhozunk büszke zászlaja", nyilván a kedvében jártak: takarmányosztásnál könnyen megszalad a mérce, meg persze a javából mértek neki. „Büszke zászló!..." De csalatkoztak. És most dara helyett – söpredéket adnak. Panaszkodni pedig eszedbe ne jusson, rögtön odavágják – ahogy más kap, te is úgy kapsz. Csak úgy, mint a többi, nem vagy te sem extra.

És elkeseredésében rászánta magát: „Lássuk csak, hátha leszek még extra!..."

Hazafelé beszólt Pavlának:

– Estére lökjed oda az adagot a disznaimnak! Bemegyek Zagarjéba, majd csak késő éjszaka érek vissza!

Otthon a ládából elővette a báránybunda-galléros kabátját, amit tavaly vett, fejére bolyhos kendőt kötött...

Az országútig gyalog ment, onnan pedig már autóbusz járt be a kerületi székhelyre.

Szárított áfonyát majd szerezhet a faluban is, a patikából valami gyógyteafélét, kis üveg Rivanolt, és, ami legfontosabb, minél több csukamájolajat kell hoznia, amire Artyemij Bogdanovics nem akart költekezni.

Az állatklinikán – kérni is kár. Ha lett volna a vezető felcsernek, jutott volna a kolhoznak is – Artyemij Bogdanovics jó barátságot tart vele.

Természetes, mindez Nasztya bukszájára megy, de most már úgysem kell a pénz olyan nagyon, Keskának akart rajta Uralec-motort venni.

A gyógyszertárba nem ment be mindjárt. Recept nélkül, pecsétes írás nélkül őneki úgysem adják ki, annál kevésbé, mivel nagyban akart vásárolni: az egész falkának – nem a mamának, s a patika minden polca megürül.

Az autóbusz-megállóból Maruszka Scsekotkinához indult, aki az ő falujukból származott ide, sőt a rokonsághoz is tartozott, bár nem közelről – harmadunokatestvére volt Nasztyának. Maruszka a faúsztató telep büféjében dolgozott, Zagarjéban ismerte mindenki.

– Segíts ki a bajból, Maruszenyka, különben végem...

Maruszka – jó lélek, tartja a rokonságot, addig is sokszor segített már, mikoriban cukrot alig lehetett kapni a boltokban, viszont a tutajosok ellátása kitűnő volt. Így aztán Utyiciben sem itta a teát senki cukor nélkül.

– Segíts ki, Maruszenyka!...

Maruszka – jó lélek, alacsony termetű, szeplős arcú, nyelves kis menyecske. Az ilyeneknek mindent megád az élet: az ura a faúsztatáson dolgozik, nagy pénzeket keres, nem iszákos, nem kacsingat másfelé sem, egy kicsit tart Maruszkától. Nemrégiben építettek saját házat, minden szobában ruganyos ágy, minden ágyban dunna, párna, magasra vetve. Akinek ilyen az élete, az lehet jó másokhoz is.

A gyógyszertárban nem volt Maruszkának senki ismerőse, ellenben jól ismerte a helyi fényképészt, Iszaak Kuropevcevet. Ez az ember mindenkit ismert, mindenkivel jóban van, és neki, Maruszkának megtesz mindent. Azonkívül öreg is már, biztos sokat jár patikába.

Ámde, ha bent is van az időben Iszaak Kuropevcev, meg betegeskedik is már, gyógyszerrel nem él, viszont segíteni azért tud – jó ismerőse neki Vaszilij Leontyevics Migunov, aki pedig sok esztendőn át dolgozott a kerületi egészségügyi igazgatóságon, igaz, nyugdíjas már; de még tartja a tekintélyét.

Vaszilij Leontyevics volt az a „bizonyos", akire itt éppen szükség volt. Sorra járta az orvosokat receptekért – „a gyógyszertár végül is nem szatócsüzlet, számadással tartoznak" – összeismertette Nasztyát Anna Pavlovnával, a gyógyszertár vezetőjével, aki maga patikussegéd ugyan, de itt a személyzetet is ő dirigálja – egyszem fiatal lány dolgozik a keze alatt, de nemrégiben az is elment szülési szabadságra. – Így hát ő a gazda egyesegyedül.

Vaszilij Leontyevics előrukkolt a kéréssel, Anna Pavlovna pedig teljesítette a kérést, kiadott mindent, amire szükség volt. A sok ide-odaszaladgálásban eltelt az egész nap. De ha maga Artyemij Bogdanovics szánta volna is rá magát, hogy személyesen szerzi meg a gyógyszert, aligha végez hamarébb: neki ugyanis sorra kellett volna járnia a hivatalokat, aktákat szerkeszteni, aláírogatni. Aligha ment volna az gyorsabban, s még kérdés, vajon egyáltalán megkapott volna-e mindent, minthogy a papírok bizony gyakran elakadhatnak.

Üvegcsékkel, fiolákkal meg dobozokkal tömött két nehéz szatyorral indult el Nasztya Maruszkáéktól az autóbuszmegállóhoz. Maruszka mégiscsak jó lélek, meg is vendégelte Nasztyát, segített mindent elcsomagolni, még egy kis nyalánkságot is

dugott a szatyorba – húsz dekányi cukorkát az olcsóbb fajtából: „Megörül neki majd az öregasszony..."

Szerencséje volt Nasztyának, az országúttól befelé utolérte egy teherkocsi, hirtelen lefékezett mellette. Már nyílt is a vezetőfülke ajtaja, kihajolt rajta a sofőr:

– Hazafelé, kincsem-bogaram?

Zyenyka Krucsinyin az, aki a savót meg a soványtejet hordja neki a sertéstelepre.

– Üljél csak be! Legalább kicsit én is vígabban leszek. Szeretem a női társaságot... A motyót dobd föl a kannák közé – nem lesz semmi bajuk.

– Azt nem! – Nasztya odaállítgatta a szatyrokat a térdére. – Üvegek vannak bent, eltörnek.

– Üvegek? Nocsak, tán nem lakodalmat csaptok?

– Az én üzemegységemben csak egy vőlegény van, a Pity-pang, annak meg van menyasszonya, sok is.

– Akkor hát névnap, mi?

– Vagy halotti tor. Biztos hallottad már, a malacok közé beütött a járvány, most evvel mentem őket – csukamájolajat vettem meg mindenféle mérgeket.

– Hiszen az mintha nem a te gondod volna. Tálcán kéne hogy odahozzák neked.

– Lesheted! De legalább a költséget ne sajnálták volna... Mind a saját pénzemen vettem.

– Bár énnekem volna ilyen gondos feleségem, amilyen gazdasszonykájuk van ezeknek a te malacaidnak!

– S a magadéval mi baj? Cseréljed ki, ha nem jó!

Elcserélem az asszonyt
Tüzes vérű lányra;
Szép kancára,
Kis vadócra,
Ugri-bugri takonypócra...

– Attól félek, tudod, elhibázom megint. Mert a lány, ahány van, mind kisangyal, csak azt nem értem, hol teremnek mégis a hárpia-feleségek?

A fordulókban telicsapódott a kocsi hóval, a reflektorok fényében a hópelyhek veszettül rohantak neki a kabin szélvédő üvegének.

9

Ez a vidám Zsenyka Krucsinyin kifecsegte a dolgot. Másnap déltájban könnyű homokfutóba fogott, szürke parádésló trappolt végig az utcákon, s megállt a sertésistállónál. Fekete rövidbundában Artyemij Bogdanovics szállt ki belőle, bement Nasztyához. A fagyos széltől kivörösödött arcán – félszeg kedvesség, lehúzta a bundás kesztyűket, meleg kezét üdvözlésre nyújtotta:

– Doriból hajtottam hazafelé, gondoltam betérek. Na, hogy s mint szolgál az egészség?

– Kié? Az enyém? Vagy ezeké itt? – hajadonfőtt, kócosan állt ott Nasztya, dühösen, kipirult arccal – csak az előbb gyújtott alá a kondérnak.

– A tiéd, a tiéd, kis menyecske... Ha a te egészséged jól szolgál, már csak kigyógyulnak a malacok is.

– A te imádságodtól, Artyemij Bogdanovics! Attól gyógyulnak?

– Ej, de harapós lettél!

Odament az ablakhoz, a párkányon sorakoztak az üres orvosságos üvegek, kezébe vett egyet, megszagolta, gondterhelten csóválta a fejét, fölvette a másikat...

– Jól van, jól, na ne mérgelődj, kislány!... Ezekért a gyógy-

szerekért pedig megkapod a térítést. Ne mérgelődj! Hiszen én is hibázhatok, nem? Mindenkinek megvan a maga módja, mit hogyan csinál. Én például jobb szeretek szőrmentén dolgozni. „Bolond ember ront a hegynek..." Viszont te, meglehet, épp azok közé tartozol, akik egyenest nekiugranak. S mondd, sok pusztult-e még azok után? Há?

A hét malac után, amit Nasztya odaborított Artyemij Bogdanovics elé a padlóra, bizony sok elhullott még, aztán hullik is majd, óhatatlan – az egész téli fialásra akár keresztet vethetnek. Nasztya azonban csak úgy foghegyről és nagyon határozottan annyit vetett oda:

– Egy – s azzal kész!

Maga Artyemij Bogdanovics adta hozzá a leckét, amikor sokszor mondogatta: hiszékeny ne légy, mert mi jár a hiszékenyeknek? – hátára púp, bogos ág, óvatosnak – kerek cipó, gazdagság. Most hát ő ugyan meg nem mondja neki a teljes igazat. Egy – s kész! Higgye csak el! Ha nem hiszi, számoljon utána, ehhez azonban le kellene húznia a puha érmelegítőket, aztán térdencsúszva be, vizslassa körül a kocákat, ezenközben mi sem egyszerűbb, összemaszatolja a rövidbundát. Hát csak számoljon utána!

Artyemij Bogdanovicsnak azonban esze ágában sem volt az ellenőrzés:

– Egy?... Na ez már derék! Igazi gárdista jellem vagy te! Nem estél kétségbe, lám, észbekaptál idejében. Nahát, csakugyan derék dolog!

A hangja őszinte, tiszteletteljes, az arca nyílt, szeme körül nyájas, szelíd szarkalábak, ám Nasztyának mégis azt súgta az ösztöne – aligha hiszi ezt mindet, Artyemij Bogdanovics nem olyan ostoba. Nem hiszi, mégis belemegy a játékba: hadd legyen! „Egy – s azzal kész!" Csak hadd legyen vége a döglésnek! Ha egyszer Nasztya így beszél – akkor Nasztya tudja már

azt is, hogyan vágja majd ki magát. Viszont ha mégsem vágja – ő, Artyemij Bogdanovics nem felelős érte. Fontos, hogy a kimutatásokban, a könyvekben – teljes rend legyen, a felügyeleti hatóságtól senki föl nem hánytorgathatja, hogy nálad, ott a kolhozban beütött a dögvész; az ilyen fiaskókért nem szokták megsimogatni az elnököket.

– Hát csináljad, Nasztya! Mi teveled ketten még majd megmutatjuk, hogy nem estünk a fejünk lágyára! Tegyél pontot a nyűglődés végére, aztán gyerünk, törj a magasba.

Ezzel Artyemij Bogdanovics még egyszer meleg markába szorította Nasztya kezét, a szemébe nézett, s indult kifelé. A kerítéshez kötött deres már türelmetlenül kapálta a havat. Nasztya tudta már: Artyemij Bogdanovics ismét nyakra-főre dicséri majd.

S nem tévedett.

Kosztya Nyeszpanov nem is akárkitől, magától Artyemij Bogdanovicstól értesült Nasztya hőstettéről. Másnap már be is állított hozzá gyalog, elgémberedve, a füleit behúzva a fölhajtott kabátgallérba, arcán a szeplőket elnyelte a fagycsípte, sűrű pirosság. Zsebéből gyűrött, kopott kis jegyzetfüzetet és golyóstollat kotort elő.

– Egy cikkecskét akarok küldeni a kerületi lapnak. Hogy is mondjam, valami rövidebbfajta karcolatot az élenjáró sertésgondozóról...

Kosztya a faluszovjet elnöke volt. Valamikor szolid emberek ültek ezekben a funkciókban, ahonnan mindegyikük több kolhoz ügyeit irányította. A faluszovjet elnökének szava – törvény volt a kolhozbeli vezetők számára, próbált volna valamelyik is nem odafülelni, ha a helyi hatalom feje szólt! De elpergett azóta már jó pár esztendő, hogy ezeket a szét-

szórt kis kolhozokat egyesítették, az egész faluszovjet területén egyet csináltak belőlük. S a kolhoz elnöke valahogy észrevétlen a faluszovjet elnöke fölé kerekedett. Ha a klubot kell renoválni – segítsen a kolhoz, neki van deszkája, ott a mesterember, munkaerő, minden; ha az iskolában nincs tűzifa — a kolhozé a fogat is, a teherautó ugyancsak, meg körül az erdők is mind a kolhozé, nem a faluszovjeté. A falu első embere – Artyemij Bogdanovics, és mellette, valahol ott van Kosztya Nyeszpanov, de ha Kosztya feje fölött kilyukad a háztető, mehet hajbókolni Artyemij Bogdanovicshoz. Ma már Artyemij Bogdanovics szava – törvény Kosztya számára, de Kosztya nem is rázza a kolompot, érzi – fiatal még.

Nemrégiben Kosztya – Jeszenyin és Sztyepan Scsipacsov stílusát utánozva – verset írt a szerelemről:

A szerelem – vihar a lelkemen,
A szerelem – hűség a sírig!
Mondjátok, emberek, még mindig
Mi nincsen meg bennem?

Valami tényleg hiányzott Kosztyának ahhoz, hogy költővé váljon, épp ezért kezdte írni a cikkeit a kerületi lapnak. S valahányszor nyomtatott betűkből olvasta ugyanazt, amit nemrég ő saját kezűleg írt, s meglátta a cikk alján a saját nevét, hogy: K. Nyeszpanov, izgalmában kivörösödött a füle.

Akiről írni szándékozott, arra Kosztya már jó előre tiszteletteljes megbecsüléssel tekintett föl, amely tisztelet kicsit már félszegségbe hajlott. Mert ugye, ha ő azzal a reménnyel jött el valakihez, hogy annak nevét nyomtatásban fogja majd viszontlátni – ez annyit jelent, hogy ez az ember különleges ember, akit neki nincs joga csak úgy egyszerűen Ványkának meg Száskának vagy épp Nasztyának szólítani, ahogy még

tegnap szólította őket, köteles megtisztelni őket atyai és keresztnevükön.

Most is, lám, zavarba esett, és a hivatalos komolysággal elegyes zavarában mindegyre ráncolgatta az alig-alig látszó, seszínű szemöldökét, s elkezdett faggatózni:

– Mondaná meg, Anasztaszija Sztyepanovna, mi indította önt erre? Szóval miféle belső ok?... Az elszenvedett megpróbáltatások szempontjából gondolom, lélektani vonatkozásban...

– Bolond vagy te, Kosztya. Mi kórságos szempont lenne, meg hogy lélektani is?... Döglöttek a malacok, a vezetőségben pedig, tudom, a füle botját sem mozdítja senki...

Kosztya fontoskodó képpel jegyezgetett a füzetébe.

Odahaza még aznap este hozzáfogott megírni a karcolatot, amely valahogy így kezdődött: „Iszonyú hóvihar dühöngött, behordta az utakat. A csapdosó széllel birkózva történetett a fagyos porhóban egy leány..." A továbbiakban aztán arról szólt a történet, hogy ez a lány a hófergetegen át hogyan hozza el a gyógyszereket a beteg malacoknak. Kosztya tudta ugyan, hogy azon a bizonyos estén förgeteg nem volt, és hogy Nasztya nem is gyalog érkezett meg, hanem Zsenyka Krucsinyin hozta haza a teherkocsija vezetőfülkéjében, node, nem hiába pályázott Kosztya költői babérokra.

A művet megmutatta Artyemij Bogdanovicsnak. Az átfutotta, s elkomorodott tőle:

– Tedd el jól, meg ne mutasd senkinek!

– Miért?

– Hát csak azért, mert semmi szükség, hogy kiteregessük a szennyest. Elolvassák a kerületnél, és rögtön belekapaszkodnak: „Ohó, azt mondják, ti ilyenek meg amolyanok – a malac döglik nálatok, a sertésgondozó pedig a saját zsebéből veszi a gyógyszert, sőt, még arra se volt emberségtek, hogy fogatot

adjatok neki – szóval, egyáltalán semmit nem törődtök se az emberekkel, se a malacokkal. S akkor hogy fogunk mi kinézni, öcskös? Az ilyen irkafirkát hozzáértő emberek tudod, minek mondják — gyalázkodásnak, értetted? Úgy, úgy bizony! Hanem, ahol a dühöngő fergetegről írsz, azt igen szépen körülcirkalmaztad.

Kosztya a dicséretet is meg a szidást is egyformán fogadta – a füle pirulásával.

– Sebaj. Most nem sikerült. Legközelebb majd telitalálatod lesz – nyugtatgatta Artyemij Bogdanovics. – Ehhez a Nasztyához viszont be-benézhetnél majd többször, lesz még alkalmad írni róla bőven. Fejlődik szemlátomást. Kinövi magát szépen, meglásd, és nem is a mi kettőnk segítsége nélkül — az egész területre szóló vagy éppenséggel országos hírnévre vergődik.

Kosztyának nem most először kellett kudarcot vallania. Eldugta tehát a karcolatot, viszont Artyemij Bogdanovics szavai bevésődtek a lelkébe — elkezdte nézdegélni Nasztyát, éspedig igen nagy érdeklődéssel.

10

A „Keska" malac, amelyet Nasztya a dög szájából mentett haza, szépen kigyógyult, megnőtt, nekigömbölyödött, olyan lett, mint a dob, feszes, s rég visszakerült a közös falkába. Míg azonban Nasztya kényeztette, itatta erős teával, áfonyafőzettel, csukamájolajjal, annyira kezes lett a kis jószág, hogy most is, mihelyt kiereszti a kerítésajtón, úgy jár a gazdasszonykája után, akár a kutya, a lábához törleszkedik, és elereszkedve, szinte olvad a gyönyörűségtől, ha Nasztya kezét érzi.

Kosztya Nyeszpanovnak, aki mind gyakrabban „nézett be" a sertéstelepre, Nasztya ilyeneket mondott, miközben a szoknyája körül sündörgő kövér Keskára intett:

– Nézd meg – oktalan állat, de hűségesebb talán a világon sincsen. Hálát érez. Ha akár kútba ugranék, ez – utánam ugrana. Emberek közt még hasonló sincsen. Az emberek olyanok – a maga hasznát hajtja mind.

Kosztya odasandított a Nasztya keze alatt kéjesen nyújtózkodó Keskára, s így válaszolt:

– Te csak ne hasonlítsd össze a malacot az emberrel! „Büszkén hangzik e név – Ember!" Gorkij mondta.

– Ládd-e, épp ez az, hogy büszkén! Mindegyik el van telve a maga büszkeségével. Az állati lélek viszont egyszerű. Mi az, na, Kesenyka, arany gerlicém!? Nesze neked, na, gyere csak, gyere!... Ni, hogy kedveskedik!

– Aranyat érő dolgozó vagy te, Nasztya, politikailag azonban fejletlen. És az emberekkel szemben is érzéketlen. Itt vagyok én is például... – Kosztya fülei bíborlani kezdtek. – Lám, én őszinte szívvel közeledek tehozzád, de te egyszer is szóltál hozzám valami kedves szót? A kedvességedet te a malacnak tartogatod. Közeledjél már kicsit az emberekhez!... Lásd, például én is... Persze, semmivel sem vagyok én különb ember, mint a többi, de azért...

Kosztya elhallgatott. Nasztya tűnődve vakargatta az élvezkedő Keska fületövét, közben hideg, fürkésző pillantásokat vetett a legényre:

– Jobb vagy-e, rosszabb-e – mit tudom én! Hanem megszállott vagy, az biztos. Verseket írsz, cikkeket, szónokolsz a gyűléseken. A te verseidtől meg a beszédeidtől se hidegrázása, se melege nem lesz senkinek.

Kosztya fülei égni kezdtek dühében. Nasztya, ez a csontos vállú, határozott karakterű sertésgondozó, akitől még maga

Artyemij Bogdanovics is tart egy kicsit, ez a pártába savanyodott vénlány, észre sem veszi őt, egyszerűen keresztülnéz rajta. Pedig Kosztya nem tartotta magát akármilyen legénynek.

A télen Nasztya úgy vetette oda Artyemij Bogdanovicsnak, mint kutyának szokás a csontot:

– Egy – s azzal kész.

Addig is sok elhullott pedig, meg loppal utána is még jónéhányat kivitt a szoknyaaljban. Loppal vitte, eltitkolta, és – mi eshetett belé? – még csak félelmet sem érzett, hogy esetleg majd felfedezik a csalást.

Minden egyes malacot, ahogy a világra jön, jelents be a kolhozirodán – jó az, azt mondják, egy darabbal több az állomány. Ezt a „darabot" rögtön beírják a nagykönyvbe, s a „szaporulat" rovatban a szám eggyel nő. Ha elhullik egy malac – töröltesd a létszámból, írjál róla bizonylatot, hogy aztán a „fogyaték" rovatba új számot írjanak, az előbbinél eggyel kisebbet. Ilyen a számvitel, s ebben munkálkodik a könyvelőség, Szidor Petrjajevics főkönyvelő vezetésével. Csendes, simulékony ember ez a Szidor, a felesége rövid gyeplőn tartja, meg a törvények is szigorúságra szorítják. Csak próbálná meg nála valaki, hogy idejében nem töröl az állománylétszámból akár egyetlen elhullott szopósmalacot – felnyitják a könyvet, s a szám máris árulkodik: a két végösszeg nem egyezik, eggyel kevesebb az egyedszám, hol ez az egyed? Talán eladtad, vagy hogy megfőzted scsinek, megetted? És ne is próbálj magyarázkodni! Bíróságra persze nem viszik az ügyet, de afelől nyugodt lehetsz, hogy megfizettetik veled a kárt.

Jó tucatra valót kihordott Nasztya titkon-loppal a szoknyaaljban... Mintha szánt szándékkal maga alatt vágná a fát, és, úgy látszik, a bajból most már nincs menekülés – a döglött

malacokat föl nem támaszthatja. De hát... „Okos ember falnak nem megy..." Meg kell kerülni! De hogyan, merre? Kit érdekel?!

Tavasszal – újra ellenek majd a kocák, és akárhogy betervezik is ott, az irodában, akármilyen számokat írnak is a rubrikákba, előre ki nem találhatja senki, annyi esze senkinek nem lehet: hány malacot vet majd Rücskös – lehet öt, lehet tíz. Akármennyit mondasz – elhiszik, nyilván nem rohannak lélekszakadva, hogy utánaszámolják, összehasonlítsák a könyvbe írt számokkal; „Hadd lám, nem akarsz te minket rászedni, tubicám?" Akármelyik gondozó elcsodálkozna, sőt meg is sértődne az ilyenfajta ellenőrzésen. A szaporulatról rendszerint az irodában csinálják meg az írást, Nasztya sertésistállójától jó hét kilométernyire, és hisznek a szavának, sőt az elhullottakat nem is írják le rögtön, nehogy túlságosan „rontsák a mutatókat".

A tavaszi ellés majd csak pótolja a kieséseket. A malacok iránt úgyis csak ősszel kezdenek érdeklődni, amikor a gazdaságnak el kell majd számolnia az állammal a húsértékesítésről. De még akkor sem számolják át a falkát darabszám, legfeljebb ilyesmit kérdeznek majd: ejnye, miért nem nőttek meg ezek a süldők, a súlyuk miért nem üti meg a normát? Erre aztán már akad magyarázat egész zsákra való: „Téli ellésű malacok, maguk meg teljes súlyt követelnének, megköszönhetnék inkább, hogy még ilyenre is fölneveltem őket." „Okos ember falnak nem megy..." A kockázat nem nagy, a lelkiismeret pedig... Nos mit szól a lelkiismeret? Artyemij Bogdanovicsot, ha megszorul, ugye nem riasztja vissza a lelkiismerete, hogy a bűnt őrá, Nasztyára kenje, miért legyen ő lelkiismeretesebb, mint az elnök?

Artyemij Bogdanovicsnak volt mit hallgatnia a téli elletésért. Nasztya még úgy-ahogy, ha veszteséggel is, de megállította a döglést, a malacok nagy részét megmentette, a többi

sertéstelepen azonban nemcsak hogy a szopósmalacok hullottak el egy szálig, de beütött a vész a hízók meg az anyakocák közé is. A gondozónők keresményét lecsökkentették, s azok, persze, az égvilágon mindennek elmondták, pocskolták Artyemij Bogdanovicsot. Itt aztán megint csak egyetlen mentőangyal maradt – Nasztya. Minden szemrehányásra, minden panaszra egyetlen választ kaptak Artyemij Bogdanovicstól: „Nem bírtátok megállítani, de akkor Szirojegina miért tudta? Kicsoda ő – csodatévő szent vagy ugyanolyan sertésgondozó, mint ti? Minden a hozzáértésen múlik meg a lelkiismeretességen!" És Nasztya fényképét kiragasztották a Dicsőségtáblára, nevét állandóan emlegették az üléseken, értekezleteken, tisztelettel írtak róla a kerületi lapban. És lassanként mindenki előtt világos lett – ott az utyici kertek alján híres-neves élenjárója érlelődik a kolhoznak. Hogy pedig gyorsabb legyen az érés, táplálni kell! Mihej raktáros, Artyemij Bogdanovics szóbeli parancsára, Nasztyának mérte a legjobb abrakot, a dara helyett ezután soha nem adott rostaaljat, söpredéket. A legjobbat és a legtöbbet adta, minthogy az elpusztult malacokat is élőkként tartották nyilván, s azóta is nőttek, erősödtek, ezeket is fölvették hát a takarmányozási jegyzékbe.

Így múlt el a tél, az olvadás előbukkantotta a hó alól a napsütött lankákat, a vízmosásokban meggyűlt a zöldes hólé. És Nasztya reggelente már halovány, bágyadt napsütésben sietett ki a sertéstelepre – hosszabbodtak a napok.

A téli fialás után a kocák nem tudtak eléggé megerősödni, s a tavaszi szaporulat vékonyra sikerült. A legtermékenyebb kocájuk, a Rücskös, amely eddig még sohasem ellett nyolcnál kevesebbet, most csak hatot fialt. És úgy látszik, igaz a mondás: ott szakad a kötél, ahol legvékonyabb. Nasztya éjszakákon át

nem aludt, még jóval hajnal előtt ki-kiugrott az ágyból, magára kapta a pufajkát, kendőt, és rohant ki az istállóhoz, órákig el nem mozdult az anyák mellől, mégsem tudott eléggé ügyelni. A Rózsa például, ez a rettentő kövér, lomha járású koca, addig-addig forgolódott egyik oldaláról a másikra, egyszerre három malacot agyonnyomott. Az előhasi Galambról pedig, amelyre pedig nagyon számított Nasztya, hogy jó anya válik belőle, kiderült, hogy gonosz természet szorult belé. Nos, ez a Galamb — Krokodilnak kellett volna inkább elnevezni — négyet fialt, és azonmód föl is falta mind. De nem úszták meg egyenkénti veszteség nélkül sem: egy malac szerencsétlenül belefulladt a trágyagyűjtő gödörbe, egy másikat darabokra tépett a kan...

Nasztya teljesen kimerült már, arca fakó-feketére vált, otthon az anyja elbújt előle a kemencére – nehogy dühében majd megint üvöltözni kezdjen. De Nasztyát továbbra is csak dicsérték: Kosztya Nyeszpanov folyton ott settenkedett körülötte a jegyzetfüzetével. Legutóbb már a területi lapnak írt, s most várta, mit válaszolnak. Ugyancsak sűrűn kerítette útba a telepet a dolgai után szaladgáló Artyemij Bogdanovics is, toporgott az átjáróban, bevizslatott itt is, ott is a kocák alá, meg-megbiztatta a lányt:

– Tartsd a renomét, Nasztya! Terád tekint az egész kolhoztársadalom!

Nasztya mérgesen tett neki szemrehányást a szegényes tavaszi fialás miatt, a veszteségekről azonban hallgatott. A Rózsa agyonnyomott malacait ugyancsak loppal vitte ki a szoknyaaljban...

Talán le kellene most a tavaszi fialás rovására írni azokat a bizonyos holt-malac lelkeket? Valószínűleg meg lehetne tenni. Az ő kocái is rosszul ellettek, a többieknél pedig éppenséggel pocsék a helyzet. A többiek persze nem kaptak takarmány-

kiegészítést, se úgy nem gondozták a kocáikat, ahogy ő, nem ugráltak ki ágyukból éjszakának idején... Leírni hát le lehetne, törülni a létszámból, s akkor a vétek rejtve marad, viszont úgy dicséretet se várj! Kesernyés szemrehányást kapsz majd, s úgy lehet, tiszta dara helyett megint rostaaljat küld a raktáros. „Mi van veled, te Nasztya, a termelési mutatókban erősen visszaestél, egy szinten állasz most már Marija Kljusinával?" Márpedig Marija Kljusina telepén az üres kutricák során csak a pókok híznak. Nem, ilyennel ő nem egyenlő!

Hét bajra – egy az orvosság. Azelőtt sem ijedt meg az ellenőrzéstől, most már azóta idő is telt – még kevesebb a félnivalója.

A látszat kedvéért Nasztya úgy határozott, két malacot veszteséglistára írat a Galambéból. De csak kettőt. Az ellési arány úgyis alacsony, viszont az elhullás sem sok, higgyétek el!

Egyszer is váratlan hirtelenséggel betoppant a telepre egy nagy orrú legény rövid bőrkabátban, nyakában lógó fényképezőgéppel, s arra késztette Nasztyát – terelje ki az egész falkát a szabadba. A lomha, nagy anyakocák közé odaállította Nasztyát, és szigorú képpel kiabálta neki: „Nem nézünk a lencsébe! Egy pillanat!" Sietősen csattintgatta a masináját, hol oldalt szaladt vele, hol a földre kuporodott, aztán pedig fölkapaszkodott a kerítés tetejére. A területi újság révén híre futott nemcsak Nasztyának, hanem kedvencének, Keskának is. Nasztya szemérmesen félrenéz. Keska viszont a szoknya ráncai közül bámul kifelé a képről, oda sem fülelt a tokmány orrú legény szigorú utasítására: „Nem nézünk a lencsébe!"

Az esők után a csúszós úton alig-alig vánszorgott el Utyiciig az autóbusz, lányok, fiúk szálltak ki belőle – földiek mind, kolhozbeli fiatalok a szomszéd blinci kerületből. Szétszéledtek a sertéstelepen, tanulmányozták egyenkint a disznókat, kérdezősködtek:

– És mi az adagjuk? Mikor etetsz? Megpróbálkozol-e legközelebb is a téli fialtatással?

És lesték a száját, füleltek minden szóra.

11

Odahaza viszont minden ugyanaz – üres és unalmas. A mama tartotta magát még, nem lett rosszabbul, se jobban, gyógyfüvekkel kúrálta magát. Nasztya most is ugyanúgy ott találta a padkán ülve, elmeredt szemmel, ugyanúgy befelé nézett önmagába, mélyen.

Az öregasszony tudta Nasztyáról, hogy nem boldog. Még ha unokák mászkálnának ott szerte, meg életerős férfiember szaga töltené be a házat, aki telefüstöl mindent, átizzadt ingben jön haza a dologból, akkor igen – olyan lehetne az ő lánya élete is, mint másoké. De így a nagy tisztességgel meg az újságba tett fotográfiával együtt is semmi élet – az emberehagyta, magányos menyecske rangja a fehérnép szemében – legutolsó rang.

Nem is szeretett Nasztya otthon lenni – minden percen érezni az anyja néma szánakozását...

Asztalnál ültek mind a ketten. Nasztya serpenyőből kanalazta a vacsorát, anyja pedig nézte, hol a sót, hol a kést adta kézhez. Hallgattak, ők már mindent rég megbeszéltek. A sertéstelepen megvolt az esti etetés, most már szabad az este, valahol agyon kellene ütni! Ilyenkor Nasztya rendszerint átszalad Pavlához egy kis tereferére. Pavla minden alkalommal elújságolta, mi van Keskával – Szolomalban él, fűrésztelepen dolgozik, éli a legényéletet, csak aztán nehogy az egyedüllétében megint elkezdődjék vele a cirkusz, tudod magad is, az italt

sohase tagadta meg, ivócimborák pedig akadnak mindenütt... Pavla nem minden hátsó gondolat nélkül buzgólkodott a híradással – nosza, lehetsz te akármilyen híres, meg teli pénzzel, a férfiak mégse nagyon törik magukat érted, nekünk lám, írogat Keska, de teneked még csak üdvözletét se küldi, hogy majd adjuk át! Ezekben a percekben mindig bosszúságot okozott Nasztyának, mégis, ha elérkezett egy-egy ilyen szabad este – megint csak húzta valami át Pavlához, hogy halljon valamit Keskáról.

Most is megette volna a scsit, fölkelt volna az asztaltól, és gyerünk át, hanem az ablak alatt lótürrögés hangzott, a tornácról csizmakopogás, aztán pedig ismerős hang szólalt:

– Itthon-e a ház asszonya?

Artyemij Bogdanovics! Ezt meg mi lelte? – kék bosztonszövet ünneplő rajta, amelyben csak a területi hivatalokba szokott bemenni, alább elő sem vette – a kerületieknek a szokásos is megfelel –, fehér ing, nyakkendő, és a képe ragyog, akár a halinaszáron fényesített krajcár. Artyemij Bogdanovics mögött beoldalgott Kosztya Nyeszpanov is, szintén vasalt ünneplőben, nyaka körött kihajtott inggallér, a cipője kisubickolva, arca piros, a szeme pedig valahol a mennyezeten röpköd.

– Hát aztán, jó egészségre válik?

– Arra, ha nem tréfálsz – válaszolt Nasztya, s hideg-meleg futkosott a hátán, a lábából kiszaladt minden erő... Kapiskálni kezdte már, miért jöttek. – Hívnánk benneteket is, de nem készültünk rá – a vacsora köznapi csak, ti pedig, mintha névnap-köszöntőbe járnátok. Talán elvétettétek a házszámot?

– Aligha vétettük el. Úgy látom, a ház is az, meg a házbeliek is épp azok, akiket mi keresünk. Igaz-e, Kosztya? – Artyemij Bogdanovics határozott mozdulattal odaült az asztalhoz. Kosztya oldalt húzódva, a padka szélére telepedett. Az öreg-

asszony erőlködve fölállt, s indult volna a kemencéhez, de Artyemij Bogdanovics megállította:

– Maradjál csak, mamuska! Nem vagy te felesleges itt, hanem, hogy úgy mondjam, épp ellenkezőleg – terád van a legnagyobb szükség. Jól mondom, Kosztya?

A mama ráncai összerándultak, visszaült a székre, riadtság és várakozás kövült az arcára.

Artyemij Bogdanovics kitette két kezét az asztalra, összefont ujjait megbillegette, zavartan krákogott egyet, odasandított Kosztyára – a legényt elöntötte a pirosság.

– Nos, úgy van az – kezdte Artyemij Bogdanovics –, őszinte ember vagyok, nem szeretem kerülgetni a kását. Meg a régi szokásokat sem ismerem. De emlékszem, a régi időkben valahogy ilyenformán szokták kezdeni: „E háznál van szép, jó kelme, nálunk – ifjú vevő lenne..." Így van, mamus? Nasztya, érted-e?

Nasztya a szeme sarkából szótlanul pillantott Kosztya céklavörösre gyúlt képére.

– Kérőbe jöttem, Nasztya! Ő maga félénkebb a szűzlánynál, hát el kellett vállalnom. Életemben először most látok el ilyen tisztséget, lehet, valamit elhibázok, hát ne vegyétek rossznéven... Nos, Nasztya?

– Mi az, hogy – nos?

– Ejnye, még kérdi! Ej-ej! Hát hozzámégy-e feleségül, vagy pedig valami tengeren is túl lakozó királyi hercegre vársz? A kérdés most már, hogy úgy mondjam, egyenest neki szegződik a mellednek. Nos?

Nasztya a térde közé szorította kezét, az asztalt bámulta, s hallgatott. Artyemij Bogdanovics zavartan köszörülte a torkát.

– No, mit tétovázol?! Vagy tán kicsinyled valamiben?

– Kicsinylem?... Lehet.

Kosztya szomorúan harapta össze a száját, föltekintett a mennyezetre, s úgy nyöszörögte:

– Menjünk innen, Artyemij Bogdanovics! Ha egyszer...

– Már hogy mennénk? – Artyemij Bogdanovics szeme alját haragos árnyék borította el. – Majd akkor megyünk el, ha tisztáztuk a dolgot, addig nem! Elmegyünk, és viseljük a szégyent. Sorold el, Nasztya, miben nem felel meg neked?

– Csak egy dologban. Fiatal. Én most már bent vagyok az időben, nemrég múltam huszonnyolc éves, mit szédítsek magamba egy gyereket.

– Gyereket? Kosztya, hallod?... Sértődj meg már te, mafla jószág! Verjél jól az asztalra, hogy a tányér, serpenyő, kanál, minden potyogjon a padlóra!

– Menjünk, Artyemij Bogdanovics, innen! Minek is...

– Eh, mit teketóriázol?! Te nem tudsz, majd én odaverek! – És Artyemij Bogdanovics valóban odacsapta vaskos öklét az asztalra. – Te huszonnyolc vagy, ő meg ebben a hónapban tölti be a huszonötöt. Három év különbség. Hogy tudtál te ebben a három esztendőben úgy megöregedni, hogy ő a te szemedben – gyerek lett? He? Tudod te, hány éves a Kuharjev Griska? És mennyi lehet az asszonya, Verka?...

– Épp ez az – válaszolt Nasztya tompa, nyugodt hangon. – Vagy nem elég, milyen híre van Griskának? Szoknyapecér, végigkoslatja a falut. A kecskebakra, ha szoknyát húzol, azt is körbefutja, szaglássza. Ilyet én nem akarok!

– Hűha! Még hogy ő hasonlít Griskára! Nézd meg jól – ilyen jámbor természettel lehet valaki szoknyavadász? Nem is legényt, de szelíd bárányt hozok én ide neked a házba.

– Artyemij Bogdanovics ! – Kosztya fölugrott, arcán kiütköztek a szeplők, zöld szeme fényben úszott, hangja rekedtes tenorba hajlott. – Nem akarom! Elég! Csak úgy szabad, ha...

ha szerelemből! De ha nincs... akkor minek is... Én megyek, Artyemij Bogdanovics...

Artyemij Bogdanovics egyszerre nyugodt lett és zord:

– Nos, Nasztya, mondd neki, hogy menjen! Halljuk, mondjad már!

– Én megyek, Artyemij Bogdanovics, megyek... Ha egyszer nem, ha nem húz hozzám... minek akkor az egész...

– Hogyhogy nem hallom, Nasztya, a te hangodat? Hallgatsz?... Hát akkor most már én mondom ki az utolsó szót, és akkor nincs tovább! Magasra tartod magad? Helyes. Mindenkinek ismernie kell a maga értékét. Egyre azonban vigyázz: az árufélével is hoppon maradhat az ember. A te portékád pedig gyorsan romló áru, akár a tej, kicsit tovább tartod – potom áron se kell már senkinek.

– Érték! Potom ár! – jajdult föl hirtelen Kosztya. – Micsoda szavak!? Nem, nem akarom! Én ilyent nem tennék... Ha tudtam volna... Micsoda nép!

Sarkon fordult és indult az ajtó felé. Az öregasszony, aki fakóráncai között még mindig ugyanazt a riadt kifejezést őrizgetve ült az asztal mellett, fölsóhajtott, és lehunyta a szemét.

– Kosztya, várjál! – halkan csak ennyit mondott Nasztya.

És Kosztya megdermedt – egyik lába már a pitvarban, másik a küszöbön belül.

– Tán csak nem szeretsz? – ugyanolyan csendesen kérdezte Nasztya, és fürkészőn nézett az ajtóban megrekedt legényre.

– Most már vége! Most már kiégett belőlem minden! Gyűlöl-lek! Ellenségeddé tettél te engemet, Nasztya, mindörökre!

És Nasztya elmosolyodott. Szeme átsiklott Artyemij Bogdanovicsra:

– Remélem, hoztatok valamit magatokkal? Mert én bizony nem készültem rá, nem számítottam ilyen vendégekre.

– Hát hogyne, hogyne – lélegzett föl Artyemij Bogdanovics. – Kosztya! Eredj csak, odakint van bedugva a szénába, vedd elő!

Kosztya tétován állt még egy kicsit, aztán kiment. Komoran tért vissza, tekintetét elfordítva tette asztalra a félliteres flaskót.

12

Keskával annak idején addig sem jutottak, hogy összeházasodjanak, lakodalom pedig szóba se került.

Most Artyemij Bogdanovics maga vette kézbe a dolgot, úgy határozott, hogy nagy parádét csapnak.

Pünkösdkor, régi szokás szerint, mindenki mulatott, lakomázott – a hivő öregasszonyok is meg a hitetlen fiatalok is. Ez ügyben Artyemij Bogdanovics is elismerte: „Az Istent könnyebb likvidálni, mint az ünnepet." Így aztán összehívatta a vezetőséget, a lelkükre beszélt, és hamarosan kiadta az utasítást:

„A vallási előítéletek likvidálása céljából a Dalia Kolhoz vezetősége az alábbiakat határozta el:

1. megszüntetjük a pünkösdi ünnepeket;

2. helyette ugyanakkor minden esztendőn megtartjuk a saját szocialista ünnepünket – a „Nyárköszöntőt";

3. ez évben a „Nyárköszöntő" napján nagyszabású kolhozlakodalmat tartunk – K. I. Nyeszpanov és legkiválóbb sertésgondozónőnk, A. Sz. Szirojegina lakodalmát;

4. a lakodalom költségeinek fedezésére a kolhoz ötszáz rubelt irányoz elő;

5. a lakodalmat a Tekergő folyó partján, a volt Retkes-

malom melletti réten rendezzük meg, rossz idő esetén – a klubhelyiségben;

6. a lakodalomba a Dalia Kolhoz valamennyi tagját meghívjuk."

De ez még nem minden. Artyemij Bogdanovics mindig is azt tartotta: „Nem elég, ha valami dicséretes dolgot műveltél – el kell érni, hogy a dicséret el is hangozzék!" Ettől a kolhozlakodalomtól visszhangoznia kell az egész kerületnek, sőt, tudjon róla a terület is!

Artyemij Bogdanovics vett a szövetkezeti bolt elfekvő készletéből egy csomag rajzpapírt, s ezzel beállított a kerületi pártbizottságra. A megbeszélés nem tartott soká, következésképp pedig a kerületi nyomdában megcsendült a telefonkészülék:

– Mindjárt átmegy magukhoz a Dalia Kolhoz elnöke, legyenek mindenben a segítségére!

És Artyemij Bogdanovics nem váratott magára.

– Nagyon kérem – a lehető legszebben nyomtassák ki!

Kitette az asztalra a csomag rajzpapírt, elolvasta ott nekik a saját kezűleg írt szöveget:

„Igen tisztelt ..... elvtárs! Ez év június másodikán a Zagarje kerületben Verhnyeje Koselevo község Dalia Kolhoza neves sertésgondozónőjét, Anasztaszija Sztyepanovna Szirojeginát feleségül adja Konsztantyin Ivanovics Nyeszpanovhoz, a faluszovjet elnökéhez. A fiatal pár, valamint az egész kolhoztagság nevében arra kérjük önt, drága Elvtárs, legyen a mi kedves vendégünk a kolhozlakodalomban!

Kezdete délután három órakor."

„Nagyon kérjük"... – Hát hogy lehetne ezt visszautasítani!

A meghívókat felküldték a területi központba: a területi bizottság mezőgazdasági titkárának, a területi tanács VB elnö-

kének, a területi lap főszerkesztőjének, a mezőgazdasági közellátás vezetőjének. Aztán elküldték a kerületbe is: ugyancsak meghívták Puhnacsevet, az első titkárt, Kucsint, a propagandatitkárt, Gavrilovot, a tanács VB elnökét, továbbá Szivcovot, az állami bank kerületi fiókjának igazgatóját (nélkülözhetetlen ember!), aztán Tuzsikovot, a kerületi fogyasztási szövetkezet elnökét (nem kevésbé nélkülözhetetlen!) és még másokat is Artyemij Bogdanovics eszejárása szerint.

A kerületi székhelyről – kétség nem fér hozzá – eljönnek, viszont a területiek – kétszáz kilométernyi távolságra lakodalomba!? – aligha. De Artyemij Bogdanovics nem is számított a területbeli magas vendégekre. Lényeg, hogy azok odafönt elolvassák a meghívókat, legalább még egyszer tudomásul veszik, hogy a zagarjei kerületben létezik bizonyos Dalia Kolhoz, amely nyilvánvalóan jómódban él, s hogy jó egyetértésben ülik meg neves embereik lakodalmát. Artyemij Bogdanovics nem minden szándékosság nélkül tette oda Nasztya neve elé a „neves" jelzőt.

A meghívókat szétküldték, Artyemij Bogdanovics pedig nagy serényen munkához látott: fülöncsípte a lakodalomba már meginvitált Tuzsikovot, a kerületi fogyasztási szövetkezet elnökét, és bevásárolt nála: a heringet – hordószám vette, a napraforgóolajat – bödönszámra, a vodkát, a vörösbort, a pezsgőt – ládaszámra. Sztyepanovkajában pedig mozgósítottak egy ügyes asszonyt, bizonyos Anfisza nénét, aki ízibe neki is fogott főzni a házi sört: mézeset is, malátásat is.

A kolhoz egész körzetében faluról falura szálltak a fölpaprikázott históriák az előkészületekről. Mindenki várta a vigasságot, a nagy napot. Két harmonikás: Pavel Klesnyev és Szerjoga Pjuhin, egyikük helybeli lakos, a másik Kulicskából való, örökös vetélytársak – nem tudni, melyikük nagyobb mestere a nótának meg a talp alá valónak – fölmentést kapott a munkák

alól „összepróbálások" címén, de ezzel a szigorú meghagyással: szégyent ne valljanak majd a lakodalomban.

Nasztya fehér menyasszonyi ruhát csináltatott. Kosztya, a vőlegény jogával élve, mindennap eljött hozzájuk a házba, ült egy darabig a kemencepadka szélén, feszengett, a fején úgy meredezett a haj, mint a sündisznósörte, de mégis rákívánkozott a simogató tenyér s hozzá a kérdés: „Mi bántott, kedveském?" A legény csak hallgatott, sóhajtozott, néha ilyesmit dünnyögött:

– Leköszönök a hivatalomról, beállok traktorosnak vagy valami állattenyésztő brigádba.

– Miért állnál?

– Nincs perspektívája az én munkámnak. Talán ott majd megmutathatom, mit tudok. Teljesen kilátástalan.

– Viszont tiszta. Mert az állatok körül, arra számíthatsz, a kacsóidat is bemaszatolod ganéjjal.

– Trágyával ijesztgetsz?... Én a boldog jövőért talán az életemet is kész volnék föláldozni!

És meredezik tüskésen a kisfiús sündisznófrizura, a sima homlok alatt durcásan zöldell a vizenyős szempár, és Nasztya az érett nő gyengéd szánakozásával nézett rajta végig: „Valójában nem is három esztendővel fiatalabb, de teljes tizenhárommal, akivel összeboronál engem a sors – zöldfülű kis nyápic!"

13

És lám, elérkezett – a nap.

Az égen nincs egyetlen felhő, a kék levegőtenger magába szippantja a fölszálló gyapjas páragomolyokat. A Tekergő kavicsos feneke a sötét vízen át is elővöröslött. A folyóparti

nyírfák tűnődve lebegtetik a még tavasziasan élénkzöld leveleiket – dalos kedvű, friss pünkösdi nyírfácskák!

A zöldgyepes parton U alakban állították föl a deszkából sebtében eszkábált asztalokat, a középszektort az ifjú párnak meg a fővendégeknek, vezetőségnek tartották fönn. Itt fehér abrosszal terítették be a deszkát, a „szárnyakra" már nem jutott terítő. Az asztalok körül sürögnek a nő-aktívák, hordják szét az előételt: hideg sülteket szeletelve – sertés-, birka- és marhahúst vegyesen, a kerületi fogyasztási szövetkezet heringjét, öregéből darabolva, főtt burgonyakörítéssel, aztán savanyított káposztát bő napraforgóolajjal leöntve; a másik oldalon máglyákba rakott tányérokban a hőségtől már olvadozó kocsonya; tavalyi ecetesuborka, franciasaláta, megint csak szövetkezeti olajjal. Mindezen ínyencségek között – világosszőke palackokban sztolicsnaja vodka, ünnepélyes sötétekben pedig – pezsgő. Az „U" betű dereka felé, ahol a fiatalok helye van, hosszú nyakú üvegflaskókban, amilyenek rendszerint a gyűléseken, értekezleteken az elnökség asztalát díszítik – zavaros borostyánszínű méhsör állt, teli öntötték őket a dugóig. A főhelytől távolabb – ugyanaz a házi sör járja, csakhogy különböző színű zománcos teáskannákban.

Annyi a nép ott a parton, mintha méhek volnának a kaptár röptetőjén kirajzás előtt – toporognak, tiporják a füvet, csoportosan járkálnak, nagy komolyan, peckesen beszélgetnek az időjárásról, a tavaszi vetésekről, meg hogy bizony nem ártana egy kis eső, persze nem ma – Isten ments! –, valamikor majd a napokban. Mindenki ünneplő öltönyben, tiszta ingben van, egyik-másik fején kalap díszeleg. Némely embert a tulajdon szomszédja is alig ismeri föl. A folyóról áradó vízszagot időnként teljesen elnyomják a naftalingőz sűrű hullámai. A lányok virágos ruhákban jöttek ki, mindegyik csuklóján ott a karóra, mindegyik tiszta zsebkendőt szorongat a markában. Iszaj apó

keserves képet vág – a lábát rettenetesen szorítja a vadonatúj cipő. Mindenki igyekszik beszédbe elegyedni, hogy ne tévedezzen a szemük folyton az asztalra – mégse illik kimutatni a türelmetlenséget.

Végre aztán kényelmes sétaléptekkel bevonultak a kerületbeli vendégek: a köpcös, kefefrizurás Puhnacsev, a jól megtermett, kissé már hízásnak indult Kucsin, aztán a területi fogyasztási szövetkezettől Tuzsikov, végül pedig a halk szavú, szemüveges bankigazgató. Odaérkeztek, elvegyültek a tömegben, belekapcsolódtak a tavasziakról folyó beszélgetésbe.

S a fiatalok még sehol. Már négyre jár az idő, a nap nyugovóra hajlik, olyik-másik vendég már húzza le magáról az ünneplő gyapjúzakót. Az ifjú pár nem jön. S nem látni Artyemij Bogdanovicsot sem.

Egyszer aztán fölrikolt valaki:

– Vi-gyá-zz-a-at!

Prüszkölő trojka-fogat a türelmetlenségtől táncolva röpítette a hintót, a kocsis helyén, a bakon hátradőlve, bíbor-vörös arccal – Artyemij Bogdanovics feszített.

– Vi-gyá-zz! Ho-ó! Utat a fiataloknak!

A menyasszony fehér csipkefátyolát lobogtatja a szél, a vőlegény fekete öltönyében olyan, mint valami megborzadt seregély, az állát előrefeszíti – fojtogatja a szorosra húzott nyakkendő.

S a folyópart egyszerre nyugtalan hullámzásba kezdett: egyesek félrehúzódtak a lovak elől, s nyomták hátra a többit, ezek viszont visszanyomták a hőkölőket, csak hogy közelebbről lássák az érkezést – tolongás, nevetés, kiabálás!

– Ez a Bogdanics! Akár ha Illés próféta volna a tüzes szekerén!

– Csak még ágsöprűt kéne ragasztania szakáll helyett!

– Kár, hogy csörgők nincsenek! Régimódin fölszerelköznénk csörgővel!

– Kiment már az a divatból...

– Hej, jóemberek! Utat!

És rikoltó női hangok zendítettek most rá:

– Kedves vendégeink! Asztalhoz tessék! Kedves vendégeink! Tessenek hozzáfogni! Ne vessék meg asztalunkat – már csak azt adunk, aminek bőviben vagyunk!

Senki nem kérette magát, megbolydultak, tolongva, kezüket dörzsölgetve foglalták el a padokat. Most derült ki: akármilyen hosszúak is az asztalok, a vendég több a kelleténél. Jó szorosan egymás mellé húzódtak, különösen buzgók voltak a legények, ha lány került szomszédnak, volt nevetés, röpködtek a jó tanácsok:

– Szorítsd meg Nyurkát – leve is lesz!

– Azon igyekszem így is...

– Tágulj már odébb, te kullancs! Mindjárt kiáltok Vaszilijnek!

– A te Vaszilijed, nicsak, amott ül a Dáskával, lógatja a lábacskáit...

Valami legénykompánia oldalt húzódott, a zakójukat szerte kiakasztották a fák bütykeire:

– Hé, gépkezelők, ide gyertek! Iszaj apó, te is munkagépes voltál valamikor!

– Őneki most már külön masinája van, négy lábú.

– Dehogy megyek, öcskös, most már – itt jól befészkelődtem.

Iszaj apó sovány, csontos háta – két kövérpárnás asszonyi hát között görbedezett.

– Itt jó melegbe vagyok.

A nagy kavarodás közepette még két vendég érkezett, s csak akkor vették őket észre, mikor egyikük elkezdett ugra-

bugrálni az ifjú pár előtt, rájuk célozván a fényképezőmasina lencséjét.

– Kik lehetnek?

Kiderült, hogy a területiek mégsem feledkeztek meg a meghívásról. Az újságtól küldték ki őket, hogy csináljanak képes riportot – tudja meg mindenki, hogyan mulatnak a Dalia kolhozban!

Kosztya – kétségbeesetten előrefeszített állal, fekete ruhájában, izzadva, Nasztya – tiszta fehérben görnyedezik a félelemtől meg a kínos zavarában, szinte azt gondolná az ember – no, most, most rögtön asztal alá bújik a szégyen elől. És mellette ott a mama, aki láthatóan gyötrődik a nem messze, a maga helyén nyugtalanul sürgölődő Artyemij Bogdanovics miatt. A díszvendégek kényszeredett, kissé zavart mosolygással ülnek...

Nasztya fején a sok fodor meg a vállára hulló fátyol őrzi még a friss folyóparti szellőt. A menyasszonyi dísz azonban nemigen illik Nasztyához. A hófehér csipke közül kikandikáló arca kerek és széles, kiütköző járomcsontokkal, amelyek mint egy-egy facsésze dudorodnak, és a buja idomokat nevelt törzs – a két válla, keble – valahogy túlságos határozottsággal meredezik a vékony szövet alatt. Nasztya érzi a tapogató pillantásokat, szinte már zsibbadozik a zavartól, a munkától kérges, kivörösödött, nagy kezét az asztal alá rejti. A brigádvezetők és a vezetőség aktívái az asztal mögött – Artyemij Bogdanovics kívánságára – szétsugdossák jobbra, balra:

– Add tovább, hogy senki itten el ne ázzék! Nehogy valami zűr keletkezzék, amíg a vendégek itt lesznek! Jegorka Mitrjuhinre külön ügyeljetek, mert ő hamar begorombul, ha iszik egyet... Majd, ha a vendégek elszélednek, úgyis marad sör, estére majd rápótoljuk a magunkét!...

S mindegyik, aki csak megkapta az okítást, helyeslőn bólogatott rá:

– Magától értetődik, ha egyszer idehívtuk őket – vigyázzunk a becsületre...

Minden rábeszélésnél, intésnél józanítóbban hatott azonban – a lagzi megnyitója.

Elsőnek is Artyemij Bogdanovics emelkedett szólásra, a kezében vodkáskupa, neki hivatalos kötelessége volt, hogy bevezetőjében szóljon az elért sikerekről: hogy hát a kolhoz szépen fejlődik – szentigaz, nem is olyan régen még harminc deka gabonát osztottak egy-egy munkaegységre –, aztán, hogy a kolhoz meg tudja becsülni a legjobb dolgozóit, hogy Nasztya Szirojegina – bocsánat a nyelvbotlásért, most már Nyeszpanova – semmi volt, és mindenné lett, s hogy az ilyenek, mint Nasztya – az élet igazi gazdái, s hogy köszönet a kedves vendégeknek, amiért eljöttek... Artyemij Bogdanovics addig beszélt, míg a kupát tartó keze teljesen el nem zsibbadt, csak akkor kanyarította a beszéd végére:

– A fiatalok egészségére!

Most a kerületi bizottság első titkára, Puhnacsev állt föl. A mindennapi életben egyszerű ember volt ő, szűkszavú, ám most itt különleges a helyzet, az egyszerűség és hamari szó nem lenne helyénvaló. Ő ugyancsak, kezében tartván a pálinkáskupát, sokáig szónokolt arról, hogy sorra nőnek a káderek, hogy a gazdasági és kulturális színvonal emelkedik, hogy itt van, tessék, szemléltető példaképpen – a hírneves sertésgondozónő...

Kucsin, a propagandatitkár hosszan fejtegette Nasztya lakodalmának összefüggéseit a nemzetközi helyzettel meg az imperialisták próbálkozásaival...

A továbbiakban már gyorsabban ment a dolog, mivel Tuzsikov, a kerületi fogyasztási szövetkezetek elnöke nem tudta

simán a szót szóba fűzni: belefogott a nemzetközi helyzetbe – összezavarta, átkanyarodott a boldog jövő felé – megint csak megrekedt, végül aztán nagyot legyintett, s elrikkantotta magát:

– Kese-rü-ü-ű!*

És az asztalok körül ülők igaz szívvel újrázták:

– Ke-se-rü-ü-ű!!!

Kosztya belekeveredett a menyasszonyi fátyolba, engedelmesen simult közelébb Nasztyához, orrát az arcához nyomta.

– Most is ke-se-rü-ű!

Megint odaköszörülte.

Ezzel be is végződött a lakodalom szervezett része, kitört az általános zűrzavar, ki-ki koccintott, akivel épp akart:

– Hé, koma, egészségedre!

– Páska te, pákosztos kosztos! Emlékszel? Húzódj már közelebb!

Volt, aki próbálkozott vendégköszöntő beszéddel, de nem lett belőle semmi, noha a kerületiek egészségére igen szívesen ittak.

Egyszerre zendített rá a két összehangolt harmonikás, a fiatalság megbolydult, táncolni kezdtek, hanem hamarosan ki is zökkentette őket Zsenyka Krucsinyin meg az ő Glaskája. Zsenyka kiugrott középre, és elkezdte verni a kopogósat – csak úgy villogtak a fényesre subickolt csizmái, röpködött a két tenyere, borzas feje meg pörgött, s teljes iramban fordulván, egyszer csak földbe gyökerezett a lába Glaska előtt:

Hej, de becsapódtam –
Megvert a sors engem:
Feleségnek kanászleányt
Kellett volna vennem!

* Gorko-keserű, lakodalmi népszokás, amely nyilvános csókolózásra kötelezi az ifjú párt.

Glaska, barna, keskeny csípőjű menyecske – bár két gyereke van, javában elmenne ő még menyasszonysorba – fölakadt, íves szemöldökkel, vállait rezegtetve elkezdett libegni-forogni, gyűrött zsebkendőjét meg-meglengette:

Jaj, szép sólymom, madaram,
Repülj, ha tudsz, szállj el!
Öleljed a disznó-dajkát:
Hadd legyen több malaca...

Közben a területi lap fotoriportere itt is, ott is térdre esve fényképezte őket.

– Elvtársak! Polgártársak! Nagyot mulasztottunk! – üvöltötte szét Artyemij Bogdanovics. – Elvtársak! Valamiről megfeledkeztünk! Nem ittunk...

– Dehogy feledkeztünk – már iszunk is!

– A jóegészségre nem ittunk még! Nasztya édesanyjára! Arra, aki megszülte nekünk! Aki fölnevelte!...

– Hurrá, éljen Anna Jegorovna!

– Hurrá-á-á!

Mindenki számára valahogy egészen váratlanul bukkant elő most a tömegből ez az asztal fölé görnyedő öregasszony. A területi fotoriporter hanyatt-homlok már rohant is feléje, hogy megörökítse... Fölbukkant, aztán ugyanúgy vissza is süllyedt, megint Zyenyka kezdte a kakaskodást, fényes csizmáját villogtatva.

Öreg estébe húzódott a lárma, vigasság a Tekergő-parti réten, ám az ünnepség nem jutott el mégse a forrpontig, amikor az ellenségek ellágyulva kibékülnek, s összevesznek a barátok. Csak Iszaj apót vezették ki az asztalok közül – túlságosan elgyengült az öreg – lefektették a közeli bokrok aljába, lehúzták a szűk cipőjét, hogy ne kínozza tovább. Azonkívül Tuzsikov-

nak, a kerületi fogyasztási szövetkezet elnökének jutott hirtelen eszébe, hogy szerencsétlen az egész élete, el is indult a folyóhoz, hogy beleöli magát, de még időben sikerült lebeszélni.

Nasztya józan volt, úgy ült az asztalnál, mint aki karót nyelt. Kosztya viszont Artyemij Bogdanovics vállát ölelte, és egyre magyarázta neki:

– Első ember minálunk – ő! – És Nasztya felé bökött az ujjával. – A második – te, de a harmadik – én vagyok!

Artyemij Bogdanovics kivörösödve, olajosan fénylő arccal és mindennel elégedetten kuncogott:

– Meglehet! Az bizony meglehet... Hiszen én, tudod úgyis, nem törekszem föl a hegyre, megvagyok én rang nélkül is, csöndeskén.

– Nem úgy van az, te vagy a második ember. Elismerem! Nasztya az első! A harmadik pedig – én vagyok!

A folyóparton végetért a mulatozás, a faluban folytatódott. Még éjfél után is jó darabig harsogott a két harmonika Nasztya Szirojegina, vagyis most már Nyeszpanova tiszteletére. Késő éjszakába nyúlott a lakodalom – s ellenségek kibékültek, jó barátok összevesztek.

14

Kora reggel lélekszakadva rohant ki a sertéstelepre, befűtött a kondér alá, és amíg a kondér fölforrt, ugyanúgy rohanás haza, hogy reggelit adhasson Kosztyának, s a munkába elkísérje egy darabon.

Ám, ahogy a házba lép, teljes hangerőre állított rádiózene fogadja, Kosztya a tükör előtt áll, mereszti a szemét, grimaszol – borotválkozik. És a mama is mintha új erőre kapott volna. Az edényfogókkal hadakozik, s hozza is már az asztalhoz a fölforralt tejet.

Kosztya, ez a félénk, esetlen legény, valahogy olyan törékenynek látszott, hogy Nasztya durvának, darabosnak érezte magát mellette, s napról napra jobban érezte a szinte anyás felelősséget – valahányszor elment Kosztya hazulról, belényilallt: nem esik-e valami baja? Habár tudta: mi baja eshet, hiszen ahogy eddig, most is csak a faluszovjet dolgaiban ügyködik. Lassankint aztán meggyőződésévé vált, hogy Kosztya nem véletlen vonzódott úgy hozzá, hiszen őnélküle Kosztyának rettenetes nehéz az élet, ami egyúttal azt is jelenti: Kosztya egyhamar el nem röppen!

A női gyengédséget, a szánalmat eddig egy döglés elől mentett malacra tékozolta. Más nem volt. Ki fogadja el ezt a szüntelen áradó szánakozást, kinek van rá szüksége? Most már van, aki elfogadja, és éjszakánkint a csodálkozástól botló nyelvvel suttogja:

– Csupa tűzláng vagy, akár a kemence, olyan forró, igazán!

És Nasztya nekiszilajodva nyargalászott: hazulról ki a telepre, onnan vissza – nincs percnyi szabad ideje, félrenézni sem ér rá. Ez aztán az élet! Eddig ha álmodozott is – jobbat elképzelni akkor se tudott.

Közben az újságok jó ideje már, napról napra különrovatban szalagcímmel közölték a cikkeket, hozzászólásokat, hogy: „Az állattenyésztők területi tanácskozása elé!" A kolhozirodában rég összegezték már az eredményeket: a múlt év melyik negyedében mennyi tejet fejtek, mennyi volt a termésátlag, menynyi árut értékesítettek... És valahol a gusztoborjei kerületben Nasztya által eleddig egészen ismeretlenül, élt a nagy vetély-

társ – ugyancsak sertésgondozónő, ugyancsak hírneves, még híresebb Nasztyánál is, minthogy már rég ismerik az egész területen, minthogy a szaporulati arány őnála jelenleg is magasabb, mivelhogy annak idején őt érdeméremmel tüntették ki – Olga Karpova! Fél évvel ezelőtt Nasztya még gondolni sem mert volna olyasmire, hogy összehasonlítsa vele magát – kézzel sem érné el, olyan messzi jár! Most viszont Artyemij Bogdanovics kertelés nélkül előrukkolt az ötlettel: „Hívjad ki versenyre Karpovát! Mit félsz – nincs vész!" Segített Nasztyának megírni a levelet.

És, ahogy már szokása volt, Artyemij Bogdanovics nem állt meg félúton: „Nem elég, ha dicséretes dolgot cselekszel – el kell érni, hogy a dicséret el is hangozzék!" És ő elérte, hogy Nasztya levelét kinyomtassák egyszerre három újságban is: Zagarjében, az ismeretlen Gusztoborjében, valamint a területnél.

– A mi rucáink is a hegyek fölött szállnak – Artyemij Bogdanovics elégedetten dörzsölgette a kezét.

Artyemij Bogdanovics magasra léptette, segítette Nasztyát, ő maga azonban azt mondta: „Okos ember falnak nem megy..." És Nasztya fejében homályosan már ott motoszkált valami: nagy ravasz, úgy látszik, jobb neki, ha valaki mást biztat a hegynek, így aztán hiába hányják a szemére: tejből nem teljesítetted az előirányzatot, a gabonával ugyancsak akadoztok – nem úgy van az, várjatok csak, mi egész másban jeleskedünk, egyszerre mindent nem lehet. Te magad ülj csak a hegy tövében, de a csúcsra azért a magad zászlaját tűzzed fel – enélkül nem boldogulsz.

Ez az ember mindent megtett Nasztyáért – előresegítette, dicsérte, sőt férjet szerzett neki. Atyjának, jótevőjének kellett volna hát neveznie, ahelyett azonban, ki tudja, miért: Nasztya félt Artyemij Bogdanovicstól. Mert akármilyen magasra is jut,

Artyemij Bogdanovics fölé nem kerülhet. Próbálj akármit is az ő szándékai ellenében tenni – szép simán letessékel a magasból: egyszerűen lesöpri rólad a dicsőséget, és oda a hírnév, minden... Ó, Artyemij Bogdanovics, Artyemij Bogdanovics, drága jótevő!

Annál dühödtebben sürgölődött Nasztya kint a sertéstelepen. Mi lenne ő egyáltalán Artyemij Bogdanovics nélkül? Egyszerű asszony, amilyenből tizenkettő egy tucat. Ha ki-kitör is, Kosztya eltűri, tűrögeti, míg lehet, aztán fogja a sapkáját. Nemhiába tanult ember – könyveket olvas, cikkeket ír, a gyűléseken magyarázza a politikai eseményeket...

Lezajlott a nyári fialás, sokkal jobban sikerült, mint a tavaszi. Rücskös tizenegyet ellett, a korábban szinte észrevétlen Piszmogó pedig kilenc malaccal tűnt ki, s mind erős, egészséges, öröm rájuk nézni. Most hát megszabadulhatna Nasztya a léleknyomasztó bűnöktől, a régi hiányosságokat pótolhatná a mostani bőségből, hanem épp a legrosszabbkor lenne – pont az állattenyésztők területi tanácskozása előtt, amikor ki kellett hívnia versenyre a híres Olga Karpovát. Különben is ezúttal minden sertéstelepen jól sikerültek a fialások, hát pont nálad lenne a leromlás? Rögtön észreveszik a fehéren feketét. Mindenki ujjal mutat rád, kárörvendőn mondogatják – ehe, leszerepelt a híres! Azt mégsem lehet. Ha fölkötötted a kolompot – viseljed is! Nasztyának már csak csekélyke szaporulat kellett, hogy új területi rekordot állítson föl, mindössze néhány kismalac, és túlszárnyalja Olga Karpovát. Mindenki ezt várja tőle, s leginkább Artyemij Bogdanovics. Csupán néhány malac még, és a „kolhoz zászlaja" az egész területnek is „zászlaja" lesz. És ezt a néhány malacnyi szaporulatot – előteremtették. Veszedelmes játékot űzöl te, Nasztya, a tűzzel!

Hajnali pirkadattal, sebtében épphogy kicsit leöblítette az arcát, már szaladt is ki a telepre. Onnan meg sietett, futott ismét

haza. Otthon a rádió friss, reggeli indulókat harsogott. Az akkurátus Kosztya, nyaka körött tiszta törülközővel, borotválkozott az asztalnál.

A „tűzzel játszol" benne volt már Nasztya idegeiben. „A tanácskozás elé!" – kiabálták a nagy betűk az újság fejlécéről. Erre a tanácskozásra Nasztyát tisztes kísérettel akarják elküldeni – tehát a sertéstelepet az egész állománnyal át kell majd adnia valakinek közvetlenül kézből kézbe. Kézből kézbe, mégpedig Pavlának, de hát ez így... – vajon nem lesz-e belőle valami baj?

Pavla mindössze egy évvel volt idősebb Nasztyánál. Nagy csontú, lapos mellű teremtés, olyan típus, akiről azt szokták mondani, rosszul szabták, de jól megvarrták. Arca durva vonású, a hangja rekedtes, nem is olyan rég ment férjhez, de már ott vannak a gyerekek a nyakán. Annak idején hívták sertésgondozónak – nem vállalta. Mert ugye, vesződséges munka, reggeltől estig nyűglődjék az ember kint a telepen, időnként éjszaka sincs nyugta, alig-alig, hálni jár haza, végül aztán lesz-e kereset, vagy nem lesz? – bizonytalan, mint a kutya vacsorája. És hát az ura mellett most már a szükség se igen ösztökélte Pavlát.

Egy időben Pavla szerencsésebbnek is érezte magát barátnőjénél – Nasztya apa nélkül nevelkedett, az anyja beteges, a sors rendelte, rég várt élete párja csak nem akart megérkezni, hát hogyne sajnálta volna! Sajnálta bizony, és össze is boronálta Keskával. Most viszont már nincs oka sajnálni, most már ő csak afféle morzsaszedegető lett Nasztya mellett. Nasztyát ugyanis gyakorta hívják a kerületi székhelyre, néha naphosszat ott kell ülnie az értekezleteken, s hát nem maradhatnak a disznók felügyelet nélkül. Az ilyen esetenkénti ügyeletekért Pavlának jár a fizetség, de persze nem valami vastag kereset, új

holmira nem kerül belőle, s a gyerekeket ellátni, jól tartani – mennie kell hát a mezőre is, ahogy a többinek.

Nem mindegy: egy-két napra, estére kell átadnia a telepet Pavlának – vagy egész hétre, talán kettőre. Egy hét alatt annyira beletanul a dologba, kinyílik a szeme, hogy rájön a turpisságra: az istálló födele alatt nemcsak az eleven jószágot tartják, ott vannak a „holt lelkek" is. Ha pedig fölfedezi, titokban nem tartja, az biztos, Pavla – nem éppen égből szállt angyal, el nem mulasztja bemártani a híres szomszédasszonyát.

Megjött a munkájából Kosztya, a keménytüskés sünfrizura imponálóan meredezik, arcán fontoskodó kifejezés: vagy értekezleten elnökösködött még az előbb, s még nem hervadt le arcáról a hivatali máz, vagy, hogy valami fontos hírt hozott – Nasztya fényképét közölték az újságban, esetleg prémiumot szándékozik adni a vezetőség...

– Kiküldetésbe mégy.

– Hová?

– Eleget ültél már egy helyben, ilyen dolgozónak, mint te vagy, meg kell osztania tapasztalatait.

– Vagyis hát – el kell utaznom?

– Talán úgy akarsz kiküldetésbe menni, hogy közben itthon maradsz, heversz a kemencén?

– Sehova el nem utazok.

– Elmégy. A kerületi pártbizottság határozata. Először ellátogatsz a gusztoborjei kerületbe, az Olga Karpovával történő tapasztalatcsere végett. Ez egy! A blinci kerületiek pedig azt kérik, látogassál el hozzájuk. Kettő! No, ezenkívül majd, persze, be kell térned ide-oda...

– S kire hagyom a telepet? Elhanyagolják ! Tönkreteszik! Nem megyek sehova!

– Találunk embereket, akik majd ügyelnek a jószágra. A kollektíva száz szemével, száz kezével őrizzük a kolhoz hírnevét.

Mit mondjon hát Kosztyának – fölfuvalkodott, mint valami pulykakakas, büszke, hogy az ő felesége bejárja majd a szomszéd kerületeket, kiokítja az embereket.

Nasztya remegő szívvel tért aludni. „A kollektíva száz szemével, száz kezével." De hát ez rettenetesebb, mintha egyedül Pavlára bíznák. Amint elkezdenek nézelődni, vizsgálódni, ki mire nem rest – kitör a gyalázat! Még ha Pavla egymaga lesz ott, csak hagyján... Talán kár is volt úgy izgulnia Pavla miatt. Hiszen Pavla máris jóformán úgy ismer minden szopós malacot a túrcsi orráról, akár a szomszéd gyereket az arcáról, ismeri az egész falkát, viszont nem kell tudnia, hogy a számadási könyvekben mi hogyan van beírva. A könyveket Szidor Matveics az irodában tartja, szekrényben – lakat alatt. Nevetséges elgondolni is, hogy Pavlának akár eszébe is jut majd belekukkantani ezekbe a könyvekbe. De ha mégis eszébe jutna, akkor se ért ő hozzá, nem olyan iskolázott, hogy megértené. Igaz ugyan, Szidor Matveics, akár álmából verné fel az ember, rögtön megmondja akármelyik számot. Node, ez megint csak más dolog – valakinek eszébe jusson megkérdezni. Eddig Pavlának nem jutott eszébe. Hanem ha „a kollektíva száz szeme, **száz** keze..."?!

A reggeli etetés után Nasztya rögtön bement Artyemij Bogdanovicshoz.

– Jól van, elmegyek, ha egyszer annyira akarjátok – hagyta rá végül. – Habár, hogy is mondjam, félek itthagyni a disznókat. Pavla ugyan rendes, megbízható asszony, de azért mégsem a magam keze...

– Majd a körmére nézünk. Nem hagyjuk felügyelet nélkül – ígérte Artyemij Bogdanovics.

Csak erre várt Nasztya.

– Dehogyis, épp azt akarom kérni, ok nélkül ne zavarkodjatok körülötte. Hiszen kész büntetés – képzeld el, mikor dolgo-

zol, száz szem mered a hátadra, száz kéz löködi a könyödet. Hallod-e, Bogdanics, meg ne engedd senkinek, hogy beleártsa magát! Pavlával én magam egyezek meg, én magam is kérek számon mindent, amikor megjövök.

– Jó, jó, meglesz. Senki nem avatkozik bele.

– És Pavlának ugyanannyi jár fizetség, mint nekem. Hallod-e?!

– Megfizetjük, ne izgulj!

– És a takarmányt ugyanúgy hordják, ahogy én kaptam. Ismerem ezt a Mihej kulcsárt – képes ez egyiknek bő marokkal mérni, másiknak meg csak ujjhegy között...

Még aznap átadta Pavlának az istállót:

– Hát csak igyekezz, kedveském, senkit ide ne engedj, a dirigálók csak bajt hoznak rád. Akárki idedughatja az orrát, parancsolgatni akar, ilyesmi, cserdíts a nyaka köré!

– Bízd rám – nyugtatta meg Pavla. – Éntőlem hamar megkapják.

Keska, szokása szerint, most is nekidörgölőzött Nasztya csizmája-szárának, várta, mikor nyúl már le megvakargatni a füle tövét. Könyörögve nyifogott. És Nasztya lehajolt hozzá:

– Nem maradok el soká, aranybogaram. Ne szomorkodj utánam, picikém!... Pavla, aztán ne sajnálj te se tőle egy kis kényeztetést! Mit tagadnám, ez lett itten a kedvencem.

Pavla elkaccintotta magát:

– A szoknyám alatt őrizgetem.

– És vigyázzál, Pavla!... Mihelyt valami baj előadódik – értesítsd Artyemij Bogdanovicsot, ő rögtön hazahív engem táviratilag.

– Tán csak megleszünk távirat nélkül is. A gyereket rábízza az ember a szomszédra akár, nem félti, itt meg – malacról van szó. Nahát...

Keska ott dörgölőzött a csizmaszárhoz, nem tágított egyet-

len lépést se. Nasztya pedig szomorúan tűnődött azon, hogy előbb-utóbb el kell majd vadítani magától ezt a Keskát, mert, ahogy minden disznóra, rá is egyetlen végzet vár – a kés. „Jóságos Isten! Úgy sajog a szívem, mintha saját véreimtől búcsúznék, nem pedig a disznaimtól..."

Világos színű, apró virágos ruha, díszes gallérral, sötét kosztümkabát, kitömött, feszes vállakkal, a karjára vetve homok színű, könnyű felöltő „Metro" szövetből, fényes selyembéléssel; lábán magassarkú cipő – szorít az átkozott, de talán majd kitágul. Nasztya fölszállt a vonatra.

Artyemij Bogdanovics nem volt rest, maga kísérte ki az állomásra, Kosztyával együtt. Integettek, míg csak el nem indult a vonat. S Kosztya – ej, micsoda tökfej! – olyan az arca, mintha vackorba harapott volna, viszont mielőtt még befutott a vonat, a szeme sarkából egyre mustrálgatta Nasztyát, s kétszer is kijelentette:

– Hű, de elegáns nő vagy te!

Artyemij Bogdanovics heherészett:

– Úgy vigyázz, másik embert hoz majd az útról. Az bizony könnyen meglehet!

– Nem, ő nem olyan, hűséges asszony.

Eh, aranyos, kis butusom...

15

Nem valami messzi, tengerentúli országba szakadt – csak a szomszéd kerületbe. Egyik kerület olyan, mint a másik: ugyanolyan sárgálló mezők, a falvakban végig ugyanazok a viharté-

pázta háztetők, akár Zagarje vidékén, gidres-gödrös utak, rozoga, kis hidakkal, amelyeket jóformán csak az imádság tartja. Minden ismerős, nincs semmi megcsodálnivaló, mégis minden óra meghozta Nasztyának a maga újdonságát.

Alighogy leszállt a vonatról, eléjevágódik egy ember:

– Elnézést, nem Anasztaszija Sztyepanovna?

– De az vagyok.

– Parancsoljon, már várja a gépkocsi.

Nasztya életében mindössze vagy ötször utazott el vendégségbe a másodunokanővéréhez, aki vidékre ment férjhez, egy fatelep vezetőjéhez. Valahányszor leszállt a vonatról, akár idegen helyen, akár a hazai állomáson, mindannyiszor nyakában a gond – jaj, el ne ugrassza az autóbuszt, hogyan puhítson meg egy-egy alkalmi fuvarra leső sofőrt... Itt viszont: „Tessék parancsolni, várja a kocsi..."

A kocsi mellől pedig már siet eléje egy nő, mosolyt gyűröget az anélkül isráncos arcán. No, lám-lám, Olga Karpova maga jött ki fogadni Nasztyát. Elsőnek ő nyújtja a kezét, s mintha egy csöppet zavarban volna:

– Jó napot! Nos, hogy talált ide hozzánk?

Alacsony, keménykötésű asszony ez a híres Karpova, csontos, nehéz keze van, erősen lesült arcán jólelkű, kissé bátortalan mosolygás. Hozzá képest Nasztya, az ünneplőruhájában, lábán a magassarkú cipővel – fővárosi színésznőnek látszik, legalább. Valószínű, épp ezért a zavar Karpova arcán.

Minden új, még a szoba is a Kerületi Kolhozista Otthonban. Még sohasem szállt meg Nasztya ilyen helyen – ha eljött hazulról, mindig a rokonoknál éjszakázott vagy ismerősöknél. Itt pedig külön, tiszta, kis szobája van, a falon kép, a Három orosz daliával, az asztalon fehér szalvéta, vizesüveg.

Minden új. Reggel udvarias kopogás az ajtón:

– Szabad? Önért jöttem.

Fiatal legény a sofőr, Zsenyka Krucsinyinre hasonlít – a szemében huncutság, szinte azt várná az ember, hogy rágyújt a nótára:

Hej, kislány, a köcsög-kebled
Kinek nevelgetted?

Pedig hol van az ide, más világ, más emberek?...

Itt a híres Olga Karpova, a Huszadik Pártkongresszus nevét viselő, híres, nagy kolhoz, a kolhoznak híres elnöke: Csujev Afanaszij Parfenics. Ez a híres elnök szikár, magas ember, vastag hangú, a hatalmas orra fölött szemetbújtató, bozontos szemöldök.

– Nézzen körül! Kritizáljon! – A sütőlapát-forma, nagy tenyerét nyújtotta üdvözlésre.

Ó, hogy szeretett volna mindent megnézni, és belélátni: miféle szerzet is hát ez az Olga Karpova? Látszatra teljesen egyszerű, olyan asszony, mint a többi, kicsit hasonlít is Nasztya anyjához, amikor az még fiatalabb volt. De tényleg ilyen egyszerű ez a nevezetes Olga Karpova? Valami itt gyanús – hosszú évek óta már nem is falka –, óriás csorda van a keze alatt, és valami rendkívül magas a szaporulati arány. Nasztya túlszárnyalta, igaz, de hogyan? Hogy mennyit ér ez a saját győzelme, Nasztya jól tudja. De Olga azt ígéri, hogy ezt az ő eredményét is megtetőzi! Hát ugyan hány keze van ennek az asszonynak — öt pár, tíz pár? Nasztya reggeltől estig győzködik az istállóban, azok a bizonyos mutatók viszont csupán azért magasak, mivel a „holt lelkeket" besorolta az élők közé, márpedig gondozást ezek nem igényelnek. Ó, nem lehet ezt kibírni!... Talán szerte mindenütt az megy, a porhintés, és már egészen megszokott dolog? Mert akkor minden világos – ravaszság nélkül nem megy az élet. Akár meg

se próbáld, Olga Karpova, a ködösítést, mi itt – nem vezetőség vagyunk, minket be nem csapsz, mi is értjük a csíziót!

„Nézzen körül! Kritizáljon!..." Karpova elvitte Nasztyát az ő sertéstelepére. És Nasztyát elfogta a félelem.

Sok mindenféle sertésólat, istállót látott már életében Nasztya – büdösség volt bennük, zsúfoltság, sötétség, s menynyezeten vízpára gyöngyözött, a padozaton tócsák. Éppen ezért mindig is tetszett neki a maga sertéstelepe: cementpadlós folyosó visz végig-hosszat, elfordítja a csapot, és víz folyik a kondérba, a kerítésrács pedig éppenségel díszes, templomkertből való... Itt viszont kondér sincs, helyette valamiféle párolóberendezés van — a forgattyúk nikkelezettek, akár otthon a vaságy gombjai, az oldala fehér festékkel bemázolva, valami sistereg, fortyog benne, de se füst nincs, se gőz, se szag. A párolóhoz közvetlenül csatlakozik a szállítószalag. Meghúzod a fogantyút – meleg keverék csúszik a szállítószalagra adagonként, és ez a szalag párkánnyal szegett csatornában elviszi a rekeszekhez: minden egyes sertésnek kimért porció jár – nesze, egyél és hízzál! Nem kell ide-oda cipelgetni a maszatos vödröket. És a rekeszek tisztítása? ... Hogy mennyi időt, mennyi rengeteg munkát igényel, de ha nem csinálod rendesen, a disznók trágyában fetrengenek. Itt fogja az ember a gumicsövet, a vízsugár besöpri a trágyát a csatornába, s ugyanazzal a vízsugárral a csatornán át kihajtja a trágyakútba. A lemosás végén a kútra rácsapod a fedelet – minden tiszta, lapát nincs is az istállóban. És tágas az épület, világos, minden fehérre mázolva – akár kórház volna. Az ilyen istállóban fele munkával elboldogul az ember, itt még a naplopó is fölcsaphat az élenjárók közé.

„Nézzen körül! Kritizáljon!..." Azért küldték, hogy ezekkel ossza meg a tapasztalatait. Nos, valóban volna mit megosztania...

Azok után, hogy Nasztya odaborította Artyemij Bogdanovics elé a döglött malacokat, azok után, hogy ezt hallotta tőle: „Az életben az a legfőbb bökkenő, hogy a nyomás, az erő ellenében kell menni... Többet ésszel, mint erővel..." Ésszel és ravaszsággal. Igen. Nasztya hát elkezdett ravaszkodni, és nem gyötörte a lelkifurdalás – igaz a mondás: egy ostoba rosszabb két tolvajnál. Csupán egy valami nyugtalanította – ezen az ő ravaszságán nincs semmi különös, könnyen átláthatnak a szitán...

Most pedig tessék: „Nézzen körül! Kritizáljon!..." Mintha így volna természetes. Senki nem is sejti, hogy úgy csöppent a hírnévbe, mint Pilátus a krédóba. Itt van parádés ruhában, magassarkú cipellőben... Hiszen, ha őneki magának kellene értekeznie ilyennel, utána köpne. A parádés ruha – csalás, a méltóságteljes hang – csalás, sőt a férjét is csalással szerezte. Az egész élet – csupa csalás, minden boldogságot ez tart fenn – a csalás! Lehet-e hát élni sokáig ilyen életet? Tarthat-e soká az ilyen boldogság? Hiszen önmagát sem becsüli már: nem vagy te, Nasztya, igazi – hamis kő vagy drága ékszeren!

„Nézzen körül! Kritizáljon!..." Olga Karpovával járta végig a tágas, nagy istállót, és gyűlölte Olgát. Egyszerű aszszony, akár ő maga, még tudatlanabb talán, mégis szerencséje van. Ilyen viszonyok között persze nincs szüksége csalásra, nem kell ravaszkodnia! De vajon Nasztya akarja-e a csalást? Miért olyan az ő boldogsága, mint a takonykóros csikó? — látszatra szép, egészséges, a nyaka ívbe feszül, belül pedig rothadás, fejbe lőni sem kár. S miért? Ki benne a vétkes? Nasztya gyűlölte Olgát.

Estére gyűlést hívtak össze, a Huszadik Pártkongresszus állattenyésztői tanácskoztak, s Nasztyának föl kellett szólalnia. A vörös posztós asztaltól szólították, kérték, lépjen fel a szónoki emelvényre, tapsolták. „Kritizáljon!..." És Nasztyának

átvillant az agyán: okosabb békén hagyni most a kritikát! Elkezdte hát dicsérni Olgát, a sertésistállóját meg a fajbeli szép állományát:

– Nagy tanulság volt ez nekem magamnak, elvtársak! Sok hasznos, jó dolgot láttam én, sokat tapasztaltam itt maguknál. Megmondom őszintén: messzi vagyunk még mi maguktól... Nagyon köszönök mindent...

És mindenki elégedetten ült a helyén, Olga Karpova is a napégette ráncaival meg maga Afanaszij Parfenics Csujev is, ez a szigorú és láthatólag sokat tapasztalt, okos paraszt, azok közül való, akikről azt szokták mondani: röntgenszeme van – úgy ült ott, mint akinek hájjal kenegetik a talpát. A hízelgés befonja a lelket, mint pók a legyet – ki tudna ennek ellenállni? Ezt érezte meg ott Nasztya ösztönösen, és ezért kezdte buzgón dicsérni Olga Karpovát.

Nagy tisztességgel búcsúztatták.

16

Bejárt számos kerületet, s nagy kanyarodóval tért haza.

A vonatnál Kosztya várta. Ahogy meglátta feleségét, megrezzent, és hirtelen-furcsán lehiggadva sandítgatott rá.

– Mi van veled? Történt valami? – kérdezte tőle Nasztya.

– Nem, semmi... Csak te vagy olyan... Valahogy más...

Ugyanaz a ruha, a kosztüm, a karján átvetett felöltő, hanem a kerek képe szögletesre vált, erősebben kiütköztek rajta a járomcsontok, a szeme körül szarkalábak, s valahogy a szeme is nyugtalan, ide-odaugrál, duzzadt szája szögletében – keserű ránc. Valahogy más...

Kosztya viszont semmit sem változott – a sűrűn tüskéző

kefehaj most is ott meredezik a sima homloka felett, nagy füle izgatott pírban ég, vizenyős zöld szemében riadtság és várakozás.

Valahogy más... Ezt maga Nasztya is érezte. Ahány nap — mind újabb lépcsőfok felfelé, ahány nap – följebb, egy-egy lépéssel, és – valamikor vége szakad... Nyugodtságot erőltetett magára, fölényes biztonságot mutatott, éjszakánként azonban nem tudott elaludni. Pedig sohasem voltak álmatlan éjszakái. Rendszerint alig hogy letette fejét a vánkosra – máris hajnalt kukorékoltak a kakasok, s ki az ágyból!...

De Kosztya talán megérti? Túlságosan együgyű ahhoz. Hogy is ülhet a faluszovjet elnöki székében az ilyen? Csak úgy, hogy helyette mindent megcsinál Artyemij Bogdanovics.

Megölelte Kosztyát, a járomcsontjával odasimult az arcába, s kitört belőle az indulat, elbőgte magát igazi fehérnép módra:

– Aranyos kis butusom te!... Ó, te csúnya bajkeverő! Hogy is bírtad nélkülem?...

Kosztya szeme bepárásodott – nézd csak, hogy szeret, lásd, mennyire örül, biztos nagyon várt.

– Menjünk hamar! Haza akarok menni...

– Most egyszerre még nem lehet hazamennünk. Kértek, előbb menjél be még a kerülethez. Összehívták az aktívaértekezletet – föl kell szólalnod, beszámolni.

– Ehh!

Az istálló előtt a kifutóban eltikkadva heverésztek a disznók. Egy jókora süldőmalac egyszer csak fölkapja a fejét, ugrik, s már rohan is kifelé – tömött húsú, rózsás bőrű, teli ruganyos erővel. Csaknem ledöntötte a lábáról Nasztyát – Keska. Orrát föltartva sivalkodni kezdett, körültáncolta gazdasszonykáját,

majd hirtelen elfeküdt ott, megcsöndesedett, fáradtan és kéjesen hunyta le a szemét.

Nasztyának még a szeme is könnyes lett, úgy meghatódott:

– Látod, megismert. Kis madárkám, aranyosom, szívem csücske! Ó, a kényes húsát neki! Ó, te kis bolond, ronda portéka!...

Vakargatta az érdes tapintású, hámló bőrét. Keska olvadozott a gyönyörűségtől.

És Pavla trombitálva fujkálta az orrát a kendője sarkába:

– Vigyen el az ördög! Ez már, hallod-e, túlság, rosszfajta szeretet... Énelőttem hát el nem hevert így soha.

Tűzött a nap, a megforrósodott párás levegő tele volt ismerős szagokkal – az erjedt trágya gőzével, az átizzadt testek szúrós, pállott bűzével. A mezők felett, a füzek közt rejtező kis folyó meg a hőségben úszó erdők és néptelen falvak fölött – álmos nyugalom terpeszkedik. A Nasztya által megszokott világban minden a régi, semmi nem változott.

Semmit sem kívánt most úgy Nasztya, mint hogy hajnalonkint felkeljen megint, s a háztól ki a telepig végigjárja a rövid utat, hogy lépkedjen ott, és szemébe süssön a pirkadati fény, azután a ruhája ujját föltűrve munkához lásson: szeretettel és gyengéd jóérzéssel ellátni az állatokat, tudni azt, hogy egyetlen nap nem vesz kárba, hogy mindegyik hasznot hoz a kolhoznak – szalonnát, húst ad, pénzt; tudni, hogy mögötted ott van a házad, a családod, várnak otthon a gyerekek (mert előbb-utóbb úgyis megérkeznek majd), s ezekre a gyerekekre jobb élet vár, mint amilyen a tied volt – nem fogják megismerni a lengubóból, csalánból főzött gombócot, amely nehéz volt, mint a kő, fekete, mint az érett trágya, és nem kell majd háborúba induló apát búcsúztatniuk az országút szélén, nem kell hallaniuk apjuk utolsó szavát, keserűn játékos kérkedéssel: „Vagy aranykereszt a zubbonyon, vagy a fogam is

otthagyom!" És lesznek majd a családban kicsi ünnepek, kicsi örömök, olyanok, mint ez a mai...

Kosztya egész nap az új motorkerékpárral babrálgat. Tegnap vette Nasztya a kerületi székhelyen. Oldalkocsis motor, ilyent ugyan nem kap az ember akármikor, mert ha érkezik is a boltokba, egykettőre elkapkodják. Tuzsikov segített: emlékezett még a lakodalmi vendéglátásra, a jó erős házisörre, s alighogy Nasztya megszólalt, hogy : „Szeretnénk..." – mintha mintegy varázsszóra... Itt van, Kosztya, az ajándékod, a motor! Azt hiszem, ilyesmiről ábrándoztál...

Semmiféle más életet nem akar Nasztya, csak ilyet – zajló események meg hírnév nélkül, békességgel, csendes örömökkel, estefelé a csontjában fáradt sajgással, s hozzá jó, mély álmot, tiszta lelkiismeretet. És elkezdené ezt az új életet már most, haladék nélkül, de nem lehet...

Estefelé megint fel kell vennie az ünneplőt, és gyerünk a kerület másik végébe, a Második Ötéves Terv Kolhozba, ahol beütemezték a felszólalását. Neki, a híres sertésgondozónőnek, most már nincs ideje foglalkozni a saját állományával. Pavla, akiről nem írnak az újságok, akit nem javasolnak kiküldetésbe, akinek nem rendeznek ünnepélyes fogadtatást sehol – ez a Pavla eteti, gondozza az egész falkát. Neki pedig a saját állattenyésztői hőstetteit kell dicsőítenie. S hamarosan kezdődik a rég várt tanácskozás a területi székhelyen...

Addig pedig – lökjed csak félre a hozzád törleszkedő Keskát, és siess szaporán be a kolhozközpontba: Artyemij Bogdanovics már vár rád, alig várja, hogy négyszemközt beszélhessen veled: mit láttál, mit tudtál meg, hogyan fogadták a kolhoz követét? No várj csak, Bogdanovics, lesz mit hallanod!

Artyemij Bogdanovics kiöltözve várja, izzad a sötét ünneplőjében. Kifényesedett arca csak úgy ragyog, ahogy fogadja, szorongatja a kezét, a vállát veregeti, széket húz elő, a szemébe nézdegél. Mikor azonban belefognak a beszélgetésbe, elcsendesedik, arca komoly, rövid, vaskos ujjait billegeti az asztalon.

Nasztya mesélt Olga Karpova gépesített sertésistállójáról. S Artyemij Bogdanovics nem szakította félbe.

– Akár tetszik, akár nem tetszik – mondta Nyasztya – előbb-utóbb nekünk is kell olyat építenünk. Ha pedig nem, akkor egy darabig csak lármázunk, fortyogunk, csináljuk a hamisságot, de aztán végül leégünk. A „hurrá"-gőzzel messzire el nem jutunk, Artyemij Bogdanovics. Nekik ott a gépi fölszerelésük – ha beleszakadunk a dologba, akkor is egykettőre megelőznek bennünket. Számolgatsz, látom, töröd a fejed. Hát ne törjed – bizony sokba kerül az ilyen sertésistálló, megtudakoltam, de egy vagy két év alatt, garantálom, bőségesen visszatérül a költség...

Artyemij Bogdanovics nem szakította félbe Nasztyát, hallgatta csak, és forgatta fejében a gondolatokat.

– Viszont, ha rászánjuk magunkat, akkor most kell – folytatta Nasztya. – Hogy tavaszra, legkésőbb nyárra kész legyen az új épület. Csak akkor tudjuk tartani a színvonalat...

– Tavaszra vagy nyárra? – jött meg a hangja Artyemij Bogdanovicsnak. – Hát ahhoz mit szólnál, ha én ezt a sertésistállót neked már télre tető alá hozom, annak is a legelejére?...

– Ha télre elkészül, annál jobb. Ilyen épületben én újból meg merném kockáztatni a téli elletést.

– De ugyan miért is ne csináljuk! – Artyemij Bogdanovics egészen felélénkült, s elkezdett hunyorogni. – Tudod úgyis, új tehénistállót szándékoztunk építtetni, a fundamentumát le is rakták már. Ugyancsak vízvezetékkel terveztük, kutakkal,

mélyített trágyatárolóval... De ládd-e, bután jelöltük ki a helyét, a földeken kellene majd a marhát áthajtani, ki a legelőre meg vissza – tehát vagy építünk hozzá speciális terelőutat, vagy összetipratjuk a vetéseket... Nem kéne-e átszabnunk azt a marhaistállót? Csinálunk belőle valami mutatós sertésistállót, amíg nem késő...

– És gyorsabban is megtérülne a beruházás. Vannak jó fajdisznaink, viszont a tehenek, helybéli fajta mind, a sok jó takarmányt a ganéba pocsékolják.

– Ki is fizetődik... Helyes. Kimódoljuk. Csakhogy neked majd jó hét kilométernyire lesz az új istálló. Ezzel hogy leszünk?

– Úgy, hogy a házamat közelebbre telepítjük majd át. Segítetek ugyi?

– Már hogyne segítenénk... Rendben van, fölvetem a kérdést a vezetőségben.

„Fölvetem a kérdést" – ez már majdnem azt jelentette: megvan a döntés. Ha egyszer Artyemij Bogdanovics fölveti, a vezetőség ellene nem szavaz.

17

A területi székhely drámai és vígszínháza fényárban úszik. A területi színház – oszlopdíszes, nagy épület, még a múlt században emelték valamikor, de azóta néhányszor már átépítették. A tervezők és az építők megtettek minden lehetségest, hogy az embert itt ünnepi érzések töltsék el. A padlón mindenfelé szőnyegek, a mennyezetről szikrázó csillárok csüngnek, mindenütt márványfalak, széles, nagy tükrök....

A színház előcsarnokában most is ünnepi a nyüzsgés, tolongás, könyvekkel, brosúrákkal megrakott, tarka árupultokat

állítottak fel, a tömeg között az újság riporterei úgy cikáztak, rohangáltak, mint az őrültek. Minden ünnepélyes, pedig nem is ünnepre gyűltek most össze – munkáról tanácskoznak. Meg különösebb ok sincs az ünnepelgetésre.

Hajdan ezek a vidékek Oroszország-szerte híresek voltak az ártéri rétekről meg a jófajta teheneikről: vajból, vágómarhából, bőrökből a helyi kereskedők milliós vagyonokat szereztek. Egyszer aztán a területet átállították gabonatermesztésre: az országnak kenyér kell, szánts föl mindent, amit csak lehet! És felszántották az ártéri réteket. Aztán észbekaptak ugyan, de későn – a rétek elposványosodtak, telenőttek bokorral, gizgazzal, a fajmarhák gulyái elkorcsosodtak, a kolhozokban elkezdték szaporítani az apró termetű, igénytelen jószágot, amely beérte az erdei kaszálókon gyűjtött, durva szálú szénával. De ezeket a kaszálókat is évről évre benőtte az erdők sarja. Legfőbb ideje hát riadót fújni – nem örömünnepre készül hát a tanácskozás, bizony soknak kijár majd itt az alapos fejmosás.

Nasztyát azonban nem korholás, szidás várja itt, nem, még a tanácskozás előtt megrohanták: „Kérjük, jöjjön majd be a területi szovjet mezőgazdasági osztályára!..." „Kérjük, látogasson el az állategészségügyi technikum tanfolyamaira!..." A területi pártbizottságon maga az első titkár beszélgetett el vele, az újságok és a rádió tudósítói kora reggeltől lesben álltak a szálló folyosóján, a szobája előtt. És különszobát is kapott, fürdőszobával, telefonnal, szolid kis íróasztallal, s az ablakból a város főterére nyílt kilátás. Artyemij Bogdanovics a szomszédságban kvártélyozott kettesben a kerületi bizottság titkárával, Puhnacsevvel. Artyemij Bogdanovics igen figyelmes volt Nasztyához, az újságírókat is ő fogadta helyette, csak hogy feleslegesen ne terheljék.

S a tanácskozáson beválasztották Nasztyát az elnökségbe.

Áthaladt az egész színháztermen, föl a színpadra, és közben mindenünnen nézték: Nyeszpanova-Szirojegina, Zagorjéből most vágd ki a rezet!

Az asztalon vörös posztóterítő. Nasztya tőszomszédja egy szemüveges, ősz férfiú, professzor, tanszékvezető egyetemi tanár, még Nasztya is – aki pedig őszintén szólva nem túlságosan képzett – ő is olvasott olyan kis füzeteket a takarmányadagokról, amelyeket ez a professzor írt. És most, lám, egymás mellett ülnek itt, az elnöki asztalnál. A homályos teremből – az arcok százai látszanak, köztük van valahol Artyemij Bogdanovicsé meg Puhnacsevé is, a kerületi bizottság titkáráé, aztán ott ülnek sokan kolhozelnökök, a kerületi bizottságok titkárai, és mindezek – odalenn maradtak, ő pedig, Nasztya, elnéz mindannyiok felett. Az előadó többször is tisztelettel említette a nevét. Mikor aztán bejelentették a szünetet, s kezdtek elszéledni, a színpadra vezető lépcsőn lefelé az ősz professzor udvariasan karon fogta:

– Csak óvatosan, le ne essék!

Utána pedig elkezdett beszélni:

– Sokat hallottam önről. Örülök, hogy megismerhetem.

Együtt mentek át az előcsarnokba, a szikrázó csillárok alá, ott pedig megrohanták őket a fotoriporterek:

– Egy pillanat! Csak egyetlen pillanat az egész! Nem tartjuk fel!...

Reggel Artyemij Bogdanovics lobogtatta az aznapi újságot:

– Szövetségben a tudomány és a gyakorlat, hogy úgy mondjam.

Együtt, karonfogva – két híresség!

S a második napon megkérték Nasztyát, hogy okvetlenül szólaljon fel. „Nem, nincs semmi kifogás, szabadkozás, nem nélkülözhetjük a felszólalását..."

És Nasztya a sugárzó, erős lámpafényben átment a színpadon a szónoki emelvényhez, izzadt markában szorongatta a papírlapot, a leírt beszédét. És a titokzatos, félelmetes félhomályból most őt nézte a sok fejű, sok arcú, sok szemű terem. Most hát nem az otthoni társak, a kolhozbeliek előtt kell beszélnie, a félelemtől megrogyott a térde. De mégis megszólalt:

– Mi, a Zagarje kerületi Dalia kolhoz állattenyésztői már most kötelezettséget vállalunk arra...

Megtapsolták.

Nasztya érezte – őrá itt szükség van, nagyon. Sem Artyemij Bogdanovicsra, sem Puhnacsevre, de senki másra úgy nincs szükség, mint őrá. Még Olga Karpova is csak... Olga jelentősége már elhalványodott, régóta ismeri mindenki, Olga nevét ismételgetni most – annyi, mintha magában elismerné az ember: az újak közül senki ki nem emelkedett, vagyis egy helyben toporgunk, viszont most itt az új, tessék, hát mégsem állanak a dolgok olyan rosszul a területen, íme – új erők, reményre jogosító, új káderek nőnek ki a sorból, s ez már bizonyíték.

„Mi, a Zagarje kerületi Dalia kolhoz állattenyésztői már most kötelezettséget vállalunk..."

Egyszerű sertésgondozónő, akit csak az előbb láttak az újságokban, amint kart karba öltve áll a híres professzorral. A tudomány és a gyakorlat lép szövetségre – ha egyszer így van, a területen most már eligazodnak a dolgok.

Ezideig Nasztya félve és gyanakodva tekingetett az emberekre: ha mégis rájönnek a turpisságra, akkor mi lesz? Nem igazi ő, csak véletlen odakerült hamis kő a drága ékszeren. Most aztán nem is az eszével, de az ösztönével jött rá – az emberek hinni *akarnak* neki, az embereknek ez *kell!* A hamis követ is beteszik a foglalatba, ha nincs kéznél igazi. Mert nagy dolog ám a lelkesítés, s bizony a teremben ülőknek annyira

szükségük van biztatásra, arra, hogy tartsák bennük a lelket. Ő kell nekik. Őrá, Nasztyára van szükségük. És most már Artyemij Bogdanovics teljes erővel arra törekszik majd, hogy Nasztya valahogy le ne csússzék a csúcsról. Régebben azt hitte Nasztya – egyedül van, s körös-körül ellenség mindenki. Nem, nincs egyedül. Ha pedig így van – most már semmitől nem kell félnie. Hamarosan megépítik az új sertésistállót, olyan lesz, mint Olga Karpováé, talán még annál is jobb. Abban ő szépen berendezkedik, kitűnő ellési átlagokat ér el, előbb-utóbb kitölti majd velük a „holt-malaclelkek" helyén tátongó hiányokat, a lelkiismerete megkönnyebbszik, s ő maga újjászületik, s nem lesz a világon becsületesebb ember, mint Nasztya Nyeszpanova! „Okos ember falnak nem megy." De ugyan, lehet-e félelmes neki bármiféle fal, akármilyen meredek sziklafal legyen, ilyen magasságból, ahova most már ő eljutott?

„Mi, a Zagarje kerületi Dalia kolhoz állattenyésztői már most kötelezettséget vállalunk..."

És a válasz rá – taps. Hisznek neki. Már ő is hisz önmagában – teljesíti majd mind a vállalást, őbenne nem fognak csalódni. Hisz, igen – minden erejét az emberekért áldozza, mert tőle most ezt várják!

És a szemébe könnyek gyűlnek, elönti a hála azok iránt, akiknek szükségük van rá, akik bíznak benne. Boldog könnyek.

Az erdők sötétlő öve felett, mint mindig így kora reggel, gyér pirkadati fény szűrődik át a lazán összeboruló felhők között. Ezt a kis fénysugarat fogták fekete keretükbe az alvó házikók ablakai. Minden farsangnak megvan a böjtje. Nasztya most is előbb kel fel Utyiciben mindenki másnál.

Jóból is megárt a sok. Nasztya a sok ünneplástől, az ülésezéstől elfáradt, örömmel rúgta le a magassarkú cipellőt, s bújt be a koszlott pufajkába, gumicsizmába.

Gyér fényű hajnal az erdők felett, lába alatt a kitaposott ösvény, a kondér alatt ott a katlan, odébb a krumplimosógép tartálya...

Ahogy azelőtt, nyikorog a taliga kereke, Iszaj apó hangja szólítja:

– Hej, remete-menyecske, megvagy-e még vagy se?

Most már hordják Nasztyának az abrakot, amilyent éppen kér, meg akármennyit. Próbálna valaki szólni akár egy görbe szót – a nyakát törné.

Pavla kezén a disznók – hiába na, nem a gazdasszonyé – kicsit megcsappantak. Most hát eteti őket Nasztya, szorítja a tempót.

Keska, a kedvenc szépen nődögél, gömbölyödik, most is sündörgő, kedveskedő. Elsőnek Keska hangja köszönti Nasztyát, ahogy benyit az istállóba, felveri az egész falkát, kitanulta, hogyan kell orrával kinyitni a tolózárt, maga kiszabadul a kutricából, ott sürög-forog lába alatt, orrával bökdös, zavarkolódik...

A központi falu szélén, kertek alatt már teljes gőzzel zajlott az új, a minta-sertésistálló építése. A föld alatti trágyatelep alját, oldalát már kirakták téglával, fölhúzták az épület falait is, most ácsolják rá a fedélszéket. Artyemij Bogdanovics sür-

gölődik, minden nap tele tennivalóval, hol a kerületi székhelyre ugrik be valamiért, hol a területhez, mindenhonnan őt keresik, az irodai telefon majdhogy szétmegy a sok csengetéstől. Megmozgatták most a bennfentes patrónusokat mind, olyanokat, mint Tuzsikov – volt belőlük Artyemij Bogdanovics ismeretségi körében jó pár tucatnyi. Mert, ugye, nem valami könnyű ám szerezni vízvezetékcsövet, a szennyvízkutakra vasfedőt, aztán villanymotorokat, párolókat. Hanem Artyemij Bogdanovics suhintásra kész varázskardként tartja ott készenlétben Nasztya messzehangzó nevét, s ha valaki netán megmakacsolja magát, húzza-halogatja a kiszolgálást, annak majdhogy leüti a fejét:

– A híres gondozónőnknek építjük az új istállót! Az egész terület büszkesége! Hogy nem szégyellik magukat!?...

S nőtt, nőtt az istálló, mintha fújták volna – a vízvezetékcsövek, csatornák már mind a földben vannak, lefektetve a villanykábelek, megkezdték a tető fölrakását...

Olyanformán ígérkezik, mire megjönnek az első fagyok, Nasztya búcsút mond a szülőfalujának, és házavatást kell tartania. Az öreg gerendaházat átviszik majd az új telekre, megrenoválják, kibővítik, a tetőt – valószínűleg – bádoggal fedik be, a falakat deszkával burkolják... De ez ügyben Nasztyára nem bíznak semmit – nem volna mégse illendő, hogy saját hasznára kamatoztassa a tekintélyét, mindent Kosztya intéz Artyemij Bogdanovics segítségével.

Szerzett Kosztya egy bőrsisakot, amelyhez nagy védőszemüveg tartozik, s reggelenkint most már nem gyalog siet munkába – motorral furikázik. Minden vasárnap a motorral veszkődik – szétszedi, összerakja, megolajozza, aztán be-beindítja. Dübörög, büdösít a motor, de Kosztya úgy hallgatja, akár a muzsikát. Elégedetten summázza a véleményét:

– Óriási dolog, hiába – huszadik század. A technika százada!

Az utóbbi időben Kosztya egyre inkább öblösítgeti a hangját, ha beszél, igen tartózkodó komolyan viselkedik, s – ahogy Artyemij Bogdanovics – ő is már a kerületi székhelyen keresi az ismeretséget. Zsenyka Krucsinyint nem szívelheti, mert hogy Zsenyka a falu szájára adta a csasztuskát:

Ej, te finnyás fiúka –
Ganémázos malacok!
Titőletek potyán kaptam
Asszonyt, aranyvonatost!

Körül minden ment a maga rendjén. A gabonát korán betakarították, derült, szép idők jártak, s minél közelébb kerültek a télhez, annál szárazabb lett, naposabb, aranylóbb az ősz. Kint a mezőkön ezüst ökörnyálat úsztattak a tarlók. Esténkint a falvak háztetői meg a fenyvesek csúcsai felett sűrű varjúrajok szálltak...

Napos, szeles délidőben Nasztya a kerítéskaróra épp kiakasztotta az elébb elmosott soványtejes kannákat, elnézett a mezők felé, ki az útra – nem töfög-e még Kosztya motorja, ebédelni kellene már.

És nem is figyelt oda, ahogy lassan, aprózó léptekkel előbukkant egy tömzsi férfi, és vállaival „evezve" közeledett a sertésistálló felé. Nasztya erről az „evezésről" meg a csapott homlokáról ismerte fel – ő az, Keska! Bizonyára a meglepetéstől egy kicsit elszorult a szíve, a kendő alá igazgatta a haját, elfordult és várt.

– Üdv neked, Nasztya! – köszönt a legény már messziről.

– Neked is!

Amaz odaért, megállt, s a nehéz csizmákban szétterpesztette a lábát, a sapkaellenző alatt megráncolta a homlokát. Az arany fogai közt fűszál billegett. Valahogy kopottas ez a Keska – a

sapkája palacsinta formára silányult, a bőrkabát is avítt rajta, arca kicserződött, a ráncok mélyebbre vágódtak – hiába, idegen táj, nem szülőföld, a legutóbb, mikor jött, fényesebb legény volt. De most is tagbaszakadt, most is látszik rajta messziről a bivalyerő, az, ami Kosztyából hiányzik.

– Már azt gondoltam, fölvitte Isten a dolgodat, hát megteszed, rám se ismersz.

– Hova vitte föl, most is ugyanúgy a disznóganéjban turkálok.

Úgy látszik, Keskának eszébe jutottak a búcsúzószavak, hümmentett szomorkásan, hallgatott egy sort.

– Meddig maradsz? – kérdezte Nasztya.

– Az éccaka még. Errefelé jártam, miért ne jönnék be, gondoltam. De maradni, minek maradnék, ha egyszer nincs akivel összebújhatok.

– KeresséL talán csak akad, aki szívesen veszi a cirógatásodat. Van itt is jó ember, ahogy mindenhol akad.

Megint hümmentett a legény, de komorabban:

– Legalább eszedbe jutottam?

– Te? Hogyne jutottál volna! – Nasztya arccal odafordult az istálló tárt ajtajához, s elkiáltotta: – Hej, Keska!

Az ajtó mögött neszezés támadt, felborult egy üres vödör. Kiugrott Keska, a megszokott másik, rengő szalonnával, s rohant Nasztyához – talán most mindjárt le is dönti a lábáról.

– Ne te ne, megkergültél, ördög fattya?!... Ládd, volt nékem emberem, és átváltozott disznóvá – ritkaság esik ilyesmi. Hogy is ne gondoltam volna rád!

Hirtelen motorberregés hallatszott, s a lyukas-gödrös úton rázkódva gördült oda Kosztya sisakosan, szélfútta, vörös arcán védőszemüveggel. Lefékezett, a szemüvegét levette, kibukkantotta óvatos pillantású, zöld szemét.

Keska a fűszálat rágicsálva, nyugodt érdeklődéssel tekintett végig Kosztyán, aztán a motoron is, végül megkérdezte:

– Uralec? Sokat szaladt már?

Kosztya zavarba esett:

– Nem. Még háromszázat se szaladtam vele.

– Jó gép. Mindig kitettem rá a szentenciát, hogy veszek már – de hát: szegény ember vízzel főz! Na, addig is megáldja Isten...

Azzal fordult Keska, és megindult a csapott vállával „evezve", oldalt odasandított a motorra, s még egyszer megdicsérte irigység nélkül:

– Jó gép.

– Keska! Takarodsz innen, te koszos! Eredj na, menj! Adok én neked mindjárt! – zavarta el Nasztya a térdét böködő süldőmalacot.

A másik Keska visszanézett, megrázintotta a fejét.

– Ez mit akart itt? – kérdezte Kosztya. A reszkető fakófehér pillái alatt, a zöld szemében – megolvadt féltékenység.

Nasztya szomorúan és tűnődve felelt rá:

– Csak úgy... Kószál a nagyvilágban, keresi, kit ölelgessen... Na, menjünk ebédelni, Kosztya!

Ez a nyugtalan vérű Keska rádöbbentette most Nasztyát, hogy nemcsak a dicsőség, a hírnév, ami rásugároz, ami melengeti a szívét. Mindene megvan, amit csak kívánhat az ember.

19

Artyemij Bogdanovics téliesen öltözve, bélelt rövidbundában, utána az ácsok csoportvezetője, Jegor Pomelov, aztán egy idegen technikus, nyurga legény, városi divatos lepénysapkában,

aki a gépek beszereléséhez jött, végül Szenya Szlavin villanyszerelő és Nasztya léptek be sorra az új sertésistállóba.

A széles, alacsony ablakok nemrég bevágott kettős üvegén át csak úgy ömlött be a kékegű világosság. A falakon még párállott a nyers vakolat, a friss deszkaburkolat mézsárga, a betonjárdán meg a csatornákban – göndör gyaluforgács. A rácsos válaszfalakkal szabdalt, hosszú kerítés két sora a távolba fut. Majdnem minden kész már – még a szállítószalagot kell felszerelni, a villanymotorok vezetékeit bekötni, befesteni a gépeket, a csövekben már víz is van.

– Hanem ezért áldomás jár ám tőled, Nasztya! Igyekeztek nagyon a fiúk – hunyorgatott kivörösödött szemével Jegor.

Nasztya nem szólt semmit.

– Majd ha az ő házát áthoztátok, akkor lesz áldomás – válaszolt az előbbire Artyemij Bogdanovics.

– Mozgósítod az egész falut – egy hét alatt meglesz. Hozzáértőknek meddig tart!?...

Artyemij Bogdanovics hunyorog, mint jóllakott, kövér kandúr, járkálás közben próbálja: szilárdan állnak-e a válaszfalak oszlopai, körmével meg-megkarcolja a falon még nedves vakolatot, nem dicsér, csak hunyorog – elégedett.

– Most aztán neki ám, Nasztya, a kibontakozásnak! A te régi istállódban ott marad Pavla. Ő is, hogy úgy mondjam, a te fád bimbaja.

Nasztya nézdegélte a visszhangos, nagy helyiséget, és hallgatott. A félig elfelejtett, régi szorongást megint ott érezte a torkában.

Artyemij Bogdanovics meg-meglengette a kezét, jobbrabalra:

– Tehát itt, ugye – a hízók lesznek, ott az elletők, amott pedig, hogy úgy mondjam – az anyák meg a csecsemők csarnokai, a malacos kocák fekszenek majd bennük... Odaát

pedig az egészen zöld hasúak, ahogy leválasztják őket a csöcsről... Be van osztva, lám, akár a postahivatal. Egy kicsit még növeljük az állományt, aztán – stop! Több nem is kell. Megcsinálod, Nasztya, a körforgást: az egyik végén a fialás van, a másikon pedig már mehetnek ki, vágóba – valóságos sertésgyár, automata üzem, egy szál ember irányításával. Tessék, gyárthatod a húst mázsaszámra! Minden beütemezve, számba véve... Vagy nem tetszik? Minek hallgatsz itt?

Nasztyának tetszik az új istálló, csakhogy – beütemezve, számba véve, ez itt a bökkenő! Csak most értette meg... S még ő maga erősködött, hogy legyen, sürgette, építsék meg minél gyorsabban... Csak most döbbent rá – az új istálló az ő vesztét jelenti!... Anyakocák, malacok, süldők, hízók, körforgásos üzem, ahol minden úgy szem előtt van, akár a kirakatban, a polcokon. A régiben viszont – zsúfoltság, nyüzsgés, tolongás, hiába nézed, meg nem számolod – mennyi. Körforgásos sertésgyár, polcokkal... Egyes rekeszek így üresen maradnak, s akkor nemcsak hogy Artyemij Bogdanovics, nemcsak az ellenőrző bizottság tagjai s nem csupán a faluszovjet elnöke, Kosztya Neszpanov látja, hanem bárki előtt világos, aki csak betekint, akár Jegor, az ácsbrigadéros előtt is nyilvánvaló lesz – a nevezetes gondozónőnek nevezetes nagy mulasztásai vannak. A sertésüzemet hát pontosan beosztották, akár a postahivatalt, ablakok szerint – ezt is betervezték bizonyos létszámra. De hol van ez a létszám, a falka egy része hova tűnt? Elveszett az úton a költözésnél? Számolj csak el velük, aranyvirág! És elkezdenek utánaszámolni: ennyi és ennyi hiányzik az állományból, darabszám, meg ennyi és ennyi mázsa hús – lopás történt, csalás, szélhámosság. És el nem leplezheted most már a hiányt, el nem tüntetheted a nyomokat, s megjön az új hírnév, messzebb hangzik majd, mint az eddigi!

S még ő maga erőltette... Azt gondolta, talán a tetőt cse-

rélik ki, s az új tető alatt marad a régi rend. Ő maga javasolta, sürgette: maga alatt vágta a fát!

Betonjárda végig-hosszat az istállón, beszóródva gyaluforgáccsal. A föld alatti trágyatárolóba vezető aknák fölhajtott fedéllel... Szó se róla, kitűnő sertésistálló ez így, nemcsak hogy a kerületben, de a területen is aligha akad párja. Artyemij Bogdanovics hunyorgat, mint pákosztos macska a tejfölre...

– Tán igaziból elégedetlen vagy valamivel? – kérdezgeti az ácsok brigadérosa, Jegor. – Kritizáljad, na! A mi kompániánk elbírja a kritikát, mivel hogy – régi cég, jó cég!

– Nincs kifogásom, dehogy... Nagyon is jó.

– Nahát. De azért ne búsulj, a házadat is átzökkentjük ide hamarosan. Megrenováljuk, olyan lesz, mint a világ, meglásd, elgyönyörködsz benne. A rokonságnál meg se melegszel rendesen, már kopogtatunk az ajtón, tartjuk a sapkát: ide az áldomásravalót!

A hórihorgas technikus meg Szenyka, a villanyszerelő ott mászkált végig-hosszat a fal mentén, valami kiegészítő vezetékről tanakodtak. Az adagolóállványnál egy lazán becsavart vízvezetékcsap csöpögött...

– A jövő héten vándoroljál csak át ide az egész disznónemzetséggel – mondta ki a szentenciát Artyemij Bogdanovics.

„A jövő héten..."

20

Túl az ablakon éjszaka, fagyba dermedt, csupasz mezők felett telihold. Kosztya feje ott pihen a karján, otthonos-édesdeden szuszog a füle mellett. Nasztya szeme tágra nyitva. Odakint, túl az ablakon éjszaka van, holdvilág. Nasztya arra az éjsza-

kára gondol, amely életében valószínűleg a legboldogabb éjszaka volt.

Lehetett volna olyan ez az éjszaka is, mint a többi augusztusi éj, meleg és illatokkal teli – a partok felől áradó sásszag elegyül a folyó édeskés vízszagával. Maga a folyó, ahogy ájultan elhanyatlott az ég alatt, csak fekszik elnyúlva, szurokfeketén, mozdulatlan – nem fodrozódik, fűszál sem rezzen a partokon. Valahol, az erdők mögött, alacsonyan a szemhatár felett, esőtől dagadó felhők gyülekeznek, de itt a fejük felett tiszta az égbolt, a ragyogó holdtányér ezüstös fénnyel hinti be a hallgatásba merült tájat. És a csöndben felhangzik az evezővillák száraz nyikorgása, mintha sebzett madarak rikoltanának.

Ez az éjszaka olyan lehetett volna, mint a többi augusztusi éj. Az evezők nyelét Venyka Prohorjonok markolta, mellén kigombolva az ing, előrehullt, zilált haja alól titokzatosan és nyugtalanul villog a szeme. Nasztya az új, műszálas, pöttyös ruhájában, fakórózsás fejkendője a vállára csúszva. Szépnek érzi magát. Venyka szeme nyugtalanítja, izgatja, és egy kicsit fél is tőle. Vijjogó madárhangon nyikorognak az evezők, a csónak hasítja a víz olajosan sima tükrét...

Olyan ez az éjszaka is, mint a többi augusztus eleji éj. De nem, mégse... Szendereg a folyó, de az álomba ringott víz felett, hold alatt, a megsűrűsödött levegőben egyszer csak őrült kavargással hófergeteg nyargal. Igen, fergeteg! A csónak fehér pihék közt siklik. A pehelytömeg néha elfedi a közeli partokat is. S csak a hideg és haragos hold veri át sugaraival a fehér fátyolfelhőt, bevilágítván a lágy pelyhek kavargását.

Venyka megemeli az evezőket, egy másodpercre elréved s a csöndességben akkor hallani lehetett a száraz zizegést – aligalig kivehető, halk nesz, de mégis valami lázas sietség, valami titokzatos fenyegetés van benne. Száraz, halk zizegés – verdeső pehelykönnyű szárnyak milliói a levegőben. Az álomba

ringott víz felett, hold alatt, a megsűrűsödött levegőben átlátszó, fehér pillék táncolnak. Számlálhatatlan tömegben kavarognak, alig férnek a széles folyó felett; nászra repültek ki, kirajzottak, hogy örüljenek egy percet és... meghaljanak.

A meleg augusztusi éjszakában – hófergeteg. Néma, őrült kavargás. Számlálhatatlan tömegű lepke, valóságos felhő. Egy részük még kavarog, verdes a veszett forgatagban, más részük már eltáncolta a magáét, már hull le a csónakba, s halál előtti fáradtsággal tapad bele az ember arcába, a haja közé, s a lehullott pillepihék beborítják az egész folyót, mint a virágszirom. Ezek a pillék – kérészek. Csak egyetlen nap az életük, nincs tovább!

Olvadt szurok a folyó, s a csónak ott siklik rajta a fergeteg között, nyikorognak az evezők, Venyka szeme villog, és hullnak, hullnak a kérészek, amelyek bevégezték már percnyi, rövid életüket. És fejük felett a hold fényes ezüsttányérja...

Nasztya gyönyörködik a meseszerű fergetegben. S Venyka ül vele szemben. Hullik a rengeteg holt kérész, Nasztya azonban hisz a maga tartós életében, s hogy ez az élet boldog lesz – eddig az éjszakáig Nasztyát még senki soha nem csapta be. Mi lehet vajon jobb az életben, mint ez a holdfényes éjszaka volt?...

Most is holdas az éjszaka, világos. Nasztya szeme tágra nyitva. A hold először az ajtó előtti rongyszőnyegre sütött, aztán tovább kúszott a padlóra, bevilágította a deszkák bütykeit, majd emelkedni kezdett a fényfolt, megcsillogtatta sugarait az ágy nikkel-gömbjein, végül a hold lapos képe az ablak sarkából egyenest Nasztya arcába meredt, megvilágítván egyúttal Kosztya tarkóját. Kosztya otthonos-édesdeden szuszog asszonya karján...

A nyakán gyerekes-gyengéd hajpihék kunkorodnak, maga a nyak fehér, feszes, kemény és kisfiúsan makacs hajlású. Nasz-

tya az ajkát harapdálja, hogy föl ne nyögjön. Lám, itt van mellette Kosztya, melegen, a forró lélegzetével, naiv hiszékenységével, itt piheg a karján. És Kosztya nyakán kunkorodik a pihe, Nasztya lelkét pedig elönti a gyengéd, jó érzés meg a lerázhatatlan szomorúság...

Hamarosan megtud mindent... Ó, Kosztya, Kosztya!... Ha megtudná akár az egész világ, kinevetnék, s ha ujjal mutogatnának is rá, költenének róla ostoba csasztuskákat... Tudná meg bár az egész világ, csak valami csoda folytán Kosztyáig el ne jutna... Csodák persze nincsenek manapság, a csodák kihaltak a szentekkel együtt. Ó, Kosztya, Kosztya! A nyakon kunkorodó, lágy pihe, a szuszogás itt, a fülénél – mindez nem lesz többé. Egy hét – ki van hát mérve az idő. Nasztya az ajkát harapdálja, érzi rajtuk a könnyek sós ízét.

És itt van előtte az éjszaka megint, az a boldog éj, a mesés fergeteggel! Az az éjszaka, amilyen csak egy van az életben!... Egyetlenegy! Pedig valószínűleg, megismétlődhetett volna. Elmúlik a tél, megérkeznek ismét a meleg, holdfényes éjszakák, s a kérészek megint kirajzanak... Minden megismétlődhetne, ha... Már csak egy hét – kimérve az idő.

S ettől az ítélettől, a Kosztya tarkója láttán magsajduló lélektől Nasztya fejében veszett forgásba kezdenek a gondolatok, kiutat keresve.

Mi lenne, ha javasolná a vezetőségnek: elhozok néhány anyakocát tenyésztésre, és az új istállóban elölről kezdek mindent, hiszen valamikor amott is tíz szopósmalaccal kezdtem. Hadd maradjon úgy a régi istálló, ahogy volt...

Föllobban benne a percnyi remény, föllobban és kialszik. A régi istállót akkor is ugyanannak a Pavlának kellene átadnia, s hát ki venné át elszámolás nélkül, vaktában – minden kiderül...

Na és, ha egyszerűen átengedné az új istállót a másik gondozónak?... Ő szorgalmazta, sürgette, várta-várta, most pedig egyszerre – lemond róla. Észbekapnának rögtön – itt valami nincs rendjén. Kiderül minden...

És ha megszökne Kosztyával együtt, igen, itt hagyni mindent – szakadjon rájuk az ég! Megszökni?... De hova, ostoba liba? Kit akarsz te rábírni szökésre?... Kosztyát? Kosztya szemét kinyitni – kicsoda hát az ő felesége?... De ott van a mama is – beteg. S ugyan mihez fogjon majd, ha innen elszökik? És hova rejtőzne? Csak a rendőrséggel ne kerestessék...

Rohannak körbe-körbe a gondolatai – kiút nincs.

A holdfényben ott göndörödik előtte a kisfiús hajpihe, a gyengéd szeretettől elfacsarodik a szíve. Beszorult hát a boszorkánykörbe – kiút nincs semerre. Most még itt van mellette Kosztya, még idesimul az oldalához. De már csak egy hét – kimért idő.

Eh, új sertésistálló, kolhoz reménysége, de jól megépítetted, de pontosan kimérted, beosztottad!... Új istálló a legjobb gondozónőnek – a „büszke zászlónak"...

Szabad karjával a nyakon kukorodó pihék felé mozdul, a hold ráhull a munkától szétterült, nagy kezére. „Szegény, te, hogy összeszoktunk, nélküled most már nem is tudnék meglenni. Ha tudnád, mennyire kínlódom – megbocsátanál. Tebenned jó lélek lakozik..." Talán fel kellene mégis kelteni Kosztyát, elmondani mindent teljesen őszintén: „Bocsáss meg, ha tudsz, a te boldogságodért bocsáss meg, hiszen úgy összeszoktunk már. Ha megbocsátasz – tenyeremen hordlak egész életemben, kényeztetlek, ápollak, becézlek utolsó órámig..."

És lehanyatlik a keze: hisz megbocsátani csak megbocsát Kosztya, első szóra megbocsát, hanem aztán észretér. Kosztyának ugyancsak lenne mit hallania az emberektől, nem kevesebbet, mint neki, Nasztyának.

Szoros a hurok – nincs szabadulás.

Szorul a hurok – maga tette a nyakát a hurokba...

Nincs szabadulás?... De! Mégis van. Ki lehet bújni belőle, és egész egyszerűen...

Ugyan minek élni, ha minden összeszakad? A munkájából most már kirúgják, a férje is elhagyja... Tovább élni így, görnyedezve a szégyentől?

Van kiút, és nagyon egyszerű.

Könnyei fölszáradtak, a mellébe mintha hideg követ tettek volna. Most mindjárt, szép óvatosan, vigyázva kiszabadítja karját Kosztya feje alól, fölkel, kimegy a pitvarba, a faszegen ott lóg a kötél – nyáron át abban hordta a füvet... Kilép a pitvarba, s onnan – át a fészerbe... De úgy is lehet, hogy nem mindjárt, előbb még megáll a tornácon, föltekint az égre, elgyönyörködik. A házak fölött a telihold, udvara van, erősödik a fagy... Utolszor nézni a holdat, végigtekinteni a földön, ahol neki már nincs helye. Utoljára még visszaidézni azt az éjszakát, azt a meleg, furcsa-fergeteges éjjelt, a legeslegboldogabbat! A göndör piheket Kosztya nyakán. Utoljára.

Már elapadt a könnye, érik az elhatározás. Hanem nagyon közelhúzódott már hozzá Kosztya, s milyen forrón lélegzik, sajnálná, ha mégis fölébred... De minek is sietnie úgy, ezzel el nem késik soha...

S reggel az égbolttal együtt halványodott el a hold. Az erdő mögül, a mélységből fölszállott a nap, szertefröcskölte sugarait. És a vén ház fel-felnyögött a fagy szorításától.

Nem. Még vár egy kicsit.

Kosztya fel sem ébredt, úgy fekszik most is, ahogy az előbb betakarta. Hamarosan úgyis felkel, frissen, arcán vöröslő szeplőkkel...

Nem. Egy kicsit még vár. Van még teljes egy hete, legalább ezt az egy hetet kihasználja.

Kendő nélkül, a csupasz lábikráján érzi a fagy fogát – kiment a favágítóra. Fölszedett egy nyalábra való fagyos, nehéz vágott fát, bevitte a házba.

Az öregasszony közben lemászott már a kemencéről:

– Eridj csak, kedvesem, tedd a magad dolgát, itthon majd csak elvégzek én is... De hallod-e, furcsát álmodtam az éccaka: halat láttunk szegény apáddal együtt, nyugtassa az Isten, a klimovi gázlónál láboltunk át a vízben. Csupa sügér, rengeteg, mennyi sügér... Aranyhal, azt mondják – jót jelent.

Megmosdott, fölhúzta a csizmát, nem állhatta meg – azonmód csizmásan, pufajkásan odament az ágyhoz, legalább félszemmel hadd lássa Kosztya hajnali álmát. És egész véletlenül ébresztette föl – megnyikordult a padló. Kosztya fölemelte borzas fejét, álmosan, értetlen arccal nyitotta ki a szemét, Nasztya érdes, kemény tenyerével végigsimította a haját, s kurtán, nehogy a fájdalom kiérződjék a hangjából, csak annyit mondott neki:

– Kertek alatt a reggel, galambom!

Elment.

Félúton észrevette – a faluba vezető úton szemben zötyög feléje Zsenyka Krucsinyin kis teherkocsija. Csak tán nem őhozzá igyekszik, a házhoz, ilyen korán?

De úgy volt mégis – őhozzá.

Zsenyka kidugta pimasz képét a kabinajtón, s kérdi:

– Hát elszabadítod a tűzvészt, mi, híresség?

– Miféle tűzvészt?

– Ládd-e csak, má' hajnal előtt kizavartak. Artyemij Bogdanovics tegnap a fülembe rágta: ennek a mi hírességünknek áthurcolod a cókmókját, de nehogy megvárakoztasd ám! Majd bizonyítod, milyen igen pontos voltam, jó? Eh, ehh, ma! –

jóízűt ásított. – Má' az ácsok is hozzád készülődnek. Hát teljességgel... Mint amikor ég a ház.

– De sürgős lett Bogdanovicsnak!... Az én Kosztyám még a szemét dörzsölgeti.

– Akkor hát hogy parancsolod, főnökasszony: várakozzak a küszöb előtt?

– Eredj csak már, ha idáig eljöttél, rázd föl Kosztyát! Nekem megvan a magam dolga.

Nasztya továbbindult a sertésistálló felé: hát nem hagyják végigélni neki békén ezt a fukarul kiszabott egy hetet!

Mint mindig, Keska érezte meg most is elsőnek az érkezését, orrával kinyitotta a tolózárat, ahogy máskor, s futott elébe halk röfögéssel, örömös nyiszorgással, türelmetlen reszketéssel várta a megszokott gyengédséget. Így volt ez mindennap. Keska elröfögte az ébresztőt, talpra serkent az egész falka, a falak visszhangoztak az éjszaka megéhezett disznósereg követelő visongásától.

Rendszerint elkergette magától a tolakodó Keskát:

– Hü-űcs, bolond jószág! Le ne dönts már! Hogy a rosznyavalya beléd!...

De most ez a ragaszkodó malaci öröm szíven ütötte, megrázta egész valójában, mintha az ég dördült volna meg fölötte.

Tisztelet övezte és hírnév, teleszívta magát velük, akár ha mámorító méhsörrel, és ugyan mi maradt az egészből? A világon csak egyetlen élőlény szereti, ez nem fordul el tőle, nem kullog félre. Az anyja is elítéli majd, az édes szülőanyja! Egyetlenegy élőlény a kerek világon, s az is malac. Hízeleg Keska, kedveskedik, csak ennek lehet hinni, benne bízhat – nem hagyja cserben.

És a vadul feltörő önsajnálat leverte a lábáról. Odaült a

betonpadlóra, tenyere közé fogta Keska pofáját, a homlokát ráhajtotta a kis süldőmalac érdes fülére:

– Én hű-sé-ge-e-es kis jó-szá-á-gom, te!

Üldözött vad panaszos üvöltése volt – vád az emberek ellen.

Jegor Pomelov derekasan munkához látott az ácsbrigáddal. Estére a ház eltűnt, csomóba rakott gerendák maradtak belőle, s a csupasz kemence árválkodott a helyén, ahhoz támasztották a bejárati ajtót az ismerős kallantyúval meg a fáradtan lógó tolózárral...

Ritkaszemű, száraz hó hulldogált, a kemence és a kémény meredezett árván. Szétrontva hát az öreg fészek. A mama és Kosztya átköltözött Koselevóba, Kosztyáék házába, ahol Kosztya anyja meg az asszonynénje lakik. A falakat bontották szét – ez volt a kezdet. Holnap folytatják a bontást... Nézed – akár ha tűzvész nyargalt volna át rajtatok.

Azok után, hogy az istálló kövén, Keska mellett kibőgte magát, Nasztya egész nap dühösen gondolt az emberekre: hogy ellensége lesz neki egytől egyig mindenki. Most még ezek az ellenségek a javát akarják, azért is bontották szét a házát, de most már így az se lesz, ahol nyugovóra hajtsa a fejét. Gerendahalmok meg a csupaszon didergő kemence, az égnek rugaszkodó kémény – hát itt van a pusztulás kezdete.

A szétdöntött ház tűzvészre emlékeztet... Nasztya állt ott, csak nézte a ház maradékát, s a hideg futkosott végig a hátán.

Hogyan szabaduljon hát a hurokból? Úgy látszik, lehet, mégis lehet! A lélegzete elakad a gondolattól. De Nasztyának most már nincs vesztenivalója...

Az éjszakát Pavláéknál töltötte, egyedül, Kosztya és anyja nélkül. Így egyeztek meg. Amazok egyelőre Koselevóban maradnak, Nasztya viszont még Utyiciben vészeli át ezeket a napokat, mégsem szaladhat reggelente hét kilométerről ki az istállóhoz.

Megint álmatlanul töltötte az éjjelt, megint gondolkozott...

Hajnalban, mint mindig, ott volt már az istállóban: alágyújtott a katlannak, letakarította, kapargatta, aztán széthordta vödörrel a keveréket. A sarokban a kis deszkaasztal alatt negyedliteres üvegben petróleum, a tűzifa néha nyers volt, nem akart meggyulladni – meg szokta locsolni. Poros az üveg, rég nem nyúlt hozzá, csaknem félig van még... Nasztya odakészítette a flaskót a tűzhely alá, közelébb, hogy majd kéznél legyen.

Ebéd előtt azt mondja Pavlának:

– Be kell mennem Zagarjéba. Rettenetes, mennyi a dolgom. Puhnacsevvel is tárgyalnom kell, a bankba is beugrom – anyámnak ígérték, hogy felülvizsgálják a nyugdíját. Lehet, hogy estig se végzek, és ott kell majd hálnom Maruszjánál. Hordjad szét majd a takarmányt az én étkeseimnek este, meg esetleg reggel is, ha időben nem érkeznék.

– Eredj csak, menj, nem először csinálom – egyezett a dologba Pavla.

A frissen hullott havon odakarikázott Kosztya is a motorján – hogy is bírja hát nélküle az asszony? Nasztya neki is bejelentette:

– Megyek Zagarjéba...

Minden holmit elszállítottak már a házból, köztük Nasztya bárányprémes télikabátját is. Márpedig az istállóban használt mocskos pufajkában mégsem mehet a kerületi székhelyre.

Kölcsönvette hát Pavla bekecsét meg a gyapjúsálját, Kosztya pedig elvitte a hátsó ülésen ki, az autóbuszállomásra.

– Minek hányódnál idegeneknél, ha végzel Zagarjéban, hozzánk gyere egyenest Koselevóba, ott alszol velünk, reggel aztán ráérsz kijönni Utyicibe – kérlelte Kosztya.

– Ha nagyon meg nem kések, úgy is lesz tényleg – hagyta rá Nasztya.

A más vállára szabott bekecsben, vastag gyapjúharisnyában, sárcipősen – Kosztya is furcsálkodva nézte, mintha nem is az ő Nasztyája lenne.

Zagarjéban Maruszja megörült Nasztyának. Hiába, régi barátság nem hervad. Emlegeti Maruszka, hogyan szaladt Nasztya őhozzá, mikor bajban volt: döglenek a malacok, segítsél! Akkoriban Nasztya még egyszerű sertésgondozónő volt, most viszont a kerületben sincs nála híresebb ember, mégis lám, betért, nem feledkezett meg a rokonságról.

– Maruszenyka, kedvesem, itt nekem rengeteg elintézni valóm lesz – a bankba be kell mennem, aztán a kerületi bizottságra is, késő estig se végzek, hát, úgy látszik, itt kell maradnom nálad éjszakára.

– Uramisten! Táncsak nem tiltott ház ez a mienk? Mindig is örülünk, tessék csak!...

Maruszka – jó lélek, és övék a ház is, sajátjuk, minden szobában van ágy, nikkelezett, és teli mind tollas ágyneművel.

– Csakhogy esetleg éjfél utánig elmaradok. Tudod, hogy van nálunk, ülés meg értekezés, tanácskozás vég nélkül.

– Akár a harmadik kakasszóig is. Zörgess csak be az ablakon – ajtót nyitok. Az ágyadat már este elkészítem, tiszta huzat, minden.

– De igazán, annyit vesződsz velem...

– Miféle vesződség? Hagyd el már! Nem vagyunk tán idegenek...

Tél elején már rövidek a napok, mire a busz ideért vele, s míg elfecserészett Maruszkával – besötétedett, átellenben a kerületi végrehajtó bizottságnál meg a postán fölgyújtották a villanyt.

Nasztya átszaladt a bankba, bekopogott magához Szivcovhoz, aki is igen megörült, hogy láthatja Nasztyát, s ugyancsak örömmel segít elrendezni a mama nyugdíját, hanem előbb még igazolás kell a kerületi nyugdíjközponttól meg a kiegészítő parancsnokságtól. Szivcov az ujjait hajtogatta száraz, inas kezén. Kedvesen nézegetett ki vastag szemüvege mögül, a hangjában azonban szigorú udvariasság csengett – vedd tudomásul, ha híres is vagy, a törvények neked is törvények!

– Akkor hát itt kell maradnom a városban éjszakára – szólt Nasztya lemondó sóhajjal. – Ma már nem tudom a papírt megszerezni, hiába is...

A bankban nem sokat időzött, sietett a kerületi bizottságra. Ott viszont nem találta bent már se Puhnacsevet, se Kucsint – mindketten kiszálláson vannak: a kolhozok egy része késlekedik a gabonaleadással. Nasztya beszélt Lapsevvel, az instruktorral, neki jelentette be:

– Itt éjszakázom a városban. Holnap reggel majd beugrom...

A kerületi bizottságról azonban nem Maruszkához indult visszafelé, hanem egyenest ki az autóbuszmegállóhoz, útközben jól bebugyolálta fejét a sálba, fölhajtotta a bekecs birkabundás gallérját, úgy hogy az orra se látszott ki, csak a szeme. És semmi különös nincs benne – fagyos az idő, száraz szemű hó szállingózik.

Sikerült kifognia, a busz még nem indult el, különben hiszen várhatott volna jó két órát legalább.

Ugyanígy, a füle hegyéig bebugyolálva ült a buszon, s úgy tett, mintha szunyókálna. A kerületben csaknem mindenki

ismerte már a képét legalább, ráadásul pedig két sorral előbbre ott meredezett a hórihorgas legény, a szerelő-technikus, aki az új sertésistállóban beállította az új gépeket. Ő sem ismerte meg Nasztyát – nem is csoda, a bekecs másé, az arcát meg eltakarja a sál. A szerelő-technikus mogorván ült a helyén, kis könyvet böngészett.

Koselevóban leszállt a legény. Nasztya ment még három megállót, onnan egyenes út vezet Utyicibe a mezőkön át.

Semmi mozgás az úton, kinek volna kedve ilyen sötétben a meleg házból kibújni a hidegre? Nasztya a sálba burkolózva sietett, csaknem rohant...

Utyiciben itt-ott még lámpafény sütött ki az ablakokon – a jóemberek bent ülnek a szamovár mellett, lefekvés előtt még főznek egy kis teát. Pavláék háza ablakából is világosság szűrődött – bár nem várja Nasztyát, hiszen megbeszélték, hogy Zagarjéban alszik. De lám, itt az ő házuk ablakán nem süt ki a fény – nincs ablak, ház sincs már sehol, a gerendák halomban, a széles, nagy kemence pedig csupaszon didereg a fagyon.

Itt a kitaposott gyalogút, ismeri már minden gödrét, a legkisebb horpadását is – vakon végigfutna rajta, hogy meg sem botlik. Gyorsan, gyorsan!... A háta mögött szétszórtan – a falu fényei, a szülőfalujáé, amelyben most már nincs tovább neki az élet – a házuk szétbontva, minden szál gerenda külön.

Az istálló ajtaján nehéz magtárlakat lóg, a kulcsát még délelőtt adta át Pavlának saját kezűleg. Kézből kézbe jár a kulcs, a zsinórjával együtt... Lehúzta a kétujjas kesztyűt, a kesztyűn belül, a markában régóta ott melegszik már a kulcs, pontosan ugyanolyan... Ki tudhatná ugyan, hogy kettő van belőle, a tartalékkulcs mindig is a takarmánykonyhában hevert a polcon, a kis deszkaasztal fölött.

A nehéz lakat engedelmesen kinyílt, belökte az ajtót. A sálon át megcsapta arcát a meleg és az erős szag. A megszokott

szag, amellyel mindig elkezdődtek a munkanapjai. Jó szorosan behúzta maga után az ajtót, villanyt nem gyújtott. Egy pillanatig maga elé képzelte: a falon túl álmában hortyog Pitypang, a kan, a sűrű párás levegőben szuszogás, mocorgás – élet, amely el van zárva a világtól, ez az élet az alvászaté és az emésztésé, a napról napra súlyosbodó hús- és szalonnarétegeké. Most mindjárt rájuk szakad a baj, s vége lesz itt ennek az álmos, békés életnek!

És hirtelen összeszorult a szíve – eszébe jutott Keska. A leghűségesebb, a legszeretőbb lény...

Elővette zsebéből a gyufát, lejjebb rántotta arcán a fojtogató sálat. Ujjai remegtek, sorra eltörtek a gyufaszálak.

– Te jó úristen! Hogy szakadjon rád az ég!

Végre föllobbant a láng, ijedten takarta el a tenyerével – meg ne lássák az ablakon! Körültekingetett... A katlan tűzkamrája alatt nyalábra való száraz fa, mellette ölre való szalma, padok, kis asztal, üres vödrök, lapát. De hol a petróleumosflaskó?... Na, megvan!

A gyufa kialudt. Sötétség, csönd, a falon túl élet van, az az élet, amelyet ő napról napra óvott, táplált saját kezével. Az anyák: Rózsa, Rücskös, Piszmogó... – mindegyik gyönyörű, hatalmas jószág – valamikor az ölében hordta őket, cumisüvegből szoptatgatta. Ha nem ettek, nyamvadoztak – szomorúság, ha enni kezdtek, hancúroztak – öröm volt. Minden egyes kismalac egyúttal az ő gyereke is volt, simogatta, ápolgatta őket. Talált mindig nekik kedves, becéző szavakat. Most pedig meg kell gyújtania a gyufát! Csak egyetlen szál – és elszabadul a borzalom. Egy szál gyufa – halál Rózsának, Rücskösnek, Piszmogónak, Keskának! Keskának is, igen...

Kezében a gyufásdoboz. De megtehetné-e, hogy nem lobbantja föl a gyufaszálat? Mert ha még csak a bíróság volna?! Nem a bíróság a rettenetes, talán sokat nem is adnának a

hamisságokért, megkönyörülnének rajta, hanem a gyalázat! Halála napjáig gyaláznák, mocskolnák, utánaköpdösnének, a megszégyenült feleséget elhagyja a férj, anyját sírba dönti a bánat, és még csak háza sincs, csak gerendahalom a helyén... Szánjad hát a disznókat, ha kedvesek, őket mentsd meg, te magad pedig pusztulj el! Mi drágább hát – az ő életük vagy a tiéd?

S Nasztya a félhomályban remegő kézzel kitapogatta a flaskót, kihúzta belőle a rongydugót. Vidám bugyogással ömlött lába elé a petróleum, szúrós szaga betöltötte a takarmánykonyhát.

A helyiség régi nagyon, sokat kiállott már. A falak gerendából összeróva, a tetőt deszka fedi. A deszka alatt nyírfakéregrétegekből ott a „szikla". Ha a deszka el is korhad, a szikla megmarad épségben, s nem engedi át az esőt. Az ilyen „besziklásított" tető évtizedekig bírja... Petróleumszag árad, csak egyetlen szál gyufát a szalma közé!...

„Hát elszabadítod a tűzvészt, híresség?..." S aztán mi lesz?... A kötelet is más pajtájában kötöd majd a nyakadba? Bár ő most Zagarjéban van. Látta Maruszka, látta a bankban Szivcov meg a kerületi bizottságon Lapsev, az inspektor, mindegyikük hallotta tőle, hogy a városban marad éjszakára. Ez így igaz, valóban Zagarjéban fog aludni. Jó óra múlva érkezik az autóbusz, ő fölszáll, a sálat fölhúzza a szemöldökéig, a bekecset is más vállára szabták...

„Jaj, te Maruszenyka, úgy elfáradtam!..."

Maruszkánál megvetve számára az ágy, a párnán, dunyhán friss huzat.

Reggel pedig:

– Atyaisten! Nasztya! Baj van odahaza nálad!

Baj?!... Megrémül, rohan el lélekszakadva, elfelejti az igazolást megszerezni a mama nyugdíjához, nem várja meg

Puhnacsevet sem, pedig vele okvetlen beszélni akart. Baj van! Hamar! Csak gyorsan! Egyetlen éjszakára hagytam ott őket! Micsoda hebehurgya fehérnép ez a Pavla!...

Sajnálja a disznókat – bajlódott velük, a kezéből etetgette őket. Hiszen nem szörnyeteg ő, a szíve majd beleszakad. De hiába: vagy ők, vagy te! Fojtsd el hát, Nasztya, a szánalmat! A férjedért, a szülőházadért meg a magad egész életéért! Ha mindezt nem akarod elveszíteni – egy szál gyufát oda!...

De korai még... Nemhiába virrasztott Nasztya egész éjszaka – átgondolt mindent. Az istálló teljesen el van dugaszolva, befulladhat a tűz. Nasztya tapogatózva eljutott az ablakig, a bekecs könyökével kilökte az egyik üveget, a másikat. Könnyű fagyos légáram tódult a takarmánykonyha petróleumbűzébe.

Egy szál gyufa csak... Nasztya még mindig habozott, tétovázott, végre aztán elszánta magát. Benyomta az istálló belsejébe vezető ajtót, s fojtott hangon szólította kedvencét:

– Ej, Keska!

Hát ez is alszik, a kis bolond, még ez sem szimatolta ki, hogy ő megjött...

Keska mocorgott valahol bent.

A többi disznó mind ott van bezárva a kerítés mögé, egyedül Keska tudja orrával kilökködni a tolózárat. S ezt a kolhozban mindenki tudja Keskáról. Ugyanolyan híresség Keska, akár Nasztya. Senki sem fog rajta csodálkozni, hogy egyesegyedül Keska tört ki a tűzből.

– Ej, Keska!

És a kis süldőmalac előugrott, nyikogva neki orrával Nasztya térdének – örül a nemvárt találkozásnak. Nasztya résnyire kinyitotta a szabadba vivő ajtót, kitolta rajta Keskát:

– Szaladj, csimotám, szaporán!...

Na, most kész. Gyufát neki!

Sercent a gyufa, a láng fellobbant, lázas pirosság fröccsent

szét a gerendafalakon, az istálló mélyén öregesen horkantott a vészről mit sem sejtő Pitypang. Nasztya eltapogatott az ajtóig, kitárta, még egyszer hátranézett az ugráló vidám fényekkel teliszórt gerendafalakra, s kiugrott, zsibbadt kézzel akasztotta vissza a lakatot, megfordította a kulcsot...

Kihalt az út, szemetel a hó. Kihalt út, sötét éjszaka, ismét háta mögött a szülőfalu, pislákoló fény az ablakokban, Nasztya szomszédai, ismerősei aludni készülődnek. Kihalt, üres az út, ki hagyná el ilyen éjszakán alvás előtt a jó, meleg házat?

Nem is kellene úgy sietnie talán, nem jön még egyhamar a busz, de viszi a lába.

Megérkezik majd az autóbusz, s ő fölszáll, beül – másé a bekecs, arcát eltakarja a sál. Beül a buszba és szunyókál...

„Maruszenyka, ó, de elfáradtam!..."

Maruszjánál kész az ágy, párna, dunyha tiszta, friss huzatban. Reggel pedig:

– Úristen! Nasztya! Baj van nálatok!

Puszta, üres az út... Hirtelen összerezzent – nehéz zihálás mögötte, valaki utoléri... „Eh, buta jószág, úgy megijesztettél – a lábam is megrogyott!" Keska lohol a nyomában, a hűséges Keska, a tűzből mentett kedvenc. Mindenki úgy tekinti majd – ügyes volt, kitört...

Szokása szerint most is Nasztya térdéhez dörgölte az orrát...

– Kuuss, te! Hü-űcs innen, picikém, eredj, na! Addig már legyél csak magadba! Holnap majd találkozunk...

Elkergette Keskát, s azzal futott tovább – külön szerencse még, hogy üres az út, kis buta állat, egyből rád terelte volna a gyanút, meddig tart...

Keska itt van megint, s nem tágít egy lépést sem tőle, fut, nyikog félelmében. És most már Nasztya rádöbbent: hiszen nem marad el tőle, ezenmód elkíséri az autóbuszig. A bekötőút puszta, igaz, hanem az országúton más is vár a buszra, de ha

senki nem vár, minthogy késő este van, a buszból akkor is nyilván meglátják – nini, disznó az úton, pedig éjjel van, és valami fehérnép nyomába szegődött, ez meg hogy lehet? És felismerik Nasztyát, akkor pedig vége!

– Kuss! Elveszejtőm te! Hü-űcs, sátánfajzat!

A kis süldő pedig nekiiramodva ugrott Nasztya szoknyája alá.

– Kuss! – Puha kesztyűs öklével a szeme közé csapott, kurta nyikkanás, félreugrik Keska, Nasztya pedig futásnak ered. Zihálás hátul, nem, hát nem marad el! A hideg borsózott végig a hátán a bekecs alatt – váratlan veszedelem, mintha halál taposná a sarkát. Ő maga engedte ki, megszánta... Megint a jó szívéért lakol!

– Ó, te pokolra való! Ó, csömörletes féreg, te! – A keze reszket, verítékes hátán a bekecs alatt hideg futkos.

Elfordult Keskától, s kiugrott az útról, be a szántásra, térdre esett, kesztyűs kezével kapkodva keresgélt: „Követ találnék, jó nagyot... elvadítani a sátánfajzatot, hogy süllyedne el!..."

A vékony hóréteg alatt azonban csak foszló fagyos rögöket tapintott. Ezekkel kezdte hajigálni:

– Eltűnj innen, te nyüves! Hogy rohadnál meg!

Keska szaladgált ott körben, mint valami nagy darab árnyék, s korrogott, nyikogott. Nasztya térden csúszva mászkált, nyelte a könnyét:

– Ha tudtam volna!... Ej, ha ezt tudtam volna!... De adok én teneked, csömörletes dög!...

Végre jókora terméskövet fordított ki a földből, nagy, nehéz kő, a hókérgén fagyos földszegély. Fölmarkolta a kesztyűs kezével, kiegyenesedett. Keska távoli árnyék volt, már rémült, már nem olyan hiszékeny.

– Kesenyka, gyere, tubicám!... Gyere, kis butusom!...

– hangja a könnytől kenetes. – Na gyere, te rondaság, közelebb gyere!

És a kis süldőmalac oldalogva odajött. És a nehéz kő lecsapott a pofájába, és a sötét mezőket vérfagyasztó sivalkodás verte fel. Keska eltűnt a sötétben, de a visítása bele-belehasított az éjszakába, élesen, panaszosan és szomorúan.

És most valami hihetetlen dolog történt. Nasztya, mintha felébredt volna hirtelen a malacsikolytól, egyszerre valahogy kívülről látta magát, józan és könyörtelen szemmel – ahogy ott áll a szürkéllő, havas mezőt borító vaksötétben, mintha bujkáló gonosztevő lenne, aki menekül, rejtőzik, mert többé nem olyan, mint a többi ember. A gyengédségért mind gyengédséget ad cserébe – ő meglódítja a követ, a tiszteletre, megbecsülésre ő az égő gyufát dobja – nincs előtte már semmi szent. Égjen hát, vesszen el, lobogjon a láng! És már üvöltenek a disznók halálos rémületükben. Égjen el minden, az ő munkája, a tegnapi örömök, bajok, amit termettek, vesszen a lángokba a sok élet, amelyet ő gondozott, nevelgetett! Már ordítanak a disznók. S itt előtte hó hulldogál, laza, könnyű pelyhek szálldosnak, a holtan hulló kérészekre emlékeztetik, arra a régi augusztusi, boldog éjszakára, a folyóra, a csónakra meg Venyka Prohorjonovra, a saját fiatalságára. Most már fél önmagától, utálja, gyűlöli magát, ezt a szörnyeteget, ahogy itt áll egyedül a sötétbe borult mezőn. És üvöltenek a disznók...

Mindössze talán egy percet állt így Nasztya, csak amíg a megsebzett Keska elhallgatott. Akkor futásnak eredt visszafelé. Vissza a faluba, ahol emberek vannak, ahol tűz van, s ahol rémülten ordítanak a disznók. Oda – az övéihez!

Verejték folyik a szemébe, rohantában letépi nyakáról a sálat, eldobja. Elfogy a lélegzete, a lába rogyadozik, vad dühében leszaggatja mind a gombokat, ledobja a bekecset. Rohan tovább hajadonfőtt, csak egy szál ruha rajta, ziháló tüdővel, a

fagyót sem érezve rohan botladozva, elesik, fölkel, rohan tovább.

A faluban valaki házából még magányos éjféli lámpafény dereng. És a tűzvész még nem látszik. Elrohan a saját házuk helyén gubbasztó kemence meg a kis porta, a gerendahalmok mellett, ráfordul az ösvényre, amit saját lábával taposott ki – odaér még, oda kell érnie! Az öreg sertésistálló messziről látszik – álmosan guggol, sötét még. Egyik végén a tetőt behordta a hó. Talán nincs is még baj, talán csak képzelődött?!

De még oda sem ért egészen, meghallotta a falak tompította, rémült üvöltést. És ez az iszonyú kórus végigvágott rajta. Itt a takarmánykonyha ajtaja. Rajta a lakat. És fejéből kifutott minden vér – nincs kulcs! A kulcs ott maradt valahol, az eldobott bekecsben. És az üvöltés harsog, és az ajtón át hallani most már valami pajkos kedvű, buja tánc szapora dübörgését is... Lakat az ajtón – kulcsa nincs. A másik bejárat erősen el van torlaszolva belülről.

És ott rohangált Nasztya végig az istálló falánál, egyik ablaktól a másikig. De az ablakok keskenyek. A keretük erős, balta nélkül nem lehet betörni. Elrohant a sarokig, befordult, és – följajdult... A falu felőli oldalon az istálló még álmosan, feketén gubbaszt, de már rózsaszín a hópaplan, amit magára húz. A takarmánykonyha ablakán sistergő, mohó lángnyelvek csapnak elő, füstcsigák kísérik. A falat nyaldossák. A gerendafal egy része már aranyszínben izzik, szemet vakító a fénye. A tetőn egyszer csak, a hótakaró résén át kiröppent a vörös kakas. És táncra perdült. És a megvadult disznók rekedt ordítása kísérte. S nem lehet tenni semmit!

Nasztya kezét tördelve felüvöltött:

– Segítség! Segítség!!

S azonmód, szakadatlan ordítással rohanni kezdett a falu

felé. Az első házhoz, az első ablak alá, és ököllel teljes erővel verte:

– Segítség! Emberek!... Segítsetek!

Át a másik házhoz:

– Emberek! Segítséég!!

Ajtó csapódik, másik ajtó, rekedt férfihangok kiáltása hallik, női jajveszékelés. Oldalt a távolban fölerősödött a tűzfény tompa bíborvörös árnyalattal, mintha kialvó kemence vetné fényét az égboltra.

Ajtók csapódtak, és a falut végigborzongatta az idegtépő, segítségért könyörgő, síró hang:

– Segítséég!! Embereek! Segít-setek!!

Jóembereek, segítsetek! Mentsétek meg Nasztyát!

FORDÍTOTTA CSALLÓ JENŐ

A LENGYEL LÁNY

1

Akkor még egészen gyerkőc voltam, tejfelesszájú, ábrándozó és jórészt tapasztalatlan...

Egy hónapi súlyos, támadó harcok után – átgázolva sok-sok erdőn, homokvidéken és mocsáron –, egy hónapi embertelen erőfeszítés és száz halál után, már Lengyelországban, Bialystok közelében, amikor a vérveszteségtől végsőkig elgyengült zászlóaljakban csak néhány harcos maradt, az éj leple alatt váratlanul kivontak bennünket a frontvonalból, hogy az arcvonal mögött kiegészítsék sorainkat, s kipihenjük magunkat.

Gépkocsizó lövész zászlóaljunk maradványai így kerültek egy kicsiny és szinte jellegtelen lengyel faluba, Nowy Dwórba.

Csak második nap ébredtem föl, egy derűs júliusi reggelen. A nap már magasan járt, a kertben méz és alma illata terjengett, andalító csönd ült mindenen, és mindez olyan szokatlan volt, hogy néhány pillanatig csak nézelődtem, és tanakodtam magamban: mi történt?... Hova kerültem?...

Tömpe orrú csapatszállító Dodge-ünk valamilyen kertben állt, egy magas, sűrű lombú körtefa alatt, szinte nekitámaszkodva a nagy, takaros paraszthász hátsó falának. A platóra terített szénán a fejére húzott sátorlap alatt mellettem aludt

barátom, Viktor Bajkov főhadnagy. Fél hónappal azelőtt még mindketten századparancsnokok voltunk, de miután egy akna telibe találta a parancsnoki harcálláspontot, Vityka átvette a zászlóalj parancsnokságát, én meg törzsparancsnok lettem, illetve, pontosabban, rangidős segédtiszt.

Leugrottam a fűbe, és tagjaimat nyújtóztatva jártam egyet a gépkocsi körül.

A hátsó keréknek dűlve, a géppisztolyt két kézzel szorítva a földön ült és aludt az őr, egy bepólyált fejű, fiatal rádiós: az utolsó héten már annyira szűkében voltunk embernek, hogy kénytelenek voltunk visszatartani a legtöbb könnyű sebesültet, bár némelyik maga sem akarta elhagyni a zászlóaljat.

Elnéztem agyonkínzott, maszatos arcát, elkergettem a kövér legyeket a kötésen átütő, sötét vérfoltról. Olyan mélyen és édesen aludt, hogy nem volt szívem fölébreszteni: a kezem nem állt rá.

A plató sarkában egy zsákmányolt pokróc alatt megtaláltam az ételt, amelyet Vityka küldönce készített oda, jó étvággyal megittam egy egész köcsög forralt tejet, egy falás fekete kenyérrel; azután elővettem kenyérzsákomból a viaszosvászonba bugyolált Jeszenyin-kötetet, Vityka zsákjából kiemeltem egy fél mosószappant, kerestem egy rést a kerítésen, és kiléptem az utcára.

A macskaköves út hosszában kettéosztotta a falut; jobb kéz felé, tőlem nem messze elkanyarodott, bal kéz felé pedig kis fahidat láttam a keskeny patak fölött; arra vettem utamat.

A hídról a kristálytiszta vízben jól láttam a napfényben fürdő homokos mederaljat, még az apró kavicsok is látszottak benne; az ezüstpikkelyes halak csillámló rajai gondtalanul úszkáltak, fickándoztak és nyüzsögtek összevissza; egy óriási, fekete rák hosszú csápjait ide-oda mozgatva, vékony vonalat rajzolt a homokba, ahogy átmászott az egyik parttól a másikhoz.

Vagy hetven lépéssel lejjebb, háttal a hídnak, derékig vízben állva három katonánk hajladozott, igencsak elmerülve valamilyen foglalatosságba; egyikükben megismertem a zászlóalj kedvencét, a harmonikás Zelenkót, beosztása szerint gránátvetőt, aki csak a dnyeperi harcokban négy ellenséges harckocsit semmisített meg. Halkan néhány szót váltottak egymással, kezükkel a gyökerek között és a part alatt kotorásztak; nyilván rákot vagy halat próbáltak fogni.

Fölöttük a fűzfa gallyain kimosott egyenruha száradt. A parton két csajka alatt kis tűz égett; a kiterített köpenyen konzervdobozt, kis fazekakat, kenyeret meg egy rakás uborkát láttam.

A katonák annyira belefeledkeztek a halászatba, én pedig ezen a reggelen annyira kívántam az egyedüllétet, hogy nem szólítottam meg őket, hanem az út másik oldalán ereszkedtem le a patakhoz, s elindultam az ösvényen a part mentén.

Ragyogó idő volt. Szikrázva tűzött a nap, de nem égetett olyan vadul, mint az egész előző héten. A földből, a magas, ropogós mézet adó virágok és a harmat friss, erős illata szállt; a csöndben ütemesen és vidáman, irigylésre méltó összhangban tücskök cirpeltek.

Gyöngyházfényű, halványkék szitakötők lebegtek a víztükör és a part fölött; megpróbáltam elcsípni egyet, hogy közelebbről szemügyre vegyem, de nem sikerült.

Élvezettel szívtam magamba a csodálatos, illatos levegőt, lassan ballagtam a parton, nézelődtem, és örvendeztem mindennek körös-körül.

Mekkorát fordulhat az ember élete! Szinte el sem tudtam hinni, hogy még néhány nappal ezelőtt a hőségtől, az idegfeszültségtől és a szomjúságtól elcsigázottan géppuskafészekben szorongtam a 114-es magaslaton (jobban lőttem, mint a többiek, s harc közben, amikor tehettem, mindig géppuskát kerestem magamnak), s rövid, szaggatott sorozatokkal kaszáltam

a „Feldherrnhalle" SS páncélgránátos hadosztály jól megtermett, válogatott katonáit, akik szökellve támadtak, és konokul kúsztak fölfelé a domboldalon.

Valahogy nehéz volt elhinni, hogy alig néhány napja, amikor elfogyott a töltényünk, s nem volt már kézigránátunk sem, vagy harminc német betört a magaslaton kiépített árkainkba, s az acélsisakomra sújtó puskatus ütésétől kábultan és megvadulva veszett öldöklést rendeztem a géppuska tartalékcsövével; halálosan kimerülve és lihegve henteregtem a földön egy robusztus SS-szel, aki mindenáron – és meglehetős sikerrel – meg akart fojtani, aztán meg, amikor végeztek vele, egy kezem ügyébe került rohamásóval vertem szét az egyik lángszórós német fejét.

Ez tegnapelőtt volt, de mert egy napot átaludtam, és még alig ment ki az álom a szememből, s mert ezek voltak az utóbbi napok legerősebb benyomásai, úgy éreztem, mintha alig néhány órával ezelőtt ért volna véget az ütközet.

Nem tudtam már várni, menet közben kinyitottam a kötetet, és mormolni kezdtem a sorokat, de menten meggondoltam magam: előbb elvégzem kevésbé kellemes, de elkerülhetetlen teendőimet. Egy kis fövényes partrészen ledobtam csizmámat, gyorsan levetkőztem, és kétszer egymás után gondosan kimostam verejtéktől, portól, puskaolajtól és valakinek a vérétől szurtos gimnasztyorkámat, csizmanadrágomat, földszínűre vált kapcámat meg a nyári sapkát. Jól kicsavartam mindent, és kiteregettem száradni egy mogyoróbokor ágaira, majd leereszkedtem a vízbe, s miután kimostam magam készítette úszónadrágomat, mosakodni kezdtem. Jól beszappanoztam magam, vad élvezettel vakartam körmeimmel a fejemet, sokáig sikáltam és dörzsöltem homokkal egész testemet, amíg ki nem vörösödött, és helyenként karcolások nem mutatkoztak rajta. Utoljára három hete mosakodtam tisztes-

ségesen, s a víz körülöttem – éppúgy, mint amikor a holmimat mostam – rögtön sötétté, zavarossá vált.

Azután úsztam egyet, lebuktam a víz alá nyitott szemmel, az áttetsző vízben nyomába eredtem a rajzó apróhalaknak, s a sárgás homokból kagylókat és kavicsokat hoztam föl; a legérdekesebbeket és a legszebbeket kiválogattam, gondoltam, amíg itt leszünk, összeszedek egy kis gyűjteményt. Odahaza, Moszkva környékén, az előszobában egész ládám volt tele mindenféle furcsa alakú kavicsokkal és kagylókkal: gyerek voltam még, amikor szenvedélyes gyűjtő lettem.

Hamarosan kimentem a partra, frissnek, könnyűnek éreztem magam, mintha kicseréltek volna. A mogyoróbokor gallyain megfordítottam a gyorsan száradó holmikat, s végre nyugodt lélekkel elővettem a könyvet.

Szerettem a verseket, ha csak egy kis lehetőségem volt is rá, folyton verset olvastam, de Jeszenyint nemrég fedeztem fel magamnak, amikor támadásunk elején Mogiljov külvárosában egy romházban kezembe került ez a kötet; a versek megleptek, és rabul ejtettek.

A frontvonalban, ha alkalom adódott, többször elővettem, mohó élvezettel olvasgattam a kis kötetet, s gyakran úgy éreztem, hogy a költő megerősíti saját gondolataimat és vágyaimat: sok versszakát már kívülről tudtam és szavaltam (többnyire magamnak), okkal vagy ok nélkül. De arra még nem volt alkalmam, hogy nyugodt körülmények között teljesen átadjam magam a Jeszenyin-versek élvezetének.

Szavalni kezdtem, hol beletekintve a könyvbe, hol emlékezetből; a korai, ifjúkori verseket vettem először:

De szép a bardzda, a tág mező
szelíd, és szomorú mosolya!

Ott ház busul, árva, reménykedő,
mint roskatag édesanya.

...Oroszország, lágy mosolyú hazám!
Neked ontja szívem melegét,
tünő örömöd sugaras dalán
ha elámul a lágyfüvü rét.

A szőkevizű patak a füzessel benőtt partok között, a lekaszált rét a zöld szénarendekkel és a siheder nyírfákkal a túlsó oldalon, az aranyló rozs, amelynek vége valahol a láthatárral találkozott, s még az égbolt is derűs kékségével és pehelykönnyű, átlátszóan fodros felhőivel szívbemarkolóan emlékeztetett az ősi Közép-Oroszországra s főleg arra a Moszkva-környéki falura, amelyben anyám született, és ahol gyermekkorom javát én is töltöttem. S ezért aztán körös-körül minden csodálatosan összecsengett Jeszenyin verseivel, bennük a szülőföld rajongó szeretetével, a mezők és a rétek, az orosz táj és az orosz ember iránti áhítatos ragaszkodással.

Megittasulva olvastam, helyesebben elmerülten szavaltam, hadonásztam a kezemmel, s kétszer-háromszor elismételtem azt, ami különösen tetszett:

...Elgondoltam sok bölcset-bolondot,
eldaloltam bajt és örömet:
voltam e bús földön mégis boldog,
mert szívem kedvére verhetett.

Boldog voltam, asszony ült ölemben,
hevertem fűben, virág között.
A barmot is öcsémként vezettem,
öklöm egyet főbe nem ütött.

Ó, milyen pompás, milyen csodálatos! Szavaltam és szavaltam, elfulladva, könnyekig meghatódva és megfeledkezve mindenről.

...Álmodtalak volna, életem?
Hogy pejlovon vágtattam a fényben
egy tavaszi harsány reggelen...
(Rab Zsuzsa fordításai)

Megbabonázva, szinte önfeledten szavaltam, s nem is tudom, miért fordultam meg: a hátam mögött két cserje között alacsony, rendkívül csinos, tizenhét év körüli leányka állt, és nézett engem kíváncsian.

Nem nevetett, nem, arcán csak kíváncsiság vagy érdeklődés ült, de szemében – zöldeskék, ragyogó, titokzatos szemében –, ahogy én láttam, nevetés bujkált.

Fölöttébb zavarba jöttem, s a leány abban a szempillantásban eltűnt. Egy villanásnyira még láthattam mezítelen, kicsi lábát, izmos, szép alakját a kinőtt, napszítta ruha alatt; még azt is észrevettem, hogy kosár volt a kezében.

Szinte csak felbukkant, és hirtelen, nesztelenül eltűnt, mint a mesebeli látomás. Csodákban nem hiszek, s még az is megfordult a fejemben, hogy a lány elbújt a bozótban. Gyorsan belebújtam a nadrágba – bizonyára mulatságos látvány lehettem, ahogy kapcarongyból összeférce lt úszónadrágomban szavaltam –, s végigcserkésztem a bozótost, de nem találtam meg sem a leányt, sem a lába nyomát.

Elgondolkozva ballagtam vissza a partra, újra kinyitottam a kötetet, s ismét olvasni kezdtem, de már nem ott járt az eszem – valami mintha hiányzott volna. De mi van velem, végtére is, mi hiányzik hát?... S egyszer csak belém hasított a felismerés, hogy rettenetesen szeretném látni még egyszer ezt

a kislányt, akár csak egy pillanatra is, akár csak félszemmel is.

Elbújtam, leguggoltam egy bokor tövéhez, s hallgatóztam abban a reményben, hátha újra megjelenik. Csakugyan, miért is ne jönne vissza?... Hát fél tőlem, hogy megeszem vagy megbántom?...

A csöndben édesen zsongott a madarak csivitelése; a fű között vidáman és fáradhatatlanul cirpeltek a tücskök; de akárhogy füleltem, sem léptek zaját, sem levélzizegést nem tudtam kivenni.

Az egyetlen, amit jól hallottam, az egyre erősbödő motorbúgás volt. Amint megfordultam, láttam, hogy terepjáró személyautó döcög át lassan a hídon; a sofőr mellett ülő tisztben rögtön felismertem Antonov alezredest, dandárunk parancsnokát. Egy szempillantás alatt átfutott a fejemen, mekkora skandalum támad, ha az alezredes úgy talál rá az őrre és a zászlóaljparancsnokra, amint éppen az igazak álmát alusszák, s lázas gyorsasággal felöltöztem, felrántottam a csizmámat, s futtomban eligazítva és kisimítva a helyenként még nedves gimnasztyorkát meg nadrágot, lélekszakadva rohantam vissza a faluba.

Bűnös módon azt reméltem, hogy a dandárparancsnok a másik zászlóaljnál kezdi a szemlét, vagy pedig nem veszi észre a mi gépkocsinkat, elmegy a falu végére, és én még előtte odaérek. De elkéstem... Mire az utcára értem, a dandárparancsnok kocsija már ott állt szálláshelyünk előtt.

Még a lécajtóig sem jutottam el, amikor már jött is visszafelé az udvarról az alezredes: magas, fiatalos férfi, frissen vasalt csizmanadrágban és gimnasztyorkában, mellén rendjel-szalagokkal, vadonatúj tábori sapkában és ragyogó csizmában. Műkezének csillogó, fekete bőrrel bevont vége mozdulatlanul meredt ki bal zubbonyujjából. Harmincöt éves lehetett, de az én

tizenkilenc éves szememben javakorabelinek, sőt, öregnek tűnt.

Odaszólt a sofőrnek, hogy indítsa be a motort, válaszolt köszönésemre, szótlanul sapkájához emelte kezét, és röpke, komor pillantást vetve rám, megkérdezte:

– Magával mi történt, a kutya szájából szedte ki a ruháját? ... Nincs hol vasalni? ... – Elvette tőlem a könyvet, két merev ujjával ügyesen kinyitotta, belenézett, majd visszaadta.

Abban a pillanatban elősietett Vityka is, gyorsan begombolta gallérját, dörzsölte a szemét, nézelődött erre is, arra is álmos szemmel, s odaállt az alezredes elé hajadonfőtt, derékszíj nélkül, maszatosan, szakállasan.

– Káprázta tó! – mondta az alezredes. – A zászlóaljparancsnok alszik, mint egy hulla, a törzsparancsnok verseket olvas, az embereket meg magukra hagyják! Őrséget nem állítanak ki, egyetlen őrszem van, az is alszik! Kész cirkusz! – kiáltotta felháborodva. – Felelőtlenség!!! Megáll az ember esze!

Vityka értetlenül, tanácstalanul nézett rám. S csak ekkor jutott eszembe, hogy tegnapelőtt éjjel, amikor a peremvonaltól négy kilométerre gépkocsinkra szálltunk, Vityka parancsot adott nekem, hogy amint megérkezünk új körletünkbe, állítsak ki őrszemeket, s vázoljak fel akciótervet az ellenség támadása esetére. De az emberek majd összeestek a fáradtságtól, és semmiféle támadástól nem kellett tartanunk (a németek elkeseredett ellenállást fejtettek ki, még ellenlökéseket is indítottak, de csak röpke próbálkozások formájában, védekezve). Ráadásul útközben meggyőződtem róla, hogy a frontvonal és Nowy Dwór, új körletünk között helyezkednek el a második lépcső egységei, ami eleve kizárta a váratlan támadás lehetőségét. Ez megnyugtatott, s nem is tudtam tovább tartani magam, egy pillanat alatt elnyomott az álom.

Kétségtelenül én voltam az oka mindennek; de egyelőre

nem mertem szólni erről: a dandárparancsnok nem szerette, ha mentegetőzni próbáltak előtte, s nem tűrte a közbeszólást; úgy vélekedtünk, ha bosszús az alezredes, jobb hallgatni. Én voltam a hibás, de most elsősorban Vitykának kellett felelnie, s azt is tudtam, hogy akármennyit kell is hallgatnia, egy szóval sem fog említeni engem.

Csak álltunk a dandárparancsnok előtt: én a nadrágvarrásra szorított kézzel, elpirulva és bűntudatosan a szemébe nézve, Vityka pedig leszegett fejjel, mint öklelésre kész bika.

– Mi történt?! Magyarázatot kérek! – folytatta az alezredes rövid szünet után. – Talán véget ért a háború?... – érdeklődött a legkomolyabb arccal, epésen. – Akkor meg ne legyenek szégyenlősek, és jelentsék, hadd örüljön a parancsnokság is!

Újra hallgatott egy sort, majd dühösen kijelentette:

– Harcolni még csak tudnak, de ha kikerülnek a harcból, nem érnek hajítófát sem! Az egyik alszik, a másik versekkel szórakozik, a katonáik meg ott csellengenek a patakban, a faluban kószálnak, meztelenkednek, mint a strandon! És bizonyára még vodkát is isznak!

– Az emberek elcsigázottak – mondta Vityka rekedten, makacskodva, bár ezt nem kellett volna tennie. – Megérdemlik a pihenést...

– Ez nem pihenés, ez bomlás! – ordított az alezredes. – Maguk tapasztalatlanok, s fogalmuk sincs elemi igazságokról! A tétlenség, a semmittevés bomlasztja a hadsereget! Amíg megérkezik az emberutánpótlás és a technikai fölszerelés, meglehet, másfél-két hónapig is állnunk kell. Mit gondolnak, addig majd a hasunkat süttetjük a nappal? Szétzüllesztik nekem az egész zászlóaljat!... Holnaptól kezdve – adta ki a parancsot – minden reggel két óra alaki kiképzés az egész személyi állománnyal! És három óra foglalkozás alaki kiképzésből és harcászatból, mindennap!

Az udvar mélyéből éles, fülsértő csikorgás hallatszott: a kert végében álló nagy pajta ajtaja kinyílt, s a sötétből előbukkant Karev hadnagy, az újsütetű századparancsnok, a zászlóalj harmadik, életben maradt tisztje. Éppen jókor bújt elő ez is! A nyurgalábú, vékonydongájú legény egy szál csizmanadrágban, mezítláb állt a fűvön, hunyorgott a tűző naptól, s nagy élvezettel, mosolyogva, mellét kifeszítve nyújtózkodott. Nem látott bennünket.

– Nyújtózkodnak! – mondta az alezredes maró gúnnyal, alig türtőztetve magát. – Kész cirkusz! – üvöltötte dühösen. – Hát akciótervük van-e ellenséges támadás esetére?! Harcbiztosításról gondoskodtak-e?

Vityka szusszant egyet, s a szeme sarkából megajándékozott engem egy kurta, de annál bőszebb pillantással; megvékonyodott arcán ideges rángás futott végig.

– Kettejükhöz beszélek – ismételte meg az alezredes –, harcbiztosításról gondoskodtak?!

– Én, alezredes elvtárs, je-jelentem... – makogtam, de rögtön elakadt a szavam.

– Nincs tervünk – mondta Vityka komoran, a tőle megszokott nyíltsággal, kertelés nélkül. – Harcbiztosítás sincs. Ez felelőtlenség és az én hanyagságom. Ezért én felelek.

– Elégedetlen vagyok önnel! – közölte az alezredes Vitykával megfellebbezhetetlenül és dühösen (ez a három szó nála a legnagyobb rosszallást jelentette), és hamarosan felém fordult: – Ön meg szórakozik, de a jelentéseket, amelyeket a frontvonalból kivonás után tovább kell küldeni, elkészítette? A halotti leveleket kitöltötte? A veszteséglistát összeállította?

Mindenben szörnyen bűnösnek éreztem magam, s bambán hallgattam.

– Adok önnek egy órát – mondta az alezredes. – Állítsanak ki őrséget, teremtsenek rendet, és utána jelentést kérek!

Majd rövid szünet után folytatta:

– Maximálisan gondoskodjanak az emberekről. Ebédet adjanak ma a feljavított norma szerint. Vételezzenek és adjanak ki fejenként egy deci vodkát az egész személyi állománynak. De nem akarok részegeket látni, nem akarok nőkről hallani!

Sapkájához emelte kezét, s a szokásos „Végrehajtani!" helyett, már távoztában visszaszólt:

– Pihenjenek!

Vityka meg én nem mozdultunk, csak néztünk utána, ahogy gyors, határozott léptekkel odament a gépkocsihoz, beült, a terepjáró meg azonnyomban elugrott helyéről, s eltűnt a kanyarban.

Vityka elfordította tekintetét, rám nézett, aztán a Jeszenyin-kötetre, s dühtől remegve sziszegte felém:

– Nyálasszájú!

És felbőszülve, leírhatatlan megvetéssel kiáltotta, amit már nem egyszer mondott nekem, amikor verseket olvastam, és valamit elmulasztottam a szolgálatban:

– Piperkőcség!... És rothadt szentimentalizmus!...

2

Tíz perc múlva az asztal mellett ültem a kertben, és hamarjában nekifogtam a szükséges okmányok kitöltésének. Sajnos szinte egyáltalán nem ismertem a zászlóaljírnoki teendőket, s ráadásul gyermekkorom óta idegenkedtem mindenféle írástól. De mindkét írnokunk elesett, és kényszerűségből nekem kellett magamra vállalnom néhány napi igen kemény írnokoskodás minden terhét.

Megérkeztek a riadóztatott alegység-parancsnokok – egy

tüzér tiszthelyettes és négy őrmester –, előállt Karev hadnagy is. Az iratok mellől sebtében elmondtam nekik, hogy haladéktalanul állítsanak ki őrséget, jelentsék a létszámot, írjanak igénylést a tábori konyhának, és küldjenek gépkocsit a dandár vételezőhelyére. Amint vártam, vitatkozni kezdtek egymással: az egyik században tizennégy ember maradt, a másikban csak öt, azok közül is kettő sebesült; az emberek alusznak, mosnak, mosakodnak és szárítkoznak – és így tovább.

Éktelen lárma kerekedett, de Vityka mordult egyet, s erre mindenki elhallgatott.

Vityka a gépkocsi mellett állva borotválkozott, forgatta a fejét, hogy jobban lássa magát a tükörben, s közben dúdolt, helyesebben dünnyögött valamilyen harcias indulót, ami nála mindig a rosszkedv jele volt. Bűntudatot éreztem vele szemben, s ahogy csak erőmből tellett, iparkodtam az okmányok kitöltésével.

Nekem Vityka nem szólt többet, de annál többet hallgatott tőle Szemjonov, a küldönce, ez az okos, rendkívül bátor, viszont minden szertartásosságtól irtózó katona. Szemjonovot kiállította őrnek a törzs gépkocsija mellé, s a küldönc unalmában almát rágcsált. Vityka máskor ügyet sem vetett volna erre, most azonban jól odamondogatott Szemjonovnak, kipakolt neki mindent, amit gondolt róla, s megfenyegette, hogy „egy hónapig krumplit pucoltat vele a konyhán".

Miután kiadtam a parancsokat, elengedtem az alegységparancsnokokat, és újra nekiláttam a jelentéseknek. Egyszer csak kellemesen csengő, lágy női hang ütötte meg a fülemet. Valaki lengyelül énekelt, s hamarosan elfogott a nyugtalanság, mert megláttam azt a lányt, aki egy villanásnyira egyszer már megjelent előttem.

Napbarnított, apró lábán kecsesen libegve, egy kicsit ille-

getve magát, ment az ösvényen a kerten keresztül, és mintha nem vett volna észre bennünket, valami vidám kis dalt énekelt.

Vityka éppen befejezte a reggelizést, és a kenyeret tartó kezét leengedve, elbűvölten nézte a leányt.

– Ki ez a lány? – kérdezte kissé zavartan, tele szájjal Szemjonovtól, mihelyt a leány eltűnt a ház mögött. – Szemjonov, ki ez a leány?

– Hogyhogy ki? – kérdezte vissza Szemjonov sértődötten. – A gazdasszony lánya...

– Ez eddig világos – motyogta Vityka, s mivel láttam az arcán, meg kicsendült a hangjából is, hogy a lengyel kislány milyen hatást tett rá, egészen nekikeseredtem.

Vityka ugyanis idősebb volt nálam, hasonlíthatatlanul markánsabb és megnyerőbb külsejű; ismerte a nőket, sőt rámenősnek és ellenállhatatlan nőcsábásznak tartotta magát, s én is ilyennek láttam.

– A várat bátorsággal veszik be – mondogatta komolyan és jelentőségteljesen –, a nőket pedig arcátlansággal.

Mindehhez olyan arcot vágott, mintha titokzatos és megmagyarázhatatlan dolgot világított volna meg, amit sem én, sem mások soha életünkben nem fogunk megérteni.

Nem tudom, hol hallotta, kitől vette, de így mondta, s akkor én elhittem ezt neki.

Ma már, sok-sok év múltán, nagyon jól tudom, hogy Vityka nem volt asszonyfaló, bizonyára arcátlankodni sem tudott – ez nem is illett a jellemhez; egyszerűen megszédült a könnyű sikertől, amelyet két-három nőnél aratott, miközben a háború útjait járta, s ettől dagadt ilyen nagyra benne a férfiúi önbizalom. De akkor még nem értettem ezt, s mivel meg voltam győződve ellenállhatatlanságáról, és egy csöppet sem kételkedtem benne, hogy adott esetben úgyis ő viszi el a pálmát –

emlékszem, nagyon elszomorodtam: láttam, milyen hatást tett rá a lány, aki nekem is megtetszett.

Vityka komor képpel aláírta a már kész jelentést, kérésemre odafirkantotta a nevét még néhány üres papírlapra, hogy távollétében is elküldhessem a legsürgősebb okmányokat, majd elment az alegységekhez.

Néhány óra múlva, már délután, tért vissza. Én közben folyton ott görnyedtem a papírok fölött, tapasztalatlanságom miatt sokat hibáztam, újra le kellett írnom néhány dolgot, amíg végül a motorkerékpáros küldönccel elküldtem két jelentést a dandár törzséhez. Válaszul parancsot kaptam, hogy haladéktalanul adjak be még öt különféle kimutatást, s készítsek jelentést „az álcázásra, a hadititok megőrzésére, a légvédelemre, a vegyivédelemre és a harckocsielhárításra tett összes intézkedésekről", és ettől teljesen kétségbe estem. Az a töméntelen sok írnivaló, ami a törzs nyakába szakad, amikor az egységet kivonják a harcból, és amellyel a zászlóaljnál három-négy ember alig tud megbirkózni, teljes súlyával és kérlelhetetlenségével az én nyakamba szakadt. A szokatlan munkától elzsibbadt a kezem, zúgott és nem fogott a fejem, úgy éreztem, hogy sohasem érek a végére, de nem tehettem semmit. Ha magam mellé akartam volna venni segítségül valamelyik katonát vagy tisztest, külön engedélyt kellett volna kérni, hogy a titkos jellegű munkába bevonhassam; Vityka és Karev pedig az alegységeknél volt.

Lelkem mélyén kétségtelenül irigyeltem őket, s álmodoztam: milyen jó lenne a kötettel a kezemben sétálgatni a falu végén a rozstáblák között, vagy úszni, napozni a patak partján – közben meg csak ültem, mint akit odaláncoltak, gyötrődve írtam, és újra írtam. Zosia – így hívták a lengyel kislányt – az anyjának segített, tett-vett a ház körül. Csengő hangja hol a

ház felől, hol a kertből hallatszott, hol egészen a közelből a hátam mögül, hol meg valahonnan oldalról.

Valahányszor énekelve ellibbent előttem a fák gallyai közt hajladozva, önkéntelenül utánanéztem, tekintetemmel elkísértem karcsú alakját, s újra meg újra megfogadtam, hogy többet nem nézek föl a papírjaimból, nem törődöm vele: de ő újra megjelent, s megint kezdődött minden elölről.

Édesanyja, Júlia asszony, őszhajú, 45 év körüli nő, akinek fiatalos, szelíd arcát kissé borússá tette fáradt szeme, az árnyékban mosott, a ház mellett. Azután mindketten kimentek a kertbe, s onnan hallatszott a hangjuk, Zosia vidám, pergő beszéde, s anyja lassú, tompa válasza.

Júlia asszony déltájban csaknem színültig telt köcsög gőzölgő, meleg tejet tett elém az asztalra, s mondott is hozzá néhány szót. Megköszöntem szépen lengyelül, ahogy addigra már megtanultam, s amikor az asszony otthagyott, élvezettel ittam a tejből, de nagyobbik felét meghagytam Vitykának.

Vityka vidáman tért vissza, s mint mindig, erőtől és tettvágytól duzzadón. Barátságosan odajött hozzám – mintha reggel mi sem történt volna, mintha a dandárparancsnok nem is az én mulasztásom miatt kapta volna le –, s két érett, sárga almát tett elém, nyilván kapta valakitől, s most elhozta nekem. Miközben az almát ettem, leguggolt mellém, s nagy lelkesen elmondta, milyen pompás ebédet sikerült organizálnia a zászlóaljkonyhán, majd nevetve tette hozzá, hogy némelyek nem is jelentkeztek az ebédért, úgy látszik, jól áll a falu élelem dolgában, a katonák meg úgy is unják már a tábori konyha főztjét.

Javallotta, hogy készíttessük el kedvenc eledelét – húsos derelyét szibériai módra –, fürgén fölkelt, Szemjonovot motorkerékpárra ültette, hogy szerezzen lisztet és húst, aztán leverte csizmájáról a port, és bement a házba, hogy megismerkedjen szállásadóinkkal.

Öt perc múlva már az udvaron láttam a farakás mellett – ledobta magáról a derékszíjat meg a gimnasztyorkát, s buzgón aprította a fát.

Gyerekkorától hozzászokott a paraszti munkához, s széles mellű, ruganyos testében egy medve ereje lakozott, úgyhogy könnyedén és hamar végzett a kis farakással – mintha egy marék napraforgómagot fogyasztott volna el –, azután segített Júlia asszonynak felrakni az aprófát. Miközben Szemjonovra várt, egy ideig az udvaron üldögélt, s elmerülten, fontoskodó arcot vágva, a gitárján pengette a húrokat, hogy felhangolja a szerszámot.

Ez a nagyon drága játékszer volt a büszkesége, egy német tábornoki fedezékben zsákmányolta; a gyöngyházzal kirakott pompás hangversenygitárt saját kezűleg készítette Leopold Schenk, a híres bécsi mester, akinek nevét, három aranyéremmel együtt, az alsó lapra kirajzolták.

Vityka szinte betegesen vigyázott erre a ritkaszép és csodálatos hangú hangszerre, és nem szívesen adta ki a kezéből még barátainak sem, ami miatt éppen eleget bosszantották különben. Harcok idején, külön tokban a zászlóalj-vonat raktárában őriztette lakat alatt, de a különös elővigyázatosság kedvéért még arra is volt gondja, hogy betakarja zsákmányolt pokrócokkal.

Szemjonov időközben megérkezett, s hallottam, hogy Vityka elismerően nyilatkozott a húsról, amelyet a küldönc hozott. Körülbelül egy óra múlva én is a házhoz mentem, hogy aláírassam az okmányokat, akkor már javában folyt a sütés-főzés.

Júlia asszony tejfölös salátát készített uborkából és retekből, Vityka – és az ő vezérletével Szemjonov meg Zosia – szaporán készítette a derelyét. A tűzhely fölött már főtt vagy sült valami.

Zosia a kis karikákra szaggatott tésztát összegöngyölte,

Szemjonov pedig már másodszor vagy harmadszor darálta le a húst, hogy egészen apró legyen.

Vityka – fején szakácssüveg helyett tiszta zsebkendővel – szemmel tartotta segédeit, siettette, nógatta őket, s közben a legnehezebb és legfelelősségteljesebb műveleteket végezte; a finn kés hegyével fürgén megtöltötte az előkészített tésztát, majd miután néhány sort így kirakott, gyors, ügyes ujjaival egy pillanat alatt összeragasztotta a végeket.

Nem mentem be a konyhába; Vityka az ablakpárkányon írta alá az okmányokat, s megkérdezte:

– Sok van még?

– Van elég – feleltem bosszúsan, s szemem sarkából Zosia kezének szapora mozdulataira figyeltem.

– Hát iparkodj! – rendelkezett, s órájára nézve, tréfás hivataloskodással hozzátette: – Tizenhat harminckor ünnepi ebéd. Öltözék – díszruha; a tisztikar számára megjelenés kötelező! – Nevetve a fejére kötött zsebkendőhöz emelte kezét. – Végrehajtani!...

3

Utolsónak érkeztem, amikor az aránylag hűvös, nagy szobában már a háziak is, a vendégek is ott ültek az étellel-itallal ünnepire megterített asztal körül. Kareven, Szemjonovon és rajtam kívül még három vendég, akiket alighanem a háziasszony hívott meg. Stefan: a napbarnított arcú, csillogó szemű, szikár öreg, vékony sasorral, lekonyuló zaporozsjei kozákbajusszal, Júlia asszony unokabátyja; s két nő, az őszes, vörös hajú, nem éppen mosolygós kedvű szomszédasszony, aki az egész ebéd alatt talán öt szót sem szólt, s bizalmatlanul, szemmel látható

tartózkodással fürkészett bennünket, valamint a fiatal, csinos, tépett szemöldökű, erős testű, formás keblű Wanda.

Vityka rangjához illően az asztalfőre ült. Mellette foglalt helyet egyik oldalán Júlia asszony, másik oldalán meg Stefan. Amikor beléptem, s később is, az öreg arról beszélt, milyen szomorú, nehéz életük volt a németek alatt. Bár nem voltak túlságosan gyakori látogatók Nowy Dwórban, ha megjelentek, hirtelen jöttek, de elég nagy pusztítást végeztek; végigszaglásztak pincét, padlást, elvittek mindent, ami a kezük ügyébe akadt; egy évvel ezelőtt is váratlanul rajtaütöttek a falun, elvittek minden férfit 17 évestől 55 éves korig, a visszavonuláskor meg a lovakat hajtották el, kíméletlenül, mind egy szálig.

De Stefan már nem is annyira ezen a gaztetten háborgott, hanem inkább következményei aggasztották.

– Most aztán mit csináljunk? – szegezte a kérdést gondterhelten Vityka mellének. – Mivel szántsunk, mivel szállítsunk fát, most aztán mi lesz – kaput?

Folyékonyan, alig észrevehető akcentussal beszélt oroszul, gyakran és találóan fűszerezte beszédét népi szólásokkal, régi közmondásokkal és fordulatokkal. Mint utóbb megtudtam, évekig szolgált a cári hadseregben, már a japánok ellen is harcolt Mandzsúriában, tíz évvel később pedig a németek ellen valahol Galíciában. Ahogy elhangzott valami, rögtön fordította; lényegében az ő segítségével folyt a beszélgetés az asztalnál.

Én telepedtem az üres helyre Stefan és a szűkszavú lengyel asszony közé; Karev és Zosia velem szemben ült.

Takaros, rövid ujjú, tarka blúz volt Zosián, nyakán a kis kivágás látni engedte a vékony ezüstláncot, amelyen a kis keresztet viselik. Egyébként a blúzt is, a láncot is csak később

láttam meg: eleinte – amíg egy kicsit fejembe nem szállt az ital – a szememet sem mertem ráemelni.

Az étel a háborús időkhöz képest bőséges és fölöttébb ízletes volt: kis tányérokon saláta és uborka zöldellt, kancsókban tejföl állt, két tálcán legyezőként szétterített szalonnaszeletkék rózsállottak, a tűzhelyről frissiben leemelt jókora serpenyőben újburgonya gőzölgött, s mellé jócskán jutott a kiadós szeletekre vágott komiszból meg a háziasszony otthon sütött, ropogós héjú, aranysárga kenyeréből is. S még hátra volt a húsos derelye, amelyet Vityka, mint az ebéd fénypontját, a végére tartogatott.

Innivaló is akadt elég: egy-két palack igen jóízű és erős lengyel kisüsti, a fél liter vodka, amelyet Szemjonov vételezett négyünknek, s néhány üveg habzó, barna házisör.

Karev háta mögött, a komódon, ünnepélyesen nyugodott Vityka nagyszerű gitárja: fölötte a falon néhány fénykép függött; hamarosan meg is akadt a szemem két egyforma nagy képen: két férfi nézett le róluk lengyel katonaruhában, rendkívül hasonlítottak egymásra, az egyik fiatal volt, a másik idősebb.

Vityka töltött a lengyel pálinkából magának és Stefannak, aztán tovább adta a palackot Karevnek, az én poharamba is löttyintett egy kis vodkát, s mintegy mellékesen megjegyezte közben, hogy nem vagyok teljesen egészséges.

Ami egyébként nem volt igaz. Csak nem szerettem, meg nem is tudtam inni, s Vityka bizonyára attól tartott, hogy berúgok.

– Lengyelország felszabadítására! – emelkedett föl pohárral a kezében.

Kiürítettük poharunkat, s nekiláttunk a sok finom falat elpusztításának.

Alaposan megéheztem, de egy kissé feszélyezve éreztem magam, s szinte csak turkáltam az ételben, lassan, óvatosan ettem,

ügyeltem rá, hogy ne csámcsogjak, és helyesen tartsam a villát, amelytől teljesen elszoktam.

Stefan csak mondta a magáét, hogyan éltek a németek alatt, hogy forgatták ki őket mindenből. Vityka nem szakította félbe, megadóan hallgatta, de alighanem különösebb együttérzés nélkül, mert közben minden figyelmét a főtt burgonya szétnyomkodására összpontosította; egyébként is bizonyára arra gondolt mit láttunk Szmolenszk vidékén és Belorusszijában: lerombolt városokat és földig perzselt falvakat, ahol országrésznyi területen nemhogy tehenet, de élő macskát sem lehetett találni; olyan szörnyű pusztulást és nyomorúságot láttunk mi már addig, hogy utána Lengyelország, de még Nyugat-Belorusszija is – minden szenvedés ellenére – csak csodálatot és örömet keltett bennünk viszonylagos bőségével.

Vityka nem tűrte, hogy „pan"-nak szólítsák, amint az Lengyelországban szokás, s itt is rögtön elvégezte a felvilágosító munkát: Stefan „tiszt elvtársnak" vagy még egyszerűbben „elvtársnak" szólított bennünket.

Nem tudom, a gyűszűnyi vodka tette-e meg a magáét, de miután két hajtásra kiittam még egy pohár sört is, és egy kicsit feloldódtam, bátrabbnak éreztem magam, s lopva Zosiát kezdtem nézegetni.

Nem, nem csalt a szemem, nem képzelődtem... Tetőtől talpig elragadó volt: gyönyörű, csupa élet az arca, formás az alakja, dallamosan csengő a hangja, sötétzölden ragyogó a szeme, s megkapó az a kedvesség és fürkésző kíváncsiság, amellyel vizsgálgatott bennünket.

Fesztelenül, egyszerűen viselkedett, mint ahogy illik is ahhoz, aki otthon van. Segített anyjának, kínálgatta a vendégeket, kiszaladt edényért a konyhába, s hogy ne ríjon ki a társaságból, még a pálinkát is megkóstolta: fintorgott tőle, de lenyelte. Azután leplezetlen érdeklődéssel hallgatta Stefan orosz be-

szédét, mintha igyekezett volna megérteni, miről van szó, s milyen hatást tesznek ránk a szavai. Közben gondja volt arra is, hogy bájos, nőies mozdulattal egyet-egyet igazítson engedetlen, dús, gesztenyebarna haján.

Időnként egy-egy pillanatra összeakadt a tekintetünk, s önkéntelen megszeppenéssel vettem észre, hogy szeméből valami bátorító barátság, gyengédség és még valami felkavaró, valami megmagyarázhatatlan szenvedély sugárzik, s ráadásul határozottan éreztem, hogy eddig még soha senki nem nézett így rám...

Karev, egy leningrádi professzor fia, valamennyiünk közül a legilledelmesebb és legkörültekintőbb, finomkodva tette a szépet az asszonyoknak: rakott a tányérjukra, kenyérrel kínálta őket, sört töltött a poharukba. Egy darabig csak figyeltem, aztán igyekeztem követni példáját: a nagykanállal jókora adagot merítettem a salátából, s rá akartam tenni Wanda tányérjára, de ő gyorsan és nevetve rám szólt: „Köszönöm! Nem!" s erélyes mozdulattal megfogta a kezem; mindannyian rám tekintettek, én meg zavaromban majdnem felborítottam egy magas, tejföllel teli kancsót. Rögtön megfogadtam, hogy többet nem ugrálok.

Vityka általában könnyen szót értett az emberekkel, különösen az egyszerűekkel, főleg a parasztokkal. Most sem telt bele fél óra, néhány pohárka pálinka után már összetegeződött Stefannal, vele együtt szívta a csípős kapadohányt, harsányan nevetett, tréfálkozott, s bizalmaskodva orosz néven, Sztyopánnak kezdte szólongatni.

Karev fölöttébb szerény lengyel nyelvtudását – a háromnégy tucat lengyel szót – felhasználva megpróbált beszélgetésbe elegyedni Zosiával. A leány kissé hamiskás mosollyal hallgatta, jóízűen nevetett kiejtésén, gyorsan és incselkedve bele-belekérdezett szavaiba, Karev pedig, minthogy szinte semmit sem

értett belőle, vállat vont, fölöttébb mulatságos arccal fejezte ki értetlenségét, és tehetetlenül széttárta karját.

Stefan közvetítésével Vityka is megpróbált néhányszor semmitmondó kérdéseket intézni Zosiához, s erősen látszott rajta, hogy szeretne közelebbről megismerkedni a leánnyal. Nem nagy gyönyörűséggel figyeltem ezeket a próbálkozásokat, s végül is elhatároztam, hogy nekem is okvetlenül szót kell váltanom vele.

Úgy gondoltam, hogy még némi előnyöm is van. Zsebemben volt a dandártörzstől nemrég kapott „Orosz-lengyel társalgási zsebkönyv" egyetlen példánya. Nyilvánvaló, hogy az ilyen segédeszköz megkönnyíti érintkezésünket a helybeli lakossággal, s meg kell vallanom, nem kis reményeket fűztem az igazolvány nagyságú könyvecskéhez.

Suttyomban elővettem a zsebemből, észrevétlenül a térdemre fektettem, s félszemmel végigfutottam az egészet elejétől végig. Több mint harminc rövid fejezet volt benne, a szerkesztők szinte minden olyan esetre gondoltak, amellyel a katonának nemcsak a földön, hanem a vizen vagy a levegőben is dolga lehet. Minden különösebb erőfeszítés és késedelem nélkül érdeklődhettem belőle ilyesmik iránt: „Tudja-e, hol rejtőznek visszamaradt német katonák és tisztek?... Mondja, kérem, nem tudja-e, hol aknásították el a németek a terepet?... Kérem, gyorsan mutassa meg, hol vannak az úton benzinkutak?..." Vagy: „Van-e gázló a folyón?... Hol? Harckocsik átkelhetnek-e ott?... Hány ejtőernyőst dobtak le?... Hol értek földet a vitorlázórepülők?..."

Csakhogy én az adott pillanatban nem sokra mentem ezzel a körültekintő alapossággal...

Igyekezetemnek talán az utolsóelőtti rész felelt meg a legjobban: „Társalgás általános témákról." Nagy bosszúságomra mindössze tizenöt mondatot találtam itt, amelyek közül a

legkevésbé katonásak és legemberibbek ezek voltak: „Jó napot!... Köszönöm!... Hogy hívják? (De hiszen már reggel óta tudtam, hogy Zosiának hívják)... Tessék, gyújtson rá..." (Még az hiányzik, hogy cigarettával kínáljam!) „Mint igaz lengyelnek, önnek segítenie kell bennünket a közös ellenségünk, a német elleni harcban... Hol van a legközelebbi patika (kórház, fürdő)?..."

Teljesen elanyátlanodva dugtam vissza zsebembe a könyvecskét, bár magamban, eltökéltem, hogy azért is megleszek nélküle.

Stefan ravaszkás, okos szemével figyelmesen fürkészett bennünket, akár hallgatott, akár beszélt, mintha azt szerette volna megtudni, miféle emberek vagyunk mi, „szovjetek", vajon annyira megváltoztak-e az oroszok az alatt a kis híján három évtized alatt – amióta ő leszerelt a cári hadseregből –, bizonyára azt szerette volna a legjobban megtudakolni, mit várhat tőlünk.

Amikor az enyhe mámor a fejembe szállt, és ráadásul fölbátorítottak Zosia barátságos pillantásai is, egy kicsit már hosszabban kezdtem pihentetni rajta a tekintetemet, ám ekkor ő egy pillanat alatt lehűtött: keményen, jegesen nézett a szemembe, talán még egy kis büszke rátartiság is volt ebben.

Elhűlt bennem a vér, elképzelni sem tudtam, mi lehet a hirtelen változás oka. Hát mit tettem én?... Elvetettem talán a súlykot?

Vagy talán ez az a játék, amelyet a gyengébb nem már évszázadok, évezredek óta űz az emberiség erősebb felével?...

Nem tudom. Ha így volt is, akkoriban még túlságosan félénk és tapasztalatlan voltam ahhoz, hogy részt vegyek benne.

Magamba roskadva tűnődtem, de néhány perc múlva Zosia ismét vidáman, kedvesen nézett rám, s nekem is rögtön megjött a kedvem, és visszamosolyogtam rá.

Hamarosan észrevettem – vagy legalábbis én úgy véltem – hogy rám gyakrabban tekint, mint Vitykára vagy Karevre, és ráadásul rám valahogy különösen néz: gyengéden és várakozón, mintha szólásra akarna bírni, vagy kérdezni szeretne tőlem valamit, de nem tudja rászánni magát. És akkor egész lényemmel hirtelen megéreztem valami nagyon homályos, de édes reményt, hogy ő alighanem ugyanazt érzi irántam, amit én őiránta, s hogy itt valami új, jelentős dolog kezdődik, amiben nekem még sohasem volt részem! Már szinte kétségtelen volt számomra: valami történt közöttünk!

A mámor egy kissé megoldotta a nyelveket, felolvasztotta a kezdeti tartózkodást. Wanda sűrűn nevetgélt, eléggé nyíltan szemezett Vitykával, ami határozottan hiba volt a részéről: Vityka meggyőződése szerint a férfi dolga a támadás, a nőé pedig csakis a védekezés; ráadásul nem volt híve semmi olyasminek az életben, amit könnyűszerrel, munka és erőfeszítés nélkül megszerezhetett.

Újra azon kaptam magam, hogy Zosia rejtélyesen, érthetetlenül, de valahogy várakozón néz rám, s egy szempillantás múlva könnyed, s talán kissé bizonytalan érintést éreztem a térdemen. Majd elállt a lélegzetem, szívem majd kiugrott a helyéből.

Most aztán cselekedni kell! Mégpedig haladéktalanul!

„Bátorsággal veszik be a várakat... – biztattam magam. – Ne légy lomha! Nosza!..." És hirtelen elszántsággal előrelendítettem a lábamat. Abban a pillanatban Karev arca eltorzult a fájdalomtól – szilánkhorzsolás volt a térdkalácsán –, az asztal alá nézett, értetlen, kérdő tekintetet vetett rám.

Majd elsüllyedtem szégyenemben, de Zosia valószínűleg semmit sem vett észre mindebből, vagy ha észrevette is, nem mutatta. Nemsokára mondott valamit Stefannak, s az öreg mosolyogva így szólt hozzám:

– Az elvtárs szokott imádkozni?

– Nem, miért? – hüledeztem.

– Zosia azt mondja, az elvtárs imádkozott a patakparton.

Hát ez érdekli! Csak ennyi?

– Nem imádság az... – Fülig pirultam, s egészen szomorú lettem. – Egyáltalán nem...

– Vers – szólt közbe Vityka, aki rögtön megértette, miről van szó, s bosszúsan, szemrehányón nézett rám. – Na látod...

Nem volna igaz, ha azt mondanám, hogy Vityka nem szerette a költészetet: egyszerűen nem értette.

Megesett, hogy lelke mélyéig felháborodott: – Nézze meg az ember! Hát hol látott ez rózsaszínű lovat! Hiszen én paraszt vagyok! Mi minden hülyeséget kitalálnak!

Stefan nyilván nem tudta vagy elfeledte, mit jelent a „vers", s miközben lassan, fennhangon megismételte a szót, vállat vont.

– Például Puskin... – nyögtem ki én még zavartabban.

– Á-á, értem... – Stefan mosolygott, s valamit mondott Zosiának.

Vityka viszont megragadta az alkalmat, és kijelentette, hogy a vallás ópium, a dolgozók leigázásának eszköze, s hogy minálunk a vallással és az istennel alapjában véve végeztünk. Ha itt-ott még maradt is egy-két hívő, ezek sötét, tudatlan öregek, maradi elemek, a fiatalság ilyen szamársággal nem foglalkozik, s amolyan Zosia korabeli leány – közben feléje sandított – szégyellne keresztet viselni nyakában.

Szerintem nem mondott semmi sértőt, de mihelyt Stefan lefordította a szavait, váratlan dolog történt: Zosia lángvörös lett, kislányos, halványpiros orcája egy szempillantás alatt kigyúlt, szeme elkomorult, s dús, gesztenyebarna szemöldöke sértődötten rángott, mint egy gyermeké.

Még meg is ijedtem egy kicsit, gondoltam, a kislány mind-

járt elsírja magát, de ő dühösen, megvetően nézett Vitykára, s hirtelen erélyes mozdulattal előrántotta kebléből a keresztet, kitette a blúzára, fölvetette a fejét, és kihívóan kidüllesztette mellét.

Arcáról, tartásából és tekintetéből annyi érzés, annyi felháborodás, büszkeség és leplezetlen megvetés sütött, hogy Vityka valósággal kétségbeesett. Öklelősen leszegte a fejét, rám pillantott, aztán Karevre, mintha támogatást keresne vagy tanúnak hívna bennünket, s mindenki füle hallatára ki akarná jelenteni: „Látjátok, mit művel!?..."

Júlia asszony gyorsan, kérlelő hangon szólt valamit a leánynak, Stefan meg elkomorodva, halkan, de keményen mondott neki néhány szót, alighanem, hogy tegye el a keresztet, de Zosia bíborpirosan, felindultan, merően maga elé nézve mozdulatlanul ült, csak kis keble hullámzott nyugtalanul.

A feszült csöndben Vityka fenyegetően szuszogott, s mivel ismertem, tudtam, hogy az effajta demonstrációt nem tudja elviselni, egyszerűen képtelen lesz hallgatni.

– Egyébként nálunk, a Szovjetunióban, vallásszabadság van! – szólalt meg ekkor Karev. – És az állam tiszteletben tartja a hivők érzelmeit!

Úgy mondta ezt, hogy tulajdonképpen nem fordult senkihez sem, szabatosan és hangosan, mintha nagy hallgatóság előtt állna. Vityka föltekintett rá, valószínűleg megértette, hogy ebben az esetben nem célszerű elveit fitogtatni, és jobb engednie: végül is erőt vett magán, és a gabonáról kezdett beszélgetni Stefannal.

Néhány pillanat múlva már szívélyesen társalgott Júlia asszonnyal és Stefannal, mintha mi sem történt volna, még mosolygott is, de Zosia nem nyugodott meg egyhamar. Karev hiába próbálta elterelni a figyelmét, megnevettetni vagy legalább felélénkíteni, a leány csak ült sértődötten, szót-

lanul, morcosan, észre sem véve Vitykát, legalábbis feléje sem nézett. Jó sok időbe tellett, amíg végre egy kicsit fölengedett, és átsuhant egy mosoly az arcán, de a keresztet csak nem tette el, ott fénylett a blúza fölött.

Vityka közben az erős húslevesben kifőzte a derelyét, kirakta a tányérokat, megmutatta, hogyan kell enni, kiadósan megöntözte az ecetből és tormából külön recept szerint kevert csípős szósszal. A derelye fölöttébb ízletesre sikerült, hiszen Vitykának ez volt a kedvenc étele, nem csoda, hogy a kóstolgatás után Júlia asszony és a vendégek is elismerően nyilatkoztak barátom szakácsművészetéről, s meglehetősen gyorsan kiürítettek két nagy tálat. Nekem is nagyon tetszett Vityka kuktáskodása, s bizonyára magam is ettem néhány darab derelyét, de pontosan már nem tudom, akkor bizony nem a derelyén járt az eszem.

Közben ugyanis elég sűrűn Zosiára tévedt a pillantásom, ha talán nem is többször, mint Stefanra vagy Júlia asszonyra. Csakhogy rájuk fesztelenül néztem, főleg szükségből, álcázás végett. Zosiára pedig lopva, mintegy véletlenül, akaratlanul, olvadozva a titkolt gyönyörtől.

Még amikor nem néztem rá, akkor is minden pillanatban éreztem a jelenlétét, nem is tudtam gondolni semmi másra, bár megpróbáltam odafigyelni a beszélgetésre, felfogtam egyes mondatokat, sőt, még mosolyogtam is, ha nevettek mellettem.

Olyasmi történt velem, amire még nem volt példa. Még soha életemben nem éreztem ilyen nyugtalanságot egy leány vagy asszony láttán, noha voltam már szerelmes, mégpedig legelőször öt vagy hatéves koromban — „szerelmem" körülbelül ugyanannyi lehetett. Titkos epekedésem utolsó tárgya – Olenyka, a szomszédos zászlóalj egészségügyi tisztese – a támadás elején súlyosan megsebesült, s azóta már valamelyik hátországi kórházban feküdt, nem is gyanítva érzelmeimet.

Akkor, fiatal koromben, gyakorta beszéltem versekkel, jogosan feltételezve, hogy a költők, nagyon sok gondolatot és vágyat sokkal jobban szemléletesebben és szabatosabban kifejeztek, mint nekem sikerülne. Fejemben most is ezek a sorok dörömböltek ellenállhatatlanul:

Egymás mellé üljünk, kedves,
Tekintsünk egymás szemébe...

Ó, ha ezt meg merném mondani Zosiának, ha lenne hozzá bátorságom!...

A beszélgetés még mindig főleg Vityka és Stefan között folyt – gazdasági kérdésekről tárgyaltak paraszti alapossággal –, s számomra meg Karev számára sok tekintetben érthetetlenül: a földről, a szántásról, a termésről, a fejési átlagról és a takarmányról. Nyugodtan, tempósan folyt köztük az eszmecsere, amíg Stefan elő nem hozakodott azzal, amit már más lengyel falvakban is nekünk szegeztek: lesz-e kolhoz Lengyelországban is, igaz-e, hogy a lengyeleket áttelepítik Szibériába?

Vityka – egyébként maga is omszki születésű – mint hasonló esetekben mindig, rettenetesen megsértődött.

– Ide figyelj, Sztyopa, gondold meg, mit beszélsz! – kiáltott föl haragosan. – Kinek a nótáját fújod te? Mit képzelsz te, mi az a Szibéria: kényszermunkatábor, száműzetési hely?! Láttad te azt?... Ablakból?... Vonatról?... Hát én az én Mihajlovkámat nem adnám oda a ti egész kerületetekért! – kiáltotta magából kikelve, lángvörös arccal. – Egész Európáért nem adnám!... Más nótáját fújod... Bedőltél a németeknek?! Szégyen-gyalázat! Én az ilyen beszédért akárkinek beverem a fejét, ezt vedd tudomásul!...

Stefan – már szemmel láthatólag kótyagosan – meghökkent az addig nyugodt és barátságos beszélgetés váratlan fordulatán,

mellére fektette kezét, ijedten dünnyögte, hogy nem akart senkit megsérteni. A többiek elhallgattak, Zosia nyílt ellenszenvvel nézte Vitykát. A helyzet fölöttébb kínos volt, én is hallgattam, de Karev megint föltalálta magát:

– Akkor hát igyunk Mihajlovkára – indítványozta vidáman, s teletöltötte Stefan poharát – meg Nowy Dwórra!

Az ital már eléggé a fejembe szállt, de csak nem tudtam rászánni magam, hogy megszólítsam Zosiát. Még kellett egy kevéske a bátorsághoz, magam számára is váratlanul elvettem hát Karevtől a palackot, s teletöltöttem kisüstivel a söröspoharamat.

Vityka még mindig mogorván a kolhozok és Szibéria ilyetén emlegetése miatt, csodálkozva, mondhatni feddőn nézett rám, talán mondani is akart valamit, de csak fújt egyet és hallgatott.

Én azelőtt soha nem ittam egyszerre ennyi pálinkát, még kevésbé hígítatlan kisüstit, s persze nem is lett volna szabad ezt tennem. De valahogy lovat adott alám Stefan egyik korábbi megjegyzése, hogy a németek gyengék hozzánk képest – pici pohárkával isznak –, hatott rám Zosia jelenléte is, meg hát gondoltam, így csak lesz annyi bátorságom végre, hogy szóba elegyedjem vele. Vityka feddő tekintetét határozottan igazságtalannak tartottam, elvégre, mi vagyok én, hektikás?

Egyébként már visszatáncolni sem lehetett; hanyag mozdulattal – ez is valami!? – fölemeltem a poharat, s vidáman rámosolyogtam Stefanra meg Júlia asszonyra: „Száz évig éljen a ház asszonya!..." Emlékszem, Júlia asszony elgondolkozva és szomorúan nézett rám, tenyerével megtámasztva állát, éppen úgy, ahogy nagyanyámat láttam sokszor.

Hallomásból tudtam, miféle az a lengyel kisüsti, de mégsem gondoltam, hogy ennyire erős: valósággal marta a torkom! Égetett már az első korty, félrenyeltem, szemem könnybe

lábadt, elborzadva éreztem, hogy rögtön csődöt mond az ivási tudományom, alig bírtam erőt venni magamon, mégis fenékig ürítettem a poharat, s csak miután letettem és észrevettem, hogy mindenki, még Zosia is igen figyelmesen és kissé talán gúnyosan engem néz – csak akkor kezdtem köhögni és pirultam el, valószínűleg nem csak az arcomon, hanem a hátamon és az ülepemen is.

Rögtön nagyon melegem lett, furcsa, rossz érzés vett erőt rajtam; sután ültem, nemcsak a fejemben, hanem egész testemben éreztem a méregerős kisüstit, s már nem láttam semmit, még a sózott uborkát és a kenyeret sem, amelyet Stefan nyújtogatott felém, miközben rázendített:

Ha ifjú a vérünk,
A szesz nem árt meg nékünk!
Éljen a barátság!
Igyál hát, igyál hát!
(Radó György fordítása)

Néhány pillanat múlva már tudtam, hogy helyrehozhatatlan hibát követtem el, elment az eszem, hogy megittam ezt a förtelmes ocsmányságot! Rohamosan és feltartóztathatatlanul erőt vett rajtam a részegség: körülöttem áttetsző lepelbe burkolózott minden, mintha vízen keresztül láttam volna az asztalt és az arcokat.

Újra elővettem a társalgási zsebkönyvet, lapozgatni kezdtem, de csakhamar eszembe jutott, hogy nem ér semmit, s visszadugtam a zsebembe. Fejem zúgott, minden összezavarodott benne, de egy gondolat egy pillanatra sem hagyott el: Mindenáron beszélnem kell Zosiával!

Annyira mégis eszemnél voltam, hogy tudjam: a leány nem ért meg engem, keményen megragadtam hát Stefan karját,

hogy magamra vonjam a figyelmét, s a tenyerét megszorítva ráparancsoltam:

– Kérem, fordítson!

Aztán az asztalra csaptam az öklömmel, felkiáltottam: „Egy pillanat!" – s a nyomaték kedvéért jól belenéztem Stefan szemébe. Az öreg kezét szorongatva hangosan, túlságosan is harsányan talán, szavalni kezdtem:

Egymás mellé üljünk, kedves,
Tekintsünk egymás szemébe.
Szelíd pillantásod mellett
Halljam : mit zúg szívem vére.
(Weöres Sándor fordítása)

Stefan még a száját sem tudta kinyitni – ostobán mosolygott, értetlenül nézett rám –, amikor Szemjonovból kirobbant a falrengető kacagás, s még valaki elnevette magát.

– Nyálasszájú! – hallottam a fülemben dörömbölni Vityka ingerült hangját. – Még inni sem tudsz! Szégyent hozol a tiszti becsületre és az egész Szovjetunióra!... Kísérjelek ki?!

– Ne-e-em! – jelentettem ki határozottan, s a fejem ráztam.

Most már a hétfejű sárkánytól sem ijedtem volna meg. Néztem Zosiát, de már nem láttam tisztán: arca megkettőződött, táncolt, szétfolyt, nekem pedig melegem volt, pocsékul éreztem magam, s néhány pillanat múlva forogni kezdett velem a világ.

Felálltam, az egyensúlyra ügyelve, imbolyogva elindultam az ajtó felé, de azért csak nekiütköztem valaminek.

Karev utolért az előszobában, fél karjával átölelt, kikísért a tornácra, de nekem nem volt ínyemre, leráztam a karját, s ellöktem magamtól.

– Hadd kísérjem...

– Nem kell! – ordítottam dühösen. – Magam is odatalálok!

Karev erre engedelmesen eloldalgott.

Egy darabig a tornácon álldogáltam, megkönnyebbülten szívtam be a friss levegőt, dühöngve mindenre és mindenkire, aztán döntöttem: „Pokolba velük!" – léptem egyet, s előrebuktam a lépcsőről, igencsak beleütve arcomat valamibe.

Arra ébredtem, hogy a ház végénél vagyok, a szérűnél, s Szemjonov a hónom alá nyúlva támogat:

– Szerencsétlen! Egészen lenyúzta a képét... – mondta megvetően. Lenyomta fejemet, ledugta ujját a torkomba, s amikor megkönnyebbültem, megtörölte a kezét a csizmaszárba, majd oktató hangon azt mondta:

– Igyon szódavizet. De csak egy pohárral, mert még összevizeli magát...

Késő este ébredtem fel a fülledt levegőjű pajtában, egy nyaláb szénán. Az ajtó egyik szárnya nyitva volt, a csöndes, szelíd hold közvetlenül a szemem előtt lebegett a kert fölött, körülötte pedig csillagok sziporkáztak szétszórva a sötétkék égbolton.

A közelemben három-négy kutya játszadozott, nyüszített, vinnyogott, s szinte az arcomon éreztem, hogy a farkukkal legyezgetnek. Egyébként egyáltalán nem törődtek velem. Förtelmes ízt éreztem a számban, fejem majd széthasadt a fájdalomtól, a kezem, nyakam, arcom, testem még az ing és a nadrág alatt is kegyetlenül viszketett és parázslott: összecsíptek a bolhák.

Valahonnan messziről magányos csalogány éneke hallatszott, s csakhamar tisztán kivettem azt is, hogy a ház mellett Vityka gitározik, lábak dobognak, vidám hangok keverednek a kacagással.

Vityka – őszintén szólva – nem játszott éppen tökéletesen.

Művészetéből többnyire csak arra futotta, hogy eléggé középszerű s fölöttébb egyhangú kíséretet szolgáltatott, azzal mentegetőzve ugyanakkor, hogy ez a gitár hat húros, ő pedig a hazai hét húroshoz szokott. Éneke sem volt az a nagyon kiváló, nem volt hozzá különösebb tehetsége, de szerettem, s nyilván ezért tetszett az éneke is.

Most nem énekelt, hanem valami keringőszerű dallamot pengetett, mert táncoltak a ház mellett. Bizonyára Zosia is táncolt; miért is ne tette volna? Kétségtelenül vígan voltak a barátaim; s nyilván Zosia sem maradt el mögöttük. Eh, annyi baj legyen...

Nem siratlak, nem idézlek, múltam,
igyekeztem elhitetni magammal, –
Szirmok füstjét ontó almaág...
(Rab Zsuzsa fordítása)

Csöndben heverészve hallgattam a kacagást, a lábdobogást és a hangokat, s nemcsak a lelkem szenvedett: az ádáz bolhák fáradhatatlanul munkálkodtak, csípésük helye csak úgy égett.

Egy kis idő múltán bizonytalan léptekkel Karev sántikált be a pajtába. Zseblámpával világított maga előtt, s amikor meglátott, szokatlan, félig részeg hangon megkérdezte:

– Maga nem alszik?... Menjünk ki a levegőre: itt hemzsegnek a bolhák. Magát nem csípik?

Merő csípés volt a testem, de sértődöttségem és ellenkezésem még nem szállt el egészen.

– Nem! – mondtam konokul, mert fejembe irgalmatlanul belehasított a fájdalom. – Nem megyek sehova.

A különben szűkszavú Karevnek most az italtól megeredt a nyelve, s miközben fölvette a szénáról és kirázta köpenyét, be nem állt a szája:

– Milyen stramm ember a mi zászlóalj-parancsnokunk! Egyszerű ember, mégis valóságos sas! Nagy dolog ám ez, az erő varázsa! Észrevette? Mindenki úgy néz rá, olyan csodálattal, mintha beleszeretett volna!

– Ne mondja!

– Becsületszavamra, az öregek is, a fiatalok is! Sztyopával kétszer is összecsókolózott... Fiatal és erős – kiáltott fel Karev elragadtatva –, ez igen! Csak a kisüstiből megivott vagy fél litert, és úgy áll, mint a cövek!... Én meg alig állok a lábamon. Tudja, nagyon igaza van ám a parancsnoknak: az erős, határozott legények tetszenek a nőknek! Akik annyira magabiztosak, hogy az már szinte a pimaszsággal határos, akik egyenesen célra törnek!... De maga meg én... Mi túlságosan értelmiségiek vagyunk ahhoz, hogy sikert arassunk... Sokra megyünk az intelligenciánkkal – sóhajtott föl nekikeseredve –, hogy ott egye meg a fene!... Mert tudja, a nőkkel szemben harcos, támadó taktikára van szükség – vágott egy nagyot öklével a levegőbe –, meg rámenősségre, pimaszságra!...

Persze megmagyarázhattam volna neki, hogy apám munkáscsalád munkásgyereke, anyám szövőnő, mégpedig szegényparaszti családból, s hogy magam is az iskolapadból kerültem a háborúba, még egyáltalán nem volt időm értelmiségivé válni, meg hogy nyilvánvalóan máshol van a hiba, de nem volt kedvem beszélni. Csak annyit mondtam, lassan, nehezen rakva egymás mellé a szavakat:

– Nekem nem is célom, hogy tessek valakinek. Legkevésbé a nőknek. Engem ez egyáltalán nem érdekel...

4

Hajnalban ébredtem föl, egy kissé kótyagos fejjel, keseregve is, meg szégyenkezve is a tegnapi esetért, az ittasságomért és a gyerekesen ostoba viselkedésemért. Rosszkedvűen tápászkodtam föl, s amikor a gépkocsi mellett megmosdottam, belenéztem a tükörbe. Egészen elszontyolodtam, amint megláttam a tűzpiros horzsolásokat az orromon meg az arcomon. De nem volt időm, hogy búslakodásnak adjam a fejemet, vagy hogy sokáig furdaljon a lelkiismeret: nem is reggeliztem, hanem rögtön munkához láttam.

Mire Vityka fölkelt, én már elkészültem az álcázási, lég- és vegyvédelmi intézkedésekről szóló jelentésekkel, aláírattam vele őket, s a motorkerékpárossal elküldtem a dandártörzshöz.

Vityka, Karev meg én hármasban reggeliztünk a gépkocsi mellett. Nem hozták szóba a tegnap történteket, úgy tettek, mintha észre sem vennék a horzsolásaimat, hanem megvitatták az alegységek alaki és harcászati kiképzési tervét, és megkérdeztek engem is, mi a véleményem.

Miután eltávoztak, én nem minden fáradság nélkül megszerkesztettem még egy sürgős jelentést, s aztán nekifogtam a halotti levelek kiállításának.

Kétszázhárom teljesen egyforma űrlapot kellett kitöltenem. Mindegyikbe be kellett írnom az elhunyt egyik hozzátartozójának nevét, címét, valamint az elesett harcos rendfokozatát, családi, utó- és anyai nevét, születési évét és helyét, az elhalálozás időpontját és az elhantolás helyét.

A gyönyörű kalligrafikus írással kitöltött minta, amelyet a törzstől küldtek, ott feküdt előttem, rendelkezésemre álltak a szükséges adatok is, s amikor munkához láttam, valahogy átfutott az agyamon, hogy hiszen ez csak egyszerű mechanikus munka, sokkal könnyebb, mint a számomra ismeretlen jelenté-

sek és kimutatások összeállítása. Aztán kiderült, hogy tévedtem!

Halottaink közül sokat személyesen ismertem, néhányan közvetlen bajtársaim, ketten pedig barátaim voltak. És amikor írni kezdtem, teljesen belefeledkeztem az emlékezésbe: mintegy újra megtettem azt a nyolcszáz kilométeres utat, amelyet a zászlóalj maga mögött hagyott az előnyomulás egy hónapja alatt, újra átéltem harcainkat, láttam és elszenvedtem tucatnyi halált.

És szemem láttára újra elnyelte a gyorsvizű, hideg Nyeman a mindig jókedvű, életvidám bakui gyerek, Abbazov főhadnagy rohamcsoportjának géppisztolyosait, hogy két órával később, már a hídfőben, magát a főhadnagyot is eltiporja egy német nehéz harckocsi.

Ismét hallottam, ahogy összekötőm, Kolja Bragin, ez a derék falusi legény, béna édesanyjának egyetlen eltartója, leszakított lábakkal vérzik az aknamezőn, és kétségbeesetten kiáltozik.

Ismét láttam Mogiljov külvárosában Lomakin hadnagyot, a zászlóalj párttitkárát – ezt a már javakorabeli, bölcs embert, aki a civil életben gépészmérnök volt –, amint a nyílt terepen a harcosok élén rohamra vezeti egységét, s erőlködik, hogy leküzdje a korával járó nehezebb légzést, aztán meg egy géppuskasorozattól eltalálva elvágódik rohantában.

És a rettenetes, embertelen fájdalomtól ajkát átharapva, ismét ott görnyedt előttem, lángszórótól megpörkölve kedvencem, legjobb harcosom, Misa Szajenko, a vlagyivosztoki rakodómunkás.

És aknaszilánktól feltépett hassal ott feküdt a lövészárok alján Szavinov ütegparancsnok, halkan nyögdécselt, és egyre gyengülő, alig hallható hangon szólítgatta anyját: „Anyám... Anyám... Anyukám..." Az öreg – korát tekintve nagyapám

lehetett volna – szmolenszki matematikatanár volt, rendkívül melegszívű ember...

És újra... Megint... Ismét...

Ők is meg a többi elesett közül is sokan nem idegenek, hanem jól ismert és számomra kedves emberek voltak. Ahogy az értesítéseket kitöltöttem, bele-belenéztem a személyi állomány nyilvántartó könyvébe, belelapoztam az épségben maradt katonakönyvekbe, tiszti igazolványokba, egyikről-másikról megtudtam valami újat, néha egészen meglepő ismeretlen adatot, földéztem őket emlékezetemben, és ők megjelentek előttem szinte tapinthatóan, mintha élnének, hallottam a hangjukat és a nevetésüket, amint még néhány napja is, és újra átéltem pusztulásukat.

Halálukról egyelőre csak a zászlóalj tudott. De csaknem valamennyiüknek éltek hozzátartozóik: apák, anyák, feleségek, gyerekek és más rokonok, kétségtelenül barátaik is. Valahol a városokban és a falvakban gondoltak rájuk, aggódtak értük, várták őket, s örvendtek minden kis hírnek, amely tőlük érkezett. De a tábori posta már holnap elviszi az ország minden szegletébe ezeket a halotti értesítőket, elviszi a családok százaiba a gyászt és a zokogást, az árvaságot, az elhagyatottságot és a nélkülözést.

Szörnyű volt elgondolni, mennyi reményt és várakozást tépnek szét egy szempillantás alatt ezek a szürke papírlapok, amelyeken egyforma típusszöveg áll: „...a szocialista hazáért vívott harcban, a katonai eskühöz híven, bátorságot és hősiességet tanúsítva... elesett." Szörnyű volt elképzelni is – de mit tehettem...?

Amint a halotti értesítők kitöltéséhez láttam, kezdettől fogva nem tetszett a mintának küldött szabványlapon olvasható kincstári ízű, hivatalos címzés: „...polgártársnőnek". A harmadik vagy negyedik értesítés Kosztroma területre szólt, jó barát-

tom, Szerjozsa Zascsipin édesanyjának, Jevdokija Vasziljevnának, a kedves és csupaszív falusi felcsernőnek. Személyesen ismertem: két ízben járt bent az iskolán, és elkényeztetett bennünket háborús időkben ritka finom falatokkal, mézes házi süteményekkel, s egyre hívott, hogy a háború után okvetlenül látogassam meg a Volga partján. Éreztem, hogy nem tudom, és nem is szabad „polgártársnőnek" szólítani. Tisztelt?... Elvtárs?... Kedves?... Tanácstalanul ültem, töprengtem, valahogy eszembe jutott Jeszenyin, és némi habozás után leírtam: „Drága Jevdokija Vasziljevna!"

Nem volt kivel megtanácskoznom a dolgot, az idő pedig telt, és a saját felelősségemre kezdtem ráírogatni kivétel nélkül mindegyik értesítőre a „kedves" megszólítást.

Az „Elhantolás helye" rovatba mindenütt beírtam: „a harcmezőn" és ez a szó egyre csak nyugtalanított.

Emlékeztem rá, hogy édesanyámat hiába próbáltuk jobb belátásra bírni az első háborús tavaszon, amikor az utakat térdig érő sár borította, gyalogszerrel nekivágott, hogy kétszáz kilométerrel odébb megkeresse Aljosa bátyám sírját, aki valahol Vjazma alatt esett el. Két hét múlva érkezett vissza, miután persze nem talált semmit, agyongyötörten, betegen, kimerülten, és egyszerre éveket öregedve.

Nem kételkedtem benne, hogy az általam „kedves"-nek szólított címzettek közül sokan, ha nem is rögtön, de a háború után bizonyosan meg akarják keresni hozzátartozójuk sírját. Ám az előrenyomulás során a halottakat hátrahagytuk a lövészhadosztályok elhantoló osztagainak, s így nem ismertük pontosan az elföldelés helyét, amit éppen ezért, bármennyire szerettem volna is, nem tudtam megjelölni.

Az egyetlen, amit hosszas töprengés után még kitaláltam, az volt, hogy mind a kétszázhárom értesítésbe a „Fia (férje, apja,

testvére...)" szavak elé beírtam a következőt: „Mélységesen megrendülve értesítjük, hogy..."

Természetesen ez is önkényes eljárás volt, eltérés a szabványtól és a mintától, de úgy gondoltam, hogy az effajta önkényesség, amely enyhíti a halotti értesítők hivatalos szárazságát, kívánatos, sőt egyszerűen elengedhetetlen. Ha viszont a dandártörzsnél öntevékenységemet nem akarják hitelesíteni a pecséttel, ám legyen, én újra írom valamennyit: még volt a zászlóaljnak vagy kétezer kitöltetlen űrlapja.

Délelőtt tíz óra tájban ellenőrök érkeztek a dandártól: egy már nem fiatal, szűkszavú, mogorva százados, a frontszolgálati osztály főnöke, egy mozgékony, hangoskodó és már ugyancsak előrehaladott korú hadnagy, a politikai osztály instruktora. Amikor a hadnagy megpillantott, miközben a gépkocsiról leemelt egy köteg friss újságot és brosúrát, már az utcáról harsányan és örvendezve odakiáltott hozzám, hogy csapataink rohammal elfoglalták Narva és Demblin (Ivangorod) városokat.

Narva valahol messze, északkeleten van, Leningrád alatt, Demblin pedig valahol Bialystoktól délre, és ugyancsak nem a közelben; egyik városban sem jártam soha, és ezek a harcok közepette elfoglalt városok ebben a pillanatban – bizonyára merőben írnoki szempontból – sok köteg halotti értesítő képzetét keltették bennem.

Felálltam és jelentettem, magamban pedig bosszankodtam, hogy megint jócskán elrabolnak az időmből, de szerencsére, rögtön elindultak az alegységekhez.

A halotti értesítők kitöltése legalább hat órába tellett, s emellett elképzelni sem tudtam volna, hogy ennyire megvisel, és hogy minél inkább nő előttem a kitöltött értesítők halmaza, annál megkínzottabb és elfásultabb leszek. A szomorú gondolatoktól és emlékektől körülrajzottan csak írtam, írtam, s

csupán irigyelni tudtam Vitykát meg Karevet: nekik fogalmuk sem volt arról, amit én átéltem, ők a harcosokkal foglalkoztak, s a faluból, ahol a zászlóalj maradványai a menetgyakorlatokat végezték, odahallatszottak hozzám a ropogós induló rigmusai:

Harci gá-árdát kovácsol belőlünk
He-elyettes-parancsnok iskolánk.
A-a dolgo-zó nép érdekéért
Ke-emé-ény harc vár reánk!
A-a dolgo-zó nép életéért
Ha-aládos harc vár reánk!

Akárcsak előző nap, csodálatos verőfény áradt, meleg is volt, de nem kibírhatatlan, és pompásan, bámulatosan áradt az alma és a méz illata. Akárcsak előző nap, Zosia már kora reggeltől a ház körül és a veteményeskertben szorgoskodott, különféle könnyű munkákat végzett. Júlia asszony többször kivette kezéből a szerszámot, igyekezett lehetőleg mindent maga végezni. Azt már észrevettem, hogy nagyon kíméli Zosiát, szinte mértéktelenül kényezteti, hiszen ez az egy szem lánya maradt azután, hogy a németekkel vívott harcokban, még harminckilenc őszén odaveszett férje is, fia is.

Amikor Zosia reggel átsietett a kerten, barátságosan köszöntött, zavartan én is rámormogtam a magam orosz „jó napot!"-ját. Az asztalt úgy fordítottam el, hogy az almafa sűrű, lehajló ágai közvetlenül a homlokomat súrolták, s eltakarták összekarcolt arcomat.

Zosia azután még sokszor elment vagy elszaladt előttem, közben egyre dúdolgatott valami játékos, mulatságos nótát, s hol kis vödör volt a kezében – vizet hordott a kertben álló dézsákba –, hol pedig kiskapa vagy valami más.

A halotti értesítők lekötötték gondolataimat, s már nem né-

zegettem úgy utána, mint tegnap; szinte föl sem emeltem a szememet, s ha futólag láttam is, az csak véletlen volt, minden szándékosság nélkül. Azon a reggelen úgy éreztem, hogy az elesettek emlékének valóságos meggyalázása volna, ha gondolataim elkalandoznának, és a leány után meresztgetném a szememet. Bizonyos voltam felőle, hogyha Zosia tudná, mivel vagyok elfoglalva, és mit tartalmaznak a szürke papírlapok, ő sem énekelgetne oly derűsen, és nem futkosna mellettem a kerten keresztül.

Délután két óra tájban, amikor az utolsó értesítőt is kitöltöttem, elküldtem az őrszemet egy paranccsal az ötödik századba, s megmondtam neki, hogy egyúttal ebédeljen meg, és hozza el az én ebédemet is a zászlóaljkonyháról. Amikor az őrszem elment, nekifogtam egy újabb jelentésnek, de aztán meggondoltam magam, elővettem térképtáskámból a Jeszenyin-kötetet, mondván, hogy egy rövidke pihenőt megengedhetek magamnak.

Körülnéztem – a kertben és az udvaron senki sem volt –, olvasni kezdtem, és rögtön belemerültem a könyvbe. Fölálltam az asztal mellől, s élvezettel szavaltam azt, ami a legjobban tetszett, főleg emlékezetből, szinte nem is nézve a szövegbe.

Mindenről megfeledkeztem, de azért arccal a ház felé álltam, és meresztettem a szememet, hogy idejében észrevegyem az őrszemet, ha visszatér.

Hangsúlyozva, nagy gyönyörűséggel szavaltam, élvezve minden egyes sornak az ízét, s lelkem mélyén örültem, hogy az őrszem még nem tért vissza, és senki sem zavar.

...Kéklő esték azt suttogják rólad:
Álom voltál, elhaló zene.
De tudom – aki formálta vállad,

Fénylő titkoknak volt mestere,
Bokrainkközt már az ősz barangol...
(Rab Zsuzsa fordítása)

Zizegést hallottam, és hirtelen megfordultam: alig tíz lépésnyire tőlem Zosia támaszkodott kezével az almafa törzsének. Nem tudom, mit érezhetett, hiszen nem értette a nyelvet, de arca figyelmet, megindultságot árult el, mintha valamit átélt volna, s tágra meresztett szemmel nézett rám. Lehet, hogy a Jeszenyin-versek szívbemarkoló dallamossága, gyönyörű muzsikája kapta meg, vagy pedig erőlködött, hogy megértse a tartalmukat – nem tudom.

Elharaptam a szót, amely éppen ajkamon volt, fülig elpirultam, s mivel eszembe jutott összekarmolt arcom, gyorsan elfordultam. De tisztán hallottam, hogy a leány a hátam mögött halkan azt mondta: „Még!"

Hirtelenjében azt se tudtam, hová legyek, de szerencsére ebben a pillanatban megjelent a katona, két gőzölgő csajkával a kezében. A szemem sarkából még láttam, hogy Zosia leemeli az ágról a napfényben csillogó sarlót, s lassan, büszkén és talán egy kissé duzzogva ellibben az almafák között. Amikor alakja eltűnt a kert végében, evéshez láttam, s magam elé tettem a nyitott kötetet; egyébként tizenöt perc múlva már a következő jelentést írtam.

Nemsokára megérkezett Vityka és Karev. Kitűnő hangulatban voltak: az ellenőrök elégedetten távoztak. Vitykának a politikai osztály instruktora megvallotta, hogy rosszabbra voltak elkészülve, mert a dandárparancsnok utasította őket, hogy szinte naponta tegyék tiszteletüket nálunk, ellenőrizzenek és segítsenek.

Kérésemre Vityka odaült az asztal széléhez, s vagy félóra alatt aláírta valamennyi halotti értesítőt. Eközben meg sem

nyikkant, nem gondolkozott, egyáltalában egy szót sem szólt, de a maga módján szenvedett: leszegte fejét, összevonta a szemöldökét, s nehezen, erőlködve szuszogott, gyakorta – nyilván, amikor nagyon ismerős névvel találkozott – furcsa fintor ült ki az arcára, mint amikor savanyúba harap az ember, vagy éles fájdalom hasít beléje, fojtottan krákogott és ujjaival elkeseredetten vakarta a tarkóját.

Amikor végzett, szótlanul fölállt, megmosakodott a gépkocsi mellett, s törülközés közben odaszólt nekem, hogy menjek én is ebédelni: Júlia asszony vár bennünket. Nekem semmi kedvem sem volt ehhez, megköszöntem az invitálást, s az almafa alatt álló üres csajkára mutattam. Vityka nem unszolt, ő meg Karev azonban bement a házba.

5

Vityka valahonnan megtudta, hogy nem messze, az erdőben még a németek idejében összehordott hasábfa áll, s ebéd után bejelentette, hogy hoz egy-egy gépkocsi rakomány fát Júlia asszonynak meg Stefannak.

Ez szokása volt.

– Nem csupán katonák vagyunk, hanem felszabadítók is – mondta a harcosoknak igen komolyan nemegyszer. – Kiket szabadítunk föl? A nincstelen elesetteket!... Kötelességünk, hogy amivel bírjuk, segítsük őket. Nem elvennünk, hanem adnunk kell...

Ez volt a hite és meggyőződése, s akárhol álltunk, a szabad percekben mindig szívesen segített a lakosságnak: tüzelőt vágott, vagy fölásta a kertet, földkunyhókat vájt az üszkös házhelyeken, sőt, olykor még kemencét is rakott öreg tégla-

darabokból. Nem kétlem, hogy az általa megsegített emberek később is gyakran emlegették jó szóval Vitykát.

És még valamit nagyon szeretett, illetve mondhatni állami fontosságú ügynek tekintett: megrakott egy teherautót gyerekekkel – volt is ott sivalkodás, lárma, örömrivalgás! – és jól megkocsikáztatta őket, bár előző, két hete elesett zászlóaljparancsnokunk nem helyeselte ezt a – mint ő mondta – „szükségtelen benzinpocsékolást", s többször is megfeddte ezért Vitykát.

Vityka utasítására Szemjonov előállt az aknavető-üteg gépkocsijával. Láttam és hallottam, hogy Vityka az udvaron a gépkocsi mellett állva faggatta Stefant, merre vezet a fához a legrövidebb út, az öreg pedig egyre hajtogatta, hogy ne menjen. Az öreg szavaiból kiderült, hogy az erdőben körös-körül valósággal hemzsegnek a németek, akik a bekerítésből próbálnak közelebb kerülni az arcvonalhoz; három napja az egyik közeli tanyán lemészároltak egy lengyel családot, tegnapelőtt pedig ugyanabban az erdőben, ahová Vityka készült, a sűrűből rálőttek mentőautónkra, megölték a sofőrt és a felcsert, a gépkocsit pedig, benne a sebesültekkel fölgyújtották.

Júlia asszony is megpróbált lelkére beszélni Vitykának, aztán Zosia is odasietett, kislányosan megfenyegette az öklével, majd gyorsan pergő nyelvvel mérgesen mondott valamit anyjának és Stefannak, ahogy szavaiból kivettem, azt követelte, ne engedjék el Vitykát.

A sok beszéd azonban épp ellenkező hatást ért el. Vitykának csak még nagyobb mehetnékje lett tőle. Leereszkedőn, jámboran nevetgélve szólt oda Szemjonovnak, hogy tegyen be a kabinba két géppisztolyt, tartaléktárakat meg vagy hat kézigránátot, futólag ellenőrizte a fegyvereket, aztán beült a volán mögé – Szemjonov mellette foglalt helyet –, s kihajtott az udvarról. Vityka konoksága azonban Stefant nagyon kihozta a sodrából, kegyetlenül káromkodott lengyelül és oroszul, kole-

rát, ördögöt emlegetett Vityka szüleivel egyetemben, s a legutolsó pillanatban hátulról fölugrott a platóra.

Én az almafa alatt ültem, és végeztem írnoki teendőimet, de gondolatban az erdőben voltam Vitykával. Nagy kedvem lett volna vele tartani, és sokért nem adtam volna, ha csakugyan megtámadnak bennünket: akkor aztán kitettem volna magamért. Lelki szemeimmel láttam magunkat, amint visszatérünk a faluba, én persze súlyos és veszélyes sebbel, de hátul a platón egymás hegyén-hátán hevernek az általam megölt németek! Zosia és Júlia asszony izgatottan fogad bennünket, Stefan és Vityka pedig egymás szavába vágva mesélik nekik, hogy ha én nem lettem volna velük, nem látják viszont élve őket sem.

Nevetséges és ostoba dolog, hogy erről ábrándoztam, meg mire való is lett volna behozni az erdőből az ellenséges katonák hulláit, de emlékszem, valóban nagyon erősen vágytam erre. Hogy Zosia – és nemcsak ő – saját szemével láthassa, hogy nem egyszerű tintanyaló vagyok, nem valami összekaristolt orrú kamasz, aki csak a papírok fölött tud görnyedni, vagy verseket szavalni, hanem igazi férfi és katona. Zosia természetesen látta a kitüntetéseket a mellemen, de hát rendjeleket a törzs munkatársai is kapnak, gyakran még az írnokoknak is „esett le" kitüntetés, és ezért nagyon szerettem volna kézzelfoghatóan bizonyítani harcos voltomat.

Annyira elábrándoztam, hogy elrontottam a zászlóalj műszaki anyagáról készített kimutatást, s kezdhettem elölről az egészet.

Vityka Stefannal és Szemjonovval másfél óra múlva érkezett vissza, elégedetten és vidáman, a gépkocsin púpozva kitűnő nyírfahasábok. Júlia asszony is mosolygott, ahogy fogadta őket, de Zosia még mindig mérgelődött. Mint Stefan elmagyarázta Vitykának, Zosia azt mondta, neki nem kell olyan fa, amelyért valaki az életével fizethetett volna, s hogy édesanyjával együtt

meglettek volna a fa nélkül is. Zosia annyira temperamentumosan tiltakozott, háborgott, hogy Júlia asszony hamarosan engedett neki, lemondott a fáról, és megkérte Vitykát, vigyék a fát Stefan udvarára.

Vityka ezúttal, szokása ellenére, meg sem próbált ellenkezni, rögtön megfordult a gépkocsival, és elhajtott, Júlia asszony és Zosia pedig dolguk után néztek, én meg ismét magamra maradtam a szerencsétlen iratokkal. De a teendőim, minden igyekezetem és erőfeszítésem ellenére, mintha csak nem akartak volna fogyni, pedig már nagyon szerettem volna mindennek a végére járni, hogy nyugodt lélekkel megírhassak egy levelet anyámnak.

Csak dolgoztam egyfolytában, közben Vityka még egyet fordult a kocsival, s mivel Zosia és Júlia asszony nem volt a közelben, Szemjonovval és Stefannal pillanatok alatt lehányták a fát a kocsiról, s hamarosan rakást emeltek belőle a pajta mellett.

Nekem közben eszembe jutott, hogy a kertben le kell váltani az őrszemet, s mihelyt Szemjonov fölszabadult, kiállítottam őrségbe. Stefant is elhívták: rokonai érkeztek látogatóba. Ő is elment hát, de előbb még egyszer megköszönte Vityka buzgalmát, meghívta, nézzen be hozzá, igyanak meg együtt egy üveg kisüstit. Vityka megígérte, hogy nemsokára teszi tiszteletét.

Vityka a kocsi hágcsóján ült, még elszívott egy cigarettát, mielőtt visszavitte volna az autót az aknavetősökhöz, s elgondolkozva nézte a farakást, amikor megjelent az udvarban egy rongyokba öltözött, szánalmas, piszkos öregasszony, és siránkozó hangon megszólította.

Az asszony egyre rimánkodott, hogy „nic nema"[1], s hol a farakásra mutogatott, hol meg az utcán átellenben egy rozoga viskóra, amely nyilván az övé volt.

[1] „Nincs semmi" lengyelül

– Holnap, mama, holnap – nyugtatgatta Vityka az öregasszonyt, mivel rögtön megértette. – Okvetlen!

Bizonyos voltam felőle, hogy Vityka neki is visz holnap egy forduló fát, de a mama nem értette meg, amit Vityka mondott, s tovább siránkozott, csontos öklével a mellét verte, és makacsul hajtogatta, hogy „nic nema".

– Nézd csak, az ördög öreganyja, hogy szakadjon ketté! – ugrott föl Vityka, merthogy nem állhatta a könnyeket; veszettül dühös arcot vágott, s mintegy részvétet keresve felém pillantott. – Akár a kullancs, nem száll le az emberről!

Még egyszer nekifohászkodott, aztán csizmája sarkával eltaposta a csikket, és élénken megragadta a kilincset a kocsi ajtaján.

Rögtön tudtam, hogy Vityka haladéktalanul indulni akar, s ezúttal egyedül, pedig a nap már lenyugvóban volt, az erdőben bizonyára besötétedett, s így a támadás veszélye sokszorosra nőtt. Pillanatok alatt összeszedtem az iratokat, elzártam őket a kazettába, a Dodge-ból kivettem saját géppisztolyomat, s visszaszaladtam az udvarra.

– Te meg hova készülsz? – csodálkozott Vityka. – Fáért?... Előbb végezz az iratokkal! – utasított. – Gyorsan fordulok!

És már ki is száguldott az udvarról, én meg bambán néztem utána, s arra gondoltam, hogy nem lett volna szabad egyedül hagynom, nem kellett volna oly könnyen engednem, de aztán visszaballagtam a kertbe.

Fizikailag képtelen voltam rá, hogy folytassam az írást. Kezem elzsibbadt, szinte teljesen elhalt; akárhogy meresztgettem a szemem, az esti félhomályban az almafa alatt már alig tudtam megkülönböztetni a betűket; a fejem sem fogott már, ráadásul megfájdult. Emellett még Szemjonov, akit nyilván bosszantott, hogy egész estére őrségbe állítottam, s bizonyos volt az én engedékenységemben és az ő büntetlenségében, gimnasztyor-

kája bögyét megszedte almával, végigdőlt a Dodge ülésén, tüntetően, hihetetlen hersegést csapva falta az almát, egymás után hajigálta kifelé a csutkákat, s közben kihívó, csúnya pillantásokat vetett rám.

Kisétáltam a falu szélére, s máris rajzottak a gondolataim – középpontjukban Zosia állt. Nem akartam így, önkéntelenül történt, s amennyire bírtam, próbáltam erőt venni magamon.

Csakugyan, mi közöm nekem ehhez a Zosiához?...

És tulajdonképpen, ki ez a lány, és mi különleges van benne? Egészen átlagos, amilyen az életemben – persze, ha megmaradok – még nemegy fog elém kerülni. Kétségtelenül lesznek csinosabbak, szebbek is.

De meg hát mi közöm lehet nekem, a komszomolistának, a meggyőződéses ateistának egy katolikus lányhoz? Micsoda!? Hiszen ha belegondolunk, és nevükön nevezzük a dolgokat, ez a lengyel leány fanatikusan vallásos! Ráadásul nyilvánvalóan megátalkodott nacionalista...

Én cárevics vagyok. Elég. A büszke
Lengyel leány a porba nem aláz.
(Gáspár Endre fordítása)

Elméletileg minden helyes és logikus volt, ám sajnos, csak elméletileg. De hiába volt minden, hiába próbáltam erőszakkal másra gondolni, hiába igyekeztem valami rosszat találni benne, hiába győzködtem magammal, s találtam ki mindenféle szamárságokat...

Bandukoltam a gabonatáblák között, gondolattalanul, vittek a lábaim, s csak amikor a leszálló szürkületben komornak ható, nagy erdő szélére értem, álltam meg körülnézelődve és eltöprengve.

A sejtés akkor hasított belém, amikor az út porában vélet-

lenül megpillantottam az aknavető-üteg gépkocsijának friss nyomait.

Nyilván ez volt az az erdő, amelyre Vityka fáért járt, de egyszerre minden megvilágosodott előttem: hallottam, amikor Stefan délután elmagyarázta Vitykának, hogyan lehet eljutni az irtásra, én ezt önkéntelenül is megjegyeztem, s most, lelkem mélyén Vitykáért aggódva, gondolkodás nélkül ezen az úton jöttem.

Az erdőben fanyar fenyőillat terjengett, sötétedett, a levegő fülledt volt, s körös-körül minden komornak tűnt. Nem mehettem beljebb ötszáz méternél többet, amikor valami nagyon fekete, hatalmas tárgyon akadt meg a szemem, s nem is jöttem rá rögtön, hogy ez a mi sebesültszállító autónk, amelyet a németek felgyújtottak.

Odamentem a roncsokhoz, de nem néztem bele – másfél év alatt láttam már hullát éppen eleget –, hanem leguggoltam, nagy nehezen megkerestem a kocsink nyomát, és továbbindultam.

Nem emlékszem rá pontosan, féltem-e abban a baljós, ellenséges erdőben, de annyi bizonyos, hogy tele voltam aggodalommal. Ha történne valami Vitykával, sohase tudnám megbocsátani magamnak, hogy egyedül elengedtem.

Addig mentem egyre beljebb a rengetegbe, amíg meg nem hallottam a motor berregését, s miután megállapítottam, hogy a gépkocsi felém közeledik, félrehúzódtam, és elrejtőztem a fák mögött.

Vagy két perc múlva elsötétített fényszórókkal gyér világosságot bocsátva maga elé, eldöcögött mellettem a hasábfával megrakott gépkocsi; a volán mögül Vityka óvatosan meresztgette szemét a félhomályba.

Eszembe se jutott, hogy utánaszóljak. Egyszerűen csak azt akartam, és azt éreztem kötelességemnek, hogy ha valami tör-

ténik, mellette legyek. De afelől biztos voltam: ha most észrevenne, ha megtudná vagy esetleg megsejtené, hogy a nyugtalanság, az életéért való aggodalom hajtott utána az erdőbe, bizonyosan kinevetne, és alighanem minden harag nélkül, de megvetését nem takargatva ilyesmit mondana: „Gyerekes szamárság!" vagy „Szépelgés meg rothadt szentimentalizmus!"

És még bizonyára jól meg is mosná a fejemet: hiszen teljesen fegyvertelen voltam; amikor elindultam, nem is gyanítottam, hogy az erdőbe kerülök, még pisztolyt sem vittem magammal.

Vityka elporzott a falu felé, én meg nem sokkal utána kimentem az útra, és az összeégett autóroncs mellett kisétáltam az erdőszélre. Emlékszem rá, nem éreztem különösebb megkönnyebbülést, amikor végre kikerültem az erdőből, és újra körülvettek a rozstáblák. Mi jót ígért nekem ez az este, mi várt engem a faluban?...

Mintha a rozs is együttérzéséről akart volna biztosítani, elárvultan susogott lengedező kalászaival, s fárasztó egyhangúsággal cirpeltek a tücskök.

Akkor értem a falu szélére, amikor már egészen besötétedett, sziporkázni kezdtek az első csillagok, a hold pedig kibújt vörösessárga palástjából, s felöltötte ezüstös ruháját.

A megfeszített Krisztus a sejtelmes holdfényben ott szenvedett a magas fakereszten; meg kell vallanom, nekem sem volt könnyű, szomorúság lakozott bennem, magányos voltam. Amint közelebb értem, meghallottam a gitárszót: Vityka játszott. Természetesen már ledobálta a fát, helyére vitte a gépkocsit, átöltözött, megvacsorázott, s most a szórakozás volt soron. Vityka a tettek embere volt, gyorsan és határozottan elvégezte, amit kellett, én meg eközben szenvelgéseimmel és ábrándjaimmal hervadoztam, mint a virág a lékben, semmitérőn, haszontalanul.

Úgy látszik, Júlia asszony házánál megint összejöttek az em-

berek, akárcsak tegnap, hogy táncoljanak, szórakozzanak. Ám legyen... Én nem megyek oda, nem mutatkozom ott. Hadd higgye Zosia – és nemcsak ő –, hogy engem ez egyáltalán nem érdekel, hogy van fontosabb és érdekesebb dolgom, mint mindenféle ugrabugrálás, érzelgősség meg udvarlás.

Vityka pedig, gitárral kísérve magát, nagy átéléssel énekelte:

Könnyező szemmel, merengve nézem,
Régi, sárgult fénykép ez csupán,
Régi emlék – hófehér kötényben
Szőkecopfos gimnazista lány...

Ma is hihetetlennek tartom, hogy Vityka, ez a bátor, erős, tetőtől talpig férfi, aki nem tűrt semmiféle szentimentalizmust és szépelgést, teljes odaadással énekelhette ezt az érzelgős zagyvaságot. Ostobaság és szinte hihetetlen, de mint mondani szokás, a tények makacs dolgok...

Ön talán ma fényes, büszke dáma,
S egy pufók, szép kisfiú talán
– istenkém – mamának titulálja
Önt, a szőke gimnazista lányt...
(Radó György fordítása)

Hát így van ez... Igencsak elszontyolodva álltam a kereszt tövénél; ahhoz nem volt kedvem, hogy bemenjek a faluba, s valakivel beszélgetésbe elegyedjek; azt sem tudtam, mihez kezdjek. Hová legyek, mivel kössem le magam, amíg el nem alszom?

A közeli házakból megcsapott a frissen sütött kenyér illata; megéheztem, és szomorúan gondoltam arra, hogy talán senkinek sem jutott eszébe, vacsoráztam-e vagy sem.

Álldogáltam még egy darabig, aztán a hátsó kiskapun nesztelenül odaóvakodtam Stefan házához, amelynek tornáca mellett a zászlóalj konyhája állt.

Az elsötétítés miatt zsákvászonnal elfüggönyzött ablakokból orosz és ritkábban lengyel beszéd foszlányai szálltak, de az udvaron, a gépkocsi után kapcsolható kétkerekű „gulyáságyúk" körül nem láttam senkit. Nem akartam zavarni a szakácsot – a házból hallatszó hangok közt az övét is megismertem –, így hát magam emelgettem a fedőket, és az egyik üstben sötét színű langyos teát, a másikban meg ínycsiklandó illatot árasztó húsos kásamaradékot találtam.

Keresgélni kezdtem, de se merő-, se evőkanalat, se csajkát nem találtam. Be kellett érnem egy kis rohamásóval, lemostam a hordóban, és óvatosan, nehogy összekenjem magam, belehajoltam az üstbe, majd jókora adagot merítettem a sűrű kásából.

A fölöttébb ízletes hajdinakása még nem hűlt ki egészen, s jócskán volt benne apróra vágott zsákmányolt szalonna, párolt sertéshús meg pirított hagyma. Letelepedtem egy tuskóra az üst mellett, s egy darab faforgács segítségével jóízűen, nagy élvezettel evéshez láttam. Csak ekkor jöttem rá, mennyire megéheztem.

A többiek közben a házban iszogattak, és minden jel szerint már alaposan felöntöttek a garatra. Zjuzin szakácson, a már javakorabeli, komoly őrvezetőn kívül, akit a zászlóaljnál mindenki csak Fomicsnak nevezett, a hangja után megismertem Stefant meg Szigyakint, az ötödik század gyerekes külsejű, de annál tüskésebb géppisztolyosát. Rajtuk kívül volt ott még valaki, alighanem Stefan sógora, aki keveset beszélt, akkor is csak lengyelül.

Stefan egyre csak a kolhozok felől érdeklődött, Fomics

pedig borízű nyugalommal, a szavakat elnyújtva mondogatta neki:

– Ne izgasd magad... Meg lehet élni...

Szigyakin viszont a maga falujára hivatkozott, megeresztett egy-két káromkodást, és tüzesen azt tanácsolta Stefannak, menjen csak a városba, ott nézzen kereset után, mert hogy falun úgysem tud zöldágra vergődni.

– Ne félj... – nyugtatgatta az öreget Fomics, rendületlen nyugalommal, éneklősen elnyújtott hangon ellenkezve Szigyakinnal. – Kutyabajod se lesz...

Egy kicsit elkalandoztak a gondolataim, amíg beszélgetésüket hallgattam, és bizonyára szívesen üldögéltem volna még, de már-már olyan színezete lett a dolognak, mintha hallgatóznék, hát inkább megettem az ásóról a maradék kását, ittam rá egyet, aztán anélkül, hogy bárki észrevette volna, csöndesen visszaballagtam a hátsó udvarra.

Vityka közben elhallgatott a gitárjával, harmonika váltotta föl. A gránátvetős Zelenka, a zászlóalj kedvence játszott, ritka tehetséggel és művészi átéléssel. Akármit játszott – ukrán népdalt vagy régi keringőt, gyors ritmusú táncszámot vagy pattogó katonaindulót –, csak bámulni tudtam, hogy az ócska, összekaristolt, kilyuggatott és befoltozott fújtatójú háromsorosból hogyan tud ilyen tiszta, dallamos és lélekbe markoló hangokat előcsalni.

Az ízletes, laktatós kása nemcsak testileg, hanem lélekben is megerősített, s ettől jobb lett a kedvem, nőtt az önbizalmam. Zelenka harmonikája ellenállhatatlanul vonzott, és lassan, csöndesen, hátulról közeledtem Júlia asszony házához, ahol táncoltak a zeneszóra.

Nemsokára a pajta mögött álltam a csalánban; dobogó szívvel hallgattam a nevetgélést és a hangokat, a harmonika meg közben csalogatott, hívogatott, bátorított, fölkavart, és lassan-

ként hajlani kezdtem arra a gondolatra, hogy nekem is oda kell mennem, s föl kell kérnem Zosiát táncolni.

Csakugyan, miért ne tehetném meg?... Hát mi vagyok én, pojáca?...

Megpróbáltam kívülről szemügyre venni és szigorúan, de objektíven megítélni magam.

Nem voltam törékeny testalkatú, az ügyességem is meglehetős, és a táncban nem maradtam el Vityka vagy Karev mögött. Az igaz, hogy az arcomon a horzsolások nem szolgáltak ékességemre, de elvégre, ez mégsem olyan lényeges, ezen túl kell tennem magam.

Lehetséges, hogy egyáltalán nem értettem az iváshoz, és híján voltam bizonyos parancsnoki tulajdonságoknak, nem tudtam eléggé tekintélyt tartani alárendeltjeim előtt, de egyáltalán nem voltam puhány vagy széplélek. Már másfél éve harcoltam akkor, többször megsebesültem, voltak kitüntetéseim, jobban lőttem sok társamnál, és ha hihetünk a jelentéseknek meg a frontújságnak, több halott német volt az egyéni számlámon, mint bárki másnak a zászlóaljnál.

„Bátorsággal veszik be a várakat... – bátorítottam és nógattam magam, ahogy a pajta mögött jártam föl-alá. – Pokolba az értelmiségi nyavalygással!... A fekvő kő alá a víz se tud befolyni... A legfőbb a támadó, harcos taktika! Az arcátlansággal határos rámenősség..."

És gondolatban még elismételtem Vityka kedvenc mondását is: „Az életet, akár a bikát, a szarvánál, nem pedig a farkánál kell megragadni!"

Hamarosan annyira meggyőztem magam, hogy minden kételyt félretéve, már világosan láttam, ahogy odalépek Zosiához, és akárki mellett áll is, fölkérem táncolni. Mégpedig nem értelmiségi főhajtással kérem föl, hanem ahogy igazi férfihoz illik, parancsolóan, erőszakosan és nyersen megragadva a kar-

ját. Már azt is elképzeltem, hogy ha valaki a lány mellett áll – vagyis az utamban lesz –, mintegy véletlenül, könnyedén odábblököm a vállammal, ahogy szemem láttára tette Vityka egy tüzér hadnaggyal valahol Mogiljov közelében, az egyik faluban rendezett táncmulatságon.

Nekibátorodva, rendkívüli elszántságtól fűtve járkáltam a csalán között, éreztem, hogy most már senki és semmi sem állíthat meg, törtetek árkon-bokron át, mint a tank!

Egész felsőtestem gyors mozdulatával félrependerítettem valószínű vetélytársamat, s gondolatban olyan hévvel ragadtam meg Zosia karját, hogy egy pillanatra aggodalmat éreztem, jaj, el ne vessem a sulykot... Hiszen Zosia gyönge, törékeny virágszál, és ha ennyire megmarkolom, még elsírja magát a fájdalomtól, vagy megbántódik, mérges lesz, mint tegnap ebédkor, amikor Vityka – bár egy ujjal sem nyúlt hozzá – jelentőségteljes pillantást vetett a láncon függő keresztre.

Végül is annyira tűzbe jöttem, annyira elfogott a buzgalom, hogy tovább nem maradhattam tétlenül.

Illetlenség lett volna hátulról besomfordálnom, s ráadásul a port sem ártott letörölnöm a csizmámról, úgyhogy előbb mégis a kertbe vettem az utamat, a gépkocsinkhoz.

Szemjonov, az őrszem könyökölve hevert a platóra kiterített szénán, s lustán dúdolta a „Csillagos ég" című dalt. Közeledtemre sanda pillantást vetett rám, de meg sem mozdult.

– Vigyázz – mondtam halkan, de keményen, s mivel ő erre sem mozdult, jól megmarkoltam a vállát, s erélyes, acélos hangon ráordítottam: – Vigyázz!!!

Szemjonov értetlenül bámult rám, aztán fölállt (ha késlekedett volna akár csak még egy-két pillanatot, kétségtelenül kidobom a kocsiból), mondani akart valamit, de még a száját sem tudta kinyitni, amikor én a dühtől tajtékozva torkára forrasztottam a szót:

– Csönd! Hol van maga, őrségben vagy az anyósánál palacsintaevésen?! Ekkora disznóságot! Ha még egyszer meglátom, egy hónapig krumplit fog pucolni a konyhán!... – Sapkámhoz emeltem a kezem. – Végrehajtani!...

Még sohasem beszéltem vele így, érthető, hogy nem várta ezt, és egy kicsit elképedt. Engedelmesen leugrott, előírásosan megigazította mellén a géppisztolyt, megdörzsölte a vállát, s kelletlenül, bosszúsan dörmögve az almafák közé ballagott.

Tulajdonképpen eszem ágában sem volt, hogy megmossam az őrszem fejét, csak a csizmatörlő bársonydarabot akartam kivenni Vityka kenyérzsákjából, és úgy láttam, Szemjonov éppen azon feküdt.

Nem törődtem tovább Szemjonovval, leporoltam a csizmámat, jó vastagon bekentem hadipasztával, ezzel a fekete, bűzös kenőccsel, és ahogy Vitykától láttam, a bársonnyal szorgalmasan ragyogóra fényesítettem.

Azután két lyukkal szorosabbra rántottam a derékszíjamat, feszesre egyengettem a gimnasztyorkámat, megigazítottam a váll-lapokat meg a fejemen a sapkát, és a kerítés résén át kiléptem az utcára.

Bár eltökélt szándékom volt, hogy egy kissé hetykén, fesztelenül és határozottan megyek be az udvarra, s aztán rögtön cselekedni fogok, előbb mégis megálltam észrevétlenül a kertkapunál egy fa mögött, hogy futólag áttekintsem a helyzetet.

A tornác előtti kis térségen a halvány holdvilágnál vagy húszan ropták a táncot a harmonikaszóra, főleg a zászlóalj katonái és tisztesei: egy részük mint „hölgy". Nő mindössze három vagy négy volt a társaságban. Zosiát rögtön megláttam tehát. Vitykával táncolt, kezét meghitten a barátom vállára fektetve. Vityka könnyedén átölelte a derekát, s keringőzés közben halkan beszélt neki valamit: nem tudom, megértette-e egy szavát is a lány, de mosolygott rá, sőt, még nevetett is. Feszül-

ten figyeltem, és egy pillanat múlva megütött, szíven talált az ezüstös holdfénytől sápadt leányarcnak természetesen vidám, leplezetlenül boldog kifejezése.

Zosia kétségtelenül jó kedvében volt, sőt, boldognak látszott: nélkülem is jól érzi magát...!

Eloldalogtam a ház mögé, leheveredtem a szénára a gépkocsiban, megpróbáltam valahogy összeszedni magam, hogy megnyugodjak, és rendezzem a gondolataimat.

Rossz volt a kedvem, leírhatatlanul nyomott hangulatba estem, szenvedtem kegyetlenül.

Nem siratlak, nem idézlek, múltam...
(Rab Zsuzsa fordítása)

Nem, nem igaz...! Nem úgy van...! Egyáltalán nem...

Furcsa ajtók vannak Khorasszánban:
Mindnek rózsa szórva küszöbén.
Egy merengő péri áll a házban.
Furcsa ajtók vannak Khorasszánban:
Egyet sem bírok kinyitni én.
(Jánosy István fordítása)

„Egyet sem bírok kinyitni!..." A hátamon feküdtem, odafönt a sötét, mély égbolton ragyogva sziporkáztak a csillagok, fényük reszketett, hunyorgott, mintha kacsingattak volna, hogy kicsúfoljanak és bosszantsanak. Csak a csillagok és nyilván még a Hold tudják, hogy hány szerelmes van a világban, és köztük mennyi a felsült szerelmes... A Hold természetesen komolyabb, tapintatosabb és megértőbb; de a csillagok...

Vagy talán nem is gúnyolódtak velem?... Hátha ellenkezőleg, bátorítottak inkább: „Ne félj!... Bátorsággal veszik be

a várakat... Eredj! Aki mer, az nyer!?" Meglehet, nem tudom... Zosia arca azonban többet mondott nekem, mint akármilyen remény, bátorítás és önszuggesztió, szemléletesebb és hasonlíthatatlanul meggyőzőbb volt minden egyéb érvnél.

Még sokáig nem jött a szememre álom. Szemjonov, mellén a készenlétben tartott géppisztollyal, ahogy őrszemhez illik, kimért léptekkel járkált fel-alá a kertben. Lelkem mélyén még sajnáltam is, hogy annyira lekaptam a lábáról. Talán most már illett volna egy jó szót, valami vigasztalót mondanom neki, de nem tudtam megszólalni. Ráadásul szégyelltem is magamat előtte, mert hiszen ő látta, milyen lendületesen készülődtem, s aztán haladéktalanul vissza is tértem.

Nagyon szerencsétlennek és elesettnek éreztem magam, ahogy ott feküdtem, a ház másik oldalán meg közben vígan táncoltak a zene pattogó ütemére, hangosan nevetgéltek, vidáman kiáltoztak, és mintha Zosia csengő, vidám hangját is ki tudtam volna venni a hangzavarból.

Nélkülem is jól érezte magát...! Valósággal fájt, gyötört a tudat, hogy a leány nem is gondol rám, nem törődik velem, néhány hét múlva mi tovább indulunk, ő meg itt marad, az élete kétségtelenül valaki másé lesz majd; én meg – akár meghalok, akár megmaradok – mindenképpen örökre eltűnök az emlékezetéből, mint rengeteg más idegen, közömbös ember.

Arra gondoltam, hogy igazságtalan, kegyetlen a sors, és minél többet törtem ezen a fejem, annál jobban szántam és sajnáltam magam...

Éjfél után hangos beszélgetésre ébredtem fel. A holdvilágban Vityka és Szemjonov állt a gépkocsi mellett, Vityka – legnagyobb csodálkozásomra – részegen.

– Főhadnagy elvtárs, hozok egy takarót a házból – mondta

neki bizonytalanul Szemjonov, ahogy a karjánál fogva támogatta. – Meg párnát is.

– Hagyjál!... Gyerekes szamárság, meg... Te, Szemjonov, zöldségeket beszélsz... Elemi igazságokról nincs fogalmad! – dörmögte Vityka dühösen, aztán a katona segítségével fölmászott a kocsi platójára. – A tétlenség bomlasztja a hadsereget... Nem akarok részegeket látni, nem akarok nőkről hallani!...

6

Másnap pedig, alig alkonyodott, továbbmentünk Nowy Dwórból. Este, közvetlenül vacsora előtt teljesen váratlan parancsot kaptunk; reggelre leszünk Bresztől keletre, Kobrin vasútállomás körzetében, ahol már – mint kiderült – kirakodóban volt a dandárunknak szánt emberutánpótlás és technikai fölszerelés.

Csaknem a paranccsal egy időben megérkezett maga a dandárparancsnok is, a törzs páncélautóján.

– Öt napjuk van az ismerkedésre, a kapcsolat és az együttműködés megteremtésére – aztán harcba! – közölte emelt, lelkes hangon. – A Visztulánál várnak bennünket! – ölelte át egyszerre Vitykát és engem a karjával meg a műkezével, s olyan büszkén, olyan jelentőségteljesen beszélt, mintha a mi kis egységünk nélkül nem is lehetne átkelni a Visztulán, sőt, a háborút sem lehetne folytatni. – Egy kicsit pihentetek fiúk, jól is esett, de hát első a kötelesség...

Minden rendben. A támadás folytatódott, a frontnak erősítésre volt szüksége, valahol odafönt, nyilván a főhadiszálláson megváltoztatták a terveket, és a tervezett másfél-két hónapi pihenésből mindössze három nap lett. Minden rendben volt,

de valahogy nagyon váratlanul ért bennünket a dolog, még levelet sem tudtam írni anyámnak. De meg hát lényegében milyen pihenés is volt ez; hajnaltól sötétedésig dolgoztam, hogy jóformán ki sem tudtam egyenesíteni a derekamat.

Félóra sem telt bele, menetkészen álltunk.

Vityka, térdén a kiterített térképpel, komoran, némán ült az élgépkocsiban a sofőr mellett. Egész nap morcosan szaladgált, a legharcosabb melódiákat harsogta, legtöbbször azt, hogy „Harcba vidáman megyünk..." Reggel néhány órás alaki kiképzést tartott a harcosoknak, nem tűrt semmi lazaságot, szigorú volt és félelmetes.

Ebéd közben megtudtam Karevtől, hogy előző este, amikor Vityka a tánc után megpróbálta amúgy „igazánból" átölelni Zosiát, a lány odább szökkent, mint akit megcsíptek, s egy szempillantás alatt széttörte Vityka fején a gitárt; Leopold Schenk, a híres bécsi mester saját kezűleg készített, gyönyörűszép hangversenygitárját.

– Úgy odavágta – mesélte Karev nem minden elragadtatás nélkül –, hogy ripityára ment az egész!

Vityka szégyenében vagy bánatában, elbátortalanodva és bizonyára megsebzetten éjfélre leitta magát.

Ez természetesen meglepetés volt számomra, bár amikor meghallottam, hogy Zosia megütötte Vitykát, nem is csodálkoztam különösebben. Hogy ez a lány temperamentumos, s hogy van benne valami vad büszkeség és függetlenség, azt már az első nap megéreztem.

A parasztok elbúcsúztattak bennünket. Gépkocsinkhoz odajött Júlia asszony, Stefan és még mások is. A többi gépkocsit is körülvették a búcsúztatók meg a kíváncsiak. De Zosiát nem láttam sehol.

Júlia asszony nagy virágcsokrot meg egy köcsög tejfölt hozott. Vityka elvette tőle a csokrot, dünnyögött valamit, a

virágot rögtön bedugta a háta mögé, aztán újra belemélyedt a térkép tanulmányozásába; még csak nem is mosolygott, amikor a virágot átvette. Stefan két nehéz kosarat vonszolt, és zaftos, katonás szavak kíséretében egy halom almát meg jó kemény, zöld uborkát döntött a platóra a széna közé. Mondani kezdett valamit Vitykának, de mert nem kapott választ, rögtön elhallgatott. Zsebéből elővett egy akkurátusan összehajtogatott újságot, letépett belőle egy szabályos téglalapot, és elmerülten sodorni kezdett egy cigarettát.

Az utolsó elkésett harcosok is szaporán szaladtak, és gyorsan felkapaszkodtak a gépkocsikra. Én ellenőriztem a rakodást, kioktattam a kocsiparancsnokokat és a sofőröket, megnéztem, hogyan helyezkednek el az emberek a fegyverekkel a gépkocsikon, s aggódva, hogy el ne mulasszak valamit, újra meg újra elmondtam a szükséges utasításokat a menetbiztosítással kapcsolatban.

A parancs úgy szólt, hogy még virradat előtt, alig hét óra alatt, elsötétített fényszórókkal és főleg a csillagok után tájékozódva, tegyünk meg csaknem kétszáz kilométert, többnyire rossz dűlőutakon, erdőkön át, ahol – mint a dandártörzs figyelmeztetett bennünket – hemzsegnek a németek, s kisebb csoportokba verődve igyekeznek áttörni nyugat felé, és ahol lépten-nyomon tűz alá vehettek, és megtámadhattak bennünket a sötétből. De az átcsoportosítás álcázása végett szigorúan megparancsolták a dandárnak, hogy okvetlenül éjszaka kell végrehajtani a menetet, zászlóaljanként – három gépkocsioszlopban – különböző utakon.

Vityka komor, gondterhelt arccal tanulmányozta a térképet, Júlia asszony pedig nagyokat sóhajtva, meghatottan nézte a barátomat jóságos, hálás szemével, olyan szeretettel, annyi sajnálattal és szomorúsággal, mintha egy szívéhez közel álló, nagyon kedves embertől kellene búcsút vennie örökre.

Vityka mindenben rám bízta magát, nem avatkozott be semmibe, és a rakodás idején nem ejtett egy szót sem. Közben elérkezett a pillanat, amikor a parancs szerint indulnunk kellett, és már meg kellett volna adnom a jelt az indulásra, de még mindig vártam: rettenetesen szerettem volna még egyszer, legalább egy pillanatra látni Zosiát. De a leány másfél órával azelőtt elszaladt valahová a kosarával, és úgy látszik, még nem ért vissza.

Azzal próbáltam húzni az időt, hogy gondterhes arccal vizsgálni kezdtem a gépkocsi platóján felállított állványos géppuskát, s néhány percig bajlódtam vele, de Zosia nem jelentkezett. Akkor – bár lelkem mélyén megvetettem és átkoztam magam, hogy ennyire gyenge vagyok, és nem tudok úrrá lenni érzelmeimen – még egyszer végigmentem a nyolc gépkocsiból álló kis oszlopon, újból kioktattam a parancsnokokat és a sofőröket, aztán visszabaktattam a parancsnoki kocsihoz, észrevétlenül az órámra pillantottam: tovább nem halogathattam az indulást.

Kiálltam az út szélére, még egyszer utoljára szomorú pillantást vetettem Júlia asszony háza felé, aztán összeszedtem magam, s harsány hangon kiadtam a vezényszót:

– Induláshoz felkészülni!

Könnyedén felugrottam a nem túlságosan magas platóra, kiegyenesedtem, hallgattam, hogy adják tovább a parancsot az oszlop végére, és abban a pillanatban megláttam Zosiát.

A leány kiáltott valamit, és a házuktól szélvészként futott gépkocsink felé. Átfutott fejemen a gondolat, hogy bizonyára bűntudatot érez Vitykával szemben a tegnap történtek miatt, és hogy jóvátegye heveskedését, el akar búcsúzni tőle, engesztelésül neki is „száz évig éljen"-t akar mondani, mint Júlia asszony, Stefan meg a többiek mondtak nekünk.

A gyors futástól elfulladó lélegzettel ért oda gépkocsinkhoz,

de nem Vitykához rohant, mint vártam, hanem lehajtotta a fejét, és nekem nyújtott fel egy ócska borítékot, és három ujját mutatva mondott valamit.

– Három napig nem szabad megnézni! – fordította Stefan, és ravaszkásan mosolygott hozzá.

Elpirultam, hirtelenjében azt sem tudtam, mit tegyek, zavaromban gépiesen köszönetet mormoltam, és leültem a padra. Vityka pedig, azt hiszem, hátra sem fordult.

A motor erősebben kezdett berregni, de még nem indult el, amikor Zosia váratlanul, ijedt, energikus arccal – csupa könny volt a szeme! – tenyerébe fogta arcomat, és forrón szájon csókolt...

Már kint voltunk a faluból, amikor magamhoz tértem... Eddig a napig engem még nem csókolt meg egyetlen nő sem, természetesen anyámat és nagyanyámat leszámítva.

Az első gondolat, az első mondat, amely megfogalmazódott bennem, az volt, hogy forduljak vissza! Ha csak egy percre is!... De hogyan... Hogyan?...

Gyorsan haladtunk a leszálló szürkületben, nem kapcsoltuk be az elsötétített fényszórókat idő előtt, a homály meg egyre sűrűbb lett, az út, a magányos bokrok és fák körvonalai elmosódtak, belevesztek a sötétbe. Az utat mindkét oldalról sűrű erdő szegélyezte mint némán magasodó, fekete óriás, helyenként egészen szorosan közrefogva az út szalagját.

Szememet meresztgetve kémleltem előre meg oldalt. Egy ládán ültem a géppuska mögött, gépiesen ráfektettem tenyeremet a fegyver érdes markolatára, készen arra, hogy bármely pillanatban két hüvelykujjam megszokott, csaknem egyidejű mozdulatával – a ballal felkattantani a biztosítót, a jobbal pedig megnyomni az elsütő kallantyút – gyilkos tüzet zúdítsak bármilyen felbukkanó ellenségre.

Induláskor megtiltottam, hogy a katonák dohányozzanak,

lármázzanak vagy akár csak hangosan beszélgessenek, ráadásul a hirtelen változás is kissé dermesztően hatott az emberekre, úgyhogy hátulról csakugyan nem hallatszott egy hang, de még egy pisszenés sem.

Az erdő esti csöndjében egyenletesen, halkan búgtak a motorok, surrogtak a gumiabroncsok, csak a mi parancsnoki gépkocsink volt kivétel, mert gyerekképű rádiósunk – bepólyált fejjel, mivel semmi szín alatt sem volt hajlandó elmenni tőlünk a tábori kórházba – kapcsolatot próbált teremteni a dandártörzzsel, és akárcsak négy nappal ezelőtt, makacsul ezt hajtogatta: „Szmolenszk!" „Szmolenszk!" Itt „Penza!" itt „Penza!" „Miért nem válaszol!?! Vétel..."

Mentünk az ismeretlenbe, új, sokak számára utolsó harcok felé, amelyekben ismét parancsnokává leszek legalább száz felnőtt, meglett embernek, tovább kell majd irtanom az ellenséget, és lépten-nyomon példát kell mutatnom „bátorságból és személyes hősiességből", én meg egy hitvány, puhány, nyálasszájú, tutyimutyi fráter vagyok, még annyira se futotta erőmből, arra se tudtam rászánni magam... képtelen voltam akár csak célzást tenni a lánynak érzelmeimre... Istenem, hogy szidtam én akkor magamat!

Vityka egyenes derékkal, szigorú arccal, mozdulatlanul ült a sofőr mellett, mereven nézett előre a sötétbe; előttünk vagy kétszáz méterre a dandárparancsnok páncélautója vágtatott, az útra megkaptuk tőle fedezetnek. Vityka csak nézett előre, s egyfolytában dúdolta: „Harcba vidáman megyünk..." De nemsokára alighanem észbekapott, mert hirtelen hátrafordult, és az antenna peckét könyökével megérintve, fölkapta a csokrot, amelyet Júlia asszony adott oda neki a búcsúzáskor.

– Mintha temetésre mennénk! – kiáltotta dühösen, s erőteljes mozdulattal kihajította a virágot a kocsiból. – Gyerekes szamárság meg rothadt szentimentalizmus...!

Aztán a súlyos csöndben újra egyenletesen berregtek a motorok, a rádiós gyorsan pergő nyelvvel makacsul hívta a dandártörzset.

– Mi van abban a borítékban? – kísértett meg Karev suttogva. – Nézzük meg...

– Hogyhogy nézzük meg? – szóltam rá szigorúan, mondhatnám felháborodva. – Megmondták: három nap!...

De nem tudtam megállni. Még aznap este, az első pihenőn csöndben félrehúzódtam, a sötétben magamra terítettem a sátorlapot, és zseblámpám világánál fölbontottam a csirizzel leragasztott borítékot. Zosia papírba csomagolt fényképe volt benne, bizonyára még a háború előtt készült róla; gödrös arcú, szép, copfos kis csitri lány nézett rám a képről, gyermeki arcán naiv csodálkozással.

A fénykép hátoldalán pedig nagy, darabos betűkkel, lengyelül ez állt: Én szeretlek, te pedig alszol...

7

A várakat valóban bátorsággal veszik be. Vityka – Viktor Sztyepanovics Bajkov, a Szovjetunió Hőse – a mi hadseregünkből elsőként tört be Berlin utcáira, és örökre ott maradt a Treptow-parki kősír alatt... De hogy a nőket mivel hódítják meg, erre még most, kétszer olyan idősen is nehezen tudnék válaszolni, azt hiszem, ez bonyolultabb, egyénibb dolog.

Akkor még egészen tejfelesszájú, ábrándozó és főleg tapasztalatlan gyerkőc voltam – hej, de régen is volt mindez! –, de mind a mai napig izgalom fog el, ha eszembe jut Nowy Dwór, ez a kis lengyel falu, Zosia és az első, a legelső csók.

Mintha ma is látnám alacsony, formás termetét, a rendkívüli

bájt, ahogy kezében a kosarat lóbálva, fürgén szedegeti apró, napbarnított lábát, s énekelve ellibben előttem a kerten keresztül... sértődött, bíborpiros arcát, ahogy felingerelten, mint a sebzett tigriskölyök ül az asztal mellett, fölszegve fejét, tarka blúza fölé rakja a nyakláncot a kereszttel... Hihetetlenül elevenen áll előttem, látom minden arcvonását, még a kis szeplőit is meg a pirinkó anyajegyet parányi fülcimpáján... Hol gyermekesen nevetgélőnek és boldognak látom, hol szigorúnak és mérhetetlenül büszkének, hol csodálatosan gyengédnek, kacérnak és a bimbózó nőiesség megtestesítőjének... Látom a búcsú jelenetét is, ijedt, komoly arcát, szemöldökét, amely úgy reszketett, mint egy gyermeké, s könnyben úszó szemét...

Hányszor gondoltam Zosiára az elmúlt évek alatt, és mindig elhomályosított mindenki mást... Azóta bizonyára ő is megváltozott, nem olyan már, amilyennek az én emlékezetemben megmaradt, de másmilyennek, felnőtt asszonynak elképzelni sem tudom, és nem is akarom. Máig sem hagyott el az az érzés, hogy akkor csakugyan átaludtam, elmulasztottam valamit, hogy az életemből – valamilyen véletlen folytán – valóban elsikkadt valami nagyon fontos, valami nagyon lényeges, valami megismételhetetlen.

FORDÍTOTTA S. NYÍRŐ JÓZSEF

A KENYÉR ILLATA

1

A távirat január 1-én érkezett. Duszja a konyhában volt, a férje nyitott ajtót. Miközben másnaposan, alsóingben, leküzdhetetlen ásítozás közepette aláírta az átvételt, azon töprengett, ki küldhette az újabb jókívánságot. Még mindig ásítozva olvasta el a rövid, szomorú hírt arról, hogy Duszja édesanyja, a hetvenéves öregasszony meghalt a távoli falujában.

„Ez is jókor jött!" – gondolta rémülten, és kihívta a feleségét. Duszja nem fakadt sírva, csak kissé elsápadt, bement a szobába, megigazította az asztalterítőt, és leült. Férje ködösen ránézett az asztalon álló, megkezdett üvegekre, töltött magának, és megitta. Aztán gondolt egyet, és Duszjának is töltött.

– Idd meg! – biztatta. – Az ördög tudja, mitől zúg így a fejem. Haj-jaj-jaj... Mindannyian oda jutunk. Mi a szándékod – elutazol?

Duszja szótlanul gyűrögette a terítő szélét, aztán felhajtotta az italt, majd odatámolygott az ágyhoz, mint a vak, és lefeküdt.

– Nem tudom – mondta percnyi csend után.

A férje odament hozzá, ránézett gömbölyű testére.

– Akkor hát... Mit tegyünk? Mit akarsz tenni?! – nem tud-

ta, mit mondjon még, visszament az asztalhoz, és megint töltött magának. – Isten országába... mindannyian odakerülünk!

Duszja egész nap bágyadtan és csüggedten járt a lakásban. Fájt a feje, vendégségbe ment sehova. Folyton sírhatnékja támadt, de valami visszatartotta, egyszerűen csak szomorú volt. Tizenöt esztendeje nem látta az anyját, eljött a falujából, és attól kezdve szinte semmi sem emlékeztette régi életére. Ha mégis felidézett valamit, az a gyerekkora volt meg az, hogyan kísérték haza a művelődési otthonból, amikor nagylány lett.

Előszedte a régi fényképeket, de még ekkor sem eredt el a könnye: anyjának mindegyiken idegen és feszült volt az arca, dülledt a szeme, és esetlenül lógott napbarnította karja.

Éjjel az ágyban sokáig beszélgetett a férjével, végül kijelentette:

– Nem megyek! Hová is mennék? Ott most hideg idő járja... Meg aztán, ami kacat ott van, nyilván széthordta a rokonság. Vannak elegen. Nem, nem megyek!

2

Elmúlt a tél, és Duszja teljesen elfelejtette az anyját. Férje jól keresett, megvolt mindenük, és Duszja még gömbölyűbb, még szebb lett.

Május elején azonban unokaöccsétől, Misától, levelet hozott a posta. Tollbamondás alapján íródott a levél, ferdén vonalazott papírlapra. Misa tolmácsolta a nagyszámú rokonság üdvözletét, és azt írta, hogy nagyanyjának megvan a háza és minden ingósága, és hogy Duszja okvetlenül menjen haza.

– Menj csak! – biztatta a férje. – De aztán iparkodj! Ne sokat

teketóriázz, add el, amit találsz. Máskülönben elhordják a többiek, vagy ottmarad a kolhoznak.

És Duszja útnak indult. Már régen nem utazott, most pedig igen messzire kellett mennie. Jócskán volt ideje élvezni az utazást, sok emberrel megismerkedett és elbeszélgetett.

Megsürgönyözte, mikor érkezik, mégsem várta senki az állomáson. Gyalog kellett mennie, de még ebben is örömét lelte. Kemény, kitaposott volt az út, és körös-körül a hazai szmolenszki mezőket látta meg a láthatár szélén húzódó, világoskék, fiatal erdősávokat.

Úgy három óra tájban érkezett a faluba, megállt a folyócskát átívelő, új hídon és körülnézett. Hihetetlenül kiépült a falu, fehér kolhozmajorok húzódtak még messze-messze is, rá sem ismert a helységre. De valahogyan nem tetszett neki ez a nagy változás.

Ment az utcán, élesen szemügyre vett minden járókelőt, és igyekezett kitalálni, hogy ki kicsoda. De alig ismert meg valakit, őt viszont sokan felismerték, megálltak és csodálkoztak: milyen szép, derék asszony lett belőle.

A nővére megörült neki, elpityeredett, és gyorsan begyújtotta a szamovárt. Duszja előszedegette batyujából az ajándékot. Amikor a nővére meglátta, újra elpityeredett, és megölelte Duszját. Misa meg csak ült a padkán, és sehogy sem fért a fejébe, hogy azok miért sírnak.

A nővérek leültek teázni, és Duszja hírül vette, hogy az ingóság jó részét széjjelhordták a hozzátartozók. Az állatokat – egy malacot, három kisbárányt, egy kecskét és a tyúkokat – a nővére vitte el magához. Duszja eleinte sajnálta magában, de aztán nem is gondolt rá, annál is inkább, mert elég sok minden megmaradt, s ami a legfontosabb, megvolt még a ház. Teáztak, beszélgettek, aztán elmentek és megnézték a házat.

A porta fel volt szántva, amin Duszja csodálkozott, de a nő-

vére felvilágosította, hogy a szomszédok szántották fel, ne heverjen parlagon. A ház pedig korántsem volt akkora, mint amekkorának Duszja emlékeiben élt.

Az ablakok be voltak deszkázva, az ajtón lakat függött. Nővére hosszasan babrált vele, aztán Duszja próbálkozott a felnyitásával, majd ismét a nővére, és mindketten jól megszenvedtek, mire engedett a zár.

A házban sötét volt, a deszka résein alig szűrődött be fény. Minden megnyirkosodott, s látszott, hogy nem lakik ott senki, de a kenyér illata, a Duszjának gyermekkora óta oly kedves kenyérillat még ott ült a levegőben, és a fiatalasszonynak megdobbant a szíve. Járkált a szobában, nézelődött, szoktatta szemét a sötéthez: alacsony és sötétbarna volt a mennyezet. A fényképek még ott lógtak a falon, de az ikonok, egy értéktelen darab kivételével, már mind eltűntek. A hímzések sem voltak már ott a kemencén és a ládán.

Duszja, amikor egyedül maradt, felnyitotta a ládát. Édesanyja illata áradt a fehérneműből. Öregasszonyos, sötét szoknyák, szarafánok és egy kopott báránybőrbekecs volt a ládában. Duszja kiszedte őket, megnézegette, aztán megint körüljárta a szobát, kinézett az elhagyott udvarra, és úgy rémlett neki, hogy mindezt valamikor régen álmodta egyszer, és most visszatért ahhoz a régi álmához.

3

A szomszédok, amikor megtudták, hogy Duszja eladja a megmaradt holmit, sorra megjelentek a háznál. Alaposan szemügyre vették, megtapogatták a portékát, de Duszja alig kért értük valamit, így aztán egykettőre szét is hordtak mindent.

Legfontosabb volt a ház! Duszja érdeklődött, mennyit kérhet érte, és csodálkozott is, meg örült is, amikor megtudta, mennyire megnőtt az értéke. Akadt is három vevő azonnal: két helybeli lakos, egy meg a szomszéd faluból. Duszja azonban nem adta el rögtön, mert arra gondolt, hátha pénzt hagyott elrejtve az édesanyja. Vagy három napig kutatott utána: körültapogatta a falakat, feltúrta a szalmazsákokat, átkutatta a pincét is meg a padlást is, de hasztalan volt minden vesződése.

Miután megegyezett a vevővel, elmentek a járási székhelyre, megkötötték az adás-vételi szerződést, majd takarékba tette a pénzt. Amikor visszament a faluba, megint vitt ajándékot a nővérének, és szedelőzködött a hazautazáshoz. Estefelé nővére elment a kolhozmajorba, ő pedig meglátogatta édesanyja sírját. Misa elkísérte a temetőbe.

Nyugovóban volt a nap, ezért a réten vágtak keresztül. Imitt-amott már kihajtott a pitypang, zsengén zöldellt a fű. Már-már besötétedett, beborult az ég, de mire csakugyan estébe hajlott a nap, szétoszlottak a felhők, és csak a látóhatár felett, abban az irányban, amerre Duszja és Misa haladt, lógott még egy rózsaszínbe hajló hamuszürke felhőfoszlány. Olyan messze volt, és olyan homályosnak látszott, hogy úgy rémlett, a nap mögött van.

Úgy két kilométernyire a falutól hurok formájában kanyarodott a folyó, és ebben a hurokban, a magas, jobb parton húzódott a temető. Valamikor kőfal vette körül, és magas, boltíves kapu volt a bejárata. A háború után azonban széthordták az összelőtt falakat építőanyagnak – a kaput valamilyen oknál fogva meghagyták –, de minden irányból gyalogösvények vezettek a temetőhöz.

Duszja nyugodt volt útközben, az iskola, a munkaegységek, az elnök meg a termés felől kérdezgette Misát. Aztán egyszerre csak feltűnt az öreg temető, amelyet vörösre festett a lebukó

nap. A széleken, ahol valamikor a kerítés húzódott, s a vadrózsa bokrok tenyésztek, itt a széleken sorakoztak a legrégibb sírok, amelyek már régen elvesztették sírformájukat. Mellettük, a vadrózsa bokrok között odalátszottak a frissen ápolt parcellák, alacsony, fából faragott fejfákkal – az elesett hősök sírjai...

Duszja és Misa megkerülték a kaput, jobbra fordultak, aztán balra a kizöldült nyírfák meg a csípős illatot árasztó bokrok között, és Duszja mind jobban elfehéredett, remegve meg-megnyílt az ajka.

– Ez a nagymamáé... – mondta Misa, és Duszja meglátta a kissé besüppedt sírhantot, amelyen ritka, éles fű nőtt. A fű közül kilátszott az agyagos föld. A fakószürke, kis kereszt már ferdén állt a földben – a temetés óta nem nyúlt hozzá senki.

Duszja halottsápadtra vált, és hirtelen úgy érezte, mintha kést szúrtak volna a mellébe, a szíve táján. Olyan sötét bánat hasított a lelkébe, hogy megrázkódott belé, elakadt a lélegzete, és őrjöngve sikoltani kezdett: a földre roskadt, és térdencsúszott a sírhoz, majd tudj'isten, honnan vett szavakat nyögdicsélve felzokogott úgy, hogy Misa megijedt tőle.

– U-u-u... – tört fel mélyről Duszja torkából a sikoly, a sírhantra borult, és ujjait belevájta a nyirkos földbe. – Egyetlen, drága mamácskám... kedves, drága, jó anyám... U-u-u... Jaj, hát sohasem láthatlak meg én már ezen a földön, soha, soha! Mi lesz velem nélküled, ki szeret majd engem, ki vigasztal engem? Édesanyám, egyetlenem, hát mit tettél velem?...

– Duszja néni... Duszja néni... – kérlelte Misa riadtan, és rángatta a ruhája ujját. Amikor pedig Duszja hörögve előrebukott, és fejét a sírhantnak veregette, Misa elrohant a faluba.

Egy óra múlva, amikor már egészen besötétedett, sietve megérkeztek Duszjáért a faluból. Ugyanott feküdt, teljesen önkívületben, már se sírni, se beszélni, se gondolkodni nem

tudott, csak nyögött összeszorított fogain keresztül. Arca ijesztő volt, és fekete a földtől.

Felemelték, megdörzsölték a halántékát, csitítgatták, vigasztalták, aztán hazavitték, de ő semmiről sem tudott, csak óriásira dagadt szemét meresztgette mindenkire – sötét éjszakának tűnt számára az élet. Amikor bevezették a nővére házába, leroskadt az ágyra – alig vitték odáig a lábai –, és nyomban elaludt.

Másnap, amikor végleg összecsomagolt az útra, és búcsúzóul megivott egy csésze teát a nővérével, már vidám volt, és elmesélte, milyen szép és kényelmes a lakásuk Moszkvában.

Így utazott el, vidáman és nyugodtan, Misának is adott még tíz rubelt. Két hét múlva pedig az új lakók kinyitották öreg édesanyja hajlékát, leszedték az elsötétítő deszkákat, felsúrolták a padlót, és beköltöztek a házba.

FORDÍTOTTA BÁRÁNY GYÖRGY

AZ AJTÓ

1

„Az ég már ibolyaszínű – gondolta a lányka. – Nemsokára kinyitják az ajtót. Hogy ha kis darabot tesznek rá, azt megeszem. Sok nedv van benne, főleg a héjában, pedig kemény... Ilyenkor az égen még erősebb a fagy, mint a földön, s a pilótáknak biztosan még rosszabb, mint nekünk... Ha azonnal ki nem nyitják az ajtót, én bőgni kezdek. Már egy percig, egyetlen percig sem bírom. Jaj, de fázom, jaj de fázom, jaj, istenem, mennyire fázom. Azonnal sírva fakadok, most már egy percig sem bírom tovább. Még sohase fáztam ilyen szörnyen. Jaj, istenem, nyissák ki már azt az ajtót. Csak vágnák két darabban a kenyeret, mert másképp sose fogom rászánni magam, hogy elcsenjek egy darabkát az adagból. Annak az öreg néninek már nem jön pára a szájából. Hiába ült le az útszéli oszlopra. Komszomolista becsszavamra mondom, meghalt... Bánom is én, bánom is én, csak nyitnák már ki azt az ajtót végre valahára. Csalnak ezek a mérésnél, a morzsák lehullanak a farácson keresztül, és estére egész morzsahegy gyűlik össze a pult alatt, és azt az elárusítónők eszik meg: biztos, hogy lopnak. De tőlük mindenki fél, mert ravaszok, és a mérésnél is becsapják az embert... Nyissák ki, nyissák ki már ezt az ajtót. Hé!

Mind hallgat, pedig komszomolista becsszavamra mondom, nekik se jó... A németek is fáznak a lövészárokban, de azok kapnak csokoládét... Hányszor nem ettem meg a tízóraimat az iskolában, hányszor otthagytam a szőlőt. Ha a zsemle megszikkadt, és a vaj megsárgult rajta, eldobtam az egészet... No végre, már nyitják az ajtót. Hova furakszik ez az ipariskolás? Aha, ellökték onnan. Hátha beengednek engem is. A bácsit beengedték, azt a nénit is az átjáróházból. Nem, engem még nem engednek be. Az ipariskolás megint furakszik. Aha, úgy kell neki. A nagyanyó megfagyott. A kannája ott áll a havon. Jobb a vizet teáskannában hordani, akkor kevesebb lötyög ki belőle. Nagyanyónak már nincs szüksége a kannára, és majd valaki, aki merészebb, elcseni az élelmiszerjegyét, mert nincsen se járőr, se rendőr a közelben..."

A lányka a péküzlet ajtaja előtt állt. Az ajtó üvege ki volt verve, és a lyukat deszkával szögezték be. A szegek fejét zúzmara lepte. A péküzletből az átfagyott padlón topogó sok-sok láb tompa zaja szűrődött ki. A lánykától balra az ipariskolás állt, egy tizenöt év körüli suhanc, szakadt vatta egyenkabát volt rajta, nyakát törölközővel tekerte körül, sapkáját fülére húzta. A falnak dőlt, szemét félig lehunyta, mint egy alvó madár, megkékült arca kifejezéstelen volt. Alighanem haldoklott. Néhányszor még megpróbált az ajtóhoz jutni, de mindig ellökték. Állt, csak állt a fal mellett, nem fogta fel, hogy a sor végére kell állnia, mert mindig újabb és újabb emberek jönnek, és nem engedik maguk elé, hiába jött korábban náluk.

A város lassan-lassan előkúszott a ködből, de nem ébredt fel, mert nem is aludt. A város éjjel és nappal dermedten hevert. A tágas tér hullámos volt az érintetlen hóbuckáktól. A hóbuckák között kanyargott a sor a péküzlet felé. A buckák teteje porhót pipált. És minden hangtalan, csendes volt, akár a víz alatt. Mintha a város egy holt tenger fenekén terült volna el.

Jeges tenger borított be mindent – a zúzmarától vastagon belepett fákat, a lerombolt épületeket, hidakat, rakpartokat meg a péküzlet előtt kígyózó sort; és hangtalan és csendes volt minden körös-körül.

„Állj a sor végére, és ne ravaszkodj – mondta magában a lányka az ipariskolásnak. – Mindenki fázik, és mindenkit várnak otthon... Semmi pénzért sem engedlek magam elé, fityiszt neked, undok kölyök. Nem, csak ne nyomakodj ott a falnál; úgy csinálsz, mint aki összeesik, aztán meg befurakszol az ajtón. Ess már össze, na, ess már össze, hát miért nem esel össze?"

A fiú kinyitotta a szemét, és rekedt hangon suttogta:

– Polgártársak, én tegnap itt a péküzletben elvesztettem a kenyérjegyemet. Engedjenek be, polgártársak, nem hazudok, polgártársak, meghalok.

Senki sem felelt neki.

„Ha elvesztetted a kenyérjegyedet, akkor mit keresel a péküzletben? – gondolta a lányka. – Most már mindjárt felkel a nap. Egészen megvirrad. Nem, csak ne nyomakodj, ebből nem lesz semmi. Én nem hiszek neked. Bár lehet, hogy hiszek, de jobb nekem, ha nem hiszek. Az olyan szörnyű, ha valaki elveszti a kenyérjegyét. Akkor már jobb, ha a bomba egyenest az ágyába esik. Csakhogy télen keveset bombáznak. És jobb volna, ha a mieink se lőnének a légvédelmi ágyúból; mert ahogy mi elkezdjük a lövöldözést, ők is ledobják a bombát, mert félnek, és fel akarnak repülni minél magasabbra."

A péküzlet ajtaja kinyílt, és valaki megszólalt bentről:

– A következő húsz.

A péküzletben emberi pára lebegett a mécsesek lángja felett. A mécsesek az elárusítónők mellett álltak. Hátul a polcokon hevertek a kenyerek. A hosszú kések, melyeknek egyik végét a pulthoz erősítették, felemelkedtek a soron következő vekni

fölé, aztán leereszkedtek, és lassan keresztülhasították. A vágás széle pedig ragyogott a kés nyomásától. Körös-körül csend volt, mint egy templomban, néma csend. És az emberek dermedten bámulták a kenyeret, a kést, a mérleget, az elárusítónők kezét, a morzsákat, a kenyérjegy szelvények halmazát meg az ollót, amely gyors cikcakkban vágta ki a szelvényeket a jegyből.

A lányka csak aznapra kapta meg a kenyeret, másnapra nem adták ki. A kenyér fejadag, úgy látszik, ismét változni fog.

A darab, amit rátettek, nagyra sikerült, és a lányka nem mert hozzányúlni. Bal tenyerére tette a kenyeret, jobb kezével pedig letakarta. Házuk nem messze, három saroknyira volt, a kenyér nem fagy meg. Lábával nyitotta ki a péküzlet ajtaját, fejét, majd vállát dugta ki a résen, aztán átlépte a küszöböt. És ahogy kilépett a reggeli napfénytől csillogó, letaposott hóra, a fekete embersor, a fehér hóbuckák meg a lámpaoszlopok nyomban részegen elrohantak mellette, fel a sziporkázó reggeli égbolt felé.

Az ipariskolás lábával gáncsot vetett a csizmája elé, és a lányka ráesett a kannára, amely a megfagyott öregasszony mellett állt. A kanna csörömpölve az embersor felé gurult. A tanuló rázuhant a lányra, kitépte kezéből a kenyeret, beleharapott, összegörbedt a havon, térdét egészen a fejéhez húzta.

– Polgártársak! – sikoltott a lányka a hóbuckában kapálózva.

A fiú gyorsan harapta, nyelte a kenyeret, két kézzel tömködve a szájába. A fekete embersor lassan közeledett feléje. Az emberek egymás vállát fogták. A lányka végre kiszakította a fiú csontos ujjai közül az összenyálazott kenyérmaradékot, melyen ottmaradt a harapások nyoma. „Anna Nyikolajevna soha, de soha nem hiszi el nekem – gondolta magában az elítéltek közönyével. – A fejéhez kap majd, visítani kezd, és megöl. Megmondta, hogy hozzak magammal szatyrot, én meg nem hoztam. Ha az ember éjszaka kel föl, hogy kenyérért álljon

sorba, és körös-körül még sötétség, csend és hideg van, akkor biztos, hogy elfelejt valamit. Az agyam nagyon fáradt lehet. Polgártársak, Anna Nyikolajevna nem hisz majd nekem, és Kátya beteg, és nem marad meg kenyér nélkül... De igazán én vagyok ez? Én vagyok az, aki itt térdel a Trud téren a havon, a péküzlet előtt, a hóbuckák között, a kígyózó sor mellett? Ébredj fel, Tom Sawyer! Milyen jó volt kerítést festeni, meleg volt, s Polly néni várt haza vacsorára! Már felkelt a nap, ragyog a hó. És becsúszott a hó a lábszárvédőn keresztül a nemezcsizmámba is. Bárcsak röppenne el minden, előre vagy vissza, bár ne volna ma, és ne volna most. Kérem szépen, kérem szépen, ne legyen most!"

Az ipariskolás megingott, és lassan leült a hóra. Sapkáját a hóba taposták, fakó haját lebegtette a szél.

– Mit tettél, te undok kölyök! – mondta a lányka.

Fölkelt, a kenyeret bedugta egyujjas kesztyűjébe, és elindult a Krunstejn-csatorna felé, elment a gyógyszertár kitört kirakata, a takarékpénztár cégtáblája és a sarkon álló öreg, öntöttvas kerékvető oszlop mellett. Valahol lövedék robbant, de a dermedt csendben még a robbanás gyászos zaja is az élet jele volt.

A lányka belépett a kapun, fölment a harmadik emeletre, a koromsötétben tapogatózva végigment a folyosón, és végre benyitott az ajtón. A szoba keskeny udvari aknára nyílt, és ezért az ablaküveg épségben maradt. A sarokban hallgatott a mindenféle puha limlommal teleszórt két ágy.

„Alusznak – gondolta a lányka –, nem ébresztem fel őket. Semmi jót nem hoztam nekik. A néni ordítozni fog, aztán rázendít a sírásra, és így is, úgy is elkerget. Jobb, ha magamtól elmegyek. Holnap megkapják az én tizenkét és fél dekámat is. Isten veled, Kátya, te jó kislány vagy, téged szerettelek. Minél tovább alszol ma, annál jobb neked. Bár meg tudnám tenni azt,

hogy ne legyen ma, és ne legyen most, de ez semmiképpen sem lehet. Isten vele, Anna Nyikolajevna, maga mindig mondta, hogy romlott ember vagyok, és hogy az apám meg az anyám is züllött volt. Valószínűleg igaza van, Anna Nyikolajevna, isten vele. Engem nem kell majd kivinni a szánkón, ahogy Sztyepan Nyikolajevicset vittük. És kenyeret sem kell majd adni azoknak az embereknek ott a temetőben. Victor Hugo francia írónak van egy könyve egy fiúról meg egy kutyáról, akik megfagytak egy szép, nagy templomban; tejet hordtak egy taligán; a fiú képeket rajzolt, lerajzolta a nagypapáját, de aztán a nagypapa meghalt, ők pedig megfagytak. Rémes dolog menni, ha az ember nem tudja, hogy hova megy, és ha az utcán ilyen szörnyű, ilyen ibolyaszínű a fagy. Csak ezt a kis gyűrűt hoztam magammal. Ez a gyűrű az anyukámé, ő mondta, hogy mindig hordjam. Nem arany ez, Anna Nyikolajevna, csak ezüst, be van aranyozva. Nem adnak érte egy morzsányi kenyeret se, becsszavamra!

Átlépte a küszöböt, csendesen becsukta az ajtót, a konyhán, keresztül kiért a folyosóra, lement a lépcsőn, kilépett az utcára onnan a térre, elhaladt a sarkon a régi, öntöttvas kerékvető oszlop mellett, a takarékpénztár cégtáblája előtt, s a Profszojuz bulváron találta magát.

A bulváron megfagyott trolibuszok álltak, ostobán meresztve áramszedő-bajszukat, szétterpesztve széles kereküket, kivert fényszóróikkal kancsalítva. A szél porhót kavart, és a zúzmara lepte fák összecsukták ágaikat fejük fölött. Nagyon szépek voltak, mintha a tündérek birodalmából, a hercegnők álmaiból, a törpék dalaiból nőttek volna ki. „Én megyek, csak megyek – gondolta a lányka. – Ha leülök, mindennek gyorsan vége lesz. Anyukám, hol vagy, édes anyukám? Lehet, hogy nem te vagy ez, Tom? Nem te mégy itt a Profszojuz bulváron? Fagy-kapitány lova vágtat, országa fehér havasán." És csak

ismételte, ismételte magában: „országa fehér havasán...”*

A házak forogni kezdtek körülötte, és nemsokára azt sem tudta már, hogy megy vagy áll vagy ül, és nem tudta, hogy éjszaka van-e most, vagy fekete színű nappal. A postahivatal fekete boltíve, megdermedt óra rajta. Az őrjárat fekete matrózai, mellükön géppisztoly. Fekete gépkocsi „Posta” felirattal. Eleven gépkocsi – hátulról meleg füstgomoly száll ki belőle. És a postahivatal nagy, fekete ajtaja.

A lányka nekidőlt az ajtónak. Az ajtó nehézkesen kinyílt. Hatalmas terem, csillogóan fehér mennyezet és csomagok, csomagok, csomagok, zsákok, zsákok, zsákok mindenütt. S cseppet sincs melegebb, mint az utcán. Csakhogy itt nincs szél. Leült egy zsákra a sarokban, kabátját a térdére húzta, kezét bedugta a kabát ujjába, és lehunyta a szemét. De valaki azonnal megragadta, és megrázta a vállát.

– Te is jó helyen akarsz aludni!... Te vagy a komszomolka az Október gyárból?

– Hagyjon engem, bácsi, én meghaltam...

– Ismerjük mi az efféle halottakat! Melyik kerületből jöttél?

Magas termetű, nem nagyon öreg ember volt, fehér bundában, melynek egyik ujja üresen be volt dugva az övébe.

– Most érkeztem, bácsi, nem zavarok senkit, nincsen hová mennem, becsszavamra, nem tudok felállni, és elvesztettem az élelmiszerjegyemet.

– Komszomolka vagy? Téged kérdezlek, az ördögbe is!

– Igen, de október óta nem fizettem tagsági díjat...

– Hallatlan – mondta a félkezű. – Lazaság. Keveset salapáltak téged gyerekkorodban. Igaz vagy nem igaz?

– Micsoda, bácsi?

– Azt kérdem, elpáholtak-e gyerekkorodban?

* Nyekraszov: Vörösorrú fagy (Kormos István fordítása.)

– Nem tudom, bácsi. Ne kergessen el, nem csinálok semmi rosszat...

– Állj fel!

– Semmi rosszat nem csinálok...

Félkezével megfogta a gallérjánál, felemelte, és megrázta, mint egy kölyökkutyát; aztán kivonszolta az előcsarnokba, és kituszkolta a nehéz, dupla ajtón keresztül az utcára. A lányka azonnal leült a hóba.

– Nagyon jó – mondta a félkezű, az utcára lépve. – Maradj így veszteg. Azt a címet adom neki: „Elvesztette az élelmiszerjegyét".

„Te hosszú, félkezű gnóm – gondolta magában a lányka –, teljesen elment az eszed. Miért térdeltél le? Miért nézel azon a fekete izén keresztül? Vagy mindezt csak álmodod, Tom?"

– A dologban az a legrémesebb, hogy a zár rögtön befagy – mondta a félkezű. – Speciális olaj kellene hozzá. És ha tudnád, hogy milyen nehéz félkézzel fényképezni! Kész. Állj fel, mennünk kell, hallod? Itt a közelben nagyszerű kis fészkem van, begyújtottam a kályhába, és már három órája fő rajta az enyv.

Újra felemelte a gallérjánál fogva, és talpra állította. A postahivatal sárga boltíve és a nagy, sötétkék óra. Az őrjárat fekete matrózai, narancssznű géppisztoly a mellükön. Szikrázó hó és a villanydrótokról lehulló, szikrázó zúzmara. S valahol a közelben – bumm! – fagytól dermedt kőbe csapott a lövedék.

– Lépkedj csak, lépkedj – mondta a félkezű. – Egyáltalán nem vagy te még annyira legyengülve, mint ahogy hiszed magadról. Van még benned élet garmadával. Megmelegszel nálam, és elküldelek dolgozni. Széthordod a leveleket. Hohó! Hány ember vár már tégedet! No csak, itthon is vagyunk. Látod ott azt az ajtót a lépcső alatt? Ilyen időkben a legnyugalmasabb a lépcső alatt lakni. Nincsen a világon erősebb dolog, mint az, amin az emberek felfelé mennek. Bennünket

tart a föld. Ülj oda a kályhához, és most már alhatsz. Két óra múlva elindulsz munkába, elindulsz felfelé.

De ő azonnal elindult, repült egyre feljebb, egyre észrevétlenebbül és szabadabban. Puha macskafelhők simultak hízelkedve az arcához, és ő letörölte velük ráfagyott könnyeit. Esti felhők a Dnyeper felett és víz felett alacsonyan szálló madarak. Ő pedig mindegyre feljebb, feljebb repül, már a madaraknál is magasabbra. Milyen feketék ezek a madarak, nem szabad, hogy belerepüljenek a fehér felhőkbe, nem szabad, nem szabad! Miért piszkolják be a puha felhőket, anyukám? Állítsd meg őket, anyukám! Nem kérek már többet, egy falatot sem, becsszavamra, anyu...

– Térj magadhoz – mondta a félkezű. – Miért hívod az anyukádat?... Már négyszer is leszedtem a habot... Te főztél már enyvet? Azt hiszem, négyszer kell leszedni a habját. Látod, milyen vadul forr, már szinte semmi habja nincs. Levegyük? Mulatságos dolog lenne, ha összeragadnának a beleink! Különösen nekem lenne rossz.

– Miért?

– Félkézzel nehezebb kibogozni, mint kettővel. Hidd el, volt már ilyesmiben részem. Harmincegyben, késő ősszel a Novaja Zemlja nyugati partvidéke mellett kellett kihúznunk a telet, a *Lenin* jégtörő hajón. A kapitány Kolonyijában leitta magát, és egy teljes nappal lekéstük az indulást. – Miközben mesélt, Félkezű a megfőtt asztalosenyvet egyik serpenyőből a másikba töltötte, hogy hűljön. – A legénység csaknem agyonütötte a kapitányt, amikor megértette, hogy ott kell telelnünk, mivel az öreg túl sokáig iddogált. Két hét múlva már csak egy konzervet és tíz deka kétszersültet faltunk naponta. Azt hiszed, ez sok?... Azután a *Kraszin*-nak mégis sikerült áttörni hozzánk, mi meg, tudod, rögtön megbocsátottunk a kapitánynak. Hogy milyen békülékeny is a mi népünk! Három napig sem kapott

el bennünket a rendőrség Arhangelszkben. Akár betörhetted volna a kirakatot, és oda fekhettél volna a borosüvegek közé, akkor se vittek volna be a rendőrök... Most kiteszem a főzetet a fagyra, és öt perc múlva már falatozhatsz.

– Ne tegye ki az ajtó elé, bácsi – mondta a lányka –, megeszik a macskák.

– A logikus gondolkozás elemei már ébredeznek benned – mondta a félkezű. – Most már csak az kell, hogy az emlékezeted is feléledjen: az utolsó macskát mintegy két hónappal ezelőtt ették meg itt. És ne igyál hideg vizet az én kocsonyám után. Egy kis teavízzel fogjuk leöblíteni, hideget eszedbe ne jusson inni, és jegyezd meg, hogy nagyon szomjas leszel.

– Komszomolista becsszavamra, nem fogok inni, bácsi.

– Nem vagyok bácsi. Valerij Ivanovicsnak hívnak. Te hány éves vagy?

– Nemsokára tizenhat leszek.

– Először csak erre, a közelbe fogsz menni, a rakparton végig. Látod ezt a táskát? Igaz, jó harcos bajtársam, Olja hordta. Tegnap eltalálta őt egy szilánk. Neked méltónak kell lenned az ő tiszta emlékéhez. Ha nem találod meg a címzettet, add be a levelet a lakónyilvántartóba. A házfelügyelőkre ne is számíts. Szemét ember akad köztük éppen elég. Éjszakára visszajössz ide. Hogy hívnak?

– Tamarának.

Félkezű odahúzta a serpenyőt, kiöntötte egy tányérra a tartalmát, megsózta, és villával két egyenlő részre vágta. Nagyszerű kocsonya volt. Ízletesebb mindennél a világon, bár rágni egyáltalán nem lehetett, mert azonnal szétment a szájban, és lecsúszott az ember torkán. Utána forró teavizet ittak, és félkezű azt mondta:

– Ha eldobod ezt a táskát vagy a leveleket, aljas vagy, és

aljas emberként fogsz meghalni. De ha széthordod a címzetteknek, akkor nem halsz meg soha, és a Komszomol büszke lesz rád.

És a levélhordó táska súlya a lányka vállára nehezült.

2

A Néva partján mindig erősebb a szél. Megiramodik az öböl csúszós jegén, és behordja a városba a megdermedt tenger minden hidegét.

Mire a lányka elért a Vörös Flotta rakparton a 18-as házig, egészen összefagyott. Már tizenegy levelet kézbesített ki, bejárt hat lépcsőházat, de egyetlen lakásban sem nyitottak ajtót kopogtatására, a leveleket a levélszekrényben hagyta, vagy bedugta az ajtó alá.

A 18-as számú házban felment a negyedik emeletre. A 8-as lakás ajtaja bőrrel volt bevonva, a kilincset pedig lecsepegtették sztearinnal. „Ebben a lakásban laknak – gondolta a lányka –, még nem haltak meg, és nem utaztak el. Ha a levélben jó hír van, talán adnak valamit nekem. Csak ne zavarjanak ki azonnal. Egészen csendesen fogok ülni, meghúzódom a sarokban. Nagyon meg kellene már melegednem, jaj, istenkém, de szeretnék már megmelegedni."

Megrántotta az ajtót, de az ajtó be volt zárva. Akkor rúgni kezdte a puha bőrkárpitozást. „Biztos, hogy itthon vannak – gondolta a lányka –, nem sokkal ezelőtt gyertyát gyújtottak itt. Ha adnának nekem egy darabka gyertyát, megenném. Nem lehet meghalni tőle." Az ajtó végre kinyílt. Hófehér hajú asszony pillantott ki a résen, és megkérdezte:

– Te kopogtál?

– Levelet hoztam – mondta a lányka. – Tessék.

Az asszony átvette a levelet, szeméhez emelte, és hirtelen felzokogott:

– Petyától jött – suttogta könnyei között. – Petyától.

Megfordult, és besietett a lakás sötét homályába. A lányka utánament. Az előszobában hideg volt, de érezni lehetett, hogy van valahol a közelben meleg is. És a lányka lépett néhányat a sötétben, amíg keze egy másik ajtóba nem ütközött. Az ajtó halk nyikorgással kinyílt, és világosság meg hideg tört rá váratlanul. A szoba üres volt. Az ablakok a Névára nyíltak. Besütött a nap, de az ablakokon nem volt üveg, sem furnír vagy lemez. A szoba közepén hatalmas, fekete zongora állt a fehér havon. És a tetejét is hó lepte be. A zongora mellett néhány nagy olajfestmény és egy fejsze hevert, a földön faforgácsok. Itt készítették el a tüzelőt. A lányka megállt az ajtóban, és a képre nézett. Súlyos, aranyozott keretben orgona virított. Hatalmas orgonacsokor cserép korsóban, s mellette, kisebb korsóban még egy csokor.

„Egész biztos, hogy meleg van náluk – gondolta a lányka. – Bemegyek, leülök, és kész. Nem fognak kikergetni. Különben összeesek, megfagyok, és senki sem hordja ki a leveleket. El fognak veszni."

Tovább ment a folyosón, és még egy ajtóra bukkant. Elhúzta a súlyos ajtófüggönyt. A függöny mögött egy kis szoba volt bútorokkal telezsúfolva. Középen kis vaskályha állt, amelynek a csöve cikcakkban keresztülszelte a szobát. A kályha előtt mécses égett. És e mécses fényénél ült egymást átölelve az asszony, aki ajtót nyitott és egy ugyancsak hófehér hajú, öreg ember. A levelet olvasták. Az asszonynak könnyek folytak végig az arcán, az öreg ember félkezével simogatta az asszony fejét.

A lányka a kis kályhához lépett, és leguggolt mellé a földre.

„Ezek jó emberek – gondolta magában –, nem kergetnek el. A levélben jó hír van. Ha valakitől levél jön, azt jelenti, hogy még él."

– Egyáltalán nem tudom megérteni, hogy miért sírsz, ha egyszer él – mondta az öregember zsörtölődve. – Hanem, a mi postánk igazán felháborítóan dolgozik!

A lánykát nem vették észre, végre megszólalt hát:

– Megmelegedhetnék itt egy kicsit?

Az öregember összerezzent, és elvette a kezét az asszony hajáról. Az asszony odafordult, és megismerte a lánykát:

– Hát persze, kedvesem – mondta. – Becsuktad az előszoba ajtaját?

– Nem – mondta a lányka, de nem állt fel. Nem bírta elhúzni a kezét a kályhától.

– Te vagy a postás? – kérdezte az öreg.

– Igen – mondta a lányka.

– Az idősebbik fiunktól kaptunk levelet – mondta az öregember. – Kinn harcol a fronton, és felháborító, hogy milyen ritkán ír, de ahogy a posta dolgozik, az még ennél is felháborítóbb. Csak ezt akartam megjegyezni ezzel kapcsolatban.

– Gombold ki a kabátodat, akkor hamarabb megmelegszel – mondta az asszony. – Én meg megyek, és becsukom az előszobaajtót.

Az asszony kiment, az öregember pedig ismét olvasni kezdte a levelet. Néha vállat vont, és dörmögött valamit magának az orra alatt. „Emberien élnek – gondolta a lányka –, de végső erejük megfeszítésével, és a szokás tartja bennük az erőt. De semmijük, semmi fölöslegük nincsen tartalékban. Miért melegítik a lavórban azt a sok vizet? Ha volna valami maradék ennivalójuk, akkor egészen más szagok terjengenének itt. Most, nemsokára, fájni fognak az ujjaim, aztán nagyon meg-

fájdul a lábam, elviselhetetlenül fájni fog, de ki lehet bírni, mert ez elmúlik."

Az asszony visszajött az aranyozott keret darabjaival és a vászonnal, melyen az orgona virult. Még mindig sírt.

– Olyan régen nem írt már – mondta. – Annyira féltünk, hogy valami történt vele. Miféle katona ő, negyvenéves és földrajztanár.

– A fiam parancsnok és nem katona – mondta az öregember. – És ki az, aki szerencsétlenségtől félt? Én talán? Én meg vagyok győződve róla, hogy Petrusa életben marad és hazajön. És nincsen ok a sírásra.

Az öreg fogta a könyvét, és olvasni kezdett, mintha a levél már egyáltalán nem érdekelné többé. Egy hatalmas karosszékben ült, plédbe burkolózva. Lába, mely futószőnyeggel volt betakarva, sámlin pihent.

– Itt a borotva – mondta az asszony. – Fogd, és vágd fel ezt a képet darabokra, érted, kedvesem?

A lányka a fogával húzta le kezéről az egyujjas kesztyűt, és levette válláról a táskát. Aztán fogta a borotvát, de az rögtön kiesett a kezéből, mert az ujjai nem hajoltak.

– Még nem bírom – mondta a lányka.

– Azóta, hogy Petya utoljára írt, legfeljebb két hónap telt el – mondta az asszony. – Bármi történhetett volna, de nem gondolunk többé erre.

– Végre, hogy okos szót hallok tőled – mondta az öreg, anélkül hogy abbahagyta volna az olvasást.

– Hogy hívnak? – kérdezte az asszony.

– Tamarának – felelte a lányka, alig mozdítva ajkát. – Az iskolában Tomnak szólítottak.

– Semmink sincs, amivel megkínálhatnánk – mondta az asszony.

– Nem is kell – mondta a lányka –, csak megmelegszem.

– Régen mosakodtál utoljára?

– Nem tudom – felelte a lányka.

– Tudod, azért melegítettem a vizet, hogy Alekszandrt megmosdassam, de ha akarod, téged mosdatlak meg. Ez minden, amivel meg tudlak vendégelni. Döntsd el magad, Tom.

– Nekem mindegy – mondta a lányka.

– Talán egy hónapja is múlt már, hogy mosdottál?

– Valószínűleg. Nem emlékszem rá – mondta a lányka.

– Megmelegedtél?

– Nem melegszem meg egyhamar.

– Ma úgyse mosakodtam volna – mondta az öreg. – Oreg embernek nem szabad mosakodni, ha meg van fázva. Nagyon helyeslem, hogy a postáslánykát veted alá ennek az ekzekúciónak. Én addig passziánszot rakok.

Az öreg szorosabban beburkolózott a plédbe és lapozott. Az asszony odament hozzá, elvette a könyvet, és a lányka mellé tette az asztalra. Pláton Lakomája volt.

– Alekszandr, a vödör tele van – mondta az asszony hajthatatlanul. – Vidd ki. Nem lesz hova önteni a vizet.

– Egész éjjel köhögtem, Masenyka – mondta az öregember siránkozva, és szánalmasan dörzsölte törékeny, fagyos kezét.

– A vödröt ki kell vinni.

– Add ide a levelet! – követelte az öreg. Az asszony odaadta neki a levelet. Az öreg rálehelt a papírra, egészen közel vitte a szeméhez, és azt mondta: – Petyának egyáltalán nem változott az írása... A kezdőbetűk a tieid, de a többit, azt tőlem örökölte.

– Alekszandr, a vödröt ki kell vinni... Rá kell kényszeríteni a férfiakat, drágám, hogy mozogjanak – mondta az asszony a lánykának.

„Csak egyet tudok – olvasta az öreg a levélben –, azt, hogy nem értem a saját népemet. Nem tudom, mi az az orosz nép,

orosz jellem, hol végződnek a pluszai, és hol kezdődnek a mínuszai. Csak egyet érzek állandóan: népemnek és történelmének ereje óriási; és a szerepe a világtörténelemben is óriási. És hogy ha van Krisztus a földön, akkor Oroszország az..." – Szamár! – fejezte be az öreg. – És ez az én idősebb fiam!

Az asszony elvette tőle a levelet. Az öregember éppen el akarta tépni. Ledobta a plédet a válláról, és fölállt a székből. Magas volt, átmeneti kabátjának fekete bársonygallérja kihangsúlyozta ősz hajának és sápadt arcának fehérségét. „Nemsokára meghal" – gondolta a lányka.

– Hol van a nemezcsizmám, Masa? – dohogta az öreg. – Végeredményben mégsem mehetek ki mezítláb az utcára!

Az asszony odatette a nemezcsizmát az öregember elé. Az öreg lábával belerúgott. Semmi kedve sem volt kimenni a fagyba. Ahelyett inkább filozofált egy keveset.

– Nem érti a saját népét! Nem tudja, mi az, hogy orosz jellem. És ez az én idősebb fiam! Fjodor Dosztojevszkij beszélt ilyen fecsegőkről, mint az én fiam! Azt mondta: hogyha nem értesz egy kukkot sem a dologhoz, akkor jobb, hogyha hallgatsz! Ne kérkedj az ostobaságoddal... Kijelenti, hogy semmit sem ért, és azt gondolja, hogy ezzel felfedezte Amerikát, és mindenki megrendül az őszinteségétől! És még emberek sorsát merik rábízni! Egy egész zászlóaljnak parancsol! Szerencsétlen katonái!... Másа, az összes szomszédaink az ablakon öntik ki a vödröt, és én is...

– Semmiesetre sem! – mondta az asszony. – *Ők* csak öntsék. – Hangsúlyozta azt a szót, hogy „ők". – Mi nem fogjuk a mosogatólevet a konyhaablakon kiönteni. Ez nagyon csúnya dolog, Alekszandr. Szégyellhetnéd magad a kislány előtt!

Az öreg felhorkant a felháborodástól. A szégyen lehetőségének még a gondolatát is sértőnek találta. Felvette a csizmát, és kinyitotta a vaskályha ajtaját, hogy megmelegítse áttetsző

kezét. Mindhárman elcsendesedtek, a sárga színű lángba nézve. A láng visszfénye táncolt a régi mahagóniszekrény nemes fáján. Mély csend volt körös-körül. És csak a festék sistergett halkan, ahogy hólyagosodott az izzó vásznon.

– Jó meleget ad az orgona! – mondta élénken az asszony. – Én meg mit ülök itt! Máris, máris kedvesem, örömet szerzek neked! Te örömet hoztál a házunkba, és mi is azzal fizetünk érte.

Az öreg végre erőt vett magán, és kiment. A lányka borotvával a festmény vásznát kocka alakú darabokra vagdosta. Aztán újra összerakta a darabokat, de most már másformán, nem úgy, ahogy a képen voltak. És a színek minden alkalommal másként, nem várt szépségben játszottak. A régi vászon bolyhos, sűrű szálaiból a borotva nyomán füstölögve szállt ki a por, mely több mint egy évszázadon át megülepedett a vászon szálaiban.

– Mit gondolsz, nagyon rossz állapotban van? – kérdezte az asszony, az öregre célozva.

– Úhüm – felelte a lányka.

– Kihúzza vajon tavaszig?

– Nem tudom.

– Egy fél kiló vajat ígértek az ezüst evőeszközökért. Ő nem akarja odaadni az ezüstöt. A tárgyak hatalma, kedvesem. Te még fiatal vagy, nem érted ezt. De van ilyen – a tárgyak bűvölete. Természetesen én odaadom az ezüstöt. Már megígérték, hogy megszerzik a fél kiló vajat érte.

– Akkor kihúzza addig – mondta a lányka rekedten.

A fagy még mindig ott bujkált csontjaiban, megfázott torkában, kabátja ujjában, magas nemezcsizmája lehajtott szélében és a sapka alól kihulló haja között. Teste már felengedett, és erősen viszketni kezdett. Nemcsak a melegtől viszketett, hanem a piszoktól is. Istenem, de rég nem folyt végig meleg,

szappanos víz a testén! Istenem, hogy szomjazta fiatal bőre a vizet és a meleget! Csakhogy erre még gondolni is nagyon furcsa volt ebben a hidegben.

– Életben kell maradnunk az ellenség ellenére is – mondta az asszony. – Lám csak, te most levelet hoztál nekünk, örömet hoztál a házba. És mi megint egy hétig élünk belőle. Látod, tegnap nem tudtam rávenni, hogy kivigye a vödröt, most pedig kivitte. Neked is lesz valaha férjed, öreg társad, aki drágább lesz számodra az életednél, a gyermekeidnek az apja. Az én férjem bátor és büszke ember.

Az öreg visszajött, az üres vödörrel a kezében.

– Miért jöttél ilyen hamar? – kérdezte az asszony.

– Kiöntöttem az ablakon – felelte rettenthetetlenül az öreg, az asszony szemébe pillantva.

Az felsóhajtott.

– Isten bocsássa meg neked, Alekszandr! – mondta.

A lányka kivette a vödröt az öregember kezéből.

– Vidd ki az előszobába – mondta az asszony.

És a lányka kiment a fagyos folyosóra, és a folyosón át az előszobába, ahol egy kerékpár lógott a falon. Letette a vödröt, és megperdítette a bicikli kerekét. Az nem várt könnyedséggel forogni kezdett, és lágyan surrogott a csapágya. Nézte a villogó kerékpár küllőket. Mögöttük ott keringett-forgott az egész nyári világ, a nap és a zöldbe borult fák, az ásványvíz és a friss lekvártól gőzölgő fánk.

„Megmosakszom, aztán alszom náluk egy keveset, ezek jó emberek – gondolta a lányka. – Azután elviszem a leveleket a huszonkettőbe. Jobb, hogyha feltétlenül muszáj menni valahová az embernek."

Visszament a szobába. Az öreg újra a karosszékben ült, pléddel betakarva, és Platón könyvét olvasta. A tiszta, fehér lavórban gőzölgött a kályhán a víz. A régi festmény és az orgona

ontotta a meleget. A rádió váratlanul megszólalt, halkan csobogott belőle a zene. Néha valami közeli robbanástól kihunyt a lámpa fénye, és az öreg ilyenkor szitkozódott magában: nem tudta kivenni Pláton könyvében a betűket.

– Nem szabad evésről olvasni – mondta a lányka az öregembernek.

– Miért gondolod, hogy evésről olvasok? – kérdezte az.

– Lakmároznak benne! Lakoma folyik ott, nem? Anna Nyikolajevna bátyja állandóan finom és bőséges ételekről olvasott, és meghalt.

– Nem, itt nem ételről van szó. A jóllakott emberek ritkán írnak a könyvükben ételekről, kislányom – mondta az öreg, félretéve a könyvet.

– Vetkőzz le, kedvesem – mondta a asszony.

A lányka engedelmesen vetkőzni kezdett, az öreg pedig azt mondta:

– Ez a könyv a szerelemről szól. Pláton azt bizonygatja, hogy a világon nem a dolgok és jelképeik a legértékesebbek, hanem a világ összes dolgai közötti kapcsolat. Egész életében kereste a legfőbb kapcsolatot. És azt mondta, hogy megtalálta azt a szerelemben. De azt hiszem, hogy hazudott, hogy egyszerűen elhitette magával, hogy megtalálta a legfontosabb kapcsolatot.

Az asszony segített a lánykának lehúzni a nemezcsizmát meg a lábszárvédőt.

– Ma nagyon sokáig lövöldöznek – mondta a lányka. – Máskor hamarább abbahagyják.

– Ma nagyon erős a fagy, és tudják, hogy ilyenkor még nagyobb kárt tesznek a lövedékek, és nehezebb eloltani a tüzeket.

– A lövedékektől ritkán támad tűz – mondta a lányka. – Fejet is mosunk?

– Feltétlenül. Különben hamar kihull a hajad. És neked még szükséged van rá – mondta az öreg. A lánykára pillantott. Az a kis szoba közepén állt, levetett ruháinak halmán, teljesen mezтelenül, a kályhából ráeső fény megvilágította alakját.

Az öreg felkelt, a plédet felakasztotta a szögekre, az ablak furnérlapja fölé.

A lányka hirtelen megpillantotta magát a szekrény tükrében.

– Jaj, de érdekes – mondta csendesen. – Nem is vagyok olyan sovány, mint ahogy gondoltam. Azt hittem, hogy a lábam annyira vékony, hogy magától eltörik.

Az asszony vállára támaszkodott, térdben behajlította jobb lábát, majd spiccét lefeszítve, gyorsan kiegyenesítette, miközben rüsztjét követte tekintetével. Valaha arról ábrándozott, hogy balettezni fog.

– Magas rüsztöd van – mondta az asszony.

– Élj csak, kedves, sokáig! Neked élned kell! – mondta az öreg ünnepélyes hangon, és csöndesen sírva fakadt.

– Sura, nem szabad – mondta az asszony.

– Jó, jó, tudom – dünnyögte szégyenkezve az öreg.

– Hát akkor mosakodjunk, kedvesem, és vedd le a gyűrűt: el fogod veszíteni – mondta az asszony. – Vegyél fel megint valamit magadra, amíg a fejedet mosom, utána majd mosakodhatsz tovább. Nagyon hamar kimegy a meleg. Tudod, öreg már ez a ház.

– A mi házunk alighanem Napóleon inváziójá is látta – mondta az öreg. – Akkoriban építették ilyen vastagra a falakat, de megrepedeztek, és most gyorsan kimegy a meleg.

Az asszony rádobta a kabátot a lányka csípőjére, és begombolta a felső gombot a hasán.

– Így nem fogsz megfázni – mondta. – Csak nehogy fröcs-

kölj, úgyis nagyon nedves a lakás, és Alekszandr folyton köhög. Hány óra van? Nem kell még szolgálatba mennem?

– Ma nem mégy inspekciózni – mondta az öreg akaratosan, bár maga sem bízott szavai hatásában.

– Még csak az kellene! – mondta az asszony. – Ne szappanozd magad tovább, kedvesem, mert nem lesz elég a szappanunk...

A lányka mélyen a lavór fölé hajolva állt, tele meleg szappanhabbal, és hallotta, hogyan bugyborékol a hab a fülében. Haja nagyon súlyos lett a víztől, és ezért nehéz volt előrehajolva állni. De olyan jól érezte magát, mint már nagyon régen nem.

– A levél egynémely részletéből ítélve, a nagyobbik fiunk jól harcol – mondta az öreg. Nyilvánvalóan újra elolvasta a levelet. – Azt írja a fiam, hogy a tank félelmetes dolog. Hogy ha egy férfi azt írja valamiről, hogy „félelmetes" – az azt jelenti, hogy már leküzdötte a félelmét.

– Petrusa mindig is bátor gyerek volt – mondta az asszony.

– Mintha Pavel gyáva fickó lett volna! – mondta az öreg ingerülten. – Nem kell még semmit sem kivinni és kiönteni?

– Újra ki akarod önteni a konyhaablakon?

– Úhüm – mondta az öreg, és elhallgatott.

– A kisebbik fiunk eltűnt – mondta az asszony. – Tengerész, és amikor a háború kezdődött, egy német kikötőben horgonyoztak. Velünk csak azt közölték, hogy valamennyiőjüket internálták. Imádkozunk érte nap mint nap.

– Ki imádkozik? Én talán? – kérdezte az öreg. – Kihez akarod, hogy imádkozzam? Hol van az az isten, aki engedi, hogy a földön ilyen rettenetes háború legyen? Hol van az a bandita? És miért rejtőzik el tőlünk? Nincsen semmiféle isten! Az isten én vagyok!

– Ne káromold az istent, Alekszandr.

– És te is isten vagy! És ő is isten! És semmiféle más isten

nincs. És senki más, csakis az emberek felelősek ezért az egész szörnyűségért a földön. Nem kell az istenekre hárítani mindent, az ördögbe is!

A lányka kicsavarta a haját, az asszony turbánt tekert a fejére egy öreg lepedőből, kigombolta a kabát gombját, és óvatosan, nehogy vizes legyen, levette róla a kabátot.

– Ő pedig méghozzá valóságos istennő – mondta az öreg. – De minden valószínűség szerint, később majd házsártos, kötekedő, gonosz vénasszony lesz – fejezte be nem túl nagy meggyőződéssel, de kihívással a hangjában.

– Ne hallgass rá – mondta az asszony.

– Nem hallgatok – mondta a lányka.

– Még sokfelé kell ma menned? – kérdezte az öreg, és kezébe vette a levélhordó táskát.

– Nem tudom – mondta a lányka –, addig megyek, amíg bírom. A huszonkettes házban hat lépcsőház van, és mindegyik hat emelet.

– Az harminchat emelet – mondta az öreg. – Egész felhőkarcoló! De ebben a táskában különböző kapcsolatok vannak, a legkülönbözőbb emberi kapcsolatok, amelyeket, örömre vagy bánatra, te kötsz össze.

A rádió elhallgatott. Azután egy férfihang bejelentette: „Polgártársak! A kerületet tüzérségi tűz alá vették! Polgártársak! Ne gyülekezzenek nagy csoportokban az épületek bejáratánál és a kapuk alatt!..."

Az öreg kikapcsolta a rádiót.

– Ezek szerint most ér véget a tüzérségi tűz – mondta.

– Aha – mondta a lányka.

– Egy órácskát elüldögélsz itt nálunk, hogy a tested lehűljön – mondta az asszony. – Azután együtt elmegyünk. Én a háztömbben leszek inspekciós, a Gangutszkaja utca és a Fontanka sarkán. Neked pedig most enni adok, Alekszandr.

De az öreg már nem hallotta. Aludt. A könyv lassan csúszott le a térdéről, és végre a földre esett, de ő nem ébredt fel rá.

Az asszony tiszta abroszt terített az asztal sarkára, kristály sótartóban sót tett oda, aranyszegélyű porcelántányért, mellé súlyos ezüstvillát, kést, és a tálalóról odahozott egy magas likőröspoharat, amelyben elszáradt rózsa állt.

– Hadd aludjon – mondta az asszony. – Különben majd azt kezdi bizonygatni, hogy neki több kenyeret adtam, mint amennyit magamnak vettem. És vág nekem a kenyeréből, a számba dugdossa a „katonákat", és kiabál, hogy becsaptam egész életemben. Én a második felesége vagyok neki. Mostanában gyöngül az emlékezete, és néha nem Masának, hanem Oljának szólít... Persze, nem sértődöm meg érte, de azért rosszul esik. Ha egyedül van, amikor felébred, akkor mindent megeszik, amit itt hagyok neki, mert későn jövök haza, és nem bírja megvárni. Kiváló mérnök volt, most is dolgozó kenyérjegyet adnak neki, képzelheted, hogy milyen nagyszerű mérnök lehetett, ha még most is, mikor már tíz éve nem dolgozik, dolgozó kenyérjegyet kap.

Az asszony elővette a kenyeret, és elvágta egy kisebb és egy nagyobb darabra. A nagyobbikat a tányérra tette, a kisebbiket becsomagolta egy papírba, és a táskájába dugta.

„Nem akar enni előttem – gondolta a lányka. – Rossz enni olyankor, hogyha valaki nézi az embert. Fél, hogy nézni fogom..."

Vi-ze-e-t! – Elnyújtott kiáltás úszott át az ajtón, és tekergőzve szállt felfelé a szűk udvar falai között a napsütéses, kék égre. „Egy asszony kiabál – vélte a lányka. – Valószínűleg nagyon régen kiabálhat. Valószínűleg a lépcsőn fekszik. A 22-es lakás a harmadik emeleten van. Az asszony valószínűleg annál lejjebb fekszik, és el kell mennem mellette. Csak ne kiabálna már ilyen rémesen."

– Vi-ze-ee-et! – hangzott fel újra.

Tucatnyi ablak hallgatva bámult a kihalt udvarra. Az ablaküvegek keresztül-kasul voltak ragasztva papírcsíkokkal. „Jobb lenne, ha nem ragasztanák rá ezeket a papírokat – tűnődött a lányka. – Mikor a robbanás kiviszi az ablakokat, az üvegszilánkok ott lógnak a papíron, és a szél himbálja őket. Bombázás után arra mennek az emberek, a papír elszakad, és az üveg rájuk esik. Ártalmas papírok ezek. De miért töröd ezen a fejed, Tom! Félsz bemenni a sötét lépcsőházba, ahol olyan iszonyúan kiáltozik az az asszony. És ezért töprengsz a papírokon."

A 22-es lakás ajtaja tárva-nyitva volt. A szobában, hátával a karosszéknek dőlve, egy asszony feküdt a földön. Amikor a lánykát meglátta, abbahagyta a kiáltozást, és szomorú, nagy szemével sokáig nézett rá, majd azt kérdezte:

– Te angyal vagy?

– Levelet hoztam – mondta a lányka.

– Vi-ze-e-et! – sírta halkan az asszony, és lassan feje fölé emelte a kezét.

– Tessék abbahagyni, néni, félek – mondta a lányka, nem merte átlépni a küszöböt.

– Nem kiáltok többet. Nem kiáltok, drága, szépséges napsugaram – suttogta az asszony. – Az Úr jó, ő küldte rám ezeket a szenvedéseket, bűneim miatt, és most vár mennyei birodalmá-

ban. Te értem jöttél, az arcod csupa jóság és szelídség, vigyél, vigyél minél hamarabb hozzá, már nem bírom tovább!

– Miért fekszik a földön, néni?

– Már két nap óta itt fekszem, édes angyalom. Az ajtót csuktam éppen, amikor fent lövedék robbant, egy szilánk a hátamba fúródott, elestem, és már nem tudtam felkelni, csak idáig kúsztam, éjszaka pedig meghalt Zina.

A lányka rosszul látott a szoba félhomályában, a nappali világosság után. Ezért nem vette rögtön észre, hogy az ágyon, a nagy ebédlőasztalon túl még egy asszony fekszik. Ez a másik asszony halott volt.

– Befűtök a kályhába, néni – mondta a lányka.

– A testvérem folyton énekelt lázálmában, de ez már régen volt, két napja; én csak beszéltem hozzá, ő hallgatott, de tudom, hogy hallott engemet; vedd el azt a cigarettát az asztalról, asztma ellen való, jobb mint semmi, ha dohányos valaki; Zina azért tartogatta, hogy a fiának legyen, ha majd hazajön a háborúból. Más cigarettám nincs, csak ez az asztma ellen való. Vedd el azt a csomagot, majd aztán becseréled kenyérre; folyton csak a fiát várta, írt is valamit, aztán énekelni kezdett, és meghalt...

– Hol van a fejsze, néni kérem? – kérdezte a lányka. – Felhasítom a ruháját a földről, és felemelem ide szépen a karosszékbe, aztán befűtök a kályhába, és forralok teavizet, tetszik érteni, mit mondok?

– A fejsze a konyhában van, találsz ott sámfákat, az fából van, jól fog égni. Zina tartogatta őket, de minek tartogatta? Vedd csak, nyugodtan, jaj, de hideg van, teá-áát!... – kiáltotta gyenge hangon az asszony. Vékony vászon házicipő volt a lábán.

A lányka megkerülte az asztalt, és az ágyra ült a halott asszony lábához.

– Neked már nem kell többet meleg cipő – mondta a lányka, miközben igyekezett nem nézni a halottra, elhomályosult szemére, összecsomósodott hajára. De hiába, mégis látott mindent. És akkor törülközővel letakarta a halott arcát, aztán lehúzta lábáról a meleg cipőt, és lepedőt terített a holttestre.

Az ágy fejénél az asztalon egy falról leszakított tapétadarab feküdt, amelyre szemmel láthatóan elégett gyufával rótt, nagy betűkkel ezt írták: „Ha meghalok, gyújtsátok meg ezt az esküvői gyertyámat." Mellette egy elszáradt, fehér, virágos ág, egy vékony gyertyacsonk és egy gyufásdoboz feküdt.

A lányka fogta a gyufát, a kályhához ment, és mindent beletömött, ami a keze ügyébe került – rongyokat, száraz ágakat, könyveket. Meggyújtotta a tüzet, és felhúzta a meleg cipőt az asszony lábára. A lányka látta, hogy az asszony nemsokára meghal, és ezért úgy határozott, hogy nem hív embereket ide, és nem szalad a kórházba vagy rendőrségre miatta. Neki magának is újra meg kellett melegednie, és innia kellett egy kis forralt vizet.

A kályhában a tűz viharosan fellobbant, és meleg füst pöfékelt ki belőle a szobába.

A lányka megtalálta a fejszét, fokával felvágta az asszony padlóhoz fagyott kabátját, és egy kissé felemelte, a székbe ültette. Az asszony csikorgatta a fogát fájdalmában, úgy látszik, esés közben belső zúzódásokat szenvedett. Néha megdermedt, meredten nézett a lánykára, akinek úgy tűnt, hogy az asszony rajta keresztül, mögötte lát valamit, ezért folyton hátranézett, mikor az asszony így tekintett rá. Az asszony továbbra is angyalnak szólította őt. Nem úgy mondta ezt a szót, ahogy általában mondják, hogy ha kedvesen akarnak megszólítani valakit, hanem mintha nagybetűvel, mélységes ájtatos tisztelettel mondta volna ki. Egyébként minden tekintetben rendes és normális volt, csak emberfeletti kínokat állt ki, és végső ere-

jével küzdött a rettentő szenvedéssel. Ez az asszony valószínűleg nagyon jó lelkű, és jámbor teremtés volt egész életében. Szenvedéstől eltorzult arca megőrizte egykori szépségének nyomait, ami kora ellenére a ráncokon keresztül is átütött.

A lányka az ablak párkányáról teletömködte a teafőzőt hóval, és a kályhába dugta.

– Mit írt oda a testvérem, angyalom, olvasd el, kérlek, ha nem esik nehezedre – kérte az asszony.

– Azt írta: „Ha meghalok, gyújtsátok meg ezt a mennyegzői gyertyámat!"

– Gyújtsd meg a gyertyát, kérlek, hogy ha nem esik terhedre.

A lányka meggyújtotta a gyertyát a kályha tüzénél.

– Hova állítsam?

– Tedd mellé, kérlek, ha nem esik terhedre.

A lányka odaállította a gyertyát a halott fejéhez, és a gyertya fényénél megpillantott három keskeny csomag, asztma elleni cigarettát.

– Felolvassam a levelet? – kérdezte a lányka.

Az asszony nem felelt, de a lányka félt rápillantani, és a tűzhöz ült, fölszakította a borítékot, olvasni kezdte a gyermekkézzel írt sorokat: „Drága nagymamám, bocsáss meg, hogy olyan sokáig nem írtam. Nálunk rossz hírek vannak. Anyuka másodszor adott vért érettünk, pedig nagyon rosszul érzi magát. Az első után sírva könyörögtem neki, hogy ne adjon többet, de nem hallgatott rám, és előttünk elhallgatva újra adott, nyolcvandekás kenyérjegyet kapott érte. Mindez azonban elenyésző a vérveszteséghez képest. És ami a legfájdalmasabb, ő azt gondolta, hogy vérét a Vörös Hadseregnek, hős katonáinknak adja, azonban a malária állomásnak adták át..." – Ekkor a lányka valami változást észlelt a szobában, mintha valami fül-

lel nem is érzékelhető dolog hatolt volna át a zárt ajtón. Szorongó félelem fogta el, és már csak azért is folytatta a levél olvasását, hogy ez a nem is hallhatóan a szobába lépett valami ne vegye észre, hogy ő észrevette őt. – „Nekifogtam a tanulásnak. Minden tárgyból jól állok, csak németből kaptam kettest. Anyuka nagyon rossz lelkiállapotban van, mert apukától nem kapunk levelet. Igyekszem tartani a lelket benne, amennyire csak bírom, drága jó nagymamám, nagyon szeretlek tégedet. Írjál gyakrabban. Le fogjuk győzni az ellenséget. A te szerető unokád, Vitya."

Itt a lányka megérezte, hogy az asszony már halott, de nem tudott megállni, és olvasta tovább a levél szélére írt sorokat, hogy minél távolabb tolja a pillanatot, amikor fel kell néznie. „Ha kaptál levelet apukától, küldd el nekünk. Itt megterem a ricinusnövény. Bokorban nő."

A lányka befejezte az olvasást, és ráomlott a csend. A víz a teafőzőben forrni kezdett, azon az oldalon, mely a tűz felé fordult. A gyertya elolvadt a pohárban. A lányka végre feltekintett. Az asszony a mennyezetet nézte halott szemével. A lányka a kesztyűjébe harapott, hogy hangosan fel ne zokogjon, és gyorsan kiment a szobából. Lélegzetet sem vett, amíg le nem ért az udvarra. „Nem veszem el a cigarettát – mondta magában zokogva az udvar közepén. – Jöjjön haza a frontról ennek a kisfiúnak az édesapja, és hadd találja meg ő. Nem, butaságokat beszélek. A halottszállítók úgyis elviszik. A néniket valószínűleg együtt temetik el. Nem szabad őket elválasztani egymástól... És én többet már sehova, de sehova sem bírok menni. És nem akarok, nem akarok élni tovább!"

Belenézett a táskába, és már csak egyetlen, utolsó levelet látott benne. Elolvasta a címet: „Zavodszkaja utca 2, 43-as lakás, Dvorjanyinova Ljubov Vasziljevnának." Visszadobta a táskába, és kilépett az udvarból.

– Zavodszkaja utca? Már régen nem Zavodszkaja utcának hívják, hanem Blok utcának, Alekszandr Blok utcának... Végig kell menni az Oficerszkaja utcán, vagyis rég nem Oficerszkaja utcának hívják, hanem a Dekabristák utcájának... A Színház teret ismered? Ahol a Mariinszkij-színház van?

– Az nagyon messze van, úgysem érek el oda – mondta a lányka.

A járókelő behúzta a fejét kabátgallérjába, és továbblépkedett a rakparton. Gyerekszánkó csúszott imbolyogva utána. A bulvár felett bonyolult repülésben egy kis vadászgép függőlegesen körözve manőverezett az égen. Szétlőtt autóbusz állt összelapult gumiabroncsokkal egy hótorlasz mögött. Szél zizegtette a havat a bulvár megnyírt nyárfáinak jéggel borított, fekete törzsén.

A lányka megkerülte a hótorlaszt, és felkapaszkodott az autóbuszra. A kocsi belsejét teljesen belepte a zúzmara. Úgy tűnt neki, hogy az acélkék mennyezet, a szakadt ülések s a padló gyenge fényt sugároz. „Elolvasom a levelet – gondolta magában. – Ha valami fontos van benne, akkor elmegyek a Blok utcába. Ha nem, akkor nem megyek. Könnyen fel lehet bontani, mert tábori levél."

„Ó, Ljubanyka – bocsásson meg, hogy váratlanul kiszakadt belőlem ez a szó, melyet annyira szeretek, mivel ez a Maga neve. Minden gondolatom és minden vágyam a Maga boldogságát kívánja – olvasta a lányka. – Engem most sebesültszállító vonat visz végtelen hazánkon keresztül. Amikor fájdalmam alábbhagy, mindig Magára gondolok. Ne nyugtalankodjon, ép ember leszek. Még nem tudni, mikor lesz vége a háborúnak, de vége lesz, és győzni fogunk. Levéltárcámban megtaláltam azt a levelet, melyet május végén írtam Magának. Nem küldtem el. Féltem, hogy megbántom vele. Azt mondják, Leningrádban most nagyon nehéz az élet. Remélem, hogy le-

velem nem találja magát ott, hogy biztonságban van. De ha mégis Leningrádban lenne, akkor melegítsék fel magát az én érzelmeim. A maga Nyikolája."

„1941. május 28. Drága csodálatos, egyetlen szerelmem, jó reggelt és vidám ébredést. Már két órája utazom egy túlterhelt és nem túlságosan komfortos kis hajón. Rettentő szomorúan és valóságos fájdalommal szorult össze a szívem a harmadik füttyjel után: szemem izgatottan kutatott, Tégedet keresett a kikötőben. Persze butaság és kegyetlenség is volt tőlem azt kívánni, hogy ilyen korán kijöjj, de az én ostoba szívem nem ismer logikát és megfontolást, és csodákban reménykedik. Ó, hogy milyen gyöngéden és mélységesen, milyen végtelenül, nagyon, nagyon és még annál is jobban szeretlek. Tudod jól, hogy érzelmeimben irántad nincsen semmi bűn, ezért merem leírni ezt a szót: «szeretlek». Jó reggelt és lehetőleg szép nyarat! A te Nyikolájod."

4

Ennek a lépcsőnek nem akar végeszakadni. Tizenhét, tizennyolc, húsz, huszonkilenc...

A feje szaggatottan kóválygott. És a kormos, málló vakolatú, a párkányzat mentén levert, valamikor zöld falak is piros csíkként keringtek körülötte. A zöld körhintában olykor felvillant egy-egy fehér ablak.

A lányka tudta, hogy a 43-as lakás a legfelső emeleten van, mégis minden lakásnak megnézte a számát. Régi számok réztáblákon, és a szám után – pont. A lányka homlokával a hideg ajtóhoz támaszkodva állt, amíg alább nem hagyott a szédülés. Akkor megkereste a számot, ránézett a borítékra, a szürke,

bélyeg nélküli háromszögletű pecsétes táborilevélre. És látta rajta a kétszer aláhúzott számot: „43." Visszament a lépcsőkorláthoz, mellével ráfeküdt, és úgy tolta lépcsőről lépcsőre felfelé magát. A körhinta újra megindult, és a falak lassan úsztak körülötte.

„Anyukám, mért vagy olyan messze tőlem? – gondolta magában hányingerrel küszködve. – Fölkel még a nap a földön egyszer, fog még égni a kályhákban a tűz, visszatér még az élet, és újra kivirulnak a fák. Látod, milyen magasan vagyok már. Megyek, csak megyek, és ez a kis boríték jön velem. Csak a galambok repülnek ilyen magasan. Elrepültek a kék hóba, kivillantva fehér szárnyukat. Senki sem fordulhat vissza, ha ilyen magasra száll. Innen csak lehullni lehet. Hullani, hullani sokáig lefelé a lépcsők mellett, a 43-as lakástól le, egészen a földig, ahol hallgató emberek hosszú sora áll, ahol az emberek némán állnak a sorban, és csak várnak. Milyen hangosan tudnak hallgatni az emberek, mikor ilyen hosszú sorban állnak. Ó, akár a mennydörgés, olyan körülöttünk a csönd."

A lépcső széles kis pihenőben ért véget. A háttérben csak egyetlen ajtó látszott. A félhomály csöndesen meghúzta magát a kis emeleti pihenő sarkaiban. Zúzmara lepte be a falakat. A lépcsőket és a korlátot téglapor borította vastagon. Mint valami rémálomban, imbolygott az ajtó előtte.

„Szerelmeslevelet hoztam neked, ajtó – suttogta. – Lehet, hogy csak te vársz engemet itt. Por lepi a korlátot, és rajtad is por ül."

Lenyomta a kilincset, az ajtó könnyen és örömmel kinyílt. Vakító fény hasított a szemébe. Végtelen, kék égbolt, vörös alkonyi felhők és vöröslő nap. És semmi sem volt, csak ég, felhők és nap. Nem volt föld, nem voltak házak, és nem volt kémény. Nem volt 43-as számú lakás – előszoba, folyosó, fél-

homályos szobák és kihűlt konyha. Mindez bombától lekaszabolva régesrég leomlott.

A lányka állt a küszöbön, a feneketlen mélység felett, a feje teljesen kitisztult. Állt, erősen fogta a felnyitott ajtót, amely idáig vezette őt.

„Széthordtam minden levelet – gondolta –, és nem halok meg soha."

FORDÍTOTTA LÉNÁRT ÉVA

JURKA, A CSUPASZ FENEKŰ CIMBORA

1

Az esőtől latyakos úton teherautó haladt. A kocsi nyitott hátsó rakterén gyékények és zsákok védelme alatt összebújva négy kolhozparasztasszony húzódott meg, a sofőrfülkében pedig Gorlov, a gépkocsivezető és hétéves utasa, Jurka ült. Különböző emberek voltak. Nem tetszettek egymásnak, és szót sem váltottak egymással.

Ocsmány idő volt. Locspocsba fulladt az egész nyárutó: második hete egyfolytában egyhangú, szeles eső cseperészett. A körzeti központban sokan már a termés sorsa miatt aggódtak.

A jármű kerekei dagasztották a sarat, a kocsi egyik oldaláról a másikra zökkenve kapaszkodott felfelé a csuszamlós halmokra, hogy azután újra kátyúba ereszkedjék. Az ablaktörlő lassan csúszkált a szélvédő üvegen ide-oda, de csak szétkente a sarat. Gorlov leeresztette az ablakot, hogy legalább oldalt jobban kilásson.

Az út éppen kanyarodott, széles árterületet fogva hurokba, s az utasok még egy pillantást vethettek a megtett útra, az árterületre, a még idelátszó szovhozra, ahonnan elindultak.

Sárkunyhóiknak piszkos, szomorú kockái ott lapultak a szél-

járta, esőverte dombháton meg a völgyekben, közöttük gyéren elszórva kopasz fák. A szél vízszínű füstcsíkokat szaggatott le a kéményekről. Lehorgasztott fejű tehenek ballagtak az összetapodott, locskos, ganéjos tóparton.

Érthetetlen, hogy kinek juthatott először eszébe letelepedni ezen a kietlen sztyeppés vidéken. Tán rejtett kincsek után kutattak itt a régi emberek, ide menekültek a végszükség elől? Annyi bizonyos, hogy évszázadok óta éltek, szaporodtak, meghaltak itt, és új sárkunyhókat építettek omladozó viskóik helyébe. Forró, száraz, aszályos szelek égették a fiatal kerteket, az emberek azonban valami érthetetlen szívóssággal ültették újra mindannyiszor. Hiszen megél az ember bárhol, de nincs arra semmiféle magyarázat, hogy miért tették. És a sofőr, mivel maga is közülük való volt, értetlenül és bosszúsan csavarta fel az ablakot, és elmerült a motorház alá futó átkozottul hosszú út kitartó szemlélésébe. Valósággal szenvedett, úgy kívánta az italt.

Mihail Gorlov gépkocsivezető nehéz ember volt. Részeges, goromba, cinikus fráternek ismerték régtől fogva. Betöltötte a harminchárom évet, de nem jött meg az esze, még annyira sem komolyodott meg, hogy megházasodjék.

Volt ugyan néha dolga nőkkel, sőt fél esztendeig együtt is élt egy nálánál vagy tíz évvel idősebb özvegyasszonnyal, de hát ezt aztán mindennek inkább lehetett nevezni, mint családi életnek, és rövidesen teljes botrányba is fulladt a dolog. Egyik éjjel az özvegy sivítva hajigálta ki az ablakon Gorlov egész cókmókját ládástul, és úgy, ahogyan volt, egy szál ingben esküdözött az összecsődült tanúk előtt, hogy többet az életben nem megy férjhez. Egy hónapra rá persze már odaköltözött hozzá a számvivő, de hát nem ez a lényeg. Gorlov maga is tudta

magáról, hogy elviselhetetlen ember, azonban köpött az egészre. Valamikor pedig milyen derék, nyílt szívű fickó volt: elismert vezére a mulatozó falusi legényeknek. Teltek az évek; a korhelyek az asszony szoknyája mellé szelídültek. Gorlov technikumba ment tanulni, aztán félbehagyta. Tanfolyamra küldték, onnan meg kizárták botrányokozásért és verekedésért. Amikor végre bevonult katonának, sok rendes ember sóhajtott fel megkönnyebbülten a szovhozban. De aztán leszolgálta a katonaidejét, és visszatért az eredeti helyére, gépkocsivezetői kiképzéssel. Nehéz természetétől nem szabadult meg: ellenkezőleg valahogy még dühösebb, még kapzsibb, még komorabb lett.

Hajszolta a pénzt, és ivott a cimboráival. A telt pohár mellett elmélyülten morfondírozott azon, hogy ebben a kutya életben ha tanult, ha nem, úgyis csak a kopejka irányítja az embert.

Ha meg egyszer így van, ő sofőr létére jobban megszedi majd magát, mint némelyik mérnök. A barátai kontráztak neki, dicsérték, hogy így fején találja a szöget.

Hozzá kell tenni még, hogy Gorlovot, ha nem is szerették, szívesen tartották a szovhozban.

Ha pénzszagot érzett, dolgozott, akár az állat. A magáét nem engedte, ami az övé volt, azért képes lett volna a szemét is kiverni a másiknak. Csinálta a fekete fuvarokat, tíz rubelra is levágta az asszonyokat egy városi fuvarért, és bárkinek, aki megfizetett érte, feldobta a kocsira a szalmáját, a gerendáját vagy a szekrényét. Mindenki másnál jobban hangoskodott, a kötelességét azonban lelkiismeretesen teljesítette, és így az igazgató csak krákogott, amikor találkozott vele. Mindent elkövetett, hogy kijöjjön az ügyes gépkocsivezetővel, bár ki nem állhatta, és a legszívesebben az első adandó alkalommal belökte

volna egy verembe. Tudta ezt mindenki, Gorlov maga a legjobban. De hát ő erre is csak köpött.

Hétéves utasa, Jurka, véletlenül és meglehetősen különös módon került a társaságába.

Úgy kezdődött a dolog, hogy Gorlov egy névnapi mulatságra indult, útközben azonban elfogták, és az igazgatóhoz irányították. Kiégett a transzformátor a villanytelepen, a szovhoz világítás nélkül maradt. Sürgősen ki kellett hozni a városból az új transzformátort, amelyet már megrendeltek, és ott hever a telepen. Gorlov nagy szájat nyitott, mire elbocsátással fenyegették. Mint akibe ezer ördög bújt, dühösen rohant ki az irodából, és összeütközött Dimovával, a tanítónővel. Első pillanatban a méregtől meg sem értette, hogy mit akar tőle az asszony.

A tanítónő arra kérte, hogy vigye be a kisfiát a városba, és vegyen neki egy öltönyt. Gorlov értetlenül meredt rá.

– Misa, nagyon kérem magát – esdekelte Dimova –, én nem tudok elmozdulni: a nyári szünetnek vége, ő meg elszakította az egyetlen nadrágját, és szeptember elsején – tudja, hogy milyen nagy dolog ez egy kisfiú életében – nincs amiben az iskolába menjen... Megfizetem a fáradságát.

– Nem vagyok én se taxi, se fogyasztási szövetkezet! – Gorlov olyan vadul ordított rá, hogy Dimova valósággal megtántorodott tőle.

– De hát magának néhány perc az egész... – suttogta a tanítónő, és makacsul Gorlov sarkában maradt. – Én magam vagyok a hibás... addig-addig készültem... Csak felpróbálja neki... és, megfizetem...

Gorlovnak most már végleg elfogyott a türelme. Megtorpant, akár az oroszlán, melyet egy szemtelen kiskutya üldözőbe vett, tetőtől talpig végigmérte a tanítónőt, aztán bement a garázsba. Dimova elmaradt tőle.

De nem érzett semmiféle elégtételt ettől a lépéstől. Dimova egészen fiatal és szép nő volt. Nem volt idevalósi, a tavasszal érkezett ide messziről, férj nélkül, egy kis tökmag csemetével. Kétségtelenül, még nem jött rá, hogy miféle ember ez a Gorlov, máskülönben nem merte volna rábízni a gyereket.

Nem tudta azt sem, hogy Gorlov, ha már bemegy a városba, nem jön azonnal vissza, hanem bent éjszakázik, és vagy egy fél napot a már jól ismert sörözők gondos tanulmányozásának szentel. Saját maga ruházta fel magát e szent joggal és kitüntetéssel, jutalomképpen a sok munkával járó utazásért. Ehhez a gyerek olyan volt neki, mint az ötödik kerék, vagy tán még ennél is rosszabb.

Az indulás idejére meg is feledkezett az incidensről. Annál nagyobb volt a meglepetése, amikor alig hogy még egyszer utoljára a sárga földig lepocskondiázva a gazdasági vezetőt, éppen beindította a motort, egyszerre csak Dimovát pillantotta meg, amint egy csomóra kötött kendőbe bugyolált apró emberkét vonszol kézen fogva a garázs felé.

– Megérkeztünk! – kiáltott örömmel a tanítónő, és már tuszkolta is be kis családját a fülkébe. – Fogadj szót Miska bácsinak, Jurik, ne csintalankodj. Ő majd vesz neked öltönykét, és aztán jöttök vissza. Itt van egy kis sütemény nektek az útra. Ülj rendesen, ne fészkelődj... Misa, nagyon nagyon kérem magát... Valósággal ég rajta a ruha... Válassza ki a legerősebbet, amit csak kapni lehet. Itt a pénz, nagyon hálás leszek magának!

Gorlov gépiesen vette át a gondosan újságpapirosba csomagolt pénzt, de még a száját is nyitva felejtette. Legszívesebben szerette volna kinyitni a kocsi hátsó oldalát, és üvölteni egy jó nagyot: „Ültesse be az egész óvodát, tessék, a bölcsődét se hagyja ki, gyerünk cuclit venni!" De tekintete találkozott a tanítónő szemével, és mint akit hipnotizáltak, zsebretette a

pénzt, csak magában dörmögött el egy durva szitkot, persze Dimova is meghallotta.

– Miért akar mindenáron rossznak látszani? – kérdezte szemrehányóan.

Gorlov akkorát rántott a kocsin, hogy Jurka, mint egy kelj-feljancsi felbillent az ülésen, a sofőr meg ráripakodott az ártatlan gyerekre:

– Na megállj! Majd adok én neked, forgolódni!

És Jurka egész szívével megérezte, hogy ez rossz, gonosz bácsi, és az utazás semmi jót sem ígér. Szipákolt egyet, és hevesen gyűlölni kezdte Gorlovot; kifelé ez abban jutott kifejezésre, hogy az ülésre dobta a süteményes csomagot, egész külsejével azt mutatva, hogy a sofőr az persze falhat, akár kendőstül megeheti az egészet, ha már egyszer az anyja megkínálta, de ő, Jurka, nem fog vele enni.

2

Így utaztak hallgatva, kedvetlenül, mindegyik gondolta a magáét, az eső meg átláthatatlanná és foltossá verte az ablakot. Gorlov bosszús volt. A keserűség méreggel teli utóízét érezte, és káromkodni szeretett volna, vagy behúzni egyet valakinek a pofájába azért, hogy beadta a derekát a tanítónőnek.

Bosszúságára csak most jutottak eszébe a jobbnál jobb válaszok, egyik meggyőzőbb volt, mint a másik, de már későn. A motor meg, úgy látszik, be akart dögleni, Gorlov erősen dolgozott a kormánykerékkel, nyomta a pedálokat, s közben mélyen elgondolkozott azon, hogy az élete bizony nem nagyon sikerült, nincs semmi jó a múltjában, de a jövője sem valami fényes.

Hogy mit kellene tenni, azt maga sem tudta. Talán szét kellene vágni ezt a gordiusi csomót, és megszökni innen? Hiszen rossz itt neki, senkinek sincs rá szüksége, csak a feje kell, meg a keze, nem szereti senki, de hát az lenne a különös, ha szeretnék. Eredj ide, eredj oda a kocsival, furikázz megint egy sort... Így volt ez tegnap is, ma is, így lesz holnap is. Nem hagyták még azt se, hogy azzal a névnappal könnyítsen egy kicsit a lelkén, és most meg az utolsó keserű csepp, ez a nevetséges és hajmeresztő megbízatás, hogy méltóztass vásárolni egy öltönyt! Ha akarod, ha nem, de hogy értesz-e hozzá, azt persze senki sem kérdi tőled. Ó, azt a szentséges szűzanyját neki!

Gyerekekkel nem volt még soha dolga, nem is szerette őket, félt tőlük. Ha egy anya babusgatta, becézgette előtte a kicsinyét, és mondta neki, hogy: „Látod, itt van egy bácsi, ki vagy te, bácsi?" – zavarba jött, megijedt, és azon volt, hogy minél hamarabb csendben meglephessen, mivel hogy dühítően ostobának érezte magát.

Persze, Jurka egy kicsit már nagyobbnak látszik, de Gorlovnak sejtelme sem volt róla, hogyan menjen be vele egy üzletbe öltönyt választani. Csapjon belé a ménkű, inkább kirakná ezt a kisfiút útközben! Akkor már szívesebben venne tehenet, traktort vagy akár kombájnt, csak gyerekholmit ne!

Vagy vigye vissza és hazudja, hogy nem kapott öltönyt? Gorlov mesterien tudott őszinte képpel hazudni. Zúgott a feje, miközben kereste a megfelelő megoldást, de akkor eszébe jutott: Dimova azt ígérte, hogy fizet. Végeredményben nem mindegy, hogyan keresi azt a pénzt, ha már egyszer így alakult a dolog?

– Mondd meg anyádnak, hogy menjen férjhez – mondta dühösen –, és a férjét küldje rongyokért.

Jurka hallgatott, mintha nem is hallotta volna. Látszott, hogy

a nagy kendő szorítja a hónaalját, de némán tűrte. Az orra is tele volt.

– Hm... – húzta össze a szemöldökét Gorlov. – És hol van tulajdonképpen az apád?

Jurka hallgatott, mintha a kérdés nem neki szólt volna. Gorlovot ez felbőszítette: No nézd csak, alig látszik ki a földből, és máris milyen önérzetes!

– Hol van az apád, hát kinek beszélek? – rivallt rá.

– Nekem? – rezzent össze ijedten a kisfiú, és kabátujjával megtörölte az orrát. – Nekem nincs.

– Azt tudom, hogy nincs – mondta Gorlov szigorúan. – De volt?

– Nem volt.

– Volt.

– Nem volt – suttogta Jurka, és igyekezett észrevétlenül odábbhúzódni.

– Te csudabogár – mondta Gorlov szelídebben –, hát papád okvetlenül kellett hogy legyen.

– Nekem nem volt – mondta Jurka meggyőződéssel.

– Apa nélkül nem születnek gyerekek, azt nem lehet, érted? – magyarázta Gorlov, és ránézett utasára.

Jurka gondolkozva elhallgatott

– De lehet – mondta aztán csökönyösen.

– Ejnye, de bolond vagy! – zárta le az ügyet Gorlov, és cigarettáért nyúlt a zsebébe.

Nem hagyták rágyújtani. Az asszonyok kopogtak be a a fülkébe, hogy álljon meg a peregonovkai útleágazásnál. Gorlov megállt, leszállította őket. Szokás szerint beszedte tőlük a háromrubeleseket, szitkozódott az egyik szakadt pénzdarab miatt, és amikor visszaült, észrevette, hogy Jurka behunyta a szemét, és teszi magát, mintha aludna. A kis ravasz!

Mikor a pénzt elrakta, és végre rágyújtott, megenyhült.

Arra gondolt, hogy amint megérkeznek, legelőször is bemegy a „Sirály" falatozóba, letelepszik a jó melegben a csillogó csőlábakon álló márványasztal mellé, ez ám a kultúra! Elétesznek majd két korsó borostyánszínű, kesernyés zsigulevi sört meg egy kis pohárka fehér itókát... Még a nyál is összefutott a szájában ettől a látomástól. Az asztalt persze már leöntötték egy kicsit, és a hamutartóban elnyomott csikkek hevernek; Pasenyka, a kiszolgálónő fürgén nekilát, hogy leszedjen, ő meg majd megpróbálja tréfából megölelni, és jót kap ezért a mancsára. Lárma, füst lesz ott, rögtön akadnak beszélgetőtársak, távolabb feltűnik egy későn jött, összeázott alak, egyenest a koszogorszki útvonalról, ahol két gumiabroncsnak hágott a nyakára: „Mityuh! Húzz ide egy ötödik széket!..." A magafajta sofőrnek úton-útfélen akad ismerőse, minden sorompónál, minden határkőnél.

Gorlov gázt adott, mert bosszantotta, hogy még soká tart az út, és a peregonovkai kapaszkodó is nyugtalanította.

– Hé, te, ne aludj! – bökte oldalba a szomszédját. – Itt az út, az ördög vinné el, olyan zötyögős, hogy a csontjaidat nem szeded egyhamar össze, én meg felelős vagyok érted... Még téged is a nyakamba varrtak!

Jurka vett egy mély lélegzetet, és még jobban bebújt a sarokba. Gorlov az ajtóra sandított: be van-e jól zárva, mert még ki találja pottyantani az utasát.

– Na, és anyád másik apát nem talált neked? – kérdezte szigorúan. – Tán nem akad, aki megkérje?

– Akad...

– És ő?

– Nem megy.

– Miért?

– Fél, hogy engem bántani fognak – mondta Jurka komolyan, aztán meggyőződéssel hozzátette: – És jól teszi.

– Hát rosszak a kérők?

– Sokfélék.

– Hm. Hát az meg hogy történt, hogy az egyetlen nadrágodat elszaggattad?

– Hát... átmásztam körtét szedni.

– A drótkerítésen, Nyefedicshez?

– Aha.

– A körte még éretlen – jegyezte meg Gorlov.

– Nem baj az...

– Aztán hogy? A gazdaság felől mentetek?

– Igen – lélegzett egy nagyot Jurka.

– Kikaptál anyádtól, mi?

– Aaha!...

– Ej, te csupasz fenekű cimbora! – mondta Gorlov megvető arccal. – A patak felől kellett volna átmászni, a földiepernél van egy kis árok, ott kúszni kell. Én sohasem téptem ott el a nadrágomat.

Jurka szippantott egyet, de nem válaszolt. Gorlov azonban fölényben érezte magát.

Még több gázt adott, hogy fokozza a sebességet a kapaszkodó előtt.

Meredeken a hűtő előtt emelkedett a hegynek a nyílegyenes, keskeny peregonovkai kapaszkodó. Az útra száraz időben is bajos volt feljutni. A motor remegett, a gép fürgén nyelte egyik métert a másik után. Jurka kerekre nyitott szemmel, előrehajolva figyelt.

„Nagyon izgul" – mosolyodott el magában a sofőr, és rákacsintott a gyerekre.

– Ez aztán a jó szánkópálya télen, mi?

– Hegy – sóhajtotta Jurka elragadtatástól csillogó szemmel.

– Mért, mit gondoltál? – jelentette ki Gorlov büszkén, mintha ő maga lett volna, aki ezt a csudát létrehozta.

A teherautó megrándult. Gorlov sebesen dolgozott, cikcakkban hajtott, majd átváltotta a sebességet, de jóformán semmit sem használt, mert a kerekek egyhelyben forogtak. A kocsi lassan, rézsútosan csúszni kezdett hátrafelé, lágyan ingott egyet, aztán belecsúszott az árokba, a hűtő meg az ég felé emelkedett.

Gorlov feljajdult, aztán kacskaringósan káromkodott. Dühösen pillantott a kisfiúra, mintha az lett volna az oka a szerencsétlenségnek. Kiugrott az útra, sokáig állt ott az esőben, hol a tarkójára tolta a sapkát, hol meg a szemébe húzta. Aztán előszedte az ülés alól a fejszét, és elment vesszőt vágni.

Sok sofőr fejszéje irtotta évek során át a kapaszkodón felfelé az élőnövényzetet, amely makacsul újra meg újra kinőtt, de utána még gyorsabban pusztították, s ezért Gorlovnak olyan messzire kellett mennie, hogy eltűnt a kisfiú szeme elől.

A kocsi ajtaját nem csukta be. A szél apró vizes porszemekkel repült be a fülkébe. A motor lassan lehűlt. Jurka fázósan összehúzta magát a sarokban, sírni lett volna kedve. Keservesen szánni-bánni kezdte, hogy átmászott Nyefedicshez a körtéért, és az is eszébe jutott, hogy egyszer elment fürödni a tóra, pedig anyja nem engedte meg, aztán, hogy ingerelte a szomszédék kutyáját, meg hogy három napja elverte a vörös Tányát, azt a szemtelen, árulkodós, veszekedős kislányt. Persze Tányát muszáj volt megverni, és ezután is verni kell. Ezt az utolsó bűnt kivette a lajstromból.

Gorlov berobbant a fülkébe és indított. A gépkocsi megrázkódott, de nem mozdult a helyéből. A sofőr a hátsó kerékhez szaladt, ágakat rakott alá, újra az ülésre dobta magát, s a teherautó megint felnyögött, bőgött, mint egy állat. Jurka igyekezett minél kevesebb helyet elfoglalni. Szinte sajnálni kezdte a sofőrt, aki beleizzadt a munkába, és a homlokáról cseppekben folyt

a verejték. Mindig úgy tűnt, hogy csak egy kis híja, és már indul – s aztán nesze neked! – kifogytak a gallyak, és a teherautó újra az előbbi helyre csúszott vissza.

Mialatt a sofőr új ágakat vagdalt, Jurka addig mozgatta a karjait, míg meglazult a kendő szorítása, kimászott a fülkéből, és körüljárta a kocsit. A hátsó kerék alatt kásás volt az út.

– Adja ide, majd én rakom – ajánlotta nagylelkűen.

– Aztán még eltapos ez a kocsi, te ördögfióka! – ordított rá Gorlov vörösen, majd anélkül, hogy arcát letörölte volna, csendesebben tette hozzá: – Na, nesze, próbáld meg... De messziről dobáld, a kerekektől minél távolabb legyél nekem.

Amint a teherautó nekilendült, Jurka nekilátott dobálni a gallyakat a vadul forgó kerék alá. Ez izgalmas és érdekes volt. A vesszők felőrlődtek és szétszóródtak, de Jurka csak dobálta őket, felbuzdulva, mintha csontot dobált volna egy tigris ketrecébe.

– Még, bácsi, még egy kicsit!

A gépkocsi még egyszer utoljára összeszedte minden erejét, és elindult. Gorlov bevárta, míg Jurka utolérte, és gondoskodón kinyitotta neki az ajtót.

– Na, látod csak, ketten együtt, egykettőre elintéztük – közölte oktató hangon. Mintha Jurka ennek az ellenkezőjét állította volna előbb. – Te, kisöcsém, eztán is rakhatod még, mert különben befütyülnek nekünk.

Még, vagy kétszer kellett Jurkának ágakat hajigálnia a kocsi alá.

Mikor végül is feljutottak a gerincre, Gorlov morcosan odadörmögte:

– Na, köszönöm.

– Szívesen – válaszolta egykedvűen Jurka; most már fölényben érezte magát. Eszébe jutott, hogy acsarkodott vele a sofőr az út elején.

– Te meg vedd fel csak ezt szépen. Vizes vagy, még megfázol. – Gorlov levetette a zakóját, melynek zsebei dagadoztak a belegyömöszölt papíroktól.

– Hát maga?

– Nekem melegem van, én dolgozom, téged meg átjárt a hideg.

Bebugyolálta Jurkát, az pedig, hogy megmutassa, egy cseppet sem érzi sértve magát a történtekért, és elfogadja a felajánlott békejobbot, megkérdezte:

– Misi bácsi, ez a fogantyú itt mire való?

– Hm... Ha sokat akarsz tudni, hamar megöregszel – dörmögte Gorlov. – Ez a sebességváltó, érted? Ez így első, így meg második sebesség.

– És most hányadik?

– Most harmadik. Még negyedik is lehet! – dicsekedett a sofőr. – Gyors, akár a szél.

– Hát akkor kapcsolja be!

– Nem lehet, te kis csibész, csak az aszfalton.

– És ez itt mi?

– Ezek a lámpák.

– És a pedálokkal mit kell csinálni?

...Nem sokkal ezután két peregonovkai öregasszony, aki a tehenét hajtotta hazafelé, különös járművet pillantott meg: vadul száguldó teherautót, mely teljes sebesség közben hirtelen megállt, aztán hátrálni kezdett, majd alig-alig vánszorogva kanyarokat írt le az úton. A megveszekedett autót látva, az anyókák úgy döntöttek, hogy a sofőr nyilván részeg, először szidták, azután meg sajnálkozni kezdtek rajta.

Ezalatt a fülkében Gorlov felbuzdulva, nekitüzesedve vezetni tanította Jurkát:

– Stop! Most kapcsolj rá. Így. A sebességről ne feledkezz meg! Hajts csak! Hajts!

– Jaj, ha anyukám látná! – mondta határtalanul boldogan Jurka, miközben visszamászott a helyére. – Misi bácsi, meg tetszik engedni, hogy majd a szovhozban is autózzak? Majd egyszer, jó, Misi bácsi?

– Majd egyszer lehet, hogy megengedem – mondta Gorlov nevetve. – És anyukádat is megkocsikáztatjuk, sebesen, mint a szél, ugye, Jurka?

– Ühüm. Ne tessék rá haragudni, ő nagyon jó.

– Miért haragudnék? Rendes asszony – mondta elgondolkozva Gorlov. – De Jurka, nem jó dolog, hogy nincs apád. Igazán. Mondd meg anyukádnak, hogy menjen férjhez, ne féljen. Rossz ám apa nélkül! Én tudom, nekem sem volt apám, úgy nőttem fel. Ej, micsoda élet!...

– Igen... dehát berúg, aztán verekszik – jegyezte meg Jurka.

– Hát azért nem verekszik mindenki – tiltakozott Gorlov. – Ha például olyan apukád volna, mint én. Szeretnél egy sofőr apukát, kocsival, mi Jurka?

Jurka elgondolkozott.

– Nem – mondta hirtelen.

Gorlov elkomorodott. Gyakorlott füle kellemetlen zöngét fedezett fel a motor zúgásában. „Vének a dugattyúk, ócska vacak, ideje lenne kidobni, de az igazgató csak húzza-halasztja: járj még vele egy keveset, húzd ki, nincs rá pénz... ej, hát élet az ilyen?..." Eszébe jutott a névnap, amire nem tudott elmenni, meg Dimova szemrehányó tekintete és a szavai: „Miért akar mindenáron rossznak látszani?" Kezdte kínosan érezni magát.

„Különös – gondolta a kisfiúra sandítva –, hogy is merte rám bízni? Hát bizalomkeltő lennék? Hisz valóságos szörnyszülött lehetek a szemében. Vagy mégis van bennem valami... megnyerő? Nem. Különös egy..." Azt akarta mondani,

hogy fehérnép, de aztán valahogy meggondolta magát, és „nőt" mondott.

Jurka újra elhelyezkedett a sarokban. Hallgatott és arra gondolt: vajon mi rosszat tehetett, hogy a sofőr most egyszerre megsértődött. Felfedezte a kis batyut a süteménnyel a fülke padlóján, éppen a lába alatt, besározva, nedvesen. Sajnálni kezdte a süteményt, nagyon-nagyon sajnálta! Arra nem tudta elhatározni magát, hogy lehajoljon érte, és felemelje, de folyton találgatta: talán nem piszkolódott össze benne minden darab, lehet, hogy akad köztük tiszta is.

3

A transzformátort másnapra ígérték. A megszokott főutcákon áthaladva, Gorlov a kocsival szűk girbe-gurba mellékutcákba tért. A Kolhoz Vendégház előtt, ahol fizetni kellett a szállásért, meg sem állt. Ismerősöknél szokott éjszakázni, akik különböző szívességekért le voltak kötelezve neki.

Egy alacsony, roskatag házikó előtt a kocsi megállt. A kerítés mögött mérges kutya acsarkodott, ugrált, vicsorgott, csörömpölve láncával. Elmálló, kövér asszony jött ki a tornácra, és bekergette a kutyaólba. Ásítozva kitárta a nehéz kapuszárnyat, Gorlov meg óvatosan behajtott a teherautóval a szűk, kis udvarba.

– Teremtőm, ez meg kié, ez a kislány? – csodálkozott az asszony.

– Nyissa ki a szemét, Ivanovna, nem látja, hogy férfiember! – sértődött meg Gorlov.

– Csak nem a tiéd?

– És ha az enyém! Tetszik?

– Szép kisfiú, de hogy hasonlít magára!

– Hazugság – pirult el Jurka Gorlov miatt.

– Nézzenek oda – adta Gorlov a csodálkozót –, tagadja. Na, hát akkor csinálj nekünk teát, Ivanovna.

– Ejh', te semmirekellő! – mondta a háziasszony, mialatt megterítette az asztalt. – Én meg igazán hittem neked, kiment az eszemből, hogy nőtlen vagy, kóbor kutya.

– A nőtlen ember az szabadabb, Ivanovna! – nevetett Gorlov.

– Ostoba vagy, ostoba – sóhajtott az asszony. – Akinek nem volt gyereke, az nem is tudja, mi az élet. Majd megérted, ha öreg leszel. Ha tőlem függne, rendelettel tiltanám meg az ilyen földönfutóknak, hogy így tekeregjenek.

Gorlov hahotázott, ugratta a háziasszonyt meg Jurkát, mohón falta a scsít, Jurkának azonban nem akaródzott enni. A sofőr bohóckodása nem tetszett neki. Elszomorodott.

– Egyél, kisfiam, egyél, ne hallgass erre a mamlaszra – kínálta kedvesen a kövér asszony. – Nálunk senki sem bánt tégedet, ne félj.

– Nem félek – mondta Jurka.

– Na, öltözködj – mondta hirtelen haragra gerjedve Gorlov. – Elintézlek téged, aztán tiszta lélekkel betérek egy sörözőbe.

Jurka engedelmesen felvette a kabátját. Elhatározta, hogy mindent eltűr. Hallgatva léptek ki az utcára, kis tócsákban tocsogtak, szűk mellékutcákon bolyongtak sokáig, majd egy kopott kis üzlethez értek, ahol óriási esőköpenyeket meg kaucsukjátékokat árultak, de gyerekruhát nem lehetett kapni.

– Az Október utcán biztosan lesz – vakarta meg az üstökét borúsan Gorlov.

Elindultak. Az Október utcán csak felnőttek számára voltak öltönyök. Végigjártak még három üzletet, míg végül is

Gorlov mérgesen, mint a megmart kutya, a villamosmegállóhoz vonszolta Jurkát.

– Na, ezt jól a nyakamba varrták, annyi bizonyos! – háborgott, durván rángatva maga után a kisfiút. – Ha megérkezünk, ezért egy százast fizet nekem...

A város központja tarka és zajos volt. A nedves aszfalton autók, emberek és házak tükröződtek. Lottószelvényeket, fagylaltot, süteményt és léggömböket árultak mindenfelé, Jurkának azonban nem sikerült kellően megbámulni mindezeket a gyönyörűségeket, mert Gorlov kézenfogva vonszolta maga után, és akkorákat lépett, akár egy ló.

A Gyermekáruház feliratú, nagy, emeletes üzlet kirakatában Csizmás Kandúr és Matrjoska baba hintázott, krokodilok haraptak a sárcipőkbe, ünneplőruhába öltözött fafiúcskák és leánykák álldogáltak közöttük. Gorlov felcipelte Jurkát az emeletre, ahol csend és rend uralkodott, és áttekinthetetlen sorokban függtek a kabátok, lemberdzsekkek, öltönyök, és rengeteg cipő, szandál hevert mindenfelé.

– Mutassa meg nekem a legerősebb fiúöltönyt – mondta Gorlov komoran.

Az eladó, sovány kis öregember, két öltönyt hozott elő. Gorlov megtapogatta, gyűrögette, megnézte a világoson, de valahogy nem volt megelégedve vele. Bementek a fülkébe felpróbálni.

– Nagyon jó – mondta az eladó –, a nadrág is éppen ráillik.

– Ez a kabát egy babszemre való, a nadrág meg a földet söpri.

– Legalább nem növi ki a nadrágot – mondta az eladó sértődötten. – Azt hittem, hogy önöknek olyan kell. Először felvarrják, aztán leengedik. De ha nem kell, hát kérem.

– Próbáld fel, Jurka – adta oda Gorlov homlokát ráncolva a másik öltönyt. – Szűk?

– Pontosan jó a kedves fiacskájának! – kiáltott fel az eladó. – Ha az ujját egy kicsit rövidnek találná, ez azért van, mert nem szabványos az alak. Vállban is tökéletes. Nem szűk, ugye fiam?

Jurka zavarában maga sem tudta, szűk-e neki vagy sem, Gorlov azonban határozott:

– Szűk! Másikat kérek! Valamennyit hozza ide!

– Bármilyen öltönyt vesznek, tavaszra szűk lesz neki – mondta a kisöreg. – A gyerekek nőnek, úgy nőnek, hogy az kész katasztrófa. Olyat vegyen, hogy ne nője ki, én mondom önnek, tavasszal meg fogja bánni.

– Mi nem őrizzük évekig az öltönyöket – jelentette ki Gorlov gőgösen. – Mi hordjuk a ruhát – igaz-e Jurka? És tavasszal újat veszünk, van pénzünk elég.

– Maga rossz apa! – kiáltotta az eladó. – Csodálkozom magán.

– Gyerünk, nagyapó, mozgás! – derült jó kedvre Gorlov. – Hozz ide még öltönyöket!

– Itt van egy remek kis zakó, valóságos szmoking! Ez meg itt egy kitűnő nadrág! – dicsérte agyba-főbe az eladó. – Itt be kell venni, és ki lehet állítani a Modellházban.

– A fene essen belétek, szarul varrtok, annyi szent, hát nincs bennetek semmi lelkiismeret? – gurult most már végleg dühbe Gorlov... – Kit csaptok be! A gyerekeknek készül ez, a mi gyerekeinknek, lelkiismeretlenek!

– Nem mi varrjuk – sóhajtott fel most egyszerre fáradtan az öreg. – A gyárunk varr így. Mi meg kénytelenek vagyunk eladni és dicsérni. Ha nem dicsérem, nem veszik meg.

– A kirakatbabákra is a gyár varr?

– A kirakatbabákra! Hát azt mérték után varrják!

– Vetkőztessék le a kirakatbabát! – csapott öklével Gorlov a pultra.

Az eladók összefutottak, hívták a boltvezetőt, próbálták megnyugtatni a makacs vevőt, bizonygatták, hogy a kirakatbabákról nem eladó a ruha. Gorlov azonban öklével verte a pultot, és egyre hajtogatta:

– Vetkőztessék le a kirakatbabát! Majd adok én maguknak szmokingot, majd adok én szabványos alakot!

Végül is fogták az egyik babát, amely bent állt az üzletben, és levették róla az öltönyt. Szegény baba úgy állt ott meztelenül, összeragasztva, foltosan, hogy Jurkának megesett a szíve rajta. Közben felöltözött, a ruha úgy állt rajta, mintha ráöntötték volna. Gorlov pedig megvette az öltönyt, amely drága anyagból készült, mérték után, és a pénz az újságpapirosban alig-alig volt rá elegendő. Mindössze egy rubelje maradt.

– Látom, ön jó apa – mondta az eladó izzadságtól gyöngyöző homlokát törölgetve – kizárólag az ön kedvéért tettem. A gyerekcipők a túloldalon.

Mindketten, Gorlov is, Jurka is önkéntelenül lepillantottak a kisfiú lábára. Jurka cipőjének orra fehérre volt kopva, a talpa meg már enni kért. Gorlov a levegőbe csapott az öklével:

– Gyerünk, nézzük meg! Na, ülj le, próbáld fel ezt!

A cipő fényes, puha és férfias rámával volt. Jurkának sajogni kezdett a szíve: ha ilyen cipőben mehetne az iskolába, a szovhozban, az összes gyereket megenné a sárga irigység.

– Mi az ára? – kérdezte Gorlov az eladót. – Csomagolja be.

Jurka nem hitt a szemének. Gorlov elővette pénztárcáját, és a pénztárhoz ment. A cipőt papírba csomagolták, dobozba tették, átkötötték szalaggal, és a Jurka kezébe nyomták.

– Hát ez a kerékpár mibe kerül? – érdeklődött Gorlov a szomszéd teremben.

Egy ujjával felemelt egy igazi kis kétkerekű biciklit.

– Uh, te, ez aztán a gép! Mi, Jurka?

– Gyerünk, már gyerünk! – rángatta a rémült Jurka Gorlovot önfeláldozóan.

– Várj, csak megnézzük. Az nem kerül pénzbe. Ezek meg pedálos kisautók, ehun ni, nézd csak, Jurka! Ujujj, mi az ördög, „Rakéta"!

– Gyerünk már, gyerünk – Jurka kis híján sírva fakadt.

– I-igen... Nálunk nincs hol járatni az effélét. Különben, mit gondol, megy ez a földön is?

– Hát persze! – mondta az eladó. – De még mennyire, hogy megy. – Csak a homokot nem bírja.

– Hát a homokot az én *Gaz*-om se bírja – mondta Gorlov, miközben nagy sajnálkozás közepette odább lépett. – Igen, Jurka, ilyen játékot tavasszal kell venni... amikor száraz az idő.

Kényszeredetten elmosolyodott.

– Én felnőttem, és fogalmam sem volt róla, hogy ilyen csudák is léteznek!...

Végre elhagyták a kísértések e csábos világát, magukkal cipelve a két csomagot, és Gorlov megállt a kioszkoknál, cigarettát vett magának, Jurkának meg eszkimófagylaltot pálcikafogóval.

Az eső már alig szemerkélt, körülöttük esernyők, táskák, esőköpenyek kellemes összevisszasága kavargott, jelzőlámpák fénye villant, valahol szólt a rádió.

– Na, mit szólsz hozzá, nem rossz öltöny, mi?

– Nem rossz, bizony – mondta hozzáértéssel Jurka.

– Örülök, hogy jól kiválasztottuk – mondta Gorlov.

– A nadrág sem hosszú – tette hozzá a gyerek.

– Most meg, Jurka, gyerünk szórakozni! Nincs más dolgunk, nem igaz?

Elindultak, csak úgy kószálni, ketten, férfiak, akik semmiféle mamának nincsenek alárendelve. Sokáig sétáltak a bulvárokon, aprólékosan végigvizsgálták az összes valamire való gépkocsit a parkoló helyen, még a karosszériák alá is bekukkantottak; bepillantottak a kutak nyílásába, amelyekben munkások dolgoztak; vettek szájharmonikát és húsos pirogot. A lámpaoszlopnál a bábszínház friss plakátján az állott, hogy ma, 17 órai kezdettel előadják A pópáról meg Baldáról, az ő szolgájáról szóló történetet.

– Vigye el az ördög, Jurka, gyerünk be! – javasolta Gorlov az órájára pillantva.

– Persze – mondta Jurka –, gyerünk!

Azonnal megvették a jegyeket a „Baldához". Az őszhajú jegyszedő letépte az ellenőrző szelvényt, és beengedte őket a színház pompás, tükrökkel díszített előcsarnokába.

A fényes parketten csinosan öltözött kislányok sétálgattak, fehér kötényben, piros nyakkendővel a nyakukon. Ők mutatták meg, merre van a ruhatár. A ruhatárban elvették az esőköpenyeket meg az ernyőket, és messzelátót kínálgattak nekik.

Gorlov és Jurka elcsendesedtek. A tükörben mindenütt magukat látták, a fény és pompa kellős közepén, lomposan, rendetlenül, sáros cipőben. Nagyon elszégyelték magukat falusias külsejük miatt.

Bementek a „Fiúk" feliratú vécébe, Gorlov kibontotta a csomagokat, és ráparancsolt Jurkára:

– Öltözz át!

Jurka magára öltötte az új ruhát, amelyet nem kellett se leengedni, se felvarrni, és felhúzta az új cipőt a férfias rámával. A régi holmikat összecsomagolták, és beadták a ruhatárba. Gorlov is kitisztította a cipőjét, lekefélte a ruháját, és beillatosította magát kölnivel a jegyszedőnél. Aztán kézenfogta Jurkát, és újra bevitte az előcsarnokba, s amint a tükörbe sandí-

tott, elámult: Milyen nagyszerűen festenek ők Jurkával ketten! A büfében letelepedtek egy asztalhoz. Lepényt rendeltek meg két rakott nyelvet, két ikrás szendvicset és egy üveg citromszörpöt. Jurka teli szájjal falt, Gorlov is jó étvággyal evett, majd hirtelen, minden átmenet nélkül az jutott az eszébe, nem kellene-e felhagyni az ivással, és beleborzongott.

A nézőtéren az ötödik sorban ültek. Gorlov széles háta a hátulülők elől eltakarta a fél színpadot. Megkérték, húzza be a fejét. A Mese a pópáról meg Baldáról, az ő szolgájáról, a sofőrnek éppúgy tetszett, mint Jurkának. Valóságos elragadtatás fogta el, hahotázott, tapsolt, topogott a cipőjével, amíg Jurka rá nem szólt.

Még jóval később is, amikor már lefeküdtek aludni a kis házikó levegőtlen szobájában, Gorlov forgolódott, eszébe jutott valami és felkacagott:

– Jurka, Jura, hallod-e? Jót húzott a pópa kobakjára! Pedig az a pópa majdhogynem a plafonig ért. Mi?

– Aha.

– Hát az a rongyos tengeri ördög! „Te meg, aszongya, minek kínozod?"

Jurka udvariasan helyeselt, nevetett, amíg végül elaludt.

Éjjel álmában megjelent neki a pedálos „Rakéta" autó, amelyet Gorlov és anyja ajándékozott neki. Jurka könnyen hajtotta a zöld pázsiton, aztán a gép elszakadt a földtől, és a levegőbe emelkedett, Jurka meg úgy ült benne, mint egy pilóta, és a kezét is lengette, mintha szárnya lett volna, hogy még gyorsabban repüljön, közben pedig folyton azon csodálkozott, hogyan lehetséges ez, hogy eddig még csak nem is sejtette, milyen könnyen és nagyszerűen lehet repülni!

Anya és Gorlov lenn álltak, kicsiknek látszottak, és boldog arccal néztek felfelé. Anya nyugtalankodott: „Fenn ne akadj

a kerítésen, el ne szakítsd a ruhádat, kisfiam!" Gorlov azonban csak nevetett: „Hajts csak! Hajts! Rajta, Jurka!"

A sofőr ellenben sokáig nem tudott elaludni. Forgolódott fekhelyén, cigarettázott: egymást kergették a gondolatok felzaklatott agyában. Nyilván azért, mert ezen az estén egy kortyot sem ivott. Szeme előtt keringett az öreg eladó az áruházból, a parkett és a csillogó tükrök a színházban; felkelt, kinyitotta a szellőzőablakot, aztán megnézte, nyugodtan alszik-e Jurka. Eszébe jutott minden, hogy költötte el a pénzét, és hogy is történhetett az, hogy véres verítékkel szerzett keresetéből cipőt vett egy vadidegen kisfiúnak, amikor pedig a kopejka irányítja az embert. Már elmúlt jóval éjfél, mikor végre nagy nehezen elaludt. Elalvás után is tovább forgolódott, és kiáltozott álmában:

– Na, te, ördögadta, olajozd meg a csapágyat!

4

Másnap is ugyanolyan szeles, nedves idő volt, de most már nem esett, Gorlov egész reggel raktárakba futkosott, és mindenféle papírokat töltött ki. A transzformátort végre megkapta, felrakta a teherautóra, és benzint vett fel.

Ebéd után indultak útnak. A sorompónál Gorlov vagy egy tucatnyi asszonyt szedett fel, akik Szlavjanovkába készültek.

A szél valamennyire kiszárította az utat, különösen a nyílt mezőn. A teherautó egyenletesen, gyorsan haladt, mint a jó ló. Néhányszor azonban Gorlov megállította a kocsit, felemelte a motorház fedelét, hogy ellenőrizze az olajat a motorban: úgy tűnt neki, hogy gyengén ereszt. Az olajjal azonban rendben volt minden.

Amikor lefelé ereszkedtek a hegyről, elhaladtak az árokpartba vésődött, mély gödör és a nagy csomó összeőrlődött ág mellett. Az ágtörmelék halma sokkal nagyobb volt, mint menet – nyilván utánuk még sok kocsi küszködött ezen a pokoli emelkedőn, Gorlov odaintett Jurkának:

– Látod?

– Aha – biccentett rá amaz.

Magához szorította a kincset érő csomagokat meg a kis batyut az édes süteménnyel, melyet különös módon, anyjához hasonlóan csomagolt nekik az elmálló, kövér asszony, a kis házikó gazdája.

A kocsi hátsó részéből gyakran kopogtak előre, Gorlov ilyenkor lekanyarodott az út szélére és fékezett. Az asszonyok lekászálódtak, és serényen szedték le a holmijaikat. A sofőr türelmetlenül nyitotta ki a fülke ajtaját. Rájuk akart ijeszteni, hogy siessenek, de aztán úgy döntött, hogy Jurka aligha fogja ezt szellemesnek tartani. A nénék megnyitották a bugyellárist, hogy kiguberálják a pénzt belőle, de Gorlov csak legyintett.

– Mind lenn vannak? No, akkor minden jót! – És elindította a gépet.

– Miért nem fogadtad el? – csodálkozott Jurka.

– Ezektől? Tulajdon testvéreink, kolhozbeliek, mit nyúzzak le róluk? – mondta Gorlov, saját maga számára is váratlanul, és csodálkozott, hogy milyen értelmesen megmagyarázta.

Az utazás rövidesen elringatta Jurkát. Álmosan bámulta az utat, még tartotta magát, de aztán bóbiskolni kezdett, és végül elaludt.

A sofőr csendesebben vezette a kocsit, óvatosan kivette a gyerek kezéből a csomagokat, megigazította a sapkáját. „Az anyjára hasonlít, pontos mása – gondolta magában. – Szép lesz ez a legényke, az ördögbe, és milyen egyenes tartású, mi-

lyen büszke! Szegény kis lurkó! Még elgondolni is, nem lehetett tréfadolog az anyjának felnevelni! Derék nő, egyedül a kisgyerekkel egy ilyen istenhátamögötti, kis zugban... Micsoda csirkefogó, aki egy ilyen gyereket, meg egy ilyen anyát eldobott magától!"

Nem aludhatta ki magát, mert hatkor kelt, előkészítette a kocsit az útra, de ennek ellenére szokatlanul frissnek és ébernek érezte magát, mint eddig még soha, a városban jártakor. Leengedte az ablakot, kihajolt, figyelmesen kutatva tekintett előre, a kanyarodót kereste az árterületen. Vagányul, szélsebesen vette a kanyart, Jurka azonban nem ébredt fel rá, csak fejecskéje billent ide-oda.

A távolban megvillantak a szovhoz gazdasági épületeinek üvegablakai. A szél súlyos szürke fellegkaravánokat kergetett az égen, de érezhető volt, hogy most már, végre-valahára szét is oszlatja a felhő-függönyt, amelynek hasadékain itt-ott felvillant az ég, és a nap aranyszínű foltjai futkostak a mezőn. Sűrűn, nedvesen és súlyosan állt a gabona, és friss zöld színben virított az esőmosta, útszéli fű. És micsoda térségek, micsoda távolságok, mennyi friss levegő, mennyi szél, mennyi illat tódult be a fülkébe! A domboldalt messzire elnyúlva házikók pettyezték fehérre, a szovhoz meg-megcsillanó tavában alig kivehető pontokként libák lubickoltak, és messzire húzódott a patakpart mély smaragdzöld sávja.

Ez a világ szép volt, izgató és színültig teli, mint a gyermekkor vagy a szerelem napjai. Gorlov elámult, mintha életében először látná ezt a tájat, és magában elképedt. Kinyújtotta a kezét, hogy megérintse és felébressze Jurkát, és megmutassa neki ezt a csodát, de a fiúcska olyan mélyen aludt, hogy nem nyúlt hozzá. Sajnálta álmát megzavarni.

FORDÍTOTTA LÉNÁRT ÉVA

SZIM-SZIM

Szeles, verőfényes napon érkeztek meg ebbe az apró, északi városba. A vakolatok fehérségébe belekáprázott a szem, a házak fala olyannak tetszett az utcák mentén, mint sötét lőréseivel ásító várfal. A főutcán a szűk üzletek fölött furcsa cégtáblák fogadták őket, amelyektől Moszkvában régen elszoktak már: „Iparcikkek", „Kenyér és lisztféleségek", „Mezőgazdasági termékek"... A csöpp boltocskák ajtóin tízkilós lakatokra zárultak az ormótlan, nehéz reteszek.

A városka utcáin hullámzott a sok ember, és sok volt itt a zúgó lombú, sárga fa, és sok volt a pázsit, pedig senki se nyírta, gondozta errefelé.

Amikor pedig kiértek a tóhoz, amely hirtelen elébük tárult mindjárt a városka utolsó kis háza után, Surocskának földbe gyökerezett a lába, és megbűvölten suttogta:

– Istenem, mennyi sok víz!

A fehér tarajok fodrozta, komor-kék tavat fakósárga erdők koszorúzták, és valahol a távolban, a fakósárga erdők sűrűjében vakítófehér hajóként úszott az ősi kolostor, Tagancevék pedig éppen oda készülődtek, a kolostoron túlra, azokba a távoli, mélyvizű öblökbe, méghozzá hamarosan.

Egyik barátjuk beszélt nekik egy alkalommal erről a városról meg a tóról, és úgy magasztalta ezt a vidéket, hogy Tagancevéknek egy szép napon eszébe jutott a sok dicséret, összecsomagoltak, és ideutaztak, hogy egy hónapot pihenjenek. Őket is meglepte az utazás. Mindig délről ábrándoztak, a tengerről, hiszen egész nyáron zuhogott az eső – olyan jó lett volna megmelegedni a napon. De a tengerpartra csak úgy özönlöttek a nyaralók, ők hát némi tűnődés után úgy döntöttek, hogy nekivágnak ennek az annyira dicsért északi vidéknek.

Moszkvában a nagy körúton, a Szadovaján laktak, egy hétemeletes ház legfelső emeletén. Indulás előtt meghívták a barátaikat, derekasat ittak a szerencsés utazásra. Éjszaka azután összeveszték. Surocska elmondta Geraszimnak, mennyire tetszenek neki a barátai, hogy szereti mindegyiket, és milyen boldog, ha vendégségbe jönnek. Tréfásan még ezt is hozzátette:

– Olyan jó fiúk, hogy az ember szinte jobb lesz köztük. Nyilván azért szeretlek, mert ilyen helyes barátaid vannak.

Geraszim erre megsértődött:

– Én viszont torkig vagyok a pápaszemes szarkáiddal, akik nélkül élni sem tudsz. Legalább egyszer az életben hoznál egy csinos nőt ebbe a házba!

Gyorsan, viharosan vesztek össze, de hamarosan ki is békültek mindahányszor, kölcsönösen megbocsátották a sértéseket, és soha többé nem hánytorgatták fel. Ezúttal is kibékültek reggelre.

Mindketten dolgoztak, de fölösleges pénzük nemigen akadt. Ha váratlanul toppantak be a barátok, bizony nekik kellett leszaladniuk a boltba egy üveg vodkáért vagy borért, édességért vagy felvágottért.

Surocska csak nagy általánosságban tudta, mivel foglalkozik a férje a kutatóintézetben, inkább csak sejtette, hogy valamiféle

hajtóműveken dolgozik. Tudott a férje minden örömérőlbajáról, és nem is kívánt többet.

Ő maga tolmácsolt, egész nap külföldiekkel bajlódott, estére mindig halálosan kifáradt ettől a megfeszített, idegölő munkától. Olykor elfogta a szomorúság, és panaszkodni kezdett a férjének:

– Én semmit sem csinálok. Csak szépen mosolygok, divatosan öltözöm, bókokat kapok, körüludvarolnak, és közben szüntelenül a mások szavait fordítom. Az persze a kutyát sem érdekli, hogy néha én is gondolkodom... Én csak fordítok, fordítok, oroszról angolra, angolról oroszra. Belefáradtam már ebbe, egyszerű, tiszta életre vágyom, egyszerű, értelmes munkára... De csak berregek, mint az automata. És belül kong az egész... Megértesz?

Gyakran fáradtan és elnyűtten jött meg a munkából, ilyenkor Geraszimot unalom fogta el mellette. De ő megérezte ezt, és az ilyen estéken vagy éjszakákon szokatlan gyengédséggel becézte a férjét.

– Szim-Szim, Szim-Szezám, tárulj... – suttogta.

Senki más nem szólította őt így, csak egyedül Surocska. Mégis unatkozott mellette, amikor így becézte: „Szim-Szim."

– No, mi baj – érdeklődött nagylelkűen –, mi bajod, bolondoska? Félek tőled. Borzasztó egy nő vagy – tréfálkozott a feleségével. – Törpének érzem magam melletted... A húgaid és néném minden szenvedélye ott tombol benned... Surocska, esküszöm, hogy félek. – És amíg beszélt, egyre csak simogatta az asszony haját.

Ezen a reggelen Geraszim a kibékülés érdekében kedélyeskedve és faragatlanul udvarolt:

– Micsoda príma bőr az én kis nejem!

Tudta, hogy az asszony nem sértődhet meg, hiszen a szépségét dicsérte.

– Milyen kár, hogy agyonszekálnak azok a locsogó külföldiek... Igazán megmondhatnád nekik, hogy nem hullafáradtan akarsz hazaérni, hanem szépséges-szépen, mert otthon vár a rettegett férjed... Ők pedig tanuljanak meg oroszul.

Ezen a reggelen Surocska rendkívül szép volt. Ő maga is tudta ezt jól, az arcán egész nap ott csillogott valami halvány, szinte lepúderezett pirosság, a haja pedig úgy fénylett, mint a politúros diófa.

Nagy és sötét volt a tó. Senki sem járt a vízen ezen a szeles napon. A távolban a hullámok között fehér tarajok támadtak és enyésztek el sűrűn, szikrázni látszott a sötét víztükör. De ezek a fehér tajtékok ott maradtak messze-messze, távol a parttól, a tó komor kékjén. És Surocskának olyan jólesett állni a szilárd földön, és nézni, ahogy furcsán felbukkannak, egymásba csapnak, hullámról hullámra vándorolnak, jólesett hallgatnia, amint a fülébe dudál a sárga fákat fosztogató duhaj szél. Itt a tóparton is, akárcsak a városban, hullott levéllel volt telefröcskölve a föld. A kikötő fölött álló nyárfák olyan szokatlanul sárgák, olyan szokatlanul tiszták voltak, mintha nemrégiben mosta volna tisztára valamennyit a víz, ragyogva tárták szét ágaikat az égen, és szaporán hullatták leveleiket, amelyek itt-ott beborították alattuk a földet, a megbarnult, szinte megperzseltnek látszó burgonyabokrokat. Kis faház állt a nyárfák alatt feketén: a régi deszkák és kátránytető feketeségével. Talán ezért hatottak olyan ragyogónak és tisztának a hatalmas nyárfák, amelyeken úgy megsárgult a lomb, mint a juharé. És fölöttük, a kék égen ugyanilyen hatalmasan és ragyogóan úsztak a magasban a fellegek.

Ide az öbölbe, a hajóállomáshoz és a csónakkikötőbe nem

csaptak be a hullámok, áttetsző volt a víz. Jól látszott fenekén a hínár meg a fövény sok hepehupája. Jól látszottak az apró halak, amint a kikötőhíd árnyékában ide-odasiklottak, hallatszott, mint toccsannak a sekély hullámokon a vörös csónakok.

És a tó még sötétebbnek és komorabbnak hatott az áttetsző, tiszta víz után, a sárgán ragyogó nyárfák, a vörös csónakok után, amelyek szipogva, cuppogva fúrták orrukat a kikötő nedves deszkáiba.

A motoroshajó indulásáig vagy három órájuk maradt még. Mellesleg, nem is volt az motoroshajó, csak afféle apró hajócska, hetykén hátrahajlított kéménnyel és orrán a szorosan megerősített kikötőpallóval, amely előreugrott a víz fölé.

Tagancev boldogan nézte Surocskát és az asszony lelkesedését. És amikor a rájuk váró újabb örömökre és újabb elragadtatásokra gondolt, boldognak érezte magát.

Az asszony vörhenyesszínű esőköpenyt viselt és magas szárú gumicsizmát, amelyet egyenesen erre az utazásra vásárolt. A szélben szinte kikerekedett az arca, kisimult a bőre, mintha sohasem lettek volna szürke redők a szeme alatt, mintha sohasem fogták volna közre keserű ráncok a száját.

A hajóról a kapitány merően nézte az asszonyt, és mosolygott.

– Látod? – mondta Tagancev a feleségének. – A kapitányt máris meghódítottad. Le sem veszi rólad a szemét.

És Surocska jóleső érzéssel hallgatta az évődő bókot, pedig tudta, hogy dehogyis a kapitányt hódította ő meg, sokkal inkább az ő kedves uracskáját – mert néhanapján így szokta nevezni –, azt bizony meghódította ma. Maga is érezte, hogy milyen szép ma, és mint járja át a vágy, hogy megtetsszen, s éppen ez a vágy alakította így át.

– Tudod, Surik – magyarázta félig tréfásan, félig komolyan Tagancev –, én legszívesebben kibérelnék egy egész házat

erre a hónapra abban a híres Meljuskában. Hiszen tudod, ezekben a falusi házakban csak deszka választófalak vannak, még a suttogás is áthallatszik. Mi pedig igazán nem szeretnénk, hogy bárki is meghalljon bennünket... Hiszen olyan vad zsivány az én kis nejem...

– Gera! – szólt rá az asszony szemrehányóan.

– Benne vagy, hogy kibéreljünk egy házat?

– Gera! – mondta megint a felesége.

– No jól van, nem szekállak... De ördögien szép vagy ma. Csak bámullak, és nem akarom elhinni, hogy ez a pazar nő a nejem. Beledöglöm a vágyakozásba, ha nem bérelünk egy külön házat, ahol nincsenek háziak!

A kapitánynak széles arca volt, mongolosan kiugró, fénylő pofacsontja, amely szinte kiszélesítette, kitárta csillogó, fekete szemének tekintetét. Most csak bámulta utasának kötött sapkáját – ez a sísapka zavarba ejtette.

De Tagancev egyenesen gyönyörködött a kapitány zavarában.

„Akkor szoktak ilyen zavarba jönni, ha külföldivel van dolguk – gondolta. – Már csak egy fekete szemüveg kéne meg egy nyugati gép a nyakamba..."

– Mi újság, kapitány? – kérdezte hetykén. – Látom, nagyszerű teknője van, de azért azt hiszem, az ilyen hullámok derekasan megdobálják.

– Egy kicsit – mondta a kapitány. – Éppen csak... Hát aztán?

– Hány fokos szelünk van? – kérdezte Tagancev.

A kapitány a tóra nézett, aztán a nyárfákra, és magabiztosan válaszolta:

– Ötfokos... Hát aztán?

A hajócska belsejében, valahol a fedélzeti kabin alatt fémes ütések csattantak tompán és szabályosan. Valaki keményen dolgozott egy kalapáccsal vagy pöröllyel, és úgy rémlett, a kis hajó nagyokat köhög, egész testében megrándul az ütések alatt.

– Javítás? – kérdezte Tagancev.

A kapitány a homlokát ráncolta, de azért megfelelt tisztességgel:

– Javítás.

– Nézze csak, kapitány – mondta Tagancev –, én Meljuskába utazom. Maga bizonyára ismerős Meljuskában. Mi ott a helyzet a csónakokkal? Lehet szerezni? Nagy szükségem lenne egy rendes csónakra.

Surocska a deszkapadlós kikötőhídon állt, és a korlátra könyökölve bámult a vízre, a fehér kacsákra, amelyek a füvet legelték a parton. Hallotta, mit beszél a férje a kapitánnyal, de ő nem a csónakra gondolt, hanem a víz alatt tisztán és világosan kirajzolódó fövenyes mederre, gomolygó hínárra. A víz olyan tiszta volt, a föveny olyan ragyogó és tömör, Surocska pedig úgy elfáradt az úton, hogy minden a fürdésre csábította, elképzelte, milyen nagyszerű lehet itt fürödni a forró nyárban, amikor jó meleg a víz, és a parti homokot tüzesre melegíti a nap.

Meglepetten kapta fel a fejét a férje szólítására.

– Mi az? – kérdezte.

– A kapitány arra kíváncsi, hogy kik vagyunk – kiáltotta Gerka. – Meg hogy hogyan kerültünk ide. Mit mondjak neki?

Surocska tudta, hogy a férje tréfál, így hát ő is tréfásan kiáltott vissza, hadd hallja a kapitány is:

– Mondd meg a kapitánynak, hogy ez titok!

– Ugyan már, mire való ez – felelte Gerka, és Surocska hal-

lotta, amint hangosan, tagoltan, mintha sükettel beszélne, szinte fülébe kiabálja a kapitánynak: – Egy etnográfiai expedíció tagjai vagyunk.

Még hallotta, hogy a kapitány is mesélni kezd valamit Gerkának, de ez már nem érdekelte őt, nem figyelt a lágy, csobogó beszédre, amelyet el-elnyomott a fémes dübögés.

Egy asszonyt bámult, aki ruhát mosott a tóban, az erős, fehér lábát bámulta, és jólesett hirtelen elképzelnie az áttetsző víz hidegét, és gondolatban beszívni a kifacsart ruha illatát, amint sorra a teknőbe rakja az asszony.

„Jaj de csodás! – gondolta. – Milyen világos és érthető mindez: a fehér kacsák, a tiszta ruha, meg a város fehér házai a tó fölött. Itt boldogan élnek az emberek..."

És arra gondolt, milyen jó lenne itt lakni ebben a városban, egy tiszta faházban a tóparti utcán, ruhát mosni a tiszta tóban, aztán lefeküdni a jó, hűvös ágyneműbe, és beszívni a tó illatát.

Mindez úgyis hiú ábránd volt, és talán ezért gondolt olyan jólesően az egészre: a faházra, a falevelekkel teleszórt, fekete kispadra, a kert őszi tarkaságára, az esőzésekre meg a hullott lombbal borított nedves, ruganyos földre.

Lebámult az áttetsző, sekély vízre, és szinte beleszédült.

– Jaj, de csodás! – suttogta. – Istenem, de csodás!

És eszébe jutott a zöld kerítés a vasútállomás mellett, rajta a sokféle hirdetés, és köztük az az egy a füzetből kitépett kockás papíron: „Elado eggy gerendaház meg kert... bővebet az alábi címen..."

„Biztosan nem is olyan drága – gondolta. – Biztosan meg is lehetne venni azt a kertet meg azt a házat... Csakhogy mindez nem nekünk való... Milyen kár, hogy nem nekünk való! Nem, nem nekem való ez, nem is Gerkának..."

Eszébe jutott a férje, a foglalkozásával meg az intézetével, és

már megsajnálta magát a képtelen ábrándokért holmi házról, kertről, nyirkos, fekete kispadról, hulló levelekről.

„Mindez nem nekünk való – gondolta keserűen. – Mindez más szerencséseknek való, akik biztosan nem is gondolják, milyen szerencsések, egyszerűen el se hinnék nekem..."

De valahol az elképzelései mélyén, amelyeket arról szőtt, milyen lenne az élete ebben az ősziesen ragyogó városban, jól tudta, hogy ha nem is volna Gerka, ha senki se tartaná vissza, akkor se szánná rá magát, hogy megváljék Moszkvától. Ezért tudott olyan jólesően szomorkodni teljesülhetetlen vágyán, ezért tudta olyan jólesően kívánni, vállalni a tiszta bánatot és önsajnálatot amiatt, hogy nekik Gerkával az idők végeztéig abban a kőrengetegben, a hetedik emeleten kell élniük, ahonnan az emberek távolinak és érthetetlennek látszanak.

– Egyáltalán van róla fogalmad, hogy mi az az etnográfia? – kérdezte a férjétől, amikor Geraszim végre elégedetten visszajött hozzá, és átkarolta őt. Surocska most valahogy viszolygott tőle jóllehet, maga sem értette egészen ezt a furcsa utálkozást, és szerette volna elhessenteni magától.

– Bolondoska! – mondta Geraszim halkan és jókedvűen. – Az a fő, hogy a kapitány se érti. Neki az a fontos, hogy mi valami expedíció vagyunk. Az ilyesmi mindig hat az emberekre, mindjárt örülnek, hogy hasznossá tehetik magukat. Példának okáért, mindent megtudtam, amit csak akartam, méghozzá olyan részletesen, hogy többről nem is álmodhatnék. Neked nincs érzéked a dolgokhoz! A kapitány derék fickó. Amolyan egyszerű ember, de jól ismeri a vidéket, és kitűnő memóriája van. Ismeri a tavat, mint a tenyerét, és esküszik rá, hogy ott, ahol a legmélyebb a víz, kincs van elrejtve. A szóbeszéd azt tartja, hogy a szerzetesek a forradalom után a kolostor minden aranyát és kincsét elsüllyesztették, és ma már senki sem tudja

pontosan, hol rejtőzik a kincs. Furcsa, mi? Egyenesen muris... Kincs. Nem bántad meg, hogy idejöttünk?

– Nem – felelte Surocska.

És a férje, aki most kellemetlenül hangos és magabiztos volt, éppen arra fordította a szót, amiről ő maga is eltűnődött az előbb:

– Jó lenne itt élni, ebben a városban... Lenne valami csendes földszintes házikónk vagy legalább egy fél házunk egy kis telekkel, horgásznánk, nyulat, kacsát tenyésztenénk... Pompás lenne!

„Ugyan – gondolta Surocska –, minek neki a ház, nem olyan ember ő. Különben, én se gondolok rá igazán. Mindez nem nekünk való, és nem is gondolunk rá igazán..."

Alig észrevehető ingerültséggel válaszolt a férjének:

– A végén még kiderül, hogy szentimentális vagy.

– Gondolod, hogy rossz vonás? – kérdezte a férje. – Dehogy rossz. Ez a csúcs, ahová sose jut fel az emberiség. Például te sem.

– Akkor se szép tőled, hogy hazudtál a kapitánynak – mondta Surocska. – Hogy tehetsz ilyet?... Én képtelen volnék a szemébe nézni, te pedig utána még félóráig diskuráltál vele, kérdezgetted... Hogy lehetsz ilyen? Nem tudlak megérteni.

Geraszim nevetett.

– Eredj már – mondta felvillanyozva. – Te egyszerűen nem ismered az embereket! A kapitánynak sokkal jobban esik olyan emberrel beszélgetni, aki nem üdülni jött ide, hanem dolgozni, akinek expedíciós feladata van. Hol itt a hazugság? Mind a ketten nagyon meg voltunk elégedve egymással... Mellesleg azt is megtudtam tőle, hogy az üzletekben kapni mindent, amire szükségünk van: kenyeret is, cukrot is, csak hús és olaj nincs, de azt hoztunk magunkkal... Hanem, a csónak, az elkeserít. Azt mondja, kevés arrafelé a férfi. Meljuskában csak

asszonyok laknak. A férfiak mind elvándoroltak a városba. Csak a nők meg a vénasszonyok maradtak otthon. Csónakot innen kell odavontatnunk, azt mondja a kapitány. De nem olyan bonyodalmas a dolog. Mindent elmagyarázott... Eljössz velem, vagy itt maradsz? Itt van nem messze...

– Mi van nem messze? – kérdezte Surocska.

– Az az ember, itt lakik nem messze, akivel meg kell egyezni a csónak dolgában.

Surocska nem maradt a kikötőben, ment a férje után.

– Talán azt hiszed, hogy olyan kellemes lenne itt maradnom, és az etnográfiáról társalognom ezzel a kapitánnyal? – mondta kihívóan.

Baktatott a férje nyomában, Tagancev pedig ment elöl, szótlanul. Surocska fáradtnak látszott, szinte kifutott az élet az arcából, és Tagancev látta a változását, még ha igyekezett is észre nem venni.

Elhagyták a műutat, a fehér pilléres kőhidat, és nekivágtak a domboldalnak. Lent, a völgyszakadékban tompán csillogott a barna patak, fontoskodva lépegettek a libák. A völgy oldalában, a felásott, barna földön fekete, szinte lakkozott csövek csillogtak. A dombtetőn balkéz felé fakerítések húzódtak, arra haladtak tovább Tagancevék. A kerítéseken túl lefosztott almafák látszottak, és onnan, a kerítéseken túlról, kapor és burgonya illata áradt, nyúlós, ősziesen súlyos illat. A földbe süppedt, alacsony házikóknál meg-megszakították a kerítések sorát a ferde tetők, kék és fehér ablakok, a virágos ablakpárkányok. Furcsa volt városi utcának elfogadni ezeket a kerítéseket meg ezeket a házakat. Pedig utca volt, ott állt a neve is: Ruszakovszkaja.

– Na – mondta Tagancev, a noteszában lapozgatva –, itt is

vagyunk. Nem, mégse, a következő az... Ez a tizenhat, mi a tizennyolcat keressük.

Kinyitotta a kertajtót, és jobbra-balra nézegetve, bizonytalanul előrement a kerti utat borító, csikorgó, szürke kavicson.

– Miért álltál meg? – kérdezte a feleségétől. – Nincs kutya.

– Kellemetlen így beállítani – mondta az asszony.

A ház ablakai egészen alacsonyan voltak, Tagancevnek le kellett hajolnia, hogy beleshessen csillogó feketeségükbe. Egy férfit látott odabent – bekopogott. A férfi, akit Tagancev csak homályosan látott, bólintott, és az ajtóra mutatott.

Tagancev visszanézett a feleségére:

– Na, gyerünk már... Mi ebben a kellemetlen?

Surocska azonban nem mozdult, ott maradt magányosan a kerítés mellett.

A veteményesben üveges-fekete, dércsípte burgonyabokrok éktelenkedtek. A ház falán agyagnehezékekkel teleaggatott, ócska hálók lógtak. Trágyázott, zsíros föld szaga és kaporillat terjengett.

A házból hirtelen előjött egy férfi, és csodálkozásában mosolyogva szólította meg az asszonyt:

– Mit csinál itt egyedül? Jöjjön be a házba... Nagyon kérem.

Surocska mindjárt alaposan szemügyre vette a férfit, minden tetszett neki rajta: a hosszúkás koponya, a szürke szemöldök alól kivillogó, gunyoros szem, a nagy, borostás ádámcsutka. Mintha réges-régen ismerte volna már ezt a kopaszra nyírt fejet, ezt az erős nyakat, ezt a két súlyos kezet, a nagy, fehér körmöket, ezt az erős, sovány testet...

És úgy megzavarta a villanásnyi felismerés, a furcsa benyomás ennek a férfinak a láttán, aki néhány évvel idősebb volt a férjénél, úgy megzavarta a férfi tekintete, hogy most némán ment be előtte, meghajtva fejét az ajtó alacsony szemöldökfája

alatt. Visszarántotta a kezét, amikor a sötétben véletlenül hozzáért a férfiához, mert megérezte a szőrös, erős kéz melegét, amint beleütközött.

A szobában tisztaság uralkodott, száraz melegszagot árasztott a villanymelegítő. Megfakult térképek lógtak a falon meg egy viharvert tengerészlátcső. A falak kékek voltak és fakók, akár a térképek.

Geraszim a díványon ült, és egy szigonypuskát nézegetett.

– Mókás kis fegyver – mondta, amikor a házigazda belépett a szobába, és leültette mellé a díványra Surocskát is. – Még sohasem láttam ilyesmit. Saját tervezés?

– Saját – felelte a házigazda. – Különben Borisznak hívnak.

Surocska odaadó figyelemmel vizsgálgatta a műanyag-márkolatú szigonypuskát, és elszoruló szívvel gondolt a férfira – az volt az érzése, hogy az fürkészi őt. Egész idő alatt magán érezte a pillantását, de valahányszor felnézett, mindig úgy találta, hogy tévedett.

A szomszéd szobában valaki söpört. Surocska fülelt a surrogó hangra meg arra, hogyan lépeget odaát az asszony, akinek ilyen érdekes, ilyen különös, mégis olyan jól megérthető férje van. Surocska legalábbis így gondolta. És amikor erre gondolt, elöntötte a vágy, hogy láthassa azt az asszonyt.

„Biztosan szép nő – döntötte el magában. – Neki is biztosan ilyen nyugodt, szép szeme van..."

És önkéntelenül is arra gondolt, hogy ezek az emberek biztosan nem veszekszenek sohasem, de hogy miért ne veszekednének – azt bizony nem tudta. Egyszerűen úgy érezte, hogy az ilyen emberek nem értenek a veszekedéshez, nem ismerik a civódást, a kiabálást, legfeljebb elszótlanodnak, ha bajuk van egymással.

Minduntalan azon kapta magát, hogy alig várja már, mikor pillanthatja meg azt a sepregető asszonyt. Furcsa volt ez a vá-

rakozás, és magában megpróbált gúnyolódni a kíváncsiságán, de hasztalanul: továbbra is remegő szívvel rajzolgatta magában azt a nőt, aki a padlót söpri odaát. Szépnek, szélesarcúnak, halvány-tisztaképűnek képzelte. Maga elé idézte, amint a tóparton mossa a trikót, amelyet a férje hordott, látta izmos, erőtől duzzadó lábát, és isten tudja, miért, de valahogy sajnálni kezdte magát, pedig józan eszével tudta, hogy ostobaság ez az egész.

De tudta és érezte, hogy amíg Geraszim a csónakról magyaráz ennek a Borisznak, és az bólogat, hogy majd ad csónakot, és fel is vontatja motorral Meljuskáig – igen, érezte, hogy ezalatt Borisz őrá pillantgat minduntalan, furcsa tekintettel... És nem véletlenül pillantgat rá, hanem lopva. Valamilyen titkos megérzés azt súgta neki, hogy a férfi igenis lopva nézi őt, azért nem tudja elkapni a tekintetét. Különben is, felhagyott azzal, hogy rajtakapja. Túlságosan lefoglalták a váratlanul feltörő érzések, a belső küszködés és a vágy, hogy megtetsszen ennek a kopaszra nyírt, tiszta szemű férfinak.

„No persze – gondolta –, ez is csak olyan ábránd az itteni életről, a levelekről... Itt laknék ebben a szobában, ezzel az erős férfival, aki olyan odaadóan tudja bámulni az embereket. Sós uborkát tennék el télire kaporral, friss halat főznék, amelyet ő lőne a víz alatt, a magafabrikálta szigonyával..."

Nem figyelt a beszélgetésre, pedig hallotta a férjét meg Boriszt, akik már megegyeztek, hogy félóra múlva találkoznak odalent a kikötőnél, és most már a víz alatti szigonyhalászatról beszélgettek.

Surocska nagyon különösnek találta magát ezekben a percekben, amikor a szabadság szokatlan, rég elfelejtett érzése járta át. Geraszimra nem is gondolt, nem hasonlítgatta őt össze Borisszal, eszeágában sem volt ilyesmi. Egyszerűen nem is érezte ezekben a percekben a férjét. Szabadnak hitte magát,

könnyen, jólesően, mert józan eszével úgyis tudta, hogy ezek még mindig az iménti irreális ábrándok a kis házról, a fekete kispadról a kertben, a levelekről... És olyan jólesően érezte szabadnak magát, olyan jólesően vállalta, hogy itt maradna egyedül ezzel a férfival, és mosna rá a tóban, egy cseppet sem szégyellte a boldogságát ezekben a belefeledkezett percekben, mert nagyon jól tudta, hogy úgyse történik vele az életben soha semmi efféle.

De Geraszim hamarosan hallatott magáról... Felállt, és a felesége vállára tette a kezét. Meleg és becéző volt a keze.

– Hát akkor, minden pompás – mondta Borisznak –, megegyeztünk. És ha csakugyan nem akarja elfogadni a pénzt, megiszunk majd egy üveggel... Gondolom, azt csak nem utasítja vissza.

Elnevette magát. De Borisz kivárta, amíg abbahagyja a nevetést, csak akkor szólt:

– Ami pedig a munkát illeti, mármint ezeket az etnográfiai kutatásokat, vagy hogy a csudába is mondja –, nagyon érdekes egy vidék az. Mélységes mély a víz arrafelé, és úgy mondják, hogy a szerzetesek ott süllyesztették el a kincseiket – valahol Meljuska körül. Persze ennek nem sok köze van az etnográfiához, hiszen tudom én...

„Uramisten! – gondolta Surocska. – Mi ez már megint?"

– De hát, ott van maga a falu, az is érdekes, persze – mondta Borisz. – Nagy divat volt valaha ott a fafaragás, kicifrázták a rokkákat, fatányérokat, tálakat... Csak azt nem tudom, ilyesmit keres-e?

Geraszimnak a szeme se rebbent.

– Igen is, meg nem is – mondta kitérően. – Hiszen érti: igen is – elnevette magát –, meg nem is. – És széttárta a karját.

– No hiszen értem én, persze – mondta Borisz hiszékenyen. – Nem láthat előre mindent az ember.

„Mi ez már megint? – gondolta Surocska, és érezte, hogy ég a füle. – Mikor volt ideje rá egyáltalán, hogy ennek a férfinak is telebeszélje a fejét ezzel az etnográfiával... Istenem, milyen undok, milyen ronda az egész!"

A szobába váratlanul belépett egy asszony, seprűvel a kezében, de mindjárt le is cövekelt az ajtó közelében. Surocska fel sem emelte a fejét, csak éppen odasandított rá, és hirtelen meglátta a két fűzős férficipőbe bújtatott, vénasszonyos pipaszár lábat. És most minden szavának hangsúlyt adva váratlanul megszólalt:

– Jó napot. Bizonyára a mama, ugye? Bocsásson meg, hogy csak úgy...

– Nem tesz semmit – mondta az öregasszony. – Nem tesz semmit... Borisz ismeri a tavat jól. Csakhogy erős a szél. De hát, ő olyan, akár a hal, ez az én fiam, igaz, a munkája is olyan: hiszen mentő a vízen.

– Mentő? – kérdezte Surocska. – Ja úgy, mentő! – mondta hirtelen rádöbbenéssel, és nagy zavarban arra gondolt: „Hogy ez a Gerka milyen!... Micsoda hazudozó, lesül a bőr a képemről..."

Geraszim sürgette a feleségét, pedig az öregasszony ott akarta őket marasztalni ebédre, de nem fogadták el a meghívást, és lassan lebaktattak a kikötőbe.

Hallgattak mind a ketten, és Surocska úgy érezte, hogy a férje most bánja a viselkedését, és ez a megbánás gyötri erősen. Megsajnálta Szim-Szimet.

„Hiszen nem rossz fiú – gondolta. – Egyszerűen csak gyenge, nem hisz az emberekben, és azt hiszi, hogy azok sem hisznek őneki, és nem értik meg őt. Másképp mire való volna ez az ostoba álarcosbál? Miket ki nem talál: Etnográfia! Most aztán

gyötrődik. Jaj, te kis csacsim, nem tudsz te egyszerűen szólni az emberekkel... Csak ravaszkodsz..."

– Na, mi baj – kérdezte a férjét –, mitől vagy olyan búval bélelt?

– Én?! Ugyan, eredj már! Egyszerűen csak nem borotválkoztam. Különben is, ezalatt az egy hónap alatt szakállt növesztek, úgy megyek vissza Moszkvába. Mit szólsz hozzá?

– Azt hittem, elszégyellted magad – mondta Surocska várakozóan.

Geraszim elnevette magát, és így nevetgélve beszélt hozzá, mint egy gyerekhez:

– Nahát... Micsoda egy lehetetlen teremtés vagy! A legelemibb igazságokat sem akarod belátni. Errefelé, vidéken, nem szívelik a léhűtőket, még jobban rühellik, mint másutt... Márpedig te meg én csak léhűtők vagyunk. Ha azt mondtam volna, hogy horgászáshoz kell a csónak, talán nem is adott volna, de annyi biztos, hogy fel nem vontatta volna a motorjával húsz kilométerre. Így viszont még pénzt se fogadott el. Láthatod, hogy én a praktikus megoldások embere vagyok. De hát, ilyen időket élünk! Derék fickó ez a mi csónakosunk... Egyébként neki így is, úgy is őrködnie kell a tavon, hiszen az a munkája: a mentőállomáson dolgozik, és most erős a szél. Neki édes mindegy, hogy merre motorozik, és mi ráadásul még vodkával kecsegtetjük...

Surocska nem szólt, csak hallgatta a férjét, és keserűen szégyenkezve ismerte el magában, hogy talán igaza is van, hogy néha így kell viselkedni az életben. De amint hallgatta, minden szavára nőttön nőtt benne valami türelmetlenség. Nem volt kíváncsi Geraszimra, és nem látta értelmét, hogy válaszoljon, mentegetődzzék vagy vádaskodjék, de azért csak hallgatta, hallgatta, és megadva magát a férje logikájának, engedelmesen, csendesen meghúzta magát. Egyetlen kívánsága volt most: csak

nézne rá Geraszim, csak mondaná azt: „Micsoda príma bőr az én kis nejem!" Akkor ő mindent megbocsátana neki, és soha többé nem hozná elő az egészet. És volt még egy kívánsága: hogy azt mondhassa a férjének: „Szim-Szim, nyílj meg..."

Borisz, vállán a benzineskannával, lement a vízhez. Derekasan elfáradt, de mosolygott türelmesen és nyájasan, verejtékező arca csak úgy csillogott, és Surocska most mintha villámfénynél fedezte volna fel a szemét, boldogan gondolt arra, milyen ragyogó tekintetet lövell ez a térképek fakóságát idéző szempár.

Két hajója volt Borisznak: egy nagy motoros dereglye meg egy keskeny orrú csónak. Ez a csónak a vörös csónakázó ladikoktól eltérően száraz volt, és halászoknak valóan könnyű, sebes járású. Magas, bordázott oldala volt, könnyűmozgású villája, a farában beépített fatartály szolgált a halaknak.

Borisz akkurátusan betöltötte a benzint a tartályba, hozzákötötte a csónakot a dereglye farához, aztán sokáig piszmogott a motorral. A két vendég pedig csak állt a parton, a zúgó nyárfa alatt, és a tavat bámulta.

A szél mintha megerősödött volna, a ladikok hangosabban csattantak és ütődtek egymásnak, táncolva a vízen. A tó még mindig komoran sötétlett, de a hullámtarajok mintha tömörebben sorakoztak volna, vakítófehéren villantak meg, mint éjnek idején. Ezek a távoli, és innen nem éppen riasztó hullámtarajok az egész tavat végigsöpörték. Surocska azonban világosan maga elé képzelte ezeket a távoli hullámokat, amelyek összecsapódva hófehér taréjokat szültek, és összeszoruló szívvel gondolt arra, hogy érezné magát a hullámokon.

– Maga nem fél ilyen szélben? – kérdezte Borisztól.

A férfi egy pillantást lövellt rá a szemöldöke alól a ragyogó szemével, és csodálkozva felelte:

– Hát már ezek is hullámok? Erednek már!... Ez a dereglye még nem látott olyan szelet, amelyiktől féljen. De nem is fog...

S azzal kigázolt a partra, és a hátizsákokat mustrálgatta:

– Nos, berakodunk?

Geraszim is odanézett a hátizsákokra, és lustán visszaszólt:

– Nem kell, Borisz, majd inkább magunkkal visszük... Köszönjük.

– Hogyhogy magukkal viszik? – kérdezte Borisz. – Nem értem... Hát nem azt kérte tőlem, hogy vigyem el magukat Meljuskába? Vagy talán nem jól értettem?...

– De nagyon is jól értette – felelte Geraszim. – Illetve, úgy látszik, egy dologban mégis félreértettük egymást. Hát te bennünket is el akartál vinni?

– Hogy lenne másképp?

– Nem – mondta Geraszim –, mi nem megyünk veled, mi hajóval megyünk.

Surocska csak állt dermedten, és riadt pillantással méregette a csónakokat. Mindez olyan váratlanul szakadt rá, hogy egyszeriben elfogta a rémület, amikor megértette, hogy Borisz magával akarja vinni őket. Most hálát érzett a férje iránt, akit éppúgy elkapott a hirtelen ijedelem, mint őt. De belátta, milyen komisz dolog visszautasítani a meghívást, és veszettül szégyellte magát.

– Furcsa – mondta Borisz, és fürkésző szemmel nézte őket. Nagy zavarban volt ő is.

– Mi van ebben furcsa? – kérdezte Geraszim. – Végtére is nővel vagyok...

– Felőlem! – mondta Borisz, vállat vont, és lement a csónakokhoz.

– Borisz! – kiáltott utána Surocska. – Veszélyes az út?

Amaz visszanézett, és hangsúlyozott udvariassággal felelte:

– Veszélyes.

– Maga csak tréfál, Borisz – mondta Tagancev. – Maga egyszerűen csak tréfál. Hiszen nem arról volt szó, hogy minket vigyen el, hanem arról, hogy a csónakot vontassa oda. Maga is beleegyezett. Én nem is gondoltam efféle kirándulásra. Anélkül is hullafáradtak vagyunk.

„Igaz is – gondolta Surocska. – Hiszen úgy elfáradtunk az úton. . . .szent igaz."

Hálás volt a férjének, és cinkostársát látta benne, és most egyik percről a másikra megutálta ezt a nyugodt, magabiztos férfit, aki még a végén meggyőzi Gerkát, legalábbis ettől tartott, még rákényszeríti, hogy vele menjen.

– Maga el sem tudja képzelni, mennyire elfáradtunk – mondta Surocska izgatottan.

Borisz elmosolyodott.

– El tudom képzelni. Én csak a javukat akartam. Csónakkal gyorsabb az út.

– Az nem számít – mondta Surocska. – Én rettenetesen félek a hullámoktól, és szédülős vagyok... Inkább tartson tovább. Csak arra kérem, meg ne haragudjon ránk... Ugye, nem haragszik?... Mi tagadás, szégyen, hogy nem megyünk magával, de bizony isten elfáradtunk, higgye el.

És minél meggyőzőbben beszélt, annál jobban megnyugodott a saját szavaitól, mert érezte, hogy Borisz lassacskán megérti őt, és lassacskán elhiszi mindazt, amit mond neki. Sőt, most már ő maga is elhitte az egészet: hogy elfáradtak az úton, és nem arról van szó, hogy félnek húsz kilométert megtenni a viharos tavon ebben a rozoga lélekvesztőben, dehogyis. Egyszerűen csak ki akarják pihenni magukat, és inkább a kajütablakból nézik a tavat.

– Nem igaz, Gera? – kérdezte Surocska.

– Kár a szóért! Én szívesen vele megyek, de akkor te...

Nem fejezte be a mondatot, és olyan áthatóan nézett a feleségére, mintha kérné, hogy ellenkezzék.

– Jól van – mondta Borisz –, Meljuskában várom magukat a kikötőnél.

– Nem Borisz, nem akarom, hogy félreérts. Én nem kényszerítelek – mondta Geraszim. – Micsoda fonák helyzetbe kerültem... Bocsáss meg, kérlek.

– Igen, bocsásson meg – könyörgött Surocska. – Úgy szégyellem magam, de úgy!

Csakugyan nagyon szégyellte magát, és sokáig nézett a távolodó csónak után, amíg csak el nem tűnt a hullámok között.

Aztán ott szorongtak a férjével együtt a szűk kajütben, Tagancev lábánál idegen utasok degeszre tömött zsákjai tornyozódtak, a lábát se tudta mozdítani tőlük. A hajó Meljuska felé haladt, oldalról kapta a szelet, hullámok csapdosták a kajütablakot, és odakint minduntalan zavarosan összefolyt a világ, aztán megint feltűntek a sárga erdők, a háborgó tó sekély völgyei és hullámgerincei, aztán megint egy fehéren habzó és újra áthatolhatatlan homályos vízréteg öntötte el az üveget, aztán megint előtűnt a széljárta, tiszta világ az ablak mögött. A hajó hol mélyen, szelíden az oldalára dőlt, hol helyrebillent ismét, majd megdőlt megint. De mindez kellemes volt, és cseppet sem félelmetes.

Mindketten hallgattak egész idő alatt, mintha nem is gondoltak volna semmire, de amikor fojtó fülledtség telepedett a kajütre, egyszerre mintha összebeszéltek volna, együtt mentek ki a nyitott, néptelen tatra. Itt dübörgött, zúgott minden, mint valami gyárban.

– Csodálatos egy tó ! – kiáltott Geraszim. – Sokat hajóztam

a Volgán, tudod, ott citromsárga tajték támad a hajó mögött, itt pedig, nézz oda, tiszta, kék a hab!

– Csakugyan, Gerunya! – mondta Surocska. – Olyan boldog vagyok. Olyan csodálatos ez a vidék!

Geraszim fürkészően nézett a feleségére, és csendesen mosolygott. Aztán elkiáltotta magát:

– És te vagy a legcsodálatosabb teremtés ezen az egész vidéken!

– Ide figyelj, Gerunya, gyáva rongyok vagyunk, te is, én is. Hogy beijedtem, soha nem hittem volna...

Geraszim nevetett, de Surocska látta, mint pirul el, és örült férje zavarának.

– Hát nem – mondta a férfi –, én nem ijedtem be. De őszintén szólva, nem is számítottam erre... Csuromvizesen érkeztünk volna meg.

– Persze. Ő mégiscsak megszokta, meg aztán viharkabátja van – mondta Surocska, mintegy támogatást keresve a férjénél.

De mindkettőjüknek torkára forrt a szó, és zavartan töprengtek.

Már alkonyodott, a gomolyfelhők ráfeküdtek a láthatárra, mintha nyugovóra készültek volna. A tavon lakkosan fénylettek a hullámok, vörösen csillant vissza rajtuk az alkony, súlyosabbnak, pusztítóbbnak rémlettek, mint nappali, áttetsző hullámtársaik. A partok közelebb kerültek, még a világos nádasok szövevénye is láthatóvá lett. Most hátszél fújt, és sávokat húzott a tavon.

– Nem fáztál át? – kérdezte Geraszim a feleségétől.

– Nem, nagyon jól érzem magam... Legfeljebb egy icipicit fázom.

A férfi kitárta a köpenyét, és beborította vele a feleségét.

– Most jobb?

– Most csodajó... Olyan meleg vagy, mint egy kályha – mondta Surocska.

– Most beleegyeznél egy külön házba? – kérdezte csendesen Geraszim.

Surocska átható pillantást vetett rá, őszinte tekintete komoly és állhatatos volt. Geraszim megcsókolta, és azt mondta neki:

– Micsoda szép nejem van nekem.

– Tudom – mondta Surocska. – Én vagyok a legszebb.

Hosszú időre elnémultak, szótlanul melengetve egymást. Később Tagancev megszólalt:

– Azért kíváncsi volnék, merre járhat a mi tengerészünk. Legalább pecázik a parton, amíg ránk vár.

– Ne beszélj így róla. Jó fiú.

– Hohó, abban nem vagyok olyan biztos!

– Egy kicsit féltékeny vagy, ugye? – mondta Surocska.

– Ugyan, Surencia, tévedsz... Persze, ő jó fiú, hát én? – kérdezte évődve. – Én talán rossz vagyok?

– Megmondjam őszintén?

– Hát persze hogy őszintén. Csak aztán ki ne süss ellenem valami disznóságot.

– Te szörnyű ember vagy, Gerka... Rossz ember vagy.

Geraszimnak ajkára fagyott a mosolya, a hajó mögött kavargó vizet bámulta, miközben beszélt.

– Szörnyű rossz ember vagyok. Igazad van. Ilyen is akarok maradni ebben a világban. Most legalább tudod, kivel élsz.

Vészjósló hangon mondta ezt, de nem állta meg, és elnevette magát, tréfára fogva a dolgot.

– Tudod, mit mondok neked? – folytatta. – Az ember legyen hű önmagához.

Surocska hallgatott.

– Hallod, amit mondok? – szólt rá megint. – Mi ütött beléd?

Azt bizony Surocska maga sem tudta. Egyszeriben elővette a bánat. Valami nem régi, iménti sérelem fakadt fel benne, és furcsa, rossz érzéssel töltötte el.

– Nagyon szégyellem magam – suttogta.

– Micsoda?!

– Szégyellem magam.

Geraszim megjuhászodva mondta:

– Hát, ha úgy akarod, én is szégyellem magam. De mire való ez a sopánkodás?

– Pedig minden olyan nagyszerű volt! – mondta Surocska szipogva. – Mi a csodának kellett az a csónak? Találtunk volna ott is... Te agyaltad ki ezt az egészet.

– Ne vacakolj, hiszen együtt határoztuk el – mondta Geraszim.

Surocska hangosan szipogni kezdett, fújtatott az orrával, és egyszerre valami száraz, gyűlölködő tekintettel mérte végig a férjét, aki észrevette, hogy a feleségének még az orrlyuka is elfehéredik.

– Szóval, szégyelled magad? – kérdezte Surocska.

– Mi az, hogy szégyellem magam? Hát... szégyellem magam, persze.

– Szóval, szégyelled magad... Szóval gyáva vagy. Az imént még azt mondtad: „rossz vagyok, szörnyű vagyok" – még az is jobb, mint gyávának lenni.

– Hagyd abba – mondta Geraszim.

– Gyáva – mondta Surocska csendesen, gonoszkodó nevetéssel.

– Mit gondolsz, ki miatt nem ültem be a csónakba? Talán magam miatt, mi?

– Ne hazudj.

– Na azért ez igazán!...

– Istenem, milyen szerencsétlen vagyok! – tört ki Surocska, tehetetlenül csapva össze a kezét. – Milyen szerencsétlen vagyok!

– Elég volt a bohóckodásból! Hisztérika!

– Ne üvölts! Akkor is gyáva vagy.

– Pofon ütlek! – kiabálta Geraszim.

– Megütsz? Te?!

Geraszim gyűlölködve nézett a feleségére, és szemében fehér tűzzel lobbant fel a vad düh.

– Na, üss meg! – kiáltott rá Surocska.

Geraszim nekilendült, és kis híján arculütötte. Surocska rémülten hőkölt hátra, és arcát tenyerébe temetve zokogni kezdett. Geraszim maga is megijedt, hogy majdnem megütötte a feleségét. Elkapta Surocska kezét.

– Na tessék, így felbőszítettél... – mondta kétségbeesetten. – Na tessék... Te ostoba.

Surocska lassan elvonta a kezét az arca elől, és megvetően mérte végig a férjét.

– Kezet emelsz rám? Jaj, de bátor vagy!... – mondta kimérten és küszködve, mint a nagybetegek. – Ereszd el a kezemet!

– Na jól van, Surik... Bocsáss meg...

– Ereszd el a kezemet! – ismételte meg fagyosan az asszony.

– Menj a pokolba! – rivallt rá a férfi, és ellökte a kezét, de továbbra is éberen vigyázta az asszony minden mozdulatát, mert úgy féltette ezt a sértett asszonyt, attól tartott, hogy bármely percben valami nagy bajt csinálhat.

Surocska pedig, mintha csak megértette volna férje riadalmát, elmosolyodott a szája szögletében:

– Ne félj! Nem kell kimentened – mondta, fejével a víz felé bökve.

És mihelyt ezt kimondta az asszony, Geraszim mindjárt megnyugodott, valahogy megkönnyebbült tőle.

– Egy percig se féltem – mondta. – Kipróbálhatod, én nem avatkozom bele. Itt húsz méter a víz – éppen elég.

Surocska lerogyott a padra, kezébe temette az arcát, és sírva fakadt. Tagancev életében nem hallott ilyen furcsa, mélyről feltörő jajveszékelést, nemcsak Surocskától, de még soha senkitől sem. Ült megsemmisülten, múlt és jövő nélkül, csak a kurta pillanatnak élve, amelyben ott zúgott, zengett az asszonyi jajveszékelés. Surocskának rázkódott a lapockája, hullámzott a válla, és amikor Tagancev suttogva, kérlelve föléje hajolt, megérezte arcának nedves forróságát, megcsapta a veríték és a könnyek illata, és most már maga ugrott volna vízbe a legszívesebben.

– No, kedvesem, bocsáss meg!... Nem szabad – mondta neki. – Én mindent megértek... Bocsáss meg... Napsugaram, boldogságom!... Hiszen én nagyon szeretlek... Bocsáss meg!

Surocska régen elcsendesedett már, de ő még mindig beszélt hozzá, vég nélkül könyörögve, hogy bocsásson meg neki, és úgy érezte, hogy a felesége figyelmesen hallgatja őt... de nem érti meg.

Amikor pedig a hajó már Meljuskához közeledett, és az asszony felkelt a padról, finom remegés rázta a testét, és az arcára, erre a gyűrött, agyonsírt arcára ráfagyott a komor töprengés.

A kajütben félhomály volt, de még nem gyújtottak világosságot, így aztán az utasok közül senki sem vette észre az asszony agyonsírt arcát, és ha észrevette is, bizonyára azt hitte, hogy az alvástól olyan. De alighanem egyetlen útitárs sem figyelt fel rá, míg a férjétől támogatva lázas remegésben végigment a kajüt rázkódó padlóján, végig az emberek között, el a fényes szemű kapitány mellett, és férjétől támogatva rálépett a

kikötőpallóra, átszökkent a partra, és vörhenyes köpenyébe burkolózva, szinte megdermedve várta a férjét.

Geraszim gondosan figyelte minden mozdulatát, és az az érzése támadt, hogy az asszony már nem haragszik rá.

A part úgy magasodott a kikötő fölé, mint meredek hullámfal. A füvek és bokrok már engedelmesen belesimultak a szürkületbe szürkéskék színükkel, a perspektívát veszítő esti világban sorra jöttek le a meggörnyedt emberek a hajóról, és felfelé kapaszkodtak a zavarosan csillogó ösvényen. Nehezen lépkedtek zsákjaik súlya alatt, olyanok voltak, mint lomhaléptű, idegen tehervivők.

Csend ült a meredek part fölött. Nyugodt volt a víztükör, csak a hajó zavarta meg csavarjával, amint eltávolodott a parttól. Oldalazva távolodott, nehézkesen és esetlenül, közte és a part közt mind több és több lett a víz, és széjjelgyűrűzött a felszínen, mintha erős források buzognának a mélyből, s azok löknék, taszítanák a hajót.

Amikor a hajó végre elúszott, Tagancev észrevette a víz felett egy férfi sötét sziluettjét, egy szinte plakátra kívánkozó halászfigurát bő viharkabátjában, magas gumicsizmájában, és rádöbbent, hogy Borisz az, pedig úgy emlékezett rá, hogy amaz vattakabátot és bőrcsizmát viselt. Arra gondolt, milyen nyomorúságos érzéssel lépeget a csónakos felé az alkonyatban, miután a zsákokat otthagyta Surocska lábánál, és milyen nyomorúságos ő maga is, amint fél és retteg ettől a férfitól, aki ha észreveszi rajtuk, hogy vitatkoztak, némán és rosszallóan méri majd végig őt.

– Hol vannak a csónakok? – kérdezte krákogva.

– Itt vannak – felelte Borisz. – Ugye, mondtam, hogy jobb csónakon? Legalább egy órája várok.

– Igen – hebegte Tagancev kétségbeesetten. – Igen. Nagyon sajnálom.

És arra gondolt, hogy ha minden másképp alakul és nincs ez a vita, most már asztal mellett ülhetnének, és tréfálkozva emlegetnék a hullámokat.

– Nahát akkor – mondta Geraszim, visszanézve a feleségére –, azt hiszem, szedelőzködnünk kell. Még be kell kérezkedni valahová éjszakára...

Surocska szótlanul otthagyta a zsákot, és lejött a vízhez.

– Te is tarts velünk – mondta Geraszim Borisznak, s közben a feleségét figyelte minden idegszálával, mert rossz előérzete támadt.

– Megiszunk egy pohárkával – mondta, és látta, hogy Surocska már a kikötőhídon lépked, és hallotta Borisz elutasító válaszát.

– Surik – kiáltott a felesége után. – Mondom Borisznak, hogy jöjjön, de nem akar.

Surocska hallgatott, és elrévedő tekintete a távolodó hajót kereste. Didergő, nagyfejű csókára emlékeztetett.

– Nem, Borisz, nem engedhetem el – mondta Geraszim, most megint magázásba csapva át. – Surik, legalább te is hívhatnád!

Az asszony visszanézett, és azt mondta:

– Hova hívjam?... Én sem megyek sehová.

Geraszim zavartan nevetett, aztán csendesen magyarázgatni kezdte:

– Ugyanis... volt egy kis konfliktusunk Alekszandra Vasziljevnával...

Borisz köhécselt, nem tudta, mitévő legyen, Surocskát nézte. Az asszony pedig így folytatta:

– Borisz, vigyen el innen, csak ne kérdezzen semmit... Vigyen el, kérem...

– Csak tréfál – mondta Geraszim. – ...Ostobaság az egész.

– Haza akarok menni...

Geraszim összeszorította a fogát, és némán az asszony felé indult. Az pedig szembefordult vele, és kezét a köpenye zsebébe süllyesztve, komor közönnyel méregette. Geraszim az esti homályban is láthatta kisírt, dagadt szemét. Keményen elkapta, szinte megragadta az asszonyt a karjánál, és fölvezette a partra. Bágyadtan ellenkezett, de azért ment vele, nyűgösen vonszolva a lábát.

– Ereszd el a karomat – mondta.

– Hát nem szégyelled magad? – suttogta a férfi. – Legalább egy idegen előtt...

Surocska csak annyit felelt:

– Te szégyellhetnéd magad.

Borisz a homlokát törölgette, és komoran ráncolta a szemöldökét.

– Na, jól van, barátaim – szólalt meg váratlanul bágyadtan –, maguk vitassák csak meg a konfliktusukat, én meg talán hazamennék... Sötét van már.

– Nem, Borisz – mondta Surocska. – Én nem maradok itt. Talán még elérném az éjszakai vonatot... Vigyen magával.

Borisz szótlanul lement a csónakokhoz.

– Ereszd el a karomat...

– Ne bolondozz már – mondta csendesen Geraszim.

– Borisz! – szólt ismét Surocska. – Nagyon megharagszom, ha nem visz magával, hallja? Becsületszavamra...

Borisz a csónaklánccal csörömpölt, és nem szólt. Aztán csak annyit mondott:

– A csónakjuk ott van a bokrok között.

– Borisz – kezdte megint Surocska –, hát olyan nagy dolog elvinnie a városig? Nagyon kérem... – És csendesen rászólt a férjére:

– Ereszd el a karomat, mert fáj. – Megint hangosan folytatta: – Borisz, hallja amit mondok?

– Miféle emberek maguk egyáltalán? – kérdezte Borisz. – És hogy jövök ehhez én?

Surocska elhallgatott, és Geraszim hallotta, hogy csendesen sírdogál. Még mindig keményen fogta az asszony karját, és miközben gyötrődött a rettenetes szégyentől, amelyet Surocska hozott a fejére, elfúló, bugyborékoló hangon lökte oda a rossz tréfát, amely őt magát is émelyítette:

– Képzeld, Borisz, belédszeretett a feleségem...

Surocska most még hangosabban sírt, hallatszott, amint fel-felzokog.

Borisz ellökte magát evezőjével a parttól, és amikor a csónak kiért a mély vízre, leült az evezőpadra, és a motorral babrált. Végre beindította, és miközben a csónak orrát fordította, és fészkelődve keresett kényelmesebb helyet, visszaintett nekik, és megpróbálva túlkiabálni a motor dübörgését, kiáltott is valamit, és újra kiáltott, és megint integetett... Aztán elhúzott a parttól, felkavarva a vizet.

– Rettenetes nő vagy – mondta Geraszim Surocskának. – És még csak fel sem fogod, hogy megbántottad ezt az embert. – Egykedvűen beszélt. – Mi a fenének bőgsz még mindig? – kérdezte. – Talán jobb, ha sírsz? Úgyis elég ránc van a szemed alatt. Hagyd abba! Mit bőgsz? Na, nyugodj már meg... és bocsáss meg. Úgyis tudom, hogy megbocsátasz. Akkor bocsáss meg most mindjárt, nem mindegy neked? Bocsáss meg, és felejtsd el az egészet. Mind a ketten hibásak vagyunk. Hadd csókoljalak meg...

Aztán lassan kapaszkodtak felfelé a dombra, komorak és megbékéltek voltak. Geraszim akadozva beszélt a feleségéhez:

– Nem szabad nekünk veszekednünk. Rosszul csináljuk. Kifelé veszekszünk. Gondolj csak vissza akármelyik veszeke-

désünkre. Mindig tanúk előtt csináljuk. Kiabálunk, sértegetjük egymást... Pedig nem vagyunk ostobák, és azt hiszem, szeretjük is egymást...

A hátizsákokat cipelni, és közben beszélni a feleségéhez, nem volt könnyű, de nem torpanhatott meg. Úgy érezte, hogy most már túl vannak mindenen: a nézeteltéréseken, a szidalmakon, a sértegetéseken, a szégyenen, még csak azt kell megmagyaráznia a feleségének, milyen ostoba, milyen undok dolog a veszekedés, és Surocska meg fogja érteni, hiszen nem buta asszony. Sőt, nyilván máris megértett mindent, és magába szállt, és most már nem sokáig kell várnia, hogy békésen élhessen e mellett a csinos kis asszonyka mellett, akit ma kis híja, hogy meg nem ütött, de aki mindent megértett, s talán meg is bocsátott. Megint minden rendben lesz közöttük, mint azelőtt, és ő nyugodtan gondolhat horgászatra meg a késői gombákra. Nincs már messze ez a boldogság: csupán néhány gyengéd, helyénvaló szót szól az asszonyhoz, és mind a kettőjüknek könnyebb lesz a szíve. Erre gondolt, és türelmetlenül várta a pillanatot, amikor végre észreveheti majd, hogy a felesége megbocsátott, amikor átjárhatja az érzés, hogy újra boldog, amikor megint a régi barátsággal mondhatja: „Micsoda príma bőr az én kis nejem!" Ez volt az a pislákoló fény, amely felé kapaszkodott, lerázva minden kicsinyes gondolatot, és semmitől sem félt jobban, mint hogy Surocska nem érti meg, nem bocsát meg, és akkor rájuk zuhan a homály, és kettőjük kapcsolata undok káosszá válik.

– Úgyis tudom, Surik, hogy szeretjük egymást... – mondta gyengéden. – Úgye, szeretjük egymást?

Nagy reménykedéssel nézett a feleségére, arcát grimaszba torzította a fáradtság és az idegfeszültség.

– No, felelj nekem – kérlelte az asszonyt.

De az asszony hallgatott, pedig Geraszim érezte, hogy igazat

ad neki, hogy belefáradt már a sértettségbe és a sírásba, és legszívesebben ő is lerázná az egészet, kikapaszkodna belőle, elfelejtené mindazt, ami az imént történt, és mosolyra fakadna. De Geraszim rádöbbent, hogy még korai kérlelnie, elhessentheti a béke reményét vagy inkább a boldogságét, hiszen úgy érezte, hogy a békesség már beköszöntött köztük. De minthogy hallgatni nem bírt, megszólalt hát:

– Te, Surik, még olyan hosszú közös élet áll előttünk. És az életünk csupa idegesség... Mind a ketten túl zaklatott emberek vagyunk. De hát, neked magyarázzam? Hiszen te is tudod jól...

Surocska azonban meglepő válasszal szolgált:

– Ez még nem ok az aljasságra.

– Nem, Surik, nem szabad így beszélned! – Könyörgött. – Nem szabad, kedvesem... Engem már úgysem tudsz megbántani. Inkább próbálj megbocsátani. Úgy kellesz nekem, mint az élet, hidd el, hogy ezek most nem nagy szavak... Úgy érzem magam, mint akit megtapostak, és éppen az lesz a legnagyobb büntetés, hogy megbocsátasz. Érts meg, Surik...

Már a faluhoz közeledtek, és Geraszim, aki Surocska nyomában baktatott, egy percre sem mert megállni, hogy kifújja magát, pedig a két zsák nagyon húzta a vállát. Már beszélni sem tudott a kimerültségtől, csak szuszogott, krákogott.

A faluban ritkás fények égtek, és Geraszim mindjárt megállapodott az első olyan háznál, ahol még ébren voltak. Ledobta a két zsákot a fűre.

Apró, fehér kutya ugrott elő a ház mögül, és vadul megugatta őket. Gyáva kis kutya volt, bozontos farka hol felemelkedett, hol meg hosszan kúszott utána a porban, és ettől az egész

kis jószág olyan hosszúnak, folyondárszerűnek, cseppet sem félelmetesnek látszott.

Surocska figyelmesen nézte a lábánál tekergő, ugató kiskutyust. Geraszim meghatódva fedezte fel a váratlan mosolyt a felesége arcán, kis híján a könnye is kibuggyant, amíg hallgatta, mint szólongatja a kutyát:

– Te kis butuska...

Rászólt ő is:

– Hé, te, zsivány! – És ahogy az asszonyra nézett, ismét ott látta azt a félénk mosolyt az arcán.

Egy vénöreg, magányos anyóka volt a nagy ház gazdája, göcsörtös ujjú, hosszú karú, a két karja mintha a fülétől nőtt volna ki. Görnyedten csoszogott, és ettől olyan érzése támadt az embernek, hogy sandán pillogat. Petyhüdt arca volt, lefittyedt alsóajka. Hangosan beszélt, de kellemes gyerekhangja volt, Geraszimnak nagyon megtetszett.

Az anyóka is mintha megörült volna a két vendégnek, bevezette őket a nagyszobába. A szoba padlója piszkos volt, az ablakok csupaszok, az asztal viaszosvászonnal leterítve, és a sarkain már lyukas, sötétbarna viaszosvászon rég hozzánőtt az asztal lapjához, merevre aszott. Egy széles ágy meg egy hosszú lóca állt a szobában. Rozsdás szögek meredeztek a falból.

Surocska és Geraszim szótlanul mustrálta a szobát, a hatalmas ikont, amely a földön állt, meg a néhány megfeketedett, homályos rajzú ikonocskát, amely e fölött a hatalmas ikon fölött függött a falon.

Geraszim azt mondta az anyókának:

– Hát jó lesz, mit is tehetnénk? Egyelőre ellakunk itt... Aztán mondd csak, nagyanyó, honnan szerezted ezt az ikont?

– Elbontották a kápolnát... – mondta az anyóka –, hát elhoztam.

– Értem – mondta Geraszim. – Hát aztán!... És szamovár van-e?

– Nincs – mondta az anyóka. – Főzőn forralom a teát, villanyon. De forralhatok. Talán forraljak?

– Forralj, nagyanyó – mondta Geraszim.

– Nyaralók laktak itt a nyáron, megígérték, hogy megint eljönnek – magyarázta az anyóka harsány gyerekhangján, és bevonult a maga fertályára. Még onnan is kiabált, a válaszfalon túlról, a nyaralóiról mesélt, hogy mennyi bogyót szedtek azok a nyáron, mennyi gombát besóztak, szárítottak télire.

Geraszim azalatt a csupasz villanykörte fényében Surocska tekintetét leste, hogy abból olvasson ki valamit, abban leljen magyarázatot. Furcsa érzés volt kettesben maradnia ezzel a kedves asszonykával, aki mintha sosem lett volna a felesége. Furcsa volt elgondolnia, hogy hamarosan lefekszenek egymás mellé ebbe a széles, szürke ágyba, betakaróznak ezzel a gyűrött, kék paplannal, amellyel más emberek takaróztak valamikor, az elődeik.

– Nos – kérdezte a feleségét –, megfelel?

Az sóhajtott és rámondta:

– Nekem mindegy.

– Holnap keresünk egy üres házat – mondta Geraszim. – Ez így nem az igazi... De ma, persze, késő van. Mindenütt alszanak.

Surocska most végre ránézett, és elnevette magát. Kisírt, bedagadt szemében bágyadtan, szomorkásan született ez a nevetés.

Geraszim odament hozzá:

– Surik, nagyon szeretlek!... Vetkőzz le, ülj ide mellém. Bocsáss meg! Ugye, már meg is bocsátottál?...

Az asszony levette vörhenyes színű köpenyét, és felakasztotta egy szögre. Fekete pulóverében, fekete nadrágjában

mintha egyszeriben átváltozott volna. Megrázta a haját, és megszokott mozdulatával igazította meg a frizuráját. Leült a sarokba, az ikonok alá, és mereven bámulta a férjét.

– Hát nekem ki bocsát meg? – kérdezte.

Geraszim nem értette, mit akar, és krákogó nevetéssel, szelíden, boldogan beszélt hozzá:

– Kedvesem... hát megbocsátottál! Többé egy szót sem akarok hallani az egészről...

Odament az asszonyhoz, leült mellé a lócára, oldalvást, szinte letérdelve mellé, és átkarolta a vállát. Surocska rásandított, és makacsul megfeszítve magát kérdezte:

– Szóval, neked csak ez a fontos?

– Hagyjuk ezt – mondta Geraszim, és megcsókolta a nyakát. – Hagyjuk ezt most, olyan boldog vagyok.

– Túl könnyen bocsátok meg – mondta az asszony. – Bizonyára rosszul teszem.

– Micsoda okos kis nejem van énnekem.

– Dehogyis, Szim-Szim, buta vagyok én... Szeretnék inkább mást szeretni, nem téged... mondjuk, ezt a Boriszt. Érted, mit mondok? Becsaptuk őt, kinevettük, pedig olyan őszinte volt... Belátod, hogy milyen szörnyű ez?

– Hagyjuk ezt most, kedvesem – mondta Geraszim. – Én mindent belátok... Meg vagy bántva, és mindent a szívedre veszel. Nyugodj meg!

– Különös – mondta mosolyogva az asszony –, valahogy jólesik melletted lennem. Minden olyan jólesik. Jólesik élni, gyűlölni téged, szeretni és megbocsátani... Romlott emberek vagyunk mind a ketten, azért olyan jólesően könnyű minden...

Holdfényes, hideg éjszaka volt. Megizzadtak a bezárt ablakok, megsűrűsödött rajtuk a pára, égszínkék gyöngyöcskékbe púposodott az üvegen, lefutó cseppjei pedig csillogó, halványkék szalagocskákat húztak maguk után.

Bereteszelték az ajtót az ócska, görbe szöggel, és füleltek a neszekre. De olyan csend volt a házban, hogy úgy rémlett nekik: az öregasszony is fülel odaát.

Geraszim elaludt, és horkolni kezdett, Surocska pedig álmatlanul bámulta a mennyezetet, és megint eszébe jutott Borisz, hű kutyaszeme, meg a fakó térképek a szobája falán... „Miféle emberek maguk?" – jutottak eszébe a szavai.

És megint a városra gondolt, a süppedt falú, fehér házakra, a zöld kerítésre, amely mellett borízű almákat árult egy asszony. Rostában hevert az aprószemű, diónyi alma, sűrű, barna szeplő csúfította valamennyit. Ők vettek Geraszimmal a borízű almákból, rágcsálták, s közben azt a gyerekes betűkkel írott hirdetést olvasták az iskolafüzetből kitépett lapon: „Elado eggy ház meg kert... bövebet az alábi cimen."

„Nem – gondolta most –, mindez nem nekünk való... Az a gerendaház meg a kert, meg a kispad a sárga levelekkel. Mi továbbra is ott maradunk a hetediken, és csak ábrándozunk majd egész életünkben arról a kis házról, a kertről, a hatalmas, tiszta tóról. És azért fogunk olyan jólesően, olyan könnyű szívvel ábrándozni erről az úgyis megvalósíthatatlan, egyszerű életről, erről az egyszerű és értelmes munkáról, mert úgysem nekünk való, mert úgyis irreális, mert csak utópia az egész... Ha pedig választanunk kell, megint a zajos várost választjuk, és boldogok leszünk benne... Milyen furcsa mindez! Hát miféle emberek vagyunk mi?"

A kemény párnát, amelyet leterített a nedves törülközőjével, sima, nehéz kőnek érezte a feje alatt. Meg se tudta mozdítani, nem tudta kényelmesebbre igazítani, mindvégig úgy érezte,

hogy a keményre préselt párnából hideg, tapadós nedvesség szivárog, penésszag árad...

Geraszim pedig csak aludt és horkolt jóízűen. Száját eltátotta, fényes, száraz fogai kivillantak, és kékesen csillogtak a holdfényben.

„Mellette könnyű – gondolta Surocska. – Ő okos ember... És ő is könnyen megbocsát, jól tudom..."

Gyöngéden nézett a férje arcába, és kisimította a hajat a szeméből. Magas, helyenként kopaszodó homloka volt a férjének, csillogott ez a homlok.

„Mit csináljak – gondolta Surocska, mintha vitatkozna valakivel –, úgy látszik, szánalmasan gyenge és romlott nő vagyok..."

És most kedve lett volna felébreszteni a férjét, és elsírni magát, odaborulni a mellére, szólongatni: „Szim-Szim, Szim-Szezám, tárulj..."

FORDÍTOTTA ELBERT JÁNOS

HÁROM LEVÉL MEG EGY SÜRGÖNY

Julja nem szerette azt a régi házat a Kozlovszkij utcában. Nem volt benne lift, a szűk, sötét lépcsőházat örökké sült hal- meg macskaszag töltötte be, és amikor Julja a kosaraival felmászott a magasabb emeletekre, mindig attól félt, hogy megcsúszik, és eltöri a kefires- meg tejesüvegeit. Ráadásul a ház lakói nem is voltak jó vevők. A szomszéd házakban, ahová Julja árusítani járt, kiadói dolgozók, újságírók, tudósok laktak, az egyik tömbben pedig csupa színész. Nappal mindig otthon voltak, szívesen vásároltak vajas tésztát, kekszet, drágább fajta édességet, nem verték fogukhoz a garast. Ott vidáman folyt az árusítás. De ebben a házban szegényebb emberek laktak. A lakók fele napközben nem is volt otthon, Julja csengetésére nyugdíjas öregek vagy gyerekek jöttek elő. Julja arcról ismerte valamennyit, előre tudta, ki mit fog venni.

Az egyik földszinti ajtó mögött a csengetésre mindig nyivákoló csaholás hangzott fel, s az ajtó nyílásakor tucatnyi remegő lábú, csupasz kiskutya szaladt ki a lépcsőházba. Gazdájuk, egy lompos öregasszony, aki bifokális szemüveget viselt, minden áldott nap ugyanazt mondta:

– Jaj, kérem, ne adjon nekik cukrot, ebben a korban megárt

nekik a sok cukor... – holott Juljának esze ágában sem volt, hogy akármit is adjon nekik. Az utálatos kiskutyák sokáig ugattak, egymást túlkiabálva, és amikor Julja előszedegette az áruját és zörgött a papirossal, hátsó lábukra állva kérencséltek.

Az első emeleten az öreg Nyuszja néni mindig szomorkásan, kisírt szemmel fogadta Julját. Minden alkalmat megragadott a búslakodásra: ha valamelyik rokona vagy ismerőse megbetegedett, ha a lapok holmi délamerikai árvízről adtak hírt, sőt az is elég volt, ha a földszinti kutyusok közül valamelyiknek a lábára léptek.

– Nem mész férjhez? – kérdezte Nyuszja néni, és bánatosan pillogott Juljára.

– Még ráérek.

– Milyen szomorú: fiatal vagy, csinos, magas sarkú cipőben jársz, mégis egyedül vagy, mint az ujjam.

Nyuszja néni mindennap vett egy zsúrkenyeret, és hetenként egyszer egy doboz kockacukrot. Az aprópénzt sokáig számolgatta hunyorogva, szemét zsebkendőjével törölgetve.

A második-harmadik emeleten lakó nyugdíjasok szintén jóformán semmit sem vásároltak – valamennyinek volt ráérő ideje, hogy maga menjen le vásárolni. Csak a legfelső emeleten lakott egy jövedelmező vevő, egy Pucskov nevű fűtő vagy mozdonyvezető, aki az esti műszakban dolgozott. Álmosan, borzasan nyitott ajtót, és izgatottan tudakolta:

– Hány óra? Nem aludtam el?

És sokat vásárolt: kerek cipót, makarónit, kását, néhány üveg tejet: valószínűleg maga főzött reggelit, ebédet.

Miután valamennyi lakásba becsöngetett, Julja majdnem ugyanolyan nehéz kosarakkal ment vissza a boltba, mint amilyenekkel belépett abba az öreg házba.

Aznap Julja az első emeleten összetalálkozott Majka Beznoszovával, az ismerős postáslánnyal.

– Szia! – kiáltott fel Majka még a földszintről. – Árulunk, árulunk? Meg vagy rakva, mint a teve... Hol vetted ezt a cipőt?

– Régi!

– Ne mondd! Fordulj csak! Amint látom, felvet a pénz! Te, a nylon-áruházba tegnap alsószoknyák érkeztek... állati klasszak! Akarod, hogy neked is szerezzek?

– Már nem divat az alsószoknya.

– Ne mondd! Én meg ma egész nap pénzt kérek kölcsön, venni akartam... Mondd csak – folytatta Majka minden átmenet nélkül – nem tudod, lakik-e valaki a tizenhetes lakásban? Egész héten csöngetek, kopogok, de mintha csak kihaltak volna.

– Két fiú lakott ott – válaszolta Julja elgondolkozva. – Az egyiket, a fiatalabbikat, láttam is nemrég.

– Szimpatikus?

– Hát, nem mondom... Huszonöt éves lehet. Kicsit dadog.

– Teremtő atyám, hisz annak mostanság halt meg az anyja – szólt bele Nyuszja néni, aki kilépett ajtaja elé. – Micsoda tragédia, rákban halt meg, pedig még nem is volt öreg...

– Hová költözött most az a fiú? – kérdezte Majka, és táviratot vett elő táskájából. – „Trusin, Gleb Szergejevics..." Ő az, ugye, Trusin?

– Ő hát, ő az, kedveském – erősítette meg Nyuszja néni hüppögve.

– Három levelet dobtam be hozzá. Tessék, most is itt vannak a levélszekrényben. Egy sima, egy ajánlott, egy légi. Most meg ez a sürgöny.

– Biztos megint történt valami... – és Nyuszja néni máris előkapta gyűrött zsebkendőjét. – Teremtő atyám, most jut

eszembe: hisz nem lakik itt! Most abban az új házban lakik, ami szembe van a követséggel.

– Kijelentkezett, vagy mi?

– Azt már nem tudom, hogy-mint, de a tulajdon két szememmel láttam. Ismerőseimet mentem látogatni, ő meg kinyitja az ajtót, kikukucskál. Az első emeleten van ott is a lakás, bejárat az udvar felől. Üdvözölni akartam, de mire odaértem, már becsapta az ajtót.

– Elviszed neki a sürgönyt? – kérdezte Julja.

– Még mit nem! Az már nem az én kötelességem. Nem járhatok utána mindenkinek!

– Tudod, mit? Elviszem én!

– Mi közöd hozzá?

– Semmi, csakúgy... Beadom, útba esik. Hátha valami fontos üzenet van benne.

– Ugyan már, ne füllents! – mondta rá Majka. – Biztosan tetszik neked! Huszonöt éves, szimpatikus, nőtlen... Meglehet, hogy a végén mégis fölnézek hozzá.

– Ahogy akarod.

– Rendben van. Lásd, milyen jószívű vagyok – mondta Majka. – Ragadd meg az alkalmat. De írd alá az elismervényt. Ha bármi történik, azt mondom majd, hogy a szomszédnője vette át.

Julja aláírta az elismervényt, és zsebre vágta a táviratot.

– Számon kérem ám, vedd tudomásul! – szólt még utána Majka, miközben leszaladt a lépcsőn. – És a lagzira el ne felejts meghívni, hallod-e!

Julja már járt abban a házban, szemben a követséggel: fiúismerősei laktak ott. Különösebb nehézség nélkül megtalálta azt a kapubejáratot meg azt a lakást, amelyben Trusin most lakott.

Megnyomta az újdonatúj csengőgombot, amely alatt még nem volt névtábla; kisvártatva valami érthetetlent motyogtak bentről, de senki sem nyitott ajtót. Julja egy ideig várt, aztán lenyomta a kilincset: az ajtó kinyílt. A szűk folyosón egy lelket sem talált. Beemelte a kosarait, aztán hangosan megkérdezte:

– Van itthon valaki?

– Van, van, jöjjön csak be! – szólt ki a szobából az előbbi érthetetlen hang.

Julja az első pillanatban nem ismerte meg Trusint: alacsony díványon feküdt, bolyhos, vörös plédekkel betakarva. A szoba takarítatlan volt, a székeken fehérneműdarabok, törülközők lógtak, a fal mellett, földre terített újságpapíron, piszkos tányérok. Áporodott dohányfüst töltötte be a levegőt. Trusin arca szürke volt, és nyirkosan fénylett, mint a lázas betegé.

– Jó napot – mondja Julja. – Táviratot hoztam magának.

– Nekem? – Trusin felkönyökölt, és hitetlenkedve tekintett rá.

– Trusin, Gleb Szergejevicsnek.

– Erre a címre?

– Nem, a régire.

– És maga... Hogyan talált meg itt?

– Véletlenül. A szomszédasszonya mondta, én meg azt gondoltam... hátha sürgős!

Trusin átvette a táviratot, futó pillantást vetett a címre, de nem bontotta ki, csak letette a dívány mellé.

– Köszönöm szépen. Milyen figyelmes nálunk a posta.

– Én nem vagyok postás! – Julja rámosolygott: – Nem ismer meg?

– Nem nagyon... – Trusin ismét kétkedőn, szinte aggodalmasan nézett rá. – Pedig valahogy ismerős az arca...

– A Csemegétől vagyok. Tejet, kefirt, zsömlét hordok ki.

– A kosaras lány! Hát persze! Szégyen-gyalázat, hogy nem ismertem meg!

– Ugyan!

– Pedig magát nem könnyű elfelejteni. Mindig olyan... jószívűnek, merengőnek látszott. És egy kicsit szórakozottnak. Szerelmesek arcán látni néha ezt a kifejezést. Mindig szerettem volna megkérdezni, mire gondol.

– És most mi történt, beteg?

– Nem, csak egy kicsit eluntam az életemet.

– Nem kell valami? Tudniillik kosárral jöttem.

– Nem tudom, izé... nem vártam... Különben is gondoskodnak itt rólam.

– Látom, hogy hogy gondoskodnak.

Julja kiment a folyosóra, fogott egy zsúrkenyeret, egy üveg tejet, majd, némi gondolkodás után, egy csomag tejkaramellát, ami a kosár legalján lapult.

– Nincs véletlenül... cigarettája? – kérdezte Trusin habozva, mikor Julja letette melléje az élelmiszert.

– Cigarettát nem árulok.

– Kár.

– Hatvannyolc kopejka az egész.

– Ott a pénz az éjjeliszekrényen. Vegye el. Nagyon szépen köszönöm a kedvességét.

– Ugyan, semmi az egész. Javulást kívánok.

Már megindult kifelé, amikor eszébe jutottak a levelek.

– Igaz, Gleb Szergejevics, három levél is van otthon a ládában. Hozzam el?

– Nem érdemes – válaszolta Trusin rövid gondolkodás után.

– Igazán nem fáradság! Csak adja ide a levelesláda kulcsát.

– Köszönöm, hadd maradjanak csak ott. Egyszer majd elmegyek érte magam.

– Hát... ahogy tetszik.

Az utcán por és verőfény fogadta; mikor kilépett a kapualjból, megállt, és pislogott egy ideig, amíg a szeme hozzászokott az éles világossághoz.

Az utcán hemzsegtek a járókelők, mint mindig – a város szívében az emberáradat nem apad le még napközben, munkaidőben sem; soha el nem fogyó sorok állnak a trolibusz-megállónál, a mérges-piros szódavíz-automatáknál, a trafikos kioszknál meg a nylon-áruház elé kirakott alumíniumstandok előtt; türelmes tömegek állnak az átkelőhelyeknél, és surrogva, sustorogva, forró levegőhullámokat verve, megállás nélkül suhannak a szürke, zöld meg vakítófekete autók, a turistákat szállító, kék autóbuszok, a megkülönböztethetetlenül egyforma trolibuszok, és aztán megint fekete, sötétkék, zöld autók, egyformán csillogó-villogó krómozott veretekkel, s ablaküvegükben egyformán visszaverve a mérges-piros automatákat, a fák poros lombját meg az átkelőhelyeknél türelmesen várakozó embercsoportokat.

Mikor a könyvesbolt kirakatához ért, valaki belülről megkocogtatta az üvegtáblát. A pultnál álló szőke fiú integetett, és kikiáltott neki valamit, duzzadt ajkát nevetségesen elbiggyesztve. A kirakatban sok-sok cserepes virág sorakozott, és a fiú úgy festett, mint holmi vízinövények között hangtalanul úszkáló, nagy hal. Julja egy ideig nézte, végre nagy nehezen megismerte – tán két hete találkoztak közös ismerősök házában. Úgy emlékezett, Igornak hívják.

Biccentett és megállt. Igor gyorsan összekapkodta a pulton heverő könyveket, valahová bedugdosta, és az ajtóhoz ugrott.

– Szevasz! – köszöntötte. – Mit csinálsz ma este?

– Hát... Semmit.

– Csapódjunk össze, jó?

– Attól függ, milyen célra.

– Lesznek egy páran, fiúk meg lányok. Csörgünk egyet. Új lemezek is vannak. Csodát nem ígérek, de egyébként minden úgy lesz, mint a legfinomabb házaknál.

– Majd meglátom – felelte Julja. – Este megmondom.

– Az nem megy. Előre kell tudnom.

– Jó, akkor hívj föl később.

– Helyes! – Igor noteszt, csillogó Parker-töltőtollat rántott elő. – Á, bé, cé... i, ká, el... ju... Julenyka... Ha tudtam volna, hogy van telefonod, már rég fölhívtalak volna.

Fölírta a számot, meglóbálta a noteszt, hogy a tinta megszáradjon.

– Oké! Este beszélünk.

– Beszélünk.

– Bocsáss meg, megyek vissza őrségre, másképp begurul a főnök.

Azzal visszament az üzletbe, és Julja még látta, ahogy a pult fölé görnyedve serényen, nesztelenül úszkál a vízinövényvirágok között; szürke munkaköpenye úgy lebbent, mint akváriumbeli hal uszonya.

Félötkor leadta a bevételt, bevásárolt és hazament. Estére még fülledtebb, még forróbb lett a levegő, az emberek sűrű tömegben hullámzottak, mintegy végtelen sorba tömörülve; a túlzsúfolt trolibuszok megereszkedtek, félredőltek, hágcsójukon még nők és öregek is lógtak. A szódavizes automatáknál nyitott overallos műszerészek buzgólkodtak: estére számos automata elromlott, nem bírta a szüntelen munkát, és a műszerészek a sokasággal mit sem törődve, ráérősen javították őket, csavarhúzóikat meg franciakulcsaikat a vizes aszfaltra, a járókelők

lába alá szétrakva. Az autók pedig változatlan áradatban suhantak az úttesten, fekete, zöld, szürke kocsik előzték meg az autóbuszokat, átrendeződtek, helyet cseréltek, gyorsan, gépies vidámsággal robogtak, éppoly forrók voltak, mint kerekük alatt az aszfalt, s éppoly céltudatosak, mint maga az utca, amely úgyszólván kereszteződés nélkül, nyílegyenesen, hosszan terült el, fehér vonalakkal sávokra osztva, akár a futópálya a stadionban.

Julja szobájának ablakai a térre néztek, ahol az autóáradatok különböző szinten metszették egymást, az egyik sor mélyen a föld alá bújt, alagúton áthaladva, a másik magasan fölötte ívelt át. A házban éjjel-nappal rezegtek az ablaktáblák, csörömpölt az edény a polcon, és ha az ember egy poharat az asztalon felejtett, apró ugrásokkal magától az asztal szélére siklott, leesett és összetört. Szürkülettel a téren kigyúltak a lámpák. Az egyik, a legközelebbi, úgyszólván éppen szemben volt Julja ablakával, vakító s ugyancsak remegő, fehér fénye késő éjszakáig megvilágította a szobát. Elalvás közben Julja lezárt szemhéján keresztül is mindig látta ezt a remegő lámpafényt, meg az autók jelzőlámpájának kurta, piros felvillanását, ahogy felkúszott a falon a mennyezetig.

Anyja már bekapcsolta a televíziót, és ott ült a díványon, gyógyszerestubusokkal körülrakva.

– Jó estét – köszöntötte Julját. – Mi újság?

– Semmi különös.

– Minden rendben?

– Rendben.

– Biztosan fáradt vagy!

– Nem. – Odalépett anyjához, és megcsókolta orcáját. – Igazán nem vagyok fáradt.

– Többször is telefonáltak neked.

– Kicsoda?

– Azt mondja, ismerős. A nevét nem mondta meg.
– Annyi baj legyen. Nem akarsz enni?
– Majd később, veletek együtt.
– Hol vannak a kislányok?
– Lenn játszanak az udvaron. Most remek műsor következik, külön a gyerekeknek, de nem akarják megnézni. Unszoltam, rábeszéltem őket, hiába.

Amióta Julja édesanyja nyugdíjba ment, minden áldott este ott ült a televíziós készülék előtt. Napközben rádiót hallgatott, már reggel hétkor bekapcsolta, mikor Julja munkába ment, és este hatkor kapcsolta ki. Délután öt és hat között rövid szünet volt, anyja azalatt ráért minden szükségeset megbeszélni Juljával. Azután pedig megkezdődött a televízióműsor. Anyja már jó előre bekapcsolta a készüléket, hogy az adás kezdetéig bemelegedjenek a csövek, és minden be legyen állítva: fény, hang, élesség. Előre odakészítette maga mellé a gyógyszereit is, hogy ne kelljen felállni érettük; az órát sem kellett figyelnie: a gyerekműsor után következett a rezerpin, a film után az altató, minden ott van a keze ügyében. Eleinte még akadt olyan műsorszám, amelyik nem tetszett neki, de később megszokta, megnézett mindent egymás után, a televíziós híreket, az „Október gyermekei"-t, a „Jön a tavasz" című filmszkeccset, a „Sporthíradót", a riportot, a játékfilmet, utána újra a televíziós híreket, amíg a bemondó vagy a bemondónő el nem búcsúzott a nézőktől: „Nyugodalmas jó éjszakát, elvtársak!" Akkor kezdett hatni az altató, és az asszony nyögve, ásítozva lefeküdt. Az utóbbi esztendőkben mindig tájékozva volt a legfrissebb hírekről, még beszédébe is állandóan hírlapi fordulatokat szőtt. Ha Julja azt mondta, hogy a boltban ma nem lehetett kolbászt kapni, anyja nyomban rávágta:

– Mit akarsz, a közellátást még nem sikerült kielégítő módon megszerveznünk.

Az időjárásról efféléket mondott:

– Vidd el az esőkabátodat, nyugat felől zivatarfront közeledik.

A társbérlők még nem jöttek haza munkahelyükről, Julja így mindjárt megfürödhetett, nem kellett kivárnia a sorát. Elmosogatott, megfőzte az ebédet másnapra, aztán visszament szobájába. A falon túl két hang a tavaszi vetésről csevegett a televízióban. Az ablaküveg rezgett, s amikor Julja odaszorította hozzá a homlokát, forrónak, ragacsosnak érződött, és olyan zajt csapott, mint a fogfúrógép. A téren a neonfények a szállodán, a színházon meg a metro lejárata fölött. Kék és piros fényfoltok estek az aszfaltra, az autók lakkozott háta is tovasodorta őket, a téren át egyforma fényfoltok, fénysávok siklottak, s tűntek el az aluljáróban.

– Julja, telefonhoz kérik! – szólt be az egyik szomszéd a folyosóról.

Igor telefonált.

– No, mit határoztál, öreglány? Elmehetünk érted motoron?... Mért nem válaszolsz?

Az ablakcsörömpölés meg a telefon halk búgása mögött Igor hangja távolinak tetszett, mintha más városból beszélne.

– Nem tudom – válaszolta Julja. – Nem tudom, érdemes-e.

– Hogyne volna érdemes! Mindjárt ott leszünk.

– Nem bánom, gyertek.

– Oké!

Julja gyorsan átöltözött, vacsorához terített anyjának és két kis húgának.

– Mama! – szólt be az ajtóból. – Elmegyek egy kis időre. Hallod, amit mondok?

– Persze hogy hallom – válaszolt az anyja. – Mindjárt megyek, egy pillanat.

Szokása szerint most sem értette, amit Julja mondott; csak ült, a képernyőre meredt, és a keze a gyógyszerestubuson matatott gépiesen.

A vendégek Igor kis szobájában gyülekeztek, amely tele volt zsúfolva ócska, rozoga mahagónibútorral.

– Honosítsuk meg az atomkor lakberendezési stílusát! – javasolta Igor. – Nem kell hozzá se szék, se asztal. Hordjátok ki ezt a sok ócskaságot, gyerekek! A padlóra újságot terítünk. Nem, nem az estilapot, azt hagyjuk meg az ősöknek. Az újságra kirakjuk a konyakot meg a fekete kaviárt. Így ni. Más nincs, le a fényűzéssel! Hát te mért vagy olyan hervadt, Julenyka?

– Semmiért. Ne törődj velem.

– Mindjárt fölteszünk egy lemezt... Hol van a „Copacabanai éjszaka"?

– Megvan a „Marino"? – kérdezte Julja.

– Meg!

– Hát a „Kalypso"?

– Minden megvan. A magnót majd később vetjük be.

– Mityka Rubinstein?

– Ő hát – kacsintott Igor. – Nincs párja. Unikum!

Sokan voltak, de a vendégek egy részével Julja már találkozott egyik vagy másik ismerősénél. Volt köztük két nővér, mind a kettő stewardess, franciául beszéltek egymással; volt egy Jean nevű női fodrász – Julja egyszer nála daueroltatta a haját – aztán egy színész egy művészegyüttesből, aki ha ivott, mindig verseket szavalt. De azok is, akikkel Julja sosem találkozott, úgy viselkedtek, mint a régi ismerősök. A földre

telepedtek, az újságokra, és Igor konyakot töltött a poharakba.

– Gyerekek – mondta – legyünk erősek: ne együnk az első pohár után! Drága a kaviár!... Julenyka, mi lelt? Miért nem iszol?

– Nincs kedvem. Nem vagyok hangulatban.

– Majd csinálunk hangulatot. Minden tőlünk függ. Tudod, mit: öntsünk föl a garatra mi ketten külön, amíg van tartalék. Oké?

– Nem.

– No, és ha mégis piálnánk egyet?

– Mondd, Igorka – kérdezte Julja –, hol vetted ezt a dzsinszt? Az Arbaton?

– Úhüm.

– És az inged cseh? Hogy is hívják ott az ilyet, „Sumava", vagy mi?

– Valami afféle, de mért mondod?

– Csak úgy. Hirtelen az az érzésem támadt, hogy mindent tudok.

– A vicceimet, vagy mit?

– A vicceidet is, meg minden egyebet is. Hogy mi lesz ma. Hogy kezdünk csörögni, milyen vicceket fogunk mesélni. Valaki biztosan elmondja a viccet a Pavlov-féle kondicionált reflexről. Tudod, ahogy a kutya a gondozójában kifejlesztette a reflexet. Valaki biztosan elmeséli, ugye?

– Egyszóval mindent tudsz előre – szögezte le Igor. – Minden bosszant, mindent halálosan unsz. Így van?

– Nem – válaszolta Julja. – Valószínűleg jól fogok mulatni. Megjön a kedvem, Igorka. És az egészben a legszomorúbb éppen az, hogy jól fogok mulatni.

– Én is látlak téged, a koporsóban, fehér papucsban – mondta Igor.

– Ne sértődjél meg. Klassz fiú vagy.
– Nem sértődöm meg. Rendes nő vagy.
– Ebben maradunk.
– Ebben hát. Nem tetszünk egymásnak, és... oké.
– Igazán ne sértődjél meg. Rendes fickó vagy. És a többiek is rendesek, egytől egyig. Ha legalább egy volna köztük, aki nem az, de mind rendes.
– Szerintem tökrészeg vagy – mondta Igor. – Egyetlen pohár konyaktól halálosan berúgtál.
– Igazad van. És ne haragudjál. Petyának, a színésznek van külföldi cigarettája. Kérd el tőle az egész paklit, jó? Az én számomra!
Igor helytelenítően elbiggyesztette ajkát, de azért odament Petyához, és elkérte a cigarettát.
– Neked is van cigarettád, ugye, Igor? Biztosan „Vega"!
– Eredj már!
– Add ide, Igorka, add nekem, ne kéresd magad.
– Minek az neked?
– Egész éjszaka cigarettázni fogok.
Összeszedte a cigarettát, és mialatt Igor lemezt cserélt a lemezjátszón, észrevétlenül, senkitől sem búcsúzva, megszökött.

A sorok most a taxiállomásnál meg az éttermek bejáratánál álltak, éppúgy, mint minden este; a neonreklám a felső emeleten egyenlő időközökben kattant, színét változtatva: mintha fotocella számlálná az embereket.
Mikor Julja befordult a követség elé, az épület bejárata fényesen ki volt világítva. A lépcsőn sötét ruhás férfiak és rövid estélyiruhába öltözött nők jöttek lefelé szép kényelmesen. A hangszóróba férfihang mondta be tagoltan: „Az Associated

Press tudósítója kocsiját kérjük a bejárathoz... Az olasz követ úr kocsiját kérjük a bejárathoz..."

Julja megállt a szemközti járdán, és onnét nézte a diplomaták eltávozását. Nem először látta, mégis érdekelte. Olyan, mint a mozi. A legközelebbi autóhoz ketten léptek oda, egy aszott, dércsípte aggastyán, meg egy fiatal nő. Az öreg nevetgélve, lassan nyitotta ki a kocsiajtót, kulcsával sehogy sem talált bele a zárba. A nő cigarettázott. Elegáns ruha volt rajta, napbarnított nyakán gyöngysor. Julja a táskájában kotorászott, ceruzát vett elő, és a cigarettadobozra sebtében felvázolta a ruha szabását. A nő két lépésnyire állt tőle, de nem vette észre. Az öreg végre kinyitotta a kocsiajtót, és a nő be akart ülni.

– Halló – szólt rá Julja fesztelenül. – Várjon egy percig. *Tout de suite.*

A férfi meg a nő várakozóan tekintettek rá; Julja ezalatt befejezte a rajzot, és még egybe is vetette eredetijével, pontos-e?

– *Merci* – mondta. – Minden rendben van. Nagyon *merci.*

– *What do you want?* – kérdezte a nő.

– Semmit – felelte Julja. – Oké. Mehetnek.

Rámosolygott a nőre, és elhaladt mellette; a nő a kormánykerékhez ült, az autó hatalmas, vörös lámpaszemeivel pislogva elindult, és egy pillanattal később már elveszett a többi tovasikló fény között. A hangszóró pedig tovább szólította a sofőröket: „A követ úr kocsiját kérjük... A tudósító úr kocsiját kérjük..." A szemközti ház udvarán áthaladva, sőt a lépcsőn fölfelé menet, ahonnét kilátott az alkonyuló égre meg a Kreml csillagaira, Julja egész idő alatt hallotta ezt a hangot, és maga sem tudta, miért, furcsa vidámság lett rajta úrrá.

Az előszobaajtó most sem volt bezárva. Julja belépett, megkereste a villanykapcsolót.

– Jó estét!

– Ki az? – szólt ki Trusin a szobából.

– Megint én vagyok. Szabad bejönnöm?

Trusin a díványon feküdt, és nyilván olvasott: fejénél műanyag-olvasólámpa égett, párnája alól kilátszott a könyv.

– Még egy sürgöny?

– Nem! – válaszolta Julja és felkacagott. – Hová gondol! Csak úgy, feljöttem. Cigarettát is hoztam.

– Köszönöm! Cigaretta... hát ez igazán nagyszerű! Meghozzá külföldi!

– Amilyen volt.

– Olcsóbbat is vehetett volna.

– Sebaj – mondta Julja. – Szívja egészséggel. Csak a dobozt kérem majd vissza, jó? Arra tudniillik egy ruhafazont rajzoltam le.

Trusin rágyújtott, élvezettel szívta be a füstöt. Most jobb színben volt, mint nappal, talán azért, mert közben megborotválkozott. A szeme is megélénkült.

– Nagyszerű! – ismételte. – Hogy jutott eszébe?

– Magam se tudom. Egyszer csak eszembe ötlött. Leülhetek?

– Hogyne, persze. – És Trusin közelebb húzta a széket. – Bocsássa meg, hogy így...

– Különben, hazudtam az előbb – folytatta Julja. – Őszintén szólva, egész délután sokat gondoltam magára. Életemben először láttam, hogy valaki nem olvas el azonnal egy táviratot, amit kapott. Szerintem mostanáig sem bontotta fel, igaz?

– Igaz – hagyta helyben Trusin. – A rejtély megoldása különben roppant egyszerű: körülbelül tudom, hogy mi van benne.

– És ami a levelekben van, azt is tudja?

– Azt is tudom.

– Mégis furcsa – mondta Julja – Én, ha tudnám, akkor se bírnám ki.

– Semmiség – mondta Trusin. – Ilyet is látott már a világ.

Elhallgattak; a nyitott ablakon át behallatszott a hangszóró tagolt felszólítása: „A... követ úr kocsiját kérjük a bejárathoz."

Az óra a Szpasszkij-tornyon tízet ütött.

– A közelben lakik? – kérdezte Trusin.

– Nem nagyon. De itt a közelben voltam meghíva.

– És hogyhogy olyan korán jött el a vendégségből?

– Úgy adódott.

Trusin felült a díványon.

– Nem lenne kedve sétálni egyet?

– De hiszen maga beteg!

– Dehogy vagyok beteg. Rosszkedvem volt, elmúlt... Hipochonder vagyok, mindjárt azt képzelem, hogy beteg vagyok, még a lázam is felszökik.

– És meggyógyulni is akkor tud, amikor akar?

– Nem, azt még nem. Ahhoz külső hatás is kell.

– Biztosan megzavartam! Vagy talán várt valakit?

– Nem, dehogy, hová gondol! Becsületszavamra. Egyszercsak kedvem szottyant egy kis sétára.

– Mégis furcsa – ismételte Julja. – Nem lakik otthon, leveleit, táviratait nem bontja föl. Nappal ágyban fekszik, mint a beteg, este pedig sétálni megy.

– Várjon csak! – fogadkozott Trusin. – Maga még semmit se tud rólam!

Kiléptek a kapun, Trusin rágyújtott, és kissé megjátszott élénkséggel így szólt:

– Három út nyílik előttünk. Ha jobbra megyünk, agyoncsap-

juk az időt. Ha balra megyünk, elveszítjük a fejünket. Ha egyenesen megyünk...

– Nos?

– Akkor nem tudni, mi lesz.

– Menjünk egyenesen – mondta Julja.

Az utcán szellő himbálta a lámpásokat. A füstös fénykévék hullámzottak, hangtalanul összecsaptak, majd újra szétváltak.

– Szólongatják egymást az utcai lámpák – mondta Trusin. – Látja?

– Kezet nyújtanak egymásnak.

– Nem, szólongatják egymást. Mindig messze vannak egymástól, unatkoznak. Esténkint szólongatják egymást. Éjszaka közepén aztán összesereglenek és beszélgetnek.

– Ezt még sose láttam, pedig nekem is van egy lámpabarátom az ablakom alatt.

– De én láttam. Tovább is egyenesen megyünk?

– Egyenesen.

Átvágtak a téren, lementek a rakpartra. A hajókikötőben még zajlott az élet, a kőpartnál hófehér sétahajó ringott, zene is szólt rajta. A parton büfé is működött, ponyvatetejét lebegve csattogtatta a szél.

– Ha egyenesen megyünk, az utunk erre a jégtörőre visz – mondta Trusin. – Felszállunk, jó? Csak előbb egy pillanatra beugrom a büfébe...

Óriási zacskóval tért vissza: cukorka, narancs meg két citrom volt benne.

– Kinek vette a citromot?

– Majd meglátjuk.

Odamentek egy pallóhoz; egy rosszkedvű matróz, oda sem nézve, letépte a jegyük felét, aztán leszólt valakinek:

– Elegen vagyunk, Szergej, indulás! – És abban a pillanatban remegni kezdett a hajótest, felkavarodott alattuk a víz.

– Mintha csak ránk vártak volna!
– Hát persze!
– Hová megyünk?
– Egyenesen – mosolygott Trusin.
– Meddig szól a jegyünk?
– Végig.

A fedélzeten kevesen voltak, senki sem táncolt a zenére; az utasok a korlátnál álltak és lenéztek.

– Szedjen cukorkát meg narancsot – rendelkezett Trusin. – Többet, többet! Hogy legyen tartaléka. Most pedig segítsen nekem.

Halkan megindultak a korlát mentén. Trusin egy pillanatra megállt egy tarka szoknyás, fiatal lány mellett, és észrevétlenül a zsebébe csúsztatott néhány cukorkát.

– Kár, hogy kicsi a zsebe... – súgta. – De ott látok egy nagyobbat, tátongót... Rakja tele! Meg ott annak a kislánynak is adjunk!

Egy-egy marék cukrot tettek még két lány zsebébe, narancsot raktak egy kalapba, amely gazdátlanul feküdt a lócán, és így végigjárták csaknem az egész fedélzetet. Julja nevetve segédkezett Trusinnak.

– Érdekes lesz, amikor megtalálják! – mondta. – Majd megnézzük, ugye?

– Mi jut eszébe! – tiltakozott Trusin. – Nézni nem szabad. Azt el kell képzelni. Igaz, a citrom még megmaradt!

– Kinek adjuk?
– Akinek akarja.
– A matróznak, aki letépte a jegyünket.
– Helyes. Neki ma még fel kell önteni a garatra, mégpedig Szerjogával együtt. Éppen jó lesz nekik a két citrom. Azonnal megszabadulunk tőle, aztán az első állomáson kiszállunk....

Julja nem tudta, hová kerültek – nyilván valamiféle parkba. Körös-körül fekete fenyők meredeztek, korhadás- meg gombaszag mindenfelé, a város zaja nem ért el idáig, de a hajóállomásról odavezető út aszfaltozva volt, s fölötte trolibusz-vezeték húzódott.

– Tudja-e, hogy én még sose ültem sétahajón? – kezdte.

– Ne mondja!

– De, komolyan. Lehet, hogy kislány koromban elvittek, de arra már nem emlékszem. Valahogy úgy jött ki, hogy sose volt rá alkalmam. És igazi, nagy hajón se utaztam soha. Meg repülőgépen se.

– Fél?

– Nem, csak hát nincs hová repülnöm.

– Szabadságra, délre.

– A szabadságomat mindig itthon töltöm.

– Hogyhogy?

– Anyámmal élek, két kis húgommal. Nem hagyhatom el őket...

– Sebaj – mondta Trusin biztatón, vidáman, és belekarolt Juljába. – Hosszú az élet! Még megunhatja a repülést is, a hajókázást is. Miért áll meg?

– Azt hiszem, ideje visszafordulnunk.

– Ugyan már! Eszébe ne jusson.

– Késő van. Elmulasztjuk az utolsó hajót.

– Hát aztán!

– Nem tehetem. Holnap kora reggel munkába kell mennem. Hány óra?

– Nem akarom megnézni – felelte Trusin.

– Akkor megnézem én.

– Nem engedem. Nincs idő. Nem létezik.

A trolibusz-vezetéket tartó betonpóznánál álltak. Trusin

levette csuklójáról a karóráját, és nagy lendülettel nekiverte a póznának. Az óra üvege megcsörrent, fényes, pici kerék hullott belőle az aszfaltra.

– Nincs idő – ismételte Trusin. – Nincs semmi. Csak az erdő, csak az út, csak mi ketten, maga meg én. Bár maradna mindig így.

Átölelte Julját, lehajolt, és arcát a lány orcájához dörgölte. A fenyők csúcsa felett áttetsző, sárga felhőcskék úsztak; a sötét ágakról néha fenyőtű hullott le, és nedvesen villant a lámpafényben. Furcsa lámpa világított: nagyon magasan függött a fenyőfák felett, ezüstösen, hidegen fénylett. Julja csak jó sokára ébredt rá, hogy az a lámpa a hold.

– Nem szabad – mondta, és kibontakozott Trusin öleléséből. – Nem szabad, vagy mindjárt elbőgöm magam.

Sokáig szótlanul bandukoltak, s az út visszavitte őket a folyópartra. Messze lenn halványan sárgállott a föveny, s a víz nagyon-nagyon feketének, olajosnak tetszett, a lámpavilág hosszú fénysávokban verődött vissza benne. Mindegyik fénysávból sárga foltok váltak ki, leúsztak az árral, és eltűntek szem elől, helyükbe pedig újak támadtak – ugyanolyan remegő fényfoltok sorai, futó fényreklámhoz hasonlatosak.

– Bocsásson meg... – kérte Trusin kissé dadogva. Nagy néha Juljára sandított, s látszott, hogy nehezére esik a beszéd. – Bocsásson meg. Nem akartam megbántani...

– Nem bántódtam meg – válaszolta Julja. – Nem azért mondtam, nehogy azt higgye.

– Mégis bocsásson meg – ismételte Trusin.

– Nem, nem, ne higgye... Szóval, én egész másért... Tudja, kijöttünk ide hajón, és itt a fenyők, az ég, és a vízcsobbanás... Minden olyan más. Ugye, nem érti?

– Mondja csak el.

– Nem is tudom, hogy fogjak hozzá... Tudja, amikor kicsi voltam, iskolába jártam. Az iskola ott volt velünk szemben, a tér másik oldalán. Reggel a tér egyik oldalán mentem, hazafelé meg a másikon. Be kellett néznem a boltba, ahol az anyám dolgozott, és megmutatni neki az osztályzataimat. Így aztán egy kis kör kerekedett ki. Ezt a kört jártam télen, tavasszal, ősszel, évekig. És megszoktam, ez lett az *én* köröm, érti? Tudtam, hogy reggel a tér egyik oldalán kell mennem, mert úgy közelebb, és hazafelé a másikon. Cseperedtem, a tér is megváltozott, később anyámat másik boltba helyezték, én meg csak jártam, jártam a körömet. Aztán egy nap megmakacsoltam magam. Nem mentem el az iskolába. Sütött a nap, a hó kásásan olvadt a lépteim alatt, mindenfelé csorgott, csepegett... Csodálatosan remek volt, járkáltam az utcán, és néztem, néztem. Legbelül pedig remegtem félelmemben, és néha majd elbőgtem magam... És ez mostanság is néha megesik velem.

– Ma is így volt?

– Ma is. Megyek a fenyők alatt, nézelődöm, belehelem a szagukat, és legbelül félek, és bőgni szeretnék. Mint akkor az utcán. Ugye, nevetséges így kívülről nézve?

– Nem – válaszolta Trusin rövid gondolkodás után.

– Most is megvan a köröm. Csak valamicskével nagyobb. Hazulról a boltba, aztán kihordom az árut, aztán vissza a boltba, aztán megint haza. És ez így lesz mindig. Egész életemben.

– Ki tudja! – mondta rá Trusin kissé erőltetett vidámsággal. – Egyik napról a másikra minden megváltozhat!

– Nem hiszem.

– Ki tudja, egyszer csak férjhez megy, és elrepül a világ végére!

– Elutazni szívesen elutaznék, ha lehetne, de ami a férjhez-

menést illeti... nem tudom... Maga például ismer olyan fiatal házaspárt, amelyik boldogan él? Nem veszekszik, nem csalja meg egymást?

– Valahogy sose figyeltem. Biztosan van ilyen.

– Én még nem láttam. Viszont a legtöbb barátnőm vagy elvált, vagy válni készül. Pedig se nem csúnyák, se nem ostobák, se nem könnyelműek.

– Hát akkor miért?

– Hát csak... Nem sikerül. Általában milyen az a szerelem? Tűrnek, elviselik a rosszat, aztán hozzászoknak, beletörődnek, és már nincs semmi jó, még a reménység se, hogy valami jó legyen, mégis tovább tűrik. De hát az ember másképp szeretné...

– És maga tudja, hogy milyen az a másképp?

– Nem, nem tudom – felelte Julja. – Csak reménykedem.

Leültek a vízparton egy rakás szálkás fenyőfadeszkára, amely még langyos volt a nappali melegtől. Vontatógőzös homokkal teli uszályt húzott lefelé a folyón, és az uszályon egyszer csak ugatni kezdett egy kutya. Olyan váratlan volt ez a kutyaugatás a sötét folyó kellős közepéről, a magas és látszólag kihalt uszályról, hogy Julja meg Trusin egyszerre elmosolyodtak.

– No, és most mi lesz? – kérdezte Julja.

– Miről beszél?

– Mindig ugyanarról. Elmulasztottuk a hajót. Most mit csinálunk, gyalog megyünk haza, vagy várunk reggelig?

– Ahogy akarja. Én szívesen ittmaradok reggelig.

– Nem, azt hiszem, mégis inkább gyalogolnunk kell. Egy kicsit pihenünk, aztán elindulunk. Nem sajnálja az óráját?

– Nem, nem sajnálom – felelte Trusin.

Kivette a dobozból az utolsó cigarettát, rágyújtott, a dobozt visszaadta Juljának:

– Tessék, a rajza.

– Eldobhatja – mondta Julja. – Csak úgy unalmamban firkantottam oda.

Állát térdére támasztotta, úgy nézte a távolodó uszályt.

– Mire emlékeztetik a vontatógőzös lámpái?

– Repülőgépen is vannak ilyenek – válaszolta Trusin. – Meg néha autóbuszon.

– Meg a karácsonyfán... Most tudom csak, mért borultam ki annyira. Mert éjszaka van. Éjjel, mikor feljön a hold meg a csillagok, egészen másnak látszik a földünk. Az ember úgy egészben látja, mint a glóbust. És magamagát olyan picurkának... Érzett már ilyet?

– Éreztem.

– Nem sajnálja, hogy olyan keveset fog látni életében?

– De sajnálom.

– Elgondolom: hány tenger van a világon, hány város, ismeretlen ország. És én azt mind nem fogom látni. Se a Földközi-tengert, se Afrikát, se Ausztráliát. Még a mi Távol-Keletünkre se jutok el soha.

– Se a Vénuszra, se a Marsra vagy a Szaturnuszra – folytatta Trusin. – A mindenség beláthatatlan. Nem lehet fölmérni a fölmérhetetlent!

– Ne nevessen ki. Hiszen a legtöbben közülünk tényleg nem jutnak el sehová. Még a Távol-Keletre se... Én pedig világéletemben csomagokat fogok cipelni egyik utcából a másikba.

– Ebben áll az emberi tevékenység lényege – mondta Trusin. – Megfogni az egyik helyen, átvinni a másikra. Ebben minden bennefoglaltatik. Gondolja csak meg. Egyébként az ember meg is változtathatja a foglalkozását.

– És megtalálhatja azt, amiben örömét leli?

– Meg hát.

– És mondja, sok olyan embert ismer, aki azt csinálja, amiben örömét leli? És maga pontosan tudja, mi az, amiben maga örömét lelné?

– No, ez már igazi orosz beszélgetés – mondta Trusin. – Tipikus. Minél tovább folyik, annál mélyebbre szánt. Hanem valamit akarok mondani: én ma becsaptam magát. És ezt most utólag röstellem, mert maga nem való az ilyesmire, mert... Szóval, nem tudom. Nem alkalmas. Maga biztosan mindig első felbuzdulásában cselekszik. Emlékszik: Talleyrand mondta, hogy óvakodnunk kell a lélek első felbuzdulásától, mert az mindig a legőszintébb... Nohát, maga nem fél ettől. És ezért magával nem szabad a második vagy a harmadik, vagy az isten tudja, hanyadik szerint viselkedni...

– És maga úgy viselkedett?

– Éppen erről van szó. Felvágás volt az egész: a beszélgető utcai lámpák, a hármas út, a cukorka meg az óraeltörés. Az órám most is jár, meggyőződhet róla. Már néhányszor összetörtem így. Tudniillik ütésálló, csak az üvege törik el, meg a felhúzója esik le. Ötkopejkás trükk.

– Mire való?

– A lányokat megfőzni. Valamikor egész gyűjteményem volt ilyen trükkökből. Csupa pontosan kidolgozott, kipróbált mutatvány.

– És akkor ma miért...?

– Az már más kérdés – felelte Trusin. – Ne törődjék vele. Szóval, csak azt akartam mondani, hogy becsaptam magát. Akartam, hogy tudja... Hazamegyünk?

Kijutottak a parkból, falusias külvárosi utcán haladtak végig, melyet kétfelől alacsony házak, előkertek szegélyeztek. Minden

útkereszteződésnél vízcsap meredezett. Az egyiknél Trusin megállt, ivott, és megmosta arcát, kezét.

– Talán azért van az egész – mondta –, mert olyan jól ismerem a maga gondolatait. Hisz mindezen már én is törtem a fejem... Komolyan mondom, döbbenetes. Most még egyet mondjon meg nekem, igaz lelkére: okosnak tartja magát?

– Nem nagyon – felelte Julja.

– Hálistennek. Mert én, amikor ilyesmiken töprengtem, szörnyű okosnak hittem magamat... Tudja, a mi nemzedékünknek az a baja, hogy későn nő be a fejünk lágya. Lényegileg mindazok a kérdések, amiken rágódunk, réges-rég meg vannak oldva, tizenhat-tizennyolc éves korunkra már nekünk is ismernünk kéne a választ. De nem vagyunk eléggé kíváncsiak, lusták vagyunk, nem akarunk önállóan gondolkodni... Bevágjuk a jegyzeteket, átlapozzuk a tankönyveket... mellesleg szólván, nem is mindig nagyon bölcs tankönyveket... és akkor az ilyen magamfajta Gleb Trusin már azt hiszi, hogy túlszárnyalta a világ valamennyi Bertrand Russelljét meg Einsteinjét, az ókori filozófusokról nem is beszélve... Ők tévedhetnek, de Gleb Trusin csalhatatlan! Igen ám, csakhogy az élet előbb vagy utóbb mégiscsak fölveti a maga kérdéseit, ha az emberben csak egy szikrányi hajlandóság van a gondolkodásra...

Úgy beszélt, mintha mindezt nem is Juljának mondaná, hanem magamagának; mert az ember néha fennhangon vitatkozik önmagával. Julja megértette lelkiállapotát, s ezért vigyázott, nehogy félbeszakítsa gondolatmenetét.

– Az előbb a körről beszélt – folytatta Trusin –, amiből nem tud kiszakadni, nem jut el Afrikába, Amerikába. De hát a szülővárosát, Moszkvát, ismeri-e igazán? Látta-e valamennyi múzeumát? Bejárta-e utcáit, parkjait, tereit? Ismeri-e legalább azt a környéket, ahol lakik? Érti, miről beszélek?

– Értem – válaszolta Julja.

– Fáj a szíve, hogy nem fogja beutazni a távoli óceánokat. Hát azt nem sajnálja, hogy nem tudja elolvasni az összes könyvet, amit a könyvtárakban őriznek? Hogy nem tudja meghallgatni a világ minden operáját, szimfóniáját, dalát? Nem fogja látni az összes festményt, szobrot? Nem fáj a szíve, hogy nem képes megismerni az emberi tudás egész kincsesházát?

– Értem – ismételte Julja.

– A körről beszél. Mutatok magának egy másik kört! – És Trusin a két kezével láthatatlan körvonalat rajzolt a levegőbe. – Régi dolog. Ezen a körön belül van mindaz, amit tudunk. Az emberi tudás summája. És a körön kívül mindaz, amit még nem tudunk. Elképzelte?

– El.

– Akkor képzelje el még a következőt is: tudásunk gyarapszik, tágul a kör. De ezzel együtt növekszik az ismeretlennel való érintkezési pontok száma is. Minél többet tudunk, annál több előttünk az, amit nem tudunk! Nem félelmetes?

– Egyszóval tudomásul kell vennünk, hogy mindvégig nem tudunk semmit?

– Úgy van.

– Tehát mit csináljunk?

– Semmit. Nem kell félni. Nem élünk örökké, mégse szabad megijedni. Ha nem is tudok meg mindent, ami tudnivaló van a világon, egyet biztosan kell tudnom: nem szabad, hogy a végtelenség tudata megakadályozzon mai kötelességem teljesítésében. Nem szabad, hogy kibúvóul használjam. Van egy okos mondás: mindenről kell tudni egy keveset, és kevésről – mindent. Tyimirjazev mondta ezt. Mi pedig néha még ahhoz is lusták vagyunk, hogy a kevésről megtudjunk valamit, és szellemi restségünket magasröptű okoskodásokkal takargatjuk...

Trusin hirtelen elakadt, sokáig hallgatott, a nagy csendben hallatszott a lélegzése, meg a cipője sarkának a kopogása a nyirkos aszfalton. Julja féllépéssel mögötte haladt és nézte, de Trusin nem vette észre a pillantását, nem fordult hátra.

– De ez nehéz – szólalt meg végre. – Ez a legnehezebb... Régen azt hittem, csak a gyerekkorban van ellentmondás aközt, amit csinálni szeretnék, meg aközt, amit tenni kell. Az ember nem akar iskolába járni, de kell; nincs kedve fogorvoshoz menni, de kell. És aztán rájöttem, hogy ez az ellentmondás végigkíséri az egész életünket. Kell, kell, kell! Magamért, a magam javára, a magam örömére, de mindenképpen kell és kell! Afrikáról álmodozni könnyű. Könnyű engedelmeskedni a véletlennek, és elvállalni az első adódó foglalkozást. Könnyű fittyet hányni a családi kötelékekre, és elválni. Sokminden könnyű adódik az életben! De dolgozni kell, és nem ölbe tett kézzel ülni; szívünk szerint való foglalkozást kell választani az ezernyi létező foglalkozás közül; és meg kell keresni azt az egyetlenegy embert a sok-sok millió közül, aki hozzánk való...

– És... megtalálta?

– Azt az embert?

– Az embert, a foglalkozást meg a többit... Lám, maga fölismerte az ellentmondást, sok mindent megértett, sok mindenre megtalálta a választ. És most hogy érzi magát? Jól él?

– Ez már harmadik kérdés – mondta Trusin. – Ez egészen más lapra tartozik.

Már virradt, mire beértek a város szívébe. Hajnalpír még nem tűnt fel, de az ég megvilágosodott, hamvaskék színre váltott, a házak pedig szürkének tetszettek, mintha valamennyit egyformára festették volna, de a bádogtetők meg a felső emeletek

ablakai már nedvesen csillogtak. És ami mindennél szokatlanabb: az utcák, terek kihaltak voltak, csak itt-ott állt egy-egy autó a járda széléhez simulva, a közlekedési lámpák nem égtek, és a rendőrök üvegezett bódéi is üresen álltak. Az úttesten lusta galambok tipegtek.

– Milyen furcsák ilyenkor az utcák – szólalt meg Julja.

– Tessék? – kérdezte Trusin. Gondolataiba merült, fáradtan húzta a lábát.

– Semmi, csak magamban beszéltem.

– Ahá. Észrevette-e már – folytatta –, hogy ki bírálja a legélesebben mások hibáit? Az, akinek magának is száz hibája van. Ez rám is vonatkozik. Szép munkám van. Magam találtam, és úgy érzem, hogy számomra az egyetlen elképzelhető. Szeretek egy nőt, és őróla is úgy érzem, hogy számomra az egyetlen. Csakis őrá van szükségem. És mégis... otthagytam a munkámat, otthagytam azt a nőt. Megszöktem. Akarja tudni, hogy miért?

– Akarom.

– Mindig ugyanaz: mert nehéz volt. Geológus vagyok. Lelőhelyet keresünk, és nem találjuk. Már negyedik esztendeje. Sokan lemorzsolódtak, alig néhányan maradtak. Ők még hisznek az eredményben. Nem csüggednek, és valószínűleg meg is fogják találni.

– És maga?

– Én belefáradtam. Mindent tudok, mindent értek... de nem bírtam tovább. És az a nő szeret engem. Becsületes, őszinte, okos. Egyenes úton jár. De én belefáradtam abba, hogy méltó legyek hozzá. Belefáradtam, hogy *igazi* legyek. Csak a hülyék hiszik, hogy könnyű dolog igazinak lenni. Pokoli munka. Úgy látszik, gyengébb vagyok, mint más. Valami eltörött bennem... És most még az anyám is meghalt... Összecsuklottam. Talán csak az idegeim, talán valami más. Nem tudom.

A bátyám a temetés után azonnal visszautazott a munkahelyére, de én még most se tudok visszamenni. Összeroppantam. Ostoba gondolataim támadtak: minek, mire való az egész?...Egy ideig egész nyugodtan akartam élni, háborítatlanul... Szerelemben is valami könnyebbre, egyszerűbbre vágytam... – Elmosolyodott, de a mosolya fancsalira, szánalmasra sikeredett.

– És a távirat... tőle jött? – kérdezte Julja.

– Tőle.

– És a levelek?

– Valószínűleg. Biztosan. Segíteni akar rajtam. És föltétlenül segíteni fog. De most még nem bírom... Hadd várjanak még azok a levelek. Azért is költöztem át egy időre a barátom lakásába, hogy fölégessem magam mögött a hidakat... – Megcsapkodta zsebeit, cigarettát keresett. – No tessék, a második pakli is elfogyott! – Elhajította a dobozt. – Megint nincs füstölnivalóm. Mégis, nagyon kérem, ne haragudjék rám.

– Mért kezdi újra?

– Mert szégyellem magam. A trükkökért meg az egészért. Tudja, ahogy este feljött hozzám, megszédültem. Úgy akartam viselkedni, mint diákkoromban...

– Nem történt semmi – mondta Julja.

– Csak azt akarom még mondani, akár hiszi, akár nem: a végén úgyse sült volna ki semmi a dologból. Úgy látszik, nem tudok már úgy élni, mint azelőtt. A nehézhez nem szoktam hozzá, de a könnyűről leszoktam...

– Nem történt semmi – ismételte Julja. – Úgy látszik, mégiscsak okos vagyok.

– Hát persze.

– De igazán. Mert én kezdettől fogva jó véleménnyel voltam magáról.

Reggel, amikor a kosaraival elindult a Kozlovszkij utcán, már ismét ott haladtak az úttesten a vakító-fekete, szürke, barna autók, a zsúfolt trolibuszok, nyikorgó kerekű rokkant-tolókocsik; a sarkon turisták kattogtatták, berregtették filmfelvevő gépüket, az üzletek bejárata előtt már sokaság gyülekezett, ismét rekkenő, fülledten meleg nap ígérkezett.

Julja fölment a lépcsőn, és sorra becsöngetett a lakásokba. A földszinten kiugrottak a csupasz kiskutyák.

– Az istenért, ne adjon nekik cukrot, a sok cukor megárt nekik! – kérte a kutyusok gazdája, Nyuszja néni pedig sápítozott:

– Japánban árvíz van, képzeld csak, kedveském, hány szerencsétlen japán odavész, rettenetes...

Egy szó mint száz, minden éppen olyan volt mint máskor, az öreg ház sötét lépcsőházában. De Trusin lakásának ajtaja előtt egy idegen nő állt, kis kofferral.

Kitartóan nyomta a csengőt, és ráadásul erős bőrcipője orrával is ütötte az ajtót. Kistermetű volt, és nem éppen csinosnak mondható: kissé durva vonású arcán erősen kiállt a járomcsontja, sima, fekete haja a homlokába hullott, és haragosan simította félre széles tenyerével.

Ahogy Julja ránézett, az első pillanatban megriadt, gondolatai összezavarodtak, s előző napi élményei sorra elvonultak előtte összefüggő láncolatban – első beszélgetése Trusinnal a sürgönyről, a társaság Igornál, a hangszóró a követség kapujában, az éjszakai folyó meg a vontatógőzös, az ódon lámpáshoz hasonlatos hold, a kihalt, hajnali utcák... Szeretett volna megállás nélkül elmenni a nő mellett, a felső emeleteken ismét megszokott arcok, megszokott szavak várnának rá, Pucskov kidugná borzas fejét az ajtón, és ijedten kérdezné: „Nem aludtam el?" – és minden úgy folytatódnék, mint máskor. De a tegnapi élmények láncolatát valahogyan nem lehetett megtörni,

ez is olyan volt mint egy kör – új, szokatlan, rendkívüli, de mégis kör, most már nem lehetett kiszakadni belőle. Julja odalépett a nőhöz, és megkérdezte:

– Kit keres, Trusint?

– Azt hát, Glebet – válaszolta a nő. – Miféle marhaság ez az egész? Senki se nyit ajtót, a leveleim itt vannak a ládában, a pályaudvarra se jött ki...

– Most másutt lakik – mondta Julja.

– Mi történt?

– Egy barátjához költözött. Egy kicsit beteg volt... ott kényelmesebb. Odakísérhetem, ha akarja.

A nő fogta a kis bőröndjét, Julja a kosarait, s megindultak lefelé a lépcsőn; Nyuszja néni késve szaladt ki a lakásából, már nem tudott velük beszédbe elegyedni, csak nézett utánuk.

A nő sietett, majdnem szaladt, így gyorsan odaértek a házhoz a követséggel szemközt. Julja megmutatta az épületet, az udvarból fölvezető lépcsőházat:

– Első emelet, középső ajtó.

– Köszönöm – mondta a nő. Rá se nézett Juljára, meg sem állt: látszott, hogy megfeledkezett róla, mihelyt az első lépcsőfokra tette a lábát.

Julja kiment a kapualjon át az utcára; nem akaródzott sem visszamennie a Kozlovszkij utcába, sem bemenni abba a házba, ahol a színészek laknak; letette a kosarait a járdára, és ott állt, jó ideig eltűnődve. Az autók ablakában fel-felvillant, majd tovatűnt a környező tárgyak visszaverődő képe: a mérges-piros szódavíz-automaták, emberi arcok, a fák lombja; szűnni nem akaró kocsiáradat suhant végig a fekete aszfalton, a fehér vonalak között, az ismeretlen messzeségben – a maguk beláthatatlan, végtelen körében.

FORDÍTOTTA SZŐLLŐSY KLÁRA

„GYŐZELEM"

Elbeszélés – túlzásokkal

A gyorsvonat fülkéjében a nagymester sakkozott véletlen útitársával.

Utóbbi abban a pillanatban felismerte a nagymestert, amikor az belépett a kupéba, és azonnyomban felfűtötte az az elképesztő kívánság, hogy bármilyen hihetetlen is, de legyőzze. „No nézd csak – gondolta, miközben ravasz, érdeklődő pillantásokat vetett rá –, nem is gondolná az ember, micsoda nyápic alak."

A nagymester rádöbbent, hogy felismerték, és szomorúan megbékélt a gondolattal: két játszmán alul nem ússza meg. Ő is rögtön felismerte az emberét. A Sakk-klub Gogol utcára néző ablakaiból látott néha ilyen rózsás, domború homlokú fickókat.

Mikor a vonat meglódult, a nagymester útitársa naiv ravaszkodással kinyújtózkodott, és közömbös hangon megkérdezte:

– Nem sakkoznánk egyet?

– Kérem, lehet – dörmögött a nagymester.

Az útitárs kidugta fejét a fülkéből, odakiáltotta a kalauznőt, előkerült a sakk-készlet, az útitárs közömbösségét meghazudtoló gyorsasággal ragadta meg a dobozt, kiszórta a figu-

rákat, két gyalogot az öklébe rejtett, és a két öklét a nagymester felé nyújtotta. A bal ököl nagy- és mutatóujja közé G. O. volt tetoválva.

– Bal – mondta a nagymester, és összeráncolta kissé a homlokát, mert működés közben képzelte el a két öklöt.

A fehér lett az övé.

– Agyon kell ütni az időt, igaz-e? Útközben jó időtöltés a sakk – csevegett szívélyesen G. O., miközben állítgatta a figurákat.

Gyorsan túl voltak egy gambit-cselen, aztán minden összekeveredett. A nagymester figyelmesen nézte a táblát, jelentéktelen, kis lépéseket tett. Néhányszor villámszerűen felvillantak szeme előtt matt-lehetőségei a vezér-vonalon, de kioltotta ezeket a villanásokat, szemhéját kissé leeresztve, s engedelmeskedve egy folyvást ismétlődő kellemetlen, panaszos, halk, belső hangnak, mely olyan volt, mint a szunyogzümmögés.

„Szegény a te házad, vakmerő Hász-Bulát..." – dúdolt G. O. ugyanilyen hangon.

A nagymester maga volt a megtestesült akkurátusság, modora és ruházkodása a megtestesült szigor, ami olyannyira sajátja az önbizalom híján levő, könnyen sebezhető embereknek. Fiatal volt, szürke öltönyt, fehér inget és egyszerű nyakkendőt viselt. A nagymesteren kívül senki se tudta, hogy egyszerű nyakkendőin ott áll a Dior szalon cégjelzése... Ez az aprócska titok valahogy mindig melengette és megvigasztalta a fiatal és hallgatag nagymestert. A szemüvege is gyakran kisegítette, elrejtette az idegenek elől tekintetének bizonytalanságát, bátortalanságát. Bántotta, hogy ajka mindig szomorkás mosolyra húzódik és remeg. Ajkát is szívesen elrejtette volna az idegenek elől, de ez, sajnos, társaságban nem illett.

G. O. játéka meglepte és elkeserítette. A figurák a balszárnyon úgy összetorlódtak, hogy szemfényvesztő, kabalisztikus

jelek szövényére emlékeztettek, egy haknizó fúvószenekar hangolására, sárgásszürke hókupacra, rozoga kerítésre, cementgyárra. Az egész balszárny klozet- és klórszagot árasztott, kaszárnyák és nedves konyharongy áporodott szagát, korai gyermekéveinek hasmenés- és ricinus-emlékeit idézte.

– Ön ugyebár nagymester? – kérdezte G. O.

– Az vagyok – erősítette meg a nagymester.

– Micsoda véletlen találkozás! – nevetett G. O.

„Mi az, hogy véletlen? Milyen véletlen találkozásról beszél? Ez hihetetlen. Hát egyáltalán, feladom a játszmát" – futott át pánikszerűen a nagymester agyán, aztán feltalálta magát, és elmosolyodott.

– Persze, persze, természetesen.

– Maga nagymester, én viszont két bábuját fogom villába: a vezérét és a bástyáját – jelentette ki G. O. Felemelte a kezét. A provokátor csikó a tábla fölé emelkedett.

„Villát a fenekedbe – gondolta magában a nagymester. – Villa... Villa... A nagyapa senkinek sem engedte meg, hogy a villájával egyék. Egyéni tulajdon. Saját villa, kanál és kés, saját tányérok és saját köpőcsésze. A szkunksz-bunda, a szkunksz béléses, nehéz bunda az ajtó mellett lógott, a nagyapa már nemigen járt ki az utcára. A nagyapa meg a nagymama villája. Szomorú, ha az ember elveszíti az öregeket."

Míg a ló tompora a tábla fölött lebegett, a nagymester szeme előtt újra felcsillantak a számbajöhető matt előtti húzások és az áldozatok fénylő vonalai és pontjai. A ló talpa a szakadozott, piszkos lila szövetdarabkával annyira meggyőző volt, hogy a nagymester vállat vont.

– Odaadja a bástyáját? – kérdezte G. O.

– Nincs mit tenni...

– Feláldozza a bástyáját a támadás kedvéért. Kitaláltam? –

kérdezte G. O., aki még mindig nem döntött, hogy letegye-e a lovat a kívánt helyre.

– Csak a vezért mentem – mormogta a nagymester.

– Nem akar átejteni?

– Ugyan, maga kitűnő játékos.

G. O. megcsinálta a hőn óhajtott „villát". A nagymester egy félreeső zugba rejtette vezérét, túl a teraszon, a rothadozó, faragott, kis oszlopokon álló, omladozó kőteraszon, ahol őszszel juharlevelek átható illata árad. Így kellemesen elkuporoghat az ember. Jó itt, legalábbis nem sérti semmi az önérzetét. Egy másodpercre felegyenesedett, és kitekintett a terasz mögül: G. O. éppen akkor ütötte el a bástyáját.

A fekete ló behatolása a balszárnyon elhelyezkedő zagyva tömegbe, a b4-es mező elfoglalása mindenesetre gondolkodásra késztette a nagymestert.

Ráébredt, hogy e szerint a változat szerint ezen a zöldellő tavaszi estén egyedül az ifjúkor emlékével nem sokra megy; kétségtelen, csavarognak a világban híres kis bolondok, holmi hajósinas Billyk, cowboy Harrik, szépséges Maryk és Nellyk, és a kalózhajó felvonja vitorláit, de eljön a pillanat, amikor érzékelni kezdi az ember a fekete ló veszélyes és reális közelségét a b4-es mezőn. Harc állt előtte, bonyolult, árnyalt, átgondolt, szórakoztató. Előtte állt az élet.

A nagymester levett egy gyalogot, előhúzta zsebkendőjét, és kifújta az orrát. E néhány pillanat a teljes magányban, midőn ajkát és orrát elfedte a kendő, banálisan filozofikus hangulatba ejtette. „Lám, így küzd az ember – gondolkozott. – De hogyan tovább? Egész életünkben törekszünk valamire. Aztán eljön a győzelem, de nem jár örömmel. Itt van például a messzi és titokzatos Honkong, de ott már jártam. Már jártam mindenütt."

Tovább gondolkodott: „Petroszjan az ő helyében már feladta volna."

A gyalog elvesztése nemigen szomorította el G. O.-t, hisz épp most nyert egy bástyát. Vezérlépéssel válaszolt a nagymesternek, gyomorégést és pillanatnyi főfájást okozva ezzel.

A nagymester elgondolta, hogy azért még van néni öröme tartalékban. Például a futó hétmérföldes, átlós lépései. Ha végigszalasztja a futót a táblán, ez bizonyos fokig helyettesíti a ladikázást a napsugaras Moszkva környéki tó hínárosodó vizén, fényből árnyékba, árnyékból fénybe. A nagymester meghatározhatatlan, szenvedélyes vágyat érzett, hogy elfoglalja a h8-as mezőt, mert az a szerelem mezője volt, a szerelem dombja, amely fölött áttetsző szitakötők lebegtek.

– Ügyesen szedte le a bástyámat, elnéztem – dörmögött G. O. Csak az utolsó szó hangsúlya árulta el a mérgét.

– Bocsásson meg – mondta csöndesen a nagymester. – Nem akarja visszavenni?

– Nem, nem – felelt G. O. –, csak semmi kedvezmény, nagyon szépen kérem. – Míg stratégiai elgondolásaiba mélyedt, nyújtott hangon dúdolta: „Adom a tőrömet, puskámat, lovamat..."

A nagymestert megörvendeztette, de egyben nyugtalanította is a tomboló nyár ünnepe a h8-as mezőn. Érezte, hogy középen nemsokára újra kezdődik a látszatra logikus, ám lényegében abszurd erők torlódása. Megint hangzavar keletkezik, érződik a klórszag, mint azokon a régi, átkos emlékű folyosókon, ott a balszárnyon.

– Érdekes, miért van az, hogy mindegyik sakkozó zsidó? – kérdezte G. O.

– Miért mindegyik? Én például nem vagyok zsidó.

– Valóban? – csodálkozott G. O., és hozzátette: – Ne gon-

dolja, hogy azért mondtam. Ebben a kérdésben nincs bennem semmi előítélet. Egyszerűen csak érdekes.

– Itt van például maga – mondta a nagymester. – Hiszen maga sem zsidó.

– Hogy jövök én ide – morgott G. O., és újra belemélyedt titkos terveibe.

Így gondolkodott: „Ha én így, akkor ő úgy. Ha én itt leveszem, ő ott veszi le, erre én ide lépek, arra ő oda... De mindenképp legyőzőm, szétzúzom. Hidd el, nagymester-ezermester, kicsi vagy te énhozzám. Ismerem én a ti versenyeiteket – előre megdumáljátok a dolgot. Kétvállra fektetlek, ha addig élek is!"

– Hát igen, minőséget vesztettem – mondta a nagymesternek–, de nem baj, nyugtával dicsérd a napot.

Támadást indított a középen, és persze, mint feltételezhető volt, a közép azonnal szörnyű és érthetetlen akciók csataterévé alakult át. Minden volt ez, csak nem szerelem, találka, remény, élet. Influenzás hideglelés és ismét a sárgásszürke hó, a háború utáni kényelmetlenségek, viszket az egész teste. A fekete vezér a középvonalon károgott, mint egy szerelmes varjú, varjúnász, a szomszédéknál késsel kaparták le a pléhtányért. Semmi se bizonyította oly határozottan az élet értelmetlenségét, átlátszó valószínűtlenségét, mint ez a közép-pozíció. Ideje befejezni a játszmát.

„Nem – töprengett magában a nagymester –, azért van még ezen kívül is valami." Feltett egy nagy tekercset Bach zongoraműveivel, nyugtatta szívét a tiszta és egyhangú, hullámok mormolásához hasonló hangokkal, aztán kijött a villából, és elsétált a tenger felé. Erdei fenyő suttogott fölötte, s meztelen lába alatt síkos és ruganyos tűlevél-szőnyeget érzett.

Miközben a tengerre emlékezett, a tenger hangját utánozta; igyekezett kiismerni az állást, és összhangot teremteni. Lelke

hirtelen kitisztult. Logikus, mint a Bach-coda: a fekete mattot kapott. A matthelyzet tompán és szépen csillant fel, olyan tökéletes volt, mint a tyúktojás. A nagymester G. O.-ra pillantott, aki szótlanul, leszegett fejjel, mint a bika, nézegette a nagymester leghátsó állásait. Nem vette észre, hogy mattot kapott. A nagymester hallgatott, nem merte megtörni a perc varázsát.

– Sakk – mondta halkan és óvatosan G. O., miközben arrébb húzta a lovát. Alig tudta visszatartani kitörni készülő diadalkiáltását.

...A nagymester felüvöltött, és futásnak eredt. Nagy robajjal, vészes fütyöléssel iramodott utána a villatulajdonos és Jevripid, a kocsis, meg Nyina Kuzminyicsna. Elsőnek a láncáról leoldott Nocska kutya érte utol a nagymestert.

– Sakk – ismételte meg G. O., mialatt letette lovát, és kéjesen gyötrődve kapkodta a levegőt.

...A nagymestert az elcsendesedett tömeg sorai közt vezették. Kísérője valami kemény tárggyal érintette a hátát. Elöl fekete köpenyeges ember várta, SS jelzéssel az egyenruháján. Egy lépés – fél másodperc, újabb lépés – másodperc – még egy lépés – másfél, még egy lépés – két másodperc... Lépcsők felfelé. Miért felfelé? Az ilyesmit gödrökben hajtják végre. Bátornak kell lenni. Muszáj? Mennyi ideig tart, amíg fejére húzzák a bűzlő gyékényzsákot? Egészen sötét lett, a lélegzete elnehezült, és valahol nagyon messze bravúros tempóban játszotta egy zenekar a „Vakmerő Hász-Bulátot."

– Matt! – zúgott fel réztrombitaként G. O. kiáltása.

– No látja – mormogta a nagymester –, gratulálok.

– Pfü, egészen kifulladtam, egyszerűen hihetetlen – mondta G. O. –, az ördög vigye el! Hihetetlen! Bemattoltam a nagymestert! Hihetetlen, de tény! – kacagott. – Hiába, ez vagyok én! – folytatta, és tréfásan felfelé nézett. – Ej, ej, nagymester, kedves nagymesterem – zümmögte, és tenyerét a nagymes-

ter vállára téve barátságosan ránehezedett. – Az idegei mondták fel a szolgálatot, igaz-e? Elismeri?

– Igen, igen, csődöt mondtam – bizonygatta sietősen a nagymester.

G. O. széles, lendületes mozdulattal seperte le a figurákat a tábláról. A tábla öreg volt, kopott, a fényezett réteg már letöredezett, a sárga, elhasználódott fa meztelenségét csak itt-ott tarkították vasúti teáspoharak kerek talpának ottfelejtett nyomai.

A nagymester az üres táblát nézte, a hatvannégy teljesen közömbös mezőt, mely nemcsak az ő életét, hanem életek végtelen sokaságát képes befogadni; a világos és fekete mezők végtelen váltakozása áhítatos tisztelettel és csöndes örömmel töltötte el. „Úgy vélem – gondolta –, életemben nem követtem el semmi komolyabb aljasságot."

– Ha elmesélem valakinek, nem fogja elhinni – sóhajtott fel G. O. elkeseredetten.

– Miért ne hinnék? Mi van ebben hihetetlen? Maga határozottan erős játékos – mondta a nagymester.

G. O. megismételte állítását:

– Senki se fogja elhinni, azt mondják majd, hogy hazudok. Mivel bizonyíthatnám?

– Engedje meg – mondta a nagymester kissé sértődötten, G. O. rózsaszínű, domború homlokát szemrevételezve –, hogy egy meggyőző bizonyítékot adjak magának. Tudtam, hogy találkozni fogunk.

Aktatáskájából tenyérnyi nagyságú aranyplakettet vett ki, rajta díszesen vésett betűkkel ez állt: „E plakett tulajdonosa megnyert ellenem egy sakkjátszmát. S. nagymester."

– Csak a dátumot kell még ráírni – tette hozzá, és a táskából gravírozó szerszámokat kotort elő, majd a dátumot gondosan a plakett sarkába véste.

– Színarany – mondta, miközben átnyújtotta.

– Nem csap be? – kérdezte G. O.

– Igazán tiszta arany – mondta a nagymester. – Sok ilyen plakettet rendeltem már, és sohase fogom elmulasztani, hogy feltöltsem a készletemet.

FORDÍTOTTA PETŐ MIKLÓS

VASZILISZA SZERENCSÉJE

Brusznyicsnije Jariban, ahol sokáig semmi különös nem történt, házról házra járt a hír:

– Vaszilisza meg házasságra adja a fejit!

Vaszilisza özvegysorban élt a finn háború óta, jámborságban és szüntelen aggodalomban nagyobbacska gyerekeiért. De kitört a második világháború, és elvette tőle három nagyobbik fiát. Magára maradt Vaszilisza, negyedik gyerekével, Kalinával, akit mindenáron orvosnak akart taníttatni: azt hallotta, az orvosokat nem küldik a frontra.

Vaszilisza maga erős, nyugodt asszony volt, de csöndes, nehezen szóra bírható. Azt beszélik, az urát nemigen szerette, mégis, amikor elesett, egy hónapig sem heverte ki bánatát. Nem heverte ki máig sem. Azóta nem néz egyenesen senki szemébe, fél, hogy abban is a maga keserűségét látja. Negyedik fia reménységgel és nyugtalansággal töltötte el a szívét.

– Félnótássá cseperedik ebben a nyomorúságban. Férfi tartaná a markában, akkor emberré válna. Én magam mire megyek vele, amikor egész nap a mezőn vagyok?

Lassan nődögélt Kalina: a szűkös fejadagon sehogy se tudott növésnek eredni. Iskola után fürkész szemmel csatangolt a

faluban a többi gyerekkel, itt egy-két szem krumplit kapott föl, ott répahajat, amott meg lepényre cserélte a pilinckafáját.

Vaszilisza kedvetlenül tért haza, megsimogatta Kalina fejét – amit az nem állhatott –, és azt mondta:

– Tanulj, csak tanulj! Legalább belőled ember lesz: gyógyítasz majd, és városi ruhában jársz.

Kalina homlokán megduzzadt egy keresztbe futó ér. Azt felelte rá:

– Pilóta leszek!

Vaszilisza hirtelen úgy érezte, mintha meggémberedne a szíve.

– Ezt verd ki a fejedből, hallod-e! Nem elég, hogy hármat odaadtam a háborúba? – Szeme megnedvesedett, kendője alól kicsusszant egy hajtincs.

– Mama! Ne!

– Nem sírok, nem, csak a szívem szaladt föl a szemembe.

Hanem, amikor Kalina elvégezte a hétosztályos általánost, Vaszilisza ráébredt, hogy nem tudja hová elszerezni a fiát. A technikum a területi központban messze van, a tízosztályos iskola pedig másik járásban. Sírdogált, aztán végül sofőrnek adta Kalinát, Szemjon mellé.

A lakodalmak előtti vásárlásokat Matvej Raszunok intézi. Ennek ő a szakértője. Ilyenkor egész nap a piacon sürgölődik kenetlen szekér-hangon nyikorgó falában. Máskor is árult ott mindenféle kacatot.

Este aztán Medvegyiha anyónál puhítja a talajt kisüstivásárlás irányában. Az öregasszonnyal tudni kell szót érteni, még ha régi, megbízható vásárló is az ember. Medvegyiha előbb csak a pitvarba engedi be Raszunokot, a lócára ülteti, sokáig fürkészi leeresztett pillái alól, mintha bóbiskolni készülne.

Szótlanul ül Raszunok is, az is mintha el akarna bólintani,

mert tudja: ha ne adj isten, megszólal, az öreganyó semmi pénzért nem ad el neki pálinkát; megfontolt ember kell ide, az nem szellőzteti az efféle veszedelmes dolgot.

Raszunok ilyenkor, hogy az időt agyonüsse, tulajdon gondolataival bíbelődik. Két fő gondolat szokta rossz óráiban gyötörni, és addig nem nyughatott, amíg ezeket jobb belátásra nem bírta. Az első az volt: venni kellene már egyszer egy igazi műlábat. Ez a gondolat gunyoros hangon szokott jelentkezni:

– Hát iszol, mi? Akkor csak kopogj a falábadon, ha egyszer nem győzöd akaraterővel.

Vele szőrmentén és tisztelettel társalgott Raszunok:

– Először is: nyughass! A műlábat, azt mondják, nem könnyű megszokni, a városba kell utazni érte, borsos az ára is, meg így meg úgy. Hát erről van szó, érted?

– Tizenöt éve hajtogatod ezt.

– Magam tudom a legjobban, milyen bajos féllábbal. Nincs örömöm benne, elhiheted. Kuporgatok majd egy kis pénzt, és veszek neked, amit csak akarsz.

Az első gondolat a puszta ígérettől megnyugszik, ellágyul és szétfoszlik. De nyomában ott terem a második, mélyről jövő, csöndes özvegyasszony-hangon:

– Jó estét, Matvej! Miért hívtál? Talán mert végre elhiszed, hogy egyedül, család nélkül félős az élet, ha már oda a fiatalság, messzire röpültek mellőled az évek? Lám, Vasziliszát is elszalasztottad, addig málékodtál, meg így meg úgy, amíg más összeszedte a bátorságát...

Raszunok ezzel a gondolattal nem mert őszinte lenni, óvatosan, kertelgetve válaszolgatott neki:

– Családot, tudod magad is, nem nehéz alapítani, hanem hát a szerencse hozzá! A szerencse meg kell hogy szeresse az embert, anélkül nincsen, én pedig alkalmatlan vagyok neki, mert még a háború óta elhidegültünk egymástól.

– Hát édesgesd magadhoz!

Erre a szóra keserű sérelem tört fel Raszunokban, és haragosan elvágta a szót:

– Azt mondom, inkább ne is támadtál volna. Már beszélni sincs veled kedvem.

Miközben Raszunok a második gondolatát korholgatta, Medvegyiha eldöcögött a pálinkáért. Nyájas, olvadt-vaj arccal bukkant fel a kis pincéből, vastagfalú, homályos palack volt a kezében, maga húzta ki a dugóját, maga töltött tele jóízű mozdulattal egy poharat, és odavitte Matvejnek:

– Hajtsd föl!

– Fölhajtom én!

– Tavalyi, jól nekidühödött a télen.

Matvej kihörpintette, krákogott, uborkát harapott utána.

– Az ám, az öregapó-pálinka lassú, megfontolt, az ember gondolataiba fészkeli magát.

– A fiatal meg a lábba fut, ledönti az embert, elázik tőle.

– Ázott ürge: fürge ürge. A józanság meg lustává teszi az embert. Én már csak azt tartom: igyál, de mértékkel, különben túlterheled a szívedet.

Medvegyiha nyújtott neki még egy pohárral, és Raszunok udvariasságból azt mondta rá:

– Alássan köszönöm! Inkább ha kölcsön adnál egy-két üveggel a lakodalomra, a Vaszilisza dolgára! Meghálálom nyomban. Magad is tudod, ez meg az, he-he-he, van miből...

Medvegyiha ebből véglegesen meggyőződhetett Raszunok körültekintő óvatosságáról.

– Mennyit? – kérdezte tárgyilagos hangon.

Raszunok estetájban már holtrészegen csámborgott, magában motyogott, minden lépése a föld felé rántotta. Az asszonyok között megeredt róla a szó:

– Beköltözött a vígság a fejibe!

– Mióta a háborúban megsebesült, nem is megy ki belőle. Hanem ez csak afféle pálinka-vígság, rokkant-vígság.

– Hát aztán, ha valakinek ilyen a természete!

Lakodalom napján békülékeny az asszony lelke, gondokat felejtő. Vaszilisza azonban a maga szomorúságát dajkálgatta: valamikor másik lakodalomra készült, akkor vidám volt és fiatal.

Ilja Fjodorovics, a vőlegény, a közeli tőzeg-feldolgozó telep könyvelője volt, de Brusznyicsnije Jariban lakott, Vaszilisza barátnéjánál, Jelenánál. Először Jelenát lesegette Ilja Fjodorovics, de annál sohasem volt rend a házban, s ez Ilja Fjodorovicsot annyira elkeserítette, hogy végképp le is tett róla. Vaszilisza a nyugodt természetéért tetszett neki, meg azért, hogy rendben tudta tartani a háza táját.

– Ez az asszony mindent számon tart. A gondolatai a tettei előtt járnak. Nem is kényeztették el fiatal korában...

Attól fogva sűrűn beállított Vasziliszához, hol valami mondanivalóval, hol csak úgy...

Jó ideig szemlélgette, aztán egyszer csak elszánta magát. Azt mondta egy nap:

– Komoly beszédem volna veled. Az mocorog a fejemben: egyedül élünk mind a ketten. Abban a korban vagyunk már, amikor az embernek meg kell hánynia-vetnie a jövőjét.

„Ilyen az asszonyi szerencse – töprengett egész héten Vaszilisza –, gyönge, mint a harmat, egy fuvallat lerázhatja, és örökre vége. Magamnak is kellene élnem, egy kicsikét legalább."

És csak most kapott észbe Vaszilisza, amikor a vendégek már lassan gyülekeztek a házba: „Mit szól majd Kalina? Hi-

szen panaszkodó levelet írtam neki, most meg, lám, az új életemet ünneplem."

Jelena, a barátnéja, nyugtatgatta:

– Ne bánkódj, Vaszilisza. Huszonnyolc esztendős már a fiad. A fiúgyerekek nem sokat törődnek az anyjukkal.

És amikor megérkezett Raszunok a hideg harapnivalókkal, a vendégek zajosan fellélegeztek, Szazonov pedig, Ilja Fjodorovics barátja, felkiáltott:

– No hát, a poharat fölhajtsuk, bajuszunkat megmártsuk, igyunk a fiatal párra, hogy éljenek munkás-paraszt módjára!

Vaszilisza akkor egy sóhajtást fojtott el: „Hát most már nincs vissza!"

Brusznyicsnije Jariba ritkán járt út vezet, jobbra-balra árvalányhaj szegi, fölötte távoli, könnyű pára, még magasabban gyönge kis felhőbuborékok és a meggypiros, nyári nap.

Kalina tavasz óta nem tudott hazavergődni az anyjához: a diszpécserek mindig más vidékre küldték. Anyja pedig az öregségre panaszkodott leveleiben, azon kesergett, hogy elröppent a fiatalság. Göbös, dülöngő betűivel ezeket a sorokat rótta: „Úgy élek, Kalinuska, olyan elhagyatottan, mint az őszi parlag, nincsen más örömöm egész nap, mint hogy terád gondolok. Mostanába még rosszakat is álmodok, valami nem jót érez a szívem, mintha azt mondaná, hogy hamarosan átadom testemet a földnek."

Valahányszor Kalina levelet kapott tőle, minden alkalommal más-másképpen emlékezett az anyjára: hol olyannak látta, mint gyerekkorában, amikor orron csókolta őt, a pöttöm Kalinát, gabonaillat áradt belőle, és ijesztgetőn rákiáltott: „Huh!" Máskor sírni látta, keserűségtől rázkódó vállal, mint amikor megérkezett az értesítés apja haláláról, és olyan idegen volt, távoli; Kalina számára ismeretlen és félelmetes, bár a szeme bizakodó és nyájas. De legtöbbször úgy látta, ahogy az

utolsó búcsúzáskor a sofőrfülke mellett lépkedett: nem tudta levenni a szemét fiatal, daliás fiáról, s neki nem volt szíve nagyobb sebességre kapcsolni.

Már egészen elsápadt a nap, mire Kalina megérkezett Jariba. A faluvégen Mezsinék alacsony házikója. A földhányáson az öreg Mezsin sütkérezett a lemenő nap fényében. Feléje fordította a fejét. – Né csak, Kalina! – és intett neki. Kalina fékezett.

– Az esküvőhöz akarok neked szerencsét kívánni.

– Micsoda esküvőhöz?

– Micsodához? Hát az anyádéhoz! – dohogott Mezsin. – Oda iparkodott az én anyókám is, a jókedvét megfoltozni.

Kalina szinte megugratta az autót, ahogy továbbindult. Az öregapó meg újra elbóbiskolt a maga gondolatain.

Újonnan meszelve fehérlett anyja vályogháza, a fonott sövény lyukai száraz repceszárral befoldozva. Kilépett az anyja.

– Kalinuska, te vagy? – És meggörnyedt.

A szülői ház! Vénül a szülőkkel együtt, és várja, hogy visszatérj, látni akarja, milyen lettél. Nem a régi képében fogad, kisebb lett, és téged sehogy sem tud újra megszokni, mintha idegen volnál: hol egy kancsó vizet döntesz fel véletlenül, hol rálépsz a törött padlódeszkára... És csak késő éjszaka jut eszedbe minden, amit itthagytál, és ami nem térhet már vissza soha: a gyerekkor, a köcsög tej, amikor éjszaka jössz haza...

Kalina ezen a napon különösen várta a találkozást az öreg vályogházzal, maga elé képzelte anyját, amint teát forral neki, és áthívja a szomszédból Jelenát: vendég érkezett!

– Mama, hát igaz? – kérdezte Kalina.

– Bocsáss meg, fiam, hogy így lett... – motyogta Vaszilisza. – Hiszen megérted.

Jelena néne lépett ki a házból.

– Nagy napunk van ma, Kalinuska! – És jókedvűen, fesztelenül megölelte Kalinát. – No gyere, gyere...

Sok vendég összegyűlt már. Raszunok föl-fölállt falábára, de nyomban visszazöttyent a lócára. A szoba elülső falánál, a főhelyen, szívélyes vőlegény-hangulatban, Ilja Fjodorovics feszített nyugodt, mozdulatlan vállal és mosolyogva – ebben a pózban tetszett magának a legjobban.

A vendégek töltöttek az újonnan érkezett tiszteletére, Raszunok a pohara fölé görnyedt, hosszan belebámult, aztán végighordozta a vendégeken komoly tekintetét, végül Vaszilisza felé nézett:

– Engedtessék meg nekünk, Vaszilisza Dmitrijevna, hogy a te boldogságodat ünnepeljük. Megterem a boldogság mindnyájunknak, teneked is, hiszen azzal születünk, és azzal halunk meg, csak az egyik ember meghallja magában, a másik süket rá, hát ezért iszom én teérted, én, akinek megvan a magamhoz való esze!

Szavaihoz hozzátapadt a mellette ülők tereferéje.

– Hitvány ez a szilvórium! – okvetetlenkedett Szazonov.

– Nem hitvány ez! Az én kertemből való. A hitványát a kórházban gyógyítják! – vágta oda sértődötten Jelena néne.

Valaki Vaszilisza helyett háziasszonykodott:

– Lássatok hozzá! Kenyér-só az asztalon, kezet meg mindenki hozott magával.

Kalina az anyjára lesett: ott ült vékonyra vásott férfiöltönykabátjában, amelynek bal oldali kihajtóján bestoppolta a jelvények nyomait, ült és bámult valamit, amit csak ő látott, elnézett a vendégek fölött, az egész lakodalom fölött. Megszokta a szótlanságot, ilyenkor úgyis helyén van már minden, szavakkal úgysem tudja az ember meggyőzni a szívét.

Ilja Fjodorovics a jövőt latolgatta: „Gyerekeink vannak, nekem is, neki is... De hát mit akarnak? Felnőtt, komoly

emberek – megértik. Az életem törött darabkáját hozzáillesztem egy másikhoz, hátha valahogy egésszé kerekedik. Majd beleszokom az új életbe, a legkisebbemet meg, Klaskát, segítem: nemigen üldözi szegényt a szerencse, embert is csak afféle csorbát talált magának: iszákost, aki nem fogja meg a munka végét..."

A lakodalmat követő éjszakát, mint köztudomású, keserűfűvön párolják. Ezért rejtenek Brusznyicsnije Jariban időtlen idők óta mézfüvet az új házasok vánkosa alá, hogy ne érezzék olyan keserűnek a keserűt, meg hogy tiszta, rétillatú legyen az ölelésük.

Szénaszagot árasztott a még nyirkos virradat. Ebben az órában törékeny az álom, mint a harmat, lehull és felszikkad.

Vaszilisza asszony-álom hullott, gyerekeiről álmodott, mintha élnének valamennyien, nem verte volna őket földbe a háború: idetaláltak mind ezen a napon. És Vaszilisza félt, hogy egyszer csak megértik a fiai: mi ez a vigasság.

– Csak betoppantunk, mama. Húsz esztendeje indultunk el innen, ahová a háború parancsolt – mondta a legidősebbik, Szergej.

– Most azért jöttünk, hogy örökre elbúcsúzzunk – folytatta Ljosenyka, a középső.

Felálltak az asztaltól a fiai, és kiléptek a házból.

– Hová mentek? – kiáltotta Vaszilisza.

– A háborúba – felelte a legkisebbik, Misa.

– Maradjatok itt!

De ahová eltűntek, onnan még a visszhang se tért vissza.

Álmodott Ilja Fjodorovics is: meghitt, jól ismert, harmincéves álmot. Mintha dudor nőtt volna a homlokán. Az a dudor rejti a csavarosabbik eszét. Neki köszönheti Ilja, hogy van mit a tejbe aprítania. Megfájdult a foga egy tehénre; a dudor azt tanácsolta neki: „Három félliter az elnöknek, tied a tehén."

És a tehén már ott áll az udvaron. Aztán egy bikaborjú. Aztán egy jó, tágas ház, meg egy motorkerékpár, amin piacra járhat. Amikor pedig Ilja Fjodorovics kilép az utcára, a dudor visszahúzódik a fejébe.

Álmában, mint valami homályos örvényben, az aggodalom is feltolakodik: „Mi lesz, ha az új feleséged meglátja a dudort, jaj, mi lesz!" Erre riad föl Ilja Fjodorovics, és a homlokát tapogatja: „Phű, ez a bolond álom! Befelé nő a dudor, befelé!" Sóhajtott, aztán megérintette Vaszilisza vállát:

– Te se alszol?

– Én se.

– Nekem reggel felé mindig álmatlanság áll az oldalamba – dünnyögte Ilja Fjodorovics.

– Lapogasd meg jól a vánkosodat, akkor elalszol magadtól – tanácsolta Vaszilisza, és a falnak fordult, hogy újra meglássa a fiait.

Brusznyicsnije Jari fölött megfogyatkoztak a csillagok, a földön megdermedt a harmat, s amelyik ágon csillogott, nem mert lehullani...

A parasztházak ablakai egymás után szűrték ki fényüket az utcára, csak Raszunok ablaka vakoskodott, pedig gazdáját már rég felébresztette a fájdalom: mintha a hiányzó lába fájt volna. Sokáig simogatta falábát, mintha meg akart volna győződni róla: semmi baja.

– Még ha fájni tudnál, nem mondom, de ez csak kínlódás – fohászkodott fel, aztán kisántikált az udvarra, ahol a kis pajtában valahonnan odatévedt félszemű kakasa lakik. Raszunok megnyitotta a pajta ajtaját, bekiáltott a kakasnak: – Kukurikú! Én vagyok a kiskakas! Se alacsony, se magas!

A kakas kikerekedett félszemével rábámult a gazdára, aztán

újra behunyta a szemét: aludni akart még, akkor nem fázik annyira. Raszunok álldogált egy darabig, aztán köpött egyet:

– Micsoda madár lesz belőled, ha még gondolkodni se tudsz! Eh, mit is hálaistenkedek itt veled?... – És a nappalt kezdte várni, hogy kicserélje friss híreit azokkal, amiket Kalina hozott.

A ház elé, a földhányásra telepedett, és rágyújtott: így könnyebb volt végiggondolni az életét. „Mindnyájan csupaszon állunk az igazság előtt – nézett az élete mélyére Matvej. – Restek vagyunk a jóra. Akárcsak jómagam. Minek élek én?"

Ezek után eszébe jutott egész élete, kicsiny korától kezdve. Raszunok egy tőzegviskóban született, kilencedik gyereknek, ezért nőtt fel örökös éhségben, ezért szidta mindig az anyja a félénkségéért: „De élhetetlen vagy, Matvejuska! Más gyerek játszik, te meg csak gubbaszkodsz naphosszat a napraforgó között, a homlokodat ráncolod. Minden gyerekem között téged sajnállak legjobban." Matvej meg csak hunyorgott, szuszogott, és ráncolta a homlokát. Azon ácsingózott, hogy rádiós lesz egy sarki adóállomáson, és igazi bőségben él. De aztán kitört a háború, és Raszunoknak mind a hét bátyját meg az apját is elvitték, egyedül Matvej tért haza közülük. Az anyja kerülgette-kerülgette, aztán csak kifakadt: „No, már eleget láttalak!" És fölkerekedett a lányai után, Kuznyeckbe. Ott éltek, derék férje volt mind a kettőnek, s maguk is dolgoztak. Egyszer visszatért a fiához, menyasszonyt keresett neki. Matvej azonban gyáva volt a lányfélével. Naphosszat bámult rájuk szótlanul, összevont szemöldöke alól, mosolyogva. Az anyja azt mondta: „Senkihez sem tud hozzánőni a szíved, vénlegény maradsz, fiam, éled majd a magad életét." Pedig Matvej Vasziliszát szemelte ki magának, még a háború előtt. Igen tetszett neki a nyájas beszédével. De hát más felesége volt, amikor pedig özvegyen maradt, várta Matvej nagyon: hátha hajlana hozzá.

– Adjisten, Matvej – szólította meg egyszer Vaszilisza. – Elnézhetnél egyszer hozzám, meglátogathatnál. Jólesik beszélgetni veled, barátságos szavú ember vagy. – És Vaszilisza lassan a szemébe szögezte tekintetét, hosszan vizsgálta, Matvej azonban úgy érezte, hogy szánja az asszony, és szégyellte nyomorékságát.

– Elmegyek majd hozzád, Vaszilisza... biztosan elmegyek... amint ráérek. – És kerülve Vaszilisza tekintetét, elkopogott a piacra, holmi apróságot adni-venni.

Hajnaltájban, amikor a hasogató álmok elengedik a testet, és tisztult szívvel ébred az ember, Raszunok még világosabban ráeszmélt, hogy egyedül van, és nincs aki elcsitítsa. Akkor hirtelen úgy tetszett neki, mintha Vaszilisza járna-kelne az ő kis házában. Ő még alszik, Vaszilisza pedig óvatosan jár, hogy föl ne ébressze.

Nyárfapihe-felhőkkel virradt fel a reggel, és derűs napot hozott Brusznyicsnije Jarira. Kalina örült a napnak, a melegnek, és meg akarta magyarázni, de nem tudta, mitől ilyen vidám a szíve. Mint gyerekkorában, amikor féllábon körülviharozta az apját, és azt gajdolta: „Süss föl, nap! Süss föl, nap! Piros lepény, bekaplak!" Az apja meg visszaszorította szája sarkába a vidámságot, úgy mondogatta: „Te bolond, te, hát minek örülsz, mi?"

Most azt gondolta Kalina: „Biztosan azért ilyen jó, mert hazajöttem, a régi lettem."

– Kalinuska, gyere teát inni! – hívta az anyja. Amikor Kalina felhajtotta a keserű, kozmás ízű teát, Vaszilisza rákezdte: – Szeretném, fiam, ha megismerkednél Ilja Fjodoroviccsal.

– De hiszen már megismerkedtünk. Rendes embernek nézem.

– Magányos. Tudod, nekem is könnyebb vele – mondta az asszony.

Belépett Ilja Fjodorovics, tompán köhécselve, mintha mondani akarna valamit, arca bíborvörösre gyúlt, és jámborul elmélázott valamerre, félre, aztán megszólalt:

– No, jól van, lássunk munkához. Nyolc óra null-nullkor kezdünk.

Amikor kifordult, Vaszilisza gyámoltalanul és zavartan tiblábolt.

– Beteg vagyok, Kalinuska. Ha egészen hazaköltöznél...

– Nem tehetem, magad is tudod. Hanem azt gondoltam: ha rendes lakásba költöztetnek a munkásszállásról, magammal viszlek a városba.

– Minek mennék én el innen? Itt a föld. Itt közelebb vagyok apádhoz.

Kalina az anyjára tekintett: hogy sugárzik a féltve őrzött, megfiatalító blúzában, s milyen száraz, tétova a keze. Megsajnálta az anyját.

– A föld: az csak elcsigázott téged. Milyen sovány lettél, látod!

– Nem a föld csigázott el engem, Kalinuska, hanem az élet. Előbb a háború, aztán a három aszályos év. Összetaposott egészen.

– Nem baj! Erős vagy még! Sokáig taposod még a földet.

– Mit ér a föld! Teremni tanítsd meg! Mert férfiak nélkül még a föld se tud teremni.

Ekkor lépett be Matvej Raszunok: lassan, tempósan, nem is pillantva Vaszilisza felé.

– Tehozzád jöttem, Kalina, mivelhogy hát hazajöttél. Szénakaszálás ideje van, ilyenkor csak úgy rajzik a horogra a hal...

A reggeli utcán Mezsin apó vakkantott oda Vaszilisza nak a földhányásáról.

– Hallottam rólad ezt-azt, leányom. Hallgasd meg, hogyan gondolom én. Olyan idők jártak, hogy az asszonyfélének nem jutott boldogság. Az máshová hullott. De csak minden asszony várja-várja a magáét. Persze hogy az első ember különb volt a mostaninál. – És az öreg Mezsin megtörölte szemét a tenyerével. – Elromlott, látod, a jó szemem. Annyi emberi keservet látott a háború után, és máig se tud megszáradni.

– Nem a boldogságot kerestem én, apóka, hanem az értelmet. Amióta egyedül maradtam, nem volt az én életemnek értelme – felelte Vaszilisza.

– Megsajnálhattad volna Raszunokot. Jólelkű ember az, és terád hallgat leginkább – folytatta az öreg.

– Mindenkit sajnálnunk kell, apóka – tért ki Vaszilisza.

És elindult a tőzegfeldolgozó telepre, új urához. Ebédet vitt neki, hogy amint házasemberhez illik, jóllakjék, és lássák, hogy most már asszony visel gondot rá. Övéire gondolt közben, élőkre és nem élőkre: Kalinára, hogy mennyire nem tudja elcsípni a szerencse farkát, meghalt urára – hogy semmiben nem érzi vétkesnek magát előtte, él benne az emléke, azt megőrzi; gyerekeire gondolt, akik már földdé váltak: milyen dolgosak, milyen jó emberek volnának most! Közöttük Raszunoknak is jutott hely gondolataiban. „Hej Matvej, Matvej! – gondolta Vaszilisza. – Félénk vagy, akár az én Kalinám, nyájas szóra elgyöngülő; ostrommal kellett volna bevenned engem, nekünk, asszonyoknak, könnyebb úgy..."

Ilja Fjodorovics szigorú családfő-arccal fogadta Vasziliszát az irodában. Buzgón evett, céltalan bámulástól elszokott tekintetében idegenség. Vaszilisza a férje mögött ült le, nézte, hogyan mozog Ilja Fjodorovics tarkója a rágástól. Lapos tarkója volt, a feje búbján penészszínű pihe lengett. „Eh, idegen párnákról való ez a pihe!"

Magában vidáman nevetgélve, magas férfi lépett az irodába.

Ilja Fjodorovics készségesen felpattant:

– Pavel Pavlovics, nagyon örülök, nagyon örülök, hogy befáradt! – És már bocsánatkérő, fakó hangon: – Ez meg az asszony...

Pavel Pavlovics kezet nyújtott, háromszor megrázta Vaszilisza kezét, és sietősen, mellékesen hadarta:

– Örvendek, örvendek... – És Ilja Fjodorovicshoz visszafordulva, hirtelen mozdulattal lefelé fordította tenyerét, mintha lerázta volna Vaszilisza kézszorítását. – Panasszal jöttem: mi ez a huzavona a munkások prémiumával? Ennek véget kell vetni...

– Ugyan, ugyan! – sürgölődött Ilja Fjodorovics, és úgy görnyedt az íróasztal fölé, mintha kisebbé akarna válni. – Ez csak véletlen, minden rendben lesz, csak az elszámolásokkal volt egy kis fennakadás, meg azt gondoltam, hogy a vezetőségnek túlteljesítéssel tartoznak.

Amikor a férfi, rá se pillantva Vasziliszára, kifordult, Ilja Fjodorovics körülfürkészett, kihúzta magát, újra megnőtt, mintha valami rugó pattant volna fel benne.

– I-igen, ez az új főnök, narodnyik-szaga van, az ilyenek nem húzzák itt sokáig, nem ám!

Vaszilisza úgy lépdelt hazafelé, mintha levágták volna a szíve felét; felidézte a főnök utálkozó mozdulatát, és azt gondolta: „Valami, úgy látszik, nincs rendben, Ilja valami igazságtalanságot csinált. Majd szólok neki, segítek neki." De valahol a lelke mélyén, a homályban, nemigen bízott magában. Tudta az életből, hogy Ilja Fjodorovics nem hibázott, mert ez az ő útja, ezen jár, és ha letér róla, talán nem is tudja megérteni az élet igazságát...

Az égbolt második felét rótta már a nap, mire Vaszilisza visszaért a faluba. A sövényeken fonnyadtak a levelek: a rekkenő nyártól öregedtek meg ilyen hamar; tövükben tyúkok nyúltak el a porban. Raszunok félszemű kakasa ott kuporgott a tyúkok mellett, és nem értette, mit is keres az utcán... Brusznyicsnije Jariban ilyenkor csak az öregek hordják ki az újságokat az utcára, a fák alá, a hűsre. Vaszilisza barátnéja, Jelena néne Szazonovnak tálalta ki a maga gondolatait:

– Szerencse... Vasziliszának magától termett meg a szerencséje, a férfiak szeretik sajnálgatni az ilyen csöndes teremtéseket... Ilyen volt már fiatal korában is: nem mondom, szép is volt, meg nyájas természetű is, őszintén, nemcsak színleg. Tekintélyes ember volt az első ura is, a másodikra se lehet szólni semmit. Vaszilisza tehetősen élt, mégis másokat írtak fel a kuláklistára, az aszály idején is elvergődött... A nap is csak egyszer kel föl napjában, de lám, Vasziliszáé kétszer kelt föl...

Szazonov köhécselve hallgatja.

– Kh, kh!... Az ám, érdekes...

Aztán valamelyik asszony:

– A nyírfának még a könnye is nyírfalévé édesedik.

Erre Szazonov:

– Kh, Kh!... Érdekes...

Az öreg Mezsina anyó:

– Elvitte az idő az asszonyok boldogságát... Isten adja, majd csak egymáshoz gyalúdnak... De hát mégse a régi, nem a gyerekei apja.

– Csak Raszunokot tette lóvá... Elég nem szép ez.

Szazonov a markába rejti köhintését:

– Érdekes... Aztán most hogyan lesz?

Ballag Vaszilisza a faluban, özvegyi magányok között, szóbeszédek között, az itt-ott már újonnan épített parasztházak

között, földhányások között, ahová valamikor, harminc évvel ezelőtt, lopott almát hozott neki Raszunok az inge aljában; az emlékezet számára itthagyott, elmúlt élet mellett; ballag, és úgy érzi; ez nem ő, nem Vaszilisza, hanem egy másik; él valahol egy hajdani, fiatal, boldog Vaszilisza, csak meg kell keresni, akkor ő maga is a hajdani lesz, akkor valami másért szeretik majd az emberek, mint most: hogy miért, azt maga se tudja... És két nap ragyog fölötte, az egyik a balvállán ül, a másik a jobbon; esőt ígérő, öreg nap az egyik, a másik meg tündöklő, merő sugár... Ballag Vaszilisza, és nem hallja léptei neszét, mintha fűrészporban lépkedne, csöndesen.

Brusznyicsnije Jariba beköltözött az új esemény: és olyasvalamivel kellett végződnie, amit értenek a jariak is, amit maga Vaszilisza is ért.

Raszunok ebben az órában már a Karakudukov öböl partján üldögélt Kalinával, ki-ki a maga horga mellett és gondolataival. Raszunok a még ki sem fogott hallal évődött magában:

– Minek is tolakodol a horogra, te mafla? Azért van az egész, mert nem tudsz gondolkodni. Hagyod, hogy megfogjanak. Hát nem is sajnállak, mivel a buták meg a mohók akadnak mindig horogra...

Nagy kópénak érezte magát, amiért be tudja csapni a halakat. Kalina gondolatai pedig Raszunok körül jártak.

„Derék ember ez a Matvej bátya. Engem már kicsiny koromban is szeretett, ínség idején kenyeret hozott. Azt mondta: »Egyél, egyél, erős legyél!« – és olyan szívből tudott nevetni... Amikor meg szakmát tanulni indultam, Matvej bátya ott üldögélt az út szélén, fújta a füstöt, miközben az arra menő autóknak kiabáltunk... Hunyorgott, aztán így szólt: »A legfontosabb, hogy embernek tanulj ki, Kalina, énrám

meg úgy gondolj, hogy hozzátok tartozom.« – Szemérmesen kerülve a tekintetem, pénzt dugott a markomba: »Ezt én neked... izé!...« És görnyedten kopogott vissza falában a háza felé."

Jól haraptak a halak, a piros szárnyú keszeg maga kereste a horogra tűzött szöcskét, különösen a sekélyben, ahová messziről összesereglettek a keszegek, figyelni, hogyan süt a nap. Nagy-nagy halnak látták, amelynek minden egyes pikkelye melegít...

De a nap kioltotta magát valahol messze, nagyszemű csillagok nyíltak ki az égen, mint eső után a napraforgók, alacsonyröptű szél suhant a folyó felől, madarak búcsúzkodtak a naptól, aztán hirtelen besötétedett. Tüzet kellett rakni a part legszélén, hogy az élő tűz odacsalja a halat.

Raszunokot üldözni kezdte a balszerencse: először egy jókora csuka szakadt le a botjáról, aztán elkerülték a horgát a halak. Csöndesen leste a dugó rezzenését, de az mozdulatlan maradt. Matvej elunta magát, lehevert a tűz mellé. A tűz a maga csillagait égette és hamvasztotta, és valamennyi csillagból tűz lett; Raszunokot mulattatta, mennyire akar élni a tűz, s hogy éljen, felfalja a legapróbb fűszálat is.

„Minden élet – töprenkedett – maga védi, őrzi magát, minden életben ég valami belül. Ha már kihamvad, meghal az élet. Így is van rendjén..." Eszébe jutott, hogyan haldoklott a karjai között negyvenháromban Kosztya Udalcov, felderítő-társa; egy repesz a hasát metszette fel, Kosztya mindkét kezével fogta a hasát, és nem mert a sebére nézni, az égre meredt álmélkodva, de a testét görcsök csavarták, szája szélén megjelent a halál habja, és azt suttogta: „Vizet, vizet..."

„Semmi baj, testvér, kihevered!" – vigasztalta Raszunok.

És Kosztya az elviselhetetlen fájdalomtól és haragtól, hogy mint senki másra, rá sem vár halhatatlanság, üvölteni

kezdett. Ettől valahogyan megkönnyebbült, mintha elhitte volna, hogy kiheveri, és viszontlátja még barátait. Aztán hirtelen kinyújtózott, és azt mondta: „Nekem most már mindegy..."

– Ide hallgass, Kalina – szólalt meg Raszunok, lassan kiszabadulva emlékei közül, és reménytelenség ült a szemében. – Te még fiatal vagy, előtted az élet, én pedig már többet éltem, mint amennyi jár, mert ahány napot harcoltam, ugyanannyiszor kezdtem újra az életemet... A barátaim halottak, pedig ők több haszonnal élnének...

– Értelek én, Matvej bátya – bólogatott Kalina. – Jó emberként jöttél haza a háborúból, sokak szívét pedig megrontotta a háború. Ezt magad mondtad nekem, amikor kicsi voltam. Hálás vagyok neked nagyon, mert te tanítottál meg szeretni az embereket s téged magadat is.

– Elmondom neked, Kalina, az első sebesülésemet. Akkor őszült meg a fejem. A Volgánál történt, átkelés közben, akkor még harcba se vetettek, fejsebet kaptam. Kórházba vittek, és reggel, az operáció után, belenéztem a tükörbe. „De hitvány párnájuk van, nővér! – mondom. – Csupa pihe a fejem." – „A hajad az, fiam, örök pihe lepte azt be!" – azt mondja. Mert én, Kalinuska, szerettem az anyádat. És nem magamat féltettem: attól féltem, hogy öregnek lát majd....

Kalina meg akarta nyugtatni Raszunokot, hogy belelát, akár saját magába, hogy neki is van egy szerelme a városban, a diszpécseri irodában: Lida, s hogy ő se tudja, hogyan adja neki tudtul magát. Homályosan megérezte, hogy ki kell öntenie fájdalmát az öreg előtt, a megosztott szenvedés könnyebb.

„Vasziliszát szerettem és szeretem most is, és most magam sem tudom, mitévő legyek, alighanem odább kell állnom, más vidékre" – gondolta végig magában Raszunok.

Mind sűrűbb gomolyokba gyűlt a sötétség a hamvadozó

tűz mellett, a tűz átadta maradványait a sötétnek, s a földön mindenki a maga életét forgatta álmában.

Másnap, amikor Kalina visszament a városba, Raszunok Vasziliszánál üldögélt, figyelmesen szemlélte az asszony bánatát, amit az elfelejtett elrejteni, magának, arra az időre, ha majd egyedül marad. És Raszunok előtt most világosabbá vált, hogy Vasziliszával örökre vége mindennek, hogy ő idegen ember lett az asszony szemében, annak most már megvan a maga külön útja.

„Hej, honnan is merítse az ember a szerencsét? Lám, Ilja Fjodorovics tudta, honnan kell, csak nehogy kicsorduljon a vödréből... Volt egyszer, hol nem volt, Matvej Raszunok. Volt egy házacskája. A házacskában a szegény feje. A fejében két gondolat, azok meg-meglátogatták, csak a harmadik gondolat, a legokosabb nem látogatta meg soha, az, hogy a szerencse benn él az emberben, csak ő nem vette észre, nem látta meg." Így vizsgálgatta a szívét Raszunok, s csak gubbasztott, és nézte Vasziliszát. Vaszilisza suta könyökmozdulatokkal tett-vett, végezte asszonyi munkáját a házban, és jól értette Matvej megfontolt hallgatását és maradását. Raszunok csak indulóban szólalt meg.

– Hát azért maradtam ilyen soká, mert hogy el készülök, innen, elköltözöm, nem köt ide senki, jószágom se igen van a házamba meg idejön majd az anyám, ő adja el.

Látott egyszer Vaszilisza egy fűzfát a folyóparton: alámosta a víz, és gyökerestül, földestül elsodorta az ár. A vadvíz közepén megrekedt és tovább élt a fűzfa, levelet is hajtott, pedig már nem volt szüksége rá, aztán az áradás megfordította, de nem süllyedt el, fenntartotta a lombja. Ez jutott most Vaszilisza eszébe: „Van-e ilyen lombja Matvejnek?" – és valahol, a szíve mélyén, megérezte, hogy Matvej nélkül itt, Brusznyicsnije Jariban, az ő napjai is elhervadnak: nem lesz

kivel visszatérni a múltba, amely letűnt már, mégsem képes meghalni; szánni kezdte új életét, és tanácstalanul kérdezte:

– Hát mi ütött beléd, Matvejuska? Hiszen nem történt semmi.

– Nem is történik már semmi – mondta Raszunok. – Emlékezem majd rád, Vaszilisza, emlékezz rám te is, ha tudsz.

Raszunok eltámolygott, Vaszilisza pedig leroskadt a kisszékre, s ott is maradt, de csak nem tudott magához térni, sem magába nézni, mi is van vele...

Elmúlt egy nap, aztán még egy: a harmadikon szétfutott a hír Brusznyicsnije Jariban:

– Matvej Raszunok Medvegyihánál van.

Jelena szomszédasszony látta Raszunokot, amint a padlón ült, és diót tört a falábával; fölemelte a lábat, kopp, a dióra, s a dióval a kakasát etetgette.

Mezsina anyó később megleste a sövény résén Matvejt: a kakasával beszélget, előre-hátra himbálja testét, álmos szeme valahova messzire elbámul a kakas fölött.

– Neked is hibás a szemed, és szelíd vagy, te se tudsz ügyesen élni a kakas-sorodban, meg így meg úgy, ezért én a barátod vagyok, emberbarátod, és nem érzem magam veled szemben a természet királyának.

Lekuporodott a kakas mellé, a kakas pedig, ősi oktalanságánál fogva mit sem értett a szavaiból. Azt gondolta: szemet hozott neki a gazdája, s hamarosan szétárad a testében a jóllakott elégedettség, aztán elalszik...

Ilja Fjodorovics ebben az órában úgy lépett ki az utcára, hogy megbámulják az emberek. Mostanában mindennap várta a

lányát, Klavkát, s ettől mintha jobban szerette volna önmagát: „A vérem, hát csak pártját fogom!" – és Kalina személyében békés jövőt készített Klavkának. „Mellettem lehet, ez a Kalina meg amolyan csöndes ember, majd Klaskának kell kézbe vennie. Csak az a kár, hogy hóbortos egy kicsit ez a legény."

Ilja Fjodorovicsnak jólestek ezek a gondolatok; Szazonovhoz tartott, kemény, rangos léptekkel ment az utcán, ügyelve rá, hogy méltóságát megőrizze.

Csak Raszunok rontotta el valamelyest a kedvét.

– Hová, Fjodorovics? Felelj nekem egy kérdésre: jó ideje élsz már a földön, csak azt mondd meg: mivégre?

Ilja Fjodorovics szaporázni kezdte a lépteit, de Raszunok nem maradt el tőle, nem nyughatott:

– Szeretsz-e valakit úgy igazából, Fjodorovics? Vagy csak úgy megvagy, lelki épségben, s azért élsz, hogy a tulajdon természeted igényeit kielégítsd? – Raszunok szándékosan körmönfontan beszélt, hadd lássa Ilja Fjodorovics, hogy a magafajta is tudja okosan és homályosan fűzni a szót!

Ilja Fjodorovics még sietősebben szedte a lábait, mintha nem is hallaná Matvejt, pofacsontjain ugráltak a köteges izmok, és egyre csillapítgatta magát: „Türelem, türelem! Bolondot ne szólj, a többi majd elválik!" Végül is nem bírta tovább:

– Mit okoskodol itt nekem? De fullánkos ember vagy te! – És már be is suttyant Szazonovék kertajtaján, megnyugodva abban, hogy nem maradt adós a szóval. Már belülről kiáltotta: – Hát annak mi haszna van, hogy te élsz? Csak rohadsz, és még másokat szurkálsz!... – Aztán, hogy tudtul adta a másiknak: ő az egészségesebb és a szerencsésebb, felröhögött.

Mezsin apó lesöpörte az álmot kurtabekecséről, és megköszörülte a torkát. A szomszéd boglyában a hold töltötte az éjsza-

kát, s a távoli, sötétkék égen árvalányhaj-fehér hajnal terjedezett. Az apó felébredt, és hosszan figyelte a bal fülében csodálatos hangon zengő harangocskát. „Elfeküdtem a fülemet" – gondolta Mezsin, és kidöcögött az utcára, hogy kihajtsa füléből a zengést.

Mezsinék házikója közel esett a vasúti átjáróhoz, az öreg szerette nézni az áthaladó vonatokat, megszámlálni a kocsikat, bár mindig eltévesztette a számolást, de elégedettséggel töltötte el, hogy olyan hosszú a kocsisor, tehát sok embert visz, s azok mind sietnek valahová, az ismeretlenbe. Szeretett volna maga is utas lenni.

Ma is felharsant a mozdonyfütty a felső kurgán felől, és rögtön kiűzte a harangszót Mezsin apó füléből. Aztán feldübörögtek a talpfák, és szinte egyszerre termett ott a vonat; sebesen haladt, két széles, sebes pásztát terítve maga elé: lámpái fénykévéit. Amikor odaért Mezsin elé, az öreg már éppen számlálni kezdte a vagonokat, de akkor, jócskán a vonat előtt a lámpák fénypásztáiban, egy embert pillantott meg: kényelmesen lépdelt a talpfákon, valahova messzire, kicsit meggörnyedve, mintha keresne valamit, amit elvesztett.

– Hé, te! Vo-o-na-a-at! – vonította Mezsin apó, aztán összehúzta szemét, mert már nem látta azt az embert...

Raszunok egész este otthon heverészett, nem is tudott fájdalmáról. Minduntalan azt akarta maga elé képzelni, milyen is volt Vaszilisza az utolsó találkozáskor.

Aztán, amikor a nagyszemű csillagok ellepték a sztyeppét, úgy döntött, hogy most rögtön, azonnal, bemegy a városba, ahol Kalina él, ahol neki, Matvejnek, szakmája lesz, ahol az emberek hasznára élhet.

Kibaktatott a városba vezető vasúti vágányhoz, és elindult mellette, oldalt a kis ösvényen, hogy a vonatot ne zavarja.

Ment Raszunok, bicegett előre, és Kalinát látta: sugárzó, nyugodt arcát, mosolyát, amelyet alig észrevehetően visszaszorít ajkai közé; szerette barátját, így most könnyebb volt a járás...

Egyszer csak valami sötét tömeg rohant rá sebesen a háta mögül, nyirkos hideg csapta meg, s hirtelen ráocsúdott, hogy fekete vagonok száguldanak feléje. „Elgázol" – Raszunok félreugrott, a talpfák felé, és csak az utolsó pillanatban értette meg, mit tett: „Hová ugrom?"

A vonat elrobogott, magával vonszolva kocsisora árnyékának roppant, fekete szárnyait, valahol messze pedig lehullott egy kis csillag a szurdokba. Senki se tudta, ki csillaga...

Brusznyicsnije Jarinak felkelt a maga napja a maga órájában, fölébredtek a jariak, életükre és gondjaikra ébredtek, csak egy ház nem nyitotta fel ablak-szemeit, s ezt rögtön észrevette mindenki.

Jelena nénét az unokája faggatta:

– Nyanyó, és vonatok mért vannak?

– Hogy az emberek utazhassanak.

– És mért nem térnek le a vonatok?

– Mert a sínek nem engedik... Hej, te, te! – sóhajt fel aztán Jelena néne, és megsimogatja unokája fejét. Egy gondolat melegíti át: „Miért is adatott csak egy élete az embernek? Úgy kellene: akinek öröme volt az életében, hadd élne még egyszer. Akinek meg rossz, annak egy is elég volna."

Jelena néne rábízza a szomszédra az unokáját, aztán elsiet Mezsinékhez, ahol az emberek Raszunoktól búcsúzkodnak.

A komor arcú Mezsina anyó a kendőjébe sóhajtozik:

– A fiatalokat kelletlenül fogadja be a föld, azok egyszerre halnak meg, de az öregek olyanok, mint a pusztuló fa: lassan száradnak, észre sem veszik, hogy már halottak.

Szazonov köhécsel:

– Kh, kh! A sors...

A vén Mezsin a tenyerével törli a könnyeit, sehogysem tudja felfogni a más halálát, komoran rá-rábólint a tulajdon gondolataira, amelyeket nyomban el is felejt.

Jelena félénken ácsorgott a pitvarban, nem mert bemenni a szobába, a Matvejtől búcsúzkodók közé. Hirtelen eszébe vágott, hogy Matvej vidám lelkű ember volt, és gyökerestül pusztult el, gyerekek nélkül, és most már anyjának is nehéz lesz ide hazajárnia. Jelena kendője csücskébe sírta bele szánakozását.

Vaszilisza kis házában éjszakánként egy-egy álom álldogál minden sarokban. Az egyik sarokba néz Vaszilisza: hajdani magát látja. A másikba néz: ott a fiai állnak. A harmadikban második lakodalmát ülik. A negyedik sarokban semmit sem lát, homály gubbaszt benne: az az új élete.

És Vasziliszához hívatlanul kezdett szállingózni a múlt emlékezete. Különös volt újra látni, amit már átélt. Első eszmélkedésétől fogva látta az életét. Sötét házikó, homályos ablakok, odakint is homály, fehér homály, alighanem havazik. Ő, kicsi lány, egyedül van a házban, anyját várja, aki nélkül nem tud élni... Anyja munkától elnehezülten érkezik haza a mezőről. Azt mondja:

– Szépre nőj, Vaszilisza. Látod, én csúnyának születtem, azért élek egymagam, azért nincs neked apád...

– Jól van, anyám, olyanra növök, amilyenre akarod, a kedvedért. – És Vaszilisza sugárzón felnevet, és azt gondolja, hogy az emberek semmit sem konyítanak a szépséghez, hiszen az ő anyja legszebb a világon.

Egy nap emberek jöttek egyforma kurtabekecsben, és halálra korbácsolták az anyját.

– Rongyos ülepű komiszárné! – ordította egy vörös képű férfi.

– A hasát üsd, Szavvics, hogy többet ne teremjen! – biztatta egy másik.

Reggel felé a végét járta az anyja. Ezt hagyta Vasziliszára:

– Igazul élj, leánykám, és ne felejtsd el, miért mentem én a halálba...

Aztán a fiai, az első ura. Szerette Vasziliszát erősen, de nem engedte el sehova.

– A városba akarsz menni? Varrónénak tanulni? Minek a!

És Vaszilisza félénken éldegélt ura ácsmunkája mellett, és bízott benne, hogy lesz még egyszer valami más is az életében.

Az ura csak egyszer hozta szóba Raszunokot:

– Olyan, mint a gyökér nélküli fa. Az asszonynak támaszték kell.

És most nem maradt Vasziliszának semmije. Ráébredt, hogy hiábavaló volt az élete, nem olyan, amilyet anyja szánt neki, szánnivalója sincs más, csak Kalina.

Furcsán, elhárítón pillantott Ilja Fjodorovicsra, látta, milyen nyugodt maga felől, s azt is, hogy ő is idegen a számára, mint minden a világon.

Egyik este Juhan, a pásztor zörgetett be hozzájuk. Hibbant volt egy kicsit, születése óta, mindenki szánta érte a faluban. Vaszilisza kinyitotta a kisajtót.

– Mi kéne, Juhan?

– Elhoztam a Raszunok kokasát, e! Sajnálom. Eltörött a lába. Sajnálom...

Ilja Fjodorovics bukkant föl Vaszilisza háta mögött.

– Minek ez nekünk?

– Úgy sincs jószáguk. Ezt meg sajnálom, olyan pici...

A kakasnak ázott volt a tolla, gyulladt-forma, vörös félszeme csodálkozva bámult, nem értette, miféle fájdalom hasított bele.

Vaszilisza egy vödör almát vitt ki Juhannak, a kakast meg magához fogadta. Éjszaka, Ilja Fjodorovics utasítására, kivitte a pajtába.

– Világraszóló butaságokat csinálsz, Vaszilisza! Arra jó csak, hogy bemocskolja a házat...

Vaszilisza pedig egész éjjel a Raszunok kakasára gondolt, jólesett rágondolnia, de később az az ijedelme támadt, hogy elpusztul.

– Jaj, meg kell nézni! – És kiment a pajtába, ráterített a kakasra egy öreg vattabekecset, aztán az járt a fejében, hogy lám, Juhant hibbantnak tartják, pedig hát az okos emberek a jószívűek...

Attól a naptól fogva még jobban elidegenedett Ilja Fjodorovicstól.

Nagy havakkal megjött a tél – a kakas meggyógyult, és Vaszilisza ráhagyta Mezsinékre, maga pedig úgy döntött: Kalinához költözik, hogy fia mellett tovább éljen benne, ami jó.

Néha Raszunok házikóját látta álmában, és várta Matvejt, hogy majd beállít hozzá, elvezeti Kalinához, s ő ott mossa majd mindkettőjük ingeit...

És megjöttek az esők, a langyos, sebes esők, és sűrűn sarjadt a fiatal fű, hadd érezze a föld, milyen erő van minden szálában.

FORDÍTOTTA RAB ZSUZSA

TILTOTT GYÜMÖLCS

A mi családunkban, keleti szokás szerint, sohasem ettünk disznóhúst. A felnőttek sem ettek, a gyermekeknek meg éppenséggel szigorúan megtiltották. Bár Mohamednek a szeszes italokra vonatkozó második parancsolatát emlékezetem szerint gyakran megszegték, a disznóhúst illetőleg nem tűrtek semmiféle liberalizmust.

A tilalom forró vágyat és jéghideg büszkeséget szült. Arról ábrándoztam, hogy megkóstolom a disznóhúst. Hosszasan elálldogálltam az üzletek kirakatai előtt, és bámultam a ráncos és pettyes metszetű, izzadt kolbászokat. Elképzeltem, hogyan húzom le róluk a bőrt, hogyan vájom bele fogamat rugalmas, jó ízű húsukba. És olyan világosan elképzeltem a kolbász ízét, hogy amikor később megkóstoltam, szinte elcsodálkoztam: mennyire pontosan eltaláltam képzeletemben.

Persze adódott alkalom arra, hogy megkóstoljam a disznóhúst még az óvodában vagy vendégségben, de én sohasem hágtam át a bevett szokást. Emlékszem, amikor az óvodában rizses disznóhúst kaptunk, és kikotortam a húsdarabokat, és odaadtam a társaimnak. A kegyetlen kínokat legyőzte az ön-

megtagadás gyönyörűsége. De én mégis tovább ábrándoztam a csábító bűnről.

Házunkban lakott egy ápolónő. Szonya néninek hívták. Akkor valahogy mindnyájan azt hittük, hogy orvosnő. Általában – ahogy felnő az ember, azt tapasztalja, hogy a nénik és a bácsik rangban mind lejjebb csúsznak.

Szonya néni rövidre nyírt hajú, idősebb asszony volt, arcára rámerevült valami régi-régi szomorúság. Mindig halkan beszélt. Úgy látszik, régen rájött, hogy az életben nincs semmi olyan, amiért érdemes volna hangosan beszélni. A házunkban, a szomszédok között szokásos, általános patáliák alkalmával jóformán nem is emelte fel a hangját, ami megnehezítette ellenfeleinek helyzetét, mivel az utolsó szavakat nem hallván jól, elveszítették a civódás vezérfonalát, és kiestek a tempóból.

A két család jó viszonyban volt. A mama azt mondta, hogy Szonya néni engem megmentett a haláltól. Amikor valami súlyos betegségbe estem, a mamával együtt egy teljes hónapon át ápolt. Én valahogy nem éreztem semmi hálát életem megmentéséért, de ha ez szóba került, csupa tiszteletből úgy tettem, mintha örülnék annak, hogy élek.

Esténként gyakran elüldögélt nálunk, és mesélgette élete történetét; főként első férjéről beszélt, aki elesett a polgárháborúban. Én már sokszor hallottam ezt az elbeszélést, mégis megdermedtem félelmemben, valahányszor ahhoz a ponthoz ért, hogy éppen keresi és meg is találja szerettét az elesettek, a hullák között. Ilyenkor rendszerint elkezdett sírni, és vele együtt sírt a mamám meg a néném is. Aztán próbálták megnyugtatni, és leültették, hogy teázzon.

Engem mindig meglepett, hogy ezután milyen gyorsan megnyugodnak az asszonyok, és milyen vidáman, sőt felfrissülve tudnak csevegni mindenféle semmiségről. Azután

elment Szonya néni, mert a férjének már nemsokára meg kellett jönnie a munkából. A férjét Sura bácsinak hívták.

Nekem nagyon tetszett Sura bácsi. Tetszett kócos feje, fekete üstöke – amely a homlokára hullt –, erős karján akkurátusan felgyűrt inge, sőt görnyedtsége is. Ez nem afféle irodai, hanem takaros, jóféle görnyedtség volt, amilyet a régi munkásoknál láttam.

Esténként, ha megjött a munkából, örökké javított valamit; asztali lámpákat, villanyvasalókat, rádiókészülékeket, sőt órákat is. Mindezeket a tárgyakat a szomszédok hordták hozzá, és ő természetesen – ingyen javította meg őket. Szonya néni az asztal túlsó felén ült, cigarettázott, és csúfolta férjét: olyasmire vállalkozik, amihez nem ért, nem is lesz abból semmi – és így tovább.

– Majd meglátjuk, lesz-e – mondta Sura bácsi a foga közt, mert cigaretta volt a szájában. Könnyeden és magabiztosan forgatta kezében a soron következő javítanivalót, futtában lefújta róla a port, és hirtelen valamilyen egészen váratlan oldaláról kezdte vizsgálni.

– Bizony nem lesz abból semmi, és akkor szégyent vallasz – felelte Szonya néni, és szájából gőgös füstpászmát fújva, mogorván a pongyolájába burkolózott.

Ha Sura bácsinak végre-valahára sikerült elindítania az órát, vagy ha recsegni kezdett a rádió, sőt már zenefoszlányok is hallatszottak, rám kacsintott, és azt mondta:

– No, hát lett belőle valami vagy sem?

Én mindig örültem a sikerének, és egy mosollyal tudtára adtam, hogy bár nekem semmi közöm sincs az egészhez, mégis sokra tartom, hogy engem cimborájának fogad.

– Jó, jó, ne hencegj! – szólt rá Szonya néni. – Szedj le az asztalról mindent, teázni fogunk.

Szonya néni hangjából mégis valami mélyen rejtőző, titkos

büszkeséget éreztem ki, és örültem annak, hogy Sura bácsi ügyes, és hogy bizonyára semmivel sem rosszabb, mint az a polgárháborús hős, akit Szonya néni sehogy se tud elfelejteni.

Egyszer, amikor szokás szerint náluk üldögéltem, valamiért odajött a néném is, és a háziak ott marasztalták teázni. Szonya néni megterített, felszeletelt egy darab halvány rózsaszínű szalonnát, mustárt tett mellé, és teát töltött mindenkinek. Azelőtt is gyakran ettek szalonnát, és kínáltak meg engem is, de én mindannyiszor határozottan visszautasítottam, ami valahogy mindig mulattatta Sura bácsit. Ezúttal is megkínáltak, bár igaz – nem nagyon erőltettek. Sura bácsi egy szelet kenyérre rátett néhány falat szalonnát, és odaadta a némémnek, aki lanyha szabadkozás után elfogadta azt a gyalázatos szendvicset, és enni kezdte. Az a korty tea, melyet behörpintettem, a felháborodástól a torkomon akadt, úgyhogy csak nehezen tudtam lenyelni.

– No látod – mondta Sura bácsi. – Ej, ej, te aszkéta!

Mit szólhattam erre? A néném valami orcátlan kényeskedéssel ette a szalonnás kenyerét, és időnként bárgyú tekintettel nézett rám. Úgy tett, mintha ő csak hivatalosan, csupán a háziak iránti tiszteletből enne. Bamba tekintetével azt igyekezett sugalmazni nekem, hogy ez nem komoly dolog, és egyáltalán nem is számít.

„De számít!" – gondoltam kaján diadallal, ahogy néztem, milyen kínzóan fogy kezében a szalonnás kenyér.

Éreztem, micsoda élvezettel eszik. Ez abból is látszott, ahogy ügyesen és takarosan lenyalja ajkáról a gyaur ínyencséggel tisztátalanná tett kenyér morzsáit, meg abból is, ahogy az időt húzva, bambán maga elé meredve nyelt le minden falatot, mintha fülelne arra a mozgásra, melyet az a falat a szájában és a torkában végez. Az egyenetlenül felvágott szalonnadarabok vékonyabbak voltak a kenyérnek azon a szélén, amelyből

harapott. Ez a legbiztosabb jele annak, hogy élvezte a szalonnát, mert minden valamirevaló gyerek utoljára hagyja a legjobb falatot, amikor eszik. Egyszóval minden világos volt.

Most, az élvezetet tervszerűen fokozva, a szendvicsnek ahhoz a széléhez közeledett, ahol a legvastagabb szalonnadarab volt. Eközben, tisztára női álnokságból, azt mesélte el, hogyan ugrott ki a bátyám az ablakon, amikor a tanítónő eljött hozzánk, hogy panaszkodjék a viselkedésére. Elbeszélésének kettős célja volt: először is el akarta vonni a figyelmet arról, amit most csinál, másodszor pedig a legkörmönfontabb módon hízelegni akart nekem, mivel köztudomású volt, hogy énrám panaszkodni bezzeg nem jött hozzánk a tanítónő egyszer sem, éppen ezért nekem sose volt okom arra, hogy az ablakon keresztül meneküljek előle.

Mialatt beszélt, rám-rám tekintett, és igyekezett kitalálni, továbbra is figyelem-e őt, vagy pedig annyira megragadott az elbeszélése, hogy már el is felejtettem, mit csinál. Ám tekintetem világosan arról tanúskodott, hogy igenis éberen figyelem. Válaszul rám meresztette a szemét, mintha csodálkoznék azon, hogy én képes vagyok olyan sokáig figyelemmel kísérni ilyen semmiségeket. Én elnevettem magam – homályos célzásképpen, hogy majd utoléri még őt a büntetés.

Egy pillanatban úgy véltem, csakugyan lesújtott rá a sors bosszúja: a torkán akadt a falat. Először óvatosan köhögni kezdett. Érdeklődve figyeltem, mi lesz. Sura bácsi megveregette a hátát, erre a néném elvörösödött, abbahagyta a köhögést, jelezve, hogy a módszer bevált, és hogy kellemetlensége egészen elenyésző volt. De én éreztem, hogy a torkára akadt falat még mindig ott van, ahol volt. Testvérem úgy tett, mintha teljesen helyreállt volna a rend, és leharapott egy újabb falatot. „Csak rágd, rágd – gondoltam –, majd meglátjuk, hogyan nyeled le."

De úgy látszik, az istenek máskorra halasztották a bosszúállást. Néném szerencsésen lenyelte a falatot, bizonyára még azt az előbbit is lenyomatta vele, mert megkönnyebbülten felsóhajtott, sőt fel is vidult. Most már különösen elmélyülten rágott, és minden egyes falat után olyan sokáig nyalogatta a száját, hogy néha szinte rám öltötte a nyelvét.

Ekkor jutott el a kenyérnek ahhoz a széléhez, ahol a legvastagabb szalonnadarab volt. Mielőtt a szájába küldte volna, a kenyérnek azt a kis szélét harapta le, amelyet nem borított szalonna. Ilyen módon csak még jobban fokozta az utolsó falat élvezetét. Végül lenyelte, utána megnyalta a száját, mintegy az eddig élvezett gyönyörűség emlékére, és mintegy jelezve, hogy a bűnbeesésnek immár semmi nyoma se maradt.

Mindez nem tartott olyan sokáig, ahogy ezt elmondom, és kívülről jóformán nem is lehetett észrevenni. Mindenesetre: Sura bácsi és Szonya néni semmit se vett észre.

Néném, miután a szalonnás kenyérrel végzett, hozzálátott a teához; továbbra is úgy tett, mintha nem történt volna semmi különös. Mihelyt ő a teáért nyúlt, én egy cseppig megittam a magamét, hogy semmi közös se legyen közöttünk. Én mindaddig lemondtam a kekszről, hogy fenékig kiigyam a szenvedés poharát, és hogy az ő jelenlétében egyáltalán semmilyen örömet se érezzek. Ezenkívül egy kissé megsértődtem azért, hogy Sura bácsi engem nem annyira unszolva kínált, mint a német. Én persze nem fogadtam volna el a szalonnát, de éppen ez jó lecke lett volna a testvéremnek – elvhűségből.

Egyszóval teljesen elrontották a kedvemet, úgyhogy mihelyt megittam a teámat, hazamentem. Kértek, hogy maradjak, de én hajthatatlan voltam.

– Meg kell csinálnom a leckémet – mondtam az igazak ábrázatával, teljes szabadságot adván a többieknek, hogy holmi gyarlóságokkal foglalkozzanak.

Különösen a néném marasztalt. Biztos volt abban: otthon az lesz az első dolgom, hogy beáruljam, azonkívül pedig éjjel nem mert egyedül átmenni az udvaron.

Mihelyt hazaértem, gyorsan levetkőztem és lefeküdtem. Néném hitehagyásának irigykedő és mégis kéjes boncolgatásába merültem. Furcsa látomások suhantak át agyamon. Vörös partizán vagyok, aki a fehérek fogságába esett, és azok kényszeríteni akarnak, hogy disznóhúst egyem. Megkínoznak, de én mégsem eszem. A tisztek csodálkoznak, csóválják a fejüket: micsoda egy fiú ez! Én magam is csodálkozom, de nem eszem – és kész. Megölni megölhettek, de nem kényszeríthettek rá, hogy egyem!

Ekkor megnyikordult az ajtó, a szobába belépett a néném, és mindjárt felőlem érdeklődött.

– Lefeküdt – mondta a mama. – Valahogy szomorkásan jött haza. Nem történt valami?

– Nem, semmi – felelte a testvérem, és odajött az ágyamhoz. Attól tartottam, hogy mindjárt kérlelni kezd, meg miegymás. Megbocsátásról persze szó se lehetett, de nem akartam elsekélyesíteni azt a lelkiállapotot, amelyben akkor voltam. Ezért azt színleltem, hogy alszom. Néném ott álldogált egy ideig, aztán csendesen megsimogatta a fejemet. De én átfordultam a másik oldalamra, jelezvén, hogy még álmomban is megismerem az áruló kezet. Ő még ott állt egy darabig, aztán elment. Nekem úgy tetszett, hogy megbánást érez, és most nem tudja, hogyan tegye jóvá bűnét.

Egy kissé megsajnáltam, de úgy látszik, kár volt. Egy perc múlva súgva mesélni kezdett valamit a mamának, és minduntalan nevetgéltek, de igyekeztek csendben maradni, mintha törődnének velem. Aztán lassanként teljesen lecsillapodtak, és ők is nyugovóra tértek.

A néném ágya az enyém mellett állt. Ruhájának gyors és

könnyed suhogásából világosan érezni lehetett, hogy meg van elégedve ezzel az estével. Szalonnát is evett, én sem szóltam semmit, és a mamát is felvidította. No, nem baj – gondoltam –, eljön még az én időm is.

Másnap az egész család az asztalnál ülve várta az ebédhez édesapánkat. Késve érkezett, és még meg is haragudott a mamámra, hogy annyit várakoztunk rá. Az utóbbi időben valami baj lehetett a munkahelyén, ezért gyakran komor és szórakozott volt.

Mindeddig arra készültem, hogy ebéd közben elmondom néném botlását, de most beláttam, hogy ennek még nem érkezett el az ideje. Mindazonáltal néha ránéztem a nénémre, és úgy tettem, mintha beszélni készülnék. Még ki is nyitottam a számat, de aztán valami mást mondtam. Valahányszor kinyitottam a számat, mindig lesütötte szemét, és lehajtotta fejét, mintegy elkészülve arra, hogy most lesújtanak rá. Én pedig úgy éreztem, hogy még kellemesebb is a leleplezés szélén tartani, mint leleplezni.

Hol elsápadt, hol elpirult, néha dölyfösen megrázta fejét, de aztán mindjárt esdeklő tekintettel kért bocsánatot ezért a lázadó mozdulatért. Rosszul evett, alig kóstolt bele a levesbe, máris félretolta a tányért. A mama unszolni kezdte, hogy egye meg a levesét.

– No persze – mondtam én – tegnap úgy jóllakott Sura bácsiéknál...

– Hát mit ettél? – kérdezte a bátyám, aki szokás szerint semmit sem értett az egészből.

A mama riadtan tekintett rám, és megcsóválta fejét úgy, hogy apánk ne vegye észre. A néném szótlanul maga elé húzta a tányérját, és hozzálátott, hogy mind megegye a levest. Én vérszemet kaptam: áttettem a főtt hagymát a magaméból az ő tányérjába. A főtt hagyma – gyermekkorom réme volt.

Mindnyájan utáltuk. Édesanyánk szigorúan, kérdően nézett rám.

– Ő szereti a hagymát – mondtam én. – Ugye, szereted a hagymát? – kérdeztem nyájasan a néném től.

Semmit se válaszolt, csak még mélyebben a tányérja fölé hajtotta fejét.

– Ha szereted, akkor nesze az enyém is – mondta a bátyám, és a saját leveséből a kanállal kihalászva, át akarta tenni a hagymát a néném tányérjába. De ekkor apánk úgy nézett rá, hogy a kanál megállt a levegőben, majd gyáván visszafordult.

Az első és második fogás között új szórakozást találtam ki: az uborkasalátából kiszedett karikákkal beborítottam egy szelet kenyeret, és – zöld szendvicsembe finomkodóan bele-beleharapva, a gyönyörűségtől néha majd elájulva – enni kezdtem. Úgy véltem, hogy ily módon nagyon szellemesen játszom el néném gyalázatos bűnbeesésének jelenetét. Néném értetlenül tekingetett rám, mintha nem ismerné fel a jelenetet, és nem ismerné el, hogy az annyira gyalázatos volt. De ennél tovább nem terjedt a tiltakozása.

Egyszóval nagyszerűen folyt le az ebéd. Az erény zsarolt, a bűn pedig lehajtotta fejét. Ebéd után teát ittunk. Édesapánk észrevehetően felvidult, és vele együtt mi is felvidultunk valamennyien. Kivált a néném örvendezett. Valami iskolai történetet kezdett mesélni, és minduntalan engem hívott tanúnak, mintha semmi se történt volna közöttünk. Engem egy kissé bosszantott ez a bizalmaskodás. Úgy véltem: az, akinek ilyen múltja van, szerényebben is viselkedhetne, annak nem szabad előreszaladni, hanem meg kell várni, amíg ugyanazt a históriát arra méltóbb emberek mondják el. Már éppen valami kisebb inkvizíciót akartam rendezni, ám ekkor apánk szétbontott egy újságot, és elővett belőle egy csomag vadonatúj füzetet.

Meg kell mondani, hogy azokban a háború előtti években

füzetet ugyanolyan nehezen lehetett kapni, mint rőfösárut. Ezek pedig éles, vörös margós füzetek voltak, nehéz, hűs lapokkal, amelyek kékesfehérek voltak, mint a tej.

Összesen kilenc volt, és apánk egyenlően osztotta szét köztünk – mindegyikünk hármat kapott. Éreztem, hogy kezd elromlani a kedvem. Ezt az egyenlősdit a legnagyobb igazságtalanságnak tartottam.

Arról van szó, hogy én jól tanultam, néha még jeles tanuló is voltam. A rokonok és az ismerősök körében meg éppenséggel színjelesnek tüntettek fel, bizonyára azért, hogy ellensúlyozzák azt a benyomást, amelyet a bátyám nem valami dicső híreneve keltett. Ő ugyanis az egyik legrakoncátlanabb gézengúz hírében állt az iskolában. Az a képessége, hogy meg tudja ítélni tulajdon cselekedeteit, a tanítónő kifejezésével élve, lényegesen elmaradt a temperamentuma mögött. Én amolyan garázda kis ördögnek képzeltem a temperamentumát, amely folyton előtte szalad, és a bátyám sehogy se tudja utolérni. Bizonyára azért ábrándozott már negyedik osztályos korától fogva a sofőri pályáról, hogy utolérhesse az ördögöt. Minden papírdarabkát egy valahonnan kimásolt beadvánnyal firkált tele:

„A szállítási iroda igazgatójának.

Kérem, szíveskedjék engem munkára felvenni a vezetése alatt álló szervezethez, mivel én harmadosztályú sofőr vagyok."

És most engem, a csaknem jeles tanulót, egy kalap alá vettek a bátyámmal, aki az utolsó oldaltól az elsőig azokkal az ostoba beadványaival fogja telefirkálni ezeket a gyönyörű füzeteket.

Vagy a nénémmel, aki tegnap szalonnát zabált, ma pedig egy semmivel ki nem érdemelt ajándékot kap. Eltoltam magam elől a füzeteket, morcosan ültem, és éreztem, hogy a megbántottság súlyos és főleg megalázó könnyei fojtogatják a torkomat. Apám vigasztalgatott, igyekezett lelket verni belém, azt

ígérte, hogy elvisz horgászni a hegyi folyóra. De nem használt semmi. Minél jobban vigasztaltak, annál erősebben éreztem, hogy igazságtalanul mellőztek.

– Nini, nekem két itatósom van! – kiáltotta váratlanul a néném, ahogy kinyitotta az egyik füzetet. Ez volt az utolsó csepp a pohárban. Ha nincs eggyel több itatósa, talán nem következik be az, ami történt. Felálltam, és apám felé fordulva remegő hangon azt mondtam:

– Tegnap szalonnát evett...

Szinte már illetlen csend támadt a szobában. Rémülten éreztem, hogy valamit nem úgy csináltam, ahogy kellett volna. Nem eléggé világosan fejeztem-e ki magam, vagy túlságosan közel kerültek egymáshoz Mohamed magasztos útmutatásai és az a sekélyes vágy, hogy megkaparintsam a mások füzetét?

Apám súlyos tekintettel nézett rám duzzadt szemhéja alól. Szeme lassan megtelt éktelen haraggal. Rádöbbentem, hogy ez a tekintet nekem semmi jót sem ígér. Még egy utolsó szánalmas kísérletet tettem arra, hogy megjavítsam a helyzetet, és kellő irányba fordítsam apám dühét.

– Tegnap szalonnát evett Sura bácsiéknál – mondtam kétségbeesetten, és éreztem, hogy minden dugába dől.

A következő pillanatban apám megragadta a fülemet, megrázta a fejemet, majd mintegy meggyőződve arról, hogy nem szakad le, felemelt, aztán ledobott a padlóra. Nyilalló fájdalmat éreztem, és hallottam kinyúló fülem ropogását.

– Bitang kölyök! – rivallt rám apám. – Még az hiányzik, hogy áruló legyen a házamban!

Felkapta rövid bőrkabátját, kiment a szobából, és úgy becsapta az ajtót, hogy a falról hullni kezdett a vakolat. Emlékszem, nem annyira a fájdalom és nem a szidás rendített meg, hanem az utálatnak és a gyűlöletnek az a kifejezése, amellyel

fülön ragadott. A kígyót szokták agyonverni ilyen arckifejezéssel.

A történtektől elkábulva sokáig feküdtem a padlón. A mama megpróbált felemelni, a bátyám meg eszeveszett izgalomba esve szaladgált körülöttem, és a fülemre mutogatva diadalmasan azt ordította:

– Na, a jeles tanuló!

Nagyon szerettem édesapámat, és most először büntetett meg.

Azóta sok év eltelt. Én már régóta eszem disznóhúst – amely immár mindenki számára hozzáférhető –, bár azt hiszem, hogy ettől nem lettem boldogabb. De a lecke – használt. Egész életemre megértettem, hogy semmiféle magasztos elv nem igazolhatja az aljasságot és az árulást, és hogy mindenféle árulás – a kicsinyes irigység szőrös hernyója csupán, akármilyen elvekkel takaróddzék is.

FORDÍTOTTA MAKAI IMRE

TÁVOLI SZIGETEKEN

Megismerkedésünk a főhőssel

Se aludni, se álmodni! Hát normális dolog az, hogy hajnali négykor felverik az embert?!

Tízen vagyunk a kajütben. A gyerekeken kívül. Este bejött egy matróz, és becsukta a kajütablakot. A gyerekek mindjárt bilire ültek. Az a kisöreg, aki nappal jól kialudta magát, vidáman és elégedetten harmonikázni kezdett. Egy mamuska fakó, unott hangon meséli, hogyan utazott a menyéhez a kontinensre. A mai fiatalság erkölcséről vitatkozik a tanítónő egy szakállas geológussal. Az a fickó pedig, akit tegnap este megvertem sakkban, odajön hozzám, és oldalba bök. Nem alszom, de alvást tettetek. Mit sem ér, hát kinyitom a szemem.

– Mit akarsz?

– Szereztem vodkát.

– Na és?

– Hogyhogy na és? – Úgy néz rám, mint valami betegre. – Vodkát szereztem!

Alig lehetett levakarni. Forgolódom. Rám tekeredik a lepedő. Megfigyeltem, hogy szabályosan minden ötödik percben átfordulok a bal oldalamra. Mint egy gép.

A harmonikás, miután elismételte a Moszkvai esték refrén-

jét, felment a fedélzetre. Ettől megszabadultam. Az öregaszszony elcsendesedett. A gyerekek, mintha őrhelyeiket hagyták volna el, felkeltek a biliről. A tanítónő és a szakállas geológus, úgy látszik, már mindent megvitatott.

Végre mindenki alszik. Másodosztályú kabin. Fényűző utazás!

Jön egy dagadt ürge. Az ágyszomszédom. Hangosan beszél magában, még hangosabban nyög, csuklik, ásítozik. Aztán megfordul, és már alszik, mintha mi sem történt volna. Jó a kövéreknek. Viszont a műszaki értelmiség alsóbb rétegének képviselője, egy Szoldatov nevű egyén, aki már annyiszor változtatott szakmát, és rengeteg baja volt a geográfiával, egyszóval ez a Szoldatov – mármint én – még mindig nem aludt el, és átkozza magát, mert műveletlen, mert gyenge akaratú, mert gyermekkorában túlságosan elkényeztették. Csernisevszkij hőse: Rahmetov, szöges ágyon aludt, King Long világbajnoki döntők előtt képes volt elszenderedni az öltözőben. A barnamedvéről már nem is beszélve, ő átalussza az egész telet. Nekem meg az istenért se jön álom a szememre.

A szűzföldeken sem tudtam elaludni – pedig nagyon akartam –, de patkányok futkostak körülöttem a pajtában. A fiúk mélyen aludtak, a patkányok békés természetűek voltak. Én pedig le se hunytam a szemem. Átkozott puhányság.

Most is: ahogy egy rendes utasemberhez illik, már javában fújnom kellene a kását. De hát megzavart a harmonika. Meg áporodott a levegő.

Egyébként – nincs sok baj velem. Napközben megteszem valahogy. Klassz. De éjszakánkint... Pedig nagyon szeretek aludni. Lehet, hogy azért, mert ritkán alhatom ki magam. Hát tud az ember aludni munka után? Akkor csak a szervezet pihen. Jóformán még le sem hunyom a szemem – máris kezdődik a műszak. Úton meg képtelen vagyok aludni. Sem vo-

naton, sem repülőgépen, sem hajókabinban. De aztán, ha egyszer elalszom... Az álmaim mindig csuda érdekesek. Irtó jó volna észben tartani valamennyi álmomat! Még nem alakult úgy az életem, hogy reggelente elmondhatnám valakinek, mit álmodtam. Legfeljebb magamnak...

Mindig az előző nap történtekről álmodom, csakhogy az események némileg átalakulnak, és mindig váratlan fordulatot vesznek.

A „Kurilszk" az Iturup sziget mentén halad. A hajó fara mögött elmarad egy vulkán, amely a Donyec-medence hatalmas meddőhányóira emlékeztet, előttünk pedig újabb kúp bukkan fel, sötéten, büszkén arra, hogy megközelíthetetlen, és oly távol fekszik az ipari központoktól. Delfinek táncolnak, szinte a fedélzet magasságáig dobják magukat, majdnem függőlegesre merevednek, mint a kutyák, amikor cukor után kapnak. És ebben a pillanatban megjelenik a fedélzeten Olja. „Jó napot, Olja!" – köszöntöm. „Honnan tudja a nevemet? – csodálkozik a lány. – Hiszen most látom először magát." „Így van – hagyom rá –, de én magát várom már vagy tíz éve..." „Akkor várjon még holnapig" – mondja és eltűnik. De nyomban megjelent helyette egy másik lány, aki rám veti tekintetét, és ábrándosan megszólal: „Akárhová nézek, nagyban megy a szerelem, én meg itt pukkadhatok." Mivel megharagudtam Oljára, fogom magam, és udvariasan beszélgetni kezdek a lánnyal: az időjárásról, a tengerről, de amikor megkérdezem, hogy hívják, „Ne tegyen illetlen célzásokat!" – válaszolja. Megmondom neki, hogy illik megkérdezni a lány nevét. „Finom célzás, vaskos következmény" – feleli a lány. És ekkor felébredtem.

A lámpa sápadt fénye, mint valami pillangó, a mennyezethez tapadt, néha imbolyogni kezdett. A fekhelyeken sötét testek mocorogtak, mintha a szomszédaim lettek volna.

Úgy rémlett, valami különös dolog történt, de sehogy se tudtam kideríteni, hogy mi, végre rájöttem: leálltak a hajógépek. Ekkor már biztosan tudtam: *Dél-Kurilszk*-ban vagyunk – magamra kaptam a ruhámat, mint katonáéknál, amikor riasztanak.

Felrohantam a fedélzetre, de kár volt a fáradságért. Sötét éjszaka, víz és köd vett körül. És valahol, nem tudni, milyen messze, apró fények villantak.

– Motorcsónak közeledik – mondta valaki. – Motorcsónakot küldenek, tudja?

A motorcsónak egy óra múlva ért oda. Addigra a Dél-Kurilszkba tartó utasok valamennyien feljöttek a fedélzetre: köztük volt az az anyó is, aki a menyénél járt a kontinensen. Én távolabb álltam, és igyekeztem elképzelni, mi hozta ezeket az embereket ide, a világ végére, bár nem volt benne semmi különös rejtély.

A köd lassan oszladozott, a partról egyre több fény villant felénk. Hátranéztem. Valami arra kényszerített, hogy visszanézzek.

Az összekötő fedélzet kijáratánál állt Olja. Elnézett a fejem fölött, mintha a város fényeit figyelné, de engem nem lehet átejteni, bár meglehet, hogy valóban a város fényeit nézegette.

Odamentem hozzá.

– Jó estét – köszöntem. – Mit keres itt ilyen korán?

– Miért estét? – kérdezte.

– Moszkvai időszámítás szerint most este kilenc óra van – mondtam neki.

– Nem tudok aludni – panaszolta. – Fülledt lent a levegő. Meg aztán szívesen nézem az ismeretlen városokat.

– A látási viszonyok kitűnőek – fecsegtem. – Gyönyörű a panoráma, tisztán látszik minden.

– Maga már meg is érkezett? – érdeklődött a lány.

– Igen – feleltem.

Tudta, hova megyek, fölösleges volt megkérdeznie. De ez volt az egyetlen dolog, amit tudott rólam. Én őróla annál többet. Tegnap sok mindent elmondott magáról. Ohában volt könyvelő egy hivatalban. Aztán idénymunkára szerződött Sikotanba. Önmaga elől menekült. Nem volt maradása. És mesélt még egyet-mást. Én meg csak kérdezgettem. De magamról nem árultam el egy szót sem. Ez most bizonyos fokig előnyt jelentett. Ő érezte is, és megkérdezte:

– Maga nyilván épp most szerelt le?

– Miért? – csodálkoztam.

– Megérzi az ember. Olyan katonás. Vagy talán még most is szolgál?

Önkéntelenül cigaretta után nyúltam, de nem gyújtottam rá.

– Olja – kezdtem –, aligha fogunk mi már az életben találkozni, ezért őszintén beszélhetek magamról. Egyszerű naplopó vagyok, száműztek, ha nem is túl messzire. Itt nincs rendőrség, ezért vagyok ilyen őszinte magához.

Sejtettem, hogy nem fog rémülten faképnél hagyni, sőt azt vártam, hogy felszabadultan, hangosan felkacagjon. De egyszerűen csak valamivel figyelmesebben tekintett rám.

– Érdekes, de miért mondja el mindezt nekem?

Azért, szerettem volna felelni, mert tegnap más valaki is lehetett volna az én helyemben, akit ugyanúgy nem ismersz, mint engem. És azzal is ilyen őszinte lettél volna? Az ipse pedig értelmes képet vágva, rád hagy mindent, közben meg azt lesi, mikor kaphat el, és húzhat be egy jó sötét sarokba.

– Azért, mert maga túlságosan bizalmas az első jöttmenthez

– válaszoltam. – Így aztán a jövőben jobban vigyázzon a retiküljére.

Erre gyanakvás és harag villant a szemében.

– És most mit fog csinálni?

– Inni, reggeltől estig. Meg aztán, úgy hírlik, sok lány van errefelé.

– Világos program – jegyezte meg a lány.

– Nem fogok unatkozni, abban biztos lehet.

Az utasok már lekászálódtak a csónakba.

– Szerencsés utat továbbra is – búcsúztam. – És aztán ne fusson önmaga elől. Nem érdemes. Ki van már tapasztalva.

Nem válaszolt. Nyilván megsértődött. Hiszen tegnap olyan komolyan beszélgettünk az életről, most meg jövök én ezzel a gunyoros hangnemmel...

Felvettem a hátizsákom, és a kötélhágcsóhoz mentem.

A parton egy szénhalom közelében, fényes kivilágítás mellett, tisztviselők ellenőrizték igazolványainkat.

Megkérdeztem, hogyan jutok el a szállodába, aztán átvergődtem egy nagy, sáros pocsolyán, és elindultam az „északi parketten", Dél-Kurilszk deszkajárdáján a városba, melyet kerületi központnak jelez a térkép.

A kapitány, akivel majd sokáig nem találkozunk

– Egy kalóz történt felénk – szólalt meg a másodkapitány.

Holcsevszkij arrafelé nézett, amerre a másodkapitány mutatott. Így van ez mindig. Bekapcsolod a vörös fényt – összecsődülnek, akár a vetési varjak. Tulajdonképpen mi történt? Egyszerű história. Nyelj egy nagyot, azt mondják, jót tesz. Gyönyörködj a kivilágításban. Abban az irányban, amerre a

másodkapitány mutatott, hosszú, átlátszó füzérként halászhajók kék és fehér fényei imbolyogtak.

Onnan közeledett felénk egy fényszóró hullámokba ütköző, tiszta csóvája. A „kalóz" nyaktörő sebességgel haladt.

Sietős a dolga. Ilyen az élet. Addig szántjuk valamennyien a tengert, míg fel nem tűnik a halak ezüstös tarka raja. És aztán öblös hangon, többszörösen kipróbált kapitányi hanghordozással kiadod a parancsot: „Első lámpát bekapcsolni! Gépet leállítani!" És a víz bugyborékolva habzik az ezüstpapír fehérségű, ide-oda sikló halaktól. Bekapcsolják a második és a harmadik lámpát is. És a hal engedelmesen követi a fényt. Jusson eszedbe a technológia. Éppen ideje. Viszont eltereli a figyelmet. A jobb oldali párkányról leereszkedik a merítőháló, és a fényt odairányítják. Aztán bekapcsolják a vörös fényszórót. Megkezdődik a bacchanália. Ömlik a hal, mint az ezüstösen szikrázó öntvény. És abban a pillanatban felemelkedik a merítőháló. A terv fele teljesítve.

A jobb párkánynál, a vörös reflektor fényében a halak még folytatják a magasugró versenyt.

Lehet, hogy még mindig reménykednek valamiben.

– Fényt kikapcsolni! – parancsolta Holcsevszkij. – Főgépész hozzám!

Balfelől, hirtelen a közelünkbe érve, még tisztábban villogtak a flottilla kékes-fehér gyöngyfüzérei. Jobbról, a párkány mögül hirtelen sistergés csapta meg a fülünket, mintha óriási, kaukázusi ásványvízzel, narzánnal töltött üveget nyitottak volna fel. És aztán minden elcsendesedett. A szajra, az aranyhalacska eliszkolt.

Holcsevszkij a másodkapitányhoz fordult. Tessék, kezdd el: „Ugye, megmondtam! A szél! Fordulnunk kell! Tudtam, hogy a merítőháló belekad a csavarba!"

De a másodkapitány rohangálni kezdett a parancsnoki hídon.

– Turunov! Turunov a kapitányhoz!

Aztán eltűnt lent a sötétben, csak egy perc múlva bukkant fel újra, nehézkes léptekkel, és Holcsevszkij úgy látta, hogy tüntetően fintorog.

– Na, szép kis élet, elveszett a fedélzeten a főgépész!

Turunov hirtelen bukkant elő, mint valami gonosz szellem. Mind a hárman cigarettát vettek elő, és sorra rágyújtottak Turunov öngyújtójáról. A főgépész hallgatott, Holcsevszkij meg gondolatban kérdéseket tett fel. Aztán ő maga meg is felelt rájuk. A háló? Menthetetlenül összegabalyodott. Szétvágni a csavarokkal? Nem megy. Mit tegyen? Reggel valaki bevontatja Sikotanba, a búvárok szétvágják. A kapitány? Az öreg fóka, ilyen zsákmányt elszalasztott.

– A legénység feküdjön le – mondta Holcsevszkij.

– Van itt egy tudósító, riportot akar csinálni – mondta Turunov.

– Mit?

– Azt mondja, hogy ha ma nem, hát holnap majd sikerül a fogás. Neki viszont dolgoznia kell. Sokmillió rádióhallgató várja.

Lent, a fedélzeten felgyújtották a villanyt. A riporter beállította a magnetofont.

– Csend – hallatszott a hangja.

Holcsevszkij egy cseppet sem babonás, de ha idegent vesznek fel, mindig történik valami. Most pedig egy rádióriporter meg egy másik utas is lábatlankodik a hajón. Mit neki, csak minél előbb Sikotanba érjen. Neki az a fontos, hogy el ne késsen. Törődik is velünk.

A riporter fogja a mikrofont, és rákezdi:

– Nyugtalan a Csendes-óceán. Hatalmas hullámok dobál-

ják halászhajónkat, de a tengerészek kollektívája, a nagytapasztalatú Holcsevszkij kapitány vezetésével bátran állja a harcot a természeti erők ellen. Lám, most is körülbelül egy mázsa szajrát fogtak ki a tengerből. Fáradtan jön felém Berdnyikov, az élenjáró matróz. Verejtékező homlokát törli éppen. Hogy megy a munka, Berdnyikov?

Berdnyikov ott állt a közelben társaival együtt, és vihogott. De amikor meghallotta a nevét, gyorsan eloltotta cigarettáját, köhintett, és kész örömmel a mikrofonhoz lépett.

Holcsevszkij csendesen káromkodott, felment a parancsnoki fülkébe, és becsapta az ajtót.

Egyedül akart maradni. Szégyell a fiúk szemébe nézni. Amúgy is ők érkeztek a legkésőbb a halak vonulására. Megette a fene az egész tervet! Hisz zsebre megy az egész. De hát mondjuk, a terv, az majd csak meglesz. Nem most vadászik először szajrára. De a legénység hangulata...

Az ajtó felpattant, és a parancsnoki fülkébe belépett az utas. Úgy tett, mintha észre se vette volna Holcsevszkijt, megállt a kormánykeréknél. Sokáig nem szóltak egy szót sem, Holcsevszkij már alig tudta palástolni egyre fokozódó ingerültségét.

– Önt nem kavarják fel „a nyugtalan Csendes-óceán hatalmas hullámai"? – kérdezte Holcsevszkij.

– Hajóztam én már Bristol felé is – mondta az utas.

– Mint micsoda?

– Mint harmadgépész.

– És jelenleg?

– Megérkeztem Dél-Kurilba, de rögtön Sikotanba irányítottak. A gyárban gépészekre van szükség. Most odahajózom.

– Jobb Sikotanban. Szebb ott. Itt meg ilyesmi is előfordul.

– Meglesz a terv.

– Köszönöm. Megnyugtatott. De a fiúk idegeskednek. Érti?

– Eh, Cap., ennél rosszabb is megeshet. Igaz, hogy ritkán, de előfordul.

– De nekem a hónap végéig három és fél tonnát el kell szállítanom, ha belegebedek, akkor is.

– Bár csak nekem is ilyen gondjaim lennének!

– Köszönöm a vigaszt. Hogy úgy mondjam, az erkölcsi támogatást – felelte Holcsevszkij. – Most pedig menjen aludni. Lefekhet az én helyemre.

– És ön?

– Miattam ne aggódjon.

– Hajlandó vagyok fogadni magával! Meglesz a tervük. Ha nem, jöjjön el a gyárba, keresse Szoldatovot. Hajtsa be rajtam.

– Maga igazán vidám fickó.

– Jó éjszakát – köszönt az utas.

„Ennél jobbat – mondta magának Holcsevszkij. – Mert még néhány ilyen éjszaka, és biztos a szívinfarktus."

A főhős a munka frontján

Már megint álmodom, de olyan, mintha a valóságban történne minden. Dél-Kurilszk utcáit járom. Földszintes faházak. Kerítés helyett karókra kifeszített halászhálók.

Bemegyek egy üzletbe. Az elárusítónő megközelíthetetlennek és ravasznak látszik. Cigarettát kérek. Persze, nincs.

– És nem is lesz – mondja az elárusítónő –, nem kellett volna össze-vissza célozgatni annak a lánynak. Külön cirkusz volt Olja számára? Most nem találkozhat vele. Kint van a

tengeren. Három és fél tonnára van szüksége a hónap végéig.

És máris halászhajón vagyok. A parancsnokkal együtt bedobjuk a horgot. A vízben Olja. Fürdőruhában.

– Úgyse fogtok ki! Nem kerülök horogra! – kiáltja Olja. – Rossz kedvű a legénység. Inkább kiúszom a partra. Ott világos van.

Utána akarok ugrani, de a kapitány megállít:

– Minek? Már megérkeztünk.

– Megérkeztünk!

A kapitány az asztalban kotorászik. Papírokat vesz elő. Felugrom, megdörzsölöm a szemem. Semmitmondó szavakat mondunk egymásnak. Egyébként a kapitány egy csöppet sem olyan, mint egy vérbeli tengeri medve. Alacsony. Göndör, fekete a haja. A homloka enyhén magasodó, gondolkodó ember homloka. Életbevágóan fontos problémák. Három és fél tonna! Világos, meghatározott cél. Csúfolódsz? Megállj csak, két nap múlva már te is húzod az igát, és minden problémád leszűkül a tartalékalkatrészekre meg a futószalag folyamatos munkájára. Valld meg őszintén, szereted ezt az állapotot.

Köszönetet mondok a kapitánynak. Nem mindegyiknek van szíve hozzá, hogy átadja a saját fekhelyét egy ismeretlen utasnak. Persze gondolatban ő is elküld a fészkes fenébe.

Őszintén szólva nagyon is megértem őt. És a hangulata, mondjuk ki kereken... Pedig, ha igazán akartam volna, segíthettem volna; mondjuk, gondolkodás nélkül beugrom a vízbe, és kibogozom a hálót a csavarok közül, bármilyen mulatságosan hasson is, de részvevően bámulni, hogy – hát ez bizony mindenkivel megeshet – pfuj!

De már lent vagyok a csónakban – szakadékos sziklák keresztmetszetben mutatják a sziget geológiai szerkezetét; a halászbárkák a hosszú kikötőhöz tapadnak, mint a horgászok madzagra fűzött kifogott halacskái. Lám, már a parton vagyok – régi ládaroncsok és ócskavas kupacok között; beszélgetek a gyárkapuban az őrökkel; a sóoldat különleges szaga a műhelyben; fehér köpenyes lányok kíváncsi tekintete, arcuk most még mind egyformának tetszik; gondterhelt vezetők, akiket nem ismerek, csak a névjegyzék alapján (technológus, helyettes technológus, művezető, főmérnök, raktáros, hűtőházi főgépész) tudod őket megkülönböztetni, hajsza az igazgató után, a titkárnő unott ábrázata (azt hinné az ember, hogy a szüleimmel van valami elszámolnivalója), fők és alok, akik a szomszéd szobában ülőkkel is telefonon érintkeznek; az általam beindított menetrendszerű járat az üzem és az igazgatóság között (akár máris jegyet válthatnék rá) – gyötrődve nézel minden szembe jövőre: „Kapler?" – az örökmozgó Kapler nyomában, aki odaérkezésed előtt egy perce még mindenütt ott volt, nem is igazgató, hanem maratoni futóbajnok (valóban létezik Kapler, vagy egyszerűen kitalálták?), végül a távolban feltűnik az igazgató; – az utolsó húsz lépés, kifundálok egy mondatot; hogy az ördögbe is, miért nem tudtak megállapodni Dél Szahalinnal, hogy utazzak egyenest Sikotanba, és ne csámborogjak Dél-Kurilszkban; néhányan Kapler körül nyüzsögtek, és hallgatják az ÉU-t (értékes utasításokat); én meg állok az előre kigondolt mondókámmal, akár egy szikkadt szendviccsel; Kapler most növeli a távolságot, de én merész nekirugaszkodással elkapom a tekintetét, előadom a szöveget – Kapler komoran végighallgat, aztán üdvözöl, megkérdezi tőlem, mikor érkeztem. Karon fog. Beszélgetni kezdünk termelési kérdésekről.

Fekszem, és igyekszem úgy tenni, mintha aludnék. Ma elhelyeztek a szállodában. A férfiak lakrésze — két egymásba nyíló szoba, tizenegy fekvőhely. Az én szobámban majdnem mindenki alszik. A másikban sakkoznak. Hála az égnek, hogy nem dominóznak.

Tehát külföldön vagyok, valamilyen fontos kiküldetésben. Olja vár rám Moszkvában. Igen, az a lány, akivel nemrégiben a hajón ismerkedtem meg. De ennek most nincs semmiféle jelentősége. Az apja értelmes külsejű ember, teniszezik, és nem avatkozik a lánya magánéletébe. Olja anyja mindent megért. Mama és lánya – a legjobb barátnők.

A mama tudja, hogy a lánya szerelmes valakibe. Igazán szerelmes. Akibe Olja szerelmes, az most külföldön van. Küldött neki képeslapot az egyik kapitalista országból. De Olja nagyon helyesen viselkedik, azaz nem bőg otthon minden áldott este, a fényképemre bámulva, hanem kulturáltan tölti az estéket. Előadásokra jár (természetesen egyetemi hallgató), televíziót néz, évfolyamtársaival sétálni megy. Olja ma színházba készül. De nem valami ócska, kis színházba, hanem a Művész Színházba. Mialatt Olja a hálószobában a ruháit próbálja, a szalonban már ott ül egy Petya nevű diák, mérték után szabott, modern öltönyben, csokornyakkendővel és angol mokasszinben. Petya udvariasan és fesztelenül beszélget a papával nemzetközi kérdésekről, a mama meg ide-oda szaladgál a négy szoba között. Garnitúrák, tálalók, kristálypoharak, lengyel lakkal bekent parketta, a falak mentén végig könyvespolcok, külföldi könyvújdonságokkal és gyűjteményes kötetekkel megrakva.

És hirtelen megszólal a bejárati csengő.

– Ki az? – kérdezi a mama. – Megyek, megnézem.

Az ajtóban meglehetősen egyszerű öltözékben egy fiatal-

ember áll: bőrzeke, áruházban vásárolt nadrág, félretaposott cipő – szóval, én vagyok az, de a mama most lát először.

– Itthon van Olja? – kérdezem.

– Fáradjon beljebb – hív a mama, kissé csodálkozik, de született intelligenciájánál fogva, leplezi tájékozatlanságát.

Belépek, az apa hellyel kínál, és folytatja a beszélgetést a nemzetközi kérdésekről.

Kijön Olja. Már készen áll a kultúrintézmény látogatására. Icipicit elpirul, és megszólal:

– Szasa, nem tudtál kicsit csinosabban felöltözni? Megjátszod a beatniket? Ezt tanultad külföldön?

A mama, a papa és Petya csak mereszti a szemét.

– Ismerkedjetek meg egymással – folytatta Olja –, ez itt Szasa, épp most érkezett nyugatról.

Mentegetőzöm, hogy nem vagyok beatnik, csupán ebben az öltözékben érkeztem ide. A mama lassan megérti a dolgokat, a papa már indul is az import-konyakért, Olja pedig kimenti magát Petyánál, hogy ma már nem mehet vele a Művész Színház bemutatójára.

Petya gyűrögeti csokornyakkendőjét, és követi Olját az előszobába. Olja ott még elmagyarázza neki, hogy az az ember jött meg, aki után annyit bánkódott esténként, és hogy bocsáss meg, Petya, azért mi jó barátok maradunk.

Petya nyugodtan elköszön, fütyörészve hagyja el a lakást, de a lépcsőn már sírva-zokogva (persze csak magában) megy lefelé.

– Na – szólal meg Olja, és letelepedik a rigai bútorgyár modern vonalú karosszékébe –, és most?

Mi lesz most?

Nem, jobb, ha Olja nincs otthon, én megérkezem, és az előszobában várom, mint valami szegény rokon. Vagy a mama rám néz, és azt mondja, hogy Olja nincs otthon, és Olja

aztán megpillant az ablakból, és szinte lábát töri, úgy rohan le utánam az utcára.

A szomszéd szobából hangok hallatszanak. A diszpécser jött meg az ügyeletből. Rosszul állnak a tervvel, az „513-as" és „141-es" kapitánya nem felel. És szökik a hal.

Végül odaát is eloltják a villanyt. Megint a terv. Elszalasztották a halakat. Körülötted mindenki munkás hétköznapokkal teli, lüktető életet él, te pedig mindenféle fantasztikus álmot találsz ki magadnak. Sohasem jártál külföldön. Sohasem szerettek téged ilyen bájos lányok – méghozzá értelmiségi családból. Azazhogy egyszer. De nem így, és nem Olja! Miért Olja – és miért éppen Moszkvában? Így romantikusabb? Bőrzeke, mely alatt lángoló szív dobog? Ejnye, te éretlen fickó, mit analizálgatod magad!?

Miért éppen Olja? Hisz nem is ismered. „Menekülés önmagunk elől" – az intellektus felvillanó fénye. Különös arc? Az természetes, hogy ha tetszik egy lány, valami különössel kiválik a köznapi Nyinák, Masák, Valják és Inkák közül.

Mire való ez a gyerekes játék? Beszéltél volna emberi hangon a hajón.

Találkozol egy csinos, helyes lánnyal, és rögtön kieszelsz valami különlegeset. Vagy Olja alakjában keresed a női eszményképedet?

Még sokáig szidtam magam, míg végül elaludtam, és valami furcsát álmodtam, de reggel csak arra emlékeztem, hogy egész éjjel Kaplerrel jártam, karon fogott, és megpillantva az esőcsatornát, ráhajolt és belesuttogta:

– Ötszáztizenhárom! Száznegyvenegy!

És a diszpécser hangja visszhangozta a csőből:

– Tizennégy! Tizennégy!

Tuhacsevszkij huszonkét éves korában hadseregparancsnok volt.

Szinte magam előtt látom, hogyan tanácskoztak a szovjet hadvezérek a Kremlben. Idős, érdemes vezetők, az ősz Kamenyev, a volt tábornok, aki inkább hasonlít tudósra, mint népbiztoshelyettesre. És mellette a harminchárom éves Tuhacsevszkij, a népbiztos második helyettese.

Tuhacsevszkij huszonkét éves korában hadseregparancsnok volt!

Én huszonkilenc éves vagyok. Micsoda különbség! Ő meg én! A véletlen folytán üzemvezető lettem egy istenhátamögötti konzervgyárban...

Igazán váratlanul történt az egész. Másnap, ahogy munkába álltam, Kapler hívatott, és az életrajzom iránt érdeklődött.

Elmondtam, hogy technikumot végeztem, harckocsizó voltam a hadseregben, a múlt évben a halászflotta Szahalini Igazgatóságának a hajóin dolgoztam. Mint harmadgépész Bristol felé hajóztam. Mire megjöttem a szabadságról, a halászati idényre már összeválogatták a legénységet. A végzettségem szerint nekem gyárban lett volna a helyem. Így aztán elküldtek először Dél-Kurilszkba, és utána mindjárt ide, önhöz.

– Na, és Szahalin előtt? – kérdezte Kapler. – Nagyon változatos a munkakönyve. Mi történt?

Törtem egy ideig a fejem, mit is feleljek neki.

– Nem egyezett a természetem – mondtam.

– Kivel?

– A vezetőkkel.

Kapler ravaszkásan rám pillantott.

– Vagy csak a romantikus kalandkeresés?

– Nem – jelentettem ki –, szívesen változtatom a helyem. Az egyhangú tájak nyomasztóan hatnak rám.

És akkor előrukkolt a kinevezéssel. Én azt mondtam, szó sem lehet róla. Ő meg kijelentette, hogy a megbízott üzemvezetőnő, Lavrova művezetőnő, folyton ragmálódik, hogy nincsenek mérnöki munkára alkalmas szakemberek. Egyébként, ha nem is a kitűnő múltam miatt, de bízik bennem, és ha bármi történne, menjek egyenest hozzá, ellát tanácsokkal, segíteni fog. Meg aztán – mondta Kapler – van nálunk pártszervezet. Majd segítünk. Így nézzük a dolgokat.

Az volt aztán a legmulatságosabb, hogy Olja az én üzemrészemben dolgozott.

Lavrova műszakában.

A futószalagon a már osztályozott szajra. Az apró halakat dobozokba kell rakni. Ha nagyobbak a halak – tíz-tizenkettő fér el egy dobozban. Ha apróbbak – tizenöt, tizenhét. Ez persze nem előnyös, mert az apró hal berakásához több idő kell.

A munkásnőknek kézügyességre és nagy gyakorlatra van szükségük. Egyhangúság és gyorsaság. Szóval – futószalag. Aligha hiszem, hogy ez az a romantika, melyre Olja úgy vágyott.

Rendszerint nagyon vidáman mentem oda Oljához, és mindig ugyanazt kérdeztem tőle:

– Mi újság a több termelésért folyó harc frontján?

Ez a kérdés mindig megnevettette Olja szomszédait.

Mókás fickó hírében álltam, de Oljának nem volt kedve tréfálkozni. Schogy se boldogult a normával. Mozdulatai még nem voltak elég beidegzettek.

– Annyi baj legyen – vigasztaltam –, végy példát a vörös kendősökről. Izmosítsd otthon a kézfejedet.

Szóval így nyugtattam, segítettem neki, és vezettem. És

aztán mentem tovább. Az én üzemrészemben egyre több vörös kendőst lehetett látni. Azok a munkásnők kötöttek vörös kendőt a fejükre, akik túlteljesítették a tervet.

A tatár Manuilova általában elérte a száznyolcvan százalékot. Ügyes lány: nem is munkás – iparművész. Néha a háta mögé álltam és figyeltem. Nem, nem láttam semmi különöset, semmi fondorlatosat a munkájában. Csak egy csöppet volt gyorsabb, csak egy csöppel gazdálkodott takarékosabban a mozdulataival. Beidegzettség, amelyet a hihetetlenségig fokozott. Ilyen eredményeket csak hosszú gyakorlat hozhat. És Manuilovának nem ez az első éve a konzervgyárban.

Az üzem három műszakban dolgozott. Mindegyikben ötven lány. A műszakot a művezetők irányították, én nem avatkoztam bele, milyen a kapcsolatuk a munkásnőkkel, és rövidesen rájöttem, hogy jól is tettem. Mind a három művezetőnő idősebb asszony volt, jól megértették a lányokat, jól boldogultak velük, és mivel önállóknak érezték magukat, felismerték, mekkora felelősség van rajtuk.

Sosem jártam fontoskodó képpel az üzemben, nem adtam a vezetőt, csak azt tettem, amit muszáj volt éppen, és a nap bármely szakában megjelentem a gyárban. De pont akkor, amikor szükség volt rá.

A lányok szemében mintha én lettem volna a legmagasabb fórum, csak akkor fordultak már énhozzám, ha semmiképp sem tudtak zöldágra vergődni a művezetőkkel.

Nem ütöttem bele az orrom mindenféle perpatvarba, mely ennyi nő között sajnos elkerülhetetlen volt. Éppen ezért, ha a művezetőt megfenyegették: „Jelenteni fogom Szoldatovnak" – majdnem mindig megtette a magáét.

A katonaságra kellett gondolnom. Más szemmel néztük a szakaszvezetőt és a századparancsnokot, és ha megbüntettek bennünket vagy szőröztek, úgy véltük, hogy mindennek

Szidorov törzsőrmester, vagy Kucserjavij hadnagy az oka, viszont a zászlóaljparancsnoknak – aki rejtelmes és titokzatos alak maradt a szemünkben – nagy tekintélye volt a katonák előtt, sőt még szerettük is.

A legtöbb figyelmet a lakatos brigádra kellett fordítanom, mivel biztosítani kellett, hogy minden gép és a futószalag folyamatosan dolgozzon, mégis elég gyakran fordult elő géptörés.

De a fiúkkal régebben is, most is megtaláltam a megfelelő hangot, és velük sohasem volt semmi bonyodalom, ami pedig Perlov szerelőt illeti (Fegya bácsinak szólította mindenki), őt is rövid idő alatt megszoktam.

Fegya bácsi az olyan apróságtól is vad pánikba esett, ha kiugrott a futószalag. Az a gyanúm, hogy még örült is neki, szóval nem a bajnak, hanem annak a lehetőségnek, hogy lármát csaphat.

Lassan átkecmergett a megijedt lányok csoportján, és rákezdte:

– Én réges-rég megmondtam, én figyelmeztettem Szoldatovot, most nézzenek ide, emberek, milyen felszerelést kaptunk.

Legszívesebben röpgyűlést tartott volna, hogy összecsődítse a művezetőket, engem, a főmérnököt, Kaplert, és félő, attól sem rettent volna vissza, hogy elhívja a főhatóság vezetőjét, sőt a népgazdasági tanács elnökét, ha éppen kéznél lett volna.

– Disznóság! – mondta. – Írni kell a központi sajtónak!

Ilyenkor szelíden megfogtam a vállát, és megígértem, hogy a hiba kijavítása után, feltétlenül írunk egy kollektív levelet a központi sajtónak. Ekkor gyorsan megnyugodott, munkához látott, amihez véleményem szerint jobban értett, mint a többi lakatos és mint jómagam is (megint megmutatkozott a sok éves tapasztalat).

Időnként az üzemben anekdotába illő dolgok történnek, melyek általában váratlanul érnek.

Egy Krotkih nevű munkásnő kérte, hogy osszák be őt a másik műszakba. Kérését túlságosan ködös és zavaros érvekkel indokolta. A művezető nem engedte el. Magamhoz kellett hívatnom. Sokáig faggattam, igyekeztem megtudni kérésének igazi okát. Azzal magyarázta, hogy nehéz neki az éjszakai műszakban, de ez a válasz nem volt kielégítő. Változó műszakban dolgoztak.

Vagy félóráig kerülgettük a forró kását, amikor a munkásnő hirtelen megvallotta az igazat. Kiderült, hogy személyes ellentétbe került a futószalag túlsó oldalán, rendszerint vele szemben dolgozó lánnyal. A lány egy táncmulatságon leütötte Krotkih kezéről a gavallérját, egy tengerészt, aki már régóta kísérgette. „Ránézek, és rögtön arra kell gondolnom, hogy ez egy kígyó! Hogy lehet így tisztességesen termelni!"

Nem szólhattam semmit. Át kellett helyeznem.

Vagy.

Sokat vitatkoztunk az ötperces szünetekben. „Kezet mosni, lányok". Figyelmesen meghallgattak, de sosem vettem észre, hogy a mosdónál sorba álltak volna.

Egyszer, ahogy mentem be az üzembe, ezt láttam:

VILLÁMHÍRADÓ

Az üzemi egészségügyi ellenőrző csoport közli, hogy a mikroszkópos kézellenőrzés eredménye a következő:

Goloszeva kezén – 19 548 mikroba
Szoboljeva „ – 18 250 „
Prijatkina „ – 12 183 „
Dlikman „ – 10 977 „

Lányok! Harcoljatok a munka-higiéniáért! Mossatok kezet!

Én bizony elhűltem egy kicsit. Első pillanatban arra gondoltam, hogy talán tényleg mikrobaszámlálást tartottak. Aztán megkérdeztem a művezetőket. A mi ötletünk volt, mondták. De ki fogja elhinni, kérdeztem, hogy pontosan megszámoltak minden egyes mikrobát? Misztikum.

Lavrova szánakozó pillantást vetett rám, mint valami kisgyerekre. Ne izguljon, lesz foganatja.

És így is volt.

Íme, néhány apróság a munkámról. A többit megtalálják a beszámolókban, a kimutatásokban, az összesítésekben.

Mosdószappant akartam venni, és bementem az üzletbe. Rendszerint csak nők vannak itt, akik a pult előtt blúzok, harisnyakötők és egyéb intim toalettholmik között válogatnak. De ma tömött sorokban férfiak álltak. Az is meglepett, hogy szinte egyformán néztek ki, borotválatlanok, izgatottak voltak valamennyien. Az üzletben tömény kölnivíz illat áradt, mint egy olcsó borbélyüzletben, ahol az a sikk, hogy egész üveg „Pacsulit" szórnak a vevő nyakába.

Rájöttem, hogy biztosan most érkezett meg az esedékes illatszer szállítmány. Kimentem. Utánam kiáltottak.

Az üzlet lépcsőjéről Olja jött le hozzám. Valamit kellett mondanom, hát közöltem vele, hogy egy darab finom szappanról álmodom.

– Nekem van, adhatok – mondta Olja. – Kísérjen el. Vagy hozzam el holnap?

Elindultunk.

Kifejezetten termelési kérdésekről beszélgettünk.

Lányok jöttek velünk szemben, és gyakran köszöntünk egymásnak. Nem néztem vissza, de úgy rémlett, hogy megfordulnak utánunk. Olyan érzésem is volt, hogy az ablakokból figyelnek bennünket. Különös? Vagy nem?

Sikotanban állandóan olyan érzésem volt, hogy szüntelenül ötven szempár követ figyelmesen, és megjegyez rólam minden apróságot.

És nem azért, mert kevés a férfi a telepen. Nemcsak azért, mert Szoldatov magányos és nőtlen. Hanem azért, mert Szoldatov ráadásul még üzemvezető is.

Gyorsan rájöttem, hogy különös jelentősége van a legjelentéktelenebb beszélgetésnek is, melyet egy lánnyal folytatok. Erre már annak idején Kapler is célzott.

És viselkedési szabályokat állítottam fel magamnak, lehet, hogy nem éppen okosakat, de kötelességszerűen betartottam őket.

Ha bármelyik lánnyal kalandba keveredem – vége a tekintélyemnek.

De hát én üzemvezető vagyok. Számomra ez lett a legfontosabb.

Pedig ha csak egyszerűen szerelő volnék, bizony kirúgnék a hámból, nem mondom, a ház falát azért nem dönteném ki, de ahogy mondani szokás – „felidézném az ifjúságom". És akkor hívathat Kapler akár naponta is, és mondhatja állandó erkölcsi prédikációit...

De ő egyből kinevezett üzemvezetőnek. Semmiféle moralizálás. Tudod jól magad is, mondja, hisz felnőtt ember vagy. Régi fogás, de bevált. És lám, soha sem gyanítottam volna, hogy hirtelen olyan felelősségérzet ébred bennem, ami teljesen háttérbe szorítja régi szokásaimat, sőt mi több, a jellememet is megváltoztatja.

Néha, munka után hazatérve a saját szobámba (hiszen a műszaki értelmiségi dolgozók házában kaptam egy kis szobát), arra gondoltam, milyen mulatságos, hogy én aszkétaéletet élek itt, pedig hogy buknának a hajósélet egyhangúságától gyötrődő matrózok egy ilyen telepre.

Nem éreztem magam hősnek, sőt, úgy véltem, hogy nevetséges helyzetbe kerültem, és őszintén szólva, néha, ritka szabadnapjaimat megelőző éjszakákon sajnáltam, hogy hagytam magam Kaplertól befűzni, hogy nem egyszerű szerelő vagyok. Ezek az élet apróságai, melyeket ugyan nem érdemes nagydobra verni, de előfordultak.

És Kapler nemrégiben – csak úgy mellékesen, közölte, hogy tetszik neki a munkám, meg a viselkedésem is tetszik neki. Az utóbbit különbözőképpen lehetett érteni, de én az eredeti értelmét fogadtam el.

Így aztán elmentem Oljával a kilences szállásig, és azt mondtam, hogy nem akarok bemenni, ő kiadta a szappant, én még a tornácon is csépeltem a szót, folyékonyan beszéltem a mutatószámokról.

– Alekszandr Iljics – szólt közbe hirtelen Olja –, maga azt hiszi, engem ez érdekel a legjobban?

Igaz, ebben a pillanatban a szemébe kellett volna néznem. Azt mondtam, hogy e pillanatban mindnyájunk számára a termelés a legfontosabb, és el is jöttem, mert beláttam, hogy ennél ostobább mondatot nehéz lett volna kitalálnom.

A főhős filozofálásba mélyed

Időnként Bristolra gondolok.

Hat hónap – ennél hosszabb ideig is tengeren vannak a halászhajók, anélkül hogy kikötnének.

És mégis.

Mindig ugyanazok az arcok, nosztalgia a szárazföld, az asszony után.

Bristolba hajózni – nem a legkönnyebb. Becsületszavamra,

senkit sem akarok bolonddá tenni. Asszonyok, ne feledkezzetek meg férjetekről, aki a tengert járja. Nem érdemli meg.

Néhány mulatságos dolog jut eszembe.

Szesztilalom volt nálunk. De visszafelé a dohányunk is elfogyott. Már fűrészport szívtunk. Talán a hajót is szétszedtük volna, ha nem akad utunkba egy vontatóhajó, melyről áthajítottak hozzánk néhány csomag olcsó cigarettát.

És a filmcsencselések a trawlerek között! Amikor már vagy egy tucatszor végignéztünk minden filmszalagot, amelyet az expedíció magával hozott, a fiúk a régiekből új filmet vágtak össze.

Egyszer, amikor egy egész hétig nem találtunk rá a halak vonulására, egy japán kétárbocos vitorlás közeledett felénk, és tört orosz nyelven beleordították a hangtölcsérbe:

– Nincs hal? Hívj össze komszomolgyűlést!

Persze mi se maradtunk adósok...

Volt más is. Szélvihar, riadó. Munka. Hétköznapok. Ezeket elfelejti az ember.

Csak a fiúkat szeretném viszontlátni, akikkel Bristol felé jártam. Eltréfálgatni, ugratni „öregapót" – a másodkapitányt, egy kis zenét hallgatni Marconinál — a rádiósnál, járni egyet valakivel a matrózok közül, csak úgy egyszerűen a telep utcáin. Én mindig fiúk között voltam, a technikumban is, a hadseregben is. És, a keservit, fehérnépeknek parancsolgatni – ezt nem nekem találták ki.

A sorsát senki sem kerülheti el. Ez régi igazság, amit az is bizonyít, hogy egyre többet jártam a kilences szállásra.

Egy klassz srác vitt oda, a Komszomol területi bizottságának az instruktora; azt mondta, hogy törődnöm kell a munkásnők körülményeivel, és én, magától értetődően, azt feleltem, hogy csakugyan, ő pedig, valamilyen oknál fogva éppen a kilencesbe cipelt el. Isten útjai bizony kifürkészhetetlenek!

A lányok már ismerték az instruktort, és örömmel fogadták, mint régi ismerőst, de tőlem megrémültek: „Itt a Szoldat!" Igen, Szoldatnak, katonának csúfoltak az üzemben.

Először biztosra vettem, hogy az instruktor majd földöntúli hangon ájtatos előadást tart az egyszerű szovjet ember erkölcsi arculatáról. De meggyőződtem róla, hogy jól feltalálja magát a lányok között, szívesen eldalolgat velük, nevetgélnek együtt (mialatt én meglehetős komor képpel ülök a sarokban, betartva a hivatalos távolságot), és szívesen hajt fel egy-egy pohár itókát. Épp akkor értünk ki a szállásra, amikor a lányok egyszerre két Nyina születésnapját ünnepelték, és hogy honnan került elő három üveg ital, ez örök titka marad a Sikotan szigeteknek, ahol rendületlenül fennáll a szesztilalmi törvény. Az instruktor fesztelenül elbeszélgetett mindenkivel, szó esett a munkáról is, meg a jövő terveikről is, meg a szabadnapra tervezett Kis-Kurilszk-i kirándulásról is, meg sok minden egyébről, amely az első pillanatban jelentéktelennek tetszhetett, de ezekből az apróságokból szövődik a barátság, a jó kapcsolat. És ez a termelésnek se árt.

Egyébként az instruktornak – Toljának hívták – köszönhetem, hogy bejáratos lettem a kilences leányszállásra, és hogy hozzám szoktak: afféle öreg bútordarabnak számítottam, aki csak nagy ritkán szólalt meg, de esküvőkön én voltam a generális, (nálunk Szoldatov szokott lenni), ahogy régi időkben a gazdagok lakodalmán meghívtak egy-egy nyugdíjas tábornokot, hogy „emelje az est fényét".

Minek jártam oda? Nem tudták, vagy inkább tudta azt mindenki, de nem derült ki nyíltan, én meg a magam kitalálta játékszabályokkal egyre jobban megtévesztettem Olját és jómagamat is.

A lányok énekelnek (Linának gyönyörű hangja van, azt hiszem, a múltjában szerepel valami színpadi próbálkozás,

ami kudarccal végződhetett); „Vovka ... fut utána – meséli Nyina – ő meg előle, szóval valóságos versenyfutást rendeznek" (beszámoló az éppen soronlevő kalandról); „hogy menynyit kínlódtak tegnap a lányok – panaszkodik Valja –, apró volt a hal, pedig az »Ob« nagyokat hozott, de a vezetők meghagyták a másik műszaknak" (beolvasnak a főnökségnek, mivel jelen van)... Nem nézek Oljára, holott csak őt akarom látni – Vanya Petrov különvonul vele a másik szobába, bizalmasan, lelkizni; Vanya Petrov kedves fiú az üzemben, de a kilences szálláson rideg és hivatalos velem: szerinte más dolog a munka, viszont itt vannak az üzemből a legszebb lányok; és Olja készségesen megy vele a másik szobába „lelkizni" (az én szememben olcsó trükk, vagy talán mégis igaz?). De mit üldögélek én itt? Ostobaság. „Tegnap olyan fenomenális filmet játszottak a klubban – meséli Klava –, lányok, micsoda szerelem volt benne"; „minek is jöttem Sikotanba? (Ez Lina.) Mégiscsak világot kell látni, utazgatni, aztán jön a család, a gyerekek, akkor már nem jut rá idő"; „maga hol lakik, Alekszandr Iljics? (Ez megint Lina.) – És szinte sértődötten rávágja: – Legyen nyugodt, nem megyünk el magához." Én, persze zavaromban igyekszem valamivel visszavágni. Lina újabb nótába fog, de már nem a rádió és a hangfelvételek műsorszámaiból: „Szerelem nélkül szeretni nem tudok ... a színlelés nem kenyerem, boldogságom csak a túlparton lelem, de átevezni nincs többé erőm"; szépen énekel Lina, nagyon tetszik a lányoknak, nekem is tetszik, mert szépen énekel, de csak a dallam, rájövök, hogy a kőkorszakból való a szövege az asszonyi álnokságról; „Alekszandr Iljics, tetszik magának valaki itt a lányok közül (ez a másik Nyina)? Mivel hogy olyan gyakran jön el ide hozzánk." „Ugyan (ez már én vagyok), én beteg, öreg ember vagyok, és csak azért járok ide, nehogy elszakadjak a tömegektől, mert

ez az irányelv, érti?" És valahol ott van a közelben Olja, és sohasem vesszük észre egymást, és csak egyszer, egyetlen-egyszer, már nem is emlékszem, mivel kapcsolatban, hallottam meg a hangját: „Alekszandr Iljics" – és ez egészen más hang volt, mint a szokásos, Olja a szemembe nézett, és én éreztem, hogy pontot kell tennem, elég volt a bizonytalanságból, különben... De én elfordultam tőle, és valami jelentéktelen dologról hosszú magyarázatot tartottam a lányoknak; „lám, micsoda hős vagyok – gondoltam magamban –, nem adom be a derekam, nem olyan fából faragtak" – de ez csak egyszer fordult elő.

Így töltöttem egy-egy ritka szabad estémet.

És aztán hazamentem.

Megérkezett Sikotanba az igazgatóság vezetője. Kíséretével együtt végigjárta a gyárat.

Amikor a mi üzemrészünkhöz ért, vigyáztam, nehogy a szeme elé kerüljek, félreálltam.

Kapler, mikor észrevett, súgott valamit a főigazgatónak, aki üdvözölt.

És én valahogy megindultam, néhány lépést tettem előre. „Te disznó – gondoltam magamról –, jó érzés, hogy előre köszönnek a vezetők. Az önérzet."

A főnök már ott állt mellettem, és egész kísérete a háta mögül rám mosolygott.

– Ez itt Szoldatov – mondta Kapler. – A legszigorúbb ember az egész gyárban. Ő az, aki képes rávenni a lányokat, hogy túlórázzanak, ha kell, és ha kevés a munka, úgy osztja el, hogy azért jusson az egész műszakra. És azt sem szabad elfelejteni, hogy a lányok sosem haragszanak meg rá. Tekintélye van. Irigylem érte.

– A fiatalok tapasztaltabbak, mint mi vagyunk – állapította meg a főnök.

És a kíséret még barátságosabban mosolygott, én pedig csak álltam teljes fejvesztetten, és artikulátlan hangon mekegtem valamit.

És aztán, hála isten, véget ért az egész, de még estig sem tudtam magamhoz térni.

Mi történt tulajdonképpen, Szoldatov elvtárs? Kijelölték a te helyedet is az életben? Elégedett vagy?

Azt hiszem, ettől féltem a legeslegjobban.

Már megint egy saját gyártmányú elmélet.

Isten sokoldalú egyéniségnek teremtette az embert, akinek mindenre szüksége van, akit minden érdekel. De az emberek gyakran a legkönnyebb úton haladnak, elrejtőznek a szakma, a család és más egyéb mögé. Például megszületett egy bizonyos Szidorov, akiből fizikus lehetett volna, de elment szakácsnak. A hányódások és keresgélések véget értek. Szidorov szakács elégedett önmagával. Specializálódott. A világon senki sem készít nála jobb sertésfleckent. És ő mindent a szakácsművészet szempontjából néz: Ivanov jól süti a saslikot – rendes ember, Petrov rágós húst készít – igazi balfácán.

Én, a magam részéről csak üdvözölni tudom a jó szakácsokat. Csak az a borzasztó, hogy Szidorov szemében mindenki levegő, akinek nincs köze a konyhaművészet világához.

Hasonló példákat lehetne felhozni a tudósok, mérnökök, irodalmárok, orvosok, adminisztrátorok, stb. közül is.

Vagy itt van például az úgynevezett magánélet. Udalov matróz ezer nő közül talál magának egyet (a legjobb esetet veszem). Udalov kapcsolatba kerül ezzel az asszonnyal: gyerek, berendezkedés a mindennapi életre, a szerelem öröme, szemrehányások, féltékenység – egyszóval boldog családi élet. Más nő nem érdekli. Nagyszerű! Sehol semmi félrelépés!

De nem válik-e közömbössé Udalov matróz az emberek iránt általában? A család – minden, és mindenki másba – csapjon bele a mennykő. Sok derék, kedves, okos leányzót láttam már, akik néhány évi családi élet után valahogy hirtelen megöregedtek, elvesztették érdeklődésüket a környező világ iránt – egyszóval tipikus banyák, bábkák lettek, e régi orosz szó teljes értelmében.

Tehát az egyéniség képes bezárkózni a saját szűk kis világába.

És én, valószínűleg ezért vetődtem el az ország valamennyi sarkába. Sokféle szakmám volt és sokféle állásom.

De abban a pillanatban, ahogy éreztem, hogy begubózok valamelyik takaró alatt, hogy már elégedett vagyok az élettemmel – és ez megnyugtat –, felpattantam és rohantam a fészkes fenébe.

Tegnap viszont, amikor bementem az üzembe, és kivettem a szekrényemből a munkaköpenyemet, egy összehajtott kis papírlapot találtam benne. Aláírás nélkül. „Szoldatov, látja, én elutazom."

Lakodalom van a szállásunkon

(Részletek Zsenya Koroleva leveléből)

„... Igen, ez a legfontosabb. Ljudka férjhez ment. Gratulálhatsz neki. És tudod, kihez? Karpenkóhoz. Emlékszel? Az igazgatósági diszpécserhez.

(A továbbiakban a lakodalom részletes leírása következik, melytől eltekintünk, mivel nincs rá szükség.)

... Egyszóval nagyon vidám volt minden.

Te mindössze csak két hétig voltál Sikotanban. És termész-

tesen egy ilyen kiszállás alatt nem érthetted meg, hogyan élünk mi itt. Pedig, tudod, nem is rosszul.

Tetszik itt nekem, és ittmaradok. Nyilván már hallottad, hogy az idénymunkáról áttérünk az egész évire. Valamennyien. Most a munkások egy része elmegy, később aztán újak jönnek, és lassan állandó gárdánk lesz. Természetesen könnyebben megy majd a munka. Na jó, nyilván ez téged nem érdekel túlságosan. Tudom, mi az, amit várs z.

Szóval, a te Szoldatovod. Ne haragudj. Csak tréfáltam. Nem tudom, mit ettél rajta. Egyébként, gyere ide, és itt találod. Kapler esküdözik, hogy nem engedi el Szoldatovot.

Nekem nem tetszik Szoldatov, pedig valóban nagyon nyugodt, kiegyensúlyozott ember.

Az a benyomásom róla, hogy állandóan tanulmányozza, analizálja mások cselekedeteit, ő maga pedig sohasem tesz egy felesleges, elhamarkodott lépést sem. Amikor elfogom egy-egy jeges pillantását, szeretném tudni, mire gondol abban a pillanatban. Tudod, a gyerekek itt körülöttem mind olyan vidámak, jólelkűek és szívélyesek. Ő pedig száraz, gúnyolódó. Ért a termeléshez, és tud parancsolni. Ennyi az egész? De hol a melegség, az emberség? A lakodalmon is. A gyerekek, megmondom őszintén, alaposan felhajtottak a garatra, daloltak, mókáztak, Szoldat pedig (mi már csak így hívjuk) ivott, de teljesen józan maradt.

Egyszer arról beszélgettünk a lányokkal, van-e viszonya valakivel. Semmi olyan nincs Szoldatovban, ami szenvedélyre hasonlítana. Nagy néha eljött a szállásra, nyilván kötelességből.

Szóval én egy cseppet sem lelkesedem a te »szívszerelmedért«.

De hát elég volt, túlságosan is belemerültem az írásba (kedvedért ezt is megteszem). Add át üdvözletem..."

Azon az estén macska üldögélt a kilences leányszállás tornácán: mint egy hasas palack. Megkerültem a házat, gyönyörködtem a sötét ablakokban.

Aztán bementem a klubba. Megszólított valaki, akit látásból már ismertem.

– Üdvözlöm – mondta.

– Üdvözlöm – mondtam én.

– Leróttam az adósságom – mondta.

– Á – kaptam észbe –, Holcsevszkij kapitány! Szolgálatára.

– Játszunk egy parti biliárdot? – kérdezte.

A biliárdasztal rendszerint foglalt volt. De most, hogy a munkások háromnegyed része szétszéledt, üresen állt az asztal.

– Gyerünk – mondtam –, csakhogy én nagyon rosszul játszom.

Biliárdozni kezdtünk. Az asztalnak csak annyi köze volt a biliárdhoz, hogy zöld posztó borította. A golyók furcsa parabolákat írtak le, és a lyukhoz közeledve maguktól beleestek.

– Hát magával mi van? – kérdezte a kapitány. – Horgonyt vetett?

– Valami olyasféle – mondtam.

– És hogy él itt?

– A termelés szükségletei szerint élünk.

– Világos – mondta a kapitány, és ettől kezdve csak a játékról ejtettünk szót.

A kapitány törte magát. Nyerni akart. Nekem viszont mindegy volt. Én nyertem.

Aztán a kapitány kajütjében üldögéltünk, ittunk, és az életről beszélgettünk.

Én valahogy elérzékenyültem. Hosszasan magyaráztam neki, miért maradtam itt, és mennyire rábeszéltek a maradásra.

– Te hovavalósi vagy? – kérdezte a kapitány.

(A harmadik pálinkáspohár után áttértünk a tegezésre.)

– Moszkvába.

– És nem sajnálod?

– Nem – mondtam én –, becsületszavamra. Nem nekem találták ki az aszfalton való mászkálást.

– Értem – mondta ő –, én is jobb szeretem a nehezebb végénél megfogni a vasat. Különben nem is tudná becsülni magát az ember. De, amint látom, egyedül vagy.

– Volt itt egy lány.

– És?...

– Ma ment el a „Kurilszkkal".

– Nem értettétek meg egymást?

– Meg se próbáltuk.

– Nem világos.

– Még korai lett volna. De majd csak megtalálom a nekem valót.

– Logikus – mondta a kapitány. – De hát térjünk a lényegre.

És újból ittunk.

Amikor visszamentem a szobámba, és lefeküdtem, sokáig nem tudtam elaludni. Ostoba gondolatok keringtek a fejemben.

Mintha éjnek idején gépkocsit vezetnék, Olja ül mellettem. A város melletti országúton megyünk. Taposom a gázt a végtelenségig, és mást sem teszek, mint kapcsolom a reflektort erősre meg tompára, mert előttünk fényfüzérek – gépkocsik igyekeznek Moszkvába.

Valamikor gépkocsivezető voltam, és világosan magam elé képzeltem, hogyan vakítanak el a fények, és már nem is kapcsolom át az erős fényszórót, és nem csökkentem a sebességet.

Néha elhagyunk félénk piros stoplámpákat, melyek a megvadult dömper közeledtére jobbra ugranak. Olja pedig hozzám simul, arcát az arcomhoz szorítja. Én meg hajtok, nem csökkentem a sebességet, és biztos nekimentem volna az első gépkocsinak vagy az első kerítésnek, egyszóval mindennek, ami az utamba akad. De szerencsére még egyszer utoljára elvakítottak a szembejövő reflektorok, és elaludtam.

Fél ötkor ébredtem, kegyetlen fejfájással. A szél rázta az ablakot, táncoltatta a fákat, és fonnyadt, nedves faleveleket sodort be a szobába.

Időnként nagyon erős szélroham kerekedett, ilyenkor villámként csapott fel a szobába egy lámpa fénye, amely csendes időben szelíden megbújt a fák között.

Villanyt gyújtottam, és csillapítót vettem be. A fájdalom lassan enyhülni kezdett, és elhatároztam, hogy lefekszem, és feküdtem remélve, hogy elalszom, s elmúlik a fejfájásom, hisz megeshet, hogy egyszerre nagy gyönyörűségben lesz részem: a fejemben még tisztán csengett egy beszélgetésem Oljával, szóról szóra az a beszélgetés, amelynek el kellett volna hangzania, de mégsem így történt, mivelhogy – megértik-e – nem mentem el hozzá, hogy kikísérjem, azért, mert dolgom volt az üzemben, de az is lehet, hogy egyszerűen kitaláltam az egészet, és amikor már végleg elvesztettem a fejem, hirtelen megpillantottam magam, ahogy alszom, Olja ott ül a szobámban, én azt mondom „jól van", és azt hiszem, elaludtam. Valóban, úgy éreztem, hogy zuhanok, hogy forog velem a világ, és száguldok valahová, és rémület fogott el, és szerettem volna elaludni, de egyre jobban forgott velem a világ, és hangosan hívtam Olját: „Olja! Olja!" Szentül azt hittem, hogy álmomban kiáltottam ezt a nevet, és ha lett volna valaki mellettem, biztos meghallja. De kijózanodtam, rájöttem, hogy álom volt az egész, Olja nincs ott, és én egyedül

vagyok. Aztán megkönnyebbültem, és nyugalmasabb és kevésbé érthető álmokat láttam.

Másnap bementem az üzembe, pedig csúsztathattam volna. Különben is már csak egy műszakban dolgoztunk. Vihar dúlt a tengeren, tudtam, hogy sokáig nem kapunk halat, és igyekeztem kitalálni valamit, hogy az embereknek mégis legyen munkájuk, az üzem ne álljon le, nehogy a munkások elveszítsék egy egész heti keresetüket, ezt most nagyon fontosnak tartottam.

És még egyszer megkérdeztem magamtól: „Elégedett vagy?"

És így válaszoltam: igen, így kell lenni. Véget ért életed egy bizonyos szakasza, kezdődik a másik. Így kell lenni. És ha meg van írva, még viszontlátjuk egymást Oljával, még találkozunk.

Minden a legnagyobb rendben van. De valamiért mégis mogorva vagyok és szomorú. Nem értettem, de aztán rájöttem, hogy miért.

Semmiség az egész. Az időjárás az oka. Egyszerűen vihar dúl a tengeren. Egyszerűen a szél lesodorja a fekete fákról az utolsó nyomorúságos kis leveleket is, és sár van az utcán, meg tócsák. És eső, eső, amely már vagy egy hete ott lógott a sziget fölött. A felhők szorosan rátelepedtek a dombok tetejére, és szürke ködként kúsztak a telep fölé. Honnan legyen az embernek jókedve, amikor égbolt helyett mocskos, nedves vatta borul rá, és szakad, szakad, és olyan nagyon régen látta a napot, hogy már azt se tudja, megvan-e még?!

A repülőgép elszakadt a betonkifutótól, és az utasok buzgón szopogatni kezdték a töltött savanyúcukrot. Illedelmesen, figyelmüket megfeszítve ültek a helyükön, becsatolták a védőövet, az előírások szerint.

A riporter tüntetően félrelökte a védőövét. Nem most repül először. Még nem történt soha baj. A stewardess elment mellette, és úgy tett, mintha nem vette volna észre. De most fütyül a lányra. Tizenöt óra múlva itt van Moszkva. Már azt hitte, hogy sosem indul el Petropavloszkból. Az időjárási viszonyok nem engedik – és kész. Így aztán kitelelhet a röptéren. Talán nem is tizenöt óra. Már volt némi fogalma az Aeroflot pontosságáról. Hát akkor húsz óra múlva. Na, végső esetben elüldögél egy napot Novoszibirszkben. Az se a legrosszabb. Repülőgép, sebesség, kényelem.

Még sohasem volt ennyi ideig távol Moszkvától. Mennyi idő is telt el? Három-négy hónap? Számoljunk utána. Különben, ráér arra még. Beutazta az egész Távol-Keletet. Volt a bányákban, az aranylelőhelyeken. A tajgában és a vulkán lábánál.

Egyébként az újságíró munkája sem a legkönnyebbek közül való. Ahogy az egyik orosz klasszikus mondta: „vágyódni más és más helyre – csak kínt és gyötrelmet ád, néhánynak önkéntes keresztje."

Megérkezni egy városba vagy lakótelepre, ahol a világon senki sem ismer. Szállodák, munkásszállások. Sosem tudhatod, hol hajtod le éjszakára a fejed: különszobában vagy egy állomási padon. Új emberekkel kötsz ismeretséget. Ez nem mindig kellemes. Nem tudni, hogyan fogadnak. „Riporter? Nagyon örvendek!" És hadar, hadar bárgyún és unalmasan

a tervekről, a mutatószámokról, és vége az anyagnak, ha nem találod meg az utat ehhez az emberhez. Minden emberrel másként és másként kell bánni. És légy mindig kedves, udvarias, kitartó és figyelmes. És ha rossz is a kedved, vagy fáj a fejed, elfáradtál, és eleged volt mindenből, és egyébként is máson jár az eszed, ez a te magánügyed. Ezt senkinek sem kell észrevennie. Légy mindig résen, te mindig munka közben vagy.

Vajon elégedett az útjával? Igen, nagyon. Nehéz volt? Olykor-olykor. Akkor a halászhajón gyorsan meg kellett csinálni a riportot, de a háló rátekeredett a csavarokra. Más elvesztette volna a fejét. De ő megcsinálta a riportot. És hogy néztek rá akkor a matrózok? Nem kell – szavak nélkül is megértette. Csak azért is. Hiszen, amikor a sokmillió ember hallgatta a rádióadást, akkor a halászhajó legénysége már biztosan túlteljesítette a tervét. Mert ő kontrollált mindent. Hát nem szívesen hallgatták a matrózok, amikor róluk beszéltek? És igaz lett, amit mondott. Emlékszik rá, hogy a kapitány bezárkózott a parancsnoki fülkéjébe, és nem volt hajlandó nyilatkozni. Teljesen érthető. De most, miután a riport elhangzott az éterben, ha találkoznának, a legjobb barátokként köszöntenék egymást. Ilyen az élet. Mindenkinek megvan a maga baja.

Maga elé képzelte, hogy az első „röpgyűlésen" a főnök majd megdicséri. A főnök – mulatságos fickó, a régi gárdából való, valamikor külföldön dolgozott. És most, ha időnként a „fiacskái" elkeserítik, bezárkózik a dolgozószobájába, és hangosan olvas franciául. És lám, most a főnök meggyőződött róla, hogy Komarov, a fiatal riporter is ért valamihez.

Utazni kell. Sokat látsz, sokat tapasztalsz. A legnagyobb disznóság–leülni söröznizszkeptikus kollégáinkkal, és morogni:

vajon kapok-e jó riporttémát? A csuda vigye őket! Azt hiszed, hagyják, hogy az ember rendes riportot csináljon? Csak hadd irigykedjenek!

A világító táblán kihunytak a vörös betűk. Egy fiatalasszony, aki mellette ült, kikapcsolta a védőövet. Elkapta a tekintetét. Hosszú az út.

– Ismeri a TU 104-ről szóló dalocskát? – kérdezte az asszonytól.

– Nem – felelte az csodálkozva.

Odahajolt az asszonyhoz, és dúdolni kezdte:

TU száznégyes – a legeslegjobb gép,
TU száznégyes – a legbiztosabb gép...

Lassan, szomorúan dúdolta a dalt Chopin gyászindulójának a dallamára: a fiatalasszony elkezdett hahotázni, és még a stewardess is megállt, abbahagyva az állandó futkosást.

– Most hol repülünk? — kérdezte a fiatalasszony, felhagyva a nevetéssel.

– A halászok tengere felett.

Pont a halászok tengere felett, és nem az Ohotszki, a Halásztenger felett. A tengerészek így szokták mondani.

– Vagy talán a Kurili szigetek felett?

– Ahogy vesszük, meglehet, az északi vagy a déli szigetek felett, Szahalin fölött, minden ami fölött csak akarja. Innen minden látható.

– Nézze, milyen gyönyörű – mondta a fiatalasszony.

Közelebb húzódott az asszonyhoz, és kinézett a gép kisablakán.

Vakítóan sütött a nap az áttetsző, kék égen. Lent a mélységben hófehér felhőtenger ragyogott. Úgy tetszett, mintha valaki

sűrű, tiszta, steril vattatakaróval borította volna be a földet. Egyébként a vatta-hasonlat – gondolta a riporter –, lehet, hogy nem pontos. Gleccserek? Havasok? Az biztos, hogy az ott a kéknek, a fehérnek, a napfénynek a varázsos birodalma.

– Igen – mondta a riporter –, nagyon szép.

FORDÍTOTTA F. KEMÉNY MÁRTA

NYÁR A VÁROSBAN

Amikor a hársfák virágoznak, az egész város tele van az illatukkal: a villamosok, a boltok, a lépcsőházak, minden.

A könyvtár tágas olvasóterme is hársillatban úszott. Az ablakokat kitárták, s ha egy kis szél kerekedett, mindenki érezte a hársak jelenlétét.

Éppen író-olvasó találkozó folyt. Volt minden, ami ilyenkor szokásos: zöld posztós asztal, vizeskancsók, virágcserepek, mikrofon. Egész szép számú hallgatóság jött össze, legalább száz ember. Az elnökségben ott ült az író, Alekszandr Csilimov. Már nem fiatal: lefelé enyhén szélesedő komor arc, a két szemöldök közé mély ránc véső dött. Nagy, erős kezét a zöld posztóra fektette, és egyenesen előre tekintett, Turgenyev arcképére.

Az asztal másik végén, a széket éppen csak érintve ült a könyvtár vezetője, Valentyina Sztyepanovna. Izgult. A torka érdesre száradt, a szeme égett. Valahányszor a felszólalók valamelyike belezavarodott a mondókájába, vagy megakadt, kínlódva mozgatni kezdte ajkait.

Épp most lépett el a mikrofon elől Misa Vahnyin, a szerszámgyári lakatos. Ej! Hiszen tegnap olyan jól elmondta,

most meg hogy belezavarodott. Heinrich Böll helyett Boklt mond, és sehogyse tudja kimondani azt, hogy egzisztencializmus. A teremben nevetni kezdtek. Szégyellhetik magukat. Bezzeg, ha ismernék... A maga fejével gondolkodó, józeműfiú, igazán nincs olyan sok ebből a fajtából.

Az író unatkozik. Hány ilyen felszólalást hallhatott már életében...

Most Valentyina Sztyepanovna kedvence, Verocska lépett a mikrofon elé, aki a szomszédos tudományos kutatóintézet laboratóriumában dolgozott. Fejlett, okos leány, valóságos kincs. No, őmiatta nem kell félni. Ám az író változatlanul Turgenyevet bámulta, ahelyett hogy Verocskát nézné, a bolond. Pedig már csak a szeme miatt is megérné. Amellett olyan kecses és karcsú, mint egy templomi gyertyaszál. Verocska is izgult, ki-behajtogatta a kezében tartott vázlatot, aztán ledobta az asztalra, egyik kezével belekapaszkodott a mikrofon állványába, s a membrán felé fordulva beszélt, beszélt, miközben arca egyre jobban kipirult, mintha tüzes lenne az a mikrofon.

„Édes kislányom, hogy szabad ennyire izgulni? – gondolta Valentyina Sztyepanovna. – Pedig milyen bájos! Van benne valami régies, valami reneszánszkori. Hol is láttam ilyen képet? Fiatal lány, kezében liliommal. Pontosan így, mint Verocska a mikrofonnal."

Hogy ne zavarja még ő is Verocskát, elfordult, és kinézett az ablakon. Odakint a fasor élte a maga életét. Matrózblúzos kisfiú futott egy piros labda után. Gyerekkocsikat tologattak, galambokat etettek. S az egész fölé vastag, kékes felhő borult. A levegő csupa pára. Valószínűleg esni fog.

Verocska befejezte. Megtapsolták. Elkapta kezét a mikrofonról, és a székek közt ügyesen manőverezve, a helyére ment.

Amikor Valentyina Sztyepanovna mellé ért, lehajolt hozzá, és a fülébe sóhajtotta:

– Nagyon rossz volt?

– Dehogy, Verocska, nagyon jó volt.

– Ó, maga mindig vigasztal – mondta, és továbbsiklott.

Az író éppolyan mozdulatlanul ült, s a ránc is ott volt a szemöldöke közt. Legalább mosolyogna!

– Szólásra következik Marja Mihajlovna Lozsnyikova nyugdíjas, a könyvtári tanács legidősebb tagja.

Egy nagyon apró termetű, göndör hajú öregasszony jött előre, egyik lábán ráncosan lógott a harisnya. Hallócsövét vékony láncra függesztve hordta a nyakában, mint egy vadászkürtöt. A zöld posztón szétrakta jegyzetlapjait. Az író megrázkódott. Marja Mihajlovna odament a mikrofonhoz, lábujjhegyre állt, és érces hangon belekiabálta, hogy csak úgy zengett a terem:

– Elvtársak! Napjainkban sokkal nagyobb jelentőségre tett szert...

– Ne olyan hangosan! – kiáltották a teremben.

– Tessék? – kérdezte Marja Mihajlovna. Olyan volt, mint egy kis csíz: úgy bólogatott, mintha csipegetne.

– Ne olyan hangosan! Halkabban! – ordították a széksorokból.

– Nem hallom! – kiáltotta bele diadallal a mikrofonba Marja Mihajlovna.

Tessék, már megint nevetnek. Valentyina Sztyepanovna előrement:

– Kedves Marja Mihajlovna, álljon távolabb a mikrofontól, és nem kell így kiabálni. – Megfogta az asszony vállát, és hátrább állította. Milyen könnyű! – Ide álljon, és ne erőltesse a hangját.

Marja Mihajlovna pontosan úgy pillantott rá a szemüvege

fölött, mint egy kis csíz, és füléhez illesztette a hallócsövet.

– Ne ilyen hangosan! – kiáltotta bele a cső öblébe Valentyina Sztyepanovna. Olyan volt az egész, mint egy cirkuszi bohócjelenet, valósággal szenvedett tőle.

– Aha, ne ilyen hangosan – értette meg végre az öregasszony. Felkapta jegyzetlapjait, és megint lábujjhegyre emelkedett. – Elvtársak, napjainkban az irodalom nevelő szerepe sokkal nagyobb jelentőségre tett szert, mint valaha. Mi most itt az igen tisztelt Alekszandr Petrovics műveit vitatjuk meg... (– Ó egek, az írót Alekszandr Alekszandrovicsnak hívják!) – .. Komoly, színvonalas művek ezek. Tulajdon két szemünkkel láthatjuk bennük korunk hőseinek, a kommunizmust építő nemzedéknek élenjáró jellemvonásait. Különösen jól sikerült az igen tisztelt Alekszandr Petrovicsnak – (már megint!) – annak a harcnak a bemutatása, amelyet a terv túlteljesítéséért vívnak a bürokrácia és a huzavona ellen. Mindamellett nem minden alakjával érthetünk egyet. Itt van például a többi között Vagyim figurája, aki fölöttébb negatívan viselkedik a regény lapjain, az erkölcstelen cselekedetek egész sorát követi el, a szó szoros értelmében iszákos. Mint régi tanítónő kérdem magától, Alekszandr Petrovics, kit és mire taníthat ez a Vagyim? Nevelhetjük-e ifjúságunkat ilyen példaképek alapján, kérdem én magától, Alekszandr Petrovics? – és az író felé fordult.

– Alekszandr Alekszandrovics – súgta könyörögve Valentyina Sztyepanovna.

– Nem hallom!

– Alekszandr Alekszandrovics!!! — kiáltotta bele a hallócsőbe Valentyina Sztyepanovna.

– Aha – bólogatott az öregasszony –, értem. Tehát nevelhetjük-e ifjúságunkat ilyen példaképek alapján, kérdem én magától, Alekszandr Alekszandrovics.

Az író tagadólag rázta a fejét. Most – végre! – elmosolyodott.

– Nagyszerű! – örvendezett Marja Mihajlovna. – Látják, máris beismeri a hibáit. Nos, hadd mondjam tovább. – Ismét jegyzeteiért nyúlt. – Az olyan példaképek, mint Vagyim, csak tévútra vezethetik, az erkölcsi züllés útvesztőjébe taszíthatják ifjúságunkat. A hősiesség olyan nemes példáit kell bemutatni az ifjú nemzedéknek, amelyek követése... amelyek követése...

Izgatottan kereste a folytatást.

– Nagyjából világos – mondta egy kövér fiatalember az első sorban.

– Hagyják beszélni! – csattant fel egy sovány, overallos asszony.

Az öreg tanítónő még mindig izgatottan keresgélt a jegyzetlapok közt.

– ... nem várat soká magára... nem, ez nem az... Aha, itt van: hősében olyan tulajdonságokat hoz felszínre... nem, mégsem az... Most azt hiszem, megtaláltam: „Az ember legyen minden tekintetben szép: az arca, a ruhája, a lelke, a gondolatai", ahogy a nagy orosz író, Anton Pavlovics Csehov tanította.

– Tudjuk – mondta a kövér fiú.

– Csöndet! – kiáltotta az overallos asszony.

– A folytatása másik lapon van – mormolta Marja Mihajlovna –, mindjárt megtalálom...

A keze reszketett, a lapok szétszóródtak, egy részük lerepült a földre. Az író felpattant, s odaugrott, hogy felszedje.

– Jaj, hagyja, nem kell... – motyogta Marja Mihajlovna. – Világhírű író, és itt hajladozik... Majd én...

Az elnökségből néhány fej nyomban lebukott az asztal alá. Elsőnek az író bújt elő, széles arca vörös volt az erőlködéstől.

Összeszedte a lapokat, és átnyújtotta őket Marja Mihajlovnának, aki most már mosolyogva bólogatott:

– Köszönöm, igazán nem kellett volna. Majd inkább papír nélkül mondom. Persze nem olyan szépen megfogalmazva, de legalább a szívem szerint. A legfontosabb, hogy miközben a műveit olvastam, sírtam. Pedig engem nem olyan könnyű megríkatni. Ha a társbérlőm megsért, nem sírok. Amiatt, hogy rosszul hallok, nem sírok. De mikor a maga műveit olvastam, bizony sírtam. Emlékszik, amikor az a bizonyos Vagyim hazamegy az anyja temetéséről? Nem emlékszik? Kár. Mindjárt felolvasom. Külön kiírtam magamnak.... Jó, nem fontos. Csak annyit mondok: sírtam. Ennél és még kilenc helyen. Mindenhová cédulát tettem, ahol sírtam. És ezekért a könnyekért, Alekszandr Petrovics, hadd mondjak magának szívből köszönetet.

Hátralépett a mikrofontól, és mélyen meghajolt, mint egy apáca. A teremben tapsolni kezdtek. Alekszandr Alekszandrovics felállt, nehézkesen előjött az asztal mögül, és kezet csókolt Marja Mihajlovnának, aki ajkával a homlokára cuppantott, és most is sírva fakadt. A teremben még nagyobb lett a lárma, az emberek felálltak, tapsoltak, kiáltoztak: „Éljen! Köszönjük!" Az első sorban ülő kövér fiú olyan hangosan tapsolt, mint az ágyúdörgés. Marja Mihajlovna arcát zsebkendőjébe rejtve, botladozva igyekezett vissza a helyére. Az író szemét az asztal posztójára szegezte, és halkan, bizonytalanul veregette egymáshoz a két tenyerét. A homlokába lógó, ősz hajfürt ütemesen rázkódott. Végre leült. A hallgatóság is lassan visszaereszkedett a helyére. Valentyina Sztyepanovna megkocogtatta a mikrofont, mire csönd lett.

– Elvtársak, eddig tízen szólaltak fel. Írásban nem jelentkeztek többen szólásra. De ha valakinek mégis volna még vala-

mi mondanivalója... Vagy adjuk át a szót Alekszandr Alekszandrovicsnak?

– Halljuk! Halljuk! – zúgta a terem.

Az író felállt: hatalmas alak, látszik, hogy zavarban van, kezét esetlenül lógatja. Nyomban csönd lett. Csak a mikrofon búgott halkan.

– Mit mondjak önöknek? Minékünk íróknak mindenből kijut az életben, a jóból is, a rosszból is. Őszintén szólva, a rosszból több. Az ember ír, aztán eltépi, megint ír, megint eltépi, és így tovább. S közben olyan tehetségtelennek, olyan nyomorultnak érzi magát, mint akinek már nincs semmi mondanivalója... De hát minek szaporítsam a szót? Mi tagadás, ráadásul néha majdnem gazembernek hiszem magam. Bizony. De néha jó érzés, hogy író vagyok. Nem amikor az újságban megdicsérnek; ugyan, mit számít az? Hol dicsérik az embert, hol szidják, mikor hogy. Hanem amikor tudom, hogy valakinek szüksége van rám. Ha nem is mindenkinek, de egy valakinek. Mert az nagy dolog. Önök itt ma nekem köszönetet mondtak, pedig nem önöknek van mit megköszönniük, hanem nekem. Köszönöm, kedves barátaim. És ahogy mondani szokás, isten adjon önöknek sok boldogságot az életben.

Hű, micsoda vihar támadt! Valentyina Sztyepanovna gyorsan megkocogtatta a mikrofont:

– Csöndesebben, csöndesebben. Alekszandr Alekszandrovics még nem fejezte be. Folytassa, kérem!

– Minek folytatnám? Azt hiszem, mindent elmondtam már.

– Hallották, elvtársak? Sajnos, Alekszandr Alekszandrovics csak ennyit akart mondani. Engedjék meg, elvtársak, hogy valamennyiünk nevében köszönetet mondjak... A könyvtár egész kollektívája, az olvasói aktíva és az olvasók egész tábora nevében...

Taps, széktologatás, csoszogás. A hallgatóság mozgolódni kezdett, itt is, ott is felálltak, kifelé furakodtak. Itt-ott megrekedt az emberáradat. Az író körül egész tömeg tolongott: ki kérdezett valamit, ki könyvet tartott eléje autogramért, ki fényképezte... Egyszeriben fülledt meleg támadt a teremben. Valentyina Sztyepanovna tudta, hogy most következik a legfontosabb: a legőszintébb szavak, a legértékesebb beszélgetések. Előbb itt, a terem küszöbén, azután a ruhatárban, majd kint az utcán, a lámpák sápadt fénykörében, lent a rakparton vagy a park nedves padjain... Már esteledik, de nem tudják abbahagyni. Valamennyien oly jók és okosak, és úgy szeretik egymást...

Nem, ő ma semmiképpen sem maradhat. Megjön Lalka, és a vacsora sehol.

– Köszönöm, Alekszandr Alekszandrovics! Úgy sajnálom, hogy mennem kell...

– Menjen csak, Valentyina Sztyepanovna. Én még itt elbeszélgetek a fiatalokkal. Pompás fiataljaik vannak.

– Igen, nagyszerű ifjúságunk van.

– Jöjjön el hozzánk máskor is! – kiáltotta egy borzas fejű, csupa szeplő kislány.

– Eljövök feltétlenül.

Az utcára kilépve látta, hogy valóban esett közben: jókora pocsolyák fénylettek az aszfalton. Igen, nagyszerű ifjúságunk van. Eső után még erősebben illatoznak a hársak. Tulajdonképpen ellenszenves illat, olyan émelyítően édes, tolakodó... Nem: aljas. Igenis, aljas illat. Mint ahogy akkor illatoztak a hársak... Érdekes, milyen elevenen él még mindig bennem az emléke. Nem lehet kiirtani. Mennyi év eltelt, a fájdalom is

rég elmúlt – de lám, illatozni kezdenek a hársak, és mintha tegnap lett volna.

Valentyina Sztyepanovna a fasort választotta. A hársak alatt nyugdíjasok üldögéltek és dominóztak, kopasz fejebúbjuk körül fehér glória lebegett. Az asszonyok dagadt lábukat súlyosan szétvetve pihentek, térdükön degeszre tömött szatyor, amely eltakarta domború hasukat. Galambok korzóztak, gyerekek játszadoztak a homokban.

Előtte egy férfi lépkedett bő, kockás zakóban – szintén nyugdíjas lehetett. Ősz foltokkal tarkázott, rendetlenül nyírt fejét könnyedén jobbra hajtotta. Volt valami ismerős a járásában, így hátulról nézve, valami rejtett táncosság. Csak nem? A férfi hátrafordult. No lám, valóban Vologya. De hogy megöregedett!

– Valjusa, te vagy az? – mondta Vologya.

– Mint látod.

– Régóta nem találkoztunk – mormolta Vologya. – Három éve, igaz? Bevallom, már jó pár napja sétálgatok erre. Téged várlak. Még mindig ugyanott dolgozol?

– Még mindig.

– Még mindig... És semmit sem változtál. Még fiatalodtál is.

– Jaj, micsoda elcsépelt trükk: a nőknek azt kell mondani, hogy megfiatalodtak. Biztos a hatás.

– De tréfán kívül. Tudod, milyen régóta ábrándozom arról, hogy találkozzam veled? Tudod, mikor az ember érzi, hogy közeleg a vég... valami húzza ahhoz, aki különösen kedves volt számára. Te nem vetted észre?

– Nem – mondta Valentyina Sztyepanovna. – Én nem érzem, hogy már közelegne a vég. Te érezhetsz, amit akarsz, én nem érzem.

– Mindig ilyen szigorú voltál. Erről rád ismerek! – nevetett

Vologya, és egy pillanatra kivillantotta keskeny, hosszú, még mindig szép fogait. Azokat a jól ismert fogakat. Hiába, elmúlt. El.

– Gyere, üljünk le legalább egy kicsit – ajánlotta Vologya. – Szeretnék beszélgetni veled. Éppen veled. Oly egyedül vagyok. Nem hiszed? Becsületszavamra.

– Üljünk le – egyezett bele fáradtan Valentyina Sztyepanovna.

Leültek az egyik nyugdíjas padra. A másik végén egy ótestamentumi szemű, szikár öregasszony etette a galambokat. Amint ők leültek, felállt, szigorúan végigmérte őket, és elment.

Vologya elégedetten dörzsölgette a kezét, míg leült. Olyan esetlennek és ferde vállúnak látszott a bő zakójában. A körmei sem éppen kifogástalanul tiszták... Az a másik nem ügyel rá?

– Bizony, sok víz folyt le azóta – mondta Vologya. – Mostanában gyakran gondolok a régi időkre, és úgy látom, hogy mind a ketten hibáztunk.

– Beszélj csak magadról. Én nem követtem el semmilyen hibát.

– No nézd a kis bogáncsot, hogy szúr! – mondta Vologya, és megint elmosolyodott.

„Még csak az hiányzik, hogy elszédítsen a fogaival" – gondolta Valentyina Sztyepanovna.

– Tréfán kívül, mindig is hiányoztál nekem. S most, hogy ilyen fiatalosnak, ilyen jól ápoltnak, ilyen érdekesnek látlak... Becsületszavamra, mintha valami birizgálni kezdene belülről...

– Milyen közönséges lettél – mondta szomorúan Valentyina Sztyepanovna, s közben sarkával a homokot kotorta. – Vagy lehet, hogy mindig is az voltál, csak én nem vettem észre?

– Bizony, közönséges vagyok – kapott a szón örömmel Vologya. – Találó megállapítás. Be kell vallanom, hogy amióta nem vagy mellettem, egy kicsit bizony elengedtem magam ...

még fizikailag is. Mánya remek asszony, jó orvos, de valahogy hiányzik belőle az a bizonyos... az örök nő. Képzeld, előfordul, hogy magamnak kell kimosnom a gatyámat és a trikómat.... Persze nem nagy dolog, új házban lakunk, van hideg-meleg víz, szemétledobó, minden, ami kell. De azért egy férfinak mégsem való a háztartással bíbelődni, nem igaz? Melyik regényben találsz olyan férfit, aki háziasszonyt játszik? Valahogy természetellenes... Temelletted nem is voltak ilyen gondjaim. Emlékszem, milyen ennivalóan néztél ki, ahogy ott háziasszonykodtál a mi kis szobánkban, fenn, az ötödik emeleten... A manzardunkban. Emlékszel?

– Már elfelejtettem.

– Nem hiszem – nevetett Vologya. – A nők nem felejtenek.

„Szent isten! – fohászkodott fel magában Valentyina Sztyepanovna. – És én ezt az arcot, ezt a hangot szerettem. De még hogy szerettem! Azzal ébredtem, hogy szeretem, azzal aludtam el, hogy szeretem. Nem is létezett semmi más..."

– Érzed, hogy illatoznak a hársak? – kérdezte hangosan.

– Igen. Csodálatos illat.

– No jól van, mennem kell – állt fel Valentyina Sztyepanovna. – Lalka vár.

– Igaz is, hogy van Lalka? – kérdezte Vologya mohó tekintettel. – Felnőtt hölgy már, igaz? Idén végez a főiskolán, nem?

– Harmadéves.

– Biztosan szép.

– Az én szememben nagyon szép.

– Kire hasonlít?

– Terád.

– Elhiszed – kérdezte a férfi elgondolkozva –, hogy csak ez éltet már? Persze, hogy nem hiszed el, pedig így van. Te meg Lalka, ti ketten éltettek engem.

– Hát akkor... – állt fel Valentyina Sztyepanovna – élj tovább. Nekem mennem kell.

Felállt a férfi is.

– Valjusa, nem engednéd meg ennek a szegény öregembernek, hogy néha-néha felugorjon hozzád? Meginnánk egy teát, elbeszélgetnénk... nevetgélnénk egy kicsit...

– Ugyan, hagyd ezt.

– Mégiscsak az apja vagyok.

– De ő nem ismer, és nem is akar ismerni téged.

– Kár – mondta Vologya.

Az öreg Vologya. Mégiscsak szánni való.

– Egészséges vagy? – kérdezte tőle.

– Az egészségemmel nincs baj, hál' istennek.

Elbúcsúztak. A férfi keze gyönge volt és puha, majdnem élettelen. Valentyina Sztyepanovna, amikor a fasor végére ért, visszanézett. Vologya kezét lelógatva ült a padon. Szürke kockás kabátja messziről penészzöldnek látszott.

Valentyina Sztyepanovna szép lassan ment fel a lépcsőn. „Nem sietni, és minden emeletnél százig számolni" – ezt mondta az orvos. Hát nincs mit tenni, százig kell számolni. Most már egészen a sírig.

A szatyrában korai zöldfélék: retek, petrezselyemgyökér, sárgarépa, fejessaláta. Csupa nedv és frisseség és üde szín. Nem is a boltban vette, hanem a piacon. Jó drága volt, de legalább finom. Lalkát jól kell táplálni: Lalka sápadt.

A legutolsó emeleten, az ötödiken csak ötvenig számolt, aztán kinyitotta az ajtót. A zár kattant, és már otthon is volt.

– Te vagy az, Sztyepanovna? – kiáltott ki a konyhából Polja, a társbérlőjük.

– Én. Lalka még nem jött haza?

– Nem. Tízkor kicsipkedte a szemét, felbúbozta a haját, és elviharzott. Nem evett semmit, még egy teát se. Azt mondta, nincs ideje. Ne hentergett volna tízig, akkor lett volna ideje mindenre. Én...

– Nem is telefonált?

– Mit tudom én? Nem értem rá a telefont lesni. A szőnyegeket vertem ki. Csak úgy dőlt belőlük a por. Alig láttam tőle. De lehet, hogy telefonált. Nem értem rá lesni. Nekem úgyse telefonál senki, hát nem figyeltem.

Poljával mindig így jár az ember: ha két szót mond neki, húszat felel rá. Valentyina Sztyepanovna levetkőzött, és bement a maguk szobájába. A szobában hűvös volt: az ablak nyitva, a szél púposra fújta a hófehér függönyt.

Leült az asztalhoz, hogy gondolkozzon. Mindig gondolkozott, mielőtt munkához látott volna. Nem sokáig, talán három percig. Csak amíg helyükre rakta, szorosan felsorakoztatta a tennivalókat. Hogy ne kelljen sietni, mégis mindenre jusson idő.

... Szétválogatni, megpucolni a zöldséget, ez egy. Feltenni a levest: kettő. Amíg a leves fő, kiöblíteni a ruhát: három...

Úgy számolt, hogy a kisujjánál kezdve, egymás után behajlította az ujjait.

Lalka mindig kinevette, csúfolta érte:

– Első sor helyben marad, második sor felzárkózik, egykettő!... Te hadvezér!

– Meg kell fontolni, mit mikor csináljon az ember. Ezért jut nekem mindenre időm, neked meg semmire sem.

– Ó, én erre képtelen lennék. Én nem tudok tervezgetni.

– Mindent tud az ember, Lalka, ha akarja.

Így is van: Lalkának is minden sikerült, ha akarta. De csak korszakonként. Először volt a varrás korszaka. Mindjárt estélyi ruhát varrt magának Jöttek a barátnői, és csak ámultak. Mit

ruhát – Olegnak nadrágot varrt! Aztán jött a sütés-főzés korszaka. Szerzett valahonnan egy tizennyolcadik századi vagy mikori szakácskönyvet. Előtte tarka kötényke, vékony karja könyökig lisztes...

Polja hasát előrefeszítve állt mellette.

– Hát így kell sütni? Ki hallott ilyet? Van kevert tészta és van kelt. Te meg itt mindent egy kupacba szórsz, élesztőt, szódát, sütőport, ki hallott ilyet? De hát ő könyvből akar sütni, ahelyett hogy megkérdezné az embert. Mert van kevert tészta, és van kelt...

– Mondd csak, Polja, előfordult veled valaha, hogy tévedtél? – kérdezte Lalka.

– Nem. Hogyhogy tévedtem?

– Úgy, ahogy mondom. Előfordult, hogy nem volt igazad?

Polja becsületesen utánagondolt, és szerényen kijelentette:

– Nem. Azt hiszem, nem fordult elő sose.

... A sütemény ellenben pompásan sikerült: könnyű volt és magas, piros... Még Polja is azt mondta, miután megkóstolta: – Nem rossz – de nyomban hozzátette: – De ahogy én szoktam, még jobb.

Ugyanígy volt Lalka a tanulással. Ötös korszak: a fényképe kint van a dicsőségtáblán, Valentyina Sztyepanovna boldog. A következő vizsgaidőszakot meg kettessel kezdi. Hever az ágyban, cigarettázik: „Nem akarok tanulni! Meg akarok házasodni!"

– Lalka, nem szégyelled magad? A te tehetségeddel...

– Azt még nem lehet tudni, mihez van nekem tehetségem. Hátha egy énekesnő veszett el bennem.

És most következett a zene korszaka. Vett egy gitárt, megtanult rajta magától játszani, és kísérte magát. Nagy igyekezettel énekelt, de rettentő hamisan. Nincs semmi hallása.

– Nem, Lalka, benned nem veszett el egy énekesnő.

– Miért? Nagyon rossz?

– Nagyon.

– Akkor miért szeretett belém Borka, mikor elénekeltem neki a Carment? Nem a hangomért?

– Nem a hangodért, hanem a hangod ellenére.

– És ezt a saját anyám mondja nekem! Nem anya vagy te, hanem farkas. Egy igazi anyának elvakultan kell istenítenie a gyermekét. Tejben-vajban fürösztenie. Megértetted? Mindjárt kipróbáljuk. Micuskám, hogy énekelek?

– Hamisan.

– Ó, téged a becsületességed fog a vesztedbe vinni. De én azért szeretlek...

Fejét oldalt dönti, úgy nézi, aztán vékonyan felvisít, és csókolja, ahol éri:

– Jaj, de szép anyukám van nekem! Jaj, de picurka! Jaj, de édes!

...No mindegy. Ideje nekilátni. Egy: megpucolni a zöldséget, kettő: feltenni a levest... Valentyina Sztyepanovna kiment a konyhába, levett a polcról egy tálat, leakasztotta a szögről a kisdeszkát. Mindennek megvan a maga helye, a maga szöge. Ez nem pedantéria, hanem egyszerűen időmegtakarítás.

Nekilátott szétválogatni a zöldséget. A konyha másik sarkában Polja mosott; mélyen az ütött-kopott bádogteknő fölé hajolt. Hátán a blúz sötét a verejtéktől.

– Polja, miért nem használja a mosógépemet? Sokkal hamarabb menne. Én tegnap egy óra alatt végeztem a nagymosással.

Jaj, nem kellett volna elkezdeni. Poljával mindig így jár az ember: ha kinyitja a csapot, dőlni kezd a víz. Mint most is:

– Mosógéppel!!! Ismerem én ezeket a gépeket. Nektek

már mindenhez gép kell. Nemsokára ahhoz is kitaláltok egy gépet, hogy kifújja az orrotokat, vagy kimenjen elvégezni a dolgotokat.

(Polja szemében Valentyina Sztyepanovna testesítette meg az értelmiséget minden vétkével és fogyatékosságával egyetemben.)

– ... Nem, Valentyina Sztyepanovna, én nem kérek a ti gépeitekből. Még ingyen se, nem hogy ezreket fizessek értük. Forog, forog, de hogy minek forog, azt az isten se tudja, én meg üljek ott mellette, és nézzem az órát. Négy percig. Piszkos vagy nem piszkos, fehér vagy fekete, az neki mindegy. Négy perc elég. Hát négy percig dörgölöm én a két kezemmel? Én, vedd úgy, hogy minden egyes pecsétet külön megkeresek rajta. A Maruszja is alattunk a minap géppel mosott, hát majd meghaltunk a nevetéstől. Gyerünk bele egyszerre mindent, azt' hadd forogjon. Mit gondolsz, mi lett a vége? Csupa kosz maradt az egész.

(A „Maruszja alattunk" Polja csúfolódásának örök céltáblája volt.)

– De kézzel nehéz – sóhajtott Valentyina Sztyepanovna.

– Neked, anyuskám, minden nehéz. Hisz nem vagy már fiatal, meg a szíved is... Igaz, én is annyi vagyok, de engem megkeményített a munka. Ne félj, fehérebbre mosom, mint a te géped.

– Ahogy akarja.

Polja megint a teknő fölé hajolt, és hátát dühösen mozgatva folytatta a mosást. Valentyina Sztyepanovna apróra vagdalta a zöldséget. Csönd volt, csak a ruha locskolt a teknőben, meg a fanyelű kiskés kopogott a deszkán: kip-kop, kip-kop.

„Szerencse, hogy hallgat – gondolta Valentyina Sztyepanovna. – Az embernek mégiscsak joga van a maga csendjére."

De a csendből semmi sem lett: Polja még nem beszélte ki magát.

– Ide figyelj, Sztyepanovna, mit mondok én neked. Van a Duszka Szavraszovának egy unokaöccse: fiatal, de művelt fiú. Olyan művelt, hogy csuda. Teknikumba járt. Emlékszem, amikor mulatságba készült, és felöltözött szépen, olyan volt, mint egy arkangyal. A vállán táskarádió. Tranzisztoros, tudod, ami most olyan nagy divat. Duszka meg én csak néztük, alig tudtunk betelni vele. Kapott egy szobát, hát elköltözött Duszkától. Élt, mint hal a vízben. Azt' egyszer csak észreveszi, hogy hull a haja. Egyre jobban hullott neki, hát gondolta, jó lesz megházasodni. Duszka nem ellenezte, miért is ellenezte volna, hisz nem őnála lakik. Szóval, összeállt egy nővel. Eleinte nem volt vele semmi baj, hanem aztán eltrehányodott. Képzeld, az is fehéret, szürkét, pirosat, mindent egyszerre tett fel kifőzni. A fiú eleinte tűrte, de aztán csak szólt érte. Az asszony meg: annál inkább. Már odáig süllyedt, hogy spárgával kötözi meg a melltartóját. Hát én azt mondom, ezek se sokáig maradnak együtt.

(Polja senkit sem tudott anélkül megdicsérni, hogy meg ne rójon valaki mást. Dicsérni legtöbbször saját magát dicsérte.)

– Hát én az ilyesmit, hogy a melltartót spárgával, egy napig se tűrném. Még ha csak egyszerű portás vagyok is, ha nem is jártam ki mindenféle frinces-francos teknikumot meg főiskolát, de azt tudom, mi a kultúra. Szegény megboldogult uram szerette az italt, hát muszáj volt tűrnöm. Ha okádott, feltöröltem, nehogy megszóljanak a szomszédok. A ruháját szép rendben tartottam, kimostam, kivasaltam, megvarrogattam, olyan volt mindig, mint Krisztus urunk a feltámadáskor

Elhallgatott. Csönd volt. Csak a ruha dörzsölése hallatszott.

– Mit is akartam tőled kérdezni, Valentyina Sztyepanovna?

– szólalt meg hirtelen Polja. – Az a fiú beteg, vagy csak egyszerűen nem jön többé?

– Miféle fiú? — kérdezte képmutatóan Valentyina Sztyepanovna.

– Tényleg nem tudod? – vizslatta összehúzott szemmel Polja. – Hát az a ti Olegotok. Hisz nem vagyok én vak. De még a vaknak is szemet szúrt volna. Hisz majd mindennap itt volt, aztán egyszer csak eltűnt, mint a kámfor. A Lariszkád meg egyre emészti magát, hát azt hiszed, nem látom? Hiába kenceficéli magát, olyan sápadt, mint a halál.

Valentyina Sztyepanovna hallgatott.

– Ej, de titkolózol előttem, de titkolózol! Csak tudnám, minek? Más fehérnéppel is megesett már! Nem akarok én rosszat a te Lariszkádnak. Hisz itt nőtt fel a szemem előtt, még ezt az asztalt se érte fel, ni, egyre a lábam alatt mászkált, hogy Polja néni így, Polja néni úgy. Tán nem eleget törölgettem az orrát? Mert te csak összekaptad magad, azt' rohantál dolgozni. De a Polja itthon maradt, hová is ment volna? Egy kisgyerek meg mégsem kismacska. Igaz, én még a macskát is megszánom, megetetem... Te meg úgy bánsz velem, mintha nem is lennék ember...

– Polja, drágám, ne vegye a szívére, becsületszavamra, nem titkolok el maga elől semmit. Én magam sem tudom ...

– Ha titkolod, ha nem, úgy is látom én. Kibújik a szög a zsákból. Feljárt a fiú, azt' elmaradt. A lányodra meg nem lehet ráismerni. Csak nem kapta be a legyet véletlenül?

– Az isten szerelmére, miket beszél itt össze, Polja, és micsoda szavakat használ? Soha az életben nem fogok hozzászokni a maga argójához.

Valentyina Sztyepanovna a késsel belesöpörte a zöldséget a lobogva forró, zavaros levesbe.

– No tessék, megsértődött – mondta Polja. – Miféle margó?

Azt hiszed, megijedek tőle? De nagyon finomak vagytok ti, de nagyon finomak! Te talán nem szültél? Nem szórakoztál a magad korában? Szültél is, meg szórakoztál is, nem szólhatsz egy szót se. Jobban tennéd, ha szemmel tartanád a lányod bugyiját. Úgyis olyan rendetlen, mindent szertehány, hát nézd csak meg.

– Ne haragudjon, Polja, megfájdult a fejem – mondta Valentyina Sztyepanovna, és bement a szobájukba. Mint aki illegalitásba vonul.

... Három: kiöblíteni a ruhát... Majd itt öblítem ki, a konyhában ott van Polja. Elképesztő bőbeszédűség! Bizonyára azért, mert sosem olvas. Olvasás helyett is beszél. Próbáljam meg rákapatni a könyvekre? Aligha sikerülne. Még inkább engem is leszoktatna az olvasásról.

Hogy ne vesztegesse hiába az időt, Valentyina Sztyepanovna nekiállt letörülni a port. Megnyugtató foglalatosság. A keze el van foglalva, a feje szabad, senki sem duruzsol körülötte, arra gondolhat, amire akar, mondjuk a mai író-olvasó találkozóra. Egész jól sikerült.... Hiába, nem tudott a találkozóra gondolni. Egészen más gondolatok tolakodtak az agyába: Lalja és Oleg.

Ott a falon a fényképük: Lalja Oleggal az erdőben sítalpakon. A sötét hajú Oleg magas, mint a szálfa, daliás, széles mellén megfeszül a pullóver. Szép arca bronzszínű, egyenes orra fölött összeér a két szemöldök fekete íve. Mellette Lalka csimpaszkodik a botjába, a nevetéstől egészen kitekeredik az alakja, egyik lába félrecsúszott, a haja csupa hó....

Megcsörrent a telefon. Valentyina Sztyepanovna kiment az előszobába, felvette.

– Micuskám, te vagy az? – hallotta messziről a kedves, fátyolos, mély hangot.

– Én vagyok, szívecském. Honnan hívsz? Már várlak. Saláta is lesz.

– Ó, saláta! Remek! Imádom a salátát. Micuskám, hallasz? Szeretlek. Érted?

– Értem. Mikor jössz haza?

Lalka hangja egy pillanatig tétovázott, s amikor újra megszólalt, egy kicsit megcsuklott:

– Nem tudom. Hamarosan. Engem nem keresett senki?

– Nem. Amióta én itthon vagyok, senki. Kérdezzem meg Polját?

– Nem kell.

– Jó, nem kérdezem meg. Szóval várlak.

– Sietek.

Valentyina Sztyepanovna visszatette a kagylót. De még el sem lépett a készülék mellől, az máris újra csöngött. Ha Oleg lenne!

– Valjuncsik, te vagy az?

– Zsanna! Hát te hova tűntél?

– Hosszú história. Képzeld, megint szerelmes vagyok.

– Uram, irgalmazz!

– Komolyan. Hiába szörnyülködsz, erényes barátnőm, én már csak ilyen vagyok. Tralalala. Szóval, ön pálcát tör felettem, Valentyina Sztyepanovna?

– Ugyan, miket beszélsz! Örülök neki.

– Tudod, legjobban a lábam tetszik neki. Ezekben a lábakban, azt mondja, benne van korunk egész eleganciája.

– És mondd... nem bolond?

– Mmm... nem tudom. De hát én se vagyok éppen lángész, nem igaz?

– Hát... igaz.

– Látod, ezért az őszinteségedért szeretlek. Te ma is az az igazmondó, jó kislány vagy, aki az iskolában voltál.

– Jó vicc, kislány! Nemsokára igazmondó nagymama leszek.

– Hogyhogy? Máris?! Lalka?

– Ugyan, dehogy. Ezt csak az éveim számára mondtam.

– Istenem, az éveink száma, ez a mi örökös lidércnyomásunk, nem igaz? De azért mégse könnyen válunk meg az illúzióinktól.

– Hát tudod, én már rég megváltam tőlük.

– Én is. De azért időnként visszatérnek. Tudod, tavaly már teljesen elbúcsúztam a szerelemtől. Elég volt, mondtam magamnak. Erre most tessék, megint elkapott a forgószél. Egyszer csak éreztem, hogy valami kavarog, kevereg körülöttem... Nem, Valjuncsik, ezt nem lehet telefonon elmondani. Felszaladhatok hozzád? Mit csinálsz most?

– Vacsorát. Lalkát várom.

– Akkor tényleg csak egy fél pillanatra szaladok fel. Elszívok egy cigarettát, és már ott se vagyok. Jó?

– Hát persze, gyere csak.

– Csókollak.

– Siess.

... Jaj, ez a Zsanna. Egyik percben sír, a másikban nevet. De azért szeretem. Egy egész életet élni le együtt, ez bizony nem csekélység. Együtt jártunk iskolába, egy helyen dolgoztunk. Együtt kínlódtuk át a háborút. Ha Zsanna nincs, se Lalka, se én nem éljük túl. Szegény kicsin már kiütött a skorbut. És ki mentette meg? Zsanna. Gyümölcsöt hozott, meg citromot... A háború kellős közepén. Hogy honnan? Ha kérdeztem, csak nevetett: „Becsületes munkával szereztem."

Valami raktárvezetője volt ott neki. Ki meri elítélni érte? Én nem.

És a kicsi Lalka, ó, de gyönyörű baba volt! Meg kellett zabálni. Még az utcán is megállítottak, hogy: jaj, de édes kislány! A haja fekete, a szeme zöld, és mindig olyan szigorúan nézett vele, no és a szempillája!... De régen láttam utoljára fekete hajjal Lalkát! Minden héten más a színe, hol olyan, mint az érett rozs, hol vörös, mint a mahagóni. Nemrég meg teljesen ősz fejjel állított be, enyhén lilás árnyalattal. A világ legegyszerűbb dolga, magyarázta, ezüstszőke plusz egy-két csepp lila tinta, ennyi az egész.

– Lalka! Már megint egy új szín?! Könyörgök, gondolj a szívemre.

– Micuskám, lépést kell tartani a korral. Igyekezz te is, nehogy lemaradj. Különben is, mi bajod? Az én hajam? Az enyém. Az én szám? Az enyém. Nekem úgy tetszik, hogy fessem. Neked nem tetszik? Drága aranyom, belőled a tizenkilencedik század beszél.

– Lalka! Nagyon jól tudod, hogy nem is éltem még a tizenkilencedik században.

– Mindegy. Lélekben ma is a tizenkilencedik században élsz. Olyan jó, kényelmes kis század volt. Minden világos, akárcsak Polja fejében: a fehér az fehér, a fekete fekete. Te persze olyan turgenyevien tisztának és hófehérnek szeretnél látni engem. Horgászbottal a kezemben a békanyálas tó partján. Liza Kalityina, lásd *Nemesi fészek*.

– Összevissza halandzsázol.

– Jó, halandzsázok. Jaj, de szép, fiatal anyucikám van nekem! És azok az ici-pici fülecskéi! Mint két kamea. Hát még a haja. Alig van közte ősz szál. Jaj, de szeretem az én anyucikámat!

– Lalka, te őrült, engedj el, megfojtasz...

Lalka a tükör előtt: ez külön szám. Igazán érdemes végignézni, hogyan „készíti ki magát". Szája komolyan, fájdalmasan összeszorul, amint a fekete ceruzát zöld szeme sarkához illeszti. Két-három vonás, és a szeme egyszerre élni kezd: hosszúkás, enyhén ferde, titokzatos... Azután következik a szempillák kikészítése. Kezében tompa élű zsebkés. Ennek a késnek a pengéjével végtelen türelemmel szálanként felfelé göndöríti a pilláit. Oleg – a rendszerető Oleg – egyszer megtalálta ezt a zsebkést, és kiélesítette. Kapott is érte! Lalka kis híján lemetélte szempilláit. Aztán a kést direkt életlenre kellett Olegnak csinálnia egy virágcserépen.

Ej, Oleg! Vajon mi hiányzott neki?

Csöngettek. Biztos Zsanna. Úgy is van. Polja nyitott neki ajtót, morgott valamit, és ment vissza a konyhájába. Polja nem szereti Zsannát.

– Valjuncsik, angyalom, szervusz! – Zsanna arcon csókolta Valentyina Sztyepanovnát. – Nem kentelek össze?

– Nem hinném. Gyere be.

A konyhából kihallatszott Polja magányos monológja:

– Bolond lyukból bolond szél fúj... Illegeti-billegeti magát, mindig csak a divaton jár az esze, ahelyett hogy a lelkével törődne. Hisz nem húszéves már, hanem maholnap ötven! De őneki csak a cicomán jár az esze. Lariszka meg utánozza.

– Mi az, Polja beszélget valakivel?

– Csak magában zsörtölődik. Ne törődj vele.

– Riszálja a farát, festi a pofáját – hallatszott jó hangosan az ajtó mögül. – Kis híján ötven éves, azt' hogy kicsípte most is magát. Kint van a térde a szoknyájából, a lábaszára meg csupa kék eres. Hiába, az idő nem áll meg, az öregség ellen nincs orvosság.

– Énrólam beszél?

– Ugyan, saját magáról. Gyerünk.

Zsanna belevetette magát a karosszékbe, és átfonta egymáson a lábát. Tényleg, milyen csodálatosan fiatal maradt a lába. Elővett egy cigarettát, rágyújtott.

– Hát akkor elmondom, hogy áll a dolog, Valjusa. Megint összetalálkoztam életem útján a szerelemmel.

Zsanna mindig ilyen frázisokban beszél. Furcsa, hogy mégsem ellenszenves. Neki ez is jól áll.

– És kicsoda ő? – kérdezte Valentyina Szytepanovna.

– Egy tengerész. De egészen intelligens. Tudod, hogy nekem mindig az egyenruha volt a gyöngém. Nemhiába szerették a nők mindig is a katonákat. Az a sok arany meg a csákó, mente, dolmány...

– Legalább tudod, mi az a dolmány?

Zsanna elgondolkozott.

– Olyan szablyaféle, nem?

– Nem egészen. Inkább zubbony.

– Magam is erre gondoltam először. Ó, manapság már olyan színtelen minden: csupa terepszín, és megint csak terepszín. A tengerész-egyenruha mindig is izgatta a fantáziámat. Ha hiszed, ha nem...

– Miért ne hinném?

– Te mindig kinevetsz engem. Persze, tudom, hogy nevetséges vagyok. Mindig olyan könnyen szerelmes leszek. De ha összetalálkozom a szerelemmel... hát én abban a pillanatban megfeledkezem mindenről, és máris lángra gyúlok.

– Hol szedted fel?

– Ó, az kész regény. Jegyért álltunk sorba. Én Szocsiba mentem volna, ő meg Mineralnije Vodiba. Beszédbe elegyedtünk, nevetgéltünk, ő elénekelte nekem a *Fekete szemek*-et, aztán egy kis ez, egy kis az... Azt mondja: – Muszáj magának Szocsiba menni? – Muszáj. – Várja ott valaki? – Senki – mondom –, szabad vagyok, mint a madár. – Akkor – azt mondja –,

menjünk el együtt Mineralnije Vodiba. – Engem abban a pillanatban elöntött a forróság. A szemem előtt karikák táncoltak... Szóval elutaztunk.

– Csak úgy? Nyomban?

– Nem, két nap múlva. Addig én persze rendbe hoztam magam, megigazítottam a szemöldököm, befestettem a hajam, jó, mi? Zauberton, hamvasítva. Ne a választéknál nézd, ott már lenőtt, hanem itt, ni. Gyönyörű árnyalat, nem? Anna Markovna gyorsan összecsapott nekem egy kiskosztümöt, tudod, ejtett váll, a szoknya puha hajtásokba rakva... Sikerült pont olyan színű retikült találnom, meg egy álomszép, magyar tűsarkú cipőt, biztos láttál már. Úgy vonultam ki, mint egy királynő. Magam se adtam volna magamnak harmincnyolcnál többet, pedig tudod, milyen jól tudok saccolni. Szóval, gyönyörű álom volt az egész...

– És meddig tartott?

– Két hétig. Akkorra elfogyott a pénz.

– Az övé?

– Az enyém.

– És ő?

– Ott maradt. Még könnyezett is, amikor elváltunk. Szavát adta, hogy amint megérkezik, nyomban felhív.

– Nős?

– Azt hiszem... No és? Valjusa, elítélsz érte?

– Isten bizony, nem.

Zsanna egyszer csak ráborult a karszék támlájára, és felzokogott. Nem sírt: zokogott.

– Zsanna, drágám, mi van veled? Megbántottalak?

– Én magam... bántottam meg... magam.

– Ne sírj, az istenért. Hisz nem vagyok én Polja. Én megértelek.

Zsanna csak a fejét rázta. Világos gesztenyeszínű hamvasí-

tott fürtjei széthullottak, s közöttük itt is, ott is felvillant egy-egy sötétebb, ősszel tarkított.

– Valjusa, ma megint eszembe jutott Leontyij Ivanics... — (Leontyij Ivanicsnak hívták Zsanna megboldogult férjét, a tábornokot.) – ...Őmellette úgy éreztem magam, mint egy kőfal mögött. Ha ő élne, nem történt volna semmi. Még a levegőt is megcsókolta körülöttem...Ez az átkozott magány! Nem, te ezt nem értheted.

– De hiszen én is magányos vagyok.

– Neked itt van Lalka.

– Igaz. Nekem itt van Lalka.

Zsanna éppolyan váratlanul és egycsapásra meg is nyugodott. Felült, megtörölte a szemét, és elmosolyodott.

– Tudod, azért mégis nagy szerencse, hogy nem híztam el. Hátulról bárki fiatal lánynak hihet, nem igaz?

– De igaz.

– No, megyek is. Elüldögéltünk, elszívtam egy cigarettát, sírtam egy sort... Milyen jó, ha van az embernek hol kisírnia magát.

– Gyere fel hozzám, amikor csak akarsz.

– Sírni?

– Meg nevetni is.

– Barátság, Valjusa a neved. Te igazi jóbarátom vagy.

– Bizony, mi ketten régi barátnők vagyunk.

– Réges-régi barátnők. Kísérj ki, különben félek Poljától.

Valentyina Sztyepanovna kikísérte Zsannát az ajtóig.

– Parazita! – hallatszott jó hangosan a konyhaajtó mögül.

Zsanna elszántan húzogatta a kesztyűjét.

– Isten veled, Valjuncsik. Vigyázz magadra. Lalkát csókoltatom.

– Gyere fel máskor is.

Az ajtó becsapódott, s a vékony tűsarkak kopogni kezdtek a

lépcsőkön. A konyhaajtó mögött még mindig tartott Polja monológja:

– Énnekem aztán nem kell többé férfi. Mi a fenének kéne? Csak a levegőt rontja. Az ember örökké moshat rá, azt' mit kap érte cserébe?... Te vagy az, Sztyepanovna? Gyere be, ne félj. Talán nem igazat beszélek? Ebben a korban férfiakra gondolni – pfuj! Én, amikor fiatal voltam, akár a tűz. De most már nem kéne a férfi, még ingyen se. Piszkosak, büdösek, a zsebükből mindig kiáll a félliteres butykos. Dehogy kell nekem férfi. Akkor már inkább a templomba járok...

Valentyina Sztyepanovna halkan ellépett az ajtó mögül, és bement a szobájukba. Be kellene rántani a levest, de egye fene. A konyhában ott van Polja. Furcsa, mennyire zsarnokoskodhatik egy ember mindenki más fölött, ha mindig igaza van.

Nincs más hátra, mint folytatni a portörlést. Tényleg, milyen rendetlen ez a Lalka! Rossz nézni, mi van az asztalán. Retikül, jegyzetek, szemöldökceruza, a gumiöve, fél pár harisnya. A terítő is lecsúszott, fel kell venni...

Valentyina Sztyepanovna megfogta Lalka retiküljét, de valahogy ügyetlenül, mert minden kihullott belőle: rúzs, púder, összehajtogatott papírpénz, valamilyen papirosok... Letérdelt, hogy összeszedje a kiszóródott holmit. Mint ahogy ma délután az író szedegette össze a jegyzetlapokat... Az egyik szétnyíló papiroson valahogy megakadt a pillantása. Akaratlanul is elolvasta: „...Szavcsenko Larisza Vlagyimirovna, szül. éve: 1940... beutalva a 35. sz. szülőotthon nőgyógyászati osztályára. Javaslat: Terhességmegszakítás ... 6–7. hét..."

Egy szempillantásra elsötétült az ablak mögött az ég: mintha összehunyorította volna a szemét. Valentyina Sztyepanovna megdermedt térdeltében, azután gépiesen összeszedte a holmit, megkapaszkodott az asztal sarkában, és lassan felállt. Mindent

visszarakott a retikülbe. Olyan képtelen és lehetetlen az egész. Teljesen lehetetlen. Még egyszer elolvasta az írást. És ugyanazt látta. „Hát... mindegy. Szörnyű, de mindegy. Le kell nyelni. Szörnyű, hogy eltitkolta előlem. És én még azt hittem, előttem nincsenek titkai..."

Valentyina Sztyepanovna kiment a konyhába, és eloltotta a leves alatt a gázt. Polja hál'istennek nem mutatkozott. Azután visszament a szobába, és belerogyott a karosszékbe. A karosszék nem fogadta be. Felhúzta a lábát, és a karfára hajtotta a fejét. Így már jobb volt. Így mintha nem fájt volna annyira. Behunyta a szemét. Az utcán kiáltoztak a gyerekek. A szél szelíden cibálta a függönyt, és behozta a szobába a hársak illatát.

Ugyanígy illatoztak a hársak azon az átkozott nyáron is. Emlékszem: én itt álltam, szemben az ablakkal, ő meg háttal.

– Valjusa, komolyan beszélsz? Valóban azt akarod, hogy elmenjek?

– A legkomolyabban.

– Te megőrültél. Értsd meg, hogy ez az egész nem jelent semmit. Egy kis kikapcsolódás. Szórakozás. Bárkivel megesik.

– Miért hazudtál nekem?

– Hazudtam! Inkább tálaltam volna ki neked az egészet? Köszönöm szépen. Botrányt csapsz, és mindent elrontasz. Sokkal jobban becsültem a mi kettőnk kapcsolatát, semhogy elmondjam neked.

És ezt Vologya mondja. Lehetetlen. Ez nem ő, nem ő!

– Valjusa, te a bolhából is elefántot csinálsz. Értsd meg, én téged szeretlek. Az a másik asszony semmit sem számít nekem. Egy nulla. Ha akarod, azonnal szakítok vele. Akarod?

„... Hát nem érti, hogy nem az a másik asszony a fontos, hanem az, hogy hazudott?" Meg is mondtam neki:

– Nem az a másik asszony a fontos.
– Hát mi?
– Én. Nem szeretlek már. Menj el.
– Vigyázz, meg fogod bánni!

És elment. Hogy emlékszem erre az érzésre: mintha fejétől a talpáig kettéhasadt volna a világ. És nyomban ezután: még nem késő. Szaladj utána, hozd vissza! Nézd, a hamutartóban még itt füstöl a cigarettája, még él. Mit állsz itt? Szaladj utána, hozd vissza. De odalent csapódik az ajtó – vége.

Nem, Vologya nem létezett többé, kettévált, kettétört, két darabra hullt. Az egyik a régi: az én drágám, aki úgy hozzám nőtt, akár a karom. A másik egy új Vologya: süket és kegyetlen. Idegen. Hogy mer ez az új belebújni az én Vologyám testébe? Gyilkos.

Amikor a világ kettéhasad, az ember belésüketül. Valami elképzelhetetlen dolog történt. Lehetetlen – és mégis igaz. Az ember képtelen magába fogadni ezt az ellentmondást, és azt hiszi, belepusztul. Hülyeség. Az ember nagyon szívós lény. Még haldokolva is él. Él, felejt és lassan meggyógyul.

... Hanem Lalkáról mégsem szóltam neki. Minek szóltam volna? Még megsajnál... Még egy hazugság. Mellesleg, Lalka akkor még nem is Lalka volt. Azt hittem, fiú lesz: Vologya. Még nem is voltam egészen biztos benne, csak éppen hogy sejtettem, hogy lesz. Azt gondoltam, majd csak később árulom el neki. Aztán mégse szóltam. Véletlenül, két év múlva tudta csak meg, hogy Lalka a világon van.

De én akkor nem is gondoltam Lalkára. Csak Vologyára gondoltam: hogy mikor kezdődött ez az egész. Még a télen, vagy csak most, tavasszal? Ez valahogy nagyon fontosnak tűnt: mikor halt meg a régi Vologya, és mikor jelent meg az új? Meg kellett találnom ezt a határvonalat, és ennek mentén vágni el az egészet.

...Mégis bementem aznap dolgozni a könyvtárba. Zsanna már ott ült, és az olvasókkal fecsegett. Mindig sorban álltak az asztala előtt. Amikor észrevett, megijedt:

– Mi van veled, Valjusa? Egész zöld vagy.

Elfogott a rosszullét. Zsanna kitámogatott a mosdóba. Meszesvödrök álltak a fal mellett, az egyikben vastag ecset. Még most is előttem a kép: a padló sárga és vörös mozaiklapokkal van kirakva, és ez a kőpadló egyenesen felém tart. Zsanna fogta a fejemet. Lassan jobban lettem.

– Valjusa, drágám, mondd, csak nem...?

Bólintottam.

– Juj, de érdekes! Lesz egy kis bébid!

Zsanna akkor a hollywoodi filmcsillagokért rajongott, és olyan szavakat használt, hogy bébi meg darling.

– Vologya persze oda van az örömtől.

– Vologya nem tudja.

– Hogyhogy nem...?

– Zsanna, úgyis meg fogod tudni, hát jobb, ha én mondom el. Nincs többé Vologya. Elváltunk.

Zsanna sötét szemében könnyek. Mit számítanak a szavak? A könnyek többet mondanak.

– Valecska, megengeded, hogy kérdezzek valamit? Csak egyetlenegy szót.

– Ne kérdezz semmit.

– Nem Vologyáról. Ha nem akarod, hát nem. De... mit csinálsz „ezzel"? Meghagyod, vagy elveteted?

„Ez" Lalkát jelentette.

– Nem tudom, Zsanna. Nem tudok semmit.

... Azután valami furcsa élet kezdődött: mint egy rossz álom. Feküdtem és gondolkoztam. Amint véget ért a munkaidő, siettem haza, hogy lefeküdjek. Megjöttem, lefeküdtem a díványra, befordultam a falnak, és gondolkoztam. Ha szólt

a telefon, nem mentem oda. De valahányszor megcsörrent, őrülten dobogni kezdett a szívem. A fülemben éreztem, hogy kalapál. A társbérlőnőm bekopogott:

– Telefon!

Nem feleltem. A társbérlőnőm odakint belekiáltott a kagylóba:

– Nincs idehaza! Vagy talán alszik!

A szívem még mindig veszettül dobolt, aztán lassan megnyugodott. Félóra múlva újabb csöngetés, újabb szívdobogás. Egyetlenegyszer sem mentem oda. Mindig ugyanazt a furcsa mondatot hajtogattam magamban: Légy átkozott, ha te vagy az...

És megint elkezdtem gondolkozni. Mindig ugyanarról: hol húzzam meg a határvonalat? A másik oldalon ott a régi Vologya. Akit szerettem. Emitt meg az új. Akit gyűlölnöm kellene. De a vonal örökké ide-oda siklott. Néha az új összenőtt a régivel... Sőt, egy-egy percig úgy tűnt, mintha nem is lett volna semmiféle „régi". Akkor odakiáltottam ennek az újnak, mintha élne: „Hát mindent el akarsz venni tőlem?!" Néha meg éppen fordítva történt: a régi kezdett összenőni az újjal. Ez volt a legrosszabb. Ilyenkor már-már kész voltam megbocsátani, visszahívni... Emlékszem, valamilyen szál állt ki a dívány támlájából. A lélegzetemtől előre-hátra hajlott, libegett... A takarítást majdnem teljesen beszüntettem, enni is alig ettem. Senkit sem bírtam látni az egy Zsannán kívül. Egyedül Zsannát tudtam elviselni. Milyen fontos, hogy a másik ne idegesítse az embert! Zsanna soha nem idegesített. Ide-oda járkált a szobában, közben dúdolt valamit... Felsöpri a padlót, letörli a port. Odaáll a tükör elé, megigazítja a haját, megnyálazza a szemöldökét, mókásan kacsint saját magának. Úgy tudott játszani a szemével, hogy még: kicsit felhúzta az egyik szemöldökét, és máris készen volt a

kiszemelt áldozat. Vagy ruhákról suttogott, azon a rejtelmes, mély hangon, ahogy a hollywoodi filmcsillagoktól tanulta.

– A fazonja veri nájsz... Puffos ujj, a vállában tömés, nem nagy, csak éppen hogy legyen, attól olyan enyhén lekerekített a vonala, érted? A szoknyája hat részből szabva, lábközépig ér, alul egy icipicit felsliccelve. A gallérján paszpol...

Ahogy hallgatja az ember, még mintha meg is könnyebbülne. Mintha a saját bánatán keresztülnézve, egy szép, tarka, gondtalan madárban gyönyörködne. Hát ilyen ez a Zsanna. Soksok apró darabból rakták össze, egyiket innen csípték le, a másikat onnan, de azért az egész így együtt – nem rossz. Zsanna. Az érzelmes, jószívű, huncut, drága Zsanna.

Vologyáról nem beszéltünk. Ez volt a megállapodásunk. Zsanna betartotta. Hogy néha milyen nehezére esett – ehhez ismerni kell Zsannát. Hallgatnia valamiről rosszabb neki, mint a legnehezebb munka. Egyszer, azonban nagyon nekikészült, még a száját is kifestette hozzá, és rákezdte:

– Valjuncsik, hadd mondjak valamit... Hiszen majd megszakad a szívem. Tudod, hogy szeretlek. Nem akarlak én rábeszélni arra, hogy térj vissza Vologyához....

– Ne is.

– De hát gondolnod kell a jövőre, nem? Hiszen én csak jót akarok neked. Erre akár mérget vehetsz, olyan biztos. Ide hallgass, ha úgy gondoltad, hogy... elveteted... akkor most kell, mert különben késő lesz....

Semmit sem értettem, tudni sem akartam semmiről. Addig soha nem volt ilyen gondom. Valahogy olyan bűnügyszagú volt a dolog: megállapodni valakivel, odalopózni, bujkálni.... Az újságban olvastam ilyen esetekről: az orvost is, az asszonyt is elítélték. És ha én is rajtavesztek? Kerüljek

bíróság elé, ítéljenek el engem is?... Pedig mégsem megy enélkül. Mit is kezdhetnék még egy Vologyával? Mikor azzal a másik kettővel is annyi bajom van...

És Zsanna mindent elintézett. Elvitt egy orvoshoz. Vlagyimir Kazimirovicshoz. Elegáns, külföldi öltöny... A hangja olyan zsíros, mint amikor tepertőt sütnek. Az arca ellenben vonzó, napbarnított, okos arc... Zsanna azt állította, hogy Vlagyimir Kazimirovicsnak csodálatosan könnyű a keze: „Meglátod, úgy csinálja majd, hogy direkt élvezni fogod." Én meg hagytam, csináljom velem, amit akar – mintha ott se lettem volna.

– Minden kétség kizárva – mondta Vlagyimir Kazimirovics. – Terhes. Ami a műtéti beavatkozást illeti, lehet, hogy nem is lesz rá szükség, amennyiben idejében megtesszük a kellő lépéseket...

Ilyen tekervényesen beszélt ez a Vlagyimir Kazimirovics. Hosszú, kacskaringós mondatokkal. Kerülgette a lényeget, mint macska a forró kását.

„Könnyű és fájdalommentes injekció-kúrát" javasolt. Injekciónként huszonöt rubelért. Külföldi készítmény, azt mondta, egyenesen kintről kapja, biztosat nem ígérhet, de lehet, hogy segíteni fog. Alávetettem magam a kúrának... Karpovóban lakott, egy nyaralóban. Mit nyaraló! – valóságos palota volt. Emeletes, összkomfortos kőépület: gáz, villany, telefon, minden volt benne. Még valami ostoba ámor-szobor is állt a kertben. A madarak lecsinálták a fejét, s az ámor ettől úgy nézett ki, mintha sírna. Átkozott hely! Szűk utácska vezetett hozzá, kétoldalt terebélyes hársak... Az ágak mélyen behajoltak a kerítések mögé, és tele voltak virággal. Akkor vettem észre, milyen aljasul tudnak illatozni a hársak.

... Hanem az injekciók nem segítettek. Vlagyimir Kazimirovics minden alkalommal azt mondta: „Ha ma nem, hát

holnap, várjon türelemmel." Én már rég nem bíztam ezekben az injekciókban. Úgy éreztem magam, mint a hal, melyet a tapasztalt horgász horogra kapott, s most vonszol maga után, beszedi a maga huszonöt rubeljeit, hogy azután annál biztosabban megkapja az ezret. Ezer rubelem nem volt, Zsannától kértem kölcsön. De milyen gyöngéd volt ez a Vlagyimir Kazimirovics... Amikor elköszöntem, mindig hosszan a kezében tartotta a kezem. Én meg úgy éreztem, mintha varangyosbékát markolnék... Egyszer aztán:

– Nos, ifjú hölgy – mondta Vlagyimir Kazimirovics, miközben megtörölte a kezét –, a kúrát befejeztük, ám a várt kedvező eredmény sajnos elmaradt. Én a magam részéről becsületesen figyelmeztettem, hogy nem garantálhatom száz százalékig a sikert. Így volt?

– És most... mit tegyek?

– Ha még most sem ég a vágytól, hogy... hm... megtartsa a magzatot, kénytelenek leszünk még egyszer találkozni, hogy egy kevésbé kellemes, ám annál biztosabb módszerhez folyamodjunk.

Ilyen bonyolultan fejezte ki magát ez a Vlagyimir Kazimirovics.

Mit tehettem volna? Beleegyeztem. A pénzt előre kérte: „Tudniillik némelyik gyönge idegzetű hölgyike, hogy úgy mondjam, már a műtőasztalon feküdt, mégis megszökött..."

Mindent megbeszéltünk: péntek este jövök, tíz óra után, amikor már sötét van. Senki nem kísérhet el, és ne is várjon senki. A legteljesebb konspiráció. Hozzak magammal két lepedőt, két törülközőt, előtte jó alaposan főzzem ki, és vasaljam át mind a két feléről. „Figyelmeztetem, hogy a lepedőket nem adhatom vissza..." Semmiféle irat ne legyen nálam. A műtét után legfeljebb 10 percig maradhatok a villában, mert ki tudja, mi történhet? „A felelősség óriási, de én nem

félek a felelősségtől – mondta Vlagyimir Kazimirovics. – Hangsúlyozom: semmiféle kísérő!"

És eljött a péntek. Már alkonyodik, mindjárt be is sötétedik, és én megint a vonaton ülök. A várható fájdalom, a veszély úgyszólván csöppet sem izgatott. Egész úton a két Vologya gyötört. Mi több, úgy rémlett, mintha én magam is kettéváltam volna, s nem látnám, melyik vagyok igazán én, melyik nem; különben is most már minden, minden elveszett. Körülfogott, rám fonódott az aljasság, éreztem, hogy teljesen a hatalmában vagyok... Mire a ház közelébe értem, már egészen sötét volt. Az ámorról ismertem rá. Odamentem a kapuhoz, kinyújtottam a kezem, kiakasztottam a kallantyút... Egyszer csak valaki felmagasodott előttem, mintha a föld alól bújt volna elő. Felvillant egy zseblámpa:

– Polgártársnő, mutassa az iratait...

Valaki jött. Nem, ez nem Lalka csengetése. Lalka mindig hangosan, hosszan, vidáman csönget. Ez a csöngetés pedig egészen rövid és halk volt, csak ennyi: pim!... Valentyina Sztyepanovna ülve maradt, még a fejét sem emelte fel a kemény karfáról. Majd Polja kinéz.

Nyílt az ajtó, s a szobába Lalka jött be.

– Micuskám, hát itt vagy? Mit csinálsz itt? Miért vagy sötétben?

– Semmit, csak ülök. Nem érzem egészen jól magam.

– Micsodaaa?! Mutasd a homlokod. Nem meleg. Micuskám, te szimulálsz. Felgyújtom a villanyt, jó? Mégiscsak jobb így, nem igaz? Jaj, mindjárt éhen halok. Hol a saláta?

– Nem csináltam salátát– mondta Valentyina Sztyepanovna. – Te pedig ülj le.

Lalka leereszkedett a díványra. Vékony, nyurga alakjával,

hosszú lábaival olyan, mint egy szöcske, ráadásul a ruhája is zöldesszürke, rövid és szűk, még a térdét sem takarja. Tisztára szöcske. Ahogy leült, a térde följebb került az állánál. És milyen sápadt. Szemei alatt vastag, kék karikák.

– Ide hallgass, Lalka...

Lalka kihúzott egy hajtűt a hajából, s a foga közé szorította.

– Csak nem akarsz beszélni a fejemmel?

– Nem. Csak el akarok neked valamit mesélni.

– No, mondd...

– És? Mi történt azután?

– Azután elfutottam. Soha életemben nem futottam úgy. Azok ott fütyülnek, én meg futok, ahogy csak a lábaim bírják. A lábaimra, hál'istennek, még most sem panaszkodhatom.

– És sikerült megszöknöd?

– Képzeld. Hallom, hogy a füttyszó kezd halkulni, aztán már nem is hallottam többé. De én csak futottam tovább. A motyómat mindjárt az elején elhánytam, úgy hogy csomag, pénz, minden nélkül maradtam. És tudod, olyan jólesett futni. Éreztem, hogy mindentől megmenekültem: a rendőröktől, a doktortól, a büntetéstől...

– Akkor ezért büntetés járt?

– Akkor mindenért büntetés járt.

– És? Mi volt azután?

– Semmi. Elfutottam az állomásig; a peronon épp bent állt a vonat. Odakint koromsötét, a vonat széles ablakai pedig fényárban úsztak... Csodaszép vonat volt, és mintha csak engem várt volna. Szinte beestem a kocsiba. Mindenki nagy szemeket meresztett rám, ahogy ott álltam kivörösödve, kócosan, boldogan... Alig hogy felugrottam, elindult a vonat. Jött a kalauz, nekem meg nem volt jegyem. De nem büntetett

meg, ma sem tudom, miért. Beérkeztünk a városba. Rohanok az első telefonfülkéhez. Felhívom azt a Vlagyimir Kazimirovicsot. Attól féltem, hogy miattam tartóztatták le. De még csak nem is hangzott ijedten a hangja. Azt mondja: „Ne aggódjék, én be szoktam tartani a szavam. Jöjjön el újra kedden. A péntek – azt mondja – nem szerencsés nap." No, erre aztán kitálaltam neki.

– Ne beszélj! El se tudom hinni. És mit mondtál neki?

– Azt, hogy: én magához többet nem megyek. Maga egy csirkefogó.

– Ezt így megmondtad neki? Micsoda hős voltál! És nem haltál szörnyet a lelkiismeretfurdalástól?

– Nem. És még azt is mondtam: juszt is egy tucat kölyköt fogok szülni.

– Nyilvánvaló túlzás. És mi volt azután?

– Azután megszülettél te.

– Szép kis história!...

Odakint leesett valami, s nyomban felhangzott Polja panaszos hangja:

– Micsoda paraziták! Még éjjel se hagynak nyugtot az embernek. Hol ez pukkan, hol az csattan. Nappal henteregnek, éjszaka meg dobálóznak. Mintha nem is emberek volnának. De én elcserélem ezt a nyomorult szobát, el én!...

FORDÍTOTTA SZABÓ MÁRIA

AZ ÚJ VÁROSRÉSZ EGY NAPJA

Ötödik kerület, tizedik szektor

A súlyos golyó a falhoz csapódott, az egyemeletes ház megremegett, és körülötte rózsaszínű porfelhő gomolygott. Mintha füstölögne a ház, úgy csapott ki vékony csíkokban a por valamennyi hasadékból.

Három legény himbálta a kötélnél fogva a golyót. A tűzött pufajkában és nadrágban sisak nélküli űrhajósokra hasonlítottak.

A golyó nagy ívben repült, a falhoz verődött, és egy pillanatra megállt.

– Bumm!

Harsogtak a kiáltások:

– Győztünk!

– Bumm!

– No, még egyszer!

– Bu-umm!

– Rajta, golyócska!...

– Bu-umm!

A fiúk jókedvűen dolgoztak. Tetszett nekik ez a munka: meglódítani a rozsdás öntöttvas-bombát, és dönteni vele a falat.

A tűzött pufajkás, nadrágos lányok is, tróglijukat fogva meredten figyeltek a lerakodóhelyen, ahová a piros téglatörmeléket, a zsindely- és vakolatdarabokat, a törött üveget és a többi sihtet hordták.

A tróglis lányok így biztatták a fiúkat:

– No, mi lesz, fiúk! Döntsétek csak, írmagja se maradjon!

És a darugémes traktor is, hol egyik, hol másik lánctalpára ereszkedve, mintha a nevetéstől remegett és rázkódott volna.

Kotyának kiabálni támadt kedve: hagyják abba, ne verjék a falat azzal a golyóval. Mit csinálnak! Hiszen éppen ez az a ház, amelyben Kotya született, és életének kilenc évét leélte! Ebből a házból indult már a harmadik éve mindig az iskolába, és ide tért haza. Ha bekötnék a szemét, mint a szembekötősdinél, akkor is eltalálna az iskolába, és vissza, haza. És nem botlana meg egyetlen lépcsőfokban sem, egyből odatalálna a saját ajtajukhoz. Ámbár nyitott szemmel is tapogatózva kellett végigbotladozni a folyosón, olyan sötétség honolt ott. De reggelenként, iskolába indulás előtt ott reggelizett a nagy, kerek asztalnál, és anya töltötte neki a teát.

A szobában ilyenkor mindig hideg volt, mivel a kályha – az a fehér kályha, amelyik most az ablak alatt hever, és olyan szánalmasan kicsivé zsugorodott, ez a szép vasajtós kályha az éjszaka folyamán kihűlt, és anyának még nem volt ideje begyújtani.

Anya felsóhajtott, és halkan, hogy ne költse fel apát, azt mondta:

– Bárcsak már lebontanák! És már átköltözhetnénk az új lakásba!

És íme, átköltöztek, a házat pedig bontják.

Kotyának semmi keresnivalója sem volt itt, az iskolából egyenesen a trolibuszmegállóhoz kellett volna mennie, és a

délnyugati városrészbe utaznia, onnan pedig haza, az új házukba. Anya így is mondta:

– Nem maradsz el sehol, egyenesen mész a trolibuszhoz, és jössz haza. Értetted?

– Értettem.

– Nem fogsz eltévedni, tudod a címünket?

– Tudom.

– Ismételd el.

Kotya éneklő hangsúllyal zendített rá:

– Délnyugati városrész, Építők utcája, ötödik körzet, tizedik szektor, tizenkettő per tizenegyes tömb, első épület, negyedik emelet, kettes kapu, huszonhetes számú lakás.

Mindenesetre anya, egy papírra felírva, a táskájába dugta a címet.

– Ne felejtsd el, Kotya, azonnal gyere haza.

Tanítás után Kotya megszokásból a régi úton, a régi házuk felé indult el. Két nappal ezelőtt, szombaton zajlott le a költözés. Emiatt Kotya – engedéllyel – iskolában sem volt. A golyó egy ívet írt le, és a falhoz csapódott. A fal lassan – mintha csak álmában látná – megrepedt, füstölni kezdett, nagy darabokra hasadt, és leomlott.

A ház sűrű felhőbe burkolózott. Amikorra a por leülepedett, az elülső falnak már nyoma sem volt, és előtűnt a hátsó fal, a sötét ajtónyílásokkal, és az apró virágokkal díszített, szakadt salátazöld kárpittal.

Kotya szomorúan és meglepetten töprengett azon, hogyan fért el ebben a kicsiny és szűk szobában a testes tálaló, a kerek ebédlőasztal, az ő kis asztalkája, a dívány, és általában minden bútoruk, no meg ráadásul ő maga, anya és apa.

Azon a helyen, ahol valamikor Kotya íróasztala állt, a kárpitot nagy, rózsaszínű folt éktelenítette el. Egyszer ugyanis

Kotya elhatározta, hogy befesti az egész falat rózsaszínű vízfestékkel, de nem futotta a festékből.

– Hát te, kisfiú, miért sírsz? – kérdezte Kotyát az egyik lány. – Sajnálod a házat?

– Igen, sajnálom.

– Inkább örülnöd kellene, te kis csodabogár. Ez már nem is ház volt, hanem szégyene a környéknek. Én már sok házat bontottam le életemben, de ilyen ócska rommal még nem találkoztam. Itt laktál?

– Igen, itt.

– És most mit keresel itt?

– Hát csak itt vagyok. Kijöttem az iskolából, és aztán valahogy ideértem.

– Előfordul – mondta a lány. – Amikor én új házba költöztem, eleinte eszembe sem jutott, de aztán – talán egy évre rá – a régi ház helyén teret csináltak, és amikor egyszer a munka után odamentem, nem hittem a szememnek: nincs ház, és punktum.

A lány gyorsan, hogy Kotyának még elhajolni sem volt ideje, megcsókolta, és barátnői után szaladt, akik már megtöltötték tróglijukat a sihttel.

Kotya hirtelen ráeszmélt, hogy az ő igazi háza nem itt van, hanem ott, kizárólag ott, abban a gyönyörű, tágas és vidám, új kerületben, a délnyugati városrészben. És nem is baj, hogy ezt a házat itt lebontották. Jól tették, előbb-utóbb magától is összedőlt volna, olyan roskatag volt.

Kotya gyorsan lépkedett a csendes, szinte álomba merült keresztutcákon át, a troli megállójához.

A régi ház helyén a tűző októberi napsugárban milliónyi porszem rezgett.

Kotya a trolibusszal a végállomásig utazott. Innen új házuk kőhajításnyira van. Elment az utca sarkáig, aztán befordult jobbra, egy másik utcába, amit az Építők utcájának hívnak. Elhaladt három teljesen egyforma ház mellett, aztán megint jobbra kanyarodott a negyedik ház árkádjai alá és a saját udvarukon találta magát.

Az udvar közepén, a sűrű fémhálóval körülkerített sportpályán gyerekek futballoztak.

– Passzold nekem! Ide passzold!

– Lőj!

A labda a hálóba hullott, s a háló zúgott és rezgett.

Kotya indulóban még megállt a háló mögött. De akkor egy kék tréningruhás nagyfiú, amolyan hatodikos forma, fehér tornacipőt viselt, ami már éppenséggel nem volt fehérnek mondható, odakiáltotta:

– Hé, öcsi! Nem akarsz játszani? Állj be a kapuba! Az én csapatomban leszel. Én vagyok a kapitány.

Kotya természetesen akart futballozni. Igaz, jobban szereti, ha csatár, de végeredményben kapus is lehet.

– No, nyögd ki már: játszol vagy nem? Egykettő!

Iskola után ugyan először haza kellene mennie, és nem lenne szabad sehol sem elmaradnia. Utána futballozhat az udvaron, anya megengedi. Ez tökéletesen világos. De ha a nagyfiúk hívják, akkor bizonyára lehet játszani egy kicsit.

– Beállok – mondta Kotya.

– Akkor gyorsan ügess ide.

– Ügetek.

A hálóval bevont, kis ajtón át Kotya belépett a pályára.

A kapitány átkarolta Kotya vállát, és azt mondta:

– Ez itt a mi kapunk. Ha elkapod a labdát, ne sokáig tar-

togasd a kezedben, hanem azonnal vágd előre. Vagy nekem, vagy Vitykának. Mi vagyunk a csatárok. Világos?

– Világos.

– De nehogy az ellenfélnek add! Érted?

Mit lehet ezen nem érteni! Mintha Kotya most látna először labdát! Nyilvánvaló, ha az ember kivédi az ellenfél lövését, akkor a labdát a saját csapatának, és nem a másiknak passzolja. De Kotya mégis készségesen azt felelte:

– Értem.

De Kotya kapusságából mégsem lett semmi. A pályán megjelent egy fiú, aki ugyanolyan fehér tornacipőt viselt, mint a kapitány.

Odalépett Kotyához, és rákiabált:

– Takarodj a kapuból! Itt én állok!

– Ne zavarj! – felelte Kotya.

Erre a fiú két kézzel mellbe vágta Kotyát. Kotya arrébb penderült, a fiú pedig elfoglalta helyét a kapuban.

– Mit lökdösődsz, mi? – kérdezte Kotya.

– Elhallgass, mert rögtön kapsz még egyet!

Akkor Kotya lépett a fiúhoz, és szintén két kézzel vágta mellbe. Most a fiú penderült arrébb.

– Ó, te kis vakarcs!-üvöltötte a fiú, és Kotyára vetette magát. A földre zuhantak – alul Kotya, rajta a fiú.

– Kikezdel velem máskor? – kérdezte a fiú.

Kotya a nagy erőlködéstől szuszogott, de sikerült megfordulnia úgy, hogy a fiú került alulra. Kotya kabátján meglazultak a gombok, és ahogy később kiderült, az egyik le is pattant.

Kotya ráterpeszkedett a fiúra, és most ő kérdezte:

– Kikezdel velem máskor?

De éppen ekkor tört előre az ellenfél, és a labda könnyedén gurult be az üres kapuba.

Odaszaladt Vityka, a csatár, és nyomában a csapat többi

játékosa. Kotyát és a másik fiút felrántották a földről. Háttal álltak egymásnak, és porolgatták magukat.

Vityka, a csatár azt mondta Kotyának:

– Nem te vagy már a kapus, takarodj innen.

– Ő kezdte – felelte Kotya.

– Gyerünk, gyerünk, hordd el magad! – mondta Vityka, és elkezdte kifelé taszigálni a pályáról. – Tudod, mi jár azért, ha valaki verekszik a pályán?

– Ő kezdte – ismételte csökönyösen Kotya. – Kérdezd meg a kapitányt.

De a kapitány nem akart a dologba beleavatkozni, nem akart Kotyáért, egy idegen fiúért kiállni. Odafutott Kotyához, és azt mondta:

– Eredj innen. Amikor kapusnak hívtalak, nem tudtam, hogy verekedős vagy.

– Ő kezdte – morogta Kotya. De már senki sem hallgatott rá. Kotya zsebre dugta a leszakadt gombot, fogta a táskáját, és lement a pályáról.

Kotyának nem sikerült futballoznia.

A mások vétke

A negyedik emelet huszonhetes számú ajtónál, a saját lakásuk előtt, Kotya levetette kabátját, és még egyszer alaposan lerázta róla a földet, ami a verekedéskor ráragadt. Aztán lábujjhegyre állt, és megnyomta a csengőt. Az ajtó, mintha csak ezt a csengetést várták volna, abban a szempillantásban kinyílt, és a lépcsőházba egy asszony rohant ki. Karjánál fogva megragadta Kotyát, és azt mondta:

– No, te jómadár, végre megvagy. No nézd csak, még ki

sem látszik a földből, de már huligánkodik. Erre van esze! Olyan játszóteret építettek nekik, hogy bárki megirigyelheti. De nem, az nem jó nekik; inkább robognak a lépcsőkön, idegen lakásokba csöngetnek be, bolonddá teszik az embereket.

Kotya megijedt. De az asszony egyre jobban belelovalta magát:

– Átadlak a rendőrségnek ezért a huligánkodásért. Majd ott embert faragnak belőled, nehogy egész életedre naplopó, csavargó maradjál.

– Én a saját lakásomba csengettem be – hebegte Kotya. – Mi itt lakunk – anya, apa és én. Szombaton költöztünk ide, a mi régi házunkat pedig már le is bontották.

– Nem hazudsz?

– Nem hazudok.

Az asszony megenyhült, és azt mondta:

– Ebben a lakásban én lakom a férjemmel, Pjotr Ivanoviccsal, aki a „Sarló és kalapács"-gyárban munkás, neked egyszerűen csak Petya bácsi. De mi régóta itt lakunk – már több mint két hete. Hű, de összesározódtál, mondd csak, hol hemperegtél?

Kihozott lakásából egy ruhakefét, lekuporodott Kotya elé, s gyorsan és ügyesen lekefélte a kisfiú kabátját. Eközben dünnyögött:

– No, itt még egy kicsit lekeféljük. Így ni. Ha most be nem tévedsz hozzám, kaptál volna egy nyaklevest anyádtól. Úgy ni, még itt lekefélem. Azért ne sértődj meg, hogy úgy lehordtalak. Egész nap huligánok futkosnak itt, és azt hittem, hogy te is ehhez a bandához tartozol.

Aztán körbe forgatta Kotyát, jól szemügyre vette, még néhányszor végighúzta a kefét kabátján, és azt mondta, hogy most már minden rendben van.

– Szóval, te nem itt laksz. Nyilván eltévesztetted a házat.

Előfordul. De én tudom, hogy melyik a ti házatok. Szóval, ahogy a kapun kilépsz, menj az udvar végébe, és ott a sportpálya mellett, abban a házban van a ti lakásotok. A tiétek is huszonhetes számú.

Kotya először nagyon meglepődött, hogy a lakás, amelybe becsöngetett, nem az ő lakásuk. De most már tisztán emlékezett rá, hogy az ő lakásuk ajtaja sötét, itt pedig az ajtó egészen világos színű, majdnem sárga. Amikor pedig leért az udvarba, és az udvar mélyén, a sportpálya mögött megpillantotta a házat, arra gondolt: „Ez az, ez a mi házunk. Hogyan is tévesztheltem el!"

A pályán állt a játék. A kapitány a labdával játszogatott, ütögette. Amikor Kotya elhaladt mellette, a kapitány a kerítéshez lépett, és odahívta:

– Öcsi, gyere csak ide.

– Nem megyek – felelte Kotya, de megállt.

– Ne duzzogj – mondta a kapitány. – Tudod, az a fiú állandó kapusunk, te pedig csak helyettesítetted. De most érte jött az anyja, és hazazavarta. Ugyanis ma beszedett egy kettest, érted?

– Értem.

– És most nincs kapusunk. Nem állnál be esetleg?

Kotya nem tartozott a haragtartó emberek közé. Akadnak olyanok, akik felfújják magukat, aztán csak azért sem engednek.

– Játszom – felelte Kotya. – Csak előbb haza szaladok, lerakom a táskámat, és azonnal itt vagyok.

– Rendben – mondta a kapitány. – Úgy látszik, megbízható gyerek vagy. Ha jól védsz, te lehetsz az állandó kapusunk. Világos?

– Világos.

Kotya, amint felért a negyedik emeletre, és becsöngetett a huszonhetes számú lakásba, levetette magáról ismét hátitáskáját és kabátját, hogy azonnal, ahogy ajtót nyitnak, ledobhassa az előszobában, és ezzel se vesztegesse az időt. De nem nyitottak ajtót. Kotya egy másodpercig aggódva arra gondolt, hogy ismét rossz helyre került. Á, nem, ez lehetetlen – egyszer eltéveszthette, de kétszer?! Kotya újból és hosszan csengetett. Aztán abbahagyta a csengetést, és hallgatózott.

– Nyissa ki, az ajtó nincs kulcsra zárva –, hangzott valahonnan a lakás mélyéből. „Mintha apa hangja lenne – gondolta Kotya. – Hogy lehet, hogy már ilyen korán idehaza van?"

Kotya belökte az ajtót, valóban nyitva volt – és egy előszobában találta magát, ahonnan ugyanúgy három ajtó nyílt, mint az ő lakásukban. Az egyik jobbra, a konyhába, a másik, a szemben levő, a szobába, és a baloldali pedig a másik szobába. A lakás éppen olyan volt, mint Kotyáéké, és mégis más.

Az előszobában csak egy kecses lábakon álló politúrozott asztalka árválkodott, más semmi.

Kotya bekukkantott a konyhába, az is üres volt, ott is csak egy asztal állt, rózsaszínű és zöld karikákkal mintázott, fehér viaszosvászonnal borítva. Az asztal közepén fél cipó kenyér, meg fehér papíron egy hosszú szál kolbász hevert, még szemre is látszott, milyen kemény és ropogós.

– Ki jött? Bújjon be – hangzott fel a csukott ajtó mögül.

Nem, ez nem apa hangja!

Kotya óvatosan kinyitotta az ajtót, belesett a szobába, és azonnal rájött, hogy egy festőművésznél kötött ki.

A szoba közepén, három lábú állványra erősítve, vakrámán festővászon feszült. Az újságokkal beterített padlón festékes-

doboz hevert, amelyben színes feliratokkal ellátott, gyűrött olajfestékes ólomtubusok feküdtek. A falhoz más vásznak voltak támasztva.

Magát a művészt nem látta Kotya, de a vászon másik oldalán látta a lábait. A lábak lassan lépkedtek, hol előre, hol hátra, néha megálltak, aztán eltávolodtak a festménytől, majd újra közeledtek. A lábak szépen kitisztított fekete cipőt, és jól vasalt, szürke nadrágot viseltek.

– Jöjjön már, jöjjön – hangzott az állvány mögül, és előlépett egy ember, aki a bal kezében, eltartva, nehogy összekenje magát, egy nagy, négyszögletű, festékekkel összemázolt palettát, a jobb kezében pedig egy hosszú és vastag ecsetet tartott.

Ez a szürke öltönyös, fehér inges bácsi egyáltalán nem látszott festőművésznek. Az igazi festőművészt festékfoltok pettyezik, bársonyzakót visel csokornyakkendővel, és lehetőleg szakállas.

A festő meglepetten nézett Kotyára, és megkérdezte:

– Hozzám jöttél?

– Nem, mihozzánk – felelte Kotya.

– Nem értem, mit akarsz ezzel mondani. Talán a fiam, vagy az öcsém vagy? Vagy esetleg talán a papám, he? Vagy lehet, hogy te lennél a nagypapám?

Bármennyire bántotta is Kotyát, hogy ismét rossz helyre tévedt – ez alkalommal ugyanis még kétsége sem lehetett –, elnevette magát.

A művész lerakta a palettát és az ecsetet a festékesdobozra, nyújtózott egyet, és ismét Kotyához fordult:

– Szóval, hogy értsem ezt?

Kotya még szóhoz sem jutott, a festő már folytatta:

– Egyébként felelned sem kell. Mindent tudok. Eltévesztetted a lakást, így kerültél hozzám. Igaz?

– Nem tévesztettem el a lakást, a mi lakásunk is huszonhetes.

– Ez némileg megváltoztatja a helyzetet – felelte a festő komolyan. – Mi is hát a címed?

– Építők utcája, tizenkettő per tizenegyes tömb, első épület, kettes kapu, negyedik emelet, huszonhetes számú lakás – mondta Kotya.

– És ezzel kész?

– Kész!

– Kevés. Feltétlenül tudni kell azt is, hogy melyik körzet és melyik szektor. Ezt pedig te természetesen nem tudod.

– De tudom, igenis tudom! – kiáltott fel Kotya. – Elfelejtettem mondani, de tudom: ötödik körzet, tizedik szektor.

– No, öcskös, akkor minden rendben van! Öt vagy tíz perc múlva már meg is kapod a jogos nyaklevest anyádtól a késésért. Aligha hiszi el neked, hogy eltévedtél, inkább arra gondol, hogy futballoztál. Egyébként, őszintén szólva, te tényleg futballoztál. He?

– Futballoztam.

– És verekedtél is?

– Az a fiú kezdte...

– Keresztüllátok rajtad! – mondta a festő. – De a ti házatokat igazán nem nehéz megtalálni. Siettél, és nem a megfelelő udvarba tértél be. Ez ugyanis a harmadik körzet, az ötödik pedig odébb van. Néhány percig még dolgozom, aztán elkísérlek. Egyébként – folytatta a festő –, előbb jóllakatlak azzal, amit az isten adott. Ha jól ítélem meg a helyzetet, te reggel óta még nem ettél.

A festő kiment a konyhába, készített egy nagy vajas kenyeret kolbásszal, és Kotyának nyújtotta, azután pedig felvette a padlóról a palettát meg az ecsetet, és az állvány mögé ment.

Az a tudat, hogy a művész tudja, hol a házuk, meg a

vajas kenyér a nagy darab, vastag kolbásszal, amit rendkívül ízletesnek talált, teljesen megnyugtatta Kotyát, és most már nem érezte magát olyan elhagyatottnak, mint néhány perccel ezelőtt. És teljesen érthető, hogy nagy kedve támadt megnézni, mit fest a vászonra a művész. Hiszen, ha meggondoljuk, nem minden kisfiúnak jut az a szerencse, hogy láthassa, hogyan fest egy igazi művész egy igazi képet.

– Nem is vagy rá kíváncsi, hogy mit csinálok? – kérdezte a vászon mögül a festő. – Gyere ide, nézd meg.

A nagy kép egy széles utcát ábrázolt, mintha csak fentről, az ablakból látná Kotya. Az innenső oldalon emberek járnak. Amott egy asszony gyerekkocsit tol. Vele szemben egy kalapos férfi jön, fehér csomaggal a kezében. Az úttesten autóbuszok robognak. A másik oldalon nagy, rózsaszínű házak sora, amely az utca végéig húzódik, majd belevész a fehér párába. A házsor mögött más házak tetői látszanak, távolabb megint házak, egészen messze pedig, ugyancsak fehér párába burkolózva, halványan kéklik az őszi égbolt. Alul a házak tövében kecses vesszők, fiatal facsemeték nyuladoznak.

– Tetszik?

– Tetszik – felelte Kotya.

– Ha tetszik, akkor jól van – mormogta a festő. Gyorsan az egyik színből egy keveset ecsetjével a palettára vetett, aztán ugyanolyan gyorsan, leheletkönnyen, mintha csak beletörölte volna ecsetjét a palettába, érintette a másikat, majd elgondolkozva és gondosan összekeverte a színeket, és felszegett fővel hátrálni kezdett, olyannyira, hogy a hátával majdnem nekiment az ablakpárkánynak. De nem botlott meg, hanem megállt, s hátravetett fejjel, összehunyorított szemmel fürkésző pillantásokat vetett valahová a kép felső részére, majd újra a vászonhoz lépett, és odacsapott az ecsettel. Aztán azt mondta: „Így. Jól van." És újra keverni kezdte a színeket. Kotya, bár-

milyen figyelmesen szemlélte is a képet, semmiféle változást sem tudott felfedezni rajta ez után az ecsetvonás után.

A festő azonban tovább dolgozott, és teljesen megfeledkezett Kotyáról.

Vesébe látó emberek

Kotya a kép előtt ácsorgott, és amikor megunta a nézegetését, kibámult az ablakon. Ott ugyanazt látta, amit a kép ábrázolt. Csak lent sokkal több ember nyüzsgött, és sokkal több autó robogott. És nyoma sem volt semmiféle párának, az utca végén házak álltak, és távolabb még egy utca húzódott, amelyen trolibuszok jártak. De az égbolt pontosan olyan volt, mint a képen – halványan kéklő, távoli őszi égbolt.

Kotya nyugtalan lett, és hazavágyott.

Se Kotya, se a festő nem vette észre, amikor a szobában megjelent egy magas, kövér ember, télikabátban és sapkával a fején.

– Korunk nagy művésze alkot – mondta. – Hogy megy, Eduárd Viktorovics?

– Üdvözlöm, kedves Pável Makszimovicsom – hangzott a vászon mögül. – Nagyon örülök, hogy idefáradt. Csak engedje meg, hogy kíváncsiságomnak hangot adjak, hogyan hatolt be a lakásomba?

– Képzelje, az ajtón keresztül. De miért lepi ez meg annyira?

– Engem az lep meg, hogy miért nem hallottam a maga csengetését.

– Mivel nem csengettem. Minek csengettem volna, ha az ajtó nincs bezárva?

– Akkor engedjen meg még egy utolsó kérdést: honnan tudta, hogy az ajtó nincs bezárva?

– De kedves Eduárd Viktorovicsom! – kiáltott fel a kövér ember. – Maga bezárja talán az ajtót, mikor dolgozik? Vallja be, hogy sokkal könnyebb odakiabálni: „Nyitva van!", mint lecsapni az ecsetet, és az ajtóhoz futni, hogy kinyissa. Nem így van?

– Maga a vesémbe lát –, mondta a festő, és kibújt a vászon mögül. Kezet fogtak, majd a kövér ember Kotya felé biccentve megkérdezte:

– Új modell? Szép kisfiú, rokonszenves az arca. Micsoda kapus a zsánerképéhez. Igaz?

– Ez alkalommal nem találta el, Pável Makszimovics. A fiú eltévedt, egész egyszerűen eltévedt.

– És mit kezd most vele?

– Hazakísérem, és kész. A fiú ugyanis összekeverte a körzeteket.

– Hogy őszinte legyek – mondta a kövér ember –, én is még mindig erősen aggódva lépek ki a saját új házamból. Egyszer majd az esik meg velem, hogy vén fejjel eltévedek, aztán hátralévő napjaimat idegen emberek közt élhetem le. Ne félj, kisfiam, ez csak tréfa – folytatta a kövér ember, és a festőhöz fordult: – Nem tekinthetném meg a művét?

– Megnézheti. Tegnap még nem mutattam volna meg, de ma, képzelje, már megnézheti.

A kövér ember vigyázva keresztülhaladt a szobán, az ablak irányába, és szembefordult a képpel.

– Úgy – mondta. – Ez a maga „Új kerület"-e?

– Igen.

– Úgy, úgy.

– Látja, ennél a témánál eltértem az égbolt sík ábrázolásától. Minden más síkban van. De az égbolt hadd legyen tér-

hatású. Noha az ég az egyetlen, amit mindenki sík lapnak lát.

– Úgy, úgy.

– Jól értsen meg, én az égboltot merőben más felfogásban akarom megalkotni, olyannak, amely elüt az általános elképzeléstől, ellentétes az utca perspektívájával...

– Minden világos, folytassa csak...

– De ennél, látja, varázslattal kísérletezem. Az égboltnak, legalábbis így remélem, pszichológiailag kell hatnia...

Kotya, akiről a festők a beszélgetés közben tisztára elfeledkeztek, lábujjhegyen kiosont az előszobába, és elhagyta a lakást.

Fürdő, fehér kőből

Az egyik ház mellett Kotya megállt. A ház jóformán semmiben sem különbözött attól, amelyben a festő lakott. Csak kevesebb volt rajta az erkély, de hosszabb. És a színes ládák is hosszabbak voltak.

És ekkor Kotyának örömmel jutott eszébe, hogy ő éppen ilyen házban lakik. Persze, persze, természetesen közvetlen közelben lakik ő, csak be kell mennie az udvarba, és ott, a sportpálya után leli meg a kapujukat. Lám, éppen itt van szemben, az utca másik oldalán a „Tej- és Tejtermék" meg a „Kenyér és Péksütemény", ahol anyával tegnap cipókat és viaszos kartonpapírban tejet vásároltak...

A lift nem működött. Ott függött a földszint és az első emelet között.

Az egyik szerelő az akna nyitott ajtajával bajlódott, a másik pedig a lift tetején guggolt, és egy nagy franciakulccsal egy anyát csavarozott ki.

Senki sem nyitott Kotyának ajtót, és bármilyen különös is, de a kisfiú ennek megörült. Úgy látszik, anya nem várta

meg, és elment az üzletbe. Ha pedig ez így van, akkor nem is fogja megszidni késéséért. Valóban késett egy kicsit, hiszen eltévedt. De anya elment, neki pedig nincs kulcsa. Kotya arra már nem is mert gondolni, hogy ez a lakás esetleg nem is az övék.

Kotya kiment az udvarba, és felült a mérleghintára, amelyet hajlított csövekből készítettek, két faülőkével, az egyik oldalán piros, a másikon kék ülőkével, hogy ketten hintázhassanak rajta.

Kotya érezte, hogy valaki nézi. Hátrafordult, és megpillantott egy kislányt, fehér nyúlszőrmével díszített, piros kabátban, és az álla alatt megkötött gyapjúkendőben, lábán pedig magas szárú, barna cipőt viselt. A kislány tiszta tekintettel nézte Kotyát, és a szemében tótágast állva tükröződött vissza az egész udvar, minden részletével együtt: a takaros házak az erkélyekkel és a kapukkal, a padok, a kerítéspóznák, sőt, a hálóval körülkerített sportpálya is.

– Akarsz hintázni? – kérdezte a kislány.

– Akarok – felelte Kotya.

A kislány felmászott a szabad, piros ülőkére, Kotyával szemben, és hintázni kezdtek.

– Láttál már űrhajósokat? – kérdezte a kislány.

– Láttam.

– Az életben, vagy a televízióban?

– A televízióban.

– De én az életben is láttam. Az idén Jaltában nyaraltam, és ők is ott nyaraltak. Egyszer anyával és apával szárnyashajón mentünk kirándulni. Olyan sebesen száguldott, mint egy rakéta. A tenger pedig nyugodt volt és sima, mint az ezüstpapír, amit az ember a körmével kisimít. Elsuhantunk a part mellett. Rengeteg ember fürdött ott. A szárnyashajón azonban csöppet sem volt meleg. Aztán a sziklák között meglát-

tunk egy fehér kőből épült fürdőt, és ott emberek álltak. A vezető megmagyarázta, hogy azok űrhajósok.

– És nem mentetek oda hozzájuk?

– Nem – sóhajtott a kislány. – Már nem volt időnk, és vissza kellett fordulnunk. De később apa azt mondta, hogy az űrhajósok csak pihentek egyet, és aztán ismét elmentek edzésre.

– Hát a te apád űrhajós?

– Dehogy, mi jut eszedbe! – nevetett fel a kislány. – Apa az építőiparban dolgozik, építésvezető.

– Az én apám nagyobb ember – mondta Kotya. – Mérnök.

A kislány szeme összeszűkült, és hidegen azt válaszolta:

– Úgy látszik, te nem értesz ehhez. Az építésvezető szintén mérnök, csak az épít. Ha akarod, elmehetünk megnézni, hogyan dolgozik a papám. Közvetlenül mellettünk építenek házat. Mondd, akarsz velem jönni? Én mindenképpen megyek, mert rövidesen befejeződik a munkaidő. Mindig elébe megyek.

Kotya a kislány nyomában lemászott a hintáról: a kislány kézen fogta, és elmentek oda, ahol az ő építésvezető apja házat épít.

„Idegeneknek tilos a belépés"

A kislány, akit Oljának hívtak, nagyszerűen tudta, merre kell menni, és Kotya csak nehezen tudott lépést tartani vele. Ugyanis egész idő alatt hátratekingetett, hogy jobban az eszébe vésse a visszafelé vezető utat.

Elmaradtak a hétemeletes rózsaszínű házak, és négyemeletes,

színes házak következtek. Mintha csak kockákból, kék, sárga, fehér és málnaszínű kockákból rakták volna össze őket.

Olja magabiztosan vezette Kotyát a házak mellett, majd más helyre értek, ahol ugyancsak kockákból emelt épületek sorakoztak, de egyszínűek voltak, és nem négy-, hanem kilencemeletesek.

Teméntelenül sok volt a ház. Úgy fogták körül a gyerekeket, mint erdőben a fák: jobbról-balról, a hátuk mögött, de még előttük is házak magasodtak. Kotyának néha úgy tűnt, hogy ez már az utolsó, és több nincsen. De ahogy mentek tovább, kiderült, hogy a mögül a ház mögül még jó néhány épület bukkan elő, és azok mögül is újabbak, és megint újabbak...

Végül azonban a házak sora szétnyílt, és Kotya egy hatalmas, hepehupás térséget pillantott meg maga előtt. Ha be akarta volna járni, bizonyára egy teljes napba is beletelt volna. A térség peremén, mintha a messzeségtől összezsugorodtak volna, többemeletes játékházacskák álltak, játékemberek jártak-keltek, és játékautók robogtak. Olyan volt az egész, mint valami mesében. Kotyának elakadt a lélegzete. Egy szót sem tudott kinyögni. De a kislány meg se lepődött.

– Nos hát, meg is érkeztünk – mondta, és ekkor Kotya észrevette, hogy ott állnak egy sarkig kitárt, magas fakapu előtt. A kapura két furnértábla volt egymás alá kifüggesztve. A felső táblán piros betűkkel ez állt: „Ép. vez." – ami annyit jelentett, hogy építésvezetőség, és kék számokkal: „154". A másik táblán pedig a fenyegető, fekete betűk azt közölték, hogy: „Idegeneknek tilos a belépés."

– Ez ránk nem vonatkozik – mondta a kislány. – Mi nem vagyunk idegenek.

A gyerekek áthaladtak a kapun, és az építkezés területén találták magukat. Vörös és fehér téglarakások tornyosultak,

mellettük betonpanelok, amelyeknek a széléből, mint valami bajusz, vastag huzalok meredeztek elő.

Egy teherautó kanyarodott a gyerekek mögé, és rájuk dudált. A gyerekek alig tudtak félreugrani. A kígyóként tekerődző, hatalmas teherautó lassan gurult be a széles kapun, amely most szűknek tetszett, mintha csak egy keskeny rés lett volna. A pótkocsin kissé imbolyogva, fémkeretbe fogott, négyzetalakú, kész falrész állt, beépített, üvegezett ablakkal.

A teherautó meg-megcsikordulva elhúzott a gyerekek mellett, és megállt egy óriási, televízióadóra emlékeztető toronydaru alatt. Felberregett egy csengő, és valahonnan felülről, szédítő magasságból, himbálózva ereszkedett lefelé egy horog, amelyről két drótkötél lógott alá.

A horog egészen a teherautóig ereszkedett le, majd két hozzáértő legény, aki a kereteken ült, a drótköteleket a kész falhoz erősítette. A legények azután leugrottak a földre. Egy lány, hátraszegett fejjel, piros zászlóval integetett, és a fal felfelé kezdett úszni. A teherautó farolt, könnyedén megfordult, és lassan kifelé indult a kapuból, maga után húzva a fémkeretekkel megrakott pótkocsit. Az üres fémkeretek sora most úgy hatott, mint egy rakétakilövőhely, amelyből a rakéta már kirepült az űrbe.

– Menjünk – mondta a kislány az elragadtatott Kotyának. – Majd valahol megnézzük, hogyan rakják össze kész lakásokból a házakat, akár az építőkockákból. Minden kocka egy-egy lakás.

A faldarab közben ferdén szállt-szállt felfelé, egyre kisebbedett, aztán elfordult, és keskeny, hosszúkás lappá változott; aztán ismét megfordult, és újra ablakos fal lett belőle, amelyen keresztül átvilágított az égbolt, és végül eltűnt a még félig kész ház mögött.

A kislány kezénél fogva maga után húzta Kotyát, és mentek tovább.

De arrébb a félig felépített ház mögött még egy ugyanolyan állt, a mellett további három ház, azok mögött pedig a félig kész házak végtelen sora látszott. Néhánynál már elértek a tetőig, de akadtak olyanok is, amelyeknél még csak a második vagy harmadik emeletnél tartottak. És volt ház, amelynél még nem jutottak túl a földszintnél.

De ezeket figyelemre se méltatták.

Makszimov építésvezető

A gyerekek, átvágva a cseréptörmeléken és a szétszórt murván, átugráltak a mély kereknyomokon, végül eljutottak egy épülő házhoz, és a meredek deszkapallón felmásztak a bejárathoz. A ház belsejében félhomály és csend honolt, akárcsak egy múzeumban. Csörömpölés, csengetés, motorok zaja, kiáltások, lezuhanó gerendák puffanása, az építkezés területén uralkodó hangzavar nem hatolt el ide. Úgy tűnt, mintha az egész óriási épületben, a piszkos, korlát nélküli lépcsőházakban, a salakkal teleszórt padlók és összefröcskölt falak között egy lélek sem volna.

De ez csak látszat volt. Valójában a ház hemzsegett az emberektől. A gyerekek bekukkantottak az ajtó nélküli jövendő lakásokba, amelyekben még lehetetlen volt megállapítani, hol lesz a konyha, hol lesz a szoba, és ott látták a vakoló lányokat, a felvillanó, vakító, kékespiros fény pedig a villanyhegesztők előrehajló alakját világította meg.

A gyerekek hirtelen egy óriás termetű emberrel találták szembe magukat, aki füles sapkát és vattamellényt viselt.

– Ti meg mit mászkáltok itt? Mars haza!

– Apámat keressük – mondta a kislány.

– Apádat? Az meg kicsoda?

– Az én apám Makszimov építésvezető.

– Á, Makszimov! Fent van. Éppen most láttam – mondta az óriás, és felkiabált: – Hé, Vászja! Nem láttad Makszimovot?

– Makszimov feljebb van! – hangzott felülről a felelet. – Petya, nem láttad Makszimovot?

Valahonnan, egészen felülről, szinte alig kivehetően hallatszott a válasz:

– Feljebb van! – majd a kérdés: – Hé, nem láttad Makszimovot?

– Óvatosan menjetek – mondta az óriás. – Bár ez itt egyáltalán nem sétafikálásra való hely. – És úgy, ahogy jött, el is tűnt.

Amikor a gyerekek felmásztak a magasba, és egy keskeny vaslépcsőn keresztül kievickéltek a tetőre, ott azt mondták nekik, hogy Makszimov már lent van, az irodában. Az iroda ebből a magasságból egészen aprónak és alacsonynak tetszett, és az emberek is kicsik és laposak voltak.

Az iroda mögött barna mező terült el, majd egy árok, amögött pedig szinte alig láthatóan egy keskeny patak kanyargott a szürke bozótosban, az ágakon még megmaradtak az elszáradt levelek. Távolabb egy mező tűnt fel, amelyen üdén zöldellt az őszi rozs, a mező mögött egy tanya feketéllett, mögötte pedig hullámos erdősáv húzódott. Azon túl már csak az égbolt kéklett.

A gyerekek a város legszélső házának tetején álltak. Itt fent hideg volt, fújt a szél. Kotya megborzongott átmeneti kabátjában.

– Ott van, az az apám, ott lent! – kiáltott fel a kislány. – Jaj, milyen kicsi! Fussunk!

Miközben lefelé mentek, Kotya szem elől tévesztette a kislányt, keresni kezdte, de eltévedt. Bolyongott a hosszú folyosókon, bekukkantott a lakásokba, de a kislány sehol sem volt. Végül, amint kinézett a lépcsőház ablakán, megpillantotta lent a kislányt. Apjával együtt éppen keresztülvágtak az építkezés hepehupás területén.

Kotya lerohant a földszintre, a kijárathoz. Mire megtalálta a kijáratot, és a hajladozó deszkán át kijutott a házból, a kislánynak és apjának már hűlt helyét találta. Meg-megbotolva a megkeményedett göröngyökben, sebesen a deszkabarakk irányába indult, megkerülte a barakkot, és megállt. Felszántott pusztaság terült el előtte, távolabb pedig az az üde, zöld mező, amelyet a tetőről láttak.

A város a háta mögött húzódott. De nem is egy város, hanem valójában három.

Az egyik volt a régi város, ahol Kotya iskolába járt, és ahol a mai napig még állt az a kis házikó, amelyet az űrhajósokhoz hasonlító, vidám legények Kotya szeme láttára vertek szét az öntöttvas-golyóval. De Kotyának úgy tűnt, hogy ez nagyon-nagyon régen történt, és talán igaz sem volt.

A másik város a délnyugati városrész, ahol Kotya futballozott, verekedett, liftezett, ahol a vesébe látó festőkkel találkozott, és ahol Olja lakott, az a kislány, akivel a tetőn álldogált. Meg házak, házak, házak... Mint valami álomban, olyan végtelenül sok ház.

De Kotyának úgy tűnt, hogy ez is nagyon-nagyon régen volt.

Most mindebből semmi sem maradt. Csak a nagy, sivár terület meg a távolba vesző erdő, a háta mögött pedig a harmadik város, az épülő házak városa.

Motorzúgást hallott, és egy szürke deltaszárnyú repülőgép tűnt fel. Látszólag lassan, de valójában nagyon gyorsan haladt, és akárcsak valami furcsa hal, keresztülúszott a világos égbolton. Kotya fülét a zúgás ellenére is, megütötte a morzekészülék finom, dallamos kattogása.

A repülőgép egyre kisebbedett, majd megállt az erdő felett, és hirtelen eltűnt.

Kotya összeharapta a száját, hogy sírva ne fakadjon, és elszánt makacssággal haladt el az épülő házak sora mellett, egészen a kapuig.

Már semmi kétsége sem maradt, tudta, hogy eltévedt.

Családi tanács

– Nem, Olja – mondta az anya. – Meg kellett volna várnod és nem lett volna szabad magára hagynod. Nagyon elégedetlen vagyok veled.

Makszimov építésvezető eltolta maga elől az üres tányért, és a befőttért nyúlt. Olja is öntött befőttet a poharába, és leült az apja mellé. A konyhában, ahol ebédeltek, csend lett.

Apa bekapott egy szem aszalt szilvát, kiköpte a magját, és azt mondta:

– Nyugodj meg, nem lesz semmi baj a te Kotyáddal. Ha kódorog is egy keveset az építkezésen, abból csak haszna származik. Legfeljebb megtanulja, hogyan építik a házakat.

– Ó, Ványa, hagyd már abba! – kiáltott fel anya. – Gondolj a szüleire. Várják, izgulnak miatta, az a szerencsétlen gyerek pedig ott csavarog az építkezésen.

– Rossz pénz nem vész el! – mondta nevetve az építésvezető, de azonnal hozzáfűzte: – Csengetnek. Menj, nyiss ajtót.

Nem hallották meg, annyira belemerültek a beszélgetésbe, hogy valaki már nagyon régóta, igen félénken csenget.

Anya ment ajtót nyitni. Az ajtóban Kotya állt.

– Gyere csak be, gyere – mondta Olja anyja. – Bizonyára Olenykához jöttél? Itthon van. Olja, gyere gyorsan, vendéged érkezett!

Olja kisietett az előszobába, s nagyon meglepődött, és meg is örült, amint Kotyát megpillantotta.

– Anya, apa – mondta Olja –, hiszen ez Kotya. Tudtam, hogy nem történik semmi baja. Mi van, Kotya, meglátogattál? De honnan tudtad, hogy itt lakom?

Kotya felsóhajtott, lába a padlóba gyökerezett, majd megszólalt:

– Úgyis tudtam, hogy nem ez az én lakásom.

– Hogyhogy, te hazaindultál, és mégis itt kötöttél ki?

– Aha!

– Hallottátok, mi történt? – kiáltott fel Olja. – Kotya eltévedt!

– Ne beszélj! – mondta anya. – Valóban eltévedt? Vetkőzz le, Kotya, tedd le a táskádat, és mesélj el mindent értelmesen.

...Csak most, amikor a tisztára suvickolt Kotya végül Oljáék lakásában az asztalnál ült, és ette a forró krumplilevest, amelynek tetején aranyló zsírkarikák úszkáltak, csak most jött rá, hogy mennyire megéhezett, és mennyire elfáradt.

Lába szelíden zsibongott, a levest pedig olyan fenségesnek találta, hogy azt nem is lehet kifejezni. Ette a levest, beletemetkezett a tányérba, és az égvilágon mindenről elfeledkezett. Az volt az érzése, hogy nem valami ismeretlen néni, hanem az édesanyja szel neki kenyeret, és ő mondja:

– Kenyérrel edd, különben nem nősz meg.

A kisfiúnak úgy tűnt, csak fel kell emelnie a fejét, és megpillantja kis íróasztalát a tankönyveivel, a rózsaszínű foltot a

kárpiton, a komor tálalót, amelynek belsejéből, ha csikorgó ajtószárnyait kitárják, kellemes vanília- és borsszag árad, meg a keskeny heverőt, ahol minden este anya megágyaz neki.

Amikor Kotya elől elvették az üres tányért, és odatolták a második fogást, a fasírtot, sült burgonyával, a kisfiú már felocsúdott, és észrevette a gáztűzhelyt, a fehér ládát a két kagylóval, a falon pedig az edényekkel megrakott, fehér polcot.

Emlékei a régi szobáról elhalványultak, amint összehasonlította ezzel a tágas, új konyhával az új házban, ahol most is üldögélt. De ebben a pillanatban Kotyának elkeseredetten jutott eszébe, hogy nem otthon, a saját konyhájukban, hanem egy idegen lakásban van.

Olja egész családja – az anya, az apa és maga Olja – az asztalnál ült, és Kotyát nézte.

„Bárcsak ne kellene már sehová se mennem, hanem örökké így ülhetnék, mintha otthon volnék, a saját lakásomban!" – gondolta az elbágyadt kisfiú.

– Amikor Angliában, Londonban jártam – mondta az építésvezető –, egy asszony nagyon komikus dolgot mesélt. Amikor a gyerekek sétálni mennek, szüleik egy kis táblát erősítenek a hátukra. A táblán a gyerek vezeték- és keresztneve és pontos címe áll. Így nem veszhetnek el. Mindenképp hazakísérik őket.

Olja összehunyorította a szemét, és azt kérdezte:

– És mi történik, ha a tábla kikapcsolódik?

– Nem kapcsolódik ki – nevetett az építésvezető.

– De ha mégis kikapcsolódik? Igaz-e, Kotya, hogy bármikor kikapcsolódhat?

– Ne zavard a kisfiút az evésben – szólt rá szigorúan az anya, és váratlanul felkiáltott: – Te jó isten! Mit gondolhat az a szerencsétlen anya? Bizonyára már eszét vette a bánat.

– Ne izgulj – mondta az építésvezető. – Minden rendbe jön.

– Rendbe jön! – kiáltott fel az anya. – Itt nemcsak egy gyerek, de bármelyik felnőtt is eltévedhetne. Azt sem tudja az ember, hogy melyik szám mit jelent. Ez itt az ötös számú ház, kettőt lépsz – ott egy másik ötös számú ház. Kérdezősködsz: melyik körzet is ez? Azt felelik, hogy a tízes. Megindulsz visszafelé – hát újra a tízes körzetben találod magadat...

– Eltúlzod a dolgokat – mondta az építésvezető, de Olja anyja a füle mellett eresztette el ezt a megjegyzést, és szigorúan folytatta:

– Azonnal öltözz fel, és kísérd Kotyát a rendőrségre.

Az építésvezető mosolygott.

– Minek ide rendőrség? Azonnal útnak indulunk, és nagyszerűen megtaláljuk a lakásukat. Eltévedt a kis ember, előfordul...

Olja is a bundájáért nyúlt, de az anya megállította:

– Elég volt már a csavargásból, mindennek van határa!

Olja az apjához ment, odabújt hozzá, és azt súgta:

– Apucika, vigyél magaddal.

– Anya azt mondta, hogy nem, akkor nem – mondta az építésvezető –, anya szava törvény.

Olja buzzogva bement a szobába, és így el sem búcsúzott Kotyától.

Kotya pedig Olja apjával, Ványa bácsival, elindult házuk felkutatására.

Hihetetlen, de mégis igaz...

Sokáig bolyongtak az új kerületben, benéztek a házakba, felmentek sok negyedik emeletre, becsöngettek a huszonhetes számú lakásokba, de Kotyáék lakását mégsem találták...

– Bizony, öcskös, sokkal bonyolultabb a dolog, mint ahogy gondoltam – mondta Ványa bácsi.

Néhány járókelőt is megállítottak. Volt, aki megvonta a vállát, és részvevő pillantásokat vetett a két fáradt emberre: a kis didergő Kotyára, és a hatalmas termetű építésvezetőre, aki azon igyekezett, hogy jókedvének legalább a látszatát megőrizze. De akadt olyan is, aki készségesen mesélt, és magyarázott, hogyan és hová kell menniük. Ványa bácsi és Kotya megindult a megadott irányba, de aztán kiderült, hogy ott egyáltalán nincsen ilyen számú ház, de ha volt is, akkor meg a körzet vagy a szektor száma nem egyezett. Ványa bácsi dühbe gurult:

– Nem értem, mit beszélnek összevissza, ha nem tudják. Csodálatos emberek, becsületszavamra.

Kotya annyira elfáradt, hogy már alig állt a lábán. Szomorúan baktatott Olja apja után, és csak nagyokat szipogott.

– Amint látom, öcskös, te egészen kivagy – mondta Ványa bácsi. – Rá se ránts. Ne járj olyan görnyedten. Húzd ki magad, ahogy egy igazi férfihoz illik.

Végre szerencsével jártak. Egy idős ember, aki valaha tiszt lehetett, mert paroli nélküli katonai köpenyt viselt, végighallgatta Ványa bácsit, és azt mondta:

– Azt a házat véletlenül jól ismerem. Itt van a közelben. Forduljanak be a következő utcán jobbra, menjenek végig az utcán, három árkád mellett haladnak el, de a negyedik árkádnál kanyarodjanak be, és ott a sportpálya mögött lesz a maguk háza.

– Biztos lehetek benne, hogy az az a bizonyos ház? – kérdezte Ványa bácsi.

– Teljesen biztos lehet – felelte határozottan az idős ember.

– Mert tudja, vannak emberek, akik ha semmit se tudnak, akkor is beszélnek.

– Én nem vagyok az a fajta, efelől nyugodt lehet. Ha az nem lesz az a ház, amelyiket maga keres, az nem az én bűnöm. Akkor nem pontos a cím.

– A cím pontosnak látszik – mondta Ványa bácsi. – Bár ami igaz, az igaz, nagy itt a keveredés a számokban és az elnevezésekben.

– Hát bizony, nagy a keveredés – bólintott rá a volt katona. – Szinte már nevetséges: én itt a környéken például már három Építők utcájával találkoztam. De meg vagyok győződve róla, hogy a mi délnyugati városrészünkben jóval több akad belőle. Szóval, ha rossz helyre lyukadnak ki, akkor ne engem szidjanak. Amivel tudtam, segítettem.

Kiderült, hogy az öreg embernek igaza volt, hamarosan az ötödik körzetben találták magukat, a tizenkettő per tizenegyes tömb udvarában, az egyes épület kapujánál. Itt ugyanolyan sportpálya volt, póznákkal elkerített játszósarok fémhintákkal, és ugyanolyan padokon üldögéltek az emberek.

– No látod – mondta Ványa bácsi. – Meg is érkeztünk. Mi a véleményed?

– Én is azt hiszem – felelte Kotya.

– Pedig féltél, hogy nem találjuk meg a házadat. Féltél, igaz?

– Féltem.

– Most már nem kell félned. Most már minden rendben van. Elboldogultunk rendőrség nélkül is.

A liftakna ajtajára egy kis cédula volt ferdén kitéve, amelyen ez állt tintaceruzával: „A lift műszaki szemle miatt nem működik."

A kimerült Kotya és Ványa bácsi gyalog mászott fel a lépcsőn.

– No, látod. Egészen olyan, mintha nem is a te házad lenne, hanem az enyém. Semmiben sem különböznek. Igaz?

– Igaz – felelte Kotya.

– És mégsem igaz! Én például biztosan tudom, hogy ez nem az én házam. Nekem pedig hihetsz. Én mégiscsak építő vagyok, és életemben már vagy száz ilyen házat építettem fel.

Amint felértek a negyedik emeletre, a huszonhetes számú lakás elé, Ványa bácsi Kotyát az ajtóhoz kísérte, búcsúzásul kezet nyújtott neki, és azt mondta:

– Ne feledkezz meg rólunk. Látogasd meg majd Olját. Örülni fog neked. De én már szaladok is. Bizonyára már izgulnak.

Kotya felelni sem tudott, mert közben az ajtó kitárult, és Kotya csodálkozására, de Ványa bácsi még nagyobb meglepetésére az ajtóban Olja anyját és Olját pillantották meg, aki kikukucskált az anyja mögül.

– Nem találtatok oda?! – kiáltott fel az anya.

Ványa bácsi csak legyintett, és bűntudatosan somolygott.

A gyermekvédelmi osztályon

– Megmondtam neked, hogy nem kell feleslegesen hősködni, hanem menj egyenesen a rendőrségre – mondta az anya. – A gyermekvédelmi osztályon egy másodperc alatt felkutatják Kotya szüleit. És máskor ne vitatkozz velem.

Anélkül hogy levetkőztek, vagy kifújták volna magukat, Kotya és az építésvezető már újra az utcát rótta, útban a rendőrség felé.

Olja ezúttal úgy tett, mintha esze ágában se lenne velük tartani. De alighogy az anya kiment a konyhába, hogy elkészítse a vacsorát, Olja levette a fogasról kabátját, gyorsan bekötötte fejét a kendőjével, kisurrant nesztelenül a lépcső-

házba, és halkan betette maga mögött az ajtót. Úgy rohant lefelé, mint valami fiú, kettesével vette a lépcsőfokokat, és menet közben öltötte fel a kabátját.

Olja tudta, hol a rendőrség, és ismerte az utat, amelyen apja Kotyát odavezeti. Így könnyen utolérte őket, de nem csatlakozott hozzájuk, hanem suttyomban lopakodott a nyomukban, nehogy apja észrevegye és hazazavarja.

– Miért álltál meg? – kérdezte Ványa bácsi. – Félsz?

– Nem – felelte Kotya, bár valójában egy kicsit félt a rendőrségtől. Jó lenne, ha egyáltalán nem kellene odamenni.

A folyosón keresztülhaladva, egy tágas szobába tértek be, ahol a fal mentén fapadok álltak. A fakorlát mögött egy fiatal hadnagy ült. Mélyen lehajtott fejjel valamit írt.

Ványa bácsi olyan közel vezette a korláthoz, hogy Kotyának lábujjhegyre kellett állnia, hogy a hadnagyot láthassa.

– Bekísértem magukhoz egy fiatalembert – mondta vidáman Ványa bácsi.

– És mit követett el ez a fiatalember? – kérdezte a hadnagy.

– Nem követett el semmit – mondta Ványa bácsi. – Ellenkezőleg, nagyon jó és bátor kisfiú!

– Hát akkor? – kérdezte a hadnagy figyelmesen.

– Arról van szó, hogy nem találja a saját új házukat. Röviden szólva, eltévedt.

– Nem találja a saját házukat? – mosolygott a hadnagy. – Sajnos, az ilyesmi kerületünkben még előfordul. Bocsásson meg, de milyen kapcsolatban áll a fiúval?

– Mondhatnám, a legközvetlenebb kapcsolatban – felelte az építésvezető. – Egyrészt kislányomnak, Oljának pajtása, másrészt pedig, ahelyett, hogy hazament volna, egyszerűen a mi lakásunkban kötött ki.

– Úgy – mondta a hadnagy. – És a maga Oljája nem tudja, hogy hol van a kisfiú háza?

– Ugyanis csak ma ismerkedtek össze, így tehát...

– Világos a helyzet – vágott szavába a hadnagy. – Legyen nyugodt, minden rendben lesz. Nagyon köszönjük, hogy enynyire törődött a fiúval. Mindig jóleső érzés rendes emberrel találkozni.

– Ugyan már! – felelte Ványa bácsi. – Inkább maguknak jár előre is köszönet. Azt hiszem, most majd hazakerül.

– Efelől ne is legyen kétsége.

Ványa bácsi elbúcsúzott a hadnagytól, és kezet nyújtott Kotyának.

– Ne feledkezz meg rólunk, látogass meg, de vigyázz jobban, nehogy eltévedj.

Amikor Olja apja elment, Kotya nagyon magányosnak és szerencsétlennek érezte magát ebben a furcsa, fakorlátos szobában, a sok fapad között – olyan volt, mint egy metrókocsi. Őszintén megvallva, már kezdte megszokni Olját, és Olja anyját is, aki olyan ízletes ebéddel vendégelte meg, és annyira izgult szülei és ő maga miatt. No meg Olja apját, Ványa bácsit is volt ideje bőségesen megszokni, miközben az új kerületben bolyongtak, és a házukat keresték. De most egyikük sem volt itt, csak ez a fiatal hadnagy, aki azt mondta, hogy minden rendben lesz.

A rendőr beljebb vezette Kotyát az épületben, megállt valamilyen ajtó mellett, és benézett. Kotyának sikerült az ajtónyíláson keresztül egy fiatal, egyenruhás nőt felfedeznie, aki az asztalnál ült, előtte pedig egy kisírt arcú fiú. A rendőrnő egy csúzlit tartott a kezében.

A hadnagy megszólította:

– Popova elvtársnő! Még egyet hoztak.

– Huligán? – kérdezte szigorúan Popova elvtársnő.

– Nem, ez eltévedt.

– Várjon egy kicsit az ajtónál. Rögtön foglalkozom vele – felelte az asszony, és a hadnagy becsukta az ajtót.

– Hogy hívnak? – kérdezte a hadnagy.

– Kotyának.

– Hát akkor, Kotya, ülj le itt az ajtó mellett. Ha majd itt lesz az ideje, szólítanak. Megértheted, nekem dolgom van.

A rendőr elment, Kotya pedig leült egy székre az ajtóval szemben, és várt. Csend volt, csak a korlátos szobában csengett néha a telefon. A folyosókon nyíltak és csukódtak az ajtók, jövés-menés zaja hallatszott, Kotya mellett rendőrök siettek el, léptük nyomán kis szél támadt.

Kotya hallgatózott, mi történik az ajtó mögött. Fojtott hangok szűrődtek ki, de a szavak értelmét nem tudta kihámozni.

A kisfiú lábujjhegyen az ajtóhoz lopakodott, és egy icipicit kinyitotta. A rendőrnő, könyökével az asztalra támaszkodva, a kisírt arcú fiút nézte, aki mellett egy kivörösödött szemű asszony állt. Kotya észrevette, hogy a kisfiú kabátján nincsenek gombok, csak cérnaszálak lógnak a helyükön, és a fiú füle piros. Hallotta, amint a kivörösödött szemű asszony, aki bizonyára a fiú anyja volt, félelmetes, kígyósziszegésre emlékeztető hangon így szólt:

– Látod, látod, ez lett az engedetlenség vége!...

Ekkor a rendőrnő az ajtó felé fordult, és szigorúan rászólt:

– Csukd be az ajtót!

Kotya gyorsan becsukta az ajtót, és visszament a falhoz. A szíve összeszorult. Akárcsak a rendelőben, amikor az anyja fogorvoshoz vitte.

Füléhez nyúlt. Érezte, hogy ég, és bizonyára ugyanolyan piros, mint annak a kisfiúnak bent a szobában. Aztán megtapogatta zsebében a leszakadt gombot, és a kabátjára pillantva, döbbenten fedezte fel, hogy neki is csak cérnaszá-

lak lógnak a helyén. Persze, ma verekedett a sportpályán! És Kotyának hirtelen még valami eszébe jutott, amitől a hideg kezdett futkározni a hátán: az jutott eszébe, hogy ellógott a rendőr elől. Igaz, ez régen volt, amikor még nem költöztek át az új lakásba. De megtörtént, és itt valószínűleg tudnak erről! Ő, mármint Kotya, akárcsak egy utolsó huligán, ceruzával firkált a ház falára. És amikor a rendőr ráfütyült, és az ujjával odaintette, Kotya nem sokat habozott, hanem futásnak eredt, és elrohant!

A piros fül

Kotya körülnézett a folyosón, óvatosan lépkedve, a kijárat felé tartott. Még azon a korlátos szobán kellett valahogy keresztülmennie. De úgy, hogy a hadnagy ne vegye észre.

Kotya belesett a szobába. A hadnagy a vállához szorította a telefonkagylót, és sebesen jegyzett valamit, közben szaggatottan ismételgette:

– Igen, igen, megvan.

Kotya nem vesztegette az időt, a fal mentén keresztülosont a szobán, és anélkül hogy bárki is észrevette volna, kijutott az utolsó folyosóra, majd nagy erőfeszítéssel kinyitotta a nehéz bejárati ajtót, és kisurrant az utcára.

De alig tett néhány lépést, amikor hirtelen egy hang szólalt meg mögötte:

– Hová mégy?

Kotya összerezzent, és megállt. „Nem sikerült, észrevettek" – csak ez jutott az eszébe. De a következő másodpercben már megpillantotta Olját.

– Már meglettél? – kérdezte Olja. – Én pedig egészen összefagytam a várakozásban. Utánatok futottam.

– Én is elfutottam – mondta Kotya. – Gyorsan, gyerünk innét.

– Mi van veled, megijedtél?

Kotya nem felelt, amíg el nem érték a ház sarkát, és be nem fordultak a következő utcába. Csak nem fogja azt mondani, hogy megijedt!

– Van ott a gyermekvédelmin egy fiú. Elvették tőle a csúzlit, és behívták az anyját. A kabátján pedig nincsenek gombok, mert verekedett. És tudod, még mi volt vele?

– Mi volt?

– A füle is piros volt.

– Nekem is piros néha a fülem, szégyellem is – mondta Olja. – Szóval még nem találtak meg?

– Még nem – sóhajtott fel Kotya, és gyorsan Olja fülébe súgta, milyen bűn terheli a lelkiismeretét.

„Nézd csak: szputnyik!"

Már régen besötétedett, a lámpák kigyulladtak. A házak felett úgy csillogott az ég, mintha sötétkék üvegből lett volna, és a tetején néhány kis csillag világított fényesen. Az új város ettől gyönyörűbb lett, mint nappal volt. Vadonatújnak és még nagyobbnak tetszett, mint természetes fényben.

A gyerekek járták az utcákat, amelyeket vakítóan világított meg a higanylámpák fehér-zöld gömbje, elhaladtak a hullámos, villogó kirakatüvegek mellett, amelyek mögött, akárcsak a halak az akváriumban, emberek nyüzsögtek.

Olyan szép, élénk és szokatlan volt az esti város, hogy időn-

ként szinte elfelejtették: Kotya elveszett, és meg kell keresniük a házát. De amikor hirtelen észbe kaptak, betértek az első, útjukba eső udvarba, és bementek a legközelebbi házba. Az udvarokban a hagyományos sárga lámpák égtek, félhomály honolt.

– Hová megyünk? – kérdezte Kotya. – Ez nem az én házam.

– Csak gyerünk, ne törődj vele! – mondta hevesen Olja, és kézen fogva maga után húzta a kisfiút. – Az az érzésem, hogy te éppen itt laksz.

Kotya nem is tiltakozott, felkapaszkodtak a negyedik emeletre, ahol természetesen nem létezett huszonhetes számú lakás, de ha véletlenül lett volna, úgyis kiderül, hogy az nem Kotyáék lakása.

A gyerekek tovább baktattak, és ismét elfeledkeztek arról, hogy voltaképpen mit is keresnek.

Ekkor látták meg a szputnyikot. A vakító, sárga pont lassan mozgott a háztetők felett.

– Kotya, Kotya, nézd csak! – kiáltott fel Olja. – Szputnyik!

– Hol, hol?

– Ó, hát tényleg nem látod? Ott van, a fölött a ház fölött!

A gyerekek megálltak a járda közepén, és Olja, megragadva Kotya kezét, egyre ismételgette:

– Szputnyik! Igazi mesterséges szputnyik!

Az emberek megálltak mellettük, és ők is azt a sárga, mozgó pontot nézték. Pár pillanat múlva már az egész utcán megállt a forgalom, és mindenki egy irányba fordult.

– Hol a szputnyik? – kérdezték.

– Tényleg szputnyik?

– Nem, csak egy repülőgép.

– Dehogyis, az egy szputnyik.

A kis sárga tűzpont hirtelen eltűnt a házak felett, de egy

másodperc múlva újra megjelent, most azonban ellenkező irányba haladt.

– Már hogy lenne szputnyik! – mondta gúnyosan egy sárga kabátos fiatalember. – Ez a toronydaru lámpája. Ilyen szputnyikból ezer vagy még annál is több látható a város felett.

– Hallgass ide, Kotya – mondta Olja –, vegyük úgy, mintha igazi szputnyikot láttunk volna.

– De hiszen nem volt igazi – felelte Kotya. – Csak egy toronydaru lámpája volt.

– No és! Éppen úgy igazi is lehetett volna. Elhiszed?

– Elhiszem – hagyta rá Kotya.

– És mi láthattuk volna, nem igaz?

– Persze, hogy láthattuk volna.

– Hát akkor mondjuk, hogy láttunk egy igazi szputnyikot. Nem kell erről senkinek sem beszélni, se hencegni vele. Egyszerűen csak mondjuk. Csak mi ketten. Jó?

– Jó – felelte Kotya.

Két narancs

Az egyik huszonhetes számú lakásban, igaz nem a negyedik, hanem az ötödik emeleten, a gyerekek lakásszentelőre csöppentek be. Kipirult arcú, vidám fiatalember nyitott ajtót, fehér ingben, zakó nélkül, a nyakkendője félrecsúszott.

– Fáradjanak be, kedves vendégek – mondta széles mosollyal Oljának és Kotyának, és betessékelte őket a lakásba. – Vetkőzzenek le, érezzék jól magukat.

– Tévedésből jöttünk ide – mondta Olja.

– Igen, igen – erősítette meg Kotya. – Azt hittük, hogy itt én lakom, de most látjuk csak, hogy a bácsiék.

Zene szólt hangosan. Az előszobából a gyerekek beláttak a sarokba állított, terített asztalra és a táncoló párokra.

– Megyünk, mert már késő van – mondta Olja.

– Eszükbe se jusson! – kiáltott fel a házigazda. – Nálam ma lakásszentelő van, és maguk a vendégeim.

Ekkor Olja és Kotya segítségére sietett a háziasszony.

– Ne tartóztasd őket, Kolja – mondta. – Gyerekeknek ilyenkor már aludni kell.

– Nagyszerű! — lármázott tapsikolva a házigazda. – Nálunk fognak aludni. Van helyünk. Nézzék csak, milyen tágas, mi? Tetszik?

– Tetszik! – felelték egyszerre a gyerekek.

– Hát akkor maradjanak! Igaz, Kláva?

– Nyughass már – mondta a felesége. – Ezek gyerekek, akiket várnak otthon, menniük kell.

– Ha menniük kell, akkor menjenek – egyezett bele könnyedén a házigazda. – De üres kézzel nem engedem el őket. Várjanak csak kicsit.

Beszaladt a szobába, és kihozott egy nagy vázát, telis-tele a legkülönbözőbb cukorkafélékkel.

– Vegyetek gyerekek, cukorka, egyétek! – És marokszámra gyömöszölte a cukorkát a gyerekek zsebébe.

– No de, mit csinálsz, Kolja! – szólalt meg a háziasszony, és kivette a férfi kezéből a vázát. – Hiszen ők még kicsik. Nem szabad nekik ennyi édességet enni.

– Nem lesz semmi bajuk, ne félj. Meg aztán nem mindennap tartunk lakásszentelőt.

– Inkább gyümölcsöt, narancsot adj velük az útra.

A házigazda ismét beszaladt a szobába, és két nagy narancscsal tért vissza.

– Csak ne egyétek meg egyszerre az egészet – mondta a

háziasszony, miközben a lépcsőig kísérte őket –, az nagyon ártalmas.

A gyerekek maguk sem vették észre, hogy betértek Oljáék udvarára. Csak Olja anyját látták meg, aki a kapunál állt, és zsebkendőjével a szemét törülgette.

– Nézd csak – suttogta Kotya. – Sír.

Olja egy szót sem válaszolt, csak a kisfiút vonta maga után a ház mögé.

– Miattad sír. Haza kell menned – mondta Kotya, bár nagyon szerette volna, ha Olja nem megy el, hogy ne maradjon teljesen egyedül.

– Nem megyek – mondta szilárdan Olja. – Nem hagylak el.

De az udvarban Olja apja kiabált:

– Olja, gyere haza!

– Nem megyek – mondta Olja. – Úgy teszek, mintha nem hallanám, hiszen nem is tudják, hogy itt vagyok és hallom.

– Eredj – mondta Kotya –, sír.

Olja is legszívesebben elbőgte volna magát.

– Mennem kell – suttogta Olja, és gyorsan kiszedegette zsebéből a cukorkákat, és Kotya zsebébe tömködte. Aztán kezébe nyomta a saját narancsát is, és az udvaron keresztül szüleihez futott.

Kotya a sarokból jól látta, amint az anya átölelte Olját, aztán eltolta magától, és néhány pofont kent le neki, és közben úgy kiabált, hogy az egész udvar zengett bele:

– Te rossz kölyök! Hát így fogadsz szót az édesanyádnak? Ne félj, majd otthon számolunk!

Vajon Kotya hogyan segíthetett volna Oljáin? Sehogy sem.

Az egyik udvarban, a hintán kuporogva ette meg Kotya a narancsokat. Fogával tépte fel, majd lehámozta a narancs illatos héját, és ette sorban a nedvdús, édes gerezdeket, amelyek ugyan összekeveredtek sós könnyeivel, de így is nagyon ízlett neki. A házakban azonban egymás után aludtak ki az ablakok. Kotya erősen figyelte a házakat, de nem vette észre, mikor oltották le a szobákban a villanyt. Egyszerre csak elsötétedtek az ablakok, és kész.

Kotyának úgy tűnt, mintha ez az egész álom lenne. Hosszú, nyomasztó, de nagyon érdekes álom, és most rögtön felébred a saját ágyában, anya megteáztatja, és ő elindul az iskolába.

Kotya kikászálódott a hintából, alaposan beverte a térdét, fájt neki, de megdörzsölte, és elindult újra az orra után. Ment-ment, zsebéből egymás után húzta elő a cukorkákat, és megállás nélkül ette, mint a kenyeret. Már nem kívánta, sőt, már émelyítette a cukorka, de csak ette, lankadatlanul, amíg csak a zsebe teljesen ki nem ürült.

Így jutott el a trolibusz-megállóig, ahol valamikor, régesrégen, még nappal megérkezett a délnyugati városrészbe, és ekkor hirtelen fordult egyet vele a világ. Azaz, természetesen nem fordult egyet sem. Maradt olyan, amilyen volt.

Az álom véget ért. Kotya mintha feleszmélt volna. Most értette meg teljesen tisztán, hogy mi is történt vele.

Egész nap az új kerületben csavargott, betért különböző lakásokba, kódorgott az építkezésen, járt a festőnél, meglépett a rendőrségről. Ahelyett hogy iskola után egyenesen hazament és elkészítette volna számtanból, írásból és olvasásból a feladatait.

És a megállótól hazafelé, bizony nem a jó oldalon indult el.

Nem kell átmenni az úttesten, hanem el kell menni a sarokig, ott balra kell befordulni, és lám, ott a házatok!

Kotya szeme előtt olyan tisztán rajzolódott ki az útirány, mintha egész életében arra járt volna.

Az udvarban, ahová most betért, nem látott semmiféle sportpályát, de az ő udvaruk volt. És a kapu is az övék, bár nem állt mellette hinta; azok a kis játszótéren álltak, és mághozzá a legegyszerűbb módon, földbe döngölt fából készültek. És a lift meg a lépcsőház is, bár ugyanolyan volt, mint a többi házban, kétségtelenül az övék volt. Nem lehetett összetéveszteni.

Kotya felment a liften a negyedik emeletre, és becsöngetett a huszonhetes számú lakásba, az ő lakásukba. A csengő tompán és szomorúan cserregett az ajtó mögött, de senki nem jött ajtót nyitni. Még egyszer csengetett.

„Bizonyára alszanak" – gondolta Kotya. De közben kinyílt a szomszédos, huszonhatos számú lakás ajtaja, és egy nadrágtartós öregember nézett ki rajta. Kotyához szaladt, és megkérdezte:

– Te vagy a Kotya?

– Igen, én vagyok – felelte Kotya.

– Na hála istennek, hogy végre megkerültél! Szüleid már térdig koptatták a lábukat, az egész délnyugati városrészt bejárták, mindenütt téged keresnek.

– De hol vannak most? – kérdezte Kotya.

– Mindenütt, ahol csak lehet, téged keresnek, meg a kórházakba telefonálnak.

Kotya sírva fakadt.

– No, erre aztán igazán nincs semmi szükség – mondta az öregember. – Nem sírni kell, hanem örülni, hogy megkerültél. Gyere, menjünk be, maradj addig nálunk.

Bevezette Kotyát a lakásba. Ott egy szemüveges öregasszony várt rájuk.

– Hál'isten, hogy megkerültél – mondta a néni, és megsimogatta Kotya fejét.

– Elszaladok, és megkeresem a szüleit. Jöjjenek haza, és ne aggódjanak feleslegesen – mondta az öregember, és krákogva kezdte felhúzni a kalucsnit cipőjére.

Az öregember elment, a néni pedig levetkőztette Kotyát, és leültette teázni.

Kotya a csészealjból hörpölgette a teát, mint a kicsik. Testét meleg öntötte el, és a szeme kezdett magától lecsukódni.

– Még leckét kell írnom – suttogta álmosan. – Számtan, írás és olvasás.

– Még hogy leckét! – mondta a néni. – Hiszen te máris alszol. Gyere ide, és dőlj le a díványra. Képzelem, hogy elfáradtál ebbe az egész napi csavargásba! Biztos álló nap talpon voltál, még csak le sem ültél. És ettél ma már valamit?

– Ettem – felelte Kotya. – Oljáéknál kaptam.

– Akkor jól van – mondta a néni. – Eredj, és feküdj le a díványra.

Kotya nagy nehezen feltápászkodott a székről, és a díványhoz támolygott.

Amint azonban lefeküdt, szeme előtt egyszeriben felbukkant, és kóválygni kezdett az öntöttvas-golyó. Óriásira nőtt, olyannyira, hogy el sem fért Kotya fejében, de ugyanakkor olyan parányira zsugorodott, mint egy gombostűfej. Kotya minden részletével együtt pontosan látta ezt az öntöttvasból készült, rozsdabarna színű és porlepett golyót. Lassan himbálózott, Kotya pedig vele együtt repült ide-oda, ide-oda...

Aztán Kotya a háztetőn találta magát, alatta babaházak álltak, amelyek ugyanakkor óriásiak voltak, rengeteg sora-

kozott ott belőlük, egészen a látóhatár széléig, és még tovább is házak meg házak álltak.

És már látni sem lehetett, de Kotya mégis látta őket.

Hirtelen pedig Olja hangját hallotta:

– Kotyenka, Kotyenka!

Feltűnt a szputnyik vakító sárga pontja. Közeledett, egyre nagyobb és vakítóbb lett, Olja hangja pedig egyáltalán nem is Oljáé, hanem anyáé volt. Aztán ugyanez a hang ezt mondta:

– Megkerült Kotyenka!

Kotya érezte, amint anya átöleli, és arca átnedvesedett könnyeitől. Keskeny résnyire nyitott szemével közvetlen közelről látta anyja kedves, könnyáztatta arcát, anya arca mögött pedig feltűnt apa arca, távolabb pedig ott imbolygott a vakító, éles fényű lámpácska, amely hirtelen szputnyikká változott. És valahonnan messziről a néni hangja hallatszott:

– Vigyék haza, és azonnal ágyba. Hiszen máris alszik!

„Nem, nem alszom – gondolta örömmel Kotya –, mindent hallok, és nem alszom." De nem tudott megszólalni, csak a szája húzódott mosolyba.

Mélyen aludt. Azt álmodta, hogy nem alszik.

FORDÍTOTTA B. LÁNYI MÁRTA

BEMONDÓ A KÉPMEZŐBEN

Minden egyszerre zúdult rám: élesen csengett a telefon, kint a konyhában tragikus sustorgással kifutott a tej, bent a szobában pedig kétségbeesetten óbégatni kezdett a nénikém, és az ajtóban megjelent Inka. Most érkezett haza. Jobban mondva csak testi valóságában volt jelen: világos, ábrándos tekintet, zsebre vágott kéz. De minden, ami lényeges, titokzatos gondolatai, ironikus beszéde, hirtelen elhatározásai, zűrzavaros elképzelései, mindez kint maradt a lépcsőházban.

– Mama, elmehetek a gyerekekkel a folyóhoz gombát szedni? Szombattól vasárnap estig? Csak gumicsizma kell hozzá. Elvehetem a tiedet? ... És egy rubel az útiköltségre.

– Kifutott a tej! Nem hallod?

Inka vállat vont, az ajtó felé nézett, majd kényelmesen kisétált a konyhába. Ugyan, miért is sietne? Hiszen nem neki kell letörölnie a tűzhelyet, lesúrolni az edényt, felmosni a követ.

– Nénikém, nem hallja, hogy csöng a telefon?

– Jaj, hagyjál most azzal a telefonnal. Nézz ide, Sztyepan megitta az egész üveggel...

Az első, ami szemembe ötlött az üvegen, vastag betűs felirat volt: „Külsőleg!"

– Úristen! Sztyopka!

A telefon egyre csak csengett, és én gépiesen felemeltem a kagylót. Az ajtóban megjelent Sztyopka. Tekintete csupa kíváncsiság, két kezét pöttyös pizsamanadrágja alatt gömbölyödő pocakján tartja. Hála isten, él, egyelőre ez is elég!

– Miért fogod a hasadat, kicsikém, fáj?

– Ne-e-em.

– Hányszor mondtam már, mi az ördögnek tartjátok az alsó fiókban a gyógyszereket – sziszegi Vera Ivanovna, és közben minden ok nélkül összevissza topog a szobában. Tudja, hogy bűnös. De kész minden szemrehányást visszautasítani, amit csak felhozhatnak ellene.

Inka a konyhaajtóban áll, vállát az ajtófélfának veti. Mindig olyan arcot vág, mintha az itthoni dolgok egyáltalán nem is érintenék őt.

– Sztyopka növekedési tempója mellett rövidesen a szekrény tetejére kell a gyógyszereket rakni.

Növekedési tempó! Még szellemeskedik is!

A kagylóban türelmesen zúg Ljosa, a turnusvezető hangja:

– Jelena Vasziljevna! Nagyon kérem, figyeljen már ide. Magának kell beolvasnia a híreket, és az irodalmi osztály rövid kis műsorában is maga lesz a riporter. Tizenkilenc húszkor. Hét húszkor indul az adás, Jelena Vasziljevna!

– Hogyhogy hét húszkor? – Ezek az elborzasztó szavak egyszerre elébem ugranak, és egy szempillantás alatt eltakarják a gyógyszeres üveg „Külsőleg" feliratát. De hiszen most hat óra van! Megőrültek?

– Nincs más megoldás. Ivancsenko megbetegedett. Szilovjova a mai naptól szülési szabadságon van, Allának pedig, hiszen tudja, még nincs telefonja. Az irodalmi műsorban maga is a képernyőre kerül, úgyhogy erre számítson...

– Micsoda?

– Nem kell izgulni – folytatta sietve Ljosa –, csak be kell mutatnia a költőket a műsor keretében, a végén pedig...

– Meddig csinálják még ezt, Ljosa? Egyébként az is megtörténhetett volna, hogy nem talál itthon, akkor mit csinálnának?

– Le kellene venni a műsorról. Technikai szünet!

– Hát akkor csak vegyék le! Különben sem vagyok köteles...

Szitkozódom, átkozódom, s közben egymás után cibálom ki a hajamból a csavarókat.

Hát persze, hátul még csuromvizes a hajam! Micsoda kínlódás lesz, amíg valahogy is megfésülködöm... Azért is kifésülöm a hajamat, bánom is én, hogy sikerül, aztán kiállok a nézők elé, akár egy madárijesztő. Majd dőlnek a levelek a nézőktől, legalább tudni fogják, mire vezet az ilyen kapkodás... Mindez dühítő, felháborító disznóság. De hét húszkor indul az adás! Muszáj rohanni, nincs mit tenni! Legalább egy órába telik, amíg itthonról bejutok a stúdióba. Ha sikerülne elkapni egy taxit, akkor negyven perc alatt is beérek... Töprengek, fontolgatom a dolgot, és közben rohanok a fürdőszobába.

– Mama, még nem válaszoltál nekem!

Inka a konyhaajtóban áll, és világos, hogy nem fog lekopni rólam.

– Vera Ivanovna, hívja fel gyorsan a mentőket, és kérdezze meg, mit csináljunk...

Miben rejlik egy modern kislakás nagyszerűsége? Bárhol is tartózkodik az ember, mindig az események középpontjában érezheti magát.

Vera Ivanovna szófogadóan szalad a telefonhoz. Félénken kérdezi:

– Nulla egy?

Inkából kitör a nevetés:

– Az a tűzoltóság.

Inka nem hagy ki egyetlen helyzetet sem. Mit bánja ő, mi történik az öccsével, tőle meg is halhatna! Mindenre fütyül. Megvannak a saját ügyei. Az anyja beleszakadhat a munkába, de tőle nem várhat segítséget.

– Majd adok én neked tréfálni! Meglásd, kihúzod a lutrit!

Ahogy mondani szokás, egyből begerjedek, dühödten, szenvedélyesen kiabálok, nem is próbálom fegyelmezni magamat, és mint máskor, most is érzem, ha rossz szájízzel is, de megkönnyebbülök tőle. Milyen hangosan zúg a víz – magasan van a csap –, az erős vízsugár is sietve veri a hideg fajanszmosdót.

Inka pedig kibámul az ablakon. Micsoda tekintet! Félelem és makacsság, és még valami sajátságos kamasz arckifejezés, ami mintha csak azt mondaná: „No, és azután!" Vagy: „Mi van ebben?", vagy „Hát mit csináltam én?"

„Hát mit csináltam én?" Érdekes, vajon a mi anyáink is ezt mondták, és a nagyanyáink is? Mert, hogy én mondtam, arra pontosan emlékszem...

Kiabálok Inkával, és azt gondolom magamban: „Nem volna szabad így kiabálnom vele, már olyan nagy lány, ezzel csak megbántom. És nincs aki védelmébe vegye, ha nekem nincs igazam. Ha nem is mindig értem meg az életét, ez még nem jelenti azt, hogy nem helyes úton jár... Fegyelmezni kellene magamat, végeredményben nem olyan nehéz dolog ez."

Vera Ivanovnának végre sikerül megkapni a mentőket. Próbálok találni egy olyan pár harisnyát, amelyiken nem futott le a szem, és közben hallom, ahogy nénikém részletesen és ugyanakkor rendkívül zavarosan magyarázza a telefonba, hogy egy Sztyopa Csoburov nevű kisfiú megivott valami

gyógyszert, természetesen véletlenségből, egy egész üveggel. Igen. Elég nagy üveggel, lehet vagy kétszáz gramm.

– De hát mi a neve a gyógyszernek? – vág közbe türelmetlenül a telefonban egy csengő hang, olyan fiatal, olyan életörömmel telien harsány, hogy még a fürdőszobába is behallom.

Inka leguggol, úgy olvassa a feliratot:

– O-po-del-dok. Opodeldok! Ez igen!

Megint mulatságosnak találja a dolgot. Semmi nem izgatja, egyszerűen döbbenetes!

Bebújok a pulóverembe, kezem belegabalyodik az ujjába. A pulóveren keresztül is hallom a lépcsőházból a falon át beszűrődő hangokat: panelház, ideális hallási viszonyok!

– ... két sátor elég lesz!

– ... a te orthodox nézeteid...

– – – Megint dél csillaga világol
felettünk, a herszoni táj
fehér fényben ragyog; a holdsugár
engem örökre elvarázsol.

Vers... verset szavalnak kint a lépcsőházban. Milyen szomorú ez a vers, szinte érzem, ahogy ez a bánat, szomorúság rám telepszik, rám tekint a megszáradt cseppektől homályos tükörből... Úgy látom magamat a mosdó fölötti tükörben, mint a monitor képernyőjén: Jó estét kívánunk, kedves nézőink! Önök bizonyára nem tudják, hogy már egy hónapja nem telefonál nekem... De én még mindig várom, hogy hívjon, nemcsak úgy általánosságban, hanem minden pillanatban várom, s örülök minden lehetőségnek, ha elmehetek hazulról, hogy ne kelljen várnom, és szenvedek ha elmegyek, hátha

közben mégis telefonál?... „Megkezdjük esti adásunkat. Ismertetjük műsorunkat."

Vera Ivanovna leteszi a kagylót, elővesz egy cigarettát. Izgatottan tapogatja végig köténye zsebeit.

– Azt mondták, hogy ez homeopatikus gyógyszer, azt nem ismerik, és letették a kagylót! Micsoda szemtelenség... Sztyepan, hozd ide a gyufát!

Hová tűnik az idő, ha az ember már elkésik valahonnan? Hát persze, tudom már, hová lesz! Félretevődik, megmarad az estékre, a végtelenbe nyúló, hosszú várakozásokra, a soha meg nem valósuló elképzelésekre. Olyankor a percek egymásra halmozódnak, megkövesednek, súlyosan nehezednek rád, s csak nem múlnak el, nem múlnak el. Egy perc sem múlik el...

Szép dolog, „mentők"-nek hívják őket, és mégsem tudnak semmit! Megvan!!

– Vera néni, ne sopánkodjon már annyit. Most jut eszembe Ismerek egy homeopatát... Inka, tárcsázd fel Tamarát!

– Szervusz, Gyina, itt Lena beszél. Ne haragudj, nagyon sietek, de borzasztó kellemetlen dolog történt nálunk. Sztyopka megivott valami gyógyszert, egy jókora üveggel, lehet vagy két deci. Ne nevess már, igazán nem nevetséges a dolog, rá volt írva, hogy „Külsőleg". A mentők nem ismerik, azt mondják, ez valamiféle homeopatikus szer. Azután eszembe jutott, hogy a barátnőm elvált férje homeopata... Az a neve, hogy Opodeldok. Ide figyelj, ez nem valami méreg?

Felvont vállammal szorítom fülemhez a kagylót, és megpróbálom közben pulóverem hátán becsukni a gombolást. Sehogy se találom a gombokat, rémes dolog!

– No hála istennek... Ó ezek a ti ártalmatlan és teljesen haszontalan gyógyszereitek! Mindig mondtam, hogy a homeopátia egyszerűen sarlatánság... Na jól van, ne haragudj, csak

tréfáltam... Hát akkor jól van, Gyina, köszönöm, már szaladok is, egy óra múlva műsoron vagyok, és még itt állok jóformán meztelenül. Tamara jól van, minden rendben... Nemrégiben kaptam tőle levelet, most Északon van, Uhtában... Igen, a levél alapján úgy gondolom, nagyon elégedett a sorsával. Azt írja, hogy végre belekerült az élet forgatagába. Ne haragudj, Gyina, de muszáj rohannom! Viszlát! Hívj fel!

Szörnyű milyen unalmas fráter!... Intelligens és unalmas. Hogyan tudott Toma öt évet leélni vele!...

Egyébként miért kell ilyen felületesen ítéletet mondani egy emberről?... Bizonyára nemcsak intelligens és unalmas, hanem vannak még egyéb tulajdonságai is! Persze, azért van így, mert örökké csak rohanok... Mindenről ez az átkozott foglalkozásom tehet. Az egész életemet megeszi... Mások kilenctől ötig dolgoznak, egy óra ebédidő, azután kész, élj kedvedre, ahogyan tetszik. Szabályos munkahely. De ez alkotóműhely! Valahogy nem is lenne illő: egy stúdió – és minden rendben megy! Igazán, itt elengedhetetlen a zűrzavar, a kavarodás, a késés, a váratlan telefonok, az örökös rohanás!

És a bemondó élete! A bemondó kiszolgáltatott ember, ugyan ki törődne vele? Pedig a bemondó is ember, ő is elfárad. Különösen akkor, ha a bemondónak nincs férje... Hol a csudában lehet a kulcsom, az egész kulcscsomóm elkeveredett, pedig rajta van az öltözőasztalom fiókjának kulcsa is!

– Mama, megmondod már végre, hogy mehetek-e, vagy sem?

– Innocska, semmi értelme az elmenetelnek. Lucskos az idő, nemrégen még beteg voltál...

– Ugyan, mama, hagyd ezt a badarságot. Majd jó melegen felöltözöm. Ugyanilyen erővel Moszkvában is megfázhatom...

– Hagyj békén, sietek!

– Miért pont én nem mehetek? Szvetka is elmegy, Marina Szvitnyeva is... Én más anyagból vagyok gyúrva, mint ők?

Fiúkkal mennek, ott is éjszakáznak. Nem, szó sem lehet róla! Persze lényegében ez bizalmatlanság a részemről. És minden alapot nélkülöző bizalmatlanság... De hát mi minden történhetik egy ilyen kiránduláson!

– Vera néni, az isten áldja meg magát, mióta játékszer a gyufa? Komolyan mondom, ha nem mérgezte meg magát, akkor gyújtsa fel a házat?

– Ó, egek! Micsoda gyerek! Egy pillanatra nem veheti le róla a szemét az ember!

A kisember sínpárt rak ki gyufából. Igyekszik, hogy szép egyenesen húzódjon. Csinált magának egy kis helyet a padlón. Pöttyös pizsamanadrágjában ott mászik a földön, és mellette ott húzódik a gyufaszál-vasútvonal. A lehetőségekhez képest szép párhuzamosan. És a lehetőségekhez képest a végtelenbe nyúlik.

Vasútvonalat épít a fiam. És most fogom magam, egy csomóba söpröm a gyufaszálakat, s akkor már nem építheti tovább a vasútvonalat. A gyufa nem játékszer. A gyufával tüzet lehet csinálni... Hát nem, barátaim, nem vagyok én egy fúria, aki mindent megtilt!...

– Mama, meddig könyörögjek még neked?

– Vera Ivanovna, ne vegye el tőle a gyufát, csak vigyázzon, figyelje, hogy mit csinál, és kész...

Vera Ivanovna vállat von, és tüntetően szót fogad: leül egy székre. Rágyújt. Két tenyerét a térdére teszi. De egész magatartásával tiltakozást fejez ki.

Semmit sem értett a dologból, és őrültnek tart engem. Mindegy, akkor sincs időm a magyarázkodásra. De különben is, semmi értelme sem lenne. Egek! Hova lettek ezek a kulcsok?

A lépcsőház elcsendesedett. Úgy látszik, Inka barátai el-

mentek, nem várták ki a döntést. Velük együtt eltávoztak a versek is.

Inka jelenik meg a folyosóajtóban. Becsukja maga mögött az ajtót, tehát még nem mentek el a gyerekek, kint ülnek a karfán... Ugyan miért ülnek mindig a karfán? Tulajdonképpen szörnyen kényelmetlen lehet... A kulcsokat mintha a föld nyelte volna el... Nem mondom, Inka is makacs természet. Hallgat, de az eldöntetlen kérdés ott lebeg körülötte. Úgy áll ott az ajtóban, hogy akármerre fordulsz, bárhogy mégy, mindenképpen beleütközöl. Idegeim a pattanásig feszültek. A hátam is nyilallt a fáradtságtól, ahogy a fiók fölé hajolok. Hiába, öregszem, nagyon hamar elfáradok!...

– Nem találom a kulcsokat! Nem, nem és nem! Azt hiszem, hogy amikor megszülettem, egy gonosz tündér a bölcsőm fölé hajolt, és azt mondotta (ijesztő arcot vágok és igazi „boszorkány hangon" sipítom): „Örökkön-örökké el fogod veszíteni a kulcsoka-a-at, a pénztárcáda-a-at... a beolvasandó szövegeket, és a konyhádban mindig kifut majd a te-e-ej!..."

Sztyopka az ámulattól elnyílt szájjal bámult rám a padlóról, a gyufaszálak közül.

„És Sztyopa fiad soha de soha nem fog szót fogadni nénikédnek..."

Vera Ivanovna nyugodt sajnálattal néz rám. Mennyi évet megélt már Vera Ivanovna, de mindig hasznosan töltötte az idejét, nem fecsérelte el ostobaságokkal, ezért azután személyi nyugdíjat is kap. 1920-as párttag! Persze, sok mindent látott már életében... Tudom, mit gondol felőlem. Körülbelül ezt: „Tündér... a bölcsője felett!... Ugyan, hogyan lesz valakiből ilyen kelekótya... Hogy lehet, hogy még nem vesztette el fejét ebben az örökös kapkodásban."

– Mama, no igazán elmehetek?

– Inna, nincs most időm ezt megvitatni veled.

– Mit kell ezen megvitatni? Éppen az a baj, hogy te örökké nagy dolgot csinálsz ilyen semmiségekből.

Én egy szót mondok neki, erre ő százat válaszol vissza!

– Így fogunk ezután élni? Minden mondatoddal anyádat fogod bírálni? Hát hol a csodában lehetnek ezek a kulcsok? Mit fogok csinálni kulcs nélkül? Istenverés ez, nem más!

– Miért bírálnálak? Egyszerűen csak kérdeztelek.

Már kabátban állok, másodszor borítom ki a táskámat, mindent kiszórok belőle az asztalra. Erszény, fésű, szövegoldalak, jegyzetfüzet, töltőtoll, púdertartó, mindenféle elhasznált jegyek: trolibuszra, színházba, moziba, futballmeccs jegyek a keleti tribünre... Szörnyen meleg volt, és Szergej még forró húsos süteményt is vásárolt... Úgy érzem, ha most hirtelen kinyílna az ajtó, és belépne a szobába, az nem fájna úgy nekem, mint ezeknek a jegyeknek látása... A kulcscsomó nincs sehol.

– Hát akkor most felelek neked: nem mehetsz el.

– Azért, mert rossz kedved van!

– Hagyj békében!

– Akkor is elmegyek. És kész!

– Azt próbáld csak meg!

És ha valóban elmegy? Nem fogad szót, és kész. Akkor mit csináljak?

Inka hallgat. Elszántan néz ki az ablakon, még a nyaka is hosszabbnak látszik. Nem sír, nem tombol, mint azelőtt, nem is olyan régen. Hallgat. S ki tudja, mit gondol magában. Egészen idegen lett.

Ó, jaj, mikor tudok már egyszer hosszabb ideig elbeszélgetni vele nyíltan, hogy kiönthetné nekem a szívét. Hiszen ez is az én dolgom lenne.

– Vera néni, nem látta a kulcsaimat?

– Már megint elvesztetted őket?

– Hát persze, különben nem kérdezném!

– Azért, mert ilyen rendetlenség van mindenütt, ahova csak néz az ember...

– S ami a legfontosabb, köztük volt a benti asztalom kulcsa is... Anélkül egyszerűen nem tudok létezni, abban tartom minden szükséges holmimat!... Pedig tudom, hogy itt hevert ezen a széken.

– Igazán megfelelő hely kulcsok számára!

– Vagy talán mégis a konyhában tettem le? Inna, menj ki, nézd meg!

– Azért, mert minden dolognak meg kellene, hogy legyen, a maga helye, és mindig oda kellene visszatenni...

Szörnyű szokás, hogy valaki mindig így kezdje a mondatot „azért, mert..." És folyton csak oktat és általánosít, amikor az ember már úgyis elkésett! Ül a széken. Zöld köténye földig lelóg. A zsebéből kilátszik egy csomag Bajkál cigaretta. Szép kis mentor. Ilyen felügyelet mellett Sztyopka nemsokára el fogja szívni ezt a csomag Bajkált.

Inka gyorsan és ügyesen kutatja végig a konyhát. A kis helyiségben széles válla, hosszú lábai miatt különösen nagynak és ijesztően felnőttnek látszik. Keresi a kulcsot, és közben így dödög:

– Kíváncsi vagyok, mi lesz, ha nyáron elmegyek táborba? Vagy ha majd az iskola befejezése után Szibériába megyek, valami építkezésre?

– Majd akkor beszélünk a dologról... Hát hol lehet ez a kulcs?... Valóságos elemi csapás! Inka próbáld előcsalogatni, kösd a szék lábához az övedet! „Keresd meg, kisegér, add vissza a kedvemért!"

Bánom is én, ha kinevetnek. Ha létezik egy ilyen babona, miért fütyülne rá az ember? De hát nincs is időm arra, hogy

fütyüljek rá! Éppen tegnap is, így találtuk meg a villamosbérletemet!

Inka leveszi karcsú derekáról a sárga bőrövet, és ráköti a támlátlan, kis szék lábára, aztán leül a székre. Néha az az érzésem, keresztüllát rajtam.

Ó, ez a mama! Hisz a babonákban... Mindent elveszít, a kulcsot, a jegyzetlapokat, pénzt... Hajtűket a hajából... Vera Ivanovna nem hisz az ilyen babonákban, de ahányszor odaadja a mamának a hajtűket, azt sziszegi hozzá: „Elveszted az udvarlódat!" Micsoda undok vénlány!... Tudja, hogy a mama ettől mindig milyen zavarba jön. Az ilyen gonosz csontnak nincs más öröme, csak az, ha zavarba hozhat valakit. Mindig csak mások felett ítélkezik, és mindenbe beleüti az orrát.

– Keresd meg, kisegér...

Vera Ivanovna gúnyosan kuncog a széken. Hátraveti homlokába hulló, ősz fürtjeit, és a cigarettaszipkáját rágja.

– Kisegér! Szöget kell verni a falba, oda, a tükörhöz, és ráakasztani a kulcsot. Amint hazajössz, felakasztod rá. Sztyepan, állj föl! Hideg az a padló.

– Ahelyett hogy segítene nekem megkeresni... Igazán csodálkozom magán, Vera Ivanovna.

– Mit kell rajtam csodálkozni, nálam mindig a legnagyobb rend van...

– Hát persze – morogja Inka –, de milyen rend! Csak Sztyopka majdnem a másvilágra jutott ettől a nagy rendtől!

A lépcsőházban valaki elnevette magát, de lepisszegték.

– Az egész osztály elmegy... Majdnem az egész... Csak én, mint egy ostoba liba, a mama féltett, kis pici babája... Még csak nem is értem, mitől félsz...

Úristen! Fél hét múlt öt perccel!

– Nincs időm arra, hogy százszor is elismételjem neked ugyanazt. – Már az ajtóban állok. Utolsó bánatos tekintettel

végignézek otthonomon, családomon, életem tartalmán és lényegén: Sztyopka a földön ül, Vera Ivanovna sértődött hátát fordítja felém, Inka könnyes szemmel ül a kisszéken. Semmi nem dőlt el, semmit se engedtem meg, s nem mondtam el azt, amit kellett volna mondanom...

Amikor megjelentem az ajtóban, a gyerekek leugrottak a korlátról. Valóban a korláton üldögéltek. Úgy gondolom, ez az egyetlen dolog, amiben hasonlítanak reánk... Kíváncsi vagyok vajon a mamáink is így üldögéltek-e a korláton? És a nagymamáink? Mert énígy ültem, erre pontosan emlékszem...

A trolibusz-megállóban kifújom magam, megigazítom felhajtott galléromat, zsebre dugom a kezemet. Figyelem magam, türelmetlenül várom, mikor csillapszik elkeseredésem, a kilátástalanság és a bűntudat érzése, amelyet az otthoni zűrzavar és kapkodás okozott. S közben messziről fénylőn úszik felém a tömpe orrú, szögletes oldalán piros lámpákkal villódzó, barátságos trolibusz. Úgy látszik, mégiscsak beérek időben.

A trolibusz zsúfolt. Sokáig szedegetem össze a 15 kopejkából visszajáró aprót. És készséggel félreállok, előreengedem a leszállókat, és készséggel előrelendülök mindenkivel együtt, amikor a vezető hirtelen fékez, és zavartan mosolygok az előttem állókra, miközben megpróbálom visszaszerezni egyensúlyomat, és a megszokott mozdulattal hajolok előre az ülők feje fölött, hogy megnézzem, merre járunk...

A háború végén itt ástuk az árkokat a gázvezeték számára... És díszsortüzek idején mindig kiszaladtunk a félig elkészült sportpályára összeszedni az üres hüvelyeket...

A stadion esténkint sötét, komor volt. Hóbuckák vették körül. Korcsolyán érkeztem oda. A házunktól végig korcsolyán tettem meg az utat, kezemben falapát. Eltakarítom a jégpályát vastagon beborító hó egy részét, és ott körözök a sötétben, és halkan dúdolom magam elé:

– Ó, ti Fekete-tengeri éjszakák, csak a víz hullámzik körülöttem!...

Az iskolában három műszakban tanulunk. Az ügyeletes nagy kartondobozban hozza a reggelit, mindenkinek egy perec és két szem savanyúcukor. Rosszul fűtenek, a termek hidegek, és ezért – vannak a divatnak ilyen fintorai – nagyon divatosak a meleg gyapjúkendők. Az én kendőm megérte még Sztyopka születését is, azt tettük alája a gyerekkocsiba...

Kis tér a sugárúton. Tavasz... Zselnicemeggy virágjának illata érződik a levegőben, bár itt ezen a téren sohasem nőtt... Ki tudja, miért, a padok háta mögött sétálok. Életemben először fúródik magas cipősarkom a nedves földbe. Milyen nehéz így járni, milyen szokatlan.

Gyakran, szinte naponta tapasztalom ezt: félek, hogy elkésem, ingerültséget és izgalmat érzek, hogy mindig sietnem kell, s ugyanakkor mégis elfog az ámulat – és a boldogság, ezért a félelemért és izgalomért, mert tudom, semmilyen körülmények között nincs jogom elkésni, nem bemenni, nem a helyemen állni ott, ahol éppen rám van szükség, és nem valaki másra.

– Polgártársak, térítsék meg jegyeiket.

Fintorgok az ismerős, suta fogalmazáson, minden moszkvai trolibuszvezető így mondja ezt a felhívást, és közben azon töprengek, kitől lehetne alapozót, meg „televíziós" rúzst kérni, ha nincs meg a kulcsom és nem tudok benyúlni a fiókomba.

Kigyúltak az utcai lámpák, de még nincs sötét, még csak sötétedik. Beköszöntött az a kékes alkonyi óra, amikor az utcai lámpák, a házak ablakaiból kiszűrődő fények, az autók reflektorai és a különböző színekkel világító közlekedési lámpák mind olyan áttetszően és olyan magányosan ragyognak, mint a csillagok.

A lámpa zöld: s egyszerre megindul az autóáradat, a fekete úttestet keresztező, fehér csíkon át, a gépkocsik elúsznak, meg-

dróbálják utolérni a messzi előttük villódzó, piros macskaszemeket...

Van valami csodálatosan békés és nyugodt rend örvénylő tömegeidben, esti életedben, te kedves város...

Utcáidon titokzatosan zizegnek az orkánok. A divat áldozata lettél: járdáid felsebezték a hegyes cipősarkok számtalan mélyedései. Az utcáid alatt húzódó aluljárókon egymás felé sietnek a virágok, krémfagylalt tölcsérek, tőrvívók fegyverére emlékeztető, hosszú esernyők, a töméntelen apró csomag, amelyeket hajszálvékony hálók fognak össze. A sorsjegy árusok titokzatos törzséhez tartozók hol itt, hol ott felbukkanó figurái jelentőségteljesen bújnak meg a táblák mögött: „A húzásig még tizenhét nap." Mindössze tizenhét nap!

Hova igyekeztek, ti orkánkabátos nők, az utca kövén kopogó tűsarkaitokon?

Az ügyeletes portás: az alacsony, begyes mellű Natasa szigorúan, alaposan áttanulmányozta a belépőmet, amelyet már ezerszer is látott, összehasonlította a fényképet az eredetivel. Amikor otthon felejtem a belépőmet, fel kell szólnom a házitelefonon a bemondó csoporthoz, és kérnem kell egy egyszeri belépőt. Ilyenkor Natasa rendíthetetlen: ismeretlen emberként áll előttem. Végre visszaadja a belépőmet, és megkérdezi, jó előre bánatos képet vágva hozzá:

– Lenocska, hogy van Sztyopa?

Sietve táskámba dugom a belépőt (isten őrizz, hogy elveszítsem, szörnyű, milyen kellemetlenségem lenne belőle), s már a stúdió udvarában futok, onnan kiáltom vissza:

– Semmi baj, Natasa, megjött a nénikém Odesszából, így már egész más az élet...

– És a nagyobbikkal mi van? – kiáltja azért még utánam Natasa. Nagyot sóhajt hozzá: – Ó, de nehéz is ezekkel a felsősökkel...

Végre!... Már az udvaron futok keresztül. A virágágy mellől a cigarettázó stúdiókocsi vezetők utánam kiáltanak:

– Gyorsan, gyorsan! Még öt perc van kezdésig! Üdv, Lenocska!

Az utolsó métereket finiselve teszi meg az ember. Szemben, mellettem, körülöttem mindenütt fel és alá hullámzik a megszokott stúdióbeli tömeg: elegáns operatőrök, bolond szerkesztők, hatalmas filmfelirat tekercseket magukhoz ölelő, elkínzott segédrendezők, kicicomázott vágólányok, fáradt bemondók, temérdek kitüntetést viselő, ijedt tábornokok, vörös nyakkendős úttörők, kisminkelt színészek... A széles lépcsőfeljáróη – bum-bum-bum – lapos, kerek vasdobozokkal magasan megrakott targoncát vonszol egy fiú a filmraktárból. Ez már itt az előcsarnok. Örökké morgó ruhatárosnők. Most egy keskeny folyosó jön. Az egyik hangmérnök a hírrovat gépírónőjének kurizál. Itt a bemondószoba! Végre itthon vagyok!

Mitya Kulesov már elfoglalta helyét, a stúdió sarkában ül egy kisasztal mellett, minden oldalról bevilágítják a lámpák, ráirányulnak a kamerák. Átadja a szövegemet, és harsányan rám köszönt:

– Adj Isten! Előkapartak téged, te szegény? Mindig ugyanaz a nóta, mi?

– Jaj, ne is mondd.

Kényelmesebben elhelyezkedem a vékony lábú kisasztal mellett, lejjebb húzom a szoknyámat – nehogy, isten őrizz, kilátszszon a térdem –, a főnökség nagyon szigorúan veszi az ilyesmit! És még utoljára megigazítom a hajamat.

A fehér, ropogósra keményített inget viselő operatőr fején kényelmes fülhallgatós sapka, felém gördíti a kamerát.

– Tolja, meddig leszek a képben, csak derékig? Akkor kényelmesebben helyezkedem el...

Az operatőr tekintetével elhallgattat. Fülel. Olyan komikus az arcuk, amikor a fülhallgatón keresztül beszélnek hozzájuk. Mint az állapotos asszonyoknak, akik gyermekük mozgását figyelik. Rebbenés nélküli tekintet, összpontosított figyelem valami láthatatlan, teljesen szubjektív, belső hangra.

– Lena, a lányod telefonál, és kéri, mondjuk meg neked, megtalálta a kulcsodat, és rögtön ide hozza.

Ó, micsoda segítségem van már nekem!

Messze, fönt a pult mögötti, hosszú ablakban megjelenik a rendező.

Integetek, hogy kapcsoljanak a stúdióba.

– Már nem kell, már nem kell, mondd meg neki, légy szíves... Már minden rendben! – Csodálkozva kérdezem: Hol találta meg?

A rendező megnyom egy gombot a pulton, a stúdióba bekapcsolódik a külső vonal.

– Sztyopka hócipőjében, Lenocska!

Nincs ezen semmi nevetnivaló.

Igaz is, most már emlékszem. Ledobtam a kulcscsomót a székre, azután mintha valami csörrent volna. Ezek szerint a kulcs csörrent, amikor leesett.

– Még egy percre kérem a mikrofont! Vologya, légy olyan jó, ha a lányom még nem tette le a kagylót, mondd meg neki, elmehet a kirándulásra, megengedem neki!

– Figyelem!

A kamerán kigyúl a felvételt jelző lámpa, egy jóságos vörös szem, és kikapcsolódik minden nem ide tartozó gondolat, érzés.

Indul az adás.

– Jó estét kívánunk, kedves nézőink!

FORDÍTOTTA NIKODÉMUSZ ELLI

A TORNYOCSKÁS HÁZ

A gyerek nem jól látta az arcokat, valamennyi egyformának tetszett, és félelmet ébresztett benne. A vagon sarkába húzódott, anyja fejéhez: az asszony bolyhos sapkában, nyakig zárt télikabátban feküdt a csomagjaikon. A sötétben valaki megszólalt:

– Megfúlunk itt, akár a lélekvesztőben. Ez az asszony folyton maga alá csinál... Elvégre itt gyerekek is vannak...

A gyerek gyorsan elővette kötött kesztyűjét, és feltörölte a tócsát a vagon padlójáról.

– Mit makacskodol? – kérdezte egy férfi. – Édesanyád beteg. Kórházba viszik, ott meggyógyul. Itt a vonaton akár meg is halhat...

– Oda kell érkeznünk – mondta a gyerek konok kétségbeeséssel. – A nagypapa vár benünket.

De már tudta, hogy a következő állomáson föltétlenül kirakják őket.

Anyja valamit motyogott, elmosolyodott.

– Mit mondtál? – kérdezte a fiú.

De anyja nem válaszolt, elnézett mellette, és halkan dúdolt valami dallamfoszlányt.

– Micsoda szörnyű hang – sóhajtott föl valaki a sötétben.

– Egyáltalán nem szörnyű – fortyant föl a gyerek. – A maguk hangja, az szörnyű.

Lassan pirkadt. A tehervagon kis ablakai megkékültek, távírópóznák teteje tünedezett föl bennük ugrálva. A gyerek egész éjszaka nem aludt; most, mikor a beszélgetés abbamaradt, mind a két kezével megfogta anyja forró kezét, és behunyta a szemét. Abban a pillanatban elaludt, lágyan himbálózott ültében, háta neki-nekikoccant a vagon deszkafalának. Ébredni is éppoly hirtelen ébredt, idegen kéz érintette meg arcát.

A vonat állt. A vagon ajtaja nyitva volt, és a gyerek látta, hogy anyját négy férfi viszi hordágyon a vágányokon át. Leugrott a murvás pályatestre, és futva utánuk eredt.

A férfiak magasra emelve, a vállukon vitték a hordágyat, s édesanyja közömbösen ringott lépteik ütemére.

A hajnal hideg volt, de hó nem hullott, amint ez a sztyeppes vidéken szokásos, és a gyerek többször is megbotlott a földbe fagyott köveken.

A peronon emberek jártak-keltek, némelyek megfordultak, utánanéztek, és egy suhanc – tán öt esztendővel idősebb a fiúnál – kíváncsin tudakolta:

– Meghalt?

– Beteg – válaszolta a gyerek. – Az anyám.

A suhanc riadtan nézett rá, és eloldalgott.

A hordágyat bevitték az állomásépület ajtaján, és a gyerek is be akart menni a nyomában, de egy ápolónő – fehér köpenyére vetett pufajkában – vállon ragadta, és megkérdezte:

– Hová mész?

– A fia – mondta az egyik férfi, aztán megkérdezte: – Hol a holmid? Elmegy a vonat, oszt poggyász nélkül maradtok...

A gyerek visszaszaladt a vonathoz, de eltévesztette az irányt, és a városka főterére lyukadt ki, az állomás túlsó oldalán. Siet-

tében is meglátta a sort az autóbusz-megállónál, egy ódon, földszintes, tornyocskás házat meg egy gyapjúharisnyás, sárcipős öregasszonyt, aki halat árult.

Azután visszaszaladt, de a peront, a vágányokat üresen találta: a vonat már elment. Még jóformán megijedni sem ért rá, amikor meglátta a poggyászukat szépen sorba rakva a peronon. Minden megvolt, kivéve a lepénnyel, aszalt barackkal megtömött elemózsiásszatyrot.

– A te holmid ez? – kérdezte egy vasutasköpenyt viselő nő.

– Az enyim – válaszolta a gyerek.

– Mi van ebben a batyuban? – És lábával a mocskos, összelapított motyóra bökött.

– A mamám botosa – felelte a gyerek – meg két vattapaplan... meg egy barna ruhaszövet...

A vasutasnő nem ellenőrizte, fogta az egyik batyut meg az egyik bőröndöt, a gyerek felkapta a másik batyut meg a másik bőröndöt, és elindultak az állomásépület felé. Bevitték a holmit a fűtött váróterembe, ahol sok-sok ember ült falócákon meg a padlón.

– Az orvosi szobába kell mennem – mondta a gyerek. – A mamám megbetegedett.

– Én nem őrzöm itt a holmidat.

– Csak egy percig, megfizetem.

– Te szamár – szólt rá a nő morcosan. – Szolgálatban vagyok!

De a gyerek már kiszaladt a peronra. Nagy nehezen megtalálta az orvosi szoba bejáratát. A viaszosvászonnal bevont kanapén valaki feküdt, kinyújtózva, és a gyerek egy párszor nagyot nyelt, mielőtt közelebb merészkedett; egy kezet pillantott meg elkékült körmökkel. Csak akkor vette észre, hogy ismeretlen öregember fekszik a kanapén. Arca zsebkendővel volt letakarva, mellette két nő ült magába roskadva. Az egyik, a fiatalabbik, sírt, az idősebbik hallgatott.

A gyerek hátrahőkölt.

– Hol a mamám? – kérdezte körülnézve.

Az oldalajtón kilépett a pufajkás ápolónővér.

– Anyádat kórházba vitték.

– Melyik kórházba? — kérdezte a gyerek.

– Csak egy kórház van a városban. Ha felülsz az autóbuszra, odavisz.

A gyereknek eszébe jutott a tér, a sorbaállók, a tornyocskás ház, meg a gyapjúharisnyás öregasszony, aki halat árul. Megint kiszaladt az állomásépület túlsó oldalára, és meglátta mindezt. Beállt a sorba egy rövid bunda mögé, amelynek a pántján prémgombok voltak. De az autóbusz csak nem jött, a gyerek átszaladt a téren, szűk utcába jutott, ódon faházak közé, és csak akkor jutott eszébe, hogy nem tudja, merre van a kórház.

Az utca néptelen volt, csak a jégkéreggel bevont vízcsap körül játszadozott két kislány egy kutyával.

– Merre van a kórház? – kérdezte tőlük, de a kislányok csak ránéztek, felkacagtak, és beszaladtak az egyik házba, a kutya pedig a sarkába szegődött, vicsorgott, ugatott. A gyerek felkapott egy jégdarabot, és hozzávágta, a kutya felvonított. A kapun kilépett egy asszony, fején füles prémsapka, s vele a két kislány. A lányok az anyjuk háta mögül grimaszokat vágtak feléje. Az asszony valamit kiabált, a gyerek nem értette, hogy mit és miért.

– Merre van a kórház? – kérdezte halkan.

Az asszony abbahagyta az ordítást.

– Nem jó irányba mész – mondta. – Menj át a tér másik oldalára, és ülj föl az autóbuszra.

A gyerek sarkon fordult, visszament, újra meglátta a tornyocskás házat, a sort meg a halárus öregasszonyt.

Ezúttal egy katonaköpeny mögé állt be a sorba; a köpeny egyik ujja üres volt, úgy tűzték vissza. Az autóbusz megint

soká nem jött. Akkor megkérdezte a köpenytől, merre van a kórház.

– Messze van – felelte az. – Látod azt a gyárkéményt? A kéményen túl még egy jó kilométer. Autóbuszon kell odamenni.

De az autóbusz továbbra sem jött, és a gyerek elindult a gyárkémény felé. Mindjárt az utca elején utolérte és elhagyta az autóbusz.

Sokáig gyalogolt, és azalatt ráért hozzászokni a gondolathoz, hogy édesanyja kórházban van, ő pedig magára maradt az idegen városban. A legfontosabb most az, hogy eljusson a kéményig, és megtalálja a kórházat. Útközben még néhányszor utólérte és elhagyta az autóbusz. A kémény közelről óriási nagynak, rozsdásnak tetszett tégla-talapzatán. A gyerek kis ideig megállt, megpihent a tövében, gyapjúkesztyűs kezével megfogózott a drótban, amely a kémény tetejétől a földbe vezetett. Síkos volt, hideg. Azután továbbment, és egy járókelő megmutatta neki a kórházat. Fölment a lépcsőn, belépett a folyosóra, és egy fehér fityulás nőbe ütközött.

– Hová mész? – szólt rá a nő, és kiterjesztette a karját. – Hová mész így kabátban? Mit keresel itt?

A gyerek átbújt a karja alatt, benyitott az üveges ajtón, és azonnyomban meglátta az anyját. Ott feküdt a kórterem közepén az ágyon.

– Ott – mondta –, ott, ott...

– Mi az, hogy „ott" - kérdezte a nő. – Mire mondod, hogy „ott"?

De a gyerek csak állt, a kilincsbe fogózva, és ezt hajtogatta:

– Ott van, no, ott...

Édesanyja kopaszra volt nyírva, sárga arcában csak a szeme sötétlett, ahogy fiára tekintett. Eszméleténél volt.

– Kisfiam... – suttogta.

És a gyerek elsírta magát.

– Csitt, csitt – mondta a fityulás nő. – Add ide a kabátod, és menj oda anyádhoz.

– Kerestelek – mondta a gyerek sírva.

– Már jobban vagyok – mondta az édesanyja. – Hogy érzed magad?

– Jól – válaszolta a gyerek. – Hamar meggyógyulsz?

– Hamar – felelte az anyja. – Gyere, egyél kását. Nővérke, adjon neki kanalat.

– Nincs megengedve – ellenkezett a nővér.

– Fogd azt a kiskanalat – mondta az anyja –, és ülj ide a a hokkedlira.

– Nincs megengedve – ismételte a nővér. – Kénytelen leszek eltávolítani a fiúcskát.

– Egyél csak, egyél, fiam – mondta az édesanyja. – Ne félj.

– Kiakasztom a kabátodat a folyosóra – mondta a nővér mérgesen, és kiment a kórteremből.

– Táviratozni kell nagyapának – mondta a gyerek. – Pénzem van... A holmit a pályaudvaron hagytam. Az a fő, hogy meggyógyulj.

– Meggyógyulok – ígérte az anyja. – Hogy megsoványodtál...

– Majd ha odaérünk, meghízom – biztatta a gyerek. – Nemsokára véget ér a háború.

A nővér visszajött.

– Kisfiú, hagyd el a kórtermet. Kezdődik a vizit...

– Feladom a táviratot és jövök vissza – mondta a gyerek. – Mindjárt visszajövök hozzád.

– Hajolj le – kérte az anyja.

A gyerek lehajolt, és az édesanyja megcsókolta az arcát. Ajka forró volt, cserepes.

A gyerek kiment az utcára, és hamarosan jött az autóbusz; a megálló ott volt éppen szemközt a kórházzal.

„Minden rendben van – gondolta a gyerek. – Mennyivel jobb most, mint félórája, amikor csak mentem, és nem tudtam semmit."

Az autóbuszban meleg volt, a gyerek levette kötött kesztyűjét, és kigombolta a kabátja gallérját. Akkor meg fázni kezdett, újra begombolta a gallérját, a kezét pedig zsebébe dugta.

A téren kiszállt; a halárus néni most is ott állt a helyén, és a gyerek egyszer csak megérezte, hogy éhes. Vett egy barnára sült halat, és megszagolta, ismeretlen szaga volt; aztán átkelt a téren, a tornyocskás ház felé indult, mert ott volt a posta. Eközben igyekezett visszaemlékezni, hogyan ment oda halárus nénihez, mit mondott neki, és mennyit fizetett a halért.

Magához húzta, kinyitotta a posta súlyos ajtaját; benn rövid csigalépcső másik ajtóhoz vezetett. Az ajtón át fapulttal kettéosztott szobába lépett.

A postahivatal ablakait idegen hátak állták el; akármelyik ablakhoz próbált odalépni, mindenütt hátakba ütközött.

– Mit akarsz? – szólt rá egy férfi. – Mit lábatlankodol itt?

– Táviratot kell feladnom – válaszolta a gyerek, aztán eszébe jutott, hogy még soha életében nem adott fel táviratot, és hozzátette: – Írja meg nekem a táviratot, bácsi.

– Várj egy percig – mondta a férfi. – Ülj le, ne lábatlankodjál.

A gyerek leült egy székre, és lecsípett egy darabkát a halból. A barna bőre alatt nagyon fehér volt a húsa, és sótlan. A gyerek kinézett az ablakon, és elfogta a nyugtalanság: kinn már sötétedett.

– Néni kérem – szólított meg egy fejkendős asszonyt. – Írja meg nekem a táviratot.

– Ejnye, de türelmetlen vagy! – szólt rá a férfi. – No,

mi kell? Miféle táviratot akarsz küldeni? – És blankettát vett elő.

– Mama megbetegedett, kórházban fekszik – diktálta a gyerek. – Utazzál ide, nagypapa.

A férfi is, meg a kendős asszony is a gyerekre nézett.

– Jaj, mennyi szenvedés van ezen a világon – sóhajtotta az asszony. – Mennyit szenved a nép...

A gyerek kifizette a táviratot, kesztyűjébe dugta a nyugtát, és valamennyire megnyugodott. Kiment a térre, és futásnak eredt, mert éppen jött az autóbusz. A tér közepén eszébe jutott, hogy a halat benn felejtette a postahivatalban, de már nem akart visszafordulni, szaladt tovább.

Amíg szaladt, a sötétben itt-ott valami nedves és hideg csapódott az arcához, és mikor az autóbusz megállt a kórháznál, az út szélén már fehér sávok támadtak, és az utcai lámpások körül szállingózott a hó.

A gyerek gyorsan felszaladt a behavazott lépcsőfokokon, belépett az ismerős folyosóra, onnét a gyengén megvilágított kórterembe.

– Mama – mondta –, feladtam a táviratot nagypapának.

Honnét, honnét nem, elébetoppant a mérges ápolónővér, kezében injekciós fecskendő.

– Csitt! – förmedt rá. – Anyád alszik, nem látod?

Anyja az oldalán feküdt, szája félig nyitva, és a gyereknek egyszer csak úgy rémlett, hogy nem is lélegzik.

– Él? – kérdezte halkan.

– Él hát – válaszolta a nővér. – De aludnia kell... Hát veled meg mit csináljunk? Van hol aludnod?

– Majd itt ülök – mondta a gyerek.

– Az nincs megengedve – mondta a nővér. – Már megint kabátban jöttél be a kórterembe! – És megragadta a gallérjánál fogva.

A gyerek lahajolt, és kitépte magát a keze közül, de a nővér átvette az injekciós fecskendőt a jobb kezéből a bal kezébe, és újra, most már erősebben megragadta a gyerek kabátgallérját.

– Mindjárt rendőrt hívok! – mondta.

Akkor valaki kézen fogta a gyereket, és maga felé fordította.

A gyerek sárga foltos orvosi köpenyt látott, épp a szeme előtt egy bogárforma folt volt, kicsit balra, a csontgombok közelében pedig egy, amelyik hosszú nyakú teknősbékához hasonlított.

– Ez annak az asszonynak a fia, akit a vonatról hoztak be – magyarázta a nővér az orvosi köpenynek.

- Gyerünk no, gombold ki a kabátodat – mondta a köpeny, és a gyerek homlokára tette erős tenyerét; a bogár megmozdult, mászva elindult, a teknősbéka pedig a nyakát mozgatta.

A gyerek megpróbált kiszabadulni, de a nővér erősen fogta hátulról.

- Gyerünk, no – ismételte a köpeny, és a másik kezével megfogta a gyerek csuklóját. Ez a másik kéz puha volt, kurtára vágott körmökkel, ujjain pici, sötét szőrszálak, és érintésére a gyerek egy kicsit megnyugodott.

– Vetkőzzél le – mondta a köpeny.

– Itt maradhatok? – kérdezte a gyerek.

– Itt. Majd meggyógyítunk mind a kettőtöket, és aztán továbbutaztok.

– Hát én is beteg vagyok? – kérdezte a gyerek.

– Igen – válaszolta a köpeny türelmetlenül, mert a másik kórterembe hívták. – Tegye ide, erre az ágyra, nővér – mondta egy szabad ágyra mutatva a kórterem túlsó végében, azzal elment...

– Gyere – mondta a nővér, és kilépett a folyosóra.

Ablaktalan kamrácskába vezette a gyereket, és felkattantotta

a kapcsolót, de a kamrában változatlanul sötét volt, úgy látszik, kiégett a körte. Akkor a nővér gyertyát gyújtott, és a gyertya fényében a gyereket hogy, hogy nem, kirázta a hideg.

Levetkőzött, ruháját a földre dobta, a nővér morogva fölszedte, és zsákba gyömöszölte. Aztán a gyerek felhúzta a szürke, kórházi gatyát, és lefeküdt pihenni.

A nővér fölemelte, másik nadrágot húzott a gatya fölé, inget is adott rá, és a vállánál fogva betámogatta a kórterembe.

Alighogy az ágyra rogyott, a párnába fúrta a fejét, de a nővér újra felzavarta, és egy fél tabletta orvosságot adott neki.

– Nyeld le – mondta – Gyűjtsd össze a nyálad, és azzal nyeld le.

De a gyereknek kiszáradt a szája, a keserű tabletta szétolvadt a nyelvén.

– Kérek vizet – mondta. – És enni mikor adnak maguknál?

– Ahá, ezért jöttél ide – torkolta le a nővér mérgesen. – A vacsorának vége...

Bement a kórterem legbelső zugába, és egy pohár hideg teával meg néhány szeletke kétszersülttel tért vissza.

– Nesze... Anyád meghagyta...

A gyerek megitta a teát, megette a kétszersültet, azzal lefeküdt. Édesanyjától három ágy választotta el; hogy láthassa, föl kellett könyökölnie, másképp eltakarta egy hegyes orrú, hegyes állú öreg néni vagy vénember, nem tudta, melyik a kettő közül.

Anyja most hanyatt feküdt, mellén a takaró sűrűn emelkedett–süllyedt.

A gyerek rövid időre elaludt, nem álmodott semmit, s amikor fölébredt, változatlanul éjszaka volt, és az anyja változatlanul hanyatt feküdt. A gyerek felkönyökölt, majd felült, és egész testében vacogva, meztéláb a hideg padlón odament anyja ágyához; sokáig állt mellette, és várta, hogy megmoz-

duljon. És anyja végül megmozdult, felhúzta a térdét, és mélyen, nyugodtan felsóhajtott.

A gyerek visszament az ágyába, felnézett a mennyezet alá a sötétségbe, és elképzelte, milyen lesz, amikor hazamennek a városukba, és visszaemlékeznek minderre. A vénember a szomszéd ágyon forgolódni, nyögni kezdett, és hogy a nyögés ne zavarja álmodozásában, a gyerek a fejére húzta a takarót. Az éjszaka folyamán még többször fölkelt, odament édesanyjához, és megvárta, amíg megmoccan. Azután visszafeküdt, és hol elaludt, hol fölserkent. Amikor utoljára ébredt föl, a mennyezet már szürke volt, és az ablakon át látszott a havazás. A gyerek megörült, hogy véget ért az éjszaka. Felkönyökölt, átnézett anyjára, és újra csak megörült, mert édesanyja mozgolódott, sőt felült, és mondott valamit.

A gyerek rámosolygott, szerette volna elmondani neki a távirat-ügyet meg azt, hogy éjszaka félt, mikor az anyja mozdulatlanul feküdt.

De akkor a mellette fekvő öregember egyszer csak felkiáltott:

– Nővérke, ez az asszony haldoklik!

A gyerek felkelt ágyából, látta, hogy édesanyja hörög, nyaka félrebicsaklik, és feje mélyen a párnába fúródik.

Odajött a nővér, édesanyja álla alá nyúlt, aztán gyakorlott mozdulattal az arcára húzta a takarót. A takaró felcsúszott, és a gyerek egy pillanatra meglátta anyja sárga lábát, meztelen hasát.

Nézte az immár mozdulatlan halmocskát a takaró alatt, és furcsa közömbösség, furcsa nyugalom vett erőt rajta. „Ennyi az egész" – gondolta, és kiment a kórteremből a folyosóra.

A nővér utolérte.

– Feküdj le – szólt rá. – Beteg vagy.

– Hol a ruhám? – kérdezte a gyerek. – Azonnal tovább kell utaznom.

A nővér valamit mondott neki, de a gyerek nem hallotta, mit beszél.

A folyosón asszonyok álldogáltak, szatyrokkal, alighanem egyszerű látogatók; nem lehetett tudni, hogyan kerültek oda. Ránéztek a gyerekre, és egyikük megkérdezte:

– Mi történt?

És valaki ráfelelt:

– Ennek a kisfiúnak meghalt az anyja.

És egy másik valaki a szeméhez emelte zsebkendőjét.

A gyerek pedig ott ült a lócán, a folyosón, vacogva a hidegtől, és nem nézett a sok idegen emberre. Egyszer csak az jutott eszébe, hogy amikor majd hazaérkezik szülővárosába, édesanyja várni fogja a pályaudvaron.

Nem volt már kisgyerek, pontosan tudta, hogy az édesanyja meghalt, mégis ezt gondolta.

– Haza akarok menni – mondta az orvosnak.

– Ne bolondozzál – mondta az orvos. – Előbb gyógyulj meg, aztán hazamehetsz.

– Már meggyógyultam – válaszolta a gyerek. – Hol a ruhám?

Ekkor az utcáról behoztak valakit hordágyon. A hordágy mögött nagy darab férfi lépkedett, és hangosan sírt, orrát fújta.

Az orvos legyintett, és megindult befelé a hordágy után.

A nővér pedig így szólt a gyerekhez:

– Várj itt – azzal ő is elment.

Vagy húsz perccel később visszajött, és bevitte a gyereket a raktárba. Kivette a zsákból gyűrött ruháját, és a gyerek öltözni kezdett. Aztán a nővér egy másik zsákból elővette édesanyja télikabátját, bolyhos sapkáját, cipőjét, és mindezt batyuba kötötte. Sokáig írkált egy lila pecsétes papirosra, és megkérdezte a gyerektől, hogy hogy hívják, és hová utazik.

– A ruhájában eltemetjük – fűzte hozzá. – Írd alá, hogy átvetted a holmit, és számold át a pénzt.

A gyerek nem számolta meg a pénzt, aláírta amit kellett, aztán az ajtó felé indult. A nővér visszahívta, és a zsebébe dugta a lila pecsétes cédulát.

Éjjelen át sok hó hullott, a kémény most már nem téglatalapzaton állt, hanem óriási hóbuckán. A gyerek elment mellette, és eszébe jutott, ahogy tegnap megpihent a tövében, kezével a drótba kapaszkodva. Egy idő múlva észrevette, hogy a mély hóban tappog, a kijárt ösvényke mellett, és valószínűleg azért fárad el annyira. Háta, nyaka csuromvíz volt az izzadtságtól, jobb keze, amellyel a motyót szorította magához, egészen meggémberedett.

Kiért az állomás előtti térre; ilyen csendesen, fehéren, egészen ismeretlennek tetszett. A tornyocskás ház is más volt, sokkal alacsonyabb, másik sor állt az autóbusz-megállónál is, és az öregasszony már nem árult halat.

A gyerek bement a pályaudvarra, és a tömeg ide-oda lökdöste. Rengeteg volt az ember, és mindenki a pénztárhoz tülekedett; a gyerek csakhamar belátta, hogy semmiképp sem juthat oda a pénztárablakhoz. A sokaság egy bőrkabáthoz szorította, és mialatt együtt sodródtak, a gyerek hozzászokott a sárga kabáthoz; különben is mindig szerette a bőr szagát.

– Bácsi kérem – szólalt meg, amikor egy kicsit szabadabb helyre jutottak –, lyukasztassa ki a jegyemet.

A bácsi nem válaszolt, csak egy futó pillantást vetett a gyerekre, s eközben homlokát ráncolva dörzsölgette a könyökét, amelyet bevert valami kiálló sarokba.

– Megfizetem – tette hozzá a gyerek.

– Töröld ki a csipádat, te milliomos! – mondta a bácsi.

Azzal megint belévetette magát a sokaságba, a gyereknek pedig eszébe jutott, hogy a holmija a vasutaskabátba öltözött nőnél maradt, és elindult, hogy megkeresse.

Sokáig járkált a peronon, átfagyott, és bement melegedni a

váróterembe. Valamennyi lóca foglalt volt, leült hát az ablakpárkányra, és mindjárt megpillantotta a bőrkabátos bácsit. Hatalmas bőrönddel veszkölődött, rátérdelt, s úgy húzta meg a szíját; mellette a padon szakasztott ugyanolyan bőrkabátba öltözött asszony szunyókált, meg egy kicsi, kövér fiúcska, aki bámulatosan hasonlított a bőrkabátoshoz; a gyerek menten elnevezte magában „kicsi bácsi"-nak.

A bácsi nyilván megérezte, hogy nézik, és megfordult.

– Adok én neked! – mondta. – Mit akarsz már megint?

– Én is a vonatra várok – válaszolta a gyerek, és megmutatta a jegyét. A jeggyel együtt még egy pár cédulát húzott ki a zsebéből, és kettő közülük a földre esett.

Az egyiket a gyerek vette föl, a másikat a bácsi.

– Hát ez meg mi a kutyafüle? – kérdezte a bácsi rövidlátóan hunyorogva.

– Kórházi igazolás – válaszolta a gyerek.

A bácsi fölvette szemüvegét, elolvasta a cédulát, és azonnyomban nekibuzdult.

– Gyere velem – mondta, fölébresztette az alvó nőt, és letette melléje a gyerek motyóját, a gyereket pedig a vállánál fogva végigvitte a várótermen, be a folyosóra, ahol agy ajtó előtt rengeteg ember tolongott, de a bácsi megmutatta a kórházi igazolványt, és akkor beengedték őket. Benn a szobában is sokan voltak, és az asztal mögött ülő vasutas kiabálni kezdett, de a bácsi annak is megmutatta az írást, és akkor a vasutas abbahagyta a kiabálást.

– Hol a srác? – kérdezte, és a bácsi gyorsan előráncigálta a gyereket holmi idegenek háta mögül.

– Ti vagytok azok, akiket tegnap leszállítottak a vonatról? – kérdezte a vasutas.

– Igen, mi voltunk – válaszolta a gyerek.

– Menj be a megőrzőbe, vedd ki a poggyászodat. – És valamit írt egy cédulára.

– Földijeim – magyarázta a bácsi. – Elviszem, mint a fiamat.

– Rendben – mondta a vasutas, és valamit írt egy másik cédulára.

– Igen, csakhogy nekem családom is van – mondta a bácsi, amikor elolvasta a cédulát. – Feleségem, fiam. Ilyesformán két fiú lesz...

– Rendben – mondta a vasutas, és kijavította a számot a cédulán.

– Gyerünk, gyerünk, kisöreg – mondta a bácsi, és átölelte a gyerek vállát.

Kivezette a peronra, a megőrzőbe, és a gyerek megkapta a poggyászát: Két batyut, meg két bőröndöt.

Az egyik batyut és bőröndöt megfogta a bácsi, a másikat a gyerek, és így bementek együtt a váróterembe.

A bácsi ott leültette a gyereket a lócára, egy kicsit sugdolózott a bőrkabátos nővel, aztán elment.

Az asszony alacsony volt, kövér, göndör hajú. Térdén ringatta a „kis bácsit", a gallérjába nyúlt, megveregette a nyakát, és azt mondta neki:

– Látod, ez a gyerek nem fogadott szót az anyukájának, és az anyukája meghalt. Ha nem fogadsz nekem szót, én is meghalok.

– Hogy halt meg? – kérdezte a „kis bácsi".

– Behunyta a szemét, és kész – mondta a göndör hajú asszony.

– Mint Vaszja bácsi? – kérdezte a „kis bácsi".

– Nem, Vaszja bácsi a fronton esett el – válaszolta az asszony.

– Nem lehet őket föltámasztani? – kérdezte a „kis bácsi".

– Persze hogy nem, csacsikám – felelte a göndör asszony.

– De ha mégis lehetne – mondta a „kis bácsi" –, akkor én inkább Vaszja bácsit támasztanám föl, mint az ő anyukáját.

– Ó, te kis csacsi – kacagott fel a göndör hajú asszony, és megint megveregette a „kis bácsi" nyakát. – Ó, te kis csacsi, ó, te kis csacsi, ó, te kis csacsi!... – Aztán ránézett a gyerekre, félrehúzódott, a holmiját is odébbtolta, és megkérdezte: – Anyád kiütéses tífuszban halt meg?

– Nem – válaszolta a gyerek. Ott ült, és elképzelte, hogy hazamegy a szülővárosába, és ott találkozik az édesanyjával, akiről kitudódott, hogy ottmaradt a városban, és beállt a partizánok közé. Az evakuációba egy másik asszonnyal ment, és az a másik asszony halt meg a kórházban. Jólesett ezt elképzelnie, egész idő alatt csak erre gondolt, de minden alkalommal új meg új részletekkel színezte ki.

– Mit mosolyogsz? – szólt rá a göndör hajú asszony. – Meghalt az anyád, te meg mosolyogsz... nem szégyelled magad?

Nemsokára visszajött a bácsi, és vele együtt egy hadirokkant. A rokkant tengerészköpönyeget viselt és fekete fülessapkát. Az egyik ujja laposan, üresen fityegett a karja helyén, és féllábát kopogós faláb helyettesítette.

A bácsi valamit mondott neki mosolyogva, a rokkant is mondott valamit, aztán pedig hirtelen fügét mutatott neki, egyenesen az orra alá.

A bácsi hátrahőkölt, és megint magyarázott valamit, barátságosan csóválva fejét, és akkor a rokkant az arcába köpött.

A göndör hajú asszony felsikoltott, és odaszaladt a bácsihoz, a bácsi sietve letörölte arcát a tenyerével, és hogy, hogy nem, megint mosolygott. Akkor odalépett a patrul, és valamerre elvonszolta a rokkantat az egyetlen megmaradt karjánál fogva.

– Belém kötött a részeg disznó! – mondta a bácsi, és már nem mosolygott. – Megyek békésen, ő meg belém köt. Egy

ujjal se nyúltam hozzá, megyek a dolgom után, ő meg belém akaszkodik... – Mérges, dúlt volt az ábrázata, és rárivallt a gyerekre: – Mit ülsz itt, készülődjél! Kilyukasztattam a jegyeket...

A gyerek gyorsan felugrott a lócáról, és megfogta egyik kezével a batyut, a másikkal a bőröndöt.

A bácsi madzagot vett elő a zsebéből, összekötötte vele a két batyut, és a gyerek vállára akasztotta.

– A koffereket pedig vedd a kezedbe – utasította.

Megkezdődött a beszállás, és a gyerek nyomban elszakadt a bácsitól; hátrataszigálták az iszonyú tömeg legvégére, ahonnét csak a zöld vagonok tetejét láthatta. Megpróbált előbbre furakodni, sikerült is, már kezdte látni az ablakokat, az arcokat is az ablakokban, és végül a bácsi arcát is megpillantotta. Akkor aztán minden erejét megfeszítve furakodott előre, és érezte, hogy a batyukat összekötő madzag elszakadt. Az elülső batyut sikerült elkapnia a fogával, a hátul csüngő leesett, érezte, hogy rálép a lábával. De akkor hátulról nagy erővel meglódították, és egyszer csak ott volt a vagonnál.

A bácsi meglátta őt fentről, eltűnt az ablakból, és megjelent a felhágónál.

– Ide gyere, öcskös! – kurjantotta, kinyújtotta a kezét, és kivette a gyerek foga közül a batyut, a másik kezével pedig felrántotta a gyereket a koffereivel együtt a kocsi lépcsőjére. – Úgy ni, most minden rendben van – mondta azután, és végigvezette a gyereket a vasúti kocsi zsúfolt folyosóján.

– Most pedig usgyi, a felsőágyra – mondta, és felültette a gyereket. – Tedd a motyódat a fejed alá, és aludjál szépen.

A göndör hajú asszony lent ült az egyik padon, a „kis bácsi" a másikon, a bácsi maga állt, és azt mondogatta a poggyászukkal felszálló utasoknak:

– Menjenek csak előre, elöl minden üres... Tessék előremenni, itt három család utazik, minden foglalt...

Aztán megzökkent a vagon, és a gyerek ebből tudta, hogy elindultak.

Meglátta a hólepte peront, a palánkot, és a palánkon túl a teret, a sorbaállókat, látta a halárus öregasszonyt is: botosban haladt éppen át a téren, kezében fonott szatyor. A tér sarkán ott volt a tornyocskás ház is, benne a csigalépcső. És ha az ember balra elindul, eljut a gyárkéményig, azon túl pedig a kórházba.

És akkor egyszer csak valami belédöfött, a szíve elszorult, és a gyerek megdöbbent, mert még soha így el nem szorult a szíve.

Az ablakon át most már behavazott földek látszottak, mindenfelé egyformák, meg egyforma távírópóznák, amelyek – úgy rémlett – a vezetéknél fogva húzzák el egymást az ablak előtt; és amíg a gyerek a vezetéket nézte, a sajgás is alábbhagyott. Ott feküdt, gombóccá húzódva, mert a lábánál ott voltak a bácsi nagy bőröndjei, és igyekezett nem lenézni, ahol edény csörömpölt, valaki járkált, és fejek bukkantak föl. Itt fenn a polcon egyedül volt, a polc ringatta, és vitte hazafelé.

Elaludt, álmodott is valamit, de amikor fölébredt, és kinézett a hideg ablakon, elfelejtette, hogy mit álmodott, és eszébe jutott, hogy a mama meghalt.

Valami összeszorította a torkát, és fájdalom támadt elöl, a két szemöldöke fölött; felsírt, és azután egyre hangosabban, egyre sűrűbban tört fel belőle a sírás, maga sem értette, mért nem bírja abbahagyni, miért hüppög és hüppög újra meg újra.

Arca mellett, a felsőágy széle fölött egy fej jelent meg, és a gyerek megismerte a tegnapi bácsit.

– Mi lelt? – mondta a bácsi. – Nem szabad sírni, hisz te már nagyfiú vagy...

A bácsi eltűnt, és csakhamar egy darab süteménnyel jött vissza. A teteje savanykás szilvalekvárral volt megkenve, és a lekváron vékony, ropogós tészta-kolbászkák feküdtek.

A gyerek előbb leharapdálta a tészta-kolbászokat, és elszopogatta, mint a savanyúcukrot, aztán lenyalta a lekvárt, végül megette az alját is.

„Kedves bácsi" – állapította meg magában, és lenézett. Reggel volt. A „kis bácsi", hatalmas, piros vánkoson aludt, a göndör hajú asszony, meg a bácsi pedig suttogva tárgyaltak valamiről.

A gyerek lemászott a felsőágyról, a göndör asszony rásandított, a bácsi pedig azt mondta:

– Eredj, fogjál sort a mosdónál.

A gyerek végigment a keskeny folyosón, bele-beleütközött a polcokba meg a bőröndök sarkába, aztán beállt a sorba egy öregember mögé. Az öregembernek igen-igen rongyos kabátja volt, de szép, vastag üvegű csíptetője, és az alsóajka alatt takaros, kis ősz kecskeszakálla.

Elöl botrány kerekedett, egy nő soron kívül akart befurakodni a mosdóba.

– Hasmenésem van! – rikácsolta.

– Fütyülök a hasmenésére – mondta rá egy férfihang. – Magam is reggel hét óra óta strázsálok itt.

– Micsoda modor! – jegyezte meg a cvikkeres öregúr, és féloldalasan mosolygott, szája alatt a kis szakállcsomó balra csúszott. – Hát igen, a harmadik háborús esztendő modora! – Tekintete ráesett a gyerekre, és alighanem unalmában megkérdezte: – Anyáddal utazol?

– Nem – válaszolta a gyerek. – Az anyám partizán. – Maga is megdöbbent, ahogy kiszaladt a száján, és menten megbánta, de már késő volt.

– Ne mondd – álmélkodott az öregember. – Hát te kivel vagy?

– Én? Csak úgy – felelte a gyerek, és érezte, hogy a szíve örvendezve feldobog. – A bácsikámmal vagyok – tette hozzá, és egyszercsak észrevette, hogy a bácsi göndör hajú felesége jön végig a folyosón.

Elpirult, és gyorsan elfordult az öregtől, aki éppen újabb kérdést akart hozzá intézni.

– Ki után következel? – kérdezte a göndör asszony. – Látom. És utánad ki következik?

A gyerek mögött kövér nő állt, helyesebben, egy nő, aki valaha kövér volt, de most úgy lötyögött a bőre, mint az üres zsák.

– Ez mégis túlzás – háborgott. – Ez a gyerek a fél vagont maga elé ereszti.

– Ne izguljon – válaszolt a göndör hajú asszony. – A gyerek elmegy, én állok a helyébe.

A kövér nő azonban dühöngött, amiért nem engedték be soron kívül. Kezével elzárta a folyosót, és kijelentette:

– Szép kis csere. A gyerek öt percig maradna benn, maga meg két óra hosszat...

– Nem szégyelli magát? – szólt rá a cvikkeres öreg. – Háború van, az emberek életüket áldozzák... Ennek a fiúnak az anyja például egy partizánosztagban harcol.

– Kinek az anyja? – kérdezte a göndör hajú asszony. – Ennek? Mit hazudozol? – förmedt rá a gyerekre. – Hiszen az anyád tegnapelőtt halt meg a kórházban!

A gyereket elöntötte a forróság, erősen zúgott a füle.

– Röstelli a bánatát – mondta a kövér nő.

A gyerek gyorsan visszament, és felmászott a felsőágyra. Megint összeszorult a torka, és fájt a homloka a szemöldöke fölött, és hogy ne kezdjen újra sírni, erősen összeszorította a

szemét meg a fogát. Sokáig feküdt úgy, a polc nyikorgott, lenn meg zakatolt, és a feje fölött valami kattogott. Aztán egyszer csak minden elhallgatott, a gyerek kinyitotta a szemét, és az ablakon át állomás peronját látta, ahol sokan szaladtak. A bácsi nem volt a fülkében, a göndör hajú asszony pedig kanállal etette a „kis bácsit", kondenzált tejet adott neki. A gyerek elképzelte, hogy ezt az édes, sűrű kondenztejet csak enné, enné a végtelenségig, egész nap tudná enni, ha nem venné tele a kanalat, csak bemártogatná és lenyalogatná.

A göndör hajú asszony felnézett rá, és a gyerek hirtelen megijedt: most, hogy a bácsi nincs itt, hátha kirakja őt az állomáson, és megint egyedül marad.

– Van pénzed? – kérdezte az asszony.

– Van – felelte a gyerek készségesen, a zsebébe nyúlt, és előszedte a pénzét.

A göndör asszony átvette, megszámolta, majd így szólt:

– Mit képzelnek az emberek, amikor ilyen hosszú útra indulnak? Mit képzelt az anyád?... Hisz ez még neked egymagadnak sem elég.

– Volt még egy szatyrunk aszalt barackkal meg lepénnyel – mondta a gyerek –, de elveszett. Meg aztán van egy ruhaszövetem – toldotta meg a szót. – Azt el lehet adni.

Ki akarta bontani a piszkos, összelapított motyót, de anyja összevarrta erős, durva szállal, és a gyerek fölsebezte az ujját. Megnézte a karcolást, a belőle kiserkenő, duzzadó vércseppet, és elpityeredett.

– Mi bajod? – kérdezte a göndör asszony.

– Megvágtam az ujjam – válaszolta a gyerek.

– És ezért bőgsz? – mondta az asszony. – Nem szégyelled magad, nagy marha létedre!

– Nem bőgök – válaszolta a gyerek. – Majd ha a bácsi visszajön, elmondom neki, hogy maga hogy beszél velem.

A göndör hajú asszony elnevette magát, és azt felelte:

– Inkább gombold be a sliccedet, te hős ...

Abban a pillanatban a vonat nagy rántással elindult, és a göndör asszony jajveszékelni kezdett:

– Jaj, lemaradt, lemaradt!

A „kis bácsi" sírva fakadt. A gyerek megsajnálta a „kis bácsit", és vigasztalta:

– Ne sírj, öcsi, a papa repülőgépre ül, és utoléri a vonatot...

De az asszony ráripakodott:

– Fogd be a szád, te hülye... Kellettél nekünk, mint hátunkra a púp! – És a kezét tördelte.

Ekkor azonban felbukkant a bácsi, tele szatyrot szorított a melléhez; a göndör hajú asszony szidalmakat zúdított a fejére, a bácsi pedig szótlanul rakosgatta ki a szatyorból a magával hozott elemózsiát: kenyeret, párolgó, főtt krumplit, uborkát meg egy nagy, zsíros heringet.

A gyerek a falnak fordult, és becsukta a szemét, de azért nem tudta elfelejteni a zsíros heringet, a krumplit meg az uborkát. Külön-külön enné mindegyiket, hogy tovább tartson. Előbb az uborkát harapdálná apró falatokban, aztán a heringet kenyérrel, utoljára hagyná a krumplit. Még az ajka is mozdult, mintha rágna; arccal az ingerlő szagok felé fordult, és egyszer csak mit lát közvetlenül maga előtt: egy nagy, meleg, főtt krumplit, fél uborkát, meg a kenyér gyürkéjét, egy kis ráadás puha belével.

– Nesze fiam, egyél – mondta a bácsi. – Itt az ebéded...

A gyerek hajastul falta be a krumplit; a héja alatt sárga és puha volt, mint a vaj. Az uborkát előbb körülrágta, a közepét utoljára hagyta. Aztán óvatosan lekukucskált, nem látja-e valaki, és a zsíros újságpapír-darabkával, amin a bácsi föladta neki az élelmet, gondosan megdörzsölte a gyürkét meg a kenyér-

belet. Ettől olyan lett, mintha heringgel enné a kenyeret; lassan, apró falatokban nyelte.

Étkezés után fölmelegedett, jókedve támadt, és szeretett volna valamivel kedveskedni a bácsinak.

A fogával feltépte az erős madzagot, amivel a batyu össze volt varrva, előszedte a naftalinszagú, barna szövetet, és leszólt:

– Tessék, bácsi, varrasson magának öltönyt belőle.

A bácsi meglepetten húzta föl a szemöldökét, de a göndör hajú asszony villámgyorsan felpattant, és kinyújtotta a kezét.

– Nem magának adom, hanem a bácsinak! – jelentette ki a gyerek, azzal odaadta a bácsinak a szövetet.

A polchoz odajött a cvikkeres öreg; most nem a rongyos kabát volt rajta, hanem kurta, női pulóver.

– Ilyen tragikus időkben nehéz felnőtt embernek lenni... – mondta. – Általában nehéz embernek lenni...

A „kis bácsi" fölnézett az öregre, és sírva fakadt, a göndör hajú asszony pedig rászólt:

– Menjen arrább, bácsika, megijesztette a gyereket.

De az öreg csak állt, himbálózva, és sűrűn pillogott vörös szélű szemhéjával, és akkor a bácsi felugrott, megragadta a pulóvere nyakánál fogva, és kilódította a folyosóra.

A gyerek elnevette magát, mert az öreg olyan komikusan kalimpált a karjával, és a csíptetője leesett az orráról, és zsinóron csüngött le. „Jó ember a bácsi – gondolta. – Elkergette az öreget."

A vonat robogott és robogott, a polc nyikorgott, lenn zakatolt, fenn kattogott; a gyerek az ablakon át nemsokára kiégett, fekete házakat pillantott meg a hóban. Azután tankot, leeresztett ágyúcsővel. Aztán teherautót, kerékkel fölfelé. Aztán még egy tankot, és még egy teherautót...

A vonat nagyon gyorsan haladt, és mindez repült hátrafelé,

a gyerek semmit sem tudott alaposan szemügyre venni. Azután megint odajött valaki, és megállt a polc mellett; és a gyerek megijedt, mert megismerte az üresen fityegő kabátujjú rokkantat.

Katonát vezetett karon fogva, aki rangjelzés nélküli köpenyt viselt, füles sapkát, és vállán átvetett szíjon tangóharmónikát hozott. Arca csupa sötétzöld folt volt, és a szemét fekete szemüveg takarta el.

A bácsi is megijedt tőle; a gyerek látta, hogy majd a torkán akad a hering farka; a vége kiállt a szájából, a bácsi fuldokolva köhögött, a rokkant meg a katona pedig csak állt szótlanul, és nézte.

A bácsi végre a szájába nyúlt, kivette a heringfarkot, és „Jó napot"-tal köszöntötte a rokkantat, mintha az sose mutatott volna neki fügét, és sose köpött volna az arcába.

– Jó napot kívánok – mondta udvariasan a rokkant. – Mintha már láttuk volna egymást valahol.

– Hogyne, hogyne – buzgólkodott a bácsi. – Talán rá akar gyújtani? Foglaljon helyet!

– Köszönjük – felelte a rokkant. – Mindenünk van, ami kell. – Azzal alumíniumkulacsot meg újságpapírba tekert csomagot rakott ki az asztalkára.

A bácsi a göndör hajú asszonyhoz fordult:

– Kiszonyka, menj ki egy kicsit sétálni a gyerekkel, amíg ezek a jó emberek megebédelnek.

A göndör asszony mérgesen sandított a bácsira, aztán karjára vette a „kis bácsit", és kiment vele a folyosóra; a bácsi pedig sietve turkált a kosarában, és két nikkelezett bádogpoharat tett ki az asztalra.

A rokkant lecsavarta a kulacs fejét, és töltött a poharakba; a katona pedig tapogatózni kezdett az asztalon, hol a kula-

csot érintette, hol a csomagot, s végül feldöntötte az egyik pohárkát.

– Ejnye – jegyezte meg a rokkant –, pedig ez tiszta spiritusz! – Újra teletöltötte a pohárkát, és a katona kezébe adta.

A bácsi gyorsan rongyot szedett elő, és törölgetni kezdte az asztalt.

– Mire való ez? – zsörtölődött a rokkant.

– Ugyan, ugyan – békítette a bácsi. – Csak nem akarja, hogy a vak elvtárs belékönyököljön?

A rokkant meg a katona ittak, krákogtak, és a rokkant a félkezével bontogatni kezdte a csomagot. A csomagban szakasztott olyan sütemény volt, amilyent a gyerek reggel evett, de nem kis darab, hanem cipónyi, a gyereknek egész napra elég lett volna, tán még kettőre is.

– Pocsék ez a pirog – mondta a rokkant. – Pedig szabadpiaci áron adták...

Nehéz, aranyozott cigarettatárcát halászott elő a zsebéből, kinyitotta. A tárca meg volt tömve savanyúkáposztával. A rokkant vett belőle egy csipetnyit, aztán megfogta a vak katona kezét, és beledugta a tárcába. Ittak, utána jóformán lélegzetet se vettek, újra töltöttek, és megint ittak.

A vonat ezalatt hídon robogott át, és a rokkant így szólt a katonához:

– Itt a Volga!

Megint ittak, a katona arca kipirosodott, a rokkanté meg épp ellenkezőleg, elsápadt. Fejük az asztalka fölött bólogatott, a gyerek kilátott fölöttük az ablakon: a szemhatárig behavazott tankok, autók meg érthetetlen, alaktalan kupacok sorakoztak.

– Temető – mondta a rokkant. – Rozsdatemető.

Megint ittak, aztán azt mondta a rokkant:

– Játsszál valamit... egy katonanótát!

A katona ujjai gyakran elakadtak, a dallamot a közepén abbahagyta, elölről kezdte.

A fülke ajtajában csakhamar sokaság verődött össze. A kövér nő megszólalt:

– Nem tudnád eljátszani a „Búzavirág, kék búzavirág"-ot?

De a katona örökké csak egy és ugyanazt a dalt nyaggatta, közepén abbahagyta, és újra elölről kezdte.

Fejét az ablak felé fordította, szemüvege kifelé tekintett a behavazott rozsdatemetőre; varjak szállongtak fölötte, nagyon feketék voltak a fehér hóhoz képest.

Köpenye könyökére szilvalekvár ragadt a tésztáról; a rokkant fogta a tésztát, tántorogva felállt, és felszólt a gyereknek:

– Nesze, edd meg, kisöreg.

A gyerek borostás arcot látott maga előtt, a sárga fogakon át forró, fanyar, bűzös lehelet csapta meg az orrát, és elhúzódott, minél messzebb az arctól, a leghátsó zugolyba.

– Ha a gyereknek nem kell – mondta a cvikkeres öreg –, én szívesen megeszem.

– Nem – mondta a rokkant. – Csak egye meg a srác. – Azzal letette a pirogot a gyerek mellé.

A vonat lassabban zakatolt, sziszegett, megrándult, és megállt egy kiégett épület előtt.

– Megérkeztél – mondta a rokkant a katonának, a katona felállt, és ketten együtt megindultak kifelé a folyosón.

– Eltakarodtak? – szólt be a göndör hajú asszony, és benézett a fülkébe – Részeges disznók!

– Halkabban – mondta a bácsi. – Az egyik még visszajöhet...

A vonat újra elindult, ezúttal zökkenés nélkül, és ahogy fokozatosan felgyorsított, az ablak előtt behavazott romok siklottak el, meg havas út, amelyen emberek bandukoltak a romok közt.

A vonat már teljes sebességgel robogott, amikor a rokkant visszajött, leült félig telt pohara elé, és fejét kezébe támasztotta.

Sokáig ült így, és hallgatott, a bácsi is ült a pad legszélén, és hallgatott, a göndör hajú asszony egyszer-egyszer benézett a fülkébe, aztán újra elment.

Végre megszólalt a bácsi rendkívül halkan és udvariasan:

– Nem akarna talán egy kicsit aludni? Ne kísérjem át a helyére?

De a rokkant csak ült tovább, és bóklászott a pohara fölött.

Akkor a bácsi odalépett hozzá, óvatosan megérintette a vállát; és a rokkant megszólalt halk, fáradt hangon, föl sem emelve a fejét:

– Kotródj innét, te hátországbeli rohadék...

Erre megjelent a göndör asszony, és ráförmedt:

– Nincs joga így beszélni! Tudok egy esetet: egy rokkant sértegetett valakit, a valakiről kisült, hogy a belügyminisztériumban dolgozik, és a rokkantat hűvösre tették.

– Adja át a helyet, polgártárs – szólt a bácsi most már szigorúbban. – Itt a feleségem ül meg a kisfiam.

A rokkant lassan feltápászkodott, ránézett a bácsira, és hirtelen megragadta, ujjai közé szorította a bácsi orrát.

– Add vissza a srácnak a cuccot! – förmedt rá. – Add vissza, amit elvettél tőle...

A bácsi orra előbb megzöldült, aztán kifehéredett, aztán vékony piros sugár folyt a félig katonás, félig civil zubbonyára, végig az egész zubbonyán, le a csizmanadrágjára meg a csizmájára.

A göndör asszony nagyot sikoltott, a „kis bácsi" sírva fakadt, a gyerek – pedig ő is megijedt – rákiáltott a rokkantra:

– Eressze el a bácsit, ne bántsa!

Ezalatt a göndör asszony a bőrönd fölé hajolt, és a ruhaszövetet egyenesen a gyerek arcába dobta; a kalauz meg a kövér

nő szétválasztották a rokkantat meg a bácsit, és a bácsi azonnal elszaladt.

A rokkant kimerülten nekitámaszkodott a felsőágynak, megnyalta a szája szélét, és azt kérdezte a kalauztól:

– Nyitva van a budi, apafej? Felfordult a gyomrom...

– Kellett ez neked – mondta fejcsóválva a bajszos kalauz, azzal elvezette a rokkantat, vállánál fogva támogatva.

Akkor visszajött a bácsi, és összeszedte a poggyászukat. Odaszólt a göndör asszonynak:

– Szedelőzködjél, találtam helyet a harmadik vagonban.

– Várjon, bácsi! – szólt utána a gyerek.

De a bácsi már feléje se nézett: nagyon sietett.

A gyereknek a torkát megint fojtogatni kezdte az a valami, de most nem szorította össze a szemét meg a fogát, hogy elfojtsa a sírást, mert most sírni akart; könnyek peregtek végig arcán, állán, és a keze meg a szvettere gallérja, minden vizes lett a könnyektől.

– Igazából a nagybátyja? – érdeklődött a kövér nő.

– Nem tudom – válaszolta a cvikkeres öregember. – Együtt szálltak föl a vonatra.

A rokkant visszajött; arca, nyaka, haja vizes volt, és még most is prüszkölt, mintha a vízcsap alatt állna.

– Polgártársak – kezdte –, apák és anyák, ezt a srácot haza kell vinni. Éntőlem fél a srác, polgártársak... – A fogával kibontotta a karórája szíját, és letette az órát a kisaszatalra. – Elviszed az óráért, kalauz komám? Pénzem nincs, elittam, apuskám... – Előrángatta zsebéből a cigarettatárcát, kirázta belőle a padlóra a maradék káposztát, és a tárcát is kitette az asztalra az óra mellé. – Ez is érték, egy egész litert kínáltak érte... – Rendre előkotorta a zsebéből öngyújtóját, bicskáját, zseblámpáját, egyet gondolt, aztán kigombolta tengerész-

köpönyegét, és nekiállt, hogy lecsavarja nyakáról meleg, bolyhos gyapjúsálját.

– Tiszta gyapjú – mondta.

– Ugyan, mi jut eszedbe – mondta a kalauz, és az asztalon fekvő holmit visszatolta a rokkantnak. – Ne vedd le a sáladat... Elvisszük a gyereket, mit képzelsz...

A kövér nő fölvette az asztalról a tárcát:

– Úgyis elissza! Jobb lenne, ha ennivalót cserélnénk érte a gyereknek, mindjárt a csomópontra érünk.

A rokkant ránézett, megtántorodott, aztán egyetlen karjával hirtelen átnyalábolta a nő derekát, és cuppanós csókot nyomott a petyhüdt arcára.

– Akár a pálinkáshordó! – mondta a kövér nő, és ellökte a rokkantat, de nem haragudott, ellenkezőleg, mosolygott, és kacéran megigazgatta a haját.

A rokkant megtörölte a szemét a köpönyege ujjával, megfordult, és a szemével a gyerek felé vágott.

– Föl a fejjel, gyerek! – mondta. – Bátorság! – Azzal elment.

A gyerek még látta a folyosón távolodó görnyedt hátát, kurtára nyírt haját a tarkóján és nagy, vaskos kezét, amellyel fülére húzta, megigazgatta tengerész-fülessapkáját.

A vagonban sötét lett, és a kalauz meggyújtotta a gyertyát a mennyezeti lámpában.

A gyerek a kibelezett motyójára tette a fejét, úgy feküdt, és nézte, ahogy ég a gyertya. A kövér nő fehér zsírral megkent karéj kenyeret adott neki meg egy pohár cukros forróvizet, és a gyerek csak feküdt és nem gondolt semmire.

A léptek, hangok lassacskán elcsitultak, nem hallatszott egyéb, csak a vonat megszokott kattogása meg a polc nyikorgása. A gyerek leeresztette a szempilláit, és élénk rózsaszínű karikákat látott maga előtt.

Fölismerte, hogy ez a gyertya, oldalt fordult, és a karikák

megfeketültek. Azután eszébe jutott, hogy már nincsenek ott a bácsi bőröndjei, kinyújtotta a lábát, és már-már elnyomta az álom, amikor valami neszre ébredt. A cvikkeres öreg járkált a fülkében. Lábujjhegyen lépkedett, karját begörbítve, és az alvók arcát fürkészte. Aztán nagyon lassan, mint a vak, előrenyújtotta a karját, és az ablakhoz lépett.

Az öreg idegesen forgatta fejét, hol jobbra, hol balra, s ajka mozgott. A gyerek mozdulatlanul feküdt, látta a kövér nő alvó arcának egy részét, nyitott száját, látta az ablakban visszaverődő gyertyalángot és az öreg kezét, amely a lángocska felé nyúlt. Egyre jobban kinyúltak az ujjai, és a lángocska most hol az öreg haja közt tűnt fel, hol a kecskeszakállában. Az öreg keze egyszer csak hozzáért a fogason lógó kenyereshálóhoz, de tüstént visszarántotta, mintha a kenyér izzóan forró volna.

A kövér nő furcsán cuppantott, mintha csókot adna, és kivette kezét a feje alól. Szempillája megrebbent.

Mire a gyerek felkapta a fejét, a cvikkeres öreg eltűnt a fülkéből.

A gyerek még egy ideig nyitott szemmel feküdt, és a szíve lassabban, nyugodtabban kezdett dobogni. Akkor becsukta a szemét, és már a falnak akart fordulni, de ahelyett mégis újra kinyitotta az egyik szemét.

Az öregember ott állt közvetlenül a polcnál. Gyér, ősz hajszálai közt kilátszott piszkos, fehér fejbőre.

Levette a női pulóvert, most gyűrött selyeming volt rajta, kirojtosodott mandzsettáját gomb helyett drót fogta össze.

Görnyedten osont: így osonnak filmen a felderítők, és ez roppantul nevetségesnek tetszett, de a gyerek nem nevetett, hanem megijedt, mint reggel, amikor fölébredt, és eszébe jutott, hogy édesanyja meghalt.

Az öregember ujjai végigtapogatták a barna kenyérhajat, lecsípett belőle egy darabkát a szürke belével együtt; abban a

pillanatban hátranézett, és tekintete találkozott a gyerekével. A vonat meg csak robogott a sötétben, az alig látható havas derengésen át; úgy rémlett, odakinn megszűnt minden élet, csak nagy ritkán suhantak el az ablak előtt homályos, alig látható tárgyak.

A kövér nő megint aludt, szája nyitva állt, szájüregé mélyén fémfog villogott.

Az öreg óvatosan kiegyenesedett, fejét rázta, és a kenyeret a tenyeréből a nadrágja hátsó zsebébe tette.

Egész idő alatt merően nézett a gyerekre, és a gyerek felkönyökölt, letört egy csücsköt a pirogból, amit a rokkant otthagyott, és odanyújtotta az öregnek. Az öreg elvette, és azonnyomban bekapta. A gyerek újra letört egy darabkát a tésztából, alul, ahol nem volt rajta lekvár, és az öreg azt is éppolyan gyorsan elvette és lenyelte. A gyerek így apránkint odaadta az öregnek a pirog egész alsó részét; a felsőt, a lekvárral meg a ropogós tészta-kolbászkákkal, megtartotta magának.

A kalauz bejött, és az elsötétítés miatt fekete rongyot tekert a lámpás köré; a mennyezeten most már csak ködös fényfolt táncolt összeszűkülve-kiterjedve. Az öreg ott állt, homlokát ráncolva, mint aki emlékezni próbál, azután végigment a vagonon, a felsőágyon horkoló, ülve vagy félig fekve alvó emberek között, egészen a kocsi peronjáig, ahol szintén utasok aludtak batyuikon heverve.

– Hát ennek már sose lesz vége? – mondta halkan az öreg, és megindult visszafelé.

Megállt a gyerek mellett, és elnézte, ahogy alszik.

A gyerek pedig aludt, a kibontott motyón fekve, arcát egy női botoson nyugtatva. Szvettere ujját föltekerte, magas szárú cipőjét kifűzte.

Álmában látta a tornyocskás házat, a bácsit, a halárus öregasszonyt, az erős, vaskos ujjú rokkantat és még sokféle arcot

meg tárgyat, amelyet már álmában menten el is felejtett. És hajnal felé, mikor a csonkig égett gyertya kialudt, és az öregember betakarta a lábát meleg női pulóverével, hajnal felé meglátta az édesanyját, megkönnyebbülten föllélegzett, és álmában elmosolyodott.

Kora reggel valaki kinyitotta a vagon ajtaját, a hideg levegő fölébresztette a gyereket, de még egy ideig mozdulatlanul feküdt és mosolygott...

FORDÍTOTTA SZŐLLŐSY KLÁRA

AKSZJONOV, VASZILIJ PAVLOVICS

1932-ben született, Kazányban. A leningrádi orvosi egyetem elvégzése után a leningrádi kereskedelmi kikötő orvosa lett, majd az Onyega tó partján fekvő Voznyeszenszkoje község kórházában dolgozott. (Környezetét, tapasztalatait életének ebből a korszakából később *Kollégák* című regényében foglalta össze.) „Az orvos hagyományos alakja az orosz irodalomnak" – mondja egy nyilatkozatában. Már egyetemista korában foglalkozott irodalmi kísérletekkel, tagja volt az egyik nagy leningrádi ifjúsági ház alkotókörének. 1959-ben publikálta első három novelláját a *Junoszty* című folyóiratban, legtöbb írását azóta is itt közli. Jóformán valamennyi kisregénye – a nálunk könyvben, színpadról, filmről egyaránt jólismert *Kollégák* (1960, magyarul 1962), valamint a *Csillagos jegy* (1961), a *Marokkói narancsok* (1963), az *Ideje végre, barátom* (1964) – nemcsak nagy sikert hozott, hanem heves irodalmi vitát is eredményezett. Mindegyik a szovjet fiatalok mai életével foglalkozik, szerzőjük, aki magát a „1932-es nemzedék" szószólójának vallja, maga mondja: „A fiatal szovjet emberek jellemfejlődése érdekel." Akszjonov novellairói művészetét a magyar közönség is jól ismeri. A Kilátó első kötetében *Apu, olvasd össze* című elbeszélésével szerepelt. Itt közölt írása *Pobeda* címmel a *Junoszty* című moszkvai folyóirat 1965-ös évfolyamában jelent meg.

BOGOMOLOV, VLAGYIMIR OSZIPOVICS

1924-ben született, a moszkvai terület Kirillovka községében. Gyermekkorát és ifjúságát Moszkvában töltötte, tősgyökeres moszkvai. Részt vett a Nagy Honvédő Háborúban, a felderítőknél szolgált, s az ott megismert életanyagból formálta meg a nevét világszerte ismertté tevő első kisregényét, az 1957-ben kiadott *Iván*-t, amely magyarul könyvalakban *Titkos küldetés* címmel jelent meg (1960). A kisregényből készült *Iván gyermekkora* című film nemzetközi nagydíja továbbfokozta a szerző népszerűségét. Bogomolov novelláinak is fő témája a háború eseményvilága. A Kilátó első kötetében *Első szerelem* című írásával szerepelt. Itt közölt elbeszélése, a *Zoszja*, a *Znamja* című moszkvai folyóirat 1965-ös évfolyamában jelent meg.

CIBIN, VLAGYIMIR DMITRIJEVICS

1932-ben született. A középiskola elvégzése után vájárként, majd rádiómérő-technikusként dolgozott a priiszikkulai bányákban. 1953-ban felvették a Gorkij Irodalmi Főiskolára, amelyet 1958-ban végzett el. Ettől kezdve rendszeresen publikál lírai verseket, több kötete jelent meg. Cibin nemrégiben a prózaírás felé fordult, és néhány költői hangvételű novellájára széles körben felfigyeltek. Itt közölt elbeszélése az *Oktyabr* című moszkvai folyóirat 1964-es évfolyamában jelent meg, *Vaszilisziino szcsasztyje* címmel.

CSUKOVSZKIJ, NYIKOLAJ KORNYEJEVICS

(1905–1965). A szovjet irodalomtörténészek „doyenjének", a gyermekversek költőjeként hazánkban is jól ismert Kornyej Csukovszkijnak a fia. 1921–1924 között a leningrádi egyetemen tanult, majd 1930-ban szerzett oklevelet a művészettörténeti szakon. Irodalmi pályafutását 1922-ben kezdte. Prózaíró, kritikus, műfordító, a többi között a magyar költészet (Csokonai, Petőfi, Arany, Radnóti) ihletett tolmácsolója. A harmincas években egész sereg elbeszélést, több regényt írt. A finn–szovjet háború és később, a Nagy Honvédő Háború idején a Hadiflotta lapjának tudósítója volt. Számos művében megörökítette a háború eseményeit, közülük a *Balti égbolt* (1954, magyarul 1959)

könyvben és filmen sikert aratott nálunk is. Elbeszélőművészetét is jól ismerik a magyar olvasók, több kisregénye megjelent fordításban: *Egy lány szerelme*, *Hercegzug*. A Kilátó első kötetében *Az utolsó beszélgetés* című novellájával szerepelt. Itt közölt elbeszélését *Moszt* címmel az év java termését összegyűjtő *1961 novellái* című szovjet antológia közli.

GLAGYILIN, ANATOLIJ TYIHONOVICS

1935-ben született, Moszkvában. 1959-ben végezte el a Gorkij Irodalmi Főiskolát. Már korábban is egy ideig sportújságíróként működött. Itt szerzett élményeit őrzi a *Karrier!* című kisregény (1956, magyarul 1961), amely elindította Glagyilin műveinek sorát. Magyarul két további kisregénye is megjelent *Örök küldetés* címmel. Valamennyi munkájában a fiatal nemzedék erkölcsi problémavilágát rajzolja színesen szerkesztett történetek keretében. A Kilátó első kötetében *Az új év első napja* című írásával szerepelt. Itt közölt elbeszélése *Juzsno-Kurilszkije osztrova* címmel a *Znamja* című moszkvai folyóirat 1965-ös évfolyamában jelent meg.

I. GREKOVA

Az „igrek" (ipszilon) szóból alakított írói álnév, egyes életrajzi jegyzetek Irina Grekovaként közlik. A név mögött jelentős beosztású szovjet tudományos kutató rejtőzik, aki 1962-ben nagy feltűnést keltett már első szépírói publikációjával, *A belépő-irodán túl* című elbeszélésével, amelyet magyarul a Kilátó első kötete közölt. Az írónő első kötete most van sajtó alatt. Itt közölt elbeszélése *Leto v gorogye* címmel jelent meg a *Novij mir* című moszkvai folyóirat 1965-ös évfolyamában.

HORENSTEJN, FRIDRIH

fiatal szovjet-orosz prózaíró. A Krivoj Rog-i bányában dolgozott, majd Kijevben lett építésvezető. Itt közölt, *Dom sz basenkoj* c. novellája, amely a *Junoszty* c. moszkvai folyóirat 1964-es évfolyamában jelent meg, a szerző első jelentkezése a központi irodalmi sajtóban.

szovjet-abház költő és prózaíró, Szuhumiban született. Elvégezte a Gorkij Irodalmi Főiskolát, majd újságíróként dolgozott. Versei nemcsak anyanyelvén, hanem orosz fordításokban is népszerűek. Éppígy, széles körben szívesen olvassák lírai hangvételű novelláit is. Itt közölt írását *Zaprescsennij plod* című orosz nyelvű változatából fordítottuk, amely a *Nyegyelja* című moszkvai hetilap 1963-as évfolyamában jelent meg.

KATAJEV, PAVEL VALENTYINOVICS

1938-ban született. Valentyin Katajev fia, Jevgenyij Petrovnak, a neves szatrikus írónak unokaöccse. 1961-ben végzett a moszkvai egyetem újságíró tanszakán. Az egyetem elvégzése után a *Litye*raturnja *Gazeta* irodalmi munkatársa lett, majd élettapasztalatainak gazdagítására hat hónapig hajózott a Fekete-tengeren. Most a Novosztyi hírügynökség munkatársa. 1963-ban jelent meg a Gyetszkaja Litye-ratura könyvkiadónál *Az öt Robinson* című első könyve. Az itt közölt elbeszélés *Na kraju goroda* címmel a *Znamja* c. moszkvai folyóirat 1964-es évfolyamában jelent meg.

KAVERIN, VENJAMIN ALEKSZANDROVICS

1902-ben született, Pszkovban. Karmester fia. Tizenhat éves korában Moszkvába került, ott érettségizett 1919-ben. 1920-ban Petrográdra, a mai Leningrádba költözött, és ott – párhuzamosan – a bölcsészettudományi karon és a Keleti Nyelvek Intézetében végzett. 1929-ben védte meg irodalomtörténeti disszertációját. Már 1919-ben sor került első szépirodalmi kísérleteire, de a verseit lesújtó bírálat kedvét szegte. 1921-ben díjat nyert egy kezdő írók számára rendezett próza-pályázaton, s ettől kezdve Gorkij figyelemmel kísérte fejlődését. Díjnyertes első elbeszélését – amely az oly jellemző *Tizenegyedik akszióma* címet viselte – Lobacsevszkij gondolkodása ihlette. A tudomány és a tudósvilág – s éppígy a művészértelmiség élete – egész életére legfőbb témájává lett Kaverinnek. Ebből a körből több műve megjelent magyarul is. (*A vágyak teljesülnek*, 1934, magyarul 1962 – *A művész*

ismeretlen, 1937, magyarul 1947 – *Nyitott könyv*, 1954, magyarul 1956). Az ifjúság körében nálunk is népszerű 1938–1944 között írott *Két kapitány* című regénye, amelyért Állami-díjat kapott. A Kilátó első kötetében *Hetvenhét ördög* című elbeszélésével szerepelt. Itt közölt novellája *Kuszok sztyekla* címmel jelent meg a *Novij mir* című moszkvai folyóirat 1960-as évfolyamában.

KAZAKOV, JURIJ PAVLOVICS

1927-ben született Moszkvában, munkáscsaládból. Faipari technikumba járt, majd érdeklődését követve zenei szakiskolába iratkozott be, és ennek elvégzése (1951) után két évig szórakoztató zenekarban játszott. Ez idő tájt kezdett írni. Első nyomtatásban megjelent munkája egy jelentéktelen egyfelvonásos 1952-ből. Jelentkezett a Gorkij Irodalmi Főiskolára, amelyet 1957-ben végzett el. Addigra már egy sikerült elbeszélése *(Teddy)* önálló kis kötetként megjelent. 1959-ben kiadták első elbeszéléskötetét (amelynek anyagát a magyar olvasó az *Égszínkék történet* című 1961-es válogatásból ismerheti), s ez egy csapásra a legjobb szovjet elbeszélők sorába emelte, ma már világszerte ismerik. Méltatói Turgenyev, Csehov, Bunyin elbeszélőművészetének folytatóját látják benne, bírálói több írásának bizonyos „társadalmonkívüliségét" vetették szemére. A *Znamja* című folyóirat nagy északi utazásra küldte, hogy élettapasztalata gazdagodjék. A Kilátó első kötetében *A szigeten* című novellájával szerepelt. Itt közölt elbeszélése *Zapah hleba* címmel jelent meg a Konsztantyin Pausztovszkij szerkesztésében napvilágot látott *Tarusszkije sztranyici* című 1962-es taruszai almanachban.

KONYECKIJ, VIKTOR VIKTOROVICS

1929-ben született, Leningrádban. Itt töltötte gyermekkorát is, iskolás éveinek megrendítő élménye a blokád és az evakuálás. 1945-ben tért vissza szülővárosába, s ugyanettől az évtől teljesített szolgálatot a Hadiflottánál. 1952-ben elvégezte a haditengerészeti főiskolát, és kormányosként teljesített szolgálatot katonai mentőhajókon. Leszerelése után a kereskedelmi flotta halászhajóin dolgozott az Északi-

Jeges-tengeren. Még ma is gyakran hajózik. 1955-ben, életmentés során, súlyos sérülést szenvedett, a murmanszki kórházban kezdett írni. Első elbeszélése 1956-ban, első kötete 1957-ben jelent meg, Leningrádban, ahol jelenleg is él. Munkáit sok nyelvre lefordították, a magyar közönség is jól ismeri több írását könyvből *(Holnapi gondok)* vagy filmről *(Út a kikötőbe). Ha a bajtársad hív...* című elbeszéléséből magyar tv-film készült *A távirat* címmel. A Kilátó első kötetében *Még egyszer a háborúról* című novellája szerepelt. Itt közölt elbeszélése, a *Dverj*, a *Znamja* című moszkvai folyóirat 1965-ös évfolyamában jelent meg.

KUZNYECOV, ANATOLIJ VASZILJEVICS

1929-ben született, Kijevben. A kilencedik osztály elvégzése után a kahovkai vízierőmű építkezésére került, ahol először munkásként, majd az üzemi lap munkatársaként dolgozott. Már régebben is próbálkozott írással, 1946-ban első díjat nyert az Ukrajnai Komszomol pályázatán. 1954–1960 között elvégezte a Gorkij Irodalmi Főiskolát, 1957-ben kiadta *A legenda folytatása* című első kisregényét, amely Európa-szerte ismertté tette nevét. Itt közölt elbeszélése *Jurka, beszstannaja komanda* címmel jelent meg a szerző *Szelenga* (1961) című kötetében.

MAZURUK, IRINA

1936-ban született Moszkvában. Középiskoláinak elvégzése után az Állami Filmfőiskolára iratkozott be, majd a Központi Televízió szerkesztője lett. 1964-ben a *Molodaja Gvargyija* c. folyóirat hasábjain jelent meg első elbeszélése, *Miért él a fa* címmel. Az itt közölt elbeszélés, a *Gyiktor v kadre*, a *Znamja* c. folyóirat 1965-ös évfolyamában jelent meg.

NAGIBIN, JURIJ MARKOVICS

1920-ban született Moszkvában, tisztviselőcsaládból. A középiskola elvégzése után a filmfőiskola forgatókönyvírói szakára iratkozott be. Első elbeszélését 1940-ben közölte az *Ogonyok* című folyóirat.

Ahhoz az írónemzedékhez tartozik, amelyet a frontévek érleltek férfivá és művésszé. Önként jelentkezett a frontra, ahol német nyelvű kiadványok szerkesztője, majd politikai tiszt volt. Sebesülése után a *Trud* című napilap haditudósítója lett. „Tizenhat éves korom óta írok, de csak a háború óta tekintem magam írónak" - vallja magáról. A mai szovjet novellaírás egyik legjelentősebb képviselője, a magyar olvasó is több könyvét ismeri: *Téli tölgy, Fény az ablakban, Pavlik.* A *Téli tölgy* címadó elbeszélését nemzetközi nagydíjat nyert szovjet tv-film is emlékezetessé tette, a *Felnőttek iskolája* című novellájából magyar tv-film készült. A Kilátó első kötetében *Ünnep előtt* című novellájával szerepelt. Itt közölt elbeszélése *Olezska zsenyilszja* címmel jelent meg a *Nas szovremennyik* című moszkvai folyóirat 1965-ös évfolyamában.

NYEKRASZOV, VIKTOR PLATONOVICS

1911-ben született Kijevben (jelenleg is ott él), édesapja orvos volt. Építészmérnöknek tanult, majd színházi stúdiót végzett, színészként és díszlettervezőként dolgozott több színházban. A Nagy Honvédő Háborút műszaki tisztként harcolta végig, 1945-ben súlyos sebesüléssel leszerelték. Első műve, a *Fordul a kerék* című regény (1946, magyarul 1948) a szovjet irodalomban újabban általánossá lett új, realisztikusabb háborúábrázolás előfutárának bizonyult. A magyar olvasók több művét ismerik: *A másik asszony, Kira Georgijevna.* Itt közölt elbeszélése *V mire tainsztvennogo* címmel a *Novij mir* című moszkvai folyóirat 1965-ös évfolyamában jelent meg.

PAUSZTOVSZKIJ, KONSZTANTYIN GEORGIJEVICS

1892-ben született, Moszkvában, apja vasúti statisztikus volt. Sokféle tanulással próbálkozott, számos foglalkozással kísérletezett (mindennek történetét olvasói jól ismerik önéletrajzából). Első elbeszélése 1912-ben jelent meg, 1929 óta kizárólag irodalmi munkásságának él. 1935-ben adták ki első regényét. Pausztovszkij egyike a szovjet irodalom legnagyobb élő képviselőinek, novellaművészetéből már Illyés Gyula *Mai orosz dekameron*-ja is adott ízelítőt a magyar olvasóknak, regényei

– *Kara-Bugaz, Az aranygyapjú földjén* (másik fordításban: *Mezítlábas Odisszeuszok*), esszéi – *Az aranyrózsa* –, önéletrajzi ciklusa — *Nyugtalan ifjúság, Nagy várakozások kora, Bolyongások könyve* – népszerűek nálunk. Itt közölt elbeszélése *Umolknuvsij zvuk* címmel jelent meg a szerző 1961-es válogatott kötetében.

SIM, EDUARD JURJEVICS

1931-ben született. Gyermekkorát Leningrádban töltötte, az ostrom idején sok társával együtt evakuálták. Visszatérése után esztergályostanuló volt, majd a leningrádi építőművészeti főiskolán tanult. A diploma megszerzése után rövid ideig egy tervezőintézetben dolgozott. 1952-ben sorkötelesként behívták, 1955-ig a hadseregben szolgált. Leszerelése után az Altáj-vidéken dolgozott különféle építkezéseken. Leningrádi lapokban és kiadóknál jelentkezett első munkáival, már 1951-ben kiadták egy könyvét, azóta számos kötete jelent meg. Újabban Moszkvában él. A Kilátó első kötetében *A hónap utolsó éjszakája* című elbeszélésével szerepelt. Itt közölt írása *Tri piszma i tyelegramma* címmel jelent meg a *Lityeraturnaja Rosszija* című moszkvai hetilap 1964-es évfolyamában.

SZEMJONOV, GEORGIJ VITALJEVICS

1931-ben született, Moszkvában. A moszkvai iparművészeti főiskolán tanult, majd moszkvai és szibériai építkezéseken dolgozott, mint kőfaragó és épületszobrász. Szibériában írta első elbeszéléseit. 1955–1960 között elvégezte a Gorkij Irodalmi Főiskolát. Egy ideig a *Szmena* című moszkvai hetilap szépirodalmi rovatát vezette. 1961-ben hívta fel magára a figyelmet egy novellaciklusával. A Kilátó első kötetében *Negyvennégy éjszaka* című írásával szerepelt. Itt közölt elbeszélése, a *Szim-Szim* az író *Szorok csetire nocsi* című első kötetében (1964) jelent meg.

TYENDRJAKOV, VLAGYIMIR FJODOROVICS

1923-ban született, Makarovszkaja községben, a Vologdai területen. A tízosztályos iskola elvégzése után, 1941-ben a frontra került, egy

lövészalakulat rádiósaként harcolt. Sebesülése és leszerelése után egy ideig járási Komszomol-titkárként dolgozott. 1946–1951 között elvégezte a Gorkij Irodalmi Főiskolát. Első elbeszélése 1947-ben jelent meg, de nevét ismertté 1953-tól kezdve sorozatosan megjelenő nagyerejű kisregényei tették, amelyekből többet ismer a magyar közönség is: *Válóok*, *A csodatevő szentkép*, *Bíró előtt*. Ez utóbbit *Bírósági ügy* címmel filmen is játszották nálunk, a *Dáma, hetes, ász* című hosszabb elbeszélését pedig magyar tv-film tette emlékezetessé. Itt közölt írása *Pogyonka – vek korotkij* címmel jelent meg a *Novij mir* című moszkvai folyóirat 1965-ös évfolyamában.

ZALIGIN, SZERGEJ PAVLOVICS

1913-ban született, az Ufai kormányzóság Duraszovka nevű falujában. Édesapja falusi könyvárus, illetve könyvtáros volt. A hétosztályos iskola elvégzése után mezőgazdasági technikumba iratták, ennek elvégzése után agronómusként dolgozott az Altáj-vidéken. 1939-ben, Omszkban elvégezte a mezőgazdasági akadémiát, vízügyi mérnök, illetve hidrológus lett, 1948-ban megszerezte a műszaki tudományok kandidátusa címet. Első elbeszélése 1940-ben látott napvilágot egy omszki almanachban, és 1941-ben ugyanott már első elbeszéléskötetét is kiadták. Azóta rendszeresen jelennek meg novellái és regényei. Jelenleg a Szovjet Tudományos Akadémia novoszibirszki kutatóvárosában dolgozik. Az SzKP KB 1953-as mezőgazdasági plénuma után felkereste azt a falut, ahol a kollektivizálás hónapjait töltötte, és 1964-ben revelációként ható regényt publikált a szovjet falu átalakulásáról a harmincas években *Az Irtis partján* címmel, amely 1966-ban magyarul is megjelenik. Itt közölt elbeszélése *Zamesztyityel* címmel jelent meg az év java termését összegyűjtő *1961 novellái* című szovjet antológiában.

TARTALOM

Konsztantyin Pausztovszkij : Az elnémult ige *(Dalos László)* 5
Venjamin Kaverin : Az üvegdarab *(Gellért György)* 18
Nyikolaj Csukovszkij : A híd *(Karig Sára)* 55
Viktor Nyekraszov : Titokzatos világ *(Elbert János)* 71
Szergej Zaligin : A helyettes *(Makai Imre)* 76
Jurij Nagibin : Olezska házassága *(B. Lányi Mária)* 89
Vlagyimir Tyendrjakov : Kérészélet *(Csalló Jenő)* 115
Vlagyimir Bogomolov : A lengyel lány *(S. Nyírő József)* 228
Jurij Kazakov : A kenyér illata *(Bárány György)* 295
Viktor Konyeckij : Az ajtó *(Lénárt Éva)* 302
Anatolij Kuznyecov : Jurka, a csupasz fenekű cimbora *(Lénárt Éva)* 334
Georgij Szemjonov : Szim-Szim *(Elbert János)* 359
Eduard Sim : Három levél meg egy sürgöny *(Szőllősy Klára)* 396
Vaszilij Akszjonov : „Győzelem" *(Pető Miklós)* 428
Vlagyimir Cibin : Vaszilisza szerencséje *(Rab Zsuzsa)* 437
Fazil Iszkander : Tiltott gyümölcs *(Makai Imre)* 464
Anatolij Glagyilin : Távoli szigeteken *(F. Kemény Márta)* 476
I. Grekova : Nyár a városban *(Szabó Mária)* 514
Pavel Katajev : Az új városrész egy napja *(B. Lányi Márta)* 551
Irina Mazuruk : Bemondó a képmezőben *(Nikodémusz Elli)* 594
Fridrih Horenstejn : A tornyocskás ház *(Szőllősy Klára)* 611

A KIADÁSÉRT FELELŐS A MAGVETŐ KÖNYVKIADÓ IGAZGATÓJA · FELELŐS SZERKESZTŐ LÉNÁRT ÉVA · MŰSZAKI VEZETŐ BECK PÉTER · MŰSZAKI SZERKESZTŐ HAAS GYÖRGY · KIADVÁNYSZÁM: 723 TERJEDELEM: 32,8 (A5) ív · PÉLDÁNYSZÁM: 11 700.
MSZ 5601-59 ÉS 5602-55 · MA 450—i—6668
66.6042.1 ALFÖLDI NYOMDA

Az újabb szovjet elbeszélések átütő sikere az utóbbi évek egyik legjelentősebb világirodalmi eseménye. A rövid próza szovjet mestereinek munkáit az újat kereső művésznek kijáró érdeklődés és a szovjet élet epizódjai, összefüggései, éles írói szemmel megfigyelt jelenségei iránti kíváncsiság fogadja. Joggal: az élet változásaira elevenebben reagáló kisműfaj mind a megfrissülő szovjet irodalom írói gazdagodásáról, mind a szovjet hétköznapok új világáról, a szovjet emberek új mozzanatokkal teli gondolkodásmódjáról és érzésvilágáról híven, érdekesen, magávalragadóan tájékoztat.

Az 1964. évi Könyvnapra megjelent Kilátó-antológia sikere után a kiadó most újabb gyűjteményben adja a magyar olvasó kezébe a szovjet elbeszélésirodalom utóbbi esztendőiből válogatott anyag javát. A szerzőknek mintegy a fele jó ismerőse az első Kilátó olvasóinak.

A kötet célja ezúttal sem lehet más, mint az előző gyűjtemény esetében: témák, nemzedékek, írói eszközök és egymástól annyira különböző, eredeti egyéniségek gazdag sokszínűségét mutatni meg, érzékeltetve a szovjet irodalom eredményeit és irányait „anno 1966". Ahány írás, annyi szín. Vlagyimir Tyendrjakov a néhány év előtti szovjet faluról szerkeszt megrendítő drámát, Jurij Kazakov az orosz novella turgenyevi-csehovi hagyományait folytatja finom művészettel, Vaszilij Akszjonov a modern, asszociációs szerkesztés szellemes módszerével kísérletezik, Viktor Konyeckij a lélekrajz árnyaltságától a drámai erőig mutatja meg gazdag eszközeit remekbe sikerült elbeszélésében, I. Grekova és Eduard Sim elevenen, pergően mesél a mai Moszkva embereiről. Az ismert írók mellé újak sorakoznak, s aki elolvassa Fridrih Horenstejn novelláját, az új tehetséggel való megismerkedés, az íróavatás örömét érzi majd.

KILÁTÓ

21 új szovjet novella

KILÁTÓ 66

21 új szovjet novella

KILÁTÓ

Magvető Budapest 1966